IOAN POPPER

TAINA ALBĂ

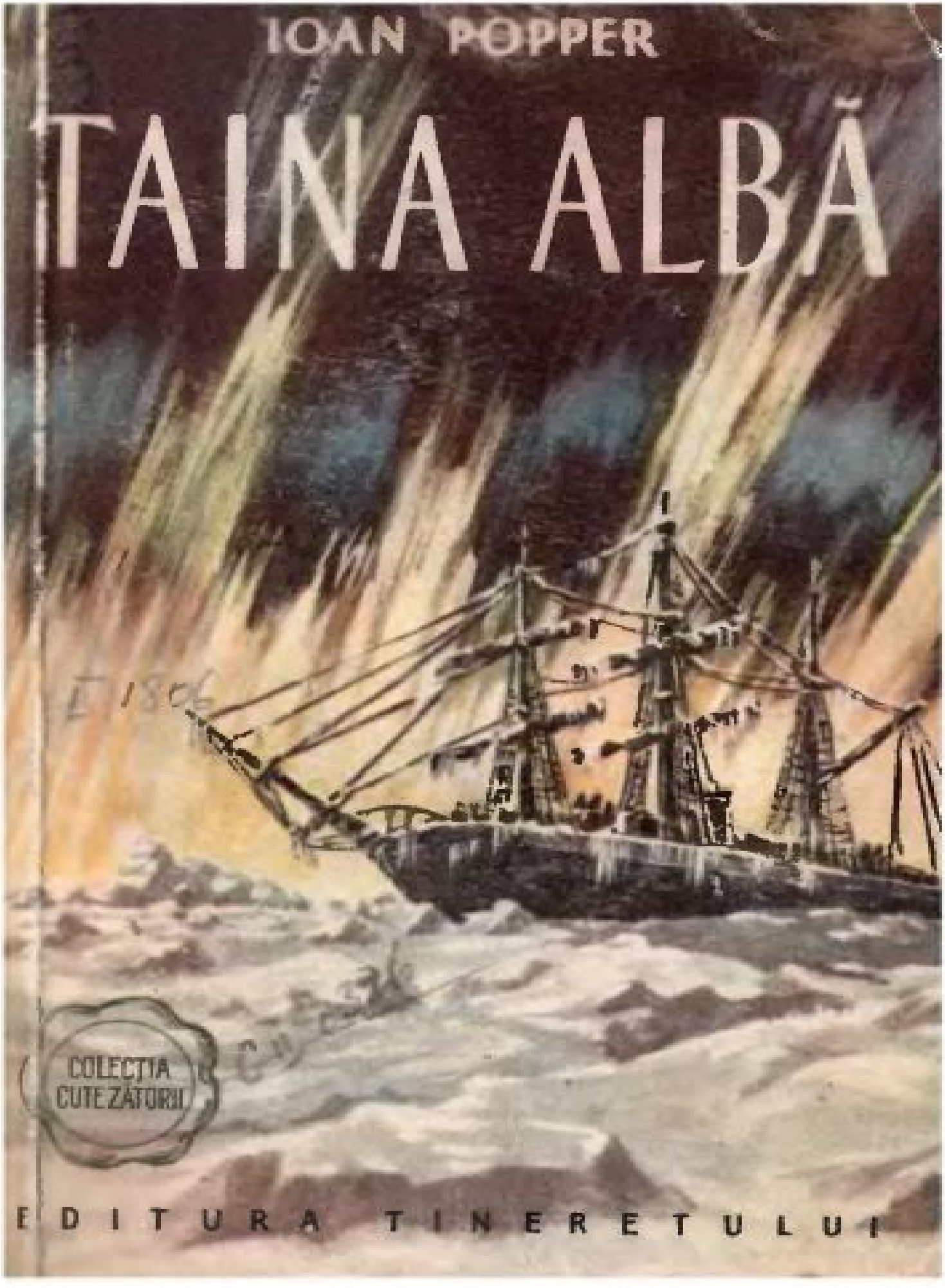

COLECȚIA CUTEZĂTORII

EDITURA TINERETULUI

COLECȚIA CUTEZĂTORII

IOAN POPPER

TAINA ALBĂ

Versiunea digitală 1.0 – noiembrie 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Tineretului, București, 1956

I
PARTEA ÎNTÂIA

De ce atâta grabă de schimbare? Schimbarea e durere! Ce ne mai trebuie noi dureri, parcă n-am avea și așa destule?

Nu vezi că merge și așa?

Ei, tocmai aici stă miezul problemei, căci *nu mai merge așa!*

Emil Racoviță

Evoluția și problemele ei.

1
O vizită la profesorul Lacaze-Duthiers

Într-o după-amiază aurie de toamnă a anului 1896, o trăsură închisă se opri la capătul unei alei, într-unul din foburgurile Parisului, nu departe de Auteuil. Un tânăr de vreo 28–29 ani, cu fața prelungă, încadrată de o barbă cenușie, sări jos din trăsură și făcu câțiva pași pe sub bolta de frunze roșcate a castanilor care străjuiau aleea. Ajuns în fața unei porți mari de fier forjat, aruncă o privire pe tăblița veche pe care scria: „H. Lacaze-Duthiers, profesor la Sorbonna” și lovi în poartă cu un ciocan de bronz, închipuind capul unui leu. În așteptare, își alunecă indiferent privirea printre rondurile pustii, peste boschetele desfrunzite. Lacheul, care-i deschise poarta, ar fi putut jura că străinul acesta a fost sau este militar, după felul cum ținea umerii și după vocea lui poruncitoare.

Câteva clipe mai târziu, străinul se afla în fața profesorului Lacaze-Duthiers, un bărbat înalt, cu barba căruntă, revărsată în neorânduială peste plastronul cămășii.

— Iertați această vizită neanunțată, spuse străinul, înclinându-se cu rigiditate și pocnindu-și ușor, unul de altul, tocurile pantofilor. Sunt căpitanul Adrien de Gerlache de Goméry din Flota majestății sale regelui Belgiei. Am venit să vă predau o scrisoare din partea prietenului dumneavoastră, zoologul Van Beneden, de la Societatea de geografie din Bruxelles.

Scoase din portvizit un plic galben, îl întinse lui Lacaze, apoi se îndepărtă un pas. Profesorul începu să râdă:

— Aha… Ce mai face pungașul acela bătrân? Privirea indignată a lui de Gerlache îl făcu să contenească din râs; tuși și deschise plicul. Spre mirarea sa – căci cunoștea de la congrese amploarea cu care celebrul zoolog belgian își dezvolta ideile – scrisoarea era foarte scurtă. O citi de câteva ori, apoi începu să se plimbe prin odaie, cu mâinile la spate, mormăind ceva pentru sine. În sfârșit, spre mulțumirea evidentă a lui de Gerlache, se așeză la birou. Căpitanul se apropie de el.

— Sunteți de aceeași părere cu profesorul Van Beneden?

— Da… După cum văd, cunoașteți propunerea sa. Dacă nu mă înșel, am cinstea să vorbesc cu comandantul expediției.

De Gerlache încuviință în tăcere, apoi își ridică fruntea cu o mișcare semeață.

„Cam orgolios tânărul, se gândi îngăduitor Lacaze. Eh, vârsta!”

— Credeți că străinul acesta cu un nume cam caraghios… începu de Gerlache, schițând un început de zâmbet.

— Racoviță…

— Da, Racoviță… Nu e prea tânăr pentru a fi naturalistul unei expediții atât de importante?

— Nu. Are 28 de ani și de altfel nici dumneavoastră nu arătați mai bătrân, spuse profesorul cu prefăcută naivitate.

De Gerlache roși și începu să se scuze:

— Mă refeream la experiența pe care… într-un domeniu atât de…

— Are o vastă experiență… N-aș vrea să vă amintesc decât lucrarea lui tipărită de Arhivele zoologice.

— Cunosc, – făcu de Gerlache cu un gest degajat, – mi-a vorbit și domnul Van Beneden despre „Morfologia lobului cefalic al anelidelor”, de care s-a ocupat tânărul bulgar…

— E român, domnule căpitan… Și unul dintre cei mai buni naturaliști pe care îi cunosc.

Între sprâncenele căpitanului se ivi o cută verticală, care dispăru repede.

— Aceasta este o apreciere personală? întrebă el, silindu-se să zâmbească.

— Și personală și oficială, din partea Societății de zoologie a Franței, al cărei membru este prietenul meu, Emil Racoviță.

— Atunci aș putea spera că o să mi-l prezentați în timpul ședерii mele la Paris?

— Stați mult?

— Până mâine seară. Sunt grăbit.

— Îmi pare rău, dar… nu vă veți putea întâlni. Racoviță se află în laboratorul de la Roscoff, împreună cu asistentul meu Georges Prouvot. O să-l rog să vă viziteze la Anvers.

— Vă mulțumesc, domnule profesor. Sper că tânărul savant va fi pe bord în momentul plecării.

— Desigur… Numai vezi să nu greșești și să uiți iar că e român. Asta l-ar supăra și, când se supără, înțeapă. Să știi că are o limbă foarte ascuțită.

— Voi ține cont, făcu de Gerlache din vârful buzelor și se înclină ceremonios.

În timp ce pășea pe alee spre poartă, căpitanul se simțea din ce în ce mai prost dispus. Avea senzația nelămurită că profesorul Lacaze îl cam luase

peste picior. Tresări: da, fără îndoială, așa era! Îi era ciudă și pe Van Beneden. De ce se încăpățânase să-i trimită pe bord pe orientalul acela?

2
Scrisorile

Încă de la începutul lunii septembrie se arătaseră pe Canalul Mânecii semnele prevestitoare ale unei ierni bogate în furtuni. Cerul se acoperi cu nori plumburii și marea căpătă o culoare cenușie; noaptea, când se potoleau zgomotele satului de pescari, se auzea deslușit urletul vântului gonind deasupra crestelor înspumate ale valurilor care se zdrobeau mugind de stâncile colțuroase ale Bretaniei. Goeletele îndrăzneau din ce în ce mai rar să iasă la pescuit, dincolo de dig. Pescarii se adunau la cârciuma lui père Yvec și, golindu-și stacanele mari cu cidru, vorbeau de vitregia anotimpului. Cei mai mulți dintre ei erau oameni înalți, cu pielea tăbăcită de vânturi, osoși, cu brațe lungi, pe care mușchii se încolăceau ca niște vrejuri.

— Ai auzit, Kérgoulec, – mormăi un pescar bătrân, ștergându-și mustățile, – „doctorii" au ieșit iar în larg cu bricul „Saint Malo"…

— Nu se poate! clătină din cap Kérgoulec. Eu, unul, nu cred. Pe o vreme ca asta… Își încreți fruntea, apoi râse încet:… Dar cine știe? Doctorii ăștia…

Privindu-l, celălalt se miră de înfățișarea lui misterioasă.

— Dar ce ai?

— Ascultă ce-ți spun, – și se aplecă spre urechea tovarășului său, – ăștia caută comori… Vreun galion scufundat pe vremea lui Surcouff.

— Hm… făcu bătrânul pescar scărpinându-se în cap. Tot ce se poate… La urma urmei…

„Doctorii", Emil Racoviță și Georges Prouvot, locuiau în laboratorul de oceanografie de la Roscoff, o căsuță ciudată, cu ferestre mari, așa cum pescarii nu mai văzuseră niciodată. Și cum bătrânii colindători ai mării erau gata să creadă orice poveste, cu condiția să fie cât mai înfricoșătoare, multe vorbe au fost schimbate pe seama savanților.

De fapt, aceștia păreau a fi oameni de treabă. Cel mai tânăr era un om nu prea înalt, voinic și cu ochi negri, vioi, ca de veveriță. Avea părul negru și des, tuns scurt, ca o perie; obrajii-i erau pârliți de vântul biciuitor din larg; când zâmbea – cu toată mustața răsucită bătăios – părea un copilandru. Putea fi văzut adesea cu o caschetă veche de catifea, dată pe ceafă, legat la gât cu un fular de lână, pe care vântul îl făcea să fluture în toate părțile. Umbla încărcat mai întotdeauna cu tot felul de cutii de tinichea, borcane, ori cărți. Celălalt, înalt, uscățiv, cu fața prelungă, cu o pereche de ochelari

încălecați pe vârful nasului coroiat, era mai tăcut, mai retras; în schimb, „monsieur Émile” îi cucerise pe cei mai mulți dintre pescari, de când ieșise pe mare. Se purtase ca un adevărat marinar și se dovedise a cunoaște de minune toate speciile de pești; când se întorseseră de la pescuit, plătise tuturor un rând de cidru, devenind prin aceasta și mai popular.

Îl cunoșteau și muncitorii de la mica fabrică de conserve de lângă Roscoff. Se împrietenise cu câțiva mai dezghețați, cărora le împrumuta ziare și reviste. Mai ales o corespondență din revista „L’ére nouvelle” le stârni interesul: nu încăpea nicio îndoială că sub semnătura E.R. se ascundea „doctorul” Racoviță; doar în corespondență se vorbea de necazurile lor despre care discutaseră adesea.

Revista căzu însă și în mâna patronului, care plecă la Saint Malo, unde se plânse comisarului de poliție că „la Roscoff s-au cuibărit niște anarhiști, cu atât mai periculoși cu cât unul dintre ei este un *sale métèque*,[1], pripășit de undeva din Balcani”. În aceeași zi, își făcu apariția în preajma laboratorului de oceanografie un individ îmbrăcat într-o largă bluză de catifea și încălțat cu saboți de lemn. Fu văzut pe acolo și a doua zi, și în zilele următoare. Timp de câteva săptămâni se ținu, pas cu pas, de urmele tinerilor savanți. Spre marea sa dezamăgire nu izbuti să observe nimic interesant. Cei doi „anarhiști” colindau de dimineață până seară stâncile cenușii de pe malul mării, cercetând ceasuri întregi câte un mușchi firav, fără să le pese dacă plouă ori dacă valurile mării, „berbecii”, îi acopereau cu spuma lor sărată. Într-o seară, necunoscutul bătu la ușa laboratorului și, după ce-l înspăimântă pe moș Pierre, laborantul institutului, arătându-i o legitimație de agent de poliție, îi interzise să-l anunțe și se apropie, în vârful picioarelor, de ușa mare de sticlă, dincolo de care lucrau savanții. Înăuntru, pe mese și pe polițe, se vedeau tot felul de aparate, retorte de sticlă, de formele cele mai bizare, și balanțe de toate dimensiunile. Unul dintre „anarhiști” cântărea ceva, iar celălalt stătea aplecat deasupra unei căzi de aramă, al cărei conținut îl cerceta cu luare-aminte printr-o luptă enormă. „Fabrică bombe!” își spuse agentul, și împinse ușa în lături cu o mână, în timp ce cu cealaltă strângea nervos mânerul revolverului din buzunar.

Felul în care pătrunse în laborator stârni indignarea lui Prouvot. În schimb, Racoviță fu cât se poate de amabil: îl purtă pe agent prin toate încăperile, îi arătă ierbare, acvarii, nenumărate borcane cu vietăți marine, conservate în spirt și formol, și-i dădu explicații atât de amănunțite despre *octopus vulgaris*, *pilumnus hirtellus*, *protocystis*, *cannospharea* și alte

animale cu nume atât de bizare, încât acesta se zăpăci și o șterse în grabă, bâlbâind scuze și salutându-i mereu pe „domnii doctori”.

De atunci, nimeni nu mai tulbură pe cei doi savanți. Zilele treceau în aparență monotone, în realitate pline de necontenite surprize și mari bucurii. Cercetătorii nu se îndurau să se despartă de mesele lor de lucru. Adesea se iscau discuții care durau până la două sau trei noaptea. Când simțea că i se lipesc ochii și că nu mai poate lupta cu oboseala, Prouvot se adresa colegului său cu o formulă care avea darul să-l scoată pe acesta din sărite:

— Mai culcă-te și tu, „avocatule”!

Într-adevăr, Emil Racoviță, supunându-se poruncii tatălui său, își luase licența în drept, dar nici prin gând nu-i trecuse să se facă avocat. Încă din liceu ascultase vrăjit cursurile profesorului său de științe naturale, Cobălcescu, de la Iași, iar la Paris urmase – paralel cu dreptul – cursul lui Lacaze-Duthiers, reputatul zoolog francez. Devenise curând elevul favorit al acestuia și fusese numit, încă din anul doi de facultate, preparator al laboratorului de zoologie al Sorbonnei, împreună cu Georges Prouvot. Primiseră o nouă dovadă de prețuire din partea profesorului lor, cu un an în urmă, când fuseseră trimiși amândoi la Roscoff. Racoviță se străduia din toate puterile să uite de avocatură, dar Prouvot nu scăpa prilejul să i-o amintească din vreme în vreme. De cele mai multe ori, Racoviță părea că nici nu bagă în seamă ironiile colegului său.

— Înțelegi, Georges, – continua el să vorbească înflăcărat, netezindu-și părul negru, – nu-i destul să descrii într-un op savant toate caracteristicile microscopice ale lui *gobius minutus* sau ale *acerei bulbata*. Asta mergea la începutul secolului… Aici, în mijlocul atâtor extraordinare produse ale naturii, trebuie să descoperim legătura dintre procesele ascunse ale evoluției. O să ne descurcăm noi oare în labirintul acesta?

Racoviță se întorcea spre moș Pierre, care mesteca o bucată de tutun, ascultându-l evlavios cu mâinile împreunate pe genunchi.

— Aveți dreptate, monsieur Émile, spunea el cu gravitate. Lucrați, și dacă e nevoie de vreun ajutor…

Nu o dată i se întâmplase lui moș Pierre să-l găsească pe tânărul savant, spre dimineață, în laborator, dormind cu capul sprijinit de colțul unei mese de marmură; atunci se apropia de el tiptil și-l acoperea cu paltonul lui mare și greu.

Așa treceau la Roscoff zilele: luminate de descoperirea unui lichen cu caractere noi, necunoscute, ori a unei moluște transparente ca gelatina.

Dimineața, când unul dintre naturaliști se trezea mai devreme, pleca în vârful picioarelor, lăsând doar o însemnare pe colțul mesei:

„Plecat spre nord. Probabil vin deseară”.

*

— Scrisori, domnilor! Scrisori! strigă moș Pierre, intrând în laborator. Monsieur Émile are un pachet cu ziare și două scrisori. Una mi se pare că-i de acasă, cealaltă de la Paris.

Racoviță își ridică privirea din ocularul microscopului.

— În sfârșit! exclamă el. Scrisoare de acasă!

Desfăcu plicul cu degete tremurânde și nu se putu opri să nu zâmbească înduioșat, recunoscând ortografia veche a lui Gheorghieș Racoviță.

„Dragul meu fiu. Mă găsescŭ fórte mulțămitŭ să găsescŭ o scrisóre de la tine. Așĭ fi și mai mulțămitŭ să primescŭ mai pucinŭ rare vești de la tine și nu numai cândŭ ai nevoie…”

Racoviță începu să-și tragă nervos vârfurile mustății.

— Nu-i adevărat! E prima oară când îi cer ceva de când sunt aici! șopti el pentru sine, mânios.

— Vești rele? întrebă Prouvot, îngrijorat. Reproșuri?

— Cam așa ceva, încuviință Racoviță. Tata rămâne tata.

Își alunecă repede privirea peste rânduri, dornic să găsească răspunsul așteptat la chestiunea care-l preocupa; în afară de mustrări și de ultimele noutăți ieșene *„Ilustrulŭ tragedianŭ Mounet-Sully va sosi la 12 Fevruar și va da o reprezentațiune de galla cu Hamlet… Casa Kassner et. Co. din Leipzig a dat falimentŭ… Distinșii studenții Ormescu și Mayer au răusitŭ cu strălucitŭ succesŭ la examenulŭ alŭ III-lea de DOCTORATU ÎN DREPTŬ – bine ar fi de ți-ar sluji dreptŭ pildă…”*, tatăl său îl informa că *„nu pot face nimic pentru amânarea stagiului tău militarŭ, care este, precum bine scii, o datorie patriotică. În schimbŭ,* – spunea în continuare, – *am izbutitŭ prin D-sa Domnul Marechalŭ alŭ Curții să opținŭ promisiunea că vei fi luatŭ în Guardia Regală, așa că ai tot viitorul în față”*.

— Tot viitorul în față! izbucni el. Pe mine mă silesc să intru în Garda regală, și alții își lungesc studiile universitare câte cincisprezece ani prin separeuri, cu șampanie și femei!

În încheiere, bătrânul Racoviță scria: *„…Dealtfelŭ petrecerea ta în Francia îmi pare lipsită de rostŭ și dăunătóre din multe punte de vedere. De aceea așteptŭ cu nerăbdare să…”*

— Aha! strigă naturalistul și aruncă scrisoarea pe masă… Vasăzică asta-i cauza. Slobozi un hohot amar de râs și începu să se plimbe încolo și încoace prin încăpere.

— Dar ce s-a întâmplat, Émile? exclamă Prouvot.

Racoviță luă scrisoarea și o introduse în plic, încet, apoi strecură plicul în buzunar. Dădu din umeri și încercă să zâmbească.

— Nimic grav în fond. Trebuie să plec la armată.

— Și lucrarea noastră despre *polycere*?

— Ai s-o termini singur. Sau vom scrie lui Lacaze să trimită pe altcineva în locul meu. Adăugă, oftând: Nimeni nu e de neînlocuit.

Se apropie de masa sa de lucru și începu să-și pună în ordine hârtiile răvășite.

— Și când trebuie să pleci?

Racoviță prinse un fir de mușchi în cleștele unei pensete și-l așeză cu grijă pe o foaie de sugativă.

— Tocmai mă gândeam. Nu are rost să mă grăbesc. Voi rămâne aici încă o lună… cel puțin. Mai putem face destulă treabă…

Se ridică și trecu în cealaltă încăpere, unde se vedea prin ușa deschisă un mare acvariu în care înotau alene vietăți gelatinoase galbene și verzi.

— Émile! auzi el, după un răstimp, glasul lui Prouvot.

— Ce este? Plecat deasupra acvariului, Racoviță nota ceva într-un carnet.

— Mai ai o scrisoare. Nu vrei s-o citești?

— Poate să aștepte.

— Mi se pare că e de la Lacaze.

— De la Lacaze? Racoviță vârî iute carnetul în buzunar și reveni în camera alăturată. — Ia să vedem ce ne scrie bătrânul!

Prouvot, care-l urmărea curios, îl văzu deodată schimbându-se la față și aplecându-se atent deasupra scrisorii.

— Ce e? întrebă, apropiindu-se de el.

— Sst… Racoviță nu mai citea. Rămăsese cu privirea ațintită departe, prin geam, spre suprafața frământată de valuri a mării. Prouvot nu mai știa ce să creadă.

— Ce-i? A izbucnit războiul? încercă el să glumească.

— Georges, tu ai auzit de „Belgica”? întrebă Racoviță, serios.

— Da… încuviință celălalt nedumerit. E o expediție care se pregătește să plece la Polul Sud.

Racoviță se repezi la ușă, o deschise și strigă:

— Moș Pierre! Moș Pierre! Vrei să mă ajuți să-mi fac bagajele? Trebuie să prind neapărat trenul de seară!

— Omule! Ce-i cu tine? se miră Prouvot. Unde pleci?

— Cred că la Polul Sud, spuse Racoviță și vru să treacă pragul.

Prouvot îl prinse de braț.

— Fii serios, Émile! Lasă glumele!

— Nu glumesc. Uite scrisoarea profesorului. M-a propus ca biolog al expediției „Belgica”… Văzând cât e de uluit prietenul său, Racoviță râse. Nu-ți vine să crezi? Poftim, citește…

Prouvot străbătu repede rândurile lui Lacaze… *„Te-am propus pe dumneata… Avizează telegrafic…”*

— Și acum? se întoarse el spre Racoviță. Ce-ai de gând?

— Plec!

— Și cât de liniștit o spune! Bine, omule, dar tu îți dai seama ce înseamnă o expediție ca asta? Ce riscuri? Ce…

— Nu vreau să știu de riscuri! izbucni Racoviță. Ochii îi sclipeau de veselie.

— Émile!

— Spune-mi, – vorbi Racoviță, apropiindu-se de Prouvot și punându-i mâinile pe umeri, – spune-mi cinstit: tu ai lăsa să-ți scape o ocazie ca asta? Nu întoarce capul! Răspunde!

— Nu! mărturisi Prouvot. N-aș lăsa-o! Începu să râdă. Te invidiez, asta-i! Deodată îl împinse pe Racoviță în lături: Farsor incorijibil! Iar te ții de farse! Ce tot vorbești de expediții și de Polul Sud? Dar armata? Abia acum jumătate de oră…

— Nu, n-am uitat! Plec la Paris să cer sprijinul lui Lacaze. Poate că o intervenție a lui ar avea succes. Și dacă nu… Își ciupea, îngândurat, vârfurile mustăților. Deodată izbi cu palma în masă: Nu! Nu se poate! Ar fi stupid! Se întoarse spre Prouvot: Voi pleca la Polul Sud. Orice s-ar întâmpla!

3
„Belgica”

În aceeași seară, Racoviță se afla într-un vagon de clasa a doua al acceleratului de Paris. I se părea că trenul merge prea încet. Ținea în mână o carte deschisă, dar n-avea chef de citit. Privea gânditor pe fereastră și în locul câmpiilor ruginite de toamnă, vedea o mare verde, pe care pluteau uriașe banchize, ce se sfărâmau cu zgomot de tunet.

Nemaigăsindu-și liniștea, începu să treacă dintr-un compartiment în celălalt, în nădejdea că va găsi pe cineva cu care să poată schimba o vorbă. Nu avu noroc. Aici, câțiva domni discutau cu aprindere calitățile vinurilor de Bordeaux și Bourgogne, dincolo o domnișoară bătrână îl privi indignată, crezând că vrea să se lege de ea. Ieși pe coridor și lăsă geamul în jos, fără să-i pese de fumul care-l învăluia.

Evenimentele se petrecuseră atât de repede, încât nu avusese vreme să se gândească mai cu luare-aminte la ele. Simțise însă, de la început, că participarea sa la expediția „Belgica” era un prilej nesperat de a studia, de a se orienta singur, de a crea. În ultimii ani, expedițiile polare erau un subiect la ordinea zilei. Racoviță urmărise cu interes, ca mulți alții, articolele și reportajele despre călătoriile lui Nansen în Groenlanda și în Arctica. Ca mulți alții, se simțise cuprins de admirație pentru oamenii aceia care înfruntau singurătatea ghețurilor veșnice. Poate că simțise uneori dorința să-i imite. Asta mai ales cu câțiva ani în urmă, la Iași, într-o după-amiază, petrecută împreună cu profesorul Cobălcescu. Discutaseră atunci despre multe enigme ale naturii, rămase încă nerezolvate și printre ele și despre Antarctica. Întrebările ce și le puseseră atunci îi reveneau în minte. „Clima era mai aspră decât în nord? Se găseau în Antarctica plante și animale? Ce înrâurire avusese asupra lor mediul înconjurător?”

Alături de aceste întrebări, își făceau însă loc și altele, nu tocmai liniștitoare.

Gheorghieș Racoviță, cu relațiile sale politice, ar fi putut să-l scape cât ai bate din palme de beleaua cu armata; Emil ar fi trebuit să facă pentru aceasta un gest, un gest hotărâtor. Dar îi era oare cu putință să-l facă?

Se întoarse în compartiment și-și aruncă iar ochii pe cartea deschisă, un roman cu scoarțe galbene, pe care-l cumpărase în gară, fără să se uite prea atent nici la titlu, nici la autor. Citi câteva rânduri și află că inima eroinei – o contesă – era sfâșiată între două pasiuni contrarii: una spirituală, pentru

soțul ei paralizat, și alta senzuală, pentru un valet tânăr și viguros. Aruncă dezgustat volumul pe banchetă și rupse învelișul pachetului cu ziare primit la Roscoff. Erau câteva numere din „Lumea nouă”, la care era abonat. Ziarul deschisese o campanie pentru eliberarea unui tânăr, Iacob Țăranu, care fusese condamnat la un an închisoare de tribunalul militar, pentru că ținuse, chiar în ziua eliberării sale din armată, o conferință la „Clubul Muncitorilor” din București, cerând înlocuirea armatei permanente cu o armată a poporului. Racoviță începu să urmărească articolele cu mai multă atenție. Curând se cufundă cu totul în lectură.

Deși era foarte târziu când ajunse la Paris, sări într-o trăsură de piață și dădu adresa profesorului Lacaze-Duthiers. Ajuns la locuința acestuia, ciocani multă vreme în poartă, până când bătrânul lacheu apăru indignat, cu capul împodobit cu o imensă scufă de noapte.

— Ah, dumneavoastră sunteți, monsieur Émile? făcu el recunoscându-l. Apoi, cu regret: Domnul profesor a plecat în Elveția pentru un ciclu de conferințe. Dacă vreți să rămâneți aci peste noapte, voi pregăti camera de musafiri.

Propunerea îl ispitea; se va culca imediat, și mâine dimineață va vedea ce e de făcut. Poate va rămâne la Paris până la întoarcerea profesorului. Dar mai putea întrebuința și altfel aceste câteva zile…

— Atunci rămâneți, domnule? Fără a mai aștepta un răspuns, lacheul puse mâna pe valiză. Racoviță îl opri.

— Nu, mulțumesc, Jérôme, nu se poate. Plec.

— În toiul nopții? Abia ați venit și…

— Plec la Anvers!

Și o luă aproape în fugă înapoi, pe alee, abia trăgând după el valiza grea…

Câteva ore mai târziu, se găsea în trenul ce gonea spre granița Belgiei. Ideea de a petrece câteva zile la Anvers i se părea acum atât de firească, încât se întreba mirat cum de putuse șovăi măcar o singură clipă.

Când coborî la Anvers, peste oraș cădea o ploaie monotonă, asfaltul era umed și alunecos. Trecu repede pe chei… Apa era stătută, gălbuie; pluteau pe ea bucăți de lemn putred, hârtii, cârpe murdare. Corăbiile aveau o înfățișare tristă, sub scurgerea necurmată, târâitoare a ploii: păreau niște păsări mari, greoaie, cu aripile tăiate. Fumul unui pachebot se lăsa domol peste acoperișuri.

Racoviță întrebă pe câțiva mateloți unde se găsea „Belgica”, dar nimeni nu-i putu da vreo lămurire. Începea să se simtă prost, repetând mereu aceeași întrebare, când un tânăr înalt, subțire, cu părul negru, scăpându-i în șuvițe de sub cascheta de piele, se apropie de el și-i atinse brațul:

— Dacă am înțeles bine, căutați „Belgica”?

— Da.

— Vă conduc eu.

Porniră alături pe cheiul de ciment.

— Sunteți cumva ziarist? întrebă tânărul, întorcându-se spre el.

— Nu. Privirea iscoditoare a celuilalt îl făcu pe Racoviță să adauge nu fără satisfacție: Mă ocup de științele naturale. Sunt zoolog.

— Cum? strigă noua lui cunoștință, luându-l de braț… Extraordinar! Căpitanul nostru ne-a anunțat că a izbutit să angajeze un zoolog pentru expediția noastră. Nu cumva?

Racoviță era gata să încuviințeze, dar celălalt nu-i dădu răgaz. Îi întinse mâna și, pocnindu-și călcâiele, spuse cu același zâmbet vesel și puțin șiret:

— Emil Danco, locotenent de marină, meteorologul și fizicianul expediției.

— Racoviță. Tot Emil.

— Atunci am ghicit! Dumneavoastră sunteți omul așteptat! Și nu spuneți nimic! Râzând, Danco se opri în loc câteva clipe, cercetându-l fără sfială. Bine, dar… Sunt grozav de bucuros că am avut prilejul să vă întâlnesc! Să mergem. Vreți, probabil, să aflați amănunte despre expediția noastră, nu-i așa?

— Da, mărturisi Racoviță… Știți, angajarea mea s-a făcut într-un mod neobișnuit. Nici n-am avut vreme să mă gândesc. Așa că…

— Mai stați la îndoială? făcu locotenentul. Părea dezamăgit, și Racoviță simți nevoia să-l liniștească:

— Nu. În ceea ce mă privește pe mine, personal, nu stau la îndoială. M-am hotărât.

— Nici noi nu ne-am îndoit că recomandarea profesorului Van Beneden a fost justă. Știți, – urmă el, – e o expediție de cea mai mare importanță. Pentru prima oară se pornește spre Polul Sud, în vederea unei studieri complete și sistematice a regiunilor de acolo.

Ca și cum l-ar fi cunoscut de multă vreme, Danco continuă să vorbească cu entuziasm despre perspectivele expediției.

— …Cred că aș fi murit de necaz, dacă n-aș fi putut lua parte la ea, spunea locotenentul. Și au fost atâtea piedici… Trebuie să-i fim recunoscători prietenului meu de Gerlache. Îl cunoașteți?

— Nu încă.

— O să aveți ocazia în curând. E un om minunat, plin de spirit de inițiativă. Ca și ceilalți tovarăși ai noștri. Da! Da! O să fim o echipă grozavă. Numai tineri… Ați, da, trebuie să-l cunoașteți neapărat și pe Amundsen… Primul nostru ofițer… Un adevărat lup de mare. Gândiți-vă, a părăsit facultatea de medicină, ca să se facă explorator. A traversat pe schiuri Norvegia de la un capăt la altul și a fost simplu matroz pe mai multe vase, cu care a făcut înconjurul lumii. Visul lui e să ajungă la pol, și va ajunge odată, chiar dacă se vor prăpădi în drum zeci de expediții.

Orașul rămânea în urmă, înecat în pânza cenușie a ploii. Racoviță se simțea din ce în ce mai mult atras de tânărul său însoțitor. Îi plăcea lumina vioaie, sinceră care-i strălucea în priviri, căldura cu care vorbea despre expediție.

— Mai avem încă o droaie de greutăți, dar vom trece peste ele. Atențiune, – Danco îl strânse de mână, – urmează o clipă solemnă!

Întinse mâna spre un punct al cheiului, lângă care se legăna o corabie, încă nevopsită, fără catarge; pe puntea ei se îngrămădeau lăzi acoperite cu pânză ceruită.

— …Asta e „Belgica” noastră! Acum arată ca un embrion… Peste câteva luni va fi elegantă ca o mireasă, iar când ne vom întoarce, va avea aerul glorios al unui ostaș încercat în lupte…

Primul sentiment pe care-l încercă Racoviță fu uimirea: cum, pe un vas atât de mic, asemănător cu goeletele pescarilor din Roscoff, vor înfrunta ei primejdiile mărilor polare? Probabil toate astea i se puteau citi pe față, căci Danco începu să râdă:

— …Va rezista! Va rezista! Trebuie să știi că înainte de a-l fi cumpărat Adrien pentru expediție, a făcut parte din flota norvegiană de baleniere. A trecut prin multe furtuni și nu o dată a fost prins în ghețurile Arcticei… A, uite-l!

— Cine? se minună Racoviță.

— Hei, Roald, strigă Danco, agitându-și mâna. Hai să-ți prezint un viitor tovarăș… E Amundsen, îi șopti el lui Racoviță.

Un om înalt, viguros, lat în umeri, se apropia de ei. Avea ochii verzi, de culoare foarte deschisă, cam șterși și o barbă rară, roșcată. Gulerul înalt de

celuloid îl silea să țină bărbia ridicată și gâtul țeapăn.

— Amundsen, se prezentă el cu glas potolit, și cu o mișcare stângace ridică puțin gambeta pe care o purta pe cap. Strânse mâna lui Racoviță și adăugă cu aceeași voce vătuită, lipsită parcă de intonație: Îmi pare bine!

Rămaseră o vreme nemișcați, privind corabia care se legăna pe unda domoală a apei. Racoviță arunca, din când în când, priviri furișe spre Amundsen. „Așa arată un lup de mare? se întrebă amintindu-și fără să vrea câteva figuri de marinari din Roscoff. Dacă n-aș fi știut dinainte cine-i, aș fi crezut că e un funcționar de la vama portului, venit să inspecteze încărcătura vaselor”.

— Să-l poftim pe colegul nostru pe bord! Ce zici, Roald? întrebă locotenentul.

— Sigur. De ce nu?

Trebuiră să traverseze o pasarelă îngustă și lunecoasă; apoi, strecurându-se printre lăzile îngrămădite pe punte, ajunseră lângă tambuchiu.

— Acum, – spuse Danco, – înainte de a coborî, s-ar cădea totuși, domnule Racoviță, să-ți facem o prezentare mai amănunțită a viitoarei dumitale locuințe. Ești de acord? Fără să mai aștepte o încuviințare, începu îngroșându-și puțin vocea: Vasul „Belgica” are 110 picioare lungime și 24 lățime…

— 26, corectă Amundsen.

— Da, 26 și pătrunderea ei în apă e de 12 picioare.

— 15 picioare, se auzi iar glasul lui Amundsen.

— Fie și 15! Danco se încruntă puțin. Deodată izbucni în râs: M-ai făcut mat, Roald! Vorbește tu în locul meu.

Coborâră scara tambuchiului și ajunseră într-un coridor întunecos; Amundsen aprinse un felinar și se strecurară anevoie printre butoaie și colaci de frânghie, saci, lăzi, stive de scânduri și alte obiecte depozitate acolo. Mai multe încăperi înguste, goale și fără uși, cu pereții încă nevopsiți, aveau să devină cabinele ofițerilor și ale membrilor corpului științific („mici dar drăgălașe ca niște bomboniere; îl întrerupse Danco pe Amundsen și adăugă cu înflăcărare: Va fi o plăcere să locuiești aici, crede-mă!”); în sfârșit, coborâră pe o scăriță îngustă de lemn în cală și în sala mașinilor (goale și ele, după părerea lui Racoviță; Danco vedea însă în despărțiturile calei zeci de tone de cărbuni, munți de conserve norvegiene „delicioase”, pânze de rezervă, o sondă automată sistem „Monaco”, aparate „ultramoderne” de pescuit la mari adâncimi, marca „Sigsbee și Aggasiz”,

precum și alte lucruri extraordinare); mașinile nu fuseseră încă livrate de uzinele „Van Steen” din Liège, preciză Amundsen, dar locotenentul le auzea „duduind”, vedea „dansul pistoanelor”; reveniră apoi sus, unde cei doi uitaseră să-i arate lui Racoviță cabina căpitanului, ai cărei pereți fuseseră îmbrăcați cu câteva zile în urmă în tapete „splendide” („Adrien e un om de gust”, spunea Danco); dar cabina era încuiată și cheia se afla la de Gerlache, așa că Racoviță nu putu admira tapetele. În schimb, intră în cabina alăturată, unde avea să fie amenajat laboratorul; aici, Danco săpase cu mâna lui pe o bârnă de susținere cuvintele „UNIREA FACE PUTEREA”; era foarte mândru de deviza aceasta și afirma că va deveni legea morală a tuturor celor de pe „Belgica”. Întrerupt de nenumărate ori, Amundsen renunțase demult la rolul de călăuză.

— Când vei intra aici peste câteva luni de zile, – spunea Danco, rotind în jur priviri scânteietoare, – vor fi peste tot retorte și eprubete, barometre, termometre și microscoape. În prima clipă nu vei îndrăzni să faci nicio mișcare de frică să nu spargi ceva.

— Nu va fi prea comod laboratorul nostru, observă Racoviță cam îngrijorat.

— Te înșeli! Va fi cel mai mic, dar și cel mai comod laborator din lume. Chiar atunci când tangajul va legăna vasul ca pe un scrânciob și când furtuna va răscoli oceanul, meteorologii, oceanografii și zoologii (se înclină în fața lui Racoviță) vor putea lucra nestingheriți. Nimic nu se va clinti din loc, nici cel mai fragil vas de cristal nu va avea de suferit.

— Cum asta?

— Vei vedea!

— Danco e modest, interveni Amundsen. El e acela care a născocit o instalație complicată de suporturi și inele montate în perete, pentru a fixa aparatele dumneavoastră. Mi se pare că e aproape gata. Nu-i așa?

Locotenentul îl dojeni cu degetul:

— M-ai trădat, Roald! adăugă cu vizibilă satisfacție: săptămâna viitoare va fi pe bord nu numai instalația de protecție, ci și o bună parte din aparate. Sunt sigur, domnule Racoviță, că voi avea sprijinul dumitale pentru a amenaja laboratorul.

Naturalistul murmură un răspuns nedesluși pe care, din fericire, ceilalți doi îl luară drept o încuviințare, apoi se urcară din nou pe punte. Aici atenția lui Racoviță fu atrasă de o ciudată rețea de sârmă în formă de pâlnie, care înconjura gura unui butoi, aflat lângă pasarelă. Amundsen zâmbi ușor:

— E cuibul ciorilor.

— Cuibul ciorilor?

— Așa-i spun marinarii. Locul lui e în vârful arborelui mare. În el va sta un matroz și va scruta depărtările prin lunetă. Din cuibul ciorilor vom auzi și noi cuvântul: „Pământ”, vestind apropierea unor țărmuri necunoscute.

— Mă voi putea urca și eu în cuibul ciorilor? întrebă Racoviță.

— De ce nu? Primul ofițer zâmbi, alunecându-și încet palma pe peretele butoiului, ca într-o mângâiere.

Racoviță observă că marginile gulerului lui Amundsen se îndoiseră. „N-ar trebui să poarte asemenea gulere. Nu i se potrivesc! își spuse el. Și nici nu seamănă cu un funcționar de la vama portului!” Dintr-odată se înveseli, ca și cum ar fi făcut o descoperire foarte importantă și utilă.

Un ceas mai târziu se aflau într-o cârciumă din port, în jurul unei mese soioase, și sorbeau grog fierbinte din niște căni mari cu capac. Racoviță află că Amundsen nu-și împlinise încă stagiul de timonier și că se întorsese cu câteva luni în urmă dintr-o călătorie în apele africane.

— Înainte de plecarea „Belgicăi”, trebuie să fac încă o călătorie în apele nordice, spuse Amundsen gânditor. E mai bine așa. O să am mai multă experiență.

Când veni vorba de Nansen care lipsea de trei ani și despre care nu se știa nimic, Amundsen se înflăcăra dintr-odată:

— …Eu am încredere în Nansen. Știe ce vrea și trebuie să reușească.

Începură să discute din nou despre „Belgica”. Construcția vasului fu analizată îndelung, în comparație cu „Fram” al lui Nansen. Racoviță nu înțelegea termenii marinărești, folosiți de ceilalți doi, și se simțea cam stânjenit.

— Nu-i nimic, râse Danco. Vei învăța!

— De. Altfel, peste trei zile se întoarce de Gerlache, spuse Amundsen. Vei avea treabă până peste cap și, vrând nevrând, te vei lovi la tot pasul și de chestiuni de navigație, așa că…

— Dă-le-ncolo de chestiuni de navigație! exclamă Danco. În loc să-i căutăm casă omului, noi stăm aici și vorbim vrute și nevrute. Îl cartiruim la hotelul dumitale, Amundsen? Apoi, scuturând din mână: Nu, nu… Știu eu o pensiune foarte convenabilă pe strada…

— Nu cred că va fi nevoie… spuse, cu glas schimbat, Racoviță, care părea că studiază cu mare atenție nervurile mesei de brad. Trebuie să părăsesc Anvers-ul chiar…

Ridică ochii și se întrerupse, văzând că locotenentul se mohorâse dintr-odată, dar continuă numaidecât mai apăsat:

— …Chiar astăzi!

— Păcat, oftă Danco. Era nevoie de dumneata!

— Poate are treburi acasă, își dădu părerea Amundsen.

— Firește! Plec acasă! încuviință Racoviță, bucuros. Câteva clipe mai înainte știa numai că trebuie să plece din Anvers, să plece neîntârziat; cuvintele primului ofițer îi lămuriseră ce-i rămânea de făcut. Adăugă, repede: Știți, am fost chemat la armată și vreau să-mi aranjez personal amânarea. Dar mă voi întoarce! Neapărat!

— Să nu întârzii, se îngrijoră Danco. Trebuie să pătrundem dincolo de cercul antarctic la începutul verii australe. „Belgica" va părăsi portul Anvers cel mai târziu în primăvara anului viitor.

— Voi fi aici cu mult înainte! strigă Racoviță. Apoi, după un răstimp, privindu-l țintă pe Danco: Înainte de Anul Nou!

Deși nu părea prea încântat de răspuns, Danco începu să vorbească despre stadiul în care se vor afla lucrările pe vas la sfârșitul anului. Descoperi că-i mai rămâneau naturalistului destule de făcut, ceea ce-l însenină dintr-odată. Comandă încă un rând de căni cu grog și ciocni cu Racoviță „pentru succesul primei expediții belgiene în Antarctica".

— Se pare deci că iarna te va prinde în România, spuse Amundsen. Te-aș sfătui să faci „exerciții de frig".

— Cum vine asta? întrebă Racoviță.

Amundsen îi povesti cum se antrenase el ani de-a rândul, străbătând peninsula Scandinavică în lung și în lat, dormind în corturi subțiri, purtând îmbrăcăminte ușoară.

— Un explorator polar trebuie să fie rezistent, să poată înfrunta cele mai teribile geruri. Sorbi conținutul cănii sale până în fund și se ridică. Trebuie să vă las. La patru sosesc dulgherii și vreau să fiu de față la verificarea carenei.

Racoviță scrise repede pe colțul mesei câteva rânduri către Lacaze. Aducându-și aminte de ceva, Danco se despărți de el, promițând că va veni la gară. Cu câteva minute înainte de plecarea trenului, apăru pe peron în goană, cu o pereche de schiuri în spate.

— Trebuie… trebuie neapărat să înveți… să înveți să schiezi! îi spuse el, gâfâind, lui Racoviță.

Trenul se urnise din loc și locotenentul alerga cu schiurile în mână în dreptul ferestrei deschise, la care se afla naturalistul. Uimirea acestuia îl indignă peste măsură.

— …Ce stai? Ia-le odată! strigă el, împungându-l pe Racoviță cu vârfurile schiurilor în piept: Ia-le! E un cadou din partea mea!

4
Familia

În piața gării, acoperită cu o mâzgă cafenie în care se topeau primii fulgi, așteptau aceiași birjari grași, adormiți, ronțăind semințe de floarea soarelui și scuipând nepăsători cojile. Parcă nimic nu se schimbase. Prin pâclă se deslușea Râpa Galbenă, cu scările de piatră și contraforturile ei masive ca de cetate; stoluri negre de ciori se ridicau și se coborau mereu, croncănind asurzitor, deasupra parcurilor boierești de pe dealul Copoului; dinspre cișmeaua Păcurarilor, casele scunde ale calicimii se revărsau la vale, înghesuindu-se, parcă zgribulite, în mahalalele din jurul gării; peste acoperișuri, vântul grămădea neguri ușoare; oamenii își purtau pasul molatic sub aceiași pomi desfrunziți, ce străjuiau străzile noroioase. Racoviță se îndreptă spre Costea, birjarul care-l ducea acasă, ori de câte ori sosea din străinătate. Costea își întoarse spre el trupul gros, învelit în caftanul de catifea albastră, lucios de purtat ce era.

— Mata ești, conașu' Emil? spuse el, fără a da vreun semn de mirare, ca și cum l-ar fi văzut ieri. Poftește de te urcă!

— Ce mai e nou prin Iași? întrebă Racoviță, în vreme ce roțile de gumă alunecau ușor, fără zgomot, pe caldarâm.

— Ia, mai nimica. Conu'Albert Ghica, îl știi mata, i-a dat două palme subprefectului și s-o bătut în pistoale la Breazu, în pădure. Conu'Albert nu s-o vătămat de fel și subprefectului i-o luat numai un sfârc de ureche. Da' se văita ca o muiere și zicea că l-o răpus păgânul. Urla de-mi spărgea auzul. Că eu l-am dus acasă. Mare comedie o fost…

Racoviță nu-l mai asculta. Urcând din greu strada Arcului, birja lăsase în urmă, pe dreapta, ulicioara pe care se afla școala lui Brașoveanu, unde învățase el cu ani în urmă. Se vedea copil, așteptând la geamul cu perdele albe șuieratul haiducesc al dascălului. Dascălul locuia departe, în mahalaua Țicăului și în drum spre școala se oprea în dreptul casei Racovițeștilor și-și fluiera elevul… Emil înhăța geanta și cobora scările câte trei deodată, grăbindu-se să ajungă mai repede în stradă. Mergeau alături, și dascălul, tot ștergându-și fața îmbujorată cu o batistă roșie, mare cât un cearșaf, îi povestea multe și de mirare isprăvi ale unor moldoveni care au trăit demult, pe nume Dănilă Prepeleac, ori Setilă, Păsări-Lăți-Lungilă și Harap Alb. Dascălul era Ion Creangă…

— Știi mata, coane Emil, – grăi Costea peste umăr, – l-am dus deunăzi pe tataia de la club acasă… Era cu el și conu'Alecu Balș, îl știi mata… Și tot drumul numai de matale au vorbit…

Se întrerupse și așteptă să fie întrebat ce anume vorbiseră, dar călătorul tăcea. După un răstimp, nemaiputând răbda, se răsuci pe capră. Răsturnat pe perne, cu ochii albia întredeschiși, Racoviță părea că ascultă ceva cu luare-aminte.

— …Așa cum îți spun, numai de matale au vorbit, repetă birjarul ceva mai tare.

Nu izbuti să-l smulgă nici acum din gândurile sale.

— …Dii, gloabă, mânca-te-ar ciorile! făcu el mânios, șfichiuind calul cu biciul peste spate, apoi către sine, cu obidă. „Are dreptate conu' Gheorghieș! S-o înstrăinat de tot!"

Lui Racoviță îi mai răsuna încă în urechi vuietul pieții pe lângă care trecuseră. I se părea că aude un glas spărgând încâlceala de chemări și strigăte: „Mere murate!" În față îi răsări, dintre apele amintirii, evreul cărunt cu șapca neagră, plină de pete de grăsime și cu cobilița de care atârnau donițele pline cu fructe dulci-acrii, acidulate. Zvonul pieții se pierduse demult în depărtare, dar el auzea acum lămurit, așa cum auzea întotdeauna când se întorcea de la școală, strigătele pițigăiate sau joase, aspre sau îmbietoare ale negustorilor ambulanți, spre care la acea oră se repezea într-un suflet, ținând strâns în mână bănuțul căpătat de acasă:

— …zari-civa!

— Trei chifle, zece bani! Tot trei chifle, zece bani!

— Alviță turcească, zece bani bucata!

— Rece limonada, dulce șampania!

Într-un târziu, își dădu seama că birjarul devenise morocănos, cum nu-i era în fire și atunci, ca să-l stârnească iar la vorbă, întrebă:

— Și ce-au discutat despre mine tata cu conu'Alecu?

— Dii, boală! făcu Costea fără să se întoarcă. Las' că-i afla mata singur, numai s-ajungi acasă!

Racoviță începu să se foiască pe banchetă, răsucindu-și gâtul când la dreapta, când la stânga, spre grădinile cu grilaj de fier sau piatră, unde, printre brazi și stejari, se zăreau colțuri de ferestre, balconașe și frânturi de coloane și ornamente de stuc. Încerca zadarnic să-și stăpânească emoția de care fusese cuprins, să-și adune gândurile și să-și făurească „planul de acțiune", pe care-l amânase de-a lungul întregei călătorii. Era prea târziu:

birja se oprise în fața unei porți zăbrelite, dincolo de care se vedeau zidurile cenușii ale unei case cu un cat, cu ferestre mari, cele mai multe dintre ele cu jaluzelele trase.

— Iaca, am ajuns, zise Costea. Gemând, coborî de pe capră, luă geamantanul și schiurile, pe care le tot măsura din ochi cu uimire, și împinse în lături poarta care scârțâi jalnic. („Tot nu i-au uns balamalele!” se înduioșă Racoviță).

Tânărul pășea încet, privind curtea, mărul cel mare cu crengile desfrunzite aplecate peste banca pe al cărui spătar își încercase el ascuțișul primului briceag. Adăstă cu privirea și asupra tufișurilor, neîngrijite, de lemnul câinelui, care fuseseră de atâtea ori martorii muți ai unor neasemuite aventuri și lupte. Când ajunse sub marchiza de sticlă colorată, cu o scoică strălucitoare prinsă deasupra ușii, își reaminti cu un zâmbet de spaimele copilăriei, când se temea ca nu cumva toată sticlăria asta să se prăbușească tocmai în clipa când se va afla el dedesubt; de aceea gonea cu atâta repeziciune pe scări, încât nu o dată era să-și frângă gleznele, spre groaza bunicăi, pe care tataia o potolea cu un râs indulgent.

Cu acest zâmbet intră în holul vast, plin de umbre… O slujnică bătrână se repezi să-i sărute mâna. Prin ușile întredeschise răzbătea din sufragerie zgomot de glasuri și farfurii lovite.

— Stau la masă?

— Acum mântuie de mâncat… Vai, conașu’ Emil, da’ nu știa nimeni că veniți…

Îi smulse din mână pardesiul, pălăria și geamantanul, și începu să urce scara, dar după ce suise câteva trepte lăsă jos geamantanul și o luă înapoi, aproape în goană, cu celelalte lucruri pe mână, spre sufragerie. Racoviță o urmă, silindu-se să nu alerge, dregându-și mereu glasul și potrivindu-și cravata cu un gest mecanic.

Nu ajunsese încă în dreptul draperiei grele de catifea, care despărțea salonul de sufragerie, când auzi un glas speriat de femeie: „Emil!” Se opri în prag, pentru a-i îngădui maică-sii să-l cuprindă cu mâinile ei tremurătoare. Năucit de sărutări, abia putu deslușI, întretăiate de suspine, câteva frânturi de cuvinte: „Ai venit… am știut… inima mea…” Simțea obrazul zbârcât, jilav de lacrimi al mamei și era atât de tulburat, încât nu izbutea decât să repete în neștire: „Lasă, măicuță, nu-i nimic! Nu-i nimic! O să fie bine!”

Gheorghieș Racoviță se ridicase în picioare, fără a-și părăsi locul de la masă. Își luase o înfățișare pe care, probabil, o socotea severă, dar Emil îl văzu cum își mototolea șervetul în mâini și înțelese că și el izbutea cu greu să-și stăpânească emoția. Alături, cu un cap mai mic decât tatăl său, Costache Racoviță, „moș Costache", tocmai terminase să-și șteargă monoclul și îl potrivea în ochi. Își trecu mâna peste mustața sură, tunsă englezește, îi zâmbi și spuse graseind:

— Ce surpriză… Bine că ai venit *mon jeune ami… Mieux vaut tard que*[2]…

— Costache! se auzi glasul grav, puțin nazal, al lui Gheorghieș Racoviță. Moș Costache ridică nedumerit privirea spre fratele său și-și mușcă sfârcul mustății. Își duse mâna la ochi și-și potrivi mai bine monoclul, apoi se întoarse spre naturalist cu un zâmbet vinovat.

— …Costache vrea să spună că nu se cade să amâni pentru mai târziu o treabă pe care poți s-o săvârșești mai devreme. Ai procedat înțelepțește, măi băiete, și eu își mulțumesc că te-ai grăbit să faci o bucurie bătrânilor tăi. Lăsă încet șervetul pe masă și întinse brațul: Vino la tata să te îmbrățoșeze!

Ultimele cuvinte fuseseră rostite cu o inflexiune caldă, care îl făcu pe Emil să se simtă dintr-odată nespus de fericit și recunoscător, ca și cum, vorbindu-i în acest fel, tatăl său i-ar fi acordat o înaltă favoare. În timp ce primea pe frunte atingerea ușoară a buzelor bătrânului, o auzi pe maică-sa lovindu-și palmele una de alta și slobozind un țipăt îngrijorat:

— Te pomenești că n-o pus nimica în gură! Vine de la drum lung și trebuie să fie lihnit de foame, băietul mamii!

Scutură clopoțelul de argint de pe masă; numaidecât zbucniră de după ușă cele trei slujnice ale casei, care începură să se foiască cu tăvi, farfurii și castroane, căutând mereu să se afle în treabă prin preajma tânărului, ca să-l vadă mai bine și să audă ce mai povestește de prin străinătăți. Emil însă, în fața căruia fusese așezată o farfurie cu ciorbă grasă de văcuță, apoi niște sarmale cu smântână și în cele din urmă o porție colosală de colțunași umpluți cu vișine, era atât de impresionat de aceste bucate nemaiîntâlnite de ani de zile, încât nu mai avea niciun gust de vorbă. Zadarnic încercă Costache Racoviță să afle noutăți despre Parisul unde petrecuse mulți ani spumoși; de altfel coana Raluca, după ce-i aruncase câteva priviri semnificative, se oțărâse la el: „Da' mai mântuie, Costache, cu întrebările dumitale! Lasă băietul să mânânce!" Atunci, ca să se reabiliteze, bătrânul începu să istorisească ultimele întâmplări din Iași, ceea ce-l distră, după cât

își putu da el seama, pe Emil. Stimulat de succes, nu se întrerupse nici când se ridicară de la masă și trecură în salonaș să ia cafeluța neagră.

Fără a mai da atenție bâzâitului ca de bondar al vorbelor unchiului său, Emil, cufundat într-un fotoliu, sorbea din ceșcuța aburindă, purtându-și privirea asupra celor din jur. Mama, abia acum își dădea seama, se ofilise de tot în acești ani: scăzuse și se cocârjase, fața îi era brăzdată de nenumărate zbârcituri subțiri. Numai ochii albaștri, mari, păstrau în sclipirea lor umedă o urmă de tinerețe. Barba tatei încărunțise de tot și părul, care altădată se învârtejea ca o coamă deasupra frunții înalte, se împuținase și se rărise. Avea aceeași statură de uriaș, dar parcă nu se mai ținea la fel de drept ca înainte. Numai moș Costache era proaspăt la față, trandafiriu și vioi, așa cum îl cunoștea. Nu-și putu stăpâni o tresărire de pizmă, privindu-l cum își potrivește monoclul, fără a înceta să vorbească despre împrejurările în care feciorul lui Sculy se logodise cu fata unui negustor bogat din Craiova. Se zvonea că fata avea o zestre uriașă… „E mai bătrân ca tata și pare mult mai tânăr ca el, își spuse Emil. Parazitul! Ce griji are? Și-a tocat partea de moștenire la Paris și trăiește de douăzeci de ani pe spinarea tatei, în timp ce tata…” Deodată deveni foarte atent.

— Și când te gândești că și Raul s-a dat într-o vreme cu nihiliștii, spunea Costache Racoviță, oftând. *Les folies de la jeunesse*[3], ce să-i faci!

Fără să vrea, Emil făcu o strâmbătură:

— Cum adică cu nihiliștii! Care nihiliști?

— Cu nihiliștii… ăștia… socialiștii, sau cum îi cheamă. *Mais ça n'a aucune importance. Qa vient et ça passe comme les orages du printemps*[4]. Bine că i-a trecut! O să le treacă și altora, *je l'espère tout au moins!*[5]

Emil trânti cu zgomot ceșcuța în farfurie.

— Cui „altora” o să le treacă, moș Costache?

— Costache! făcu Gheorghieș Racoviță, fulgerându-și fratele din priviri. Mi se pare că ești indispus. Nu ți-ar strica să te odihnești puțin. Și Emil trebuie să se odihnească. Va fi fiind ostenit.

Moș Costache scăpase monoclul din ochii și sticla rotundă i se legăna între genunchi, spânzurată cu un șnur subțire negru de o cheutoare a vestei. Își muta privirea nedumerită de la tată la fiu, amândoi la fel de zbârliți și întunecați. Deodată observă că seamănă foarte bine între ei și vru să le-o spună, ca să le facă plăcere. Își dădu însă numaidecât seama că nu ar fi fost *à propos*, tocmai acum când erau mânioși pe el; și pentru că nu înțelegea de

ce o glumă inofensivă îi putuse supăra atât de tare, lipsindu-l de prilejul de a le spune o amabilitate, se simți persecutat și se supără și el.

— *Mais voyons donc, mon cher Georges*[6], începu el pe un ton destul de ridicat; dar sprâncenele sure ale lui Gheorghieș Racoviță se încruntară atât de fioros, încât trebui să-și plece ochii și să termine într-un scâncet aproape copilăresc: Nu pot înțelege de ce… Abia ieri am vorbit de Raul Sculy… Și chiar tu spuneai…

— Constantine! Ești indispus! Du-te în camera ta! porunci Gheorghieș Racoviță și se ridică în picioare, ceea ce era, după o regulă demult stabilită, semnul că timpul hărăzit cafelușei negre se încheiase și că și ceilalți trebuiau să se retragă. Costache Racoviță se sculase din fotoliu și nu ar fi avut nimic împotrivă să-și facă, la fel ca în fiecare zi, siesta; mai schiță totuși un ultim protest:

— Nu sunt indispus!

— Costache dragă! Te rog! spuse coana Raluca pe un ton de implorare și se agață de brațul bătrânului, trăgându-l către ușă. Emil îl urmărea zâmbind: „Moș Costache e indispus" era o expresie folosită în casa Racovițeștilor ori de câte ori bătrânul comitea una din gafele sale mai mult sau mai puțin catastrofale. Se gândea însă că în spatele actualei „indispoziții" a unchiului său se ascundeau indispozițiile altora și acestea nu puteau fi neglijate. Zâmbetul i se curmă dintr-o dată. Se întoarse spre tatăl său:

— Eu, tată, nu mă simt de fel ostenit. Aș vrea să stăm de vorbă.

— De bună seamă, măi băiete, de bună seamă. Noi doi avem multe de pus la cale. Dar nu-i grabă.

— Este, tată. Aș dori să vorbim chiar acum.

Bătrânul îl privi țintă câteva clipe, străduindu-se parcă să-i ghicească gândurile.

— Bine, măi băiete, – spuse el. Trecem la mine în birou.

„Biroul" lui Gheorghieș Racoviță se afla într-o încăpere cu trei ferestre înalte, acoperite cu draperii de pluș roșu; acolo fusese salonul pe vremea lui Alecachi Racoviță, bunicul lui Emil. O parte din mobila de atunci, o sofa *Récamier*, șase scaune și două fotolii *Empire*, acoperite de zeci de ani cu huse de pânză albă, rămăseseră la locul lor; li se adăugiseră doar un dulăpior cu cărți (în care conu' Gheorghieș își ținea și o parte din registrele cu conturi de la moșie), o casă de fier și un birou uriaș din lemn de brad, în spatele căruia se găsea un jilț de piele vișinie, cu speteaza plină de julituri și pete de cerneală. Pe pereți erau atârnate câteva portrete de familie (în unul

din ele, înnegrit, aproape șters, se mai putea recunoaște o figură bărboasă, cu işlic și giubea: conu' Gheorghieș pretindea că ar fi fost portretul domnitorului Racoviță); se mai găsea deasupra biroului și un desen în peniță, reprezentând curtea de la Surănești, văzută, la sfârșitul celui de al optsprezecelea veac, de un artist francez în trecere pe acolo. Nimeni nu ar fi putut spune precis de ce se încăpățâna conu' Gheorghieș să lucreze în acea încăpere. Cele două enorme sobe moldovenești cu stâlpi nu izbuteau niciodată s-o încălzească cum trebuie, așa că pe la mijlocul lui decembrie, după ce rezista acolo câteva săptămâni, apărându-se cu șaluri, fulare și scufii de lână, bătrânul boier trebuia să se dea învins și să se refugieze, tușind și strănutând, într-o odăiță alăturată. Vara și-o petrecea la moșie și în absența sa, „biroul" era încuiat cu cheia. E adevărat că acolo se ținuseră, cu mulți ani în urmă, câteva adunări ale unui grup conservator „dizident" condus de conu' Gheorghieș, în acea vreme certat la cuțite cu șefii partidului; dar grupul se destrămase curând și conu' Gheorghieș se retrăsese „pentru totdeauna" – zicea el – din viața politică. Emil își amintea cu destulă neplăcere biroul glacial și întunecos, cu draperiile grele, întotdeauna trase peste ferestre. Nu-și putu, nici de această dată, înfrâna o tresărire când auzi cuvintele „trecem la mine în birou" spuse de conu' Gheorghieș cu același ton cu care le spunea în trecut, când Emil săvârșea câte o poznă mai boacănă și era invitat acolo pentru a i se administra o usturătoare corecție cu cureaua de bărbierit.

— Chestiunea pe care o avem de discutat este foarte serioasă, tată, – spuse el, – după ce bătrânul se așeză în jilțul din spatele biroului.

— Nu mă îndoiesc, făcu, neutru, conu' Gheorghieș, lăsându-se pe spetează. Să auzim despre ce este vorba

— Trebuie să mă ajuți să-mi amân stagiul militar. De aceea am și lăsat totul baltă și…

— Aha! De aceea! se învolbură conu' Gheorghieș. Și eu care credeam că te-a dovedit dorul de părinți. Aha!

— Este și dorul, tată. Nu-ți plac efuziunile sentimentale, așa că să lăsăm acest capitol. Dar mata știi că eu nu mă joc acolo…

— A! Nu! De bună seamă, nu te joci! bătrânul râse sarcastic. Apoi, deodată, cu mânie mocnită în glas: Mai bine te-ai juca!

Emil făcu ochii mari și-și încreți fruntea a mirare, apoi își lăsă privirea în pământ. Își trecu încet mâna peste părul scurt și oftă.

— Poate că ar fi mai bine, – urmă el, – numai că, vezi mata, activitatea mea de care te arăți nemulțămit a primit o înaltă apreciere și…

— Înaltă apreciere din partea cui, ha? bătrânul adăugă încet printre dinți: Las'că știm noi…

Emil se sili să vorbească potolit:

— Din partea profesorului Lacaze-Duthiers de la Sorbonna, tată. Trebuie să-ți mai amintesc acest lucru? Mă miră că tocmai mata, om cultivat, nu socotești activitatea științifică o muncă destul de onorabilă.

— N-am spus asta niciodată, protestă bătrânul. Știința e foarte onorabilă și Titu Maiorescu e om de știință. Dar e și avocat!

Emil se înfierbântă dintr-odată.

— Și mata ții morțiș să mă fac avocat! Ca și cum n-am avea destui! Prea mulți chiar! Ăsta-i păcatul nostru: avem prea mulți avocați și toți fac politică!

Venise până în fața biroului. Se îmbujorase la față și ochii îi sclipeau. Surprinzând un zâmbet, pe care bătrânul încerca să-l ascundă sub mustață, înțelese că-i plăcuse formula. Insistă:

— Spune și mata dacă nu-i așa?

— Hm! Da! Asta ai spus-o destul de bine! Hm! Apoi, cu glas moale, în timp ce-l privea atent pe sub sprâncene: Uite, cocoșelul cum s-a aprins!

Fața lui Emil căpătă brusc o expresie rece, impenetrabilă. Bătrânul se îndreptă în jilț și-și drese iar glasul cu zgomot:

— Hm. Bine! Șezi jos, rogu-te! Știi că nu-mi place să mi se proțăpească lumea în fața biroului.

Emil, cu privirile plecate asupra unui ziar de pe birou, nu se mișca din loc.

— „Lumea nouă"? se miră el. Mata citești „Lumea nouă"?

Cu o mișcare iute conu' Gheorghieș luă o mapă de piele și acoperi cu ea ziarul.

— Nu citesc nimic! vorbi el apăsat. Te-am rugat se șezi jos! Își încrucișă brațele și așteptă până ce Emil se așeză din nou pe sofa. Dragul meu, vorbi el, cumpănit. Ai dorit să stăm astăzi de vorbă și eu ți-am ascultat dorința. Dar vorba lungă-i sărăcia omului și de aceea vreau să-ți spun în câteva cuvinte, ce hotărâre am luat în ceea ce privește viitorul tău…

— Să lăsăm viitorul tată! Serviciul militar!

— Nu-mi place să fiu întrerupt! Vorbim îndată și de serviciul militar. Află, în primul rând, că părerile tale au găsit în mine ecou în anume

privință. Sunt înclinat a crede la ceasul de față că nu e neapărată nevoie să te dedici avocaturii. Un om de condiție poate avea și preocupări științifice. Principalul e să muncească cinstit. Ce zici?

— Așa-i, tată, cum să nu fie așa!

— Dar, – conu' Gheorghieș ridică un deget în aer, – dar serviciul militar trebuie să-l prestezi acum, și în așa fel ca majestatea sa să fie mulțămit de tine. Trebuie s-o faci dintr-o mulțime de considerente. În primul rând, pentru că în clipa de față armata noastră este ținta unor atacuri mârșave…

— Nu-i adevărat! Nu sunt mârșave!

— Atacuri mârșave din partea unor smintiți și apatrizi!

— E o rușine, tată, strigă Emil, sărind în picioare. E o rușine pentru mine să aud din gura matale inepțiile paleologhiei sale don maior Ramologlu! Alt model de stil n-ai găsit?

— E un model mai onorabil decât expresiile nerușinate care apar în fițuica voastră murdară! Hm! Auzi! „paleologhia sa"! Îți interzic să-l numești așa pe maiorul Paleologu. E procuror militar și vecin de moșie cu noi. Când erai copil te purta în brațe!

— Nu m-ar mai fi purtat! Țăranii pier de pelagră pe pământul lui.

— Ai început, Emil? Gheorghieș Racoviță se ridicase din jilț și se apropiase de fiul său. Se învinețise la față și răsufla greu. Emil își propusese de la început să nu-l irite pe bătrân; totuși nu se putu opri să nu răspundă, cu sentimentul că săvârșește ceva ireparabil:

— Am început! Și n-am să încetez niciodată!

Dacă ar fi fost acolo Costache Racoviță și i-ar fi văzut față în față, înfruntându-se, ar fi avut probabil un nou prilej să constate că fiul, deși mai scund și mai puțin voinic, semăna destul de bine cu tatăl. Poate că și conu' Gheorghieș își dăduse seama de acest lucru căci prinse a zâmbi și spuse pe un ton destul de blajin:

— Cum vrei, Emile. Numai că pe mine nu mă vei avea azi partener la o discuție politică. Ziua întoarcerii tale este o zi de sărbătoare. Nimic nu trebuie s-o tulbure. Așa! Și acum, du-te!

Emil ar fi vrut să mai spună ceva, dar conu' Gheorghieș îi puse mâna pe umăr, apăsând ușor, și repetă cu o voce în același timp blândă și poruncitoare:

— Hai, du-te și te odihnește, măi băiete!

Emil își mușcă buzele, se întoarse brusc și părăsi încăperea.

5
Întâlnire cu o umbră

La masa de seară își făcu apariția conu' Caton Lecca, fost părtaș la „disidența" conservatoare și membru marcant al Jockey Clubului, unul din puținii prieteni intimi din acea vreme ai lui Gheorghieș Racoviță. Se bău vin roș și se discutară lucruri plictisitoare, mai ales pentru Emil care, după ce răspunse monosilabic la toasturi și la întrebările de rigoare despre Paris, începu să moțăie în scaun, așteptând să se termine cina. Nu-l interesau nici ultimele amănunte privitoare la crima doamnei Steiner, care „zguduise întreg continentul" după opinia lui conu' Caton, nici șansele de durată ale cabinetului Aurelian care venise la putere de câteva zile, înlocuind formația conservatoare a lui Lascăr Catargi („Lascarache e un incapabil! – declară conu' Gheorghieș. Asta i-am spus-o în față, încă acum douăzeci de ani"); convorbirea lâncezea și moș Costache încercă zadarnic s-o însuflețească, povestindu-i lui Emil despre caterisirea mitropolitului Ghenadie și despre *les dessous de cette sale affaire*[7], pe care pretindea că le aflase din sursă sigură. Naturalistul refuză să ia atitudine pentru sau împotriva prelatului și imediat după masă se retrase la el în cameră.

A doua zi, duminică, i se aduse la pat tava cu cafea, cornuri, miere și unt, de către coana Raluca în persoană, așa cum se întâmpla pe vremuri, atunci când era bolnav sau în convalescență. Bătrâna se așeză pe marginea patului și-i vorbi despre necazurile lui conu' Gheorghieș care nu mai dovedea să descurce treburile moșiei. „Mai rău îl roade grija viitorului pe bietu' taică-tu, adăugă ea, oftând. Nu doarme nopțile și mereu mi se jeluiește: iaca noi suntem bătrâni, acuși ne ducem. Pe mâinile cui să las bruma de pământ?" Emil știa că după moartea bunicului, în timp ce frații mai mari își făceau de cap prin străinătăți, Gheorghieș Racoviță, tânăr de tot, trebuise să renunțe a mai studia dreptul la Paris, așa cum plănuia, și se retrăsese la moșia pe care, după mulți ani de administrație severă, izbutise s-o scoată din paragină. Dar tocmai pentru că știa toate acestea se înnegură la față. Coana Raluca amuți dintr-odată. Abia după un răstimp în care, făcându-și de lucru, unsese cornurile cu unt și i le așezase înainte, prinse a vorbi din nou, strecurând din când în când spre el priviri speriate: „Așa că să nu i-o iei în nume de rău și să nu te superi dacă-ți spune o vorbă mai tare. Că el tot din dragoste ți-o spune!"

Deodată ochii i se umplură de lacrimi. Emil îi sărută mâinile, îi repetă de nenumărate ori că nici prin gând nu-i trecea să se formalizeze de eventualele izbucniri ale lui conu' Gheorghieș.

— Vai de mine, da' cafeaua n-ai băut-o și de mâncat n-ai mâncat nimica! exclamă îngrijorată coana Raluca. Nu-i fi bolnav, copile?

Ca s-o liniștească, trebui să bea cafeaua cu lapte și să mănânce cornurile, ceea ce nu fu prea ușor, căci de ani de zile se obișnuise să nu ia dimineața altceva decât o ceșcuță de cafea neagră. Coana Raluca părăsi încăperea înseninată.

Emil sări din pat, să spălă și se îmbrăcă în mare grabă. Coborî vijelios treptele scării de serviciu, trecu prin sufrageria cu mobile grele de nuc, cu policandrul ale cărui franjuri de cristal tremurau ușor clincănind ori de câte ori se trântea o ușă sau trecea pe stradă o trăsură, traversă camera turcească plină de divane joase și chilimuri pe pereți, apoi salonașul și holul, amândouă la fel de întunecoase, și se opri în pragul casei să-și consulte ceasul. Era abia nouă și jumătate. La cine s-ar fi putut duce duminica la o oră atât de matinală? Prietenii săi cei mai apropiați părăsiseră demult Iașul: unii erau prin străinătăți, alții la București. Ridică ochii și cercetă cerul acoperit de nori plumburii, apoi intră iar în casă. Rătăci câteva minute prin încăperile tăcute, oprindu-se din când în când în fața unei mobile sau a unui tablou, ca și cum ar fi vrut să reînnoade legătura cu acele obiecte atât de bine cunoscute; în loc să se înduioșeze, se simțea cuprins de un sentiment de apăsătoare stânjeneală, ca într-o casă străină. Se urcă în camera lui și, după ce se plimbă o vreme încoace și încolo, fără să izbutească să-și risipească indispoziția, se lăsă în genunchi în fața micuței biblioteci mobile, burdușită cu cărți. Trase din raft câteva volume pe care le răsfoi repede și le aruncă pe covor, apoi se așeză turcește lângă bibliotecă, în mână cu o carte groasă, îmbrăcată în pânză verde. Rămase multă vreme aplecat deasupra paginii de gardă, pe care era scrisă cu slove mari, ascuțite, dedicația:

Discipolului meu și viitorului naturalist, Emil Racoviță, cu nădejdea că, citind această carte, va învăța multe din ea și va aștepta mai cu răbdare vremea când va putea înțelege „Originea speciilor".

Grigore Cobălcescu
10 Aprilie 1882

În minte i se închegau, din ce în ce mai vii, întâmplări și oameni de demult…

Era în clasa cincea de liceu. Sub nas îi răsăriseră câteva fire subțiri, pe care și le contempla în fiecare dimineață cu satisfacție, dar și cu mâhnire, pentru că nu erau mai multe. Visa să exploreze în timpul vacanței pădurile virgine ale Africii ecuatoriale: avea să descopere acolo specii de fluturi uriași, nemaivăzuți, cu aripile albastre ca azurul, iar la întoarcere avea să țină în cadrul șezătorilor organizate de Cobălcescu o conferință despre plantele carnivore. Cobălcescu i-ar fi publicat-o în „Arhiva”; ar fi stârnit senzație în lumea științifică internațională, ar fi cucerit gloria încă de pe băncile liceului…

Într-o duminică însorită de primăvară, când se plimba pe sub teii Copoului, legănând în minte pentru a nu știu câta oară proiectele sale fantastice, fu acostat de un tânăr de vârsta lui, îmbrăcat într-o uniformă albastră, cu nasturi galbeni de alamă și brandemburguri. Trebui să facă un efort ca să-l recunoască pe fostul său coleg de școală primară, Eugen Botez. Își petrecură dimineața discutând dezordonat despre toate – despre profesori, pedagogi, ore de arest, despre Eminescu și despre fetele după care suspinau (Botez mărturisi cu acest prilej că scrie versuri). Proiectele lui Emil nu-l mirară pe Eugen. Și el voia să cutreiere lumea ca marinar; (nu putea concepe să nu se facă marinar) pe de altă parte se arăta bine informat în problemele științifice. Emil crezuse că-l va „da gata”, pomenind de Darwin și evoluția speciilor (repeta tot ce auzise în această privință de la Cobălcescu, într-o oră de clasă), dar Botez replică fără să se tulbure:

— E bun și Darwin, n-am ce zice! L-am citit. Dar tu de Haeckel ai auzit? Cel mai mare discipol al lui Darwin. Și Buechner! Acela-i cel mai mare filosof. Ai citit „Forță și materie”?

Emil nu auzise nici de Haeckel, nici de Buechner, nici de „Forță și materie”, și de aceea ocoli răspunsul și încercă să împingă discuția pe alt făgaș.

— Dar despre dumnezeu ce crezi, există sau nu există? întrebă el.

— Și tu ce crezi?

— Eu, drept să-ți spun, am anumite îndoieli și…

— Află de la mine că nu există! preciza Botez, pe un ton care nu admitea replică, și se lansă numaidecât într-o disertație despre Laplace și a sa „Mecanică cerească”. Termină, citând răspunsul dat de astronom lui Napoleon, atunci când împăratul îl întrebase ce loc ocupă divinitatea în sistemul său: „Sire, nu am avut nevoie de ipoteza aceasta!”

Zdrobit de erudiția prietenului său, Emil tăcu un răstimp, apoi întrebă cu un amestec de admirație și invidie în glas:

— Mă Botez, de unde știi tu toate astea?

— Din „Contemporanul”! făcu celălalt mândru.

Emil nu auzise nici de „Contemporanul”, și atunci Eugen îl informă că era o revistă „grozavă”, scoasă de mai mulți profesori. („Socialiști cu toții!” adăugă el în șoaptă, stârnind și mai mult curiozitatea lui Emil). Căpătase o mulțime de reviste chiar de la slujnica unuia din acei profesori. Plătise cu o pereche de mănuși de mătase, sustrase din scrinul mamei sale; dar, din păcate, toate exemplarele purtau același număr.

Racoviță trecu pe la Botez, de unde luă un exemplar din „Contemporanul”, pe care-l devoră în întregime chiar în după-amiaza și seara acelei duminici. Efectele lecturii fură extraordinare. La prima oră de religie, puse părintelui profesor asemenea întrebări, încât părintele, altfel om bun și pașnic, îl dădu afară din clasă răcnind: „Ești un păgân, un anticrist”! În schimb, la științele naturale nu știu lecția, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată. Cobălcescu însemnă ceva în catalog, apoi anunță pe un ton funebru:

— Astăzi cel mai bun elev al meu a luat nota una! Cum s-a putut întâmpla asta, Racoviță?

Emil dădu din umeri. Avea o mutră atât de nenorocită, încât profesorul se înduioșă.

— Poate ai preparat din eroare altă lecțiune! Spune-o. Te ascult. Observând o sclipire de bucurie în ochii elevului, insistă: Curaj! Spune ce știi!

— Știu despre regnul *protistelor*!

Cobălcescu făcu ochii mari:

— Cum? De unde ai auzit tu despre *protiste*? Nu cumva știi și cine este Ernst Haeckel?

— Știu, domnule profesor! Ernst Haeckel este un mare învățat german. El a pus în lumină ideea lui Lamarck care a spus că toate viețuitoarele provin dintr-un mic număr de forme simple, care s-au născut prin generație spontanee din materie anorganică…

După ce termină, Cobălcescu începu să lămurească unele puncte obscure din expunerea elevului său. Sunase demult de recreație și profesorul vorbea încă despre „*protistele*, care așa cum spunea discipolul meu și colegul dumneavoastră, Emil Racoviță, sunt, în concepția lui Haeckel, niște forme

intermediare între plante și animale”. Înainte de a părăsi clasa mai însemnă ceva în catalog și spuse:

— Pentru că a știut despre *protiste*, subiect în afară de program, elevul Racoviță se notează cu zece. Nota una, obținută astăzi tot de domnia sa, se va șterge când va dovedi că a învățat lecția despre *lamelibranchiate*. Ai s-o înveți, Racoviță?

— Am s-o învăț, domnule profesor! strigă Emil, radios.

— Să sperăm! Și să vii la cancelarie după terminarea orelor! Am de vorbit cu dumneata!

Rostise ultimele cuvinte pe un ton sever care-l sperie pe Racoviță. Dar în cancelarie, Cobălcescu îl întâmpină zâmbitor, îl mângâie pe obraji și-l invită la el acasă miercuri după-amiază „la orele șase, punt”. Se întoarse năucit de câte auzise și văzuse – cărți, atlase, planșe, colecții mineralogice. Ținea sub braț un tom gros, „Călătoria unui naturalist în jurul lumii” de Charles Darwin. I-l dăruise Cobălcescu. E drept, el ar fi dorit să citească „Originea speciilor”, dar Cobălcescu susținuse că „e prea grea pentru el” și refuzase să i-o împrumute. Ciudat om era profesorul Cobălcescu!…

„Cât de puțin îl înțelegeam pe atunci!” se dojeni Racoviță, răsfoind alene paginile cărții și oprindu-se, din când în când, asupra pasajelor subliniate cu creion albastru sau roșu. Când vru s-o așeze înapoi în raft, dintre ultimele pagini alunecă o broșură foarte subțire, cu scoarțe vinete. O culese de pe jos, se uită la titlu și o vârî iute înapoi în carte; apoi, dintr-odată izbucni în râs. Scoase iar broșura și citi cu glas tare, despărțind cuvintele:

— „Manifestul nostru în numele partidei socialiste ieșene de I. Nădejde și V.G. Morțun”. Repetă după câteva clipe, în șoaptă, îngândurat: Manifestul nostru în numele partidei socialiste ieșene…

Zâmbea adesea, amintindu-și de socialismul său de la cincisprezece ani. Începuse ca un joc fermecător și romantic, dar jocul se dovedi curând a fi plin de primejdii… Greva organizată de el împotriva profesorului Melic care, în loc să le țină lecții de matematică, împuia capul elevilor cu idei șovine… Apoi ancheta și „disgracierea” sa… izolarea în fundul clasei, singur într-o bancă. Dar asta nu era încă nimic: era de fapt fericit atunci, în situația sa de persecutat, înconjurat de admirația tuturor colegilor… Bătaia primită mai târziu, cu reteveiul, de la polițai în poarta „Fabricii de colțuni Weissglass & Weissglass” unde venise cu alți câțiva tineri, elevi și studenți, să stea de vorbă cu muncitorii, da, bătaia aceea parcă o mai simțea și acum! E adevărat că la poliție, comisarul, aflând cine e, își ceruse scuze și-l

admonestase sever pe agentul bătăuș, dar în același timp avusese grijă să-l informeze pe conu' Gheorghieș de îndeletnicirile subversive ale feciorului său. Urmase un leșin al coanei Raluca și o discuție extrem de violentă între tată și fiu. Apoi percheziția în camera sa, descoperirea unei întregi biblioteci socialiste (după o lectură destul de grăbită, bătrânul boier pricepuse totuși despre ce era vorba și strigase îngrozit: „Adăpostim o viperă, un asasin, la sânul nostru!") și, în sfârșit, cumplita pedeapsă (lui Emil prindeau să-i ardă și acum obrajii, când își amintea de ea). Coana Raluca îl implorase ceasuri întregi pe conu' Gheorghieș să renunțe; boierul era de neînduplecat. „Nu se poate altfel, crede-mă, Ralucă. Numai așa am să-i scot gărgăunii din cap! Pe mine, babaca, dumnezeu să-l ierte, m-a bătut cu vergile când eram bărbat în toată puterea cuvântului și voiam să fug cu o actriță de la opereta franțuzească. Să nu spui că n-a făcut bine, că dacă nu mă bătea atunci, poate nu eram soțul domniei tale!" spuse el răspicat, fără să ia seama la moș Costache care șoptea mereu: *„Pas de scénes devant les enfants! Pas si fort, on entend tout! Les domestiques, Georges, je t'en supplie!"*[8]. Conu' Gheorghieș adăugă apăsat către coana Raluca: „…nu eram soțul domniei tale pe care-l iubești și-l respecți și nu-i ieși din voie!"; apoi îl trase pe Emil în birou, încuind ușa cu cheia. Îi poruncise să-și dea jos pantalonii, luase în mână nuiaua udă și începuse să-l croiască, probozindu-l cu glas mânios la fiecare lovitură:

— Așa vra să zică, program colectivist vrei? Ține program colectivist!

Și dă-i cu nuiaua!

— Vrei societate altruistă, ai? Ține altruism, să te saturi!

Și dă-i!

— Sequestrarea proprietății private? Autonomie comunală? Organizare socială de jos în sus pe bază de simpatie și interes reciproc? Ține simpatie și interes!

Și dă-i! Și dă-i! Și dă-i!

Îi bătu până osteni, dar Emil nu scoase nici măcar un geamăt. În aceeași zi fugi de acasă la un cunoscut, fiul unui croitor care locuia în Târgul Cucului, în două cămărușe igrasioase, unde se înghesuiau, de-a valma, copii de toate vârstele, calfe și, adeseori, pentru o noapte sau două, delegați socialiști veniți din provincie…

„Da, da! își spuse Racoviță, dintr-odată întristat. Voi întâmpina mari dificultăți, mai mari decât aș fi putut bănui! Se mai uită o dată la broșura pe care o ținea în mână, apoi o vârî în raft. Își lăsă încet capul în palme și

închise ochii. Poate că ar fi fost mai bine să fi rămas atunci la Saul Goldenberg în maghernița lui din Târgul Cucului! Să nu se mai fi întors acasă!”

— Prostii! Regrete fără sens! vorbi el mânios. Luă de pe etajera de deasupra patului un atlas cu scoarțele zdrențuite și se trânti cu el pe pat. Se mai înseninã puțin, citind pe prima pagină o însemnare scrisă cu cerneală violetă:

„ACEASTĂ CARTE E A MEA
VAI DE CEL CE-O VA FURA
RACOVIȚĂ EMIL
CLASA III-a B.”

Începu să întoarcă planșele fără prea mare grabă; știa că în atlas nu va găsi ceea ce-l interesa. Niciun atlas nu l-ar fi putut satisface, nici măcar minunatul „Brockhaus Handatlas” pe care-l văzuse cu câțiva ani în urmă la Cobălcescu…

Parcă auzea glasul aspru, puțin răgușit al profesorului:

— …Mai sunt și alte necunoscute în marea ecuație a științei pământului… Multe necunoscute… Antarctica bunăoară…

Îl vedea, înalt și slab, puțin adus de spate, în halatul său cenușiu de casă, plimbându-se prin încăpere și mângâindu-și cu mâna fuioarele albe, zbârlite, ale mustăților de cazac. După un răstimp se oprise în dreptul unui dulap cu cărți. După ce cercetă din priviri rafturile, scoase un atlas uriaș pe care abia îl putea ține cu amândouă mâinile. Îl lăsă pe masa rotundă, plină cu hârtii, caiete și creioane de toate culorile, îi făcu semn lui Racoviță să se apropie, apoi începu să răsfoiască atlasul.

— Ar fi cu neputință, – spuse el, în timp ce întorcea încet planșele mari cât niște pagini de ziar, – ar fi cu neputință să se facă un istoric bogat în amănunte al descoperirii Antarcticii. Pentru bunul motiv că a început abia de foarte curând să fie descoperită. Geografii din antichitate, care din rațiuni pur speculative au presupus, cei dintâi, existența unei mase continentale în zona Polului Sud, au botezat-o *Terra australis incognita*[9]. Formula e valabilă și astăzi. Iat-o! Izbi cu dosul palmei o pagină a atlasului. Știi tu câte energii omenești s-au cheltuit ca lumea să cunoască această parte sudică a globului? Corăbii șubrede au înfruntat vijeliile îngrozitoare, ghețurile, sărăcia hărților… Nu cred că mai există vreo regiune asupra căreia să fi

domnit mai multă nesiguranță, care să fi dat naștere la mai multe credințe ciudate… Privește: o imensă pată albă pe hartă… Dar, s-ar putea să nu fie decât un ocean acoperit de ghețuri veșnice. Deocamdată rămâne o taină, o mare taină…

Tăcu un răstimp, apoi adăugă în șoaptă, ca pentru sine:

— Taina albă…

Îi vorbi totuși despre expedițiile lui Cook, Bellingshausen și Lazarev, Wedell, D'Urville, Wilkes și ale altor exploratori, arătând o cunoaștere a problemelor Antarcticii care-l ului pe Racoviță. Cobălcescu era însă departe de a fi mulțumit.

— Nu, dragul meu, protestă el. Nu știu aproape nimic. Cu toate eforturile și sacrificiile de până acum, nu se știe încă nimic despre Antarctica. Toate expedițiile despre care ți-am vorbit au fost făcute în timpul verii. Metodele de cercetare științifică erau destul de rudimentare. La ce concluzii s-a ajuns? Există trei grupuri de pământuri: unul în regiunea sud-africană, altul în regiunea sud-americană și al treilea în regiunea sud-australiană. Conturul continentului nu a fost trasat până astăzi. Structura sa geologică este aproape necunoscută.

— Și flora? Fauna?

— Ele nu au fost cercetate sistematic de oamenii de știință. Marinarii vorbesc în termeni vagi despre păsări, foci, balene. Flora și fauna oceanică sunt necunoscute.

Cobălcescu închise cu zgomot atlasul, se duse până la fereastră și se sprijini de prichici.

— …Dacă aș auzi de o expediție care pleacă într-acolo n-aș șovăi o clipă, – spuse el gânditor, – aș lăsa totul și aș pleca spre Polul Sud. Merită. Se întoarse spre Racoviță și-i aruncă o privire pătrunzătoare prin ochelari. Între sprâncene i se săpase o cută verticală. Ce? Poate ți se pare că aș fi prea bătrân pentru o asemenea călătorie? Că n-aș putea rezista la intemperii? Te înșeli, june domn! Sunt încă destul de tare și voinic. Așa să știi!

— Sunt convins de acest lucru! se grăbi să încuviințeze Racoviță.

N-ar fi bănuit atunci că nu va mai avea niciodată prilejul să-l laude vorbind pe Cobălcescu nici despre Antarctica, nici despre alte probleme ale științei pământului. În ziua următoare, tânărul plecă la Paris și câteva luni mai târziu află din ziare vestea năprasnică: profesorul trecuse din viață, răpus de o congestie pulmonară.

Acum parcă își dădea și mai bine seama ce pierdere suferise. Întotdeauna se grăbea să-l viziteze pe Cobălcescu chiar a doua zi după ce se întorcea din străinătate. Pleca de acasă foarte devreme, cu mult înainte de ora la care profesorul obișnuia să primească, și rătăcea pe străzi, cercetându-și ceasul, nerăbdător ca un îndrăgostit. Și acum ar fi făcut la fel. Mai ales acum.

Dar oare îl pierduse cu desăvârșire? Parcă-i vedea ochii cenușii, scânteind prin sticlele groase ale ochelarilor, îi auzea glasul aspru, puțin răgușit:

— Șovăi, dai înapoi? Cu atât mai bine! Voi pleca eu în locul tău! Las totul și plec la Polul Sud! Ori ți se pare că sunt prea bătrân pentru o asemenea călătorie?

Sări de pe pat, își îmbrăcă pardesiul și ieși din cameră. În pragul casei se opri o clipă: era frig, începuse să plouă. Își ridică privirea spre romburile de sticlă colorată ale marchizei și deodată simți că ceva îl împinge înainte, îl face să sară, câte trei deodată, treptele largi de piatră de la intrare. Abia când se afla pe stradă, departe, își dădu seama că fusese cu totul altceva decât un ecou al fobiei sale din copilărie: i se păruse o clipă că întreaga casă cu zidurile ei cenușii, cu coridoarele ei întortochiate, cu bolțile ei pline de întuneric și mobilele ei enorme, grele, apăsa pe umerii săi și amenința să se prăbușească.

Păși repede, trăgând în nări, cu voluptate, aerul umed; câteva picături îi înțepară obrazul, dar burnița aceea înghețată de toamnă îi stârnea o bucurie de neînțeles.

6
În așteptare

În după-amiaza aceleiași zile, Racoviță redacta un memoriu către Marele stat major. Expunea motivele care-l făceau să ceară amânarea stagiului militar, arătând că „pentru un tânăr savant român participarea la o asemenea expediție este de cea mai mare importanță, iar succesele ce va repurta nu vor fi numai ale sale, ci și ale științei românești, ale patriei sale”. Memoriul îi plăcuse în timp ce-l scria; recitindu-l, îi plăcu și mai mult. Dar, tocmai pentru că acum era aproape sigur de izbândă, se cădea să nu-și mai ascundă fată de tatăl său planurile și demersurile. Îl anunțase la masă pe conu’ Gheorghieș că ar dori să continue conversația de ieri și bătrânul încuviințase sec: „Deseară! Deseară!”, încruntându-se și schimbând numaidecât vorba. Seara însă, când Racoviță coborî pregătit pentru pledoarie, găsi la masă numai pe moș Costache și pe coana Raluca. Conu’ Gheorghieș plecase pe neașteptate la moșie, unde avea să zăbovească o săptămână. Vestea îi dădu de gândit lui Emil. Nu-și amintea ca tatăl său să fi plecat vreodată la țară în pragul iernii. Nu cumva a plecat tocmai ca să ocolească discuția? Alungă repede bănuiala. A doua zi dimineața, duse la poștă memoriul către statul major și se întoarse acasă ușurat, cu acel sentiment de libertate interioară, pe care-l ai atunci când crezi că ai făcut tot ce-ți stă în putință pentru a-ți atinge țelul și când desfășurarea ulterioară a evenimentelor nu mai depinde de tine.

Primele zile trecură repede, cu atât mai repede cu cât ele fură umplute de o activitate intensă. Racoviță își petrecea aproape tot timpul în biblioteca Universității și la „Societatea medicilor și naturaliștilor”, citind memorii de călătorie în apele polare australe și boreale. Se familiarizase curând cu icebergii și cu banchizele, cu aurorele polare și cu scrâșnetul sinistru al ghețurilor ce strângeau luni și ani de-a rândul în încleștarea lor corăbiile prizoniere. Citi atâta despre teribilele uragane de zăpadă ale polului și despre gerurile ucigătoare de cincizeci și cinci de grade sub zero, încât toate aceste calamități deveniră pentru el realități intime, parcă demult cunoscute și mai puțin înspăimântătoare. Nu se putu stăpâni să nu-i vorbească și mamei sale despre acea lume albă și moartă și despre probabila sa participare la expediția „Belgicăi”. Câștigă cu acest prilej un aliat nesperat; coana Raluca își admirase întotdeauna feciorul și acum fu de-a dreptul cucerită de entuziasmul lui. De altfel, el se ferise să amintească pericolele

ce-l așteptau în Antarctica, insistând în schimb asupra descoperirilor ce le va face acolo și care, de bună seamă, îl vor face cunoscut și celebru în întreaga lume. „Așa trebuie să fie, că ți se și cuvine!” spuse coana Raluca, de parcă ar fi fost un fapt consumat. Își îmbrățișă feciorul și plânse puțin, gândindu-se că o așteaptă o nouă și lungă despărțire, apoi făgădui că „se va ruga bunului dumnezeu”, ca să i se îndeplinească dorințele și că va încerca să-l înduplece pe conu’ Gheorghieș.

Către sfârșitul săptămânii, după ce devorase toate cărțile despre Arctica și Antarctica, aflate în bibliotecile publice din Iași, începu iarăși să vadă străzile noroioase ale orașului și birjele cu caii costelivi, și figurile onorabile ale cetățenilor care treceau fără grabă spre treburile lor, scoțându-și la fiecare pas jobenul, pentru a-și saluta prietenii și cunoscuții cu același invariabil și demn „respectele mele, coane Vasilică!”, sau „coane Jorjâcă!”, sau „coane Costăchel!”.

Conu’ Gheorghieș nu se întoarse la data anunțată. În schimb trimise printr-un om de la moșie o misivă în care anunța că pleacă, prin Vaslui, la București, pentru a cumpăra o batoză și alte mașini agricole de care avea nevoie. „De ce trebuie neapărat să se ducă în persoană la București?” se întrebă Racoviță. De obicei, bătrânul folosea misiți în asemenea ocazii. În aceeași zi, când coborî la prânz, auzi glasul slujnicei: „O scrisoare pentru conașul Emil!” Se repezi cu inima bătând să-i rupă coșul pieptului, și-i smulse scrisoarea din mână: era de la Amundsen. Primul ofițer îi vorbea despre progresele făcute în amenajarea vasului și încheia astfel: *„Noi toți abia așteptăm să plecăm. Am citit în ziare că în răsărit e o iarnă foarte aspră. Îți reamintesc sfatul meu: fă exerciții de acomodare cu frigul. Îți vor prinde bine, afară de cazul când ai renunța la expediție, ceea ce noi nu credem. Nu uita: expediția asta nu e numai o chestiune de muncă științifică, ci și una de rezistență fizică”.*

„Are dreptate, – își spuse Racoviță, oftând, – după ce recitise a nu știu câta oară scrisoarea. Și eu în loc să fac exerciții în aer liber, mă închid în biblioteci, stau la căldură și citesc cărți de călătorie!”

Asprimea iernii avea să se facă simțită în acel an în Moldova, abia cu o săptămână mai târziu, decât anunțaseră agențiile de presă pariziene. Suflă mai întâi câteva zile un vânt înghețat, fără zăpadă, care spulberă hârtiile și gunoaiele îngrămădite pe străzi. Apoi norii se făcură mai compacți, acoperind bolta cerului cu o pâclă cenușie și groasă, care se lăsa din ce în ce mai jos. Vântul încetă și, în noaptea aceea, începu să ningă bogat și liniștit.

A doua zi, totul își schimbase înfățișarea: peste acoperișuri, peste turle se lăsase un acoperământ curat și greu de omăt; la cea mai mică atingere, pomii scuturau asupra trecătorilor o ploaie fină de ace de gheață, care se strecurau sub gulere. Oamenii râdeau și elevii, la ieșirea din școală, se grăbeau să împroaște cu bulgări de zăpadă firavele duduci. Străzile se umplură de clinchetul sărbătoresc al clopoțeilor de la sănii.

În zilele acelea se arătă pe dealul Copoului un om fără palton, fără căciulă, numai în haină, vânăt de frig, care se plimba cu pași mari, și când simțea că-i degeră urechile, lua zăpadă și le freca până deveneau roșii ca sângele. Același om putea fi văzut străbătând străzile în pas alergător; mai apoi, legându-și de picioare niște scânduri ciudate, începu să coboare panta dreaptă de la Breazu, în capul gol, căzând, ridicându-se; revenea acasă cu hainele înghețate și țepene ca tabla.

Când au aflat că acest om era feciorul lui conu' Gheorghieș Racoviță, cel care învățase prin Franța, oamenii cumsecade își ieșiră din fire de uimire. Aventurile lui Racoviță ajunseră subiect de discuție la cafenea, la Jockey Club, la baluri ori sindrofii.

— Vai și amar de conu' Gheorghieș, mai mare rușinea!

— S-o smintit băietul de atâta învățat!…

— Da' oare de ce face prostiile astea?

— *Il est absolument inconcevable qu'un homme de société ait une telle conduite, ma chère… Et pourtant on dirait qu'il est une partie satisfaisante. Je songeais à lui pour la petite Julie, mais maintenant*[10]… Doamni păzăști…

— Coană Raluco, să am pardon de întrebare, da' ce-i cu Emil al matale? Vorbesc Iașii și nu se cuvine…

Biata coana Raluca nu îndrăznea să mai iasă din casă, plângea toată ziua și făcea la pasiențe, ca să vadă dacă nu cumva Emil și-o fi rupt vreun picior cu afurisitele de schiuri. Ațâța în odaia lui un foc de se înfierbântau și pereții, spre marea indignare a lui Emil, care în asemenea ocazii mergea să se culce pe o canapea de piele în biblioteca neîncălzită de zece ani. În fiecare seară, îi îngrămădea pe pat câte cinci cuverturi și o blană de urs, pe care tânărul savant le azvârlea fără milă pe coridor. Toată ziua stătea în preajma lui cu tizane fierbinți. Când se gândea acum la călătoria aceea la capătul pământului, coana Raluca se înfiora. Plătea acatiste la biserică, aprindea zeci de lumânări și se ruga, seară de seară, până ce-o cuprindea somnul, ca bunul dumnezeu să-i dea minte băietului. În acest timp, Emil

continua exercițiile; ba într-o zi, după ce se asigură că nu-l vede nimeni, își scoase gulerul de celuloid și cravata, și umblă cu gâtul gol; drept care madam Crupenschi care-l pândea din dosul unei ferestre, dădu sfoară în Iași că feciorul lui Racoviță nu e numai un nebun și un besmetic, ci și un desfrânat care umblă despuiat prin inima târgului:

— Ci rușini și ci jali, draga me, pi bieții părinți!

În sfârșit, o servitoare din casă spuse unei alteia din vecini că domnul cel tânăr ține morțiș să se ducă la capătul pământului și să se așeze pe el. De ce asta, ea nu știa, dar ceea ce spunea era adevărul adevărat. Discuțiile se dezlănțuiră cu și mai mare înfocare. Un deputat conservator, poet liric și satiric în orele libere, pe lângă o poezie mișcătoare publicată în „Curierul de luni" și dedicată doamnei X, adăugă și o epigramă:

UNUI SAVANT.
Când în ger ce te-nfioară
Dealu-l urcă și-l coboară,
Îți spui că știința lui și mintea
E la fel ca'mbrăcămintea
de sumară.

Racoviță venise în acea seară acasă atât de gutunărit, încât nu putea scoate o vorbă. Cu toate acestea, când la cină moș Costache citi cu glas tare epigrama, izbucni în râs și spuse:

— Să știi că-i reușită… Numai versul al treilea cam șchioapătă…

Costache Racoviță se indignă:

— Reușită, producțiunea acestui *rimailleur de basse qualité? Une telle insolence devrait être punie*![11]

— Lasă, moș Costache, că am să-i fac și eu o epigramă.

— Nu, mon cher! Ai să-l provoci la duel! M-am și interesat la club de martori. Mâine capăt răspunsul definitiv. Nu pot pronunța încă nume, dar te asigur că vei fi asistat de doi tineri de excelentă condiție. *Ingrat, va!*[12] Să mai spui că unchiul tău nu-ți poartă de grijă!

— Costache! Ce-i cu tine? Ți-ai ieșit din minți? țipă coana Raluca. Nu vezi că bietul băiet e bolnav? Nu ți-i destul că se duce la capătul pământului să trăiască printre ghețuri? Vrei să-l mai pui să se bată cu pistoalele ca zăpăcitul de Albert Ghica?

După cină, Racoviță trebui să suporte tratamentul medical prescris de coana Raluca: bău un pahar mare de vin fiert cu scorțișoară, ceea ce-l înveseli dintr-odată și-l făcu să afirme că se simte sănătos tun. Această declarație nu o convinse pe maică-sa, care-l sili să înghită și niște hapuri și să-și înfășoare fruntea cu o compresă cu spirt, deasupra căruia îi îmbrăcă una din scufiile de lână ale lui conu' Gheorghieș.

A doua zi, când servitoarea intră în odaia bolnavului, era să leșine de spaimă. Racoviță dormise toată noaptea cu geamul deschis. Apa înghețase în carafă și vântul împinsese un strat de zăpadă pe prichiciul ferestrei.

7
Ruptura

Plecase de dimineață cu schiurile în spate, fără a lua în seamă copiii, care se țineau după el, și privirile uimite sau ironice ale trecătorilor. Gâtul îl durea; țeasta îi era parcă strânsă într-un cerc de fier. Coborî totuși de câteva ori panta de la Breazu, fără nicio căzătură, ceea ce era un succes. Curând nu mai simți durerea în gât, iar cercul din jurul frunții își slăbi strânsoarea, apoi căzu cu totul. Către amiază se întoarse acasă, alunecând cu iuțeală pe schiuri și ocolind cu dibăcie săniile și oamenii care circulau prin mijlocul străzilor. Era îmbujorat la față și zâmbea tuturor duduilor întâlnite în cale. Moleșeala răcelii părea că se risipise cu totul.

„Așa am să birui și celelalte greutăți!" își spunea el în timp ce intra în sufragerie. În capul mesei stătea conu' Gheorghieș privindu-l sever; Costache Racoviță își potrivea monoclul cu spatele întors la el ; o căutătură speriată a coanei Raluca îl făcu să presupună că tatăl său nu adusese vești din cele mai bune. Răspunsurile seci, morocănoase ale bătrânului boier îi întăriră bănuiala. Se gândi să provoace numaidecât după masă discuția lămuritoare; de astă dată conu' Gheorghieș nu se lăsă rugat: fără să mai treacă în salonaș, pentru a-și lua, ca de obicei, cafeluța neagră, îl pofti pe Emil în birou.

— Nu mi-ai spus nimic despre intenția ta de a pleca într-o expediție la Polul Sud, începu el.

— N-am avut când. Ți-a spus mama, nu-i așa?

— Am aflat la București.

— Sper că înțelegi importanța acestei expediții, tată. Și mai ales cinstea ce mi se face mie, propunându-mi-se să…

— Înțeleg! Nu e nevoie să mă lămurești tu!

Cu un geamăt, conu' Gheorghieș se lăsă în jilțul din spatele biroului. Scoase din mapa de piele un ziar și-l despături, netezindu-l apoi cu palma.

— Așa! Te poftesc să mă asculți!

— Ascult, tată.

Bătrânul nu se grăbea să înceapă. Îl privea pe Emil cu luare-aminte, clătinând ușor din cap.

— Mă uit la tine, măi băiete, – rosti el după un răstimp, – mă uit și caut să te înțeleg. Ce-i fi gândind tu despre mine? Un bătrân retrograd, încăpățânat și tiranic, așa-i?

Emil schiță un gest de protest, dar bătrânul întinse repede mâna înainte, oprindu-l.

— Stai! Lasă-mă să vorbesc! Voi, tinerii de astăzi, sunteți tare grăbiți și mândri. Vă băgați câte o prostie în cap și vă simțiți jigniți dacă vi-o clatină cineva. Ei bine, eu m-am hotărât să-ți aduc o asemenea jignire. De aceea am și plecat la București. Voiam să obțin amânarea serviciului tău militar.

— Tată! Ai făcut tu asta pentru mine? Tată! strigă Emil, sărind în picioare.

— Stai jos! Nu mă întrerupe! N-am făcut nimic!

— Nu înțeleg.

— Stai jos. Înainte de a mă duce la Marele stat major, m-am gândit să mă sfătuiesc cu Georgel Mârzescu. Cred că m-am gândit bine. Georgel mi-a dat ziarul ăsta… „Munca”…

Prinse între două degete ziarul de pe birou, îl ridică, privindu-l cu dispreț, și-l lăsă iar să cadă.

— Vreau să discutăm oleacă despre ce am citit în ziar.

— Să văd și eu! făcu Emil, dând să se ridice.

— Ai să vezi când am să-ți dau eu voie să vezi. Deocamdată ai să asculți. Asculți?

— Ascult.

— Așa! M-ai întrebat acum câteva zile dacă citesc „Lumea nouă”. Ei, da, o citesc de la o vreme! Având un fecior… hm… socialist, trebuia să mă informez, să mă pun la curent… hm… cu ideile socialiste. Mărturisesc că uneori mi-au stârnit râsul. M-au și scârbit. Mai ales când întâlneam sub o coloană de ziar plină de venin semnătura vreunui om pe care altădată îl stimam. M-am temut mereu să nu întâlnesc și numele tău în acea oficină de scandal și anarhie. N-am fost scutit de această grea încercare… Ce? Ai spus ceva? Nu-i adevărat?

— N-am spus nimic.

Conu’ Gheorghieș prinse iar ziarul în mână și-l scutură.

— Până deunăzi n-am știut că ați mai scos o fițuică. Mai bine nu aflam niciodată. Am citit în ea un articol despre un congres socialist…

— Congresul de la Geneva!

— De bună seamă!… Se putea să nu știi? În articol scrie textual: „Ia apoi cuvântul delegatul studenților socialiști din România… hm… Emil Racoviță”.

Emil ridică o privire întrebătoare, aproape timidă. Se priviră așa, în tăcere, câteva clipe: tatăl, parcă așteptând ca fiul să nege, să spună că fusese o confuzie și că nu vorbise el la Geneva (ar fi fost dispus să-l creadă), iar fiul, simțind, poate, ceea ce se petrecea în sufletul tatălui, întârzia să dea un răspuns care nu putea fi decât o încuviințare.

Fața lui conu' Gheorghieș se alungi, cutele verticale care tăiau obrajii ca niște cicatrice se adânciră și mai mult; dintr-o dată păru foarte bătrân.

— Vra să zică… e adevărat! șopti el într-un târziu. Tu ai fost acela!…

— Da, tată. Eu am luat cuvântul…

— Destul! M-am lămurit!

Conu' Gheorghieș se îndreptă în jilț și ochii îi scăpărară sub sprâncenele stufoase. Continuă cu glas domol, dar străin parcă:

— Te-aș mai ruga numai să-mi explici… unele idei din… hm… cuvântarea ta…

— Cu plăcere.

— Nu te-am întrebat dacă-ți face plăcere! Să-mi explici ce-ai vrut să spui aici: *„…acei care rămân socialişti formează o pleiadă care luptă pentru răsturnarea ordinii actuale și aceasta nu numai din cauza convingerilor ştiinţifice, ci și dintr-un sentiment de cinste, căci ei știu că ceea ce a asigurat superioritatea lor intelectuală și buna lor stare materială a fost produsul exploatării muncitorimii. Ei redau muncitorimii ceea ce muncitorimea le-a dat"*. Mă rog, ție ce ți-a dat muncitorimea? Ai?

— Societatea actuală se bazează pe exploatarea omului de către om și ca atare…

— Lasă teoriile științifice! Mie să-mi spui cum stau lucrurile cu sentimentul acela de cinste… cu sentimentul de cinste!

Păturise gazeta și lovea cu ea în tăblia biroului, cu sete, ca și cum ar fi biciuit pe cineva.

— Păi… E limpede!… În condițiile de astăzi nu-și pot permite să studieze în universități decât fiii celor care au agonisit avere, exploatând pe muncitori. În consecință…

— Nu-ți îngădui nicio consecință! strigă bătrânul, aruncând pe birou gazeta care alunecă și căzu pe covor. Așa fac toți panglicarii din tagma voastră. Lansează idei generale și pe urmă trag consecințe! Cu mine nu vă merge! Eu nu sunt socialist cu lavalieră și cu capul în nori. Sunt agricultor, și păşesc cu amândouă picioarele pe pământ. Mie trebuie să-mi dai exemple.

Se ridică din jilț și veni lângă canapeaua pe care stătea Emil.

— Am să-ți servesc eu un exemplu, ca să-ți vină mai ușor.

Fără să-l slăbească din priviri se așeză alături de Emil, făcând să trosnească din toate încheieturile canapeaua, sub greutatea trupului său uriaș.

— Să vorbim mai întâi despre un om care a trebuit să renunțe la studii și la satisfacțiile juneței, ca să despovăreze de ipoteci o bucată de moșie. Omul acela e astăzi bătrân și ostenit. Nu-i e rușine de strădania lui și nici nu-i pare rău de anii pierduți; după câte știe a muncit cinstit și n-a obijduit pe nimeni. Omul acela are un fecior, dar iaca feciorul nu e mulțămit de taică-său. Zice că nu lui îi datorește totul, copilăria fericită și anii de învățătură și știința dobândită, ci muncitorilor. Și taică-su nu e decât un hoț. Și averea pe care tatăl a adunat-o, muncind din greu, feciorul o așteaptă cu nerăbdare, ca s-o risipească în vânt. Adică să redea muncitorimii ceea ce i-a dat muncitorimea. Parcă așa spuneai, au ba?

Deodată ridică tonul:

— …Și asta numești dumneata sentiment de cinste? Ha? Spune!

Era în cuvintele sale mai multă obidă decât mânie. „E ca un orb”, își spuse cu amărăciune Emil, și fără voie întinse mâna și o puse pe brațul bătrânului, dar și-o retrase repede și sări în picioare.

— Despre sentimentul meu de cinste nu are rost să mai discutăm, tată, vorbi el, rece. Avem în această privință idei prea diferite. Aș putea însă să-ți demonstrez că mata poți fi un om cinstit și cumsecade și totuși… și totuși… obiectiv vorbind…

— Adică sunt un hoț… obiectiv, sau ce sunt?

— Tot sistemul se bazează pe hoție… Dar să lăsăm asta… Îngăduie, te rog, să-ți pun și eu o întrebare. Feciorul acela de care vorbeai matale nu e nici destrăbălat, nici bețiv, nici cartofor, cum sunt mulți alți feciori care trăiesc în cea mai dulce înțelegere cu tații lor, agricultori ca și mata. El vrea să-și închine viața științei. Parcă spuneai zilele trecute că e o îndeletnicire destul de onorabilă.

— Hm… da. Și ce-i cu asta?

Bătrânul dădu din umeri și făcu o grimasă disprețuitoare, care stârni dintr-odată mânia lui Emil.

— Și atunci, dacă respecți știința, de ce îți părăsești feciorul care nu e decât un serv al științei? De ce te pui de-a curmezișul drumului lui? strigă el.

Abia acum observă că tatăl său pălise, și mâinile, și bărbia îi tremurau. Bătrânul se ridică pe jumătate, sprijinindu-se în mâini, apoi se lăsă iar să cadă pe canapea.

— Cum? îndrăznești să mă judeci pe mine? Să-mi ceri mie socoteală? scrâșni el. Mucosule! Lipsește din ochii mei! Ai să te duci la armată! Să te învețe minte cei de acolo!

— Mă îndoiesc. O să plec la Polul Sud!

Bătrânul tresări. Lui Emil i se păru că-i surprinde o sclipire de spaimă în ochi. Dar conu' Gheorghieș, cu pleoapele lăsate, cu bărbia în piept, nu se mai uita la el. Abia îl auzi șoptind:

— Ah, da… înțeleg… de bună seamă… de bună seamă!

Bătrânul se ridică încet, gemând; deodată răcni, învinețindu-se la față:

— Afară! Ieși! Nu te mai cunosc! Nu ești feciorul meu! N-ai fost niciodată! Afară!

Ajuns în camera sa, Emil luă carafa de pe masă și, încercând să umple un pahar, vărsă multă apă pe jos. Abia acum își dădea seama că tremură din tot corpul. În cameră era o căldură înăbușitoare și trebui să deschidă fereastra. Se lăsă pe un scaun, își sprijini coatele pe masă și-și prinse fruntea în mâini. Încercă să se gândească la expediție, la viitorii săi tovarăși de călătorie, dar gândurile se veștejeau repede. Luă în mână scrisoarea lui Amundsen și începu s-o citească: *„…abia așteptăm să plecăm… exerciții de obișnuire cu frigul…”* Cât de străine și depărtate îi păreau acum toate acestea! Lăsă scrisoarea pe masă cu un gest obosit.

O bătaie în ușă îl făcu să se întoarcă: era moș Costache. Trandafiriu și radios, se lăsă, fără să mai aștepte o invitație, în fotoliul de lângă sobă, și se foi câteva clipe ca să se așeze bine.

— Eh, *bien mon jeune ami,* – începu el, *– j'ai des nouvelles pour toi!*[13]

Începu să-și frece mâinile, dar trebui să-și întrerupă această îndeletnicire ca să ascundă un căscat.

— …Și nu mă întrebi nimic? făcu el, luându-și o înfățișare gravă. Nu te interesează nimic? Nu vrei să știi nimic? Dar parcă trage curentul aici la tine! Se întoarse spre fereastră. *Ah, mais tu est fou, mon petit! Tu vas me rendre malade avec tes excentricités!*[14] Se ridică vioi, închise fereastra și se instala din nou în fotoliu. Află că ți-am găsit doi oameni minunați, *des vrais gentilhommes*[15]: Nicușor Balș și Alecu Cănănău. Mi-au mărturisit că vor fi încântați să te secondeze. Ne mai rămâne numai să-i trimitem cartea de vizită acelui *malôtru*[16] și pe urmă…

— De ce să trimitem cartea de vizită? Nu pricep?…

— *Quelle tête brulée!*[17] Savant, ce să-i faci! Duelul, mon cher, duelul cu epigramistul!

— Ce duel? Ești nebun, moș Costache? Nici prin gând nu-mi trece să duelez!

Sprâncenele lui moș Costache se ridicară și monoclul îi căzu din ochi.

— Cum? Nu… nu vrei să te bați? îngăimă el. Nu se poate! Glumești!

— Nu glumesc.

— *Mais c'est un vrai désastre!*[18] Am aranjat totul! Știu toți cei de la Jockey! Ce mă fac? Sunt compromis, Emil dragă, nu mă lăsa! Bate-te în duel! *Fais ça pour moi!*[19]

Tânărul nu-și putu stăpâni un zâmbet și atunci moș Costache, crezând că începuse să-l convingă, adăugă patetic:

— …Gândește-te la onoarea familiei, Emil! Trebuie să te bați!

— La dracu' cu onoarea familiei! strigă naturalistul, scos din răbdări. Cată-ți alți mușterii! Sau, dacă ții atât demult la onoare, n-ai decât să te bați matale în duel! Se duse la fereastră și o deschise larg. Se întoarse apoi spre unchiul său: Acum, te rog, să mă ierți, moș Costache! Sunt foarte ocupat!

Un ceas mai târziu, Racoviță ieșea din cameră, ținând în mână valiza. În dreptul ușii de la dormitorul părinților se opri; dinăuntru se auzea glasul de bas al lui conu' Gheorghieș și, în răstimpurile de tăcere, un plâns slab de femeie. Oftă și trecu mai departe.

Ajuns în strada pustie, luminată slab de câteva felinare cu gaz, își dădu seama, cu un neașteptat sentiment de ușurare, că nu mai putea prinde trenul de seară spre București și că va trebui să aștepte până a doua zi. Dar nici acasă nu se mai putea întoarce. Porni mai departe, schimbând mereu valiza grea dintr-o mână în cealaltă. În colțul străzii se opri și începu să urmărească săniile care treceau în clinchet de zurgălăi. În sfârșit, descoperi una liberă. Îi trecu muscalului valiza și sări în sanie.

— Unde să vă duc, conașule? întrebă muscalul.

— Du-mă la… la… nu izbutea să-și amintească numele niciunui hotel din Iași. Adăugă amărât: Du-mă la un hotel! La care vrei dumneata!

8
Manifestația de la Arsenal

Nu reuși să adoarmă decât spre dimineață în patul tare și cu teluri stricate, pe care-l obținuse la hotelul „Traian”. Se trezi mahmur, fără pic de entuziasm, dar neclintit în hotărârile luate de cu seară. Cu toate acestea, când sania care-l ducea la gară ajunse în dreptul străzii Gându, tresări ca și cum l-ar fi înghiontit cineva fără veste și porunci muscalului să cotească la stânga și să apuce spre strada Asachi. Intră în casa părintească, tulburat la culme, căci se aștepta la o scenă cu lacrimi, reproșuri și implorări din partea coanei Raluca. Mama arăta slăbită și avea ochii roșii și umflați; nu vărsă însă o lacrimă, nu-i spuse un cuvânt de reproș; îl sili doar să ia două gavanoase cu șerbet de cireși amare și un fular gros de lână care „are să-i prindă bine… acolo printre ghețuri”. Apoi, după ce făcu asupră-i semnul crucii, îl sărută pe frunte și-i spuse: „Du-te cu bine, odorul meu, și gândește-te la mama care te iubește și te va iubi mereu orice-ai face, oriunde te-ai duce”. Îl conduse până la poartă și acolo, dintr-odată, se încleștă de el cu amândouă brațele. „Emile, să te întorci! Auzi! Să te întorci! Nu mai pot trăi departe de tine,” strigă ea, atât de pătimaș, încât tânărul se sperie. Bătrâna se liniști însă numaidecât și se desprinse de el, rămânând în poartă cu ochii mari, fixați într-o căutătură halucinată asupra saniei care se depărta.

Trenul se și pusese în mișcare, când sări pe treapta ultimului vagon. Gara cenușie, cu arcade gotice și creneluri, rămase în urmă, și prin fața geamului începură să defileze dealurile troienite. Racoviță își simți ochii încețoșați. „Peisajul e de vină, își spuse el, încercând să-și înfrâneze emoția. De bună seamă peisajul, pe care, poate, nu-l voi mai revedea niciodată…”

Poposi în Capitală, frânt, după încă o noapte de nesomn. După ce-și lăsă valiza la un hotel, se repezi la redacția „Lumea nouă”, unde nădăjduia să-l găsească pe Ioan Nădejde sau poate chiar pe Morțun.

Deși cunoștea de la Paris forfota specifică birourilor unui mare ziar, agitația cu totul neobișnuită ce domnea în localul „Lumei noi” îl zăpăci în primele clipe. În holul cu bănci nevopsite de brad, de-a lungul pereților acoperiți cu afișe și caricaturi, se îmbulzeau grupuri zgomotoase de muncitori și studenți; printre ei, își făceau loc cu coatele tipografi în halate negre, foarte grăbiți, strigând cu glasuri indignate sau rugătoare: „Loc, prieteni, loc! Dar, prieteni, lăsați-ne să trecem!” Fluturau deasupra

capetelor, ca niște steaguri, șpalturi înguste și lungi spre care se întindeau numaidecât, din toate părțile, gâturile și mâinile curioșilor. Înghiontit și îmbrâncit la fiecare pas, Racoviță trecu prin cele câteva cămăruțe ale redacției, și ele tivite cu oameni foarte feluriți. Remarcă un grup de muncitori, brutari sau morari, care făceau mai multă gălăgie decât toți ceilalți la un loc; probabil, veniseră acolo direct de la lucru, căci aveau obrajii și veșmintele pline de făină. Nu-i văzu însă nicăieri pe cei căutați și nu izbuti să obțină vreo informație de la redactorii care zoreau de colo, colo, cu mutre importante și atât de preocupați, încât numele său nu stârni nici cel mai mic licăr de interes. În sfârșit, avu norocul să dea de secretarul de redacție; era un ieșean și numele orașului natal, răcnit de Racoviță cu patos și orgoliu, ca un titlu de noblețe, îl hotărî să-și sacrifice o clipă din timpul său. Recunoscând în tânărul savant pe autorul câtorva corespondențe din străinătate și pe „eroul congreselor de la Geneva și Paris", i se puse fără nicio rezervă la dispoziție. Îl avertiză că mai avea de așteptat. Nădejde venea, de obicei, pe la prânz cu articolul de fond, iar Morțun cam tot la aceeași oră, sau poate mai devreme, căci la două trebuia să fie la camera deputaților. „Dar ce se petrece aici? N-o fi izbucnit revoluția socială?" glumi Racoviță. „Revoluția o să izbucnească peste vreun secol… când om mântui cu evoluția, – făcu celălalt și adăugă cu un zâmbet acru, – asta-i cea mai nouă teorie a prietenului Nădejde…" Deodată luă un aer grav și-i întinse o foaie de hârtie pe care tocmai o smulsese din mâna unui puști în halat negru: „Ziarul de mâine, îl lămuri el… Proba pentru pagina întâia". Racoviță citi: „DREPTATEA A IZBÂNDIT! ELIBERAREA LUI IACOB ȚĂRANU!" În afară de aceste câteva cuvinte, pagina nu mai conținea nimic. Se întoarse spre interlocutorul său, ca să-i ceară amănunte, dar acesta se făcuse nevăzut. Începu să tragă cu urechea la ceea ce se vorbea în jur, apoi prinse a-i interpela pe câțiva inși care păreau foarte bine informați. Curând, purtat de valul de lume în continuă mișcare, ajunse în hol. Numaidecât fu asaltat la rândul lui cu întrebări. Intră și el, cât ai bate din palme, în rolul omului „bine informat" și începu să vorbească la fel ca alții, foarte tare, gesticulând și amestecând, fără să-și dea seama, versiunile contradictorii pe care le auzise.

Pe la unu și jumătate, cobora scările în tovărășia unui om îmbrăcat într-un palton cu guler de astrahan, cu joben înalt pe cap și cu o bărbuță cârlionțată, neagră. În stradă, omul cu joben flutură mâna într-un semn vag spre o sanie mare, vopsită proaspăt cu lac albastru și cu doi cai superbi, pe care muscalul

abia îi putea ține în frâu. Se urcă în sanie, își trase pe genunchi pledul mițos de lână roșie, apoi se plecă spre naturalist.

— Chiar nu te urci, prietene Racoviță?

— Vreau să fac câțiva pași pe jos, prietene Morțun.

— Nu mai insist. Râse. Încăpățânat ai fost de când te știu!… Atunci mâine te duci cu scrisoarea. Cred că va avea efect. Mai ales acum, mă înțelegi! Și la douăsprezece și jumătate… nu uita… La Arsenal! Mână, Mișca!

De fapt, Racoviță era amețit, ostenit, și n-avea nicio poftă să se plimbe pe jos… În apropierea redacției se afla un birt popular, la ora aceea aproape gol. Intră și, pentru a-și justifica prezența, comandă o porție de „tuslama regală", specialitatea și unicul produs al localului. Scoase din buzunar plicul dat de Morțun și citi încă o dată adresa: „Domniei Sale Domnului General Budișteanu, Ministrul de Război". Ar fi avut motiv să fie bucuros: Morțun îl asigurase că intervenția va avea efect. Dar el se simțea mai degrabă ros de o tristețe surdă. Erau unele lucruri pe care nu le putea înțelege: ziarul condus de Morțun ducea o campanie violentă împotriva armatei, iar același Morțun îi dăduse o scrisoare de recomandație către ministrul de război „cu care se afla în termeni excelenți". Cum venea asta? Și tonul cu care-i vorbise! Îl invitase, ca la un bal, la manifestația de a doua zi: avea să se mențină „în cadrul celei mai stricte legalități", avea să ia parte la ea „numai elita mișcării"… Actualul conducător social-democrat nu prea semăna cu „tartorul nifiliștilor", cum îi spunea pe vremuri conu' Gheorghieș.

Scârbit de retorica elegantă a multora din socialiștii parlamentari ai celei de a III-a Republici, Racoviță încercase să se consoleze, opunându-le pe idolii săi de la Iași. Ei, da, aceia erau oameni nepăsători la sărăcie și persecuții, eroi adevărați!

Acum începea să observe cu amărăciune că, în absența sa, în țară se schimbaseră multe. Unde erau eroii? Poate nu fuseseră eroi decât în închipuirea adolescentului de altădată… Avu o tresărire de spaimă, ca o alunecare în vid: oare nu trecuse vremea eroilor, în timp ce el, izolat în laboratorul din Roscoff, își conserva în mod artificial iluziile, asemenea vietăților marine pe care le închidea în borcane cu alcool, ca să le păstreze măcar forma din timpul vieții, dacă nu și viața adevărată?

Plăti și, spre mirarea indignată a patronului, părăsi localul, fără să se fi atins de tuslamaua regală. După ce rătăci vreun ceas pe străzi, intră în grădina Icoanei. Era o după-amiază de iarnă senină, de fel friguroasă. În

parcul pustiu era liniște. Arar se auzea foșnetul ca de mătase al zăpezii ce se scutura fără veste, în nori argintii, de pe crengile copacilor. Mângâiat de razele apusului de soare, linţoliul de nea, sub care erau îngropate rondurile, bazinul și aleile, căpătase o culoare dulce, trandafirie. Lui Racoviță îi veni în minte un fragment din jurnalul de călătorie al lui Ross: o descriere a banchizelor polare, în amurg. Dintr-odată fu cuprins de nostalgie: să plece cât mai repede, să plece și să uite!… Câteva ceasuri înainte se simțise umilit când Morțun îi întinsese cu un gest măreț scrisoarea pentru generalul Budișteanu; acum începea să privească altfel lucrurile. „În definitiv, – își spuse el, – ce-mi pasă mie de intrigile lor de culise? Astea sunt socoteli prea încurcate pentru mine. Mai nimerit ar fi să mă dedic exclusiv științei… Perspectiva mea asupra acestor frământări efemere trebuie să fie, încă de pe acum, cea a Polului Sud. Slavă ție, pol imaculat, lăcaș al gheţurilor curate și reci, precum cristalul nepieritor al spiritului!”

Dispoziția olimpiană a tânărului naturalist era încă neștirbită a doua zi. Păși pe scările de marmură ale Ministerului de Război, cu atâta demnitate și aruncând în jur priviri atât de severe, încât santinela de la intrare și ofițerii de serviciu îl salutară respectuos și-i făcură loc să treacă, luându-l pesemne drept un personaj foarte important. Așa putu pătrunde nestingherit până în anticamera ministrului, unde întinse scrisoarea aghiotantului lui Budișteanu, un colonel cărunt, cu mustăți à la Vercingétorix și pieptul plin de decorații. Rosti din vârful buzelor:

— Sunt Emil Racoviță! Doresc să fiu anunțat domnului ministru.

Fu primit imediat, ceea ce stârni nemulțumiri și comentarii amare în rândul celorlalți solicitanți, îngrămădiți în anticameră. Deși își propusese să păstreze o atitudine gravă și distantă, Racoviță făcu ochii mari de îndată ce pătrunse în cabinetul ministrului și-și mușcă buzele pentru a-și stăpâni un zâmbet. Un omuleț cu părul alb, pieptănat cu cărare la mijloc, cu nasul lung, subțire și cu gura întinsă într-un rictus volterian, îmbrăcat într-o haină verzuie, scurtă și strânsă pe talie care-l făcea și mai mic și pirpiriu, se plimba cu pași mărunți și repezi, și cu mâinile la spate prin încăperea uriașă, scotocind prin toate ungherele cu ochișorii mici și vioi, ceea ce dădea celui de față impresia că asistă la un joc de gajuri și că ministrului îi venise rândul să găsească obiectul ascuns; îndeletnicirea aceasta îl amuza cu atât mai mult cu cât știa unde era ascuns gajul, dar se prefăcea că nu știe, pentru a prelungi jocul și a mistifica pe ceilalți jucători. Trecură așa câteva minute. Racoviță începuse să se enerveze, când generalul făcu un viraj neprevăzut și

veni direct spre el, cu aerul triumfător al aceluia care a descoperit în fine ceea ce căuta. Întinse o mânuță gălbejită, cu degetele pline de inele, și spuse, examinându-l pe naturalist cu o privire poznașă:

— A! Încântat! Încântat! Domnul Racoviță… inventatorul… Nu-i așa?

Abia apucase Racoviță să schițeze un gest de negație, și generalul adăugă repede pe un ton atât de șugubăț, încât părea că nu crede o vorbă din ceea ce spune:

— …A! Stai! Stai! Mi se pare că m-am înșelat!… Dumneata ești exploratorul!… Polul Sud! Acum îmi amintesc. Mi s-a vorbit de dumneata.

— Ați primit și o scrisoare.

— Da, desigur, desigur! Ce să-i faci? Am atâtea pe cap… Le mai încurc… Dar, te rog, ia loc. Ia loc și povestește-mi tot. Spune-mi ce dorești, și dacă-mi stă în putință…

Și într-o clipită se făcu nevăzut în spatele unui birou Louis XV cu încrustații de argint și încărcat cu hârtii.

Racoviță era cam stânjenit, deoarece trebuia să se salte mereu în scaun și să-și sucească gâtul, pentru a-l vedea pe ministru, care dispăruse cu totul în spatele maldărului de hârtii de pe birou. Încălzindu-se însă treptat de cele ce spunea, uită de interlocutorul său. Abia când termină, se ridică pe jumătate din scaun spre a înregistra efectul produs. S-ar fi părut că ministrul, ghemuit în fotoliu, cu pleoapele lăsate și bărbia în piept, adormise. Pe buze îi stăruia însă același zâmbet șiret, nițel batjocoritor; din când în când, prin crăpătura abia vizibilă a pleoapelor, sclipea o privire ageră. Deodată deschise ochii și cu un gest brusc dădu în lături hârtiile din fața sa.

— Dumneata ești un om mare, domnule Racoviță! spuse el cu un ton care lăsa impresia că crede exact contrariul. Persoane însemnate, chiar foarte însemnate, se interesează de dumneata. Și nu e de mirare! Preocupările, știința, în fine, capacitatea dumitale… Pe mine, ceea ce am auzit acum de la dumneata m-a convins în întregime. Ai în mine cel mai devotat susținător, *ma parole d'honneur*[20]! Și tocmai de aceea nu înțeleg…

Se întrerupse și râse ușor, ca să-i fie și mai limpede celuilalt că, în fond, înțelegea totul foarte bine. În același timp, îl cerceta cu o privire ascuțită, din care veselia se risipea repede.

— …Nu înțeleg, – continuă el, – de ce ai avut nevoie de o scrisoare ca să ajungi până la mine. Numele, meritul și reputația dumitale sunt mai elocvente decât orice recomandație. Dar chiar dacă te chema Popescu și nu Racoviță și încă… Îl dojeni cu degetul. Dumneavoastră, oamenii de știință,

nu aveți decât dispreț pentru armată. O adunare de soldățoi grosolani și ignoranți, asta e armata pentru dumneavoastră. Nu zic că nu aveți dreptate de multe ori, dar…

Deodată se răsuci către ușă, cu privirile încruntate:

— Ce este, domnule colonel? întrebă el aspru. De ce sunt deranjat? Stau de vorbă cu domnul Racoviță. Nu vezi?

— Văd, domnule general! făcu aghiotantul din ușă. Dar a venit domnul maior Stratulat de la Arsenal. Stăruie să-l primiți imediat.

— Să aștepte.

— Spune că s-a adunat multă lume încă de dimineață și…

— Bine. Vin eu la el. Trece-l în sala de consiliu. Mă vei ierta, domnule Racoviță. Numai câteva minute.

Reveni curând, frecându-și mâinile și împungând în jur cu nasul lung și ascuțit. Părea extrem de mulțumit de convorbirea cu maiorul Stratulat.

— …Vrei să știi care-i părerea mea? vorbi el, cu același ton amical de mai înainte. Adevăratul om de știință renunță la orice altă preocupare pentru a se închina cercetării dezinteresate. Nu-i așa?

— Sunt de acord cu dumneavoastră, domnule ministru, dar v-aș ruga să-mi spuneți… am înaintat un memoriu la Marele stat major cu privire la amânarea serviciului meu militar… Depinde numai de dumneavoastră ca…

— Firește! Firește! Ți-am spus doar că-ți sunt cel mai devotat susținător. Dar de ce ai neapărat nevoie de amânare? Pleci și fără ea.

— E cu putință?

— Foarte simplu! Pentru armata noastră e o cinste să trimită un ofițer al ei într-o expediție atât de glorioasă… Parcă spuneai că vor mai participa și alți ofițeri și că însuși comandantul e căpitan în Flota majestății sale regele Belgiei…

— Dar eu voi fi soldat. Și nu văd ce interes ar avea armata ca…

— Naivule! Când pornește expediția?

— În primăvara anului viitor.

— Și când trebuie să fii încorporat dumneata?

— Tot în primăvară.

— Nțț! Nțț! N-o să te putem înainta ofițer chiar așa, peste noapte. Dintr-odată se lumină la față. Știi ce? Am o idee. Te prezinți acum! Ca voluntar!

— Voluntar?

— Bineînțeles! N-ar strica să faci și o declarație în presă: mă-nțelegi, ceva cu patriotism, simț al datoriei, armata, scutul neamului *et ejusdem*

farinae. Dacă vrei, o putem compune împreună: mă pricep în treburi de astea.

Racoviță se aplecă peste birou, cu un zâmbet ciudat. Spuse încet, despărțind cuvintele:

— N-am să mă prezint ca voluntar!

— Fii fără grijă! Nu îmbraci uniforma până în ziua când te urci pe vapor. Și vei avea o uniformă superbă! Să-ți dezvălui un secret: ești încă demult propus pentru Garda regală.

— Știu. Nu mă interesează. Nici Garda, nici uniforma, nici… șovăi o clipă apoi continuă apăsat… nici toată comedia asta!

Ministrul clătină din cap.

— Vai, vai, vai! Ce expresie! M-ai dezamăgit!

Racoviță se ridică.

— Regret, dar propunerea ce mi-ați făcut e legată de prea multe interese. V-aș ruga, ca în calitate de… susținător devotat, să-mi înlesniți plecarea în expediție, răspunzând favorabil la memoriul meu. Și dacă se poate, fără condiții prealabile.

Budișteanu deschise o mapă de pe birou și începu să cerceteze cu atenție niște hârtii. După câteva clipe închise cu zgomot mapa și ridică privirea.

— Nu cunosc memoriul dumneavoastră, domnule, spuse el rece. Trebuie să-l studiez și asta cere timp. În afară de aceasta, eu sunt pus aici ca să aplic legile țării, nu ca să le calc. Veți înțelege de asemenea că în ultimă instanță ofițerii de la Marele stat major al armatei decid în chestiunea care vă interesează. Eu pot cel mult să discut cu ei, să încerc să-i conving… bineînțeles dacă cred că e cazul. Și asemenea discuții durează, domnul meu. Va trebui să mai așteptați.

Întinse două degete, în timp ce privirile sale rătăceau printre decorațiile aurite ale plafonului. Racoviță îi întinse și el două degete, se întoarse în loc și porni cu pași mari spre ușă. Pusese mâna pe clanță, când se auzi strigat:

— Domnule Racoviță! Budișteanu venea repejor către el. Își recăpătase rictusul volterian și ochișorii îi jucau vioi în cap. Îți dau un sfat, – șopti el, ridicându-se pe vârful picioarelor, ca să ajungă la urechea naturalistului, – mai sfătuiește-te și cu alții. Vorbește și cu protectorul dumitale, deputatul Morțun.

Racoviță se încruntă și scoase un mormăit nedeslușit. Ministrul îl bătu pe spate și adăugă:

— …Hai, du-te acum… naivule! Parcă te văd, chipeș ofițer venind să-mi mulțumești când te vei încarce de la Polul Sud. Eh, tinerețe, tinerețe! Hai, du-te!

„De fapt are dreptate: sunt un naiv! își spuse Racoviță, traversând curtea Ministerului de Război. Trebuia să plec direct la Anvers, fără să-mi mai pierd vremea cu samsarii ăștia de conștiințe!” Aruncă o privire asasină unui ofițer în uniformă de mare ținută, cu care se încrucișase în poartă și o luă la vale pe Calea Victoriei.

În fața sa mergeau patru inși cu șepci pe cap, îmbrăcați în paltoane mototolite și ninse pe umeri și pe spate ceea ce i se păru lui Racoviță cam ciudat într-o zi senină ca aceea. Alături de trotuar pășea un om a cărui ținută corectă – pălărie cu panglică lucitoare de mătase, palton negru, bine călcat și periat – ieșea și mai mult în evidență în contrast cu ceilalți. Din când în când se opreau cu toții în loc și discuția, dusă la un ton destul de ridicat, devenea din ce în ce mai furtunoasă. Era însă întreruptă repede de grosul grupului care pornea mai departe, părăsindu-l pe insul cu pălărie și palton negru. Acesta rămânea o clipă pe loc, apoi se lua cu pași mari după ceilalți.

— Măi băieți, duceți-vă la lucru! Iar aveți să vă încontrați cu patronul. Iar chemați sindicatul să vă descurce!

— Asta-i treaba lui! Să ne descurce!

— De noi nu scapi, nea Tase!

— Să nu ți se întâmple, doamne ferește, ceva, acolo la îmbulzeală!

— Ce îmbulzeală, măi băieți? Nu v-am spus că este dispoziție? Merg numai delegații.

— Da’ ce, noi nu suntem delegați?

— Sunteți nebuni, mă? Cine v-a ales pe voi delegați?

— Ne-am ales singuri!

— Unde s-a mai pomenit să se aleagă singuri delegații?

— Nici manifestație cu delegați nu s-a pomenit!

— N-aveți disciplină, măi băieți! Să știți că se supără prietenul Morțun!

— Las’ să se supere!

Trecuseră de Prefectura Poliției și se apropiau de cheiul Dâmboviței. Racoviță își dădea seama acum că ceea ce luase el drept zăpadă erau urme de făină albă… Parcă-i mai văzuse undeva pe oamenii aceia, foarte de curând. Deodată grupul se opri.

— Nu vezi unde mergi? N-ai destul loc pe stradă? se burzului la Racoviță unul din grup, dar altul interveni numaidecât:

— Ce sari, mă, așa cu gura? E un prieten. Nu-l mai cunoști?

— De ieri, de la gazetă! Îi lămurea pe cetățeni despre eliberarea lui Țăranu!

— Dumneata ești delegat, prietene?

Nu, nu era delegat. Și cu toate acestea se ducea la Arsenal și avea de gând să participe și la manifestație. Racoviță le spuse acest lucru, apăsând cu tâlc pe fiecare cuvânt. Izbucniră strigăte triumfătoare. „Vezi, nea Tase?”, „Ce-ți spusei eu, nea Tase?!”, „Mai zi ceva, nea Tase!” Intimidat, nea Tase nu mai cutează să zică nimic. Grupul se puse în mișcare. În drum spre Arsenal, Racoviță află că însoțitorii săi lucrau cu toții la moara cu aburi „Avântul” din Colentina și că plăteau regulat cotizațiile de membri ai partidului social-democrat. Nu știau mare lucru despre Iacob Țăranu, în schimb, fiecare din ei avusese necazuri în timpul stagiului militar. Racoviță era gata să le povestească și el încurcăturile sale, când din depărtare începură să se audă strigăte și fluierături, apoi, tot mai lămurit, rumoarea mulțimii. Trotuarele și mijlocul străzii erau pline de oameni care grăbeau în aceeași direcție. În colțul străzii Mihai Bravul, un pâlc de jandarmi călări, cu coifuri strălucitoare, argintii, și cu săbiile late, atârnând pe crupa cailor, încercau zadarnic să zăgăzuiască și să împingă șuvoiul de oameni la deal, pe Calea 13 Septembrie. O voce de femeie izbucni ascuțit: „Jos justiția cazonă! Trăiască justiția poporului!” Abia se potoliseră uralele și se auzi un țipăt de groază. Primele rânduri ale manifestanților se clătinară și se dădură înapoi, strângându-se unele în altele. Un călăreț scoase sabia din teacă și întoarse capul, azvârlind o comandă către ceilalți. În rândurile din față, se auzeau voci mânioase înjurând. „Au răsturnat cu calul o femeie!” strigă cineva. Un bulgăre de zăpadă zbură din mijlocul mulțimii în direcția unde se afla jandarmul, apoi încă un bulgăre, și încă unul… Se auzi un sforăit, și un cal se ridică în două picioare. Împinsă din spate, mulțimea, care nu mai dovedea să înainteze la deal, se revărsa încet pe strada Mihai Bravul. Pâlcul de jandarmi era acum înghesuit într-un culoar îngust între talazul manifestanților și zidul Arsenalului. Deodată, unul dintre jandarmi întoarse calul în loc și porni înapoi, pe lângă zid. Numaidecât alți doi îl urmară. Se auziră huiduieli, și bulgării de zăpadă începură iar să zboare prin aer. Peste câteva clipe și ceilalți jandarmi se retrăgeau, împinși de valul mulțimii. Racoviță se săltă în vârful picioarelor, ca să vadă mai bine, dar cineva îl îmbrânci din spate și era cât pe ce să cadă, dacă nu l-ar fi prins de braț unul dintre muncitorii de la „Avântul”. Sus, în capul dealului, acolo unde se

vedea, plutind parcă deasupra mulțimii, statuia eroilor de la 13 Septembrie, o flamură roșie se desfășură și începu să fluture în vânt. Ceva fierbinte răscoli pieptul lui Racoviță. Prinse strâns brațul omului de lângă el și păși înainte…

*

În noaptea aceea, pe la orele douăsprezece, lumina mai ardea în cabinetul ministrului de război. Lângă soba înaltă de faianță se găsea o măsuță rotundă, pe care se puteau vedea o sticlă de porto, pe jumătate goală, două pahare, farfurii cu rămășițe de pui și o fructieră cu portocale. Într-un fotoliu, generalul Budișteanu, cu figura puțin obosită, era ocupat cu cojirea unei portocale. Președintele Consiliului de Miniștri, Dimitrie Aurelian, un bărbat durduliu, cu un barbișon lung, cărunt, tăindu-i ca un ax semicercurile gușilor suprapuse, tocmai se ridicase dintr-un fotoliu și măsura cu pași mari încăperea de la un capăt la celălalt. După un răstimp, se opri în fața fotoliului lui Budișteanu. S-ar fi spus că era foarte interesat de îndeletnicirea generalului, dacă n-ar fi ridicat din când în când priviri exasperate către aghiotantul încremenit în dreptul sobei, cu o foaie de hârtie în mână. Izbucni într-un târziu:

— Dragul meu, ești extraordinar! Fenomenal! După asemenea evenimente, mă rog, evenimente de care știi prea bine, majestatea sa e profund nemulțumit… tu nu găsești altceva mai bun de făcut decât să cojești o portocală!

Budișteanu așeză portocala cojită pe o farfurioară.

— Am cojit-o pentru tine, făcu el, cu o grimasă care parcă voia să spună că nu trebuie crezut chiar atât de generos pe cât se pretindea, și-i întinse primului ministru farfurioara. Ia și mănâncă… Am auzit că e un diuretic excelent…

Aurelian luă în mână farfurioara și se lăsă oftând în fotoliu. Începu să desfacă portocala și să mănânce felioarele subțiri cu un aer bosumflat.

— …Așaaa, – continuă Budișteanu, – și acum să ascultăm mai departe capodopera compusă de geniile din serviciul colegului meu de la Interne… Domnule colonel, te rog…

Aghiotantul își plimbă o clipă privirea pe foaia ce-o ținea în mână și prinse a citi sacadat:

— *„… neputând face față mulțimii înfuriate, jandarmii au fost nevoiți să se replieze…”*

— Ce elegant scrie! *„să se replieze”*, ai auzit? făcu Budișteanu. Adică au dat bir cu fugiții… Continuă, te rog, domnule colonel!

— *„…să se replieze spre poarta din strada Mihai Bravul care fiind închisă, au trebuit să pornească mai departe, izbutind să se adăpostească în curtea comisariatului din strada Antim. În locul lor am trimis o companie de vânători…”*

— Vânătorii i-am trimis eu, nu ei! precizează generalul.

— *„…de vânători, ca să apere poarta din strada Mihai Bravul, prin care trebuia, conform ultimelor dispoziții, să fie scoasă persoana în chestie. Din nefericire, un individ, neidentificat încă, a putut informa la timp de acest lucru pe cei de afară. Gloata, iritată la culme, a părăsit piața din fața intrării principate și a năvălit pe strada Mihai Bravul. Credem totuși că bravii noștri vânători…”*

— *„Mihai Bravul… bravii noștri vânători!”* Frumos! aprecie Budișteanu. Îmi place!

— *„…vânători ar fi putut face față situației, dacă s-ar fi putut desfășura la timp de-a curmezișul străzii. Din nefericire…”*

— Iar nefericire! Prea multă nefericire! mormăi Aurelian și trânti supărat farfurioara pe masă.

— *„…Din nefericire chiar în timpul când se formau, cordoanele au fost rupte de hoardele dezlănțuite, în fruntea cărora se afla o bandă deosebit de periculoasă, condusă de niște muncitori de la moara „Avântul”, semnalați de noi și în alte ocazii domnului prefect și domnului ministru…”*

— Atâta știu! Să semnaleze! scrâșni Aurelian. Dobitocii!

— *„…domnului ministru. Somațiunile și amenințările ulterioare n-au avut niciun efect asupra manifestanților, care s-au grupat în fața porții și au refuzat să se urnească de acolo. Glumele necuviincioase aruncate la adresa armatei de un individ, după toate aparențele, intelectual, aflat în compania derbedeilor de la „Avântul”, au stârnit râsete până și în rândul vânătorilor, astfel încât căpitanul Scorțeanu a fost nevoit să dea ordin de plecare, pentru a preîntâmpina demoralizarea companiei. De aceea a și fost cu neputință transportarea persoanei în chestie la domiciliu, sub escortă, întrucât trăsura, dinainte pregătită, nu a avut pe unde pătrunde, iar în clipa când s-a deschis poarta…”*

— Destul! gemu Aurelian, răsucindu-se în scaun. Restul îl știe azi tot Bucureștiul și mâine îl va ști toată țara. Au făcut din el un erou. O

manifestație monstră! Și tu care mi-ai garantat că n-o să fie nicio manifestație!

Budișteanu își desfăcu mâinile a neputință.

— Ce vrei? *L'homme propose et dieu dispose*[21]! Câteodată mă depășesc și pe mine evenimentele.

— Mai este o notă la raport care v-ar putea interesa, spuse aghiotantul. Cu privire la individul acela…

— Să auzim, făcu primul ministru.

— Scrie așa: *„ ...După cum ne informează agenții noștri, este un agitator socialist, adus special din provincie pentru manifestația de la Arsenal. Îl cheamă Emil Racoviță și locuiește la hotel „Bulevard”.”*

— Să fie ridicat și trimis la urmă! strigă Aurelian. Avem și-așa destui bandiți de ăștia în București!

— Cu neputință! spuse Budișteanu, cu fruntea dintr-odată încrețită, gândindu-se la ceva. Vom avea complicații. E fiul lui Gheorghieș Racoviță. Și nu cred că a fost adus special, deși, cine știe, s-ar putea… E puțin nebun, după părerea mea. Are două idei fixe: socialismul și Polul Sud. Chiar azi dimineață a fost la mine să mă roage să-i amân stagiul militar.

— De ce să i-l amâni?

— N-ai auzit? Vrea să plece la Polul Sud!

— Și tu ce-ai făcut?

— Situația e destul de încurcată. Taică-su se opune. A obținut prin mareșalul curții să fie primit în Garda regală și ține morțiș să-și facă stagiul acum. Pe de altă parte eu, luând în considerație împrejurările politice, mă gândeam că n-ar fi rău să…

— Nu te-ai gândit la nimic! strigă primul ministru, împingând cu piciorul măsuța în lături. Trebuia să-i dai amânarea și să-i mai plătești și biletul de tren până la… până la Polul Sud! Poate îngheață acolo și nu se mai întoarce!

— Mde!… S-ar putea să ai dreptate, încuviință moale, după un răstimp, Budișteanu. Apoi, către aghiotant: Domnule colonel, mâine când vin la Minister, trebuie să găsesc dispoziția de amânare, la vedere, pe biroul meu, ca s-o semnez. Vei avea grijă ca persoana respectivă s-o primească încă în primele ore ale dimineții. Ai înțeles?

— Am înțeles! Voi face întocmai, domnule general!

9
„Pentru dumneata, prietene!”

Tocmai acum, când plecarea lui Emil Racoviță căpătase un gir oficial, nerăbdarea ce-l stăpânea de la o vreme, scăzu dintr-odată. Ca sub atingerea unei baghete magice, tot ceea ce-l înconjura – oamenii și arborii, casele și cerul, întregul oraș în albul său veșmânt de iarnă – prinsese o culoare nouă, proaspătă și ademenitoare. Mergea pe străzi, fără țel, cu un zâmbet de îndrăgostit pe buze, oprindu-se îndelung în fața vitrinelor, sau privind cu un ochi prietenos șuvoiul neîntrerupt al trecătorilor. O cumpărătură neînsemnată era un pretext de a intra în patru sau cinci magazine, unde se așeza la taifas cu vânzătorii. Socotind că bugetul său e foarte redus, hotărâse să ia masa în ospătării și birturi de mâna a doua. Adevărul este că mai avea destui bani, ca să-și permită câteva prânzuri suculente la „Capșa”; îl atrăgeau însă localurile populare, pentru că acolo era mult zgomot, se vorbea tare și se puteau lega repede prietenii cu oameni necunoscuți. Uneori rămânea singur la o masă până noaptea târziu, primind cu voluptate în urechi rumoarea din jur. Până și chemările ce se repetau mereu: „Țal!”, „Încă o halbă, băiete!”, „Niște mici la domnul!”, până și certurile sau convorbirile banale de la masa alăturată îl încântau și-i păreau rostite într-o limbă plină de relief, dulce și necunoscută, așa cum îi părea limba țării sale, ori de câte ori se întorcea din străinătate. La Prefectura Poliției, funcționarul de la pașapoarte îi spuse acru: „Reveniți peste trei zile! Suntem aglomerați. Apoi după ce privi atent în jur, îi șopti la ureche: Se poate și astăzi, coane, dar e mai greu și… știți dumneavoastră!” El se făcu însă că nu înțelege, nu pentru că nu ar fi fost dispus să dea bacșișul de rigoare, ci pentru că găsise un pretext de a mai întârzia câteva zile. Când primi pașaportul vizat, trebui să mai zăbovească o zi, ca să poată cumpăra de la un librar o nouă ediție din „Poeziile” lui Eminescu, apoi încă o zi din pricina unei conferințe ținute de Tony Bacalbașa în sala Sotir. Aici întâlni doi din amicii săi de la moara „Avântul”. Ieși la iveală cu acest prilej că a doua zi era duminică și că oamenii vor fi jigniți de moarte dacă nu va merge cu ei la un local pe calea Dorobanților, unde se serveau niște fripturi „ceva grozave”. Acceptă invitația, dar pentru a putea rezista cu succes la orice altă ispită viitoare și pentru că era amenințat să rămână fără bani de tren dacă mai zăbovea în Capitală, se grăbi să cumpere un bilet până la Anvers pentru luni dimineață.

Veni și ceasul plecării. De dimineață începuse să ningă. Apoi se pornise vântul, care se transformă repede în viscol. Racoviță sosi prea devreme la gară, și după ce-și urcă valiza în compartiment, coborî și începu să se plimbe pe peronul pustiu, peste care vântul stârnea vârtejuri de zăpadă. Se apropie de ușa enormă, cu geamuri, care despărțea peronul de Calea Griviței și privi casele scunde, cenușii și trecătorii rari, care pășeau iute și zgribuliți sub viforniță. Poate că unul dintre ei va traversa strada spre gară; poate că era un cunoscut, un prieten care venea să-i ureze drum bun într-o călătorie din care nu se știe dacă… Dar trecătorii grăbeau mai departe, cu căciulile peste ochi și gulerele ridicate, și peronul continua să rămână pustiu. Racoviță se simțea din ce în ce mai stingher. „Ei, drace! își spuse el, smucindu-se de lângă ușă. Parcă aș fi muiere și nu aspirant la titlul de explorator polar!” Dădu să se urce în vagon, când de la celălalt capăt al peronului izbucniră glasuri viguroase: „Hei, prietene Racoviță!” Erau cei de la „Avântul”. Nea Tase încercă să ție un discurs, dar se zăpăci chiar de la primele cuvinte și trebui să se oprească. Atunci un vlăjgan din spatele său, chiar acela care se burzuluise la Racoviță pe Calea Victoriei, îl dădu în lături și scoțând din buzunar o sticlă mare cu dop de cocean, o întinse naturalistului:

— Pentru dumneata, prietene! Țuică de Văleni. Îți va prinde bine… acolo! Când simți că te ia cu frig, tragi o dușcă!

Lui Racoviță îi veni să râdă, dar în același timp simți că i se urcă un nod în gât. Îl cuprinse în brațe pe omul din fața sa și-l strânse tare.

10
Impasul

Coborî la Anvers într-o după-amiază cețoasă și, după ce aștepta aproape o jumătate de oră să se ivească o trăsură în piața de lângă gară, își lăsă valiza la mesagerie și porni pe jos spre port. Ajuns pe chei, se îndreptă spre locul unde știa că era ancorată „Belgica”; îi fu greu să recunoască vasul prin ceața deasă, dar i se păru că nu se schimbase de fel: pe punte erau îngrămădite lăzi și baloturi, catargele nu fuseseră încă ridicate sau nu se vedeau din pricina ceții. Vru să se urce pe punte: pasarela fusese scoasă. Nădăjduind că pe vas se găsea cineva, strigă până răguși, fără să obțină vreun răspuns. Mai adăstă o bucată de vreme pe chei, așteptând să apară Danco, Amundsen, poate de Gerlache sau un alt membru al expediției. Nu se ivi însă nimeni și, cum pierduse plicul cu adresa lui Amundsen, fu nevoit să se ducă la căpitănia portului, pentru a afla unde pot fi găsiți viitorii săi tovarăși de călătorie. Căpitanul portului Anvers, un personaj cu pince-nez și o barbă pătrată, arămie, îl privi cu un zâmbet ciudat când îi spuse că va face și el parte din expediție. Apoi, tot măsurându-l prin sticlele ochelarilor, spuse că nu cunoaște adresa „acestor domni”, dar că, după câte știe el, închiriaseră o magazie pe chei și că „uneori” mai veneau pe acolo. „E posibil să-i găsiți, domnul meu! Totul e posibil!” încheie el cu același zâmbet ciudat, aruncând o privire către un colț al camerei, unde la un pupitru lucra, încovoiat peste registre, un funcționar uscățiv cu mânecuțe negre și cu o vizieră verde, prinsă cu un gumilastic în jurul craniului chel, lucios ca o bilă. Funcționarul se îndreptă din șale, își ridică viziera și rânji ca și cum ar fi auzit o glumă bună.

Înserase, când Racoviță găsi în sfârșit magazia înaltă, cu multe ferestre înguste, înșirate una lângă alta, foarte sus, sub streașină. Se afla pe chei, destul de aproape de locul unde era ancorată „Belgica”. Pe poarta de stejar masiv, vopsită în verde, se vedea o firmă mare de email: ÎNTREPRINDERILE GALVAY, PASTE FĂINOASE. DEPOZIT; dedesubt, pe o bucată de carton, prinsă în piuneze, o mână grăbită scrisese: *Expediția antarctică „Belgica”*. Un comis, aflat într-o gheretă de sticlă, lângă intrare, îl lămuri pe Racoviță că domnul Galvay binevoise să închirieze o parte din magazie căpitanului de Gerlache pentru nevoile expediției, adăugând acru că „fusese stabilit prin contract ca domnul de Gerlache să folosească intrarea din dos… dar că… în fine, puteți trece pe aici”. Strecurându-se prin

culoarul îngust dintre lăzile cu firma „MACARONI GALVAY”, ce se ridicau până aproape de tavan, Racoviță se îndreptă spre fundul magaziei.

În lumina slabă a lămpilor cu petrol, atârnate de tavan, deosebi un gard de scânduri, înalt de vreo doi metri, care despărțea colțul din stânga de restul depozitului. Făcând să se zguduie întreaga împrejmuire, împinse o ușiță ce abia se ținea în balamale și pătrunse înăuntru. La o măsuță, pe care se găsea o sticlă și câteva pahare, stăteau doi inși. Unul din ei, mai în vârstă, cu sprâncenele cărunte și cu o barbă scurtă, presărată cu fire albe, ce-i înconjura ca un bandaj obrajii roșii, se aplecase puțin înainte cu pumnul strâns, repezit ca pentru o lovitură.

— Și eu spun că nu mai merge așa! strigă el într-o franceză alterată de un accent străin și izbi cu pumnul în masă. Pruncii își fac de cap! Ieri, altă beție, scandal și bătaie, nasuri turtite și oglinzi sparte! Au dat ultima lețcaie și a trebuit să mai pun și de la mine, ca să plătesc stricăciunile și să-i scot de la poliție! Și de vină e numai căpitanul tău!

Celălalt, un ins slăbănog, cu o claie de păr negru deasupra frunții înguste, își boți buzele și pufni, mânios. Ridică și el pumnul, gata să izbească în masă, dar se răzgândi, luă sticla și umplu un pahar cu un lichid întunecat, pe care-l dădu dușcă. Băutura avu, se pare, un efect liniștitor, căci fața scofâlcită i se destinse și se însenină dintr-odată.

— Am tot respectul pentru dumneata, Adam! vorbi el, tărăgănat. Dar nu-ți permit să-l calomniezi pe domnul căpitan. Numai pruncii tăi sunt de vină. Cine-i pune să se tăvălească prin tavernele din port, unde se servesc tot felul de otrăvuri? De ce nu ne îmbătăm noi, care…

— Mă iertați, vă rog, îl întrerupse Racoviță, care până atunci se foise lângă ușă, tușind cu zgomot și lovind anume cu piciorul în niște lanțuri de pe jos, fără a reuși să atragă atenția asupra sa. Aici este depozitul de materiale al expediției „Belgica”?

Cei doi se întoarseră și-l măsurară din creștet până-n tălpi cu priviri bănuitoare.

— Sunt naturalistul expediției, adăugă Racoviță. Am sosit chiar astăzi și aș vrea să știu…

— Aici ar trebui să fie depozitul! făcu cel mai în vârstă pe un ton neprietenos… dacă ar fi materiale de depozitat! Apoi, ceva mai moale: Luați loc. Vă stăm la dispoziție. Eu sunt Adam Tollefsen, matroz. El e Michotte, bucătarul. Trase de sub măsuță un taburet.

— Aș vrea să știu unde-l pot găsi pe domnul Amundsen, primul ofițer.

— Plecat la Cristiania. Să cumpere echipament de iarnă, spuse Michotte, strâmbându-se, ca și cum odată cu fiecare cuvânt pe care-l rostea ar fi înghițit o pilulă amară.

— Pe datorie! completă Tollefsen, încruntându-se.

— Și domnul Danco?

— La Bruxelles, cu domnul căpitan!

— După bani! interveni iar Tollefsen, din ce în ce mai întunecat.

— Bine… dar… expediția… făcu Racoviță. Cine conduce pregătirile?

— Domnul locotenent Frans Lapoire, secundul vasului, răspunse Michotte, iar sumbrul Tollefsen se grăbi să precizeze:

— Ar conduce! Dar n-are ce! Lucrările pe vas s-au oprit de o săptămână!

Fața lui Racoviță se alungi.

— Și… de ce? lăsă el să-i scape, aproape fără voie. Cât va dura situația asta?

— Nu se știe! spuse Tollefsen. O zi, o săptămână, o lună! Poate și un an! Nu sunt bani, înțelegeți? Și dacă nu sunt bani, nu se livrează nici motoare, nici vele, nici altele. Nu se plătește nici leafa la marinari!

— Și… și atunci… noi ce facem? îngăimă Racoviță, copleșit de catastrofa neașteptată.

— Ce facem? He! Hei râse Tollefsen cu o tristă satisfacție. Nu vedeți? Așteptăm! Dracu' știe ce așteptăm! Și bem! Michotte, umple și pentru domnu' un pahar!

Bucătarul prinse iar în mână sticla, pe a cărei etichetă se putea citi *Jamaica Finest Rum*, și umplu ochi trei din paharele aflate pe masă, începând cu al său. Îi aruncă lui Tollefsen o privire plină de înțelesuri și, ca la o comandă, ridicară amândoi paharele și le goliră. Racoviță nu băuse niciodată rom, și alcoolul amar și tare i se păru insuportabil. Văzându-l că pune înapoi pe masă paharul aproape plin, cei doi clătinară din cap cu reproș. În clipa aceea, pereții de scânduri se cutremurară și în incinta îngustă pătrunse un tânăr înalt, cu fața palidă pe care gura se arcuia frumos, sub mustăcioara cânepie.

— Ah, tot aici sunteți! făcu el, cu un glas plăcut de tenor, privind un punct aflat cu câteva palme mai sus de capetele celor de la masă. Nu m-a căutat astăzi domnul Galvay?

Michotte scutura din cap, ceea ce-l făcu pe tânăr să strâmbe din buze și să lovească, nervos, în aer cu mănușile sale de piele, „gris-perle". Apoi coborî încet privirea și o opri asupra lui Racoviță.

— Domnul? aruncă el, îmbrăcându-și mănușile. Își smulse însă repede mănușa de pe mâna dreaptă, când își dădu seama cine se află în fața sa. A, ce bine-mi pare! Ce surpriză! exclamă el, în timp ce strângea mâna naturalistului. Numele meu e Lapoire. Frans Lapoire! Să știți că eu am o surpriză pentru dumneavoastră! Sper, plăcută! Chiar foarte plăcută! Dar să mergem, să mergem! Poate mai găsim deschis la poștă!

După ce ieșiră din depozit, îi comunică în șoaptă, cu un aer confidențial, deși cheiul era cu desăvârșire pustiu, că primise de la Paris o scrisoare și un mandat în valoare de 600 franci, ambele aflate în păstrarea sa. Refuză să intre într-un mic local de la capătul cheiului, ca Racoviță să poate citi scrisoarea: trebuiau să se grăbească. „Aveți rude la Paris, domnule Racoviță? prinse el a vorbi repede. Nu aveți? Ce păcat! Dar ați locuit la Paris, câțiva ani, cel puțin! Am ghicit, nu-i așa? Vorbiți o franceză delicioasă, ca un adevărat parizian! Ah, ce oraș minunat! Aș trăi acolo toată viața, sau poate mai degrabă pe Coasta de Azur, Monte-Carlo, dar nu… prefer Parisul, am fost și eu acolo, din păcate, numai câteva zile de fiecare dată. Vă miră, nu-i așa? La doi pași, și să nu poți vizita Parisul pentru mai multă vreme. Ce să-i faci, poate mai târziu, dacă voi fi bogat, îmi voi permite: deocamdată am alte griji. Dar, *à propos*, știți că am avut la Academia navală un coleg a cărui mamă era româncă, un băiat foarte ager, se spune că românii sunt foarte deștepți, *la fine fleur de notre race latine*, asta n-o spun ca să vă flatez… *Et les boyards, d'une richesse! Incroyable, d'après ce qu'on dit! Des vrais Crésus!*[22] E adevărat? Trebuie să fie adevărat. Mama colegului meu era născută Stourdza și vă rog să mă credeți…” Zăpăcit de șuvoiul de cuvinte din care nu mai înțelegea aproape nimic, Racoviță observă totuși că Lapoire afecta cu ostentație accentul parizian și aceasta îi produse o impresie neplăcută.

La poștă, Lapoire se certă cu funcționarul de la mandate, care se pregătea să închidă ghișeul, și învinse până în cele din urmă: Racoviță își încasă banii. Între timp, naturalistul citise scrisoarea; era de la Lacaze. Profesorul îi dojenea, pentru că nu-i dăduse niciun semn de viață și nu răspunsese la o scrisoare (probabil pierdută) ce i-o adresase la Iași și-l anunța că obținuse să i se plătească leafa până la plecarea expediției. Gara fiind aproape de poștă, Racoviță își scoase numaidecât valiza (abia acum își dădu seama că fără mandatul trimis de Lacaze nu ar fi dispus nici de cele 95 centime cât costa locația bagajului). Lapoire, din ce în ce mai prietenos, îl cartirui la hotelul lui, unde-i obținu o cameră alăturată cu a sa („ca să fim de pe acum

aproape, domnule Racoviță”), apoi îl duse la un restaurant luxos de pe o arteră principală a orașului. Comandă stridii, homar, prepelițe à la Ragueneau și o sticlă de vin de Burgundia, pe care o bău aproape singur. Buna sa dispoziție spori și mai mult: până la desert istorisi un număr considerabil de anecdote, multe dintre ele destul de spirituale. Nu avură însă efect asupra naturalistului, extrem de îngrijorat de ceea ce aflase în depozitul de pe chei. La insistențele sale, Lapoire trebui să-i dea câteva lămuriri cu privire la situația expediției.

După cum spunea el, de Gerlache nu izbutise să strângă din diferitele subscripții, la care trebuia adăugată toată averea sa și cea a prietenului său, Danco, decât suma de 200.000 franci, în timp ce expediția trebuia să coste minimum 250.000. Banii care mai lipseau îi fuseseră promiși cu câteva luni în urmă de guvern (unul din miniștri era o rudă a sa îndepărtată), dar spre marele lor ghinion, guvernul căzuse și niciunul din cei ce alcătuiau noua combinație ministerială nu arăta vreun interes pentru expediția antarctică. Acum, căpitanul plecase la Bruxelles pentru a solicita o audiență majestății sale regelui. Lapoire era destul de sceptic în ceea ce privește rezultatul acestei ultime intervenții. De altfel, după părerea sa, căpitanul se orientase de la început greșit în strângerea fondurilor.

— Prietenul meu de Gerlache, – spuse el, decupând cu un foarfece special carapacea homarului, – e un om curajos și însuflețit de idealuri pe care le respect. Dar nu cunoaște societatea timpului nostru. El face parte dintr-o familie ilustră, legată prin relații complicate de rudenie cu cele mai distinse familii din aristocrația belgiană. Acest fapt i-a fost suficient pentru a crede că poate să facă din expediție o chestiune de familie. Până nu demult, considera că ar fi o înjosire pentru el să ceară bani unui necunoscut sau unui om aflat pe o poziție socială mai joasă decât a sa. Cu greu l-am putut convinge luna trecută să adreseze guvernului o nouă cerere: susținea că niciunul dintre miniștri nu are un nume și că nu se poate umili venind cu rugăminți în fața unor persoane vulgare. Or, domnule Racoviță, el nu-și dă seama că aici, în occident, numele și blazonul nu mai reprezintă o forță adevărată.

— Asta așa e! încuviință Racoviță. Și ce crezi dumneata că trebuia să facă?

— Marea finanță, domnule! strigă Lapoire. Sorbi puțin din cupa de cristal și continuă: numai acolo se poate da lovitura!

Racoviță ridică din umeri.

— Marea finanță nu-și caută decât de propriile ei interese. Ce poate avea ea comun cu expediția noastră?

— Mai mult decât îți închipui! Lapoire respiră adânc. Ochii începuseră să-i sclipească, și pe buze i se întindea un zâmbet triumfător. Se vedea că se pregătește să expună o idee favorită. Se aplecă peste masă și șopti: Dumneata n-ai studiat istoria explorărilor făcute pentru descoperirea Polului Sud? Toți navigatorii care au căutat continentul sudic în secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea vorbesc de o țară cu nemaipomenite bogății, cu zăcăminte nesfârșite de aur și pietre prețioase. Să fie numai povești, fantezii ale unor marinari cu imaginație înfierbântată? Nu-mi vine să cred. Nici primii călători care au vorbit de aurul aflat în Alaska și dincolo de cercul polar arctic n-au fost luați în serios la început. Scepticii de atunci își mușcă astăzi degetele. Ei bine, de ce n-am cointeresa la expediția noastră un bancher, un mare industriaș, în sfârșit, un om care să dispună de capital și să fie dispus să riște câteva zeci de mii de franci, pentru ca mai târziu să poată recolta milioane? Nu mai e nevoie să-ți spun că în afacerea asta nici noi n-am avea nimic de pierdut.

— O afacere? După cât știu eu, expediția noastră are un caracter științific. Știința și afacerile sunt două lucruri, după mine, străine una de alta.

Lapoire râse ușor.

— Așa vorbeam și eu pe vremea când începusem să studiez astronomia. Astăzi nu mai am nevoie de lunete și telescoape ca să văd realitatea așa cum este. Într-o bună zi te vei convinge și dumneata că am avut dreptate.

— Mă îndoiesc.

— Vom vedea… vom vedea… Lapoire clipi din ochi și râse cu tâlc, apoi văzând că Racoviță se încruntase și începuse să-și răsucească nervos vârful mustății, turnă vin în pahar și prinse iar la spune anecdote.

Se ameți̧se și păru să nu observe că tovarășul său plătise o notă destul de grasă. În trăsura cu care se întoarseră noaptea târziu la hotel, deveni sentimental și-l îmbrățișă pe Racoviță, jurându-i prietenie veșnică și declarând pe ton plângăreț: „Afacerile sunt o porcărie și banii un blestem! Nu merită să trăiești decât pentru știință!” Îi propuse în cele din urmă să plece împreună într-o insulă înflorită din Pacific, ca să se salveze din marasmul civilizației moderne. La hotel însă, pe când urcau scările spre camerele lor, se trezi brusc și-l întrebă cum are de gând să-și petreacă ziua următoare. Racoviță răspunse destul de încurcat că nu știe. Atunci Lapoire îl invită la un cunoscut al său, unde mai venea încă un prieten: avea să fie al

patrulea „la cea mai palpitantă partidă de pocher care s-a jucat vreodată în Anvers”. Invitația fiind respinsă, ceru o sută de franci împrumut, ceea ce i se acordă numaidecât; îi ură apoi lui Racoviță, foarte ceremonios, noapte bună și se retrase.

Trecură câteva zile chinuitoare. Alături de Danco și Amundsen, Racoviță ar fi putut înfrunta mai ușor impasul în care se găsea expediția, dar ei lipseau, iar de Gerlache nu dădea niciun semn de viață. Se duse la biblioteca orașului, aflată într-o clădire veche de cărămidă roșie, datând din secolul al XVII-lea și încercă să continue studiul călătoriilor antarctice, început la Iași. Dar această îndeletnicire nu-i mai dădea satisfacția dinainte. Lapoire era însă vesel și optimist. Se părea că partida de pocher fusese destul de fructuoasă, căci, chiar în dimineața următoare, îi restitui lui Racoviță banii împrumutați și „ca să se revanșeze” îl invită la masă, la același restaurant, unde apăru surâzător și parfumat, într-un costum nou, foarte elegant. Văzându-l pe Racoviță indispus, căută să-l consoleze. Îl încredință „pe cuvânt de onoare” că totul se va aranja și-i vorbi iar despre marea finanță care trebuia cointeresată la expediția antarctică, făcând de această dată și o aluzie destul de obscură la un „Cresus” cu care s-ar fi aflat în tratative.

Racoviță se convinse că Lapoire vorbise serios abia într-una din zilele următoare când, ieșind din depozit, îl văzu coborând dintr-o cupea strălucitoare în urma unui personaj între două vârste, ce-și adăpostea trupul sferic sub un amplu macferlan de lână beige, cu nasturi enormi. Insul se apropia cu pași mari, aproape în fugă, de ușa depozitului. Racoviță putu observa între borul jobenului și gulerul ridicat doi ochi îngușți, fără sprâncene, și o porțiune din rotunjimea unei fete spânatece de copil puhav.

— E domnul Galvay, spuse Lapoire, cu voce albă, ca și cum ar fi anunțat inspecția inopinată a unui general sau a unui monarh. Vino înăuntru! Te voi prezenta!

Mai târziu locotenentul îi ceru scuze pentru că-l dăduse drept „nepot al unui *hospodare moldave* și savant de renume mondial, care a binevoit să ia parte la expediția noastră”. „Înțelegi, – căută el să se justifice față de naturalistul supărat foc, – trebuia să-i spun ceva ca să-l epatez! Și s-a prins. Ai văzut ce ochi a căscat și cum te-a poftit imediat să stai jos și cum ți-a spus *mon prince*!” După cum susținea el, industriașul acceptase în principiu să subscrie câteva zeci de mii de franci pentru expediție. Prudent și practic, arătase însă mai mult interes pentru avantajele imediate și pentru rezultatele sigure decât pentru zăcămintele de metal prețios pe care exploratorii le-ar fi

putut descoperi în Antarctica. Lapoire povestea plin de admirație: „Ne cere să botezam câteva pământuri antarctice cu numele lui. Asta înseamnă că firma Galvay va fi trecută în toate cărțile de geografie, va căpăta o largă popularitate și un nou prestigiu! Iată un fabricant care știe să facă propagandă pentru produsele lui! M-a mai întrebat dacă avem ceva împotrivă ca presa să publice informații și comentarii cu privire la subscripția Galvay! Încă un prilej de a-și face reclamă! Minunat!” Racoviță considera procedeul vechi și banal și i-o spuse cu un ton dezgustat, pe care însă locotenentul nu-l luă în seamă. Continuă să-l laude pe Galvay și să-l roage pe naturalist să-l ajute să treacă „hopul cel greu”, adică să-l convingă pe de Gerlache să accepte banii industriașului.

Nu fu nevoie de niciun ajutor. De Gerlache se întoarse de la Bruxelles mohorât și descurajat, gata să facă unele concesii și compromisuri, în orice caz preferabile dezastrului pe care-l vedea apropiindu-se; regele îl primise așa cum spunea „afectuos ca un frate, dar în același timp neclintit în hotărârea de a economisi banii casei sale și ai poporului.” Și pe drept cuvânt! Discuția între căpitan și secund avu loc în prezența lui Danco și a lui Racoviță pe „Belgica”, în cabina căpitanului. Spre deosebire de celelalte, aceasta era mobilată cu o masă și câteva scaune grele din lemn de palisandru; pe jos era așternut un covor persan, puțin cam ros, dar de o minunată culoare albastră, iar pereții erau acoperiți cu un tapet de mătase „feuille morte”, cu motive heraldice. Trecându-și degetele peste tapet, Racoviță se întrebă o clipă dacă el era absolut necesar într-o expediție polară și dacă de Gerlache n-ar fi putut aplica aici același principiu al economiei severe pe care îl admira la regele său. La despărțire, căpitanul îi zâmbi trist, îl întrebă dacă avusese o călătorie comodă și-l invită după-amiază la el acasă să mai stea de vorbă și să se cunoască mai bine.

De Gerlache ocupa două camere spațioase într-o vilă aflată în mijlocul unui parc uriaș, în cartierul nordic al orașului Anvers. Racoviță observă lângă ușă o armură de o foarte frumoasă lucrătură milaneză, cam atacată de rugină și lipsită de o mână, ceea ce-i dădea un aer de melancolică invaliditate; pe marmura căminului din prima cameră se găsea un minuscul orologiu „Boulle” susținut de două statuete de argint – un păstor și o păstoriță; cadranul era însă plesnit și unul din ace lipsea; peretele opus era în întregime acoperit cu o tapiserie reprezentând o scenă campestră cu personaje mitologice – nimfe, fauni, cupidoni – stilizați în gustul dulce, grațios din prima jumătate a secolului al XVIII-lea; cu excepția câtorva

locuri în care țesătura era destrămată, lucrarea se conservase destul de bine și Racoviță ar fi putut jura că o mai văzuse undeva.

— Mai există una la Luvru, spuse de Gerlache. Desigur mai bine întreținută. Să nu credeți însă că a mea este o imitație. A fost comandată lyonezului Bartalis, celebru pe vremea ultimilor Ludovici, de un străbunic al mamei mele, Albert de Goméry-Lavergne, cam pe la 1740, pentru un pavilion de vânătoare. Ducele de Trémoille a văzut-o și i-a plăcut atât de mult, încât a cerut artistului să-i facă una identică. La întoarcerea din emigrație, Trémoille-ii au fost siliți s-o vândă și astfel a ajuns la muzeu. Pe a mea, după cum vedeți, n-am vândut-o… încă.

Cu un gest lent îl invită pe Racoviță să stea într-un fotoliu de piele violetă, cu arabescuri și cu speteaza foarte înaltă. Se așeză și el într-un fotoliu alăturat și-și lăsă mâinile mici și albe să se odihnească pe brațele de lemn. Îl privi stăruitor câteva clipe pe Racoviță și spuse:

— L-am cunoscut acum o lună pe ministrul dumneavoastră la Bruxelles, la o serată a unei prietene. De la el am aflat cine sunteți. Țin să vă mărturisesc că a fost pentru mine o ușurare și o bucurie… Oftă adânc și continuă: E foarte important ca într-o expediție ca a noastră să se găsească oameni pentru care marile virtuți tradiționale – onoarea, curajul, credința – sunt tot atât de firești cum e respirația și circulația sângelui. Ar putea fi altfel? Înainte de a ajunge la ei, aceste virtuți au fost rafinate și întărite de nenumărate generații. Ei nu fac decât să preia o moștenire prețioasă și să o ducă mai departe…

— Eu nu cred că moștenirile… începu Racoviță, dar de Gerlache nu-l lăsă să continue.

— Știu la ce vă gândiți. Moștenirile materiale s-au risipit. Dar oameni au mai rămas. E drept, puțini, din ce în ce mai puțini. De aceea, ei trebuie să se cunoască, să se apropie unii de alții. Oftă iar și-i zâmbi lui Racoviță cu o ușoară înclinare a capului: Iată de ce mă bucur atât de mult că v-am cunoscut și că vom fi împreună pe vas.

Cu un ciocănel de fildeș lovi un gong aflat pe o măsuță joasă. Numaidecât intră în cameră, pășind fără zgomot, un valet îmbrăcat într-o vestă de mătase albă cu dungi negre, cu pantaloni de satin negru, strânși pe pulpă, și cu ciorapi albi. Era Michotte. Așeză pe măsuță o tavă cu o carafă rotundă de cristal fumuriu, cu gâtul subțire, apoi turnă din carafă câteva picături de lichid limpede, fără culoare, în niște degetare de argint. Racoviță, puțin uimit de metamorfoza bucătarului, îi făcu un semn

prietenos. Michotte nu observă sau se prefăcu a nu observa nimic și se îndepărtă, pășind încet și ușor, ca o umbră.

— E un băiat excelent, spuse de Gerlache. Din rasa acelor servitori modești și credincioși care astăzi aproape că s-a stins cu totul. Bunicul său a fost valetul bunicului, tatăl lui a îndeplinit același serviciu pe lângă tatăl meu, iar el m-a slujit pe mine până am obținut epoleții de ofițer. Trebuind să recruteze și fiindu-mi foarte atașat, m-a rugat să intervin, pentru ca să fie primit în marină și pe același vas cu mine. N-am putut să-i refuz această favoare. Din nefericire, nu a arătat nicio înclinație pentru exercițiile militare și manevrele marinărești, și atunci a fost trimis la bucătărie, unde a dovedit talente neașteptate. Mi-a părut foarte rău că, după ce a ieșit din armată, n-am putut să-l păstrez în serviciul familiei mele. De altfel… dar mai bine să nu insist asupra acestui capitol! Vă voi mai spune numai că a obținut un post bine plătit la cel mai mare restaurant din Anvers și că l-a părăsit imediat ce a aflat că organizez o expediție și că am nevoie de bucătar. Deocamdată și-a reluat vechea slujbă, pe care o îndeplinește cu mult zel, fără să accepte de la mine altceva decât hrana și câțiva gologani de cheltuială. Îi face plăcere să îmbrace haina pe care a mai purtat-o cu ani înainte și pe care a moștenit-o de la tatăl său…

— Pentru că ați vorbit de expediție… Aș vrea să știu… spuse Racoviță și se opri: i se părea ciudat, nefiresc chiar, să discute despre o călătorie la Polul Sud cu omul acela, cu fața prelungă și ochii puțin obosiți, înconjurați de cearcăne adânci, sprijinit într-o poză meditativă de spetează, și cu mâinile atârnându-i ca niște liane pe brațele fotoliului. Continuă totuși, după câteva clipe, privindu-l drept în ochi:

— …Ce v-a făcut să luați inițiativa unei expediții antarctice, domnule de Gerlache?

Căpitanul tresări, ca tulburat dintr-o visare. Părea puțin contrariat, dar se înseninâ repede și zâmbi.

— Iată o întrebare pe care mi-au mai pus-o mulți. Trebuie să vă mărturisesc că nu intră în obiceiul meu să dau explicații cu privire la acțiunile mele. Îi urăsc pe indiscreți, așa cum urăsc publicitatea. De aceea m-am rezumat întotdeauna la răspunsuri banale, inspirându-mă fără jenă din declarațiile altor exploratori. Vă spun toate acestea pentru că întrebarea vine din partea dumneavoastră și va căpăta alt răspuns. Se ridică în picioare și adăugă, cu o mișcare în direcția camerei alăturate: Să trecem dincolo!

Încăperea, ceva mai mică decât cealaltă, avea pereții acoperiți cu același tapet de mătase „feuille morte”, pe care Racoviță îl văzuse și în cabina de pe „Belgica”. Nu se aflau acolo alte mobile decât un enorm pat cu stâlpi și polog de catifea de aceeași culoare cu tapetul, un jilț florentin, cu picioarele terminate în labe de leu, și un scrin negru; scrinul părea foarte vechi, dacă l-ai fi judecat după numeroasele crăpături și jalituri de pe la colțuri, dar mai ales după stilul naiv, de ev mediu, în care fuseseră sculptate pe ușa sa tot felul de animale fabuloase și figurile Evei și a lui Adam, de o parte și de cealaltă a unui măr încărcat cu fructe prea mari, pe ai cărui trunchi se înfășură șarpele biblic. Pe peretele din răsărit, era atârnat deasupra unei candele de metal aurit un mare crucifix de abanos, iar între ferestrele înalte, cu geamurile împărțite în romburi multicolore, se găsea un mare tablou, prins într-o ramă lată, cu poleiala înnegrită de vreme. De Gerlache se opri în fața tabloului și rămase drept, nemișcat, ca și cum s-ar fi aflat la raport în fața unui ofițer superior.

Pictura executată de un artist flamand, din școala lui Rubens, poate Van Herp sau Boyermans, cuprindea în prim plan portretul unui bărbat destul de tânăr, viguros, îmbrăcat într-o tunică militară albastră, din perioada regenții, lungă până aproape de genunchi și strânsă în jurul taliei de o eșarfă lată de mătase albă; purta o perucă buclată, care-i cobora pe umeri, și ținea mâna dreaptă, pe jumătate acoperită de dantela ce ieșea de sub mâneca largă, pe un compas înfipt într-o hartă desfășurată pe un pilastru de marmură. În mâna stângă, adusă la piept, strângea o lunetă marinărească. În planul din fund se vedea o faleză stâncoasă și dincolo de ea, pe oglinda verde a unui golf, silueta unei goelete cu pânzele strânse și pupa foarte înaltă. În norii alburii ce se grămădeau în colțul din stânga al tabloului, artistul pictase un scut heraldic, împărțit printr-o linie oblică în două câmpuri „gueule” și „azur”; în câmpul „azur” se afla un turn, iar în celălalt o ancoră. Sub acest scut, pe o panglică argintie, se putea citi deviza „CREDE ET AGE”.

— E portretul lui Guillaume-André-Marie de Gerlache, spuse căpitanul, cu voce înăbușită, întorcându-se pe jumătate spre Racoviță. Cel mai ilustru dintre iluștrii marinari cu care se mândrește familia mea. Din ordinul ducelui d’Orléans, a pornit cu două goelete „Fureur” și „Audace” în anul 1723 spre Pacificul de Sud. S-a întors după doi ani, bolnav de friguri galbene și cu jumătate din echipaje lipsă, dar pe hărțile sale figurau zeci de insule și pământuri până atunci necunoscute. Visul lui fusese, încă din tinerețe, să descopere continentul sudic, dar nimeni nu l-a susținut, nici

regele Franței, nici regele Angliei, nici cel al Spaniei. Atunci a început cu banii săi construcția unui vas, pe care-și propunea să navigheze, împreună cu o mână de matrozi credincioși, spre Antarctica. Bancruta lui Law l-a ruinat însă, așa cum a ruinat atâta lume pe atunci. Vasul n-a mai putut fi echipat și Guillaume-André-Marie de Gerlache a murit fără să-și îndeplinească visul. Căpitanul își bombă pieptul și continuă cu glas solemn: A lăsat însă cu limbă de moarte urmașilor sarcina să ducă la bun sfârșit ceea ce destinul nu-i îngăduise să facă. După cum vedeți, a trebuit să treacă un secol și jumătate, pentru ca…

— Dar țărmurile continentului sudic au fost atinse între timp! îl întrerupse Racoviță.

— Nu și Polul Sud, domnul meu!

Racoviță făcu ochi mari.

— Dumneavoastră vă propuneți să atingeți Polul Sud? Ar fi după părerea mea cam temerar, atâta vreme cât Antarctica rămâne din toate punctele de vedere o mare necunoscută. Mă miră că nici domnul Danco, nici domnul Amundsen, nici domnul Lapoire nu mi-au spus…

— Nici n-aveau ce să vă spună! grăi de Gerlache, cu asprime neașteptată. Nu știu ce v-a putut face să credeți că urmăresc prin această expediție alte țeluri decât acelea specificate în contractul de angajare. Sper că precizarea ce v-am dat e suficientă și că aveți destul tact pentru a nu mai împărtăși și altora presupunerile dumneavoastră!

Căpitanul se făcuse alb ca varul și mâinile începuseră să-i tremure. Racoviță îl privea cu atenție; uimirea, produsă în prima clipă de schimbarea de dispoziție a interlocutorului său, făcuse loc unui rece interes de psiholog: de ce oare își ieșise dintr-odată din fire de Gerlache? Pe măsură ce acesta se liniștea, pe buze i se întindea un zâmbet stânjenit.

— …Îmi pare rău! rosti de Gerlache cu greutate. Compatrioții dumneavoastră vin în Occident să învețe politețea și eu… eu o compromit! Îmi pare rău și vă rog să mă iertați pentru ieșirea dinainte!

— Nu-mi amintesc de nicio ieșire… Cred însă că sunteți cam nervos!

De Gerlache își duse mâna la frunte și gemu:

— Știu! Nervii! Nu e de mirare! Când trebuie să mă zbat, să îndur atâtea umilințe! Ah, domnule Racoviță! Aruncă o privire îndurerată spre crucifix și se întoarse: Dacă n-ar exista o forță care să mă susțină atunci… atunci… nu știu… Trebui să facă un efort ca să-și recâștige stăpânirea de sine. Continuă

mai calm: Dar n-are niciun rost să vorbim despre asta… Vreți să gustăm un păhărel de benedictină? Da? Să trecem dincolo!

După ce goli unul din degetarele de argint de pe măsuța din fața căminului, de Gerlache spuse:

— Nu vi se pare că există potriviri ciudate de destine? La fel ca strămoșul meu, râvnesc să explorez Antarctica, la fel ca el, am început să echipez un vas cu mijloacele mele proprii. Va duce soarta până la capăt această paralelă? Ce credeți, domnule Racoviță?

Naturalistul se mulțumi să dea din umeri.

— …Cine știe? continuă de Gerlache. Cine poate ști? Cu o mișcare bruscă se îndreptă în fotoliu. Dar nu… nu va fi așa! strigă el mânios; apoi se lasă încet pe spetează. Rosti în șoaptă parcă numai pentru el: De altfel sunt născut și sub altă constelație decât străbunul Guillaume-André-Marie, așa că…

Îi aruncă naturalistului o privire întrebătoare, ca și cum ar fi așteptat de la el o încuviințare ca să termine ce avea de spus, dar acesta se mărgini să-și scoată ceasul din buzunar. Îl cercetă cu luare-aminte, apoi se ridică în picioare.

— E târziu, – spuse el, – cred că e timpul să plec.

De Gerlache tresări:

— Regret! Am mai fi avut multe lucruri interesante de discutat. Nu știu încă nimic despre dumneavoastră, despre…

— Mai avem tot timpul.

— Desigur! Desigur!

De Gerlache își conduse oaspetele până la ușă. Racoviță își îmbrăcă pardesiul și se înclină:

— Am onoarea să vă salut, domnule căpitan!

— La revedere! Am fost încântat, sincer încântat, să vă cunosc și sper că ne vom cunoaște și mai bine, răspunse de Gerlache și adăugă în șoaptă cu un zâmbet grațios: *...mon prince!*

Racoviță se încruntă și strânse fălcile. Nu era dispus să înceapă o discuție onomastică și totuși nu se putu opri să nu răspundă, cam acru:

— Nu sunt prinț!

Sprâncenele lui de Gerlache se ridicară:

— Bine, dar ministrul dumneavoastră mi-a spus că…

— Ministrul nostru nu știe ce vorbește! Legăturile de rudenie ale familiei mele cu domnitorul Racoviță sunt atât de vagi, încât s-ar putea spune că nici

nu există. Și chiar dacă ar exista ele nu mă interesează! Nu mă interesează, în general, titlurile…

Ridică bărbia și adăugă:

— …în afară de acela de doctor în științele naturale pe care îl port și care mă onorează. Bună seara!

11
O campanie de presă

A doua zi dimineața, Lapoire își informă tovarășii că Galvay subscrisese o sumă destul de frumoasă, 15.000 de franci; nu era însă dispus să dea în bani lichizi decât 5.000 franci, iar restul în produse ale întreprinderii sale, la preț de fabrică. Industriașul ținea ca transportul macaroanelor pe bord să se facă în cadrul unei ceremonii solemne, în prezența primarului sau măcar a unui membru al municipalității din Anvers, cu steaguri și discursuri (lăsase să se înțeleagă că aștepta câteva cuvinte de mulțumire din partea căpitanului); o fanfară trebuia de asemenea să se găsească pe bord cu prilejul festivității („Plata muzicanților mă privește pe mine, declarase Galvay, precizând: asta, în afara sumei subscrise, se înțelege"). Pe de Gerlache îl supără mai ales aluzia făcută de Galvay la discursul său. „În loc să fie măgulit că i-am primit donația, să-i mai și mulțumesc! A! Nu! Asta niciodată!" declară el, pe un ton categoric. Ca să-l convingă, Lapoire făcu o expunere asupra situației catastrofale în care se găsea expediția: salariile marinarilor nu puteau fi plătite și oamenii își pierdeau vremea degeaba, la fel ca și ceilalți lucrători; o fabrică de instrumente optice și aparate de laborator din Cuxhaven anunțase că dacă nu primește până la 15 ianuarie banii datorați, comanda se anulează, fără însă a se restitui suma avansată; uzina care construise motoarele și elicea de tip special pentru „Belgica", neavând posibilitate de a le plasa în altă parte, îi amenința cu darea în judecată; mai erau și alte amănunte tot atât de puțin îmbucurătoare… Căpitanul își astupă urechile și strigă: „Fă ce vrei, Frans! Adu macaroanele! Adu fanfara! Ține și un discurs, dacă trebuie neapărat! Dar termină cu pomelnicul ăsta infernal!"

Cei 5.000 de franci fură încasați chiar în ziua următoare și numaidecât activitatea pe bordul „Belgicăi" reîncepu, spre bucuria lui Racoviță. Acum avea treabă până peste cap. Lapoire izbutise să obțină, în schimbul unui avans, livrarea aparatelor și instrumentelor comandate la Cuxhaven. Amenajarea laboratorului era o operație delicată și dură mai bine de două săptămâni: tinerii savanți munciră din zori până noaptea târziu, primind un ajutor substanțial din partea geologului Henryk Arctovski, un bărbat grav, cu barbă și plete de mucenic, sosit de la Varșovia la începutul lui ianuarie. Câțiva muncitori specialiști, împreună cu Tollefsen și cu „pruncii" – trei giganți blonzi, Hjalmar Knudsen, Nils Johansen și Sven Koren – se

îndeletniceau cu fixarea velelor și manevrelor. Ori de câte ori avea o clipă de răgaz, Racoviță urca pe punte, ca să vadă în ce stadiu se găsesc lucrurile; cobora însă numaidecât, ca să comunice noutățile tovarășilor săi. Naturalistul slăbise și se jigărise, dar era fericit.

Orașul și portul erau învăluite în ceață; ploua aproape în fiecare zi. Vremea proastă îi înveselea însă pe cei de pe „Belgica”: Galvay anunțase că așteaptă o zi cu soare pentru festivitatea predării macaroanelor. Danco își începu cu acest prilej activitatea de meteorolog; în fiecare zi scotea un buletin care avea mare succes căci vestea mereu pentru ziua următoare „ceață”… „precipitațiuni atmosferice”, „cer acoperit” etc.

De la Amundsen sosiră câteva misive laconice, toate cam cu același conținut; era silit de anumite „împrejurări” să mai întârzie la Cristiania. Lucrurile se lămuriră cu o săptămână mai târziu, când se întoarse primul ofițer. Depozitul se umplu cu lăzi și baloturi pline cu blănuri de urs, hanoracuri, schiuri, rachete de zăpadă, cizme și bocanci îmblăniți de toate formele. Fiind întrebat asupra termenului până la care trebuiau plătite toate aceste obiecte, Amundsen le spuse „să n-aibe nicio grijă, va aranja el totul”. La insistențele celorlalți, mărturisi însă că lucrurile se și aranjaseră și că plătise totul cu bani pești, rezultați din vânzarea unui mic șantier naval, rămas ca moștenire de la tatăl său.

Aproape că uitaseră de Galvay și de macaroanele sale, când, într-o dimineață, Danco le comunică cu o voce tristă că vremea amenință să se schimbe și, că era probabil ca luna februarie să înceapă cu geruri și cu cer senin. Cu această ocazie află și Amundsen de donația industriașului. Fanfara și discursurile de care se temeau de Gerlache, Racoviță și Danco, nu-i făcură nicio impresie; în schimb când auzi de macaroane, se întunecă la față și, fără un cuvânt, se așeză la masă și începu să facă niște socoteli pe un capăt de hârtie. Le citi apoi celorlalți rezultatele obținute: Pentru zece mii de franci, la prețul de fabrică al domnului Galvay, vom primi atâtea și atâtea kilograme de macaroane, respectiv atâtea lăzi care vor ocupa atâta spațiu în cala „Belgicăi”. Încheie calm dar cu hotărâre:

— Nu avem nevoie de macaroane și nu ne putem permite luxul de a le căra cu noi în Antarctica. Fiecare centimetru pătrat din cală este prețios. Trebuie să cumpărăm carne sărată, compoturi, fructe uscate, lămâi. Unde le vom pune dacă locul va fi ocupat de macaroane?

— Las’ că le vând eu! strigă Lapoire. M-am și gândit la asta. Le încărcăm azi? Mâine noapte le dăm jos. Am vorbit cu doi negustori de coloniale, care

sunt gata să cumpere o cantitate considerabilă. Bineînțeles, la un preț mai mic decât…

— Nu mă voi preta niciodată la asemenea afaceri murdare! îl întrerupse de Gerlache. Te rog, dragă Frans, să renunți o dată pentru totdeauna la combinațiile tale. Altfel mă vei face să-mi pară rău că…

Începu să bată nervos darabana cu degetele în tăblia mesei, fără a mai încheia fraza. Lapoire păli și-și lăsă privirile în pământ. De Gerlache se întoarse spre ceilalți:

— Și acum ce credeți că ne rămâne de făcut, domnilor?

— Să-i explicăm lui Galvay care e situația! spuse Danco. Poate că va înțelege și…

— Nu va înțelege nimic, făcu Lapoire, cu glas înăbușit, fără a ridica privirile din pământ. Mi-a spus ieri că a reușit să-l convingă pe primar să asiste la ceremonia predării macaroanelor. A angajat și o fanfară care repetă de zor în așteptarea evenimentului. A lansat o droaie de invitații tipărite. Era foarte încântat. Acum se va înfuria pe drept cuvânt și va cere să-i dăm banii înapoi. De unde să-i luăm?

— Mai avem vreo trei mii de franci, rosti Gerlache, obosit. Dacă-i dăm și pe ăștia…

În cabină se lăsase o tăcere apăsătoare. Într-un târziu se auzi glasul stăpânit al lui Amundsen:

— Cred că e preferabil să întârziem plecarea, decât să ne creăm dificultăți de neînlăturat în Antarctica. De altfel eu bănuiesc că în curând situația se va îmbunătăți. La Cristiania am vorbit cu Nansen care s-a întors de curând din Arctica și cu profesorul Nordenskjoeld, celebrul explorator polar. Le-am arătat scopurile urmărite de expediția noastră și greutățile în care ne zbatem. Cred că i-am câștigat de partea noastră. Mi-au promis că vor face declarații în presă. Cuvântul lor are greutate. Vom putea deschide noi liste de subscripție și cu mai mult succes decât până acum.

— Iar liste de subscripție, oftă de Gerlache. Sunt sătul… Și până atunci?

— Trebuie să vorbești dumneata cu Galvay, interveni Racoviță. Să-i spui că n-avem nevoie nici de macaroanele, nici de banii, nici de discursurile lui.

— Asta în niciun caz! de Gerlache tăie aerul cu palma. Nu mă voi coborî niciodată… Nici nu vreau să-l cunosc pe acest individ.

— Bine, spuse Racoviță. Atunci, dacă nu aveți nimic împotrivă, voi vorbi eu cu el.

A doua zi, îl vizită pe Galvay în biroul său din centrul orașului. Contrar previziunilor lui Lapoire, industriașul îl ascultă foarte liniștit și apoi îi declară că el înțelege foarte bine „motivele de forță majoră” ale domnilor exploratori. Ca om de afaceri era lipsit de vanitate și nu se simțea jignit că darul său dezinteresat fusese respins. În ceea ce privește cei 5.000 de franci, domnii exploratori puteau să-i folosească liniștiți.

— Pe de altă parte, – adăugă el, surâzând, – ca om de afaceri, trebuie să prevăd de pe acum că refuzul dumneavoastră ar putea dăuna prestigiului firmei mele. Cred că înțelegeți… Atâta lume știe că am acceptat să contribui la aprovizionarea unei expediții polare. Oamenii vor fii oarecum intrigați când vor afla de schimbarea survenită. Se poate să fiu nevoit să dau unele explicații. Sper că asta nu vă va supăra.

Peste câteva zile, Racoviță avu o surpriză destul de neplăcută, citind titlurile unui ziar de scandal:

„Cunoscutul industriaș d. Antoine Galvay refuză să mai acorde sprijinul său expediției „Belgica”. E o aventură fără sorți de izbândă, declară domnia sa.

Scopul patriotic al expediției nu este decât praf aruncat în ochii opiniei publice.

Din 18 oameni, abia cinci sunt belgieni. N-avem oamenii noștri? se întreabă marele industriaș.

O importantă cantitate din excelentele produse ale fabricei Galvay, destinate inițial expediției antarctice, va fi împărțită orfelinatelor din Anvers, într-un cadru festiv. Se crede că domnul Vandergelde, primarul orașului, va lua parte la ceremonie pentru a sublinia semnificația nobilului gest filantropic.

Se crede de asemenea că guvernul va ordona o anchetă pentru a scoate la lumină dedesubturile necurate ale expediției „Belgica”. Amănunte în numărul de mâine.”

De Gerlache spumega.

— Ce ticălos! Ce infam! striga el plimbându-se încoace și încolo prin cabină. Merită să fie străpuns cu o lovitură de spadă! Una singură! Uite așa! și fandă aerul cu mâna strânsă pe mânerul unei florete invizibile. Dar, nu! Nu merită! Mai de grabă o bătaie bună! Câțiva lachei voinici înarmați cu bastoane lungi și groase și…

— Să lăsăm bătăile, domnule căpitan, îl întrerupse Racoviță. Astăzi dispuneți de o armă mai tăioasă decât o spadă și mai strivitoare decât bastoanele lacheilor.

— Și care e aceea, mă rog?

— Cuvântul! Presa! Scrieți un articol în care să spuneți adevărul despre manevrele lui Galvay și despre expediția noastră!

— Eu sunt soldat, nu gazetar, domnul meu! rosti de Gerlache cu demnitate. Apoi către Danco: Émile, mă vezi pe mine intrând în redacția unui ziar și milogindu-mă în fața unui scârța-scârța oarecare să-mi publice articolul?

— Te văd, de ce să nu te văd? Și nu va fi nevoie să te milogești. Adu-ți aminte: acum doi ani când a trebuit să faci o expunere la Societatea regală de geografie despre expediția noastră, vorbeai la fel ca acum. Și pe urmă ropotele de aplauze, îți amintești?

— Mda, făcu de Gerlache, moale. Așa e! – apoi după câteva clipe de gândire, deodată îndârjit: Nu și nu! V-am spus o dată și repet: eu sunt omul faptei și nu al cuvântului. Nu mă pricep la scris.

— Atunci tot așa spuneai, insistă Danco. Și ai scris până la urmă. Destul de bine. Și acum vei scrie bine. Te vom ajuta. Nu-i așa, Racoviță?

— Mai încape vorbă? Abia aștept să pun mâna pe condei!

De Gerlache se învoi în cele din urmă să scrie articolul. Împreună cu Danco și Racoviță, alcătui un plan și se angajă să aducă manuscrisul până a doua zi dimineața. Abia după o săptămână, timp în care nu-l văzuse nimeni, își făcu apariția, aducând o foaie de hârtie acoperită cu un scris mărunt, caligrafic. Expusese în esență ideile din plan, dar sec, rece, fără forță de convingere. La observațiile celorlalți, se supără, refuză să recunoască vreo lipsă, sau să modifice un singur cuvânt, apoi după câteva ceasuri de discuții aprige, când Racoviță se oferi „să mai încălzească puțin” articolul, spuse plictisit: „Faceți ce vreți! Pe mine nu mă mai interesează!”

Naturalistul se puse pe lucru și în aceeași seară, târziu, după o muncă îndârjită, crezu că ajunsese la un rezultat satisfăcător. Tocmai recitea articolul, care căpătase un aspect fantastic, plin cum era de îndreptări și adăugiri masive pe margine sau chiar dincolo de ea, pe panglici de hârtie lipite cu pap. Era ceea ce trebuia și totuși nu prea era: mai lipsea ceva, dar ce anume nu-și putea încă da seama. Deodată se auzi o bătaie în ușă și Lapoire pătrunse înăuntru. Racoviță sări în picioare și, instinctiv, încercă să

ascundă foaia de hârtie. Era prea târziu. Locotenentul se și aplecase asupra ei și citea atent, plescăind satisfăcut din buze.

— Bravo! exclamă el, după un răstimp, ridicând capul și clipind din ochi către Racoviță. Te felicit! Te felicit! Ai intrat și dumneata în slujbă la Adrien. Lucrezi destul de bine. Te felicit!

Racoviță făcu o strâmbătură.

— Ce înseamnă „în slujbă”? Cine mai e în slujbă?

Lapoire clipi iar din ochi.

— Nu te mai fă că nu înțelegi! Dumneata crezi că lui Adrien, acestui ostaș și… hm… om al faptei, i-ar fi putut veni vreodată ideea unei expediții științifice la Polul Sud?

Racoviță se încruntă.

— Această chestiune nu mă preocupă.

— Ar trebui să te preocupe.

— Zău, domnule Lapoire, ce rost are discuția asta? Hai mai bine să mergem la culcare. E târziu.

— Nu! Niciodată nu va fi târziu! Chipul locotenentului era schimonosit de ticuri nervoase. Se apropie de Racoviță și apăsându-l cu mâinile pe umeri îl sili să se așeze pe scaun. Aruncându-i în față răsuflarea care duhnea a alcool, continuă cu un accent dureros: Ai să mă asculți! Trebuie să asculți! Să știi!

Începu o povestire încurcată despre „ideea” expediției care ar fi fost făurită de Danco, de Gerlache și Lapoire încă în anii petrecuți în școala navală. Mai târziu, de Gerlache și-ar fi însușit-o: susținea în fața oricui voia să-l asculte că ea era o „misiune sfântă” pe care numai un membru al familiei sale putea s-o îndeplinească. Racoviță mai trebui să suporte și o lungă și confuză spovedanie a locotenentului. De fapt, acesta era obsedat de un eveniment asupra căruia revenea mereu: plecarea sa din marina militară. Fusese silit să-și dea demisia, dar în ce împrejurări anume nu spunea; prefera să se lanseze în considerații generale cu privire la „pasiuni fatale ce pot pierde uneori un om” sau la „hazardul orb care te ridică pe vârful piramidei sociale sau te prăbușește în temniță”. Clar era numai că în momentul angajării sale pe „Belgica” se găsea într-o situație „delicată” din punct de vedere material. Recunoștea că de Gerlache îl ajutase cu bani, dar acesta nu era un motiv ca să-l trateze „ca pe un vasal”.

Trecuse de miezul nopții când se ridică, senin, ușurat ca de o grea povară. Îl privi lung pe Racoviță, cu niște ochi umezi, duioși și spuse:

— Ei, ce zici de toate astea?

Naturalistul dădu din umeri și vorbi cu greutate:

— Ce să zic? Mi se pare ca exagerezi. În fond sunt chestiuni fără importanță.

— Fără importanță? Locotenentul se învolburase din nou. După tot ce s-a întâmplat, să-ți spună că faci combinații murdare, să te lase să înțelegi că se poate dispensa de tine? De tine care… Dar ce să mai vorbim! Am să i-o iau înainte! Îmi voi da demisia. Am să plec… nici eu singur nu știu unde… dar am să plec!

În ochi îi răsăriseră boabe de lacrimi. Lui Racoviță i se făcu milă de el.

— Nu te vom lăsa să pleci, spuse el. De ce nu vrei să înțelegi? N-are importanță a cui a fost ideea la început, ci cine o realizează până la capăt. O vom putea îndeplini numai toți împreună. Amintește-ți cuvintele săpate de Danco pe o bârnă în laborator: „Unirea face puterea”. Ca să fim puternici cu adevărat, competența dumitale de astronom, experiența dumitale de marinar sunt indispensabile. Asta o știe și căpitanul. Nu te lua după un cuvânt aruncat la mânie.

Lapoire îl ascultase cu atenție, cu un zâmbet ce se lărgea din ce în ce mai mult, luminându-i fața.

— Așa să fie oare? spuse el. Poate că e așa… Să știi că nu mai plec… Poate că nu mai plec… Să vedem…

Îi strânse cu putere mâna și deschise ușa, dar se întoarse numaidecât și-i șopti ia ureche, după ce inspectase cu o privire rapidă toate colțurile camerei:

— N-ai putea să-mi mai împrumuți niște bani? Știi, am avut azi un ghinion nemaipomenit. M-au scuturat de tot capitalul, și mărunțișul cât mi-a rămas, l-am băut de supărare. Nu mai am o lețcaie. Dă-mi o centă și mâine seară o ai înapoi. Știi că sunt om de onoare.

După plecarea sa, Racoviță vru să continue lectura articolului, dar îi fu cu neputință. „Din tot ce mi-a spus Lapoire, voi păstra numai începutul, își spuse el, în timp ce se dezbrăca. E curat și nobil ca un început de poveste; îți îngăduie să prevezi că vor urma fapte eroice și că totul se va sfârși printr-o biruință măreață. Vreau să cred că așa va fi!”

Stinse lampa și se întinse în așternut. Începu să refacă în gând frazele, pe care Lapoire le spusese altfel, mai puține și mai sărace, dar pe care, era convins, că așa ar fi trebuit să le spună:

„Au fost o dată trei prieteni. Făceau bărcuțe de hârtie și le lansau pe băltoacele rămase în grădină după ploaie, sau în bazinele cu apă ale orașului. Pentru ei erau corăbii falnice, pornite pe întinderea de necuprins a oceanelor; trăgeau aer atât cât încăpea în piepturile lor înguste; umflându-și obrajii, suflau cu putere asupra navelor de hârtie și se înspăimântau singuri de cumplitele uragane ce stârniseră, de naufragiile teribile în care căpitanul – și căpitanul erau tot ei – rămânea întotdeauna strajă credincioasă pe corabie, și se scufunda împreună cu ea în valuri.

Pe urmă când au crescut și au intrat în Școala Navală, au construit modele de corăbii mai mari, din lemn, lăcuite cu grijă, cu catarge, vele și flamuri multicolore. Curând, bucuria pe care le-o dădea această îndeletnicire fu înlocuită cu alta, mai deplină: fuseseră trimiși pe nava școală, se cățărau ca pisicile pe catarge, întindeau velele; înaintea ochilor vedeau până în zare pânza verde a oceanului. Pe urmă, tot împreună, au început a citi cărți despre călători renumiți și călătorii vestite (pe atunci, geografia era știința care-i pasiona cel mai mult); așa au aflat despre tainicul continent de la sud, cel apărat de ghețuri veșnice. Nu mai vorbeau acum decât despre alba Antarctică, nu-și făureau alt vis decât să plece s-o cucerească. Pașnicile lor exerciții pe mare nu le mai dădeau nicio mulțumire.

Nu atinseseră încă vârsta bărbăției când au jurat să plece împreună, să smulgă vălul de pe Taina Albă…”

În dimineața următoare, se sculă foarte devreme și reluă lectura articolului. Cele câteva fraze ale căpitanului, rămase în text, sunau fals. Șterse un cuvânt, înlocui o expresie pompoasă cu alta mai simplă: nici așa nu era bine. Iritat, șterse dintr-o trăsătură de condei tot ceea ce scrisese de Gerlache și reciti textul: „Merge! exclamă el, bucuros. Acum merge!”

Copie articolul pe curat și-l duse căpitanului. Acesta îl semnă, fără să-și arunce măcar ochii asupra lui, și-l închise într-un plic: își rezerva dreptul de a alege gazeta unde avea să fie publicat.

Peste câteva zile, răsfoind ziarele la cafeneaua unde obișnuia să-și ia dimineața cafeaua neagră, Racoviță deschise ochii mari și făcu o strâmbătură: recunoscuse articolul său în oficiosul catolic „La croix”, ceea ce încă n-ar fi fost atât de grav, dacă partea polemică la adresa lui Galvay nu ar fi fost în întregime amputată. Alergă la de Gerlache care se arătă și el scandalizat de procedeu și promise că va protesta pe lângă directorul ziarului, un vechi cunoscut al familiei sale. Se întoarse cam dezumflat:

directorul nu-și ascunsese mirarea și nemulțumirea că un „fiu credincios al bisericii și pe deasupra un de Gerlache” putuse scrie un asemenea pamflet incendiar; tăind părțile cele mai virulente îi adusese de fapt un serviciu. În afară de aceste observații făcute pe un ton destul de aspru (foarte puțin îndulcit de formula: „În calitate de prieten al tatălui dumitale, care te cunosc de copil, îmi permit să-ți spun că etc. etc.”) îi mai ținu și o prelegere politică „strict confidențială”, din care de Gerlache reținu că „înaltele interese ale bisericii cer ca persoanele laice din categoria domnului Galvay, chiar când sunt străine de partidul nostru, să fie tratate cu toate delicatețea”. Zguduit că de o mare inițiere, căpitanul nu mai ceru alte amănunte și promise că „se va conforma întocmai de azi înainte” și că va păstra bineînțeles secretul. Întâlnindu-se mai târziu cu Racoviță și Danco, le aruncă o privire de gheață și spuse:

— Ar fi cred mai bine să dăm uitării acest episod penibil. Și de azi înainte să nu mai amestecăm știința și proiectele noastre în vălmășagul impur al polemicelor de presă. Puțină ținută, domnilor!

Articolul avu totuși un oarecare succes printre cititorii ziarului „La croix”: câteva persoane distinse, printre care doi baroni și un viconte, îl felicitară pe căpitan. Rezultatul fu că acesta publică două articole scrise chiar de el însuși, în care se repetau de câteva ori termeni ca „providența”, „misiunea ce mi-a fost încredințată” etc, etc. Danco profită de ocazie și-l convinse să țină un ciclu de conferințe în mai multe orașe ale Belgiei. De această dată, căpitanul revizui cu grijă textul, scris de Danco, și elimină câteva aluzii la adresa detractorilor expediției. Se întoarse triumfător, sigur că aplauzele recoltate se datorau intervențiilor sale. Între timp, Danco publicase și el mai multe articole într-un ziar „independent” din Anvers, în care nu se sfia să spună lucrurilor pe nume și să-l atace pe Galvay. Expediția „Belgica”, aproape necunoscută pe vremea când nu era decât o expediție, începu să atragă atenția acum, când promitea să devină „un caz” și „o afacere senzațională”. Aproape fiecare jurnal găsi de cuviință să-și exprime punctul de vedere și în acest scop apelă la oameni competenți. Tot mai multă lume se pasiona de pregătirile de plecare și în curând se formară două tabere. În fiecare zi, soseau scrisori la redacții. Profesori, ofițeri, medici, geografi, un muncitor de la fabrica lui Galvay scriseseră articole favorabile expediției. Luă ființă și o asociație: „Amicii Belgicăi”. În sfârșit, de Gerlache primi o scrisoare vehementă, în care industriașul, care-și pierduse cumpătul, îi numea pe membrii expediției excroci, scandalagii și

aventurieri și promitea răzbunare, dacă nu se luau urgente măsuri pentru potolirea spiritelor. Era însă prea târziu pentru așa ceva, și căpitanul trebui să se mulțumească a smulge scrisoarea din mâna lui Racoviță care ținea morțiș s-o dea publicității.

Venise primăvara și marea căpătase o culoare albastră, limpede. În portul Anvers forfoteau vase de toate tonajele, bărci și corăbii de pescari, iahturi lăsate pe o coastă, cu pânzele albe ca neaua, asemănătoare cu o aripă de pescăruș gata să-și ia zborul. Membrii expediției priveau cu destulă melancolie mișcarea neistovită a portului: în pofida unei colecte, făcută de „Amicii Belgicăi" și care le adusese câteva mii de franci, duceau iar lipsă de bani și pregătirile nu erau încă terminate.

Amundsen nu se urnea de pe vas; de multe ori Racoviță se întreba când doarme omul acesta. Primul ofițer cercetă cu minuțiozitate toate detaliile călătoriei și, într-o seară, veni cu o noua propunere. După părerea lui, trebuia golită o cisternă de apă și încărcată cu cărbuni. Pentru scoaterea apei, de Gerlache ceru ajutorul pompierilor din Anvers. Dar în aceeași seară apăru o ediție specială a „Curierului din Anvers", cu un articol răsunător:

„Belgica se scufundă în port! Această colosală înscenare, care se numește expediție științifică la Polul Sud, s-a demascat. Pe apele liniștite ale portului, „Belgica" a început să se scufunde și numai cu ajutorul bravilor pompieri, vasul a fost salvat. Nu mai întrebăm cum va înfrunta el cumplitele vijelii ale polului, îmbrățișarea mortală a ghețurilor veșnice. Suntem siguri că vasul va eșua la sfertul drumului, iar banii, subscriși cu atâta patriotism de belgieni, vor fi pierduți. Ne întrebăm însă: cine răspunde pentru această excrocherie? Străinii de pe vas care, potrivit legii, nu pot fi trași la răspundere?"

A doua zi, însuși redactorul șef, un ziarist foarte temut, scrise un articol de fond: *„Ne amenință un imens val de ridicol."* Concluzia era: *„Trebuie pus capăt acestei situații care periclitează prestigiul țării"*.

Redactorul ziarului „Farul din Anvers" care din pricina unei străvechi dușmănii personale cu colegul său de la „Curierul din Anvers" publicase articolele lui Danco, era de părere să se ia neapărat atitudine: de Gerlache era vizat și se impunea să dea o ripostă demnă și zdrobitoare. Îi ținea în acest scop la dispoziție coloanele gazetei sale. De Gerlache nici nu vru să audă de așa ceva. Danco și Racoviță se duseră la el acasă pentru a-l convinge să-și schimbe hotărârea. Michotte le spuse, ocolindu-le privirea, că domnul căpitan nu primește pe nimeni fiind foarte ocupat. Dinăuntru se

auzea zgomotul unei conversații înfierbântate. Danco recunoscu glasul lui Lapoire și cel al directorului de la „La croix”. „Nu e nimic! îi spuse Danco lui Racoviță. Vom lupta singuri!” În dimineața următoare, se prezentă la „Farul din Anvers” cu un nou articol. Redactorul îl primi cu un zâmbet ciudat și i-l înapoie, clătinând din cap, fără să-l citească. Danco tresări.

— Cum? Și dumneata cedezi? Treci de partea inamicului?

Redactorul îl măsură cu o privire ironică și deodată izbucni în râs.

— Trăiești în lună, domnule! Nu mai există niciun inamic! Citește!

Și-i întinse ediția de dimineață a ziarului „La croix”. Pe pagina întâia se găsea o informație cu titlul*: „Eforturi serioase pentru a asigura succesul expediției antarctice”*. Seriozitatea eforturilor consta într-o *„sporire și o îmbunătățire”* a proviziilor, datorită *„gestului patriotic al domnului Galvay”* care donase în ultima clipă 20 lăzi conținând *„excelentele produse ale fabricei sale”*. De fapt „Belgica” nu suferise niciun accident; la mijloc era doar *„o informație eronată”*.

Pe bord știrea produse deprimare.

— Vasăzică asta a fost! spuse oftând Racoviță. Tot au învins macaroanele până la urmă!

Numai Lapoire era încântat. După ce elogie subtilele metode de reclamă ale domnului Galvay trase triumfător concluzia:

— Ce v-am spus eu, domnilor? Marea finanță este invincibilă!

În aceeași zi, de Gerlache își făcu apariția pe bord, radios și sigur de sine. Era întovărășit de patru hamali care transportară pe bord lăzile dăruite de Galvay. Ceva mai târziu, sosiră subdirectorul fabricei „Galvay”, domnul Letourneur, primarul din Anvers, un reporter de la „La croix” și o mică fanfară a marinei militare. Se ținură discursuri, din care cel mai emoționant fu al căpitanului (fu reprodus în întregime în „La croix”). Seara avu loc pe „Belgica” un banchet la care luă parte și domnul Galvay în persoană. Racoviță, Danco și Amundsen preferară să absenteze.

După părerea lui Danco, de Gerlache nu trebuia condamnat. Omul se lăsase umilit, trecuse de bună voie peste principiile sale, pentru că punea mai presus de toată interesele expediției. Ceilalți doi îi dădură până la urmă dreptate și hotărâră să nu-i mai amintească niciodată lui de Gerlache de penibila afacere a macaroanelor. Acesta însă îi convocă a doua zi la el în cabină și, după câteva considerații amare despre „dispariția etichetei și a bunelor maniere din societatea modernă”, îi dojeni cu destulă asprime, pentru că lipsiseră de la banchet.

— Faptul acesta a produs o impresie deplorabilă și pe mine m-a întristat profund, domnilor! adăugă el. Dar nu pentru a vă comunica sentimentele mele v-am chemat aici. Își drese glasul și continuă pe un ton poruncitor: Doresc ca niciunul din cei aflați sub comanda mea să nu mai discute în presă chestiuni care mă privesc pe mine și pentru care port întreaga răspundere.

— Dar, Adrien, – strigă Danco, scos din fire, – ai fost insultat, calomniat! Noi nu am făcut decât să-ți luăm apărarea!

Căpitanul își încrucișa mâinile pe piept.

— Mă voi apăra singur… atunci când voi crede de cuviință. Dar în această furtună de patimi vulgare, numele meu nu va fi amestecat niciodată. Dacă pe alții îi amuză scandalurile de presă n-au decât să se vâre în ele până în gât. Numai să nu se mai ascundă în spatele expediției mele și a numelui meu. Îi aruncă o privire ascuțită lui Danco. Mi se pare că asta se cheamă lașitate, dragă Émile.

Danco păli.

— Pe mine mă acuzi de lașitate, Adrien?

Căpitanul își mușcă buzele. Fața i se îmbujoră puțin. Spuse după un răstimp, căutând să-și înmoaie glasul:

— Nu acuz pe nimeni. Te rog numai să mă asculți și să nu mai înveninezi atmosfera. Îi puse mâna pe umăr: În fond ce ne interesează toate astea, Émile? Vrem amândoi același lucru: să plecăm, să ieșim din mocirlă! Fă cum îți spun și vom pleca mai repede. Apoi întorcându-se spre naturalist: Și față de dumneavoastră aș avea o rugăminte… Noi vă prețuim, domnule Racoviță… Totuși ar fi mai bine dacă… vă rog să nu mi-o luați în nume de rău, dar cred că ar fi mai bine dacă v-ați duce activitatea în limitele stricte ale rolului ce vă revine în cadrul expediției!

Racoviță avu o tresărire de mânie pe care și-o stăpâni repede. Înclină capul și părăsi cabina fără un cuvânt. Pe punte îl ajunse din urmă Danco. Avea o înfățișare nenorocită și gâfâia, ca și cum ar fi parcurs în goană o distanță foarte mare.

— Să nu fii supărat pe el, Racoviță! îi spuse, prinzându-l de braț. Auzi, să nu fii supărat! E cam repezit și orgolios. Din cauza asta își creează singur dificultăți cu mulți oameni. În fond e un suflet generos, înflăcărat de ideal. Caută să-l înțelegi…

— Voi încerca, încuviință Racoviță, cu un oftat. Îl privi cu atenție pe locotenent și dintr-o dată i se păru foarte tânăr: un adolescent ale cărui

elanuri trebuiesc ocrotite, primite cu indulgență. Repetă în gând o frază pe care și-o spusese în una din nopțile trecute: „Au fost o dată trei prieteni…” Încercă zadarnic să și-i reprezinte și pe ceilalți doi, așa cum fuseseră cu ani în urmă: nu putea să-l vadă decât pe Danco.

12
Expoziția

La începutul verii, prietenii noștri primiră câteva scrisori: printre ele se găsea una de la vestitul explorator polar, doctorul Cook, care-i sfătuia să nu se lase intimidați de intrigile presei și solicita să fie primit ca membru al expediției; le mai scrisese și Nansen: îi felicita pentru inițiativa lor curajoasă și-i îndemna să-și continue fără șovăire eforturile până la izbândă. La scrisoare era anexată și o tăietură din „Morgens Tidningen”: profesorul Nordenskjoeld făcuse o amplă declarație ziarului, subliniind importanța expediției antarctice. Încheia cu urări călduroase de succes către cei de pe „Belgica”. Scrisorile și articolul, publicate imediat, făcură mare vâlvă: opinia publică era din ce în ce mai favorabilă exploratorilor. Cu toate acestea, situația expediției era la fel de proastă ca și în urmă cu câteva luni. Al doilea motor și elicea, cea mai mare parte din alimente și cărbuni nu putuseră fi ridicate din lipsă de bani; marinarii erau exasperați: între grupul norvegienilor și belgienii recent angajați – Mellaerts, șeful de echipaj, matrozul Dufour, mecanicii Somers și van Rysselberghe – izbucneau regulat scandaluri care se terminau întotdeauna prin împăcarea și coalizarea beligeranților împotriva „celor de sus”, vinovați de toate năpastele. După ce vânduse scrinul aflat în posesia familiei sale de patru secole, de Gerlache căzuse într-o melancolie neagră; aproape că nu mai venea pe vas unde ar fi trebuit să-i înfrunte pe marinari. „Numai un miracol ne poate salva!” îi spuse el într-o seară lui Racoviță.

Între timp, „Belgica” devenise cel mai de seamă punct de atracție al orașului Anvers. În fața vasului, putea fi văzută la toate orele o mulțime foarte pestriță: marinari de pe corăbiile recent sosite în port, turiști, elevi în trecere spre școală. Curioșii interpelau mereu pe marinarii și pe lucrătorii de pe punte; mulți dintre ei încercau să pătrundă pe vas, ceea ce stârnea dese conflicte. (De Gerlache interzisese formal vizitarea „Belgicăi” până la amenajarea ei completă.) Într-o zi, Racoviță trebui să intervină, pentru a scoate din mâinile lui Johansen pe un tânăr, pe care marinarul era cât pe ce să-l arunce în apă.

— Acest individ mă confundă cu un chelner, domnule! strigă furios Johansen. A vrut să-mi dea un franc ca să-l las pe bord. Și, întorcându-se spre tânărul speriat de moarte, răcni și mai tare: Un matroz norvegian nu ia bacșiș, m-ai înțeles?

Tânărul, aproape un băiețandru, pirpiriu, îmbrăcat în haine negre, cam roase, cu ochelari, lavalieră și pălărie cu borul lat, încercă să se justifice:

— Se poate să vă confund cu un chelner, domnule marinar? Sunt institutor, om cult și dacă v-am oferit o mică atenție…

Johansen tresări, de parcă l-ar fi împuns cu un ac, și strânse pumnii. Celălalt se grăbi să adauge:

— …era pentru expediție, așa că…

— Aici nu-i expoziție, mormăi marinarul care nu înțelesese bine. Luați-vă francul și cărați-vă… Făcu un pas înainte. Mai repede!

Tânărul nu se lăsă rugat și începu să coboare pasarela în grabă.

— Și de ce să nu fie? murmură Racoviță. Apoi mai tare: De ce să nu fie expoziție? Hei, domnule! Domnule institutor! strigă el. Poftiți, vă rog! Vă voi arăta vasul! Nu avu răbdare să aștepte și se repezi după el. Vorbea foarte agitat: Vă rog să-mi dați și francul! Așa! Și acum poftiți, vă rog! Țin să vă exprim de pe acum recunoștința noastră pentru sugestia ce ne-ați dat! Așa! Pe aici, vă rog! Poftiți! Îl prinsese de braț, trăgându-l după el până la gura tambuchiului, unde fură opriți de Amundsen. Primul ofițer găsea că ideea lui Racoviță, „nu era rea”, dar nu se putea hotărî să-i îngăduie oaspetelui să coboare în interiorul „Belgicăi”. După câteva clipe de gândire, luă de la Racoviță moneda și i-o puse institutorului în palmă.

— Nu! zise el. Nu e cinstit! În clipa de față nu e aici nici expediție, nici expoziție! Poftiți, vă rog, mâine, ba nu, mai bine poimâine la aceeași oră și le veți avea pe amândouă!

Fără a mai pierde o clipă își adunară tovarășii. Racoviță le vorbi despre ceea ce numea el „singura soluție și adevăratul miracol de care avem nevoie pentru a salva expediția”. Găsi numaidecât un partizan înflăcărat în Danco.

— Trebuia să arătăm de la început oamenilor planurile noastre! spuse locotenentul. Să-i chemăm aici, să vadă cu ochii, să pipăie cu mâinile lor vasul pe care vrem să înfruntăm Antarctica! Își vor da seama că ne mai sunt necesare atâtea și atâtea lucruri, ne vor ajuta să le obținem! Dar să nu mai zăbovim: propun, domnilor, să organizăm neîntârziat expoziția „Belgica”, o expoziție neobișnuită, originală, unică în lume, în care vizitatorii vor plăti, dacă vor voi și atât cât vor voi, și nu la intrare, ci la ieșire, după ce se vor fi convins că merită să-și dea obolul.

Entuziasmul său îi cuceri repede și pe ceilalți. Lapoire fu însărcinat să-l viziteze pe căpitan și să-i facă un raport asupra situației „Belgicăi”, pe bază de cifre, polițe protestate, scrisori ultimative din partea diverselor

întreprinderi etc… etc… Raportul dădu roadele așteptate: de Gerlache le lăsă mână liberă și-i trecu lui Lapoire comanda vasului pentru perioada expoziției.

După două zile și două nopți de muncă neîntreruptă, pregătirile erau terminate. Între arborele mare și artimon fusese atârnată o pancartă de pânză albă, pe care scria cu litere roșii: EXPEDIȚIA ANTARCTICĂ „BELGICA” și dedesubt: „EXPOZIȚIE”. Pe punte fuseseră ridicate două corturi, unul canadian, celălalt de tipul inventat de Nansen în Arctica. În fiecare din ele, se puteau vedea lămpi și sobițe cu alcool, saci de dormit din blană de urs, felurite veșminte polare, schiuri și rachete de zăpadă. Lângă ele, sănii încărcate cu provizii, gata parcă de plecare. Pe dunetă, Danco instalase o stațiune meteorologică; tot acolo, Lapoire își fixase pe trepiede lunetele, teodolitul și sextantul: s-ar fi zis că se pregătește să determine poziția vasului; la babord, Racoviță își montase aparatele de pescuit la mari adâncimi; tot în grija sa se aflau sondele automate și termometrele pe care Arctovski venea să le inspecteze la fiecare sfert de oră, bombănind și văietându-se că „în felul acesta nu se poate lucra”. În cabina de comandă, se găseau instrumentele de navigație, un glob terestru și pe perete o hartă mare a celor două emisfere, pe care era indicată cu creionul roșu ruta „Belgicăi”, așa cum fusese fixată de de Gerlache și de ofițeri: de la Anvers, peste Atlantic, până la Rio de Janeiro, apoi, de-a lungul țărmurilor Americii de Sud, prin canaturile fuegiene, până la Punta Arenas, pe coasta Țării de foc și de acolo spre sud, în necunoscut, acolo unde se vedea pe hartă pata albă cu contururi incerte a Antarcticii. Amundsen primise însărcinarea să-i conducă pe vizitatori prin toate încăperile vasului și să le dea explicațiile necesare.

Trimiseseră din timp anunțuri la toate gazetele din Anvers și Bruxelles, plătindu-le cu ultimii bani de care dispuneau. În dimineața deschiderii, se adunase pe chei în fața „Belgicăi” o mare mulțime de oameni; chiar lângă pasarelă se afla un grup de școlari cu steguleț în mâini, având în mijlocul lor pe învățătorul cu lavalieră; acesta repeta cu glas îngroșat și plin de importanță, cui voia să-l audă, „că el cunoaște personal pe domnii exploratori și că numai datorită insistențelor sale, se hotărâseră să deschidă expoziția”. Îmbulzeala era din ce în ce mai mare și „pruncii” Knudsen și Koren, postați la capul celor două pasarele, construite în grabă pentru acel prilej, nu mai erau în stare să țină piept mulțimii nerăbdătoare, cu toată statura și forța lor herculeană; trebuiră să le sară în ajutor și ceilalți marinari, apoi interveni și un pluton din garda civică a orașului; în sfârșit, se

auziră trei bătăi ale clopotului de cart, și după un „Ooo!” de satisfacție ce se rostogoli ca un val pe toată întinderea cheiului negru de oameni, vizitatorii începură să pătrundă pe vas, pășind pe sub o arcadă de placaj pe care scria cu litere gotice, frumos stilizate: *Intrare*.

Toți cei de pe „Belgica” fură la înălțime. Arctovski realiză o adevărată performanță: își continua analizele și lămurea în același timp, cu glas tare, rostul lor și al laboratorului de pe „Belgica”. Marinarii, care îndeplineau serviciul de ordine pe bord, erau mai politicoși și mai demni decât niște „bobby” londonezi. Amundsen, potolit și rece în aparență, descria în așa fel alcătuirea „Belgicăi” și echipamentul polar, călătoria viitoare a vasului și condițiile de viață cunoscute până atunci ale Antarcticii, încât vizitatorii vrăjiți, se credeau pe o corabie care naviga printre ghețuri undeva în mările australe. Primul ofițer se grăbea să adauge, când ajungeau în camera motoarelor: „De aici lipsește al doilea motor, indispensabil pentru ca să putem porni”; apoi în cala pe jumătate goală: „proviziile pe care le-am putut cumpăra din fondurile de care dispunem, nu ne vor ajunge decât cel mult pe patru luni, iar cărbunii se vor termina înainte de a fi trecut de cercul polar”. La ieșire, oamenii se găseau în fața unei noi pancarte pe care scria: *„Belgieni, subscrieți pentru expediția antarctică „Belgica”! E expediția voastră!”* Alături, la o masă, Johansen (convertit în întregime la ideea expoziției și înfocat ca orice proaspăt convertit) împărțea insigne ale asociației „Amicii Belgicăi”, împreună cu președintele asociației, un ins cu favorite albe, caschetă colonială, cam murdară și o haină kaki de tăietură militară, cu buzunare mari, aplicate; omul se deplasase special de la Namur pentru a asista la inaugurarea expoziției. Majoritatea vizitatorilor erau oameni cu venituri modeste; rar se găsea câte unul care să subscrie mai mult de un franc, doi; nimeni nu părăsi însă vasul, fără să arunce o monedă în enorma cutie de tinichea a lui Johansen și fără să scrie câteva cuvinte de laudă sau încurajare în registrul deschis pe masă.

Seara scoaseră din cutie 3.716 franci și 40 centime. Pe Danco îl podidiră lăcrămile și-l îmbrățișă pe Racoviță; Amundsen căzu pe gânduri, apoi spuse, într-un târziu, încet ca pentru sine:

— Cred că ar fi cazul să-i scriu fratelui meu că spre sfârșitul verii voi pleca în Antarctica.

În zilele următoare, afluența publicului fu și mai mare. Pe lângă bani, vizitatorii mai donau și diferite obiecte; o domnișoară blondă îi îmbrăcă pe cap lui Racoviță o bonetă de lână cu clape și, vreme de aproape o oră cât

rămase lângă el, „pentru a pătrunde – așa spunea – mecanismul de funcționare al aparatelor de pescuit și al sondei automate”, îl obligă să poarte boneta pe cap, susținând că-i vine foarte bine; naturalistul, extrem de mișcat de această atenție, asudă din abundență, poate de emoție, dar mai probabil din cauza razelor nemiloase ale soarelui de amiază; doi frați gemeni, pensionari la căile ferate, având împreună, după propria lor mărturisire, mai mult de un secol și jumătate, dăruiră întregului echipaj mănuși împletite de ei. Pe lângă ciorapi, fulare, căciuli, cizme, blănuri și alte efecte de îmbrăcăminte cu care nu mai știau ce să mai facă (Lapoire le cără pe toate de pe vas într-o noapte și le vându unui negustor de haine vechi) primiră și unele daruri ieșite din comun. Un personaj rumen la față, gras, bine dispus, pe care Lapoire îl confundă la prima vedere cu un negustor de coloniale, se recomandă ceremonios „Nepomucène Leverrier, doctor în astrologie”, și propuse să facă horoscopul tuturor membrilor expediției; nu cerea în schimb decât încuviințarea de a-și adăuga la cartea sa de vizită, titlul de *Astrolog titular al expediției antarctice „Belgica”*; fu refuzat cu politețe, ceea ce nu-l împiedică să le lase la plecare un volum cu dedicație din „Zodiacul și Astrologia explicată pe înțelesul tuturor de Nepomucène Leverrier”, precum și „Les Vraies centuries et prophéties de maistre Michel Nostradamus” în ediție de lux. „Primiți măcar aceste modeste atenții din partea mea, spusese el. Nu se știe… Poate că vor prinde bine”. (Mai târziu cu o săptămână, când luau masa, în larg, Racoviță îi povesti toate acestea căpitanului. De Gerlache deveni deodată foarte atent și declară că greșiseră: ar fi trebuit măcar de formă să accepte propunerea astrologului; ceru apoi „pentru câteva zile” cărțile dăruite de Leverrier, dar nu le mai înapoie niciodată bibliotecii comune de pe vas).

„Belgica” era celebră în întreaga țară; ideea unei expediții în Antarctica înfierbântase mai ales mințile tinere și în fiecare zi, exploratorii noștri aveau de luptat cu elevi de liceu, studenți, adesea ucenici de fabrică sau flăcăi de la țară care țineau morțiș să participe la călătorie.

Astfel, le fu cu neputință celor de pe „Belgica” să se descotorosească de un tânăr matroz, pe nume Karl Wiencke. Acesta reușise să câștige, de la început, de partea sa pe Racoviță: îi spusese, fără ocoliș, că arsenalul de pescuit al expediției este nesatisfăcător, întrucât nu cuprinde harpoane pentru vânat balene.

— Și chiar dacă ați avea harpoane, domnule, – adăugă el, – tot nu ați ști ce să faceți cu ele. Vă trebuie un harponier priceput și acela sunt eu!

Naturalistul îi promise că va discuta chestiunea cu conducătorii expediției; dar a doua zi, când tânărul se înființă din nou pe vas, ținând în mână un obiect lung și subțire, înfășurat în ziare și legat cu o sfoară, fu nevoit să-i dea un răspuns negativ: echipajul „Belgicăi" era completat și, oricum, mijloacele expediției nu mai permiteau angajarea niciunui matroz. Tânărul nu ce descurajă. Desfăcu ziarele, scoțând la iveală un harpon strălucitor, nou-nouț, „din cel mai bun oțel suedez", și îi lăudă îndelung calitățile, fără a uita să vorbească și despre talentele sale de harponier, pe care le dovedeau de altfel și niște certificate zdrențuite, ce le scosese din buzunar. Ar fi putut să se angajeze pe o balenieră pentru sezonul de vânătoare, ce se apropia, – susținea Wiencke, – dar voia să călătorească, să vadă locuri noi și să vâneze balene. Expediția Antarctică era tocmai ce-i trebuia. Dacă nu puteau să-i plătească acum, nu făcea nimic; putea să aștepte până la înapoiere.

În timp ce vorbea, Racoviță îl privea cu plăcere: cu trăsăturile sale delicate și mustața blondă abia mijită arăta cu mult mai tânăr decât cei douăzeci și cinci de ani pe care pretindea că-i avea. Nici nu s-ar fi spus că e marinar, dacă n-ar fi avut fața arsă de soare și vânt, mâinile roșii, crăpate și pline de bătături. Naturalistul promise că va insista din nou să fie angajat; nici de această dată nu avu succes. Tânărul se duse atunci la Lapoire, căruia îi spuse că e gata să vină pe vas ca mus fără nicio leafă. Fu sprijinit nu numai de Racoviță, ci și de Tollefsen și de „prunci", cu care se împrietenise între timp. Norvegienii, indignați de refuzul locotenentului, declarară „că fără Karl nu pleacă la Polul Sud" și se duseră să-și facă bagajele: Lapoire fu nevoit să cedeze.

În ultimele zile ale expoziției, se arătară pe bord câteva personalități marcante: doi membri ai Academiei Belgiene de Științe, însoțiți de primarul orașului Anvers („Eu am fost întotdeauna de partea dumneavoastră!" îi declară el lui Danco, bătându-l pe umeri). Vizita fusese anunțată de toate ziarele, ceea ce-l hotărî pe căpitan să renunțe la izolarea sa și să vină pe bord. Era și timpul, căci a doua zi primarul, cam speriat, reapăru pe vas și-i arătă lui de Gerlache o telegramă primită cu o jumătate de oră înainte de la Bruxelles. Majestățile lor aflate în drum spre Ostende aveau să treacă prin Anvers pentru a vizita „Belgica". Din nenorocire, în ziua în care sosiră ploua și majestățile lor erau foarte rău dispuse. Scările vasului erau lunecoase, mirosul de gudron era insuportabil, mantaua albastră a regelui se agăță de un piron, așa că augustele personaje nu subscriseră niciun franc.

Lipsa de generozitate a monarhului nu provocă prea mare dezamăgire: strânseseră vreo 36.000 franci, ceea ce acoperea aproape cheltuielile expediției. Pregătirile fură reluate cu și mai multă energie, astfel încât la începutul lui august totul era gata.

Plecarea trebuia să aibă loc pe data de 16 august dimineața.

În ajun, de Gerlache dădu o serată de adio, la care fură invitați primarul, episcopul orașului, câteva persoane din înalta aristocrație și directorul ziarului „La croix”. La insistențele lui Danco, mai fură chemați câțiva gazetari care luaseră apărarea expediției.

Erau cu toții foarte emoționați, deși căutau să n-o arate. Primarul se îmbătă și începu să repete plin de importanță:

— Curaj, copii, curaj! E vorba de gloria Belgiei. Curaj!

Deodată, de Gerlache, solemn și țeapăn, în uniforma sa de gală, lovi ușor cu cuțitul în marginea paharului de cristal.

— Am terminat cu ocupațiile ingrate, care m-au absorbit timp de trei ani, – spuse el, – am terminat cu solicitările, cu expedientele, cu interminabila vânătoare după bani. Plecarea înseamnă eliberarea, evadarea și speranțele infinite. Plecăm, domnilor, spre regiunile fabuloase ale sudului. Plecăm cu conștiința uriașei fapte eroice, pe care o săvârșim. Chiar dacă vom pieri pe drum, dacă nu ne vom atinge scopul practic, gloria noastră nu va fi mai mică. Să rugăm pe dumnezeu să ne ajute!

Se despărțiră târziu, hotărând ca toți membrii expediției să rămână pe vas. Racoviță își ocupă cabina de lângă laborator. Era o chichineață, cu un pat îngust; i se părea însă mai frumoasă ca un palat. Se trânti îmbrăcat pe bancheta de piele, dar somnul nu venea.

Vasul se legăna ușor. Se auzea foarte aproape clipocitul slab al undei, ce se lovea de carenă, mugetul unei sirene în larg, apoi zgomotul unor pași pe punte și pe scara tambuchiului, o ușă care se închidea încet, scârțâind, și iarăși tăcere, și numai plescăitul monoton al valului, ce se izbea de coasta „Belgicăi”.

Adormi într-un târziu, cu zâmbetul pe buze.

13
În larg

Se trezi, buimăcit, într-un vălmășag de zgomote în care, cu încetul, deosebi vuietul de glasuri de pe chei, țipătul sirenelor, duduitul unor bărci cu motor, acordurile războinice ale unei fanfare. Sări la geam: rada era de nerecunoscut. Felinarele erau împodobite cu ghirlande și steaguri; un cordon de polițiști cu mănuși albe abia izbutea să țină în loc valul de oameni care se îmbulzeau pe chei; în stânga, pe o estradă, în jurul primarului, încins cu o eșarfă tricoloră, un grup de doamne, cu pălării mari și rochii albe, râdeau; pe puntea vasului se urcau în fiecare clipă ziariști, fotografi, cunoscuți și rude. Racoviță auzi un ciocănit puternic în ușă, apoi glasul lui Danco:

— Hei, Racoviță, scoală-te! Plecăm îndată!

Se îmbrăcă în grabă și ieși pe punte, pierzându-se în vălmășagul de oameni care se salutau, pozau fotografilor, căutând să-și dea importanță, ca și cum gloria celor care plecau s-ar fi revărsat și asupra lor. De Gerlache vorbea unei fete firave, cu profil elegant și fin, care i se agățase de braț și-l privea cu adorație.

— E logodnica lui, șopti Danco… fiica baronului Van Meeden.

— Van… cum? întrebă Racoviță, care nu înțelesese bine. Dar Danco îl părăsise pe neașteptate, îndreptându-se spre o tânără pe care o strânse în brațe. Ceva mai încolo Lapoire, înconjurat de un grup de doamne și domnișoare, povestea ceva, gesticulând. Deodată ridică mâinile în sus, apoi le împreună duhovnicește pe piept și se înclină adânc: izbucniră râsete cristaline.

Veselia aceasta era vulgară, – își spunea Racoviță, – iar logodnicele tovarășilor săi erau lipsite de discreție în efuziunile lor sentimentale. Își dădu seama curând că e invidios și se mânie pe sine, rămânând însă supărat și pe ceilalți, ca și cum ei ar fi fost răspunzători de slăbiciunea sa.

Se încruntă și se trase la o parte. Pe apele clare ale radei se încrucișau cutere, iahturi care duceau spre vas o mulțime entuziastă; oamenii gesticulau, strigau, agitau flori, batiste, pălării.

Un vas alb se apropie și se alătură „Belgicăi”. Un ofițer, în uniformă cafenie, cu un corn de aur la chipiu, sări sprinten pe punte, aducând un teanc de scrisori și telegrame din partea regelui, a Parlamentului, a Academiei, scrisorile rudelor și cunoscuților celor care plecau.

Racoviță se repezi într-acolo, făcându-și loc cu coatele prin îmbulzeala de pe punte: până și Arctovski primise un teanc de publicații științifice ale unei universități obscure din Germania, dar pentru el nu era nicio scrisoare. La urma urmei ce mai aștepta? Primise cu o zi înainte de la mama o scrisoare înduioșător de naivă, cu sfaturi cum trebuie să se îmbrace la pol, cu rugăminți către dumnezeu; și totuși acum se simțea din ce în ce mai trist și singur. Văzându-l pe Amundsen în gura tambuchiului se apropie de el. Primul ofițer era îmbujorat, picături de sudoare îi sclipeau pe frunte: pe obrazul stâng i se întindea o pata neagră de unsoare.

— A! Racoviță! făcu el cu mirare, ca și cum nu l-ar fi văzut demult pe naturalist. Vin de la mașini. Închipuiește-ți… Merg strașnic!

Racoviță vru să-i răspundă că era firesc ca niște motoare noi să funcționeze bine, dar Amundsen îi dădu un ușor ghiont amical și repetă „strașnic!” Înduioșat, Racoviță îi luă mâna și i-o strânse, fără să-și dea prea bine seama de ce o face, apoi scoase batista din buzunar și prinzându-l pe Amundsen de bărbie ca pe un copil începu să-i șteargă pata de ulei de pe obraz. Deodată pe chei se lăsă o liniște solemnă. Fanfara intonă imnul belgian, în timp ce pe catarg urca steagul roșu, galben, negru, salutat de toate vasele din port, apoi se înălță steagul înstelat în cinstea doctorului Cook, cel norvegian în cinstea lui Amundsen, flamura alb-roșie pentru Arctovski. Racoviță tresări: pe catarg se urca tricolorul român.

Pe chei, primarul ținea un discurs, dar nimeni nu-l asculta; toți erau cu ochii ațintiți asupra vasului de unde răsunase ordinul:

— Toată lumea părăsește puntea!

Femeile plângeau; de Gerlache sărută fruntea fetei palide și elegante, care i se agăța de gât, apoi cu pași grăbiți se urcă pe puntea de comandă și, prinzând tubul port-voce în mână, rosti cu un glas aspru:

— Ridicați ancora!

Cu un huruit de lanțuri, ancora grea se smulse dintre unde, apoi la prova, apa se învolbură într-o irizare scăpărătoare de spumă; elicea puternică începu să se învârte. „Belgica” se desprinse de chei în uralele mulțimii, escortată de un grup de vase de toate mărimile și de toate tipurile, printre care se înălța silueta de oțel cenușiu a crucișătorului „Albert”. În urma vasului, se întindea o dâră argintie ca de mătase. Portul se îndepărta tot mai mult, fanfara abia se mai auzea. Vântul aspru al largului șuiera biruitor printre frânghii. Cu pumnii încleștați pe cavilele cârmei, Amundsen privea drept înaintea sa. Alături de el, Racoviță și Danco primeau în față

mângâierea brizei, ascultau, vrăjiți, duduitul ritmic al motoarelor. Apoi vasele celelalte rămaseră în urmă, după ce schimbară ultimele semne de salut cu „Belgica”. Țărmul abia se mai vedea, ca o dungă cenușie albastră. Pe la trei după-amiază se văzu spre răsărit o dâră de fum, apoi se ivi corpul greu al unui cuirasat: era un vas de război, trimis de regina Olandei, care îi salută cu trei salve de tun. Vasul „Barbo”, pe puntea căruia se găseau rudele și cunoscuții, rămase și el în urmă.

„Belgica” era singură. Cerul azuriu se boltea deasupra nesfârșitelor întinderi de apă înspumată.

14
Profesori și marinari

Racoviță se grăbise să-i informeze pe mateloții de pe „Belgica” că pentru el marea era o veche cunoștință. Le vorbise despre călătoriile făcute pe vasele pescarilor din Roscoff, despre furtunile pe care le înfruntase. Marinarii de pe „Belgica” nu semănau însă de fel cu cunoscuții săi de la Roscoff: erau mai rezervați, își îndeplineau muncile fără prea mare însuflețire și nu le plăcea să vorbească despre evenimentele teribile prin care, fără doar și poate, trecuseră de nenumărate ori. Oamenii aceștia îl cam intimidau și poate, tocmai pentru a-și ascunde timiditatea, ținea cu o anumită ostentație, de care nu-și dădea seama, să se dea drept „un om al mării”. Marinarii – respectiv, Tollefsen, Wiencke și „pruncii” Johansen și Koren – cu care-i plăcea mai mult să stea de vorbă, îl ascultau, încuviințau din cap cu un zâmbet ciudat, dar nu se grăbeau să răspundă la avansurile sale. Ajunse să-i considere niște oameni morocănoși, iar pe tânărul matroz, la a cărui angajare contribuise, îl învinuia în sinea sa de nerecunoștință. De fapt, se purtau cu toții destul de delicat; nu s-ar fi simțit prea bine, dacă i-ar fi ajuns la ureche unele aprecieri făcute cu privire la persoana sa în cabina marinarilor.

— Profesorul ăsta s-a plimbat cu o goeletă la câteva mile depărtare de coastă și crede că a călătorit pe mare!

— S-a speriat de vreun vânticel și-i zice furtună!

— Și pescarii aceia ai lui, ce se mai grozăvește cu ei! Dac-ar fi fost barem pescari de larg!

— De unde! Cu bărcuțele lor prăpădite? Abia dacă îndrăznesc să piardă țărmul din privire.

— Da’ de lăudat știu să se laude! Pe el văd că l-au prostit cu istoriile lor!

— Las’ că pe noi nu ne prostesc!

Întâlnind în Atlantic vânturi prielnice, de Gerlache hotărî să întindă pânzele pentru a cruța motoarele și pentru a face economie de cărbuni. Racoviță avea acum mai puține ocazii de a sta de vorbă cu marinarii, în schimb putea admira în voie agilitatea cu care se cățărau pe catarge și manevrau velele. Avea o memorie excelentă, așa că, asistând cu regularitate la manevre și cerând doar de câteva ori lămuriri sumare lui Amundsen și câtorva marinari, ajunse să cunoască destul de bine elementele din care era alcătuită arborada și greementul. Timp de câteva zile, vocabularul său fu

invadat de termeni ca „gabier”, „contragabier”, „picul trinchet”, „sarturi”, „rândunica”, „contrarândunica”, „papagalul”, „straiuri”, „pataraține” și alte expresii care-l scoteau din sărite pe Arctovski: admirator fanatic și exclusiv al sobrei terminologii științifice, geologul considera că limbajul tehnic marinăresc e de o barbarie nemaipomenită și se supără când Racoviță, ca să-l necăjească, declară că-l preferă jargonului chimiștilor și geologilor.

Competența lui Racoviță deveni atât de mare, încât într-o zi îi spuse lui Mellaerts, șeful echipajului:

— Mi se pare că Koren a greșit sau nu te-a auzit bine! Dumneata i-ai spus să ridice trinchetul și el ridică vela lună! (vela lună se mai chema și supracontrarândunică și Racoviță, amuzat la culme, reținuse cu precizie nu numai denumirea, ci și poziția velei respective).

— Nu se poate, domnule! replică Mellaerts. Manevra s-a executat conform ordinului.

— Ia uită-te mai bine.

— Ei, drăcie! Așa e! exclamă șeful echipajului, o clipă mai târziu. Fluieră prelung. Hei, Koren! N-ai dormit azi noapte, ori ți-e gândul aiurea? strigă el. Lasă trinchetul și treci la vela lună cum ți-am spus eu! Și vezi, nu mai greși că te râde lumea!

Apoi către Racoviță, cu un respect deosebit:

— Ați făcut armata la marină, domnule?

— Închipuiește-ți că n-am făcut-o de fel! râse Racoviță, în timp ce șeful echipajului îl privea cu uimire din ce în ce mai mare.

Seara, întâmplarea fu comentată în cabina marinarilor. Michotte susținea că „profesorii sunt oameni deștepți, altfel n-ar fi profesori”. Tollefsen și Wiencke îl aprobară; Koren, încă afectat de observațiile șefului de echipaj, era de altă părere.

— Face pe grozavul! mormăi el. De ce-și bagă nasul unde nu-i fierbe oala? Dacă mă mai agață cu poveștile lui, să știți că-l reped!

— Și eu îl reped, pe cinstea mea! interveni Johansen, care era din principiu de partea prietenului său.

Michotte îi făcu pe amândoi „mitocani” și „matrozi neciopliți”. I se răspunse că el nu e decât un „lacheu” și un „lingurar cu ifose”. Disputa se stinse, fără ca vreuna din părți să fi obținut o victorie decisivă: combatanții răgușiseră toți trei și-și epuizaseră arsenalul de invective.

— Eu cred că… vorbi într-un târziu Tollefsen, mângâindu-și barba scurtă, căruntă, dar se întrerupse pentru a arunca o privire severă în jur. Când fu

încredințat că toată lumea îl ascultă cu atenție, continuă: Eu cred că fiecare om trebuie să-și păstreze rangul: profesorii cu profesorii, ofițerii cu ofițerii, mateloții cu mateloții. Un profesor care nu-și păstrează rangul, sau nu-i deștept sau nu-i profesor. Am vorbit bine, Michotte?

— Mai încape îndoială, Adam? făcu bucătarul, în ai cărui ochi sclipea cea mai vie admirație. Dar ia spune-ne dumneata, pentru că veni vorba, cum îi vezi pe ăștia ai noștri de pe bord?

— Hm! făcu Tollefsen și-și plecă fruntea încreștită în pământ. Cugetă așa câteva minute, în timp ce ceilalți păstrau o tăcere religioasă. Deodată ridică privirea și și-o purtă în jur, căutând parcă ceva. Constată într-un târziu, supărat: N-am tutun!

Se repeziră câțiva cu pungile pline. Tollefsen le deschise pe rând și le adulmecă până ce găsi tutun pe placul lui, își înfundă pipa și-o aprinse și pâcâi de câteva ori. Pe față, zbârciturile i se adânciseră și mai mult.

— Cu ăștia ai noștri, – vorbi el, – ce să vă spun, situația e cam încurcată. Ofițerii sunt ofițeri, dar și un fel de profesori. Amundsen e și el ofițer, da' cum îl văd eu, parcă-i mai de grabă marinar.

— Chiar a fost! întări Johansen. Pe „Valborg", unde l-am cunoscut eu și cu Sven.

— Polonezul, acela da! continuă Tollefsen, luminându-se dintr-odată. Profesor sadea! Nici nu-și scoate nasul din cărțile și borcanele lui. Apoi, întristându-se iar: Da' ce te faci cu ăsta tânărul, care-i tot dă cu marea și acum văd că se bagă și la manevre? Ce fel de purtare e asta? Parcă nici n-ar fi profesor!

— Da' nici marinar nu e! sări Koren. Oricât ar încerca să ne arunce sare în ochi!

— Dar, dacă nu-i nici profesor, nici marinar, ce fel de om e? întrebă Michotte.

Tollefsen își desfăcu brațele a neputință.

Discuția se opri aici: nimeni nu mai socotea că e cazul să-și bată capul cu o problemă pe care Tollefsen nu o putuse rezolva. În zilele următoare, avură însă față de naturalist o atitudine și mai rezervată. Racoviță, deprimat, aproape că nu mai îndrăznea să le adreseze cuvântul.

„Belgica" naviga departe în Atlantic, luând ruta sud-sud-vest. Cerul era acoperit. Oceanul agitat imprima vasului un tangaj din ce în ce mai violent. Racoviță arăta mult interes pentru barometrele lui Danco și-l întreba de

câteva ori pe zi pe locotenent dacă nu există perspective de îmbunătățire a vremii. Pretindea că interesul său era de ordin pur teoretic; adevărul e că, fără să fie propriu-zis bolnav, era indispus în permanență, n-avea poftă de mâncare, urechile îi vâjâiau și ceea ce era și mai rău, era incapabil să se concentreze pentru a citi sau pentru a lucra. Legănarea neîncetată a vasului cu care nu era deprins, îi dădea o stare de nervozitate continuă. Pe punte nu mai ieșea decât rar din pricina valurilor mari care adesea treceau peste bord. Își petrecea aproape întreaga zi în laborator, înverșunându-se asupra unei pagini ale cărei rânduri îi jucau înaintea ochilor. Într-o zi, după-masă, simți că măruntaiele i se răscolesc dintr-odată. Alergă repede pe punte și se aplecă peste balustradă. Ceva mai târziu, tremurând, livid, se duse la bucătărie și-i ceru cu glas jalnic lui Michotte o lămâie.

— N-am mai pomenit asemenea vreme! Furtună de mai bine de o săptămână! se jelui el bucătarului, în timp ce acesta îi tăia lămâia în felii.

De lângă plită unde-și usca hainele, Koren îl privea zâmbind.

— Asta s-o fi chemând furtună pe unde v-ați plimbat dumneavoastră, domnule, spuse el. La noi nu. Dacă vreți furtună adevărată, mai aveți răbdare. O s-o vedeți și pe aia. Numai că atunci nici felia de lămâie n-o s-o puteți duce la gură.

Racoviță se încruntă și vru să răspundă ceva; își boți însă fața într-o strâmbătură și, răsucindu-se în călcâie, se năpusti spre ușă. Marinarul îl urmărea cu privirea, râzând.

— …Ce mai aleargă! spuse el, cu veselie răutăcioasă. Ia să-l văd: mai deosebește trinchetul de vela lună? Ce zici, Michotte?

Sfătuit de Amundsen, Racoviță părăsi laboratorul și luă câteva ceasuri pe zi aer, pe punte. Starea lui nu se îmbunătăți; nu mânca aproape nimic, căci stomacul refuza aproape toate alimentele; era jigărit și galben la față, cu ochii tulburi și încercănați de nesomn. Trecând pe lângă el, marinarii clătinau din cap și-l priveau cu indulgență. Cazul fusese definitiv lămurit de Tollefsen: limbuția și mai ales simptomele manifestate în ultimele zile ar fi făcut din el un tipic „pasager la prima traversare”; dacă se ținea însă seama și de îndeletnicirile sale oficiale, se putea spune că era un fel de „profesor-pasager” nu tocmai obișnuit, dar nici vrednic de prea mare atenție. Nemaiconstituind o problemă, neîncrederea față de el începu să slăbească. Într-o zi, văzându-l sprijinit de balustradă, cu o figură tristă și răvășită, Wiencke încercă să-l consoleze:

— Asta nu-i boală fără leac, domnule! O să vă deprindeți cu marea! Racoviță dădu din cap a neîncredere. Marinarul adăugă: Iaca eu, când aveam unsprezece ani și m-a luat tata prima dată pe mare, mi-am vărsat și sufletul din mine. Da, eu!

— Și… și ce-ai făcut ca să-ți treacă?

Marinarul zâmbi.

— Ce să fac? M-am urcat pe catarg! Țin minte că s-a urcat și tata după mine, să-mi dea curaj. Ei, și m-am urcat așa, o dată, de două ori, de trei ori, până m-am deprins. Și pe urmă n-am mai avut nici pe dracul!

— Doctoria asta ți s-o fi potrivit ție, Karl, spuse Johansen, care se oprise lângă ei. Tu ești marinar. Dar pentru domnul profesor nu-i bună.

— De ce să nu fie bună? întrebă Racoviță.

Johansen râse.

— Vedeți-vă de treabă, domnule profesor! Cum o să vă urcați dumneavoastră pe catarg?

— Am să mă urc!

Marinarul îl privi printre gene.

— Glumiți?

— Nu glumesc!

Amundsen și Danco erau de părere că o ascensiune până în vârful catargului, pe o mare agitată, era riscantă; Racoviță se arătă însă atât de copilărește încăpățânat, încât îl sfătuiră pentru început să se suie în cuibul ciorilor, care fusese fixat deocamdată numai la jumătate înălțime, pe arborele mare, rămânând, ca la ultima escală înainte de a începe călătoria de explorare propriu-zisă, să fie urcat în vârf.

Racoviță, avu noroc: ziua ascensiunii era destul de liniștită, așa că făcu primii pași pe scara de pisică, fără să simtă vreo dificultate; după ce urcase câțiva metri, avu chiar impresia că aerul proaspăt începea să-i risipească greața care-l chinuia mereu. „Scara asta nu se deosebește în fond prea mult de cea pe care făceam exerciții în curtea liceului”, își spuse el, cu un început de dezamăgire. Constatând însă că mai avea destul de puțin până la cuibul ciorilor, respiră ușurat și întoarse ochii în jos: tot echipajul era adunat în jurul catargului. Se simți copleșit de bucurie: învinsese! Era cât pe ce să desprindă una din mâinile încleștate de frânghie pentru a le face semn celor de jos, când un val uriaș izbi corabia și o aplecă pe o coastă. Racoviță se trezi atârnând deasupra unui gol, sub care fierbeau apele mării. Închise ochii și se prinse și mai strâns de frânghii, felicitându-se în sinea sa că nu

mâncase nimic în ajun. Probabil că pe față i se puteau citi atunci unele sentimente nu tocmai vitejești, căci se auziră numaidecât strigăte:

— Hei, Racoviță! Ar fi mai bine să cobori!

— Dați-vă jos, domnule profesor!

De pe dunetă, se auzi glasul lui Koren:

— Coborâți, domnule profesor! Nu e de dumneavoastră!

— Să cobor? strigă Racoviță și furios de-a binelea, se cățără mai departe…

Tollefsen, care se găsea în cuibul ciorilor, îi întinse mâna și-i ajută să sară înăuntru.

— Așa! Mai rămâne să treceți ecuatorul, să vă facem o baie și… puteți să vă luați și brevetul de marinar! spuse el râzând.

Racoviță cutează să-și rotească privirile în jur. Înălțimea i se părea amețitoare și fumul acru al pipei lui Tollefsen îi răsucea măruntaiele. Marinarul întrebă:

— Dumneavoastră nu fumați?

— Mi-am uitat jos tabachera.

Tollefsen se întoarse pe jumătate și se plecă peste marginea butoiului. Părea că urmărește un punct îndepărtat, pe întinderea valurilor înspumate. Deodată, lăsă să se audă un „Mda!” și începu să se scotocească prin buzunare. Scoase o pungă de piele roasă și câteva foițe mototolite.

— Luați de aici!

Racoviță fu străbătut de un fior; își răsuci totuși o țigară din tutunul negru ca smoala și trase din ea. I se păru neașteptat de gustoasă și începu să râdă.

— Ăsta-i cel mai bun tratament, domnule! spuse marinarul, privindu-l cu plăcere. O pipă de tutun, un pahar de rom și s-a dus răul de mare!

Din acea zi, atitudinea mateloților față de Racoviță se schimbă. Cazul său fusese reexaminat și însuși Tollefsen declară că poate fi scos din categoria „pasagerilor”, ceea ce ceilalți aprobară; numai Koren făcea unele rezerve. Wiencke propuse chiar înființarea unei categorii noi: „profesori-marinari”. Tollefsen nu fu de acord.

— Auzi! Profesori-marinari! exclamă el cu dispreț. Adăugă, mai moale, după un răstimp:

— Ce-i drept, când l-am văzut mai mult mort decât viu în cuibul ciorilor, i-am promis că-l facem marinar la trecerea ecuatorului. Dar asta i-am spus-o numai așa ca să-i fac plăcere. Eeeh, – oftă el, – să fii marinar nu-i ușor lucru!

Cu toate acestea, Wiencke își puse în gând să-l facă pe Racoviță „marinar”, și cât mai repede… Într-o zi, pe punte, în timp ce împletea niște noduri complicate, îl opri pe naturalist și-l întrebă dacă n-ar vrea să învețe și el acest meșteșug marinăresc. Racoviță încuviință, bucuros.

Curând, discuțiile științifice, pe care le avea cu Arctovski, își schimbară conținutul: acum îi demonstra ceasuri întregi geologului, exasperat, cum se face un nod de școtă și prin ce se deosebește el de un nod lat, ce este un nod de banc și unul de terțarolă sau o foarfecă („A nu se confunda cu nodul de ancorat! *Distinguo*, stimabile!” preciza el cu gravitate). Succesele sale erau însă pur teoretice, și când Wiencke îl puse la proba practică, rezultatul fu mai puțin strălucit. Naturalistul arătase însă atâta tragere de inimă și era atât de necăjit ori de câte ori înregistra un nou insucces, încât Wiencke îi rămase același bun prieten și după ce suspendară lecțiile.

Racoviță cobora și în sala mașinilor și, cu toată căldura care-l năucea, rămânea acolo ca la vreun sfert de oră, interesându-se de toate, spre marea plăcere a mecanicilor Somers și van Rysselberghe; șiroind de sudoare și negri ca niște draci, aceștia păreau că se simt în largul lor. După ce trecură de tropice, vizitele sale începură însă să se rărească. Domnea peste tot o căldură insuportabilă. Soarele vărsa torente de foc și pe puntea încinsă oamenii mergeau aproape goi, cu pălării imense de paie pe cap. Se apropiau de regiunea de calm plat a ecuatorului. În cabină era o atmosferă înăbușitoare; noaptea, oamenii se urcau pe punte, unde vântul mai aducea puțină răcoare. Culcat într-un hamac sub candelabrul bolții înstelate, Racoviță asculta povestirile marinarilor despre corăbii care rămâneau săptămâni de-a rândul nemișcate pe apele moarte ale oceanului, cu pânzele atârnând neputincioase pe catarge, cu echipajul înnebunit, istovit de sete și de așteptarea zadarnică a unui vânt salvator. Săptămâni de-a rândul nicio boare nu tulbura oglinda oceanului și sub soarele nemilos, oamenii cădeau și mureau unul câte unul…

Câteodată – eveniment mult așteptat de cei de pe „Belgica” – se arăta la orizont un nor mic, negru; creștea repede și se umfla ca aburul unei explozii uriașe; curând, sfâșiat de fulgere, acoperea tot cerul; dintr-odată, în zgomotul asurzitor al tunetelor, se revărsa o ploaie torențială, ca și cum un ocean ceresc și-ar fi răsturnat valurile pe puntea vasului. Asemenea averse se domoleau repede, dar ploaia continua să țârâie liniștită zile de-a rândul. Savanții o primeau ca o adevărată binecuvântare; acum puteau să se închidă în laborator și să lucreze. Racoviță recitea cartea lui Darwin despre călătoria

sa pe „Beagle”, pe care o luase cu el. Se oprea îndeosebi asupra pasajelor subliniate cu roșu de profesorul său:

„…Mi se pare că nimic nu poate fi mai folositor pentru un tânăr naturalist decât o călătorie în țări depărtate, scria Darwin, sau în alt loc: *Această călătorie mi-a dat bucurii atât de mari, încât nu șovăi să sfătuiesc pe toți naturaliștii să se folosească de orice prilej pentru a face călătorii… Ele te învață să rabzi și fac să dispară orice urmă de egoism; te învață să iei singur hotărâri și să te deprinzi cu orice; într-un cuvânt, îți dau calități care-i caracterizează pe marinari. Drept e că te învață să fii și prudent, dar, în același timp, ele te ajută să descoperi că există atâția oameni cu inimă minunată, gata oricând să te ajute, deși nu i-ai văzut niciodată mai înainte și n-ai să-i mai revezi niciodată”.*

Când norii se risipeau, către sfârșitul după-amiezii, mai dăinuia o umbră de răcoare până a doua zi. Stârnit de strigătele oamenilor din echipaj, Racoviță ieșea pe punte să privească rechinii. Treceau ca fulgerul, cu aripioarele negre, sclipind ca oțelul, și urmăreau vasul ca să înfulece rămășițele de mâncare aruncate peste bord. Se încingeau bătăi cumplite, pentru împărțirea prăzii, apa se înroșea de sânge, și atunci puteai vedea cum o haită de tigri ai mărilor se năpusteau, înotând pe o lături, ca să sfâșie și să înghită rechinul rănit… Abia spre asfințit se linișteau apele, și pe valuri se așternea un lung covor de purpură până departe la orizont, unde soarele se scufunda încet în ocean.

La acel ceas de liniște binecuvântată, când ziua se îngâna cu noaptea și peste vas fluturau umbre străvezii, naturalistul se trăgea către duneta pustie: rămânea singur acolo, până ce ultima rază se stingea… Numai valurile, în legănarea lor neistovită, mai făceau să-i joace înaintea ochilor, prin întuneric, ciudate fosforescențe, luciri fugare, rubinii și verzi.

Într-o seară, auzi în spatele său pași, apoi simți că i se alătură cineva: era Wiencke. Rămaseră așa multă vreme, fără să-și vorbească. Într-un târziu, Racoviță rupse tăcerea:

— Dumneata, Karl, ai auzit de Charles Darwin?

Marinarul clătină din cap.

— …E un învățat, unul din cei mai mari ai vremii noastre. A colindat cinci ani pe o corabie lumea întreagă. Mai mult, a călătorit prin America de Sud. A poposit și în Țara de foc, unde vom acosta și noi.

— Povestiți-mi despre călătoria lui, domnule profesor…

Când sună cartul, și marinarul trebui să plece, Racoviță își dădu seama că nu ajunsese încă la episoadele mai importante ale călătoriei lui Darwin. Nu cumva îl plictisise pe Wiencke? se îngrijoră el. Marinarul era însă fermecat de cele auzite și trebui să-i promită că va continua povestirea. A doua zi, Racoviță îl găsi în tovărășia lui Tollefsen și a doi dintre „prunci", Johansen și Koren. În ziua următoare, Michotte se arătă dornic să afle și el despre vietățile ciudate, întâlnite de învățatul englez. Trebuiră să amâne discuția până după masa de seară; bucătarul îi amenințase că altfel va dezerta de la bucătărie și va lăsa să-i dea în foc mâncarea.

— Ce v-am spus eu? triumfă Michotte în aceeași seară, când se pregăteau de culcare. E deștept, că altfel n-ar fi profesor!

— Profesor, profesor, nu zic, vorbi Wiencke. Dar parcă tot seamănă a marinar, cu toate că nu se pricepe să facă noduri marinărești. E un fel de profesor-marinar cum trebuie să fi fost și celălalt care a navigat cinci ani pe „Beagle".

— Marinar nu a fost nici profesorul acela și nu e nici al nostru! hotărî Tollefsen pe un ton care nu admitea replică. Dar văd că-i place să fie profesorul marinarilor. Nici asta nu e rău!

15 Un diplomat sud-american

„Belgica” se apropia de ecuator, și pe bord se desfășurau pregătiri febrile pentru sărbătorirea evenimentului. În ziua de 16 septembrie, Racoviță și Arctovski fură atacați lângă pupa de o ceată de indivizi aproape goi, cu pielea neagră ca fundul ceaunului, apoi luați pe sus și aruncați, cu veșminte cu tot într-o cadă de aramă plină cu apă. Încă nu se dezmeticiseră bine, când se apropie de ei un ins cu barba albă, învelit într-un cearșaf, cu o coroană de carton poleit pe cap și cu un trident de lemn în mână; se prezentă, solemn, „Neptun” și începu un discurs despre calitatea de „lupi de mare” pe care o câștigaseră. Din nefericire, o clătinătură bruscă a vasului îl făcu să-și piardă echilibrul și să se întindă cât era de lung pe jos; coroana i se rostogoli de pe cap, eliberând o claie de păr negru, creț, în dezordine, iar barba se desprinse, lăsând să se vadă obrajii scofâlciți ai lui Michotte. În pofida acestui accident, ceremonia, pentru care se consumase în afară de alte materiale, nu mai puțin de cinci borcane de cremă neagră de ghete, se bucură de aprecierea unanimă a celor de pe „Belgica”. Urmă în seara aceleași zile un banchet, stropit din belșug cu rom, *Scotch Whisky* și alte băuturi. O surpriză plăcută fu țuica de Văleni, cu care Racoviță avusese grijă să umple două carafe, una pentru masa din „salon” și cealaltă pentru marinari.

Călătoria continuă fără alte întâmplări deosebite, până la 22 octombrie, când acostară în portul Rio de Janeiro.

„Belgica” aruncase ancora. Se vedea lămurit mulțimea pestriță, care furnica pe țărm: bărbați bronzați, cu brâuri de culori aprinse, înfășurate strâns în jurul taliei, sub hainele foarte scurte, ca niște fracuri fără coadă; femei cu baticuri multicolore și părul de culoarea abanosului, în care erau înfipți piepteni înalți de fildeș, încrustați cu pietre prețioase, ce sclipeau orbitor în razele soarelui; apoi, înșirat de-a lungul cheiului, și izbutind cu greu să rețină mulțimea, un cordon de soldați cu șalvari roșii și dolmane pline de fireturi. De Gerlache se arătă pe punte, încins cu sabia cu mânerul de aur, cu toate decorațiile pe piept, rece și solemn.

Coborâră șalupa, și peste câteva minute puneau piciorul pe chei, în uralele populației. Primarul din Rio, un domn mărunt, asudat, într-un frac alb, plin de cruci, plăci și medalii, se apropie de de Gerlache, îl luă de talie și-l lovi de câteva ori pe spate cu mâna împodobită de inele, strigând:

— *Abbraco, amigo. Come vai?*[23]

După această manifestație de prietenie, se dădu un pas înapoi, ridică ochii spre cer, își vârî mâna în deschizătura jiletcii și rosti un discurs sonor, la care de Gerlache răspunse cu aceeași impetuozitate.

Primarul îi invită la dineul de gală, ce urma să se dea în cinstea lor, și se urcă într-un landou, cu stema orașului – un munte verde pe fondul unui cer încărcat de stele – pictată în dimensiuni enorme pe ambele uși; apoi, escortat de patru cuirasieri mustăcioși, cu pieptul acoperit de platoșe strălucitoare și cu cozi de cal fluturând deasupra coifurilor înalte, se pierdu într-un nor de praf. Atunci, din mulțime se smulse un om cu ochi albaștri, pătrunzători, îmbrăcat într-o haină cadrilată; se apropie de de Gerlache, îi spuse câteva cuvinte și se înclină. Căpitanul îi strânse mâna, apoi se întoarse către ceilalți membri ai expediției, aflați în spatele lui:

— Permiteți-mi să vă prezint pe doctorul Cook, a cărui dorință de a împărtăși greutățile și gloria misiunii noastre ne onorează.

— Aoh! făcu americanul și se înclină iar, apoi strânse puternic mâna tuturor întrebându-i:

— *How do you do?*[24]

Racoviță nu-și mai lua ochii de la vestitul explorator. Îi strânse și el mâna adăugând prietenos:

— Am auzit multe de dumneavoastră…

— Câte porcării nu scriu gazetarii? Hai s-o ștergem. Văd că au apărut și aici aceste specimene nesuferite.

Într-adevăr, aparatele de fotografiat țăcăneau, ziariștii se îmbulzeau în jurul membrilor expediției, copleșindu-i cu întrebări. Racoviță își aminti de o serie de articole apărute cu câțiva ani în urmă: un publicist irlandez, pamfletar temut, îl acuzase pe Cook că descoperise în Arctica niște insule inexistente și că în general, deși face mare caz de „seriozitatea” și „spiritul său pozitiv”, îi cam place să-și înflorească memoriile de călătorie cu amănunte pitorești, născocite de el. Își mușcă buzele și spuse zâmbind:

— Nu mă iau după balivernele gazetarilor. Am citit cartea pe care ați scris-o despre ultima dumneavoastră expediție la Polul Nord.

Cook se înroși până în vârful urechilor și-i aruncă o privire recunoscătoare:

— Asta-i cu totul altceva! *Well! Well!*[25] Îmi pare bine!

Îl bătu pe umeri și adăugă:

— Îți promit că am să scriu una și mai grozavă despre Antarctica! *Tremendous!*[26] Ceva nemaipomenit!

Începu să caute cu privirile în jur. Văzându-l pe primul ofițer merse drept la el:

— Dumneata ești Amundsen?

— Eu sunt.

— Mi-a scris Nansen despre dumneata! Ești un tip formidabil!

Între timp, ziariștii izbutiseră să-l zăpăcească pe Arctovski, întrebându-l câți copii are și dacă are de gând să se stabilească la Polul Sud, dacă a săvârșit un atentat cu bombe împotriva țarului sau dacă abia se pregătește să-l săvârșească, ce părere are despre revoluția din Bolivia, despre litigiul de frontieră argentino-chilian și alte chestiuni, de care bietul geolog era cu totul străin. Dându-și seama că nu capturaseră o pradă interesantă, se năpustiră asupra doctorului.

— Dumneavoastră sunteți senor Cook? Ce părere aveți…

— Nu! răspunse americanul, rostogolindu-și ochii furioși. Nu sunt eu! Și chiar dacă aș fi, în expedițiile polare nu întrebuințez pasta de dinți Whiteoil, nu beau sirop de portocale și în general nu fac reclamă. Bună ziua!

Izbăviți cu greu de insistențele curioșilor, se îndreptară spre clubul Flaminense. Racoviță discută cu Cook despre excursiile făcute de Darwin în Țara de foc. Ce păcat că ei nu aveau vreme să le repete! Motoarele „Belgicăi” nu erau destul de rapide: călătoria până la Punta Arenas ar fi durat cam trei săptămâni, ceea ce însemna că nu le mai era îngăduit să zăbovească prea mult în ținuturile fuegiene.

— Trei săptămâni! repetă naturalistul. Gândiți-vă, domnule! Unui pachebot obișnuit nu-i trebuie mai mult de șase zile pentru a parcurge distanța! Cât timp pierdut!

Cook rămase pe gânduri câteva clipe, apoi, fără un cuvânt, îl prinse pe Racoviță de braț și porni aproape în goană.

— Ce s-a întâmplat? se îngrijoră Racoviță, care abia se putea ține de el.

— Well, s-a făcut! îi aruncă doctorul peste umăr, urcând scara clubului. Vrei să ajungi la Punta Arenas în patru zile, nu în șase? Vrei?

— Cum să nu vreau?

— Vino cu mine! Și doctorul îl târî în biblioteca clubului, unde îi prezentă pe senor Raul Moreno, un domn înalt, mai în vârstă, cu o înfățișare distinsă, puțin obosită, îmbrăcat într-un frac verde, cu pieptul și gulerul brodate în fir de aur. În timp ce senor Moreno îl cerceta cu o privire ciudată,

mai mult surprinsă decât curioasă, Cook îl informa pe Racoviță că are în față pe unul din funcționarii superiori ai Ministerului de Externe argentinian, care primise însărcinarea extrem de importantă de a conduce delegația țării sale la conferința de la Punta Arenas: acolo avea să înceapă, peste o săptămână, examinarea litigiului de frontieră argentino-chilian. Senor Moreno trebuia să se îmbarce în dimineața următoare pe canoniera rapidă „Oravia". Bineînțeles că tovărășia domnului Racoviță nu putea decât să-l bucure (la aceste cuvinte, pronunțate cu patos de Cook, diplomatul înclină ușor din cap, în semn de încuviințare, fără însă a înceta să-l examineze pe naturalist cu o privire atât de ascuțită, încât acesta începea să se simtă jenat); de altfel, – adăugă doctorul cu un zâmbet cuceritor, – domnul Racoviță e un savant și senor Moreno e un protector al științelor, creatorul muzeului din La Plata (diplomatul făcu o ușoară grimasă amabilă), domnul Racoviță e din România (*„from Roumania"*, întări doctorul pe englezește ceea ce-l făcu pe Moreno să tresară în mod cu totul inexplicabil); or, România fiind o soră mai mică a Argentinei latine, era tot atât de aproape de ea pe harta spiritului ca Bolivia sau Peru („iată o asociație de idei care nu le-a venit încă în minte latiniștilor noștri", se gândi amuzat Racoviță și zâmbi fără voie, ceea ce-l făcu pe Moreno să-l scruteze cu și mai multă atenție). Cei doi domni se vor simți, fără îndoială, minunat de bine împreună, încheie Cook vizibil încântat de tactul și abilitatea sa; îi lăsă apoi singuri ca „să poată pune la punct, în tihnă, toate detaliile călătoriei".

Moreno îl invită pe Racoviță să iasă pe terasa despărțită de bibliotecă printr-o ușă de cristal; apropie două jilțuri de paie de o măsuță pe care se găsea o scrumieră de lemn roșu și luară loc amândoi. Diplomatul scoase din buzunar un portțigaret din piele de crocodil, îl deschise, lăsând să se vadă că era plin de mari havane aurii și i-l întinse lui Racoviță, privindu-l drept în ochi. Fumară un răstimp în tăcere. Racoviță se întoarse spre ușa deschisă din spatele său, prin care răzbeau zvon de glasuri bărbătești și clinchete de pahare; apoi își lăsă ochii să-i alunece peste ciufurile de frunze lucioase ale palmierilor din fața clubului, dincolo de care se îngrămădeau clădiri de piatră albă, cu terase pe acoperișurile plate și, mai departe, spre pădurea de catarge din port. Stânjenit de tăcerea lui Moreno și mai ales de privirea stăruitoare, mereu îndreptată asupra sa, spuse cu un zâmbet silit:

— Doctorul Cook a făcut exces de zel. S-a grăbit să ne facă o fișă biografică atât de completă, încât s-ar părea că nouă nu ne rămâne…

— A! Nu, nu! protestă Moreno. Apoi rărind cuvintele: Cred că mai avem destule să ne spunem!

Nu se grăbea totuși să deschidă conversația. Pironind asupra lui Racoviță aceeași privire, care-l apăsa ca o placă de plumb, lăsa să-l învăluie fumul albastru, aromat, al havanei, ca și cum la adăpostul lui și-ar fi putut cerceta și mai bine interlocutorul. Deodată rupse, cu o mișcare violentă a mâinii, perdeaua de fum și se aplecă spre naturalist:

— Aveți mult curaj, domnule… Racoviță.

— Mai puțin în orice caz decât cei ce vor conduce „Belgica” printre ghețuri.

— Nu mă refeream la „Belgica”… Dorința dumneavoastră de a vizita Țara de foc… după mine e cam temerară…

Racoviță aflase din cartea lui Darwin despre triburile de onași, iahgani și alcalufi care nu o dată atacaseră pe cei de pe „Beagle”. Râse:

— Știu la ce vă gândiți… Dar…

— Firește că știți! Chipul obosit al lui Moreno se mai însuflețise puțin. Mi se pare că începem să ne înțelegem! Își trase scaunul mai aproape de al lui Racoviță. Șopti: Cred totuși că v-ați grăbit puțin…

— De fel! N-are niciun rost să mai zăbovesc aici. Dacă găseam o ocazie plecam și astăzi.

Fața lui Moreno încremeni și se închise dintr-odată ca și cum s-ar fi tras peste ea un oblon. Vorbi indiferent:

— Desigur, dumneavoastră știți mai bine…

„Am fost mitocan, își spuse Racoviță. În loc să-i mulțumesc că m-a primit pe „Oravia”, eu suspin după alte ocazii”.

— În orice caz vă sunt profund recunoscător pentru amabilitatea dumneavoastră, spuse el cu căldură. Nici nu vă dați seama ce înseamnă pentru mine…

— Sst, mai încet, vă rog! îl întrerupse Moreno, punându-i mâna pe braț și aruncând în jur priviri alarmate. Îmi dau perfect de bine seama de tot. Vă cunosc destul de bine, deși dumneavoastră nu mă cunoașteți sau… Dar, vă înțeleg, e mai prudent să nu mă cunoașteți deocamdată. Puteți fi sigur că sunt și eu destul de bine informat și… (aruncă o privire rapidă în jur)… Dar nu are încă rost să vorbim de asta. Apoi în șoaptă: Aici și pereții au urechi! Se sculă în picioare, în timp ce pe față i se întindea încet un zâmbet cam dulceag: Cuvintele pe care mi le-ați spus, m-au mișcat adânc. Sunt convins că ele corespund unui sentiment sincer și că vi le veți reaminti… la… la…

(lui Racoviță i se păru că diplomatul îi făcuse cu ochiul, dar poate că se înșelase)… la momentul oportun! Oblonul de pe fața lui Moreno se lăsă brusc în jos: diplomatul întinse mâna și se înclină grav: Sper că voi avea plăcerea să vă întâlnesc deseară la recepția excelenței sale senor Prudente de Moreas Barros, președintele Republicei Brazilia. Am onoarea să vă salut, domnul meu!

La recepție străluceau aurăriile, uniformele, zăngăneau pintenii de argint, fluturau rochiile de bal și era o căldură înăbușitoare.

Racoviță care nu cunoștea limba portugheză se simțea cam stingherit și-l căuta instinctiv din ochi pe Moreno: acesta vorbea o franceză impecabilă și apoi aluziile sale, frazele întrerupte la jumătate, privirile ciudate, pline de un tâlc ascuns, lăsaseră în urma lor o dâră de ceață care-l mai tulbura încă. Îl găsi, în sfârșit, într-un cerc de senori în fracuri și uniforme de toate culorile, el însuși îmbrăcat în fracul său verde, acum acoperit de decorații, cu o spadă scurtă la șold și ținând sub braț un bicorn împodobit cu pene. Discutau zgomotos, probabil despre litigiul de frontieră argentino-chiliană: numele celor două republici vecine revenea aproape la fiecare frază, rostit cu toată patima și înverșunarea de care este capabil temperamentul sud-american. Numai senor Moreno păstra o rezervă glacială. Îl salută ușor din cap pe naturalist, îi reaminti în câteva cuvinte, fără să se uite la el, că „Oravia” pleacă a doua zi în zori, apoi se înclină iar și-i întoarse spatele. Ceva mai încolo, doctorul Cook, în haina lui cadrilată, perora pe englezește într-un grup de doamne tinere, frumoase, elegante și foarte decoltate, care-și făceau vânt cu evantaie enorme, de pene de struț. La apariția lui Racoviță, mai multe perechi de ochi negri se întoarseră și sub jarul privirilor lor, naturalistul se simți intimidat ca un licean. După ce le fu prezentat, ele uitară însă numaidecât de prezența lui și se năpustiră cu întrebări asupra doctorului, care aproape dispăruse sub evantaiele ce se agitau în juru-i:

— La pol? Ah… îngrozitor… Dar cel puțin mâncare aveți? Ați luat cafea braziliană? Femei aveți pe bord?

— Nu, răspunse Cook, privind fix pe tânăra doamnă care-i pusese această întrebare inocentă. Dar dacă dumneavoastră, senorita, sunteți de acord să ne însoțiți, nu văd niciun inconvenient.

— Oooo! făcură doamnele, unele indignate, mai ales cea căreia îi fusese adresată invitația. Altele se sileau să răspundă cu un zâmbet la ceea ce bănuiau că trebuie să fie o glumă reușită; apoi, în așteptarea alteia și mai

reușite își traseră repede evantaiele spre corsajele decoltate, astfel încât capul asudat al doctorului răsări fără veste dintre penajele negre, verzi și galbene, asemenea unui Mefisto de carnaval, rânjind de satisfacție și rostogolindu-și în toate părțile ochii răutăcioși.

În aceeași clipă, ușile salonului se dădură în lături, lăsând să se vadă o masă lungă pe care sclipeau, printre vazele cu flori tropicale, cupe de cristal înalte și tacâmuri de argint. Un negru uriaș, cu părul cărunt, într-o livrea roșie cu brandenburguri aurii, bătu de trei ori cu bastonul în podea și anunță cu o voce de bas că masa e servită. Încălzit de vinurile generoase, Cook îi făcu o curte atât de înfocată doamnei pe care o invitase la pol, încât aceasta, zăpăcită cu totul, ar fi fost gata să-i accepte invitația, dacă i-ar fi dat prin gând s-o repete.

Racoviță plecă destul de devreme de la recepție și a doua zi dimineața, în zori, se îndreptă spre port.

Senor Moreno îl aștepta pe puntea „Oraviei". La apariția naturalistului, își scoase larga pălărie de panama și se înclină adânc. Îl instală într-o cabină confortabilă și-i ținu tot timpul tovărășie, fără însă a deveni mai comunicativ decât fusese la recepție, fapt pe care Racoviță îl atribui prezenței unui căpitan din artileria chiliană, chel, bărbos și mustăcios, care nu scoase un cuvânt până la Punta Arenas.

Doar o dată, când rămaseră singuri o jumătate de oră pe puntea canonierei, Moreno își părăsi rezerva și se plânse de greutățile meseriei sale.

— Da, domnule, misiunea mea este delicată, foarte delicată. Litigiul de frontieră poate aduce război. Să nu te miri dacă vei vedea crucișetoarele grațioasei sale majestăți britanice Victoria patrulând în apele noastre. Abia așteaptă să aplaneze conflictul: vor fi două țări nemulțumite și un arbitru foarte satisfăcut, Marea Britanie. Deși se pare că nici unchiul Sam n-ar fi indiferent. Ai văzut la Rio cuirasatul Cincinatti? prea mulți arbitri, domnule, prea mulți! Oftă și se plecă spre urechea lui Racoviță, după ce aruncase o privire către ușă: Întrebarea este: cine va rămâne arbitru până la urmă? Ce părere aveți, domnule… Racoviță?

Puțin iritat de pauza pe care Moreno o punea sistematic înainte de a-i pronunța numele, Racoviță dădu din umeri: el era de părere că arbitrii puteau lipsi cu totul.

— Desigur… desigur… aveți dreptate, făcu diplomatul pe un ton oarecum dezamăgit.

În dimineața celei de a patra zi de călătorie, „Oravia” ocoli capul Virgenes și, cârmind spre vest, pătrunse în strâmtoarea lui Magellan. La tribord, se puteau distinge țărmurile Patagoniei, dominate de vârfurile înzăpezite ale Anzilor, iar la babord, coasta înaltă a Țării de foc, acoperită de păduri de fag pururi verzi. Racoviță aflase de la Cook, în seara recepției, că Moreno nu era numai „un protector al științelor”, ci și un specialist recunoscut în istoria Americii de Sud. Îl rugă deci să-i vorbească despre locurile pe unde treceau și despre oamenii care le descoperiseră. Moreno părea că nu auzise bine și trebui să repete rugămintea. Diplomatul încuviință din cap, deși din privirile sale nedumerite, Racoviță avu impresia că nici acum nu înțelesese ce i se cerea. În sfârșit, după câteva minute de tăcere, începu să povestească cu glasul său monoton, puțin obosit, despre portughezul Fernao de Magelhaes, care la 21 octombrie 1520 pătrunsese cu flota sa în strâmtoarea numită de unii cu numele său, transformată de alții în canalul lui Magelhaen, pentru ca în cele din urmă englezii, cu veșnicul lor obicei de a stâlci denumirile străine, s-o încetățenească în atlasele lumii sub numele de strâmtoarea lui Magellan.

— Magalhaes însuși, – spuse Moreno, – a botezat strâmtoarea *Canal de Todos los Santos*, altfel spus, Canalul Tuturor Sfinților. Cu cât mai evlavios trebuie să fi fost, veți spune, decât atâția alți navigatori ai acelor timpuri care se mulțumeau, de obicei, cu numele unui singur sfânt pentru a împodobi cu el ținuturile descoperite! S-ar putea să existe și o altă explicație, domnule. Nu cu multe zile înainte de a pătrunde în strâmtoare, Magalhaes poruncise să fie înjunghiați mai mulți ofițeri. Într-adevăr, pentru a spăla atâta sânge, protecția unui singur sfânt nu ar fi fost îndestulătoare. Râse obosit și continuă: Nu s-ar putea spune că în deceniile și secolele următoare istoria acestor locuri a fost mai liniștită. La 1578 sir Francis Drake a pătruns în strâmtoare cu echipajele sale bolnave de scorbut, a surprins garnizoanele spaniole și le-a masacrat, răpindu-le tot aurul și argintul cu și mai multă ușurință decât îl jefuiseră spaniolii de la indieni. Apoi, la 1579 a sosit de la Lima don Pedro Sarmiento de Gamboa și a clădit două forturi pentru paza strâmtorii, la Nombre de Jesus și la San Felipe. Dar, vai, aurul plecase odată cu englezii, și soldații din forturi au crăpat de foame. De atunci, San Felipe se cheamă Port Famine. Abia la 1843, s-a înființat pe malul patagonez al canalului o colonie, dar nu una obișnuită, ci pentru deținuți politici. Aceștia s-au revoltat la 1847 și l-au spânzurat pe

guvernator, fiind la rândul lor spânzurați până la unul de echipajul unei canoniere chiliene, iar orașul a fost ars. Abia când s-au descoperit zăcăminte de aur de ambele părți ale strâmtorii, el a fost reclădit prin grija unui guvern înțelept (se înclină în direcția bărbosului căpitan de artilerie care-i mulțumi, ducându-și mâna la chipiu)… Orașul a fost numit Punta Arenas sau Sandy Point, după o limbă de nisip de la nord.

Se ridică în picioare și duse binoclul la ochi; apoi îl trecu lui Racoviță, cu cuvintele:

— Priviți într-acolo. Cred că începe să se vadă.

Debarcară la Punta Arenas în faptul serii. În drum spre hotel trecură, instalați într-o căruță trasă de doi măgari scheletici, prin câteva străzi înguste, mărginite de case de lemn, pline de cârciumi, de unde se auzeau acordurile sălbatice și pasionate ale sambei. Tolăniți pe marginea străzii, gauchos[27] cu pistoale lungi la centură, fumau țigări negre de foi și priveau indiferenți mormanele de cenușă din mijlocul străzii, grămezile de cutii de conserve, resturile de mâncare. Hotelul se găsea la etajul celei mai reputate taverne din Punta Arenas. Ca să ajungă sus, călătorii trebuiră să treacă prin localul unde în mirosul de fum și alcool, oameni cu ponchosuri[28] largi pe umeri, cu sombrerouri decolorate de soare, gesticulau larg și făceau să clincănească cerceii de aur din urechi, răcnind unii la alții și bând *agua ardienta*[29] din cești de lut.

Hangiul, un individ cu un plasture pe ochiul stâng, îmbrăcat într-o redingotă zdrențuită, plină de pete de grăsime și fără guler la cămașa neagră de jeg, declară că „pentru asemenea oaspeți de vază, va pune la dispoziție cele mai bune camere”. O luă înaintea lor, după cum spunea „ca să caute cheile”, dar Racoviță observă că intrase într-o cameră de la capătul coridorului, unde izbucni numaidecât un scandal teribil în care se amesteca glasul răgușit al hotelierului, un alt glas bărbătesc și țipetele stridente ale unei femei. Stânjenit, se retrase câțiva pași înapoi până lângă tovarășii săi, care se opriseră lângă balustrada de lemn a scării. Dedesubt, în norii groși ai fumului de țigară, viermuiala clienților se topea într-o masă tulbure, din care răsăreau, când și când, capete cu ochi injectați, mâini cu degetele ca niște gheare care se agitau bezmetic. Se auzea mereu același cuvânt, repetat la nesfârșire, aspru și pătimaș…

— …oro… oro… oro…[30]

— După cum vedeți, domnule, – spuse Moreno, întorcându-se spre naturalist, – deși a trecut destulă vreme de când au debarcat aici soldații lui Magalhaes, cântecul nu s-a schimbat de fel.

Din camera de la capătul coridorului zvâcni pe ușă o femeie nu prea tânără, fardată violent, îmbrăcată într-o rochie de mătase neagră, cu umerii goi, care o luă în grabă spre scară. În dreptul lui Racoviță se opri o clipă, îi aruncă acestuia o privire furioasă și azvârli un scuipat la picioarele sale; prinse apoi cu un gest elegant poala rochiei ca pe o trenă și începu să coboare scara lent, cu pași majestuoși, ținându-se dreaptă și țeapănă ca o regină. În urma ei venea, val-vârtej, un omuleț chel, roșu-vânăt de furie și înjurând printre dinți. Apăru în sfârșit și hotelierul care se înclină în fața căpitanului de artilerie și-l anunță că-i stă la dispoziție „o cameră princiară”; apoi le spuse celorlalți doi oaspeți că „vor avea camere ceva mai mici, în schimb, cu perspectivă asupra grădinii”.

Racoviță ținu să-i mulțumească lui senor Moreno pentru informațiile prețioase ce i le dăduse în timpul călătoriei. Diplomatul zâmbi ironic și după ce aruncă o privire fugară spre ușa care se închidea în urma căpitanului de artilerie, șopti, aplecându-se spre Racoviță:

— Nu mai e necesar să-mi mulțumiți… Am fost de la început convins că toate acestea vă sunt foarte bine cunoscute!…

„Și totuși nu este așa!” își spuse Racoviță, când rămase singur. Era o deosebire destul de mare între cele câteva episoade romantice, citite de el cu ani în urmă într-un manual de liceu cu scoarțele pătate de cerneală, și trecutul de sânge și crime al acestor locuri, așa cum i-l zugrăvise Moreno…

Rămase multă vreme treaz și, în bâzâitul infernal al muștelor, în mirosul de bălegar ce se înălța de la grajdurile din curte, revăzu galioanele luptând cu furtunile neașteptate, cortegiile de conchistadori coborând pe țărm și masacrând fără milă, jefuind, străpungând cu lovituri de rapieră, împroșcând cu încărcături de archebuză, stropiți până în albul ochilor de sânge proaspăt, și la urmă, când seara se lăsa cu umbrele ei albastre, profunde, îi vedea înălțând un altar cu o cruce mare, la picioarele căreia un iezuit fanatic recita versete latine după care toți cântau în cor: *Ave Maria, gratia plena…*[31]

De ce credea Moreno că toate acestea trebuiau să-i fie atât de bine cunoscute?

16
Don Julio de Rumania

Către orele trei dimineața, în tavernă se lăsase liniște. Un chelner adus din spate strângea sticlele și cănile de lut de pe mese, sărind cu o ciudată tresărire a umerilor peste trupurile a doi sau trei clienți care sforăiau pe dușumea, înveliți în ponchosuri. În spatele tejghelei, hangiul, încovoiat peste sertarul deschis, își făcea casa, suspinând și întorcându-și, din când în când, singurul ochi spre oglinda mare, atârnată în perete, pe care un gaucho beat o spărsese chiar în acea noapte cu câteva focuri de revolver. Deodată, se încruntă și închise cu o mișcare iute sertarul. Afară se auzeau tot mai aproape ropote de copite. Sări în picioare: cavalcada se oprise în fața tavernei; se auzeau sforăiturile cailor și glasurile repezite ale celor ce descălecau. Prinse în mână pistolul de pe tejghea; ușa se dădu în lături și în tavernă pătrunseră patru oameni, încinși cu benzi late de cartușe și cu revolvere enorme, cu cizme înalte în picioare și haine albastre, pline de praf, de tăietură militară, dar fără epoleți. Unul dintre ei, cu fața măslinie de metis și fruntea înfășurată într-un bandaj însângerat, făcu celorlalți semn să se așeze la o masă, apoi se apropie, zornăind din pinteni, de tejghea. Rosti aspru:

— Mâncare!… Băutură!… *Veloz!*[32] apoi, mai încet, plecându-se spre hangiu: Senor Moreno e aici? Trebuie să vorbesc cu el.

— Senor Moreno se odihnește.

— Trebuie să vorbesc cu el. Chiar acum!

Cu un gest iute azvârli pe tejghea câteva monede de argint care s-ar fi rostogolit pe jos, dacă hangiul n-ar fi pus tot atât de repede palma peste ele.

— Sper că domnul nu are de gând să-mi provoace neplăceri, spuse acesta, cu ochiul la monedele pe care le culesese cu grijă, una câte una, de pe tejghea, începând apoi să le joace în palmă. Și așa am în fiecare noapte scandaluri…

— Prostii! îl întrerupse omul cu fruntea bandajată. Nu-l voi măcelări în așternut pe domnul Moreno. Scoală-l și anunță-l că a sosit Lopez. Mă va primi imediat…

Mai aruncă o monedă, pe care hangiul, cu o mișcare iute a mâinii, o prinse înainte să cadă pe tejghea. Adăugă:

— …și spune chelnerului să-i servească mai repede pe tovarășii mei. Venim de la drum lung.

Un ceas mai târziu, în camera lui Moreno, Lopez, aplecat deasupra mesei, întingea cu pâine în sosul de pe fundul unei farfurii, în care se mai vedeau câteva coaste de berbec golite de carne. Mestecând lacom, prinse în mână carafa cu vin roșu de pe masă și umplu paharul alăturat; îl duse la gură, dar îl lăsă jos, fără să fi sorbit din el; rupse un coltuc din pâinea de pe masă și, înfigând în el furculița, începu să șteargă restul de sos din farfurie.

Moreno, îmbrăcat într-un halat de mătase roz, ședea pe patul de fier cu așternutul mototolit, plin de dâre cafenii, și citea o scrisoare la lumina lumânării de pe măsuța de noapte. Terminând de citit, aruncă scrisoarea peste un plic cu peceții rupte aflat pe o tavă de tablă de pe măsuță și întoarse spre Lopez ochii încă umflați de somn, în care licărea slab o urmă de compătimire.

— Să spun hangiului să-ți mai aducă o porție… începu el, dar cum celălalt, plecat peste farfurie, răspunse doar cu un mormăit nedesluși și cu un semn vag din cap, care putea însemna un refuz, nu mai încheie fraza. Luă iar scrisoarea în mână și rezemându-se de perete începu s-o recitească.

— Hangiul s-o fi culcat… vorbi Lopez, căznindu-se să înghită dumicatul. Duse apoi la gură paharul și-l bău încet, până la fund. Plescăi din buze și-și întinse alene sub masă picioarele. Nici nu mai pot mânca… Parcă mi-ar mai fi foame, dar nu mai pot… Sunt obosit… obosit!

Moreno aruncă scrisoarea pe pat.

— Dacă vei face drumul la înapoiere în aceleași condiții, – spuse el, – și în starea în care te găsești… mă tem că n-ai să-l duci până la capăt. Insist să rămâi până seara aici. Îți ofer patul meu, don Miguel. Te speli, te schimbi și te culci.

Lopez, care-și sprijinise capul de speteaza scaunului, își desfăcu puțin buzele groase într-o părere de zâmbet.

— Vă mulțumesc, don Raul, vorbi el cu greutate, întorcându-se spre Moreno. E inutil. Am primit ordine categorice. Și apoi, dacă mai întârzii, cine știe, poate nici de frontieră nu voi mai putea trece. Acum am scăpat cu o zgârietură. N-aș vrea ca la întoarcere să-mi ciuruiască pielea de-a binelea sau să mă pună la zid. Trebuie să ajung la Buenos Aires cu orice preț. Dacă ei (făcu o strâmbătură de dezgust)… dacă ei câștigă partida, am acolo prieteni și adăpost sigur.

— Cu atât mai prudent ar fi să rămâi aici până se limpezește situația.

— Prudent? Lopez se îndreptă în scaun. Sub sprâncenele negre, îmbinate, ochii îi sclipiră disprețuitor. Nu-mi plac soluțiile prudente, don Raul!

Trăsăturile feții i se destinseră încet și, ca după un efort greu, își lăsă iar capul pe spetează.

— Oricum, – șopti el, după un răstimp, – astăzi situația e încă departe de a fi limpede. După mine e foarte gravă. Excelența sa, care o cunoaște mai bine, spune că nu e exclusă posibilitatea ca ei să fie zdrobiți în trei zile. Ce se va vorbi despre mine atunci? Că m-am purtat ca un laș sau că (își arătă dinții albi într-un surâs care nu-i plăcu lui Moreno)… am așteptat să se limpezească situația, cum spuneți dumneavoastră, don Raul?

Se prinse cu mâinile de masă și se ridică gemând. Vru să dea la o parte scaunul alăturat, pe a cărei spetează era atârnat fracul verde, cu fireturi aurii al lui Moreno, dar un „Ah!” speriat al diplomatului îl făcu să se oprească. Își cercetă mâna lucioasă de grăsime, scoase o batistă pătată cu sânge și își șterse degetele. Întinse iar mâna spre spetează, dar și-o trase înapoi repede ca și cum s-ar fi fript; privi o clipă încruntat fracul, apoi cu un „carramba!” înăbușit, împinse scaunul cât colo cu o lovitură de picior. Cu un efort, își scoase pieptul în afară și-și lipi mâinile de vipușca pantalonilor.

— Vă cer permisiunea să mă retrag, don Raul, spuse el, fără a-l privi pe diplomat. Vreau să văd ce fac oamenii mei și dacă s-a dat de mâncare la cai. Sper că vor ține până la frontieră. Vă rog să pregătiți scrisoarea: trebuie să plecăm înainte să se crape de zi.

Păși spre ușă, lovind tălpile de podea mai tare decât era nevoie.

— Stai! spuse Moreno, trăgându-se spre marginea patului. Stai puțin!

Lopez se întoarse în călcâie. Rămase în așteptare, țeapăn, cu fața întunecată, sub care mușchii maxilarelor proeminente tremurau ușor.

Moreno se sculă de pe pat și, se apropie de el. Vorbi nesigur:

— Mă gândesc… că o scrisoare… nu ar fi…

Lopez zâmbi. Diplomatul mai făcu un pas și-i puse pe braț mâna bronzată, cu degete subțiri, prelungi și unghii roze. Vorbi moale:

— Dumneata, don Miguel, ai o memorie admirabilă. Sunt convins că vei reproduce fidel excelenței sale tot ce-ți voi spune…

— Vă ascult, don Raul.

Moreno ridică un deget.

— Punctul unu: activitatea mea la Rio. Am avut câteva convorbiri confidențiale cu senor Barros. Era informat că o rebeliune este iminentă pe teritoriul nostru, dar în schimb ignoră cu desăvârșire faptul că un vas american a debarcat arme pentru rebeli la Porto Allegre, pe teritoriul Braziliei, și că armele așteaptă la frontieră să fie trecute în Argentina. Acest

fapt, confirmat de toți agenții mei, este după excelența sa de-a dreptul imposibil. În consecință, refuză să ia măsuri pentru confiscarea armelor.

— Canalia! izbucni Lopez. Și convenția pe care a semnat-o anul trecut cu privire la contrabanda…

— Don Miguel! îl întrerupse Moreno și clătină din cap cu reproș, în timp ce pe buze îi flutura un surâs ironic. Se poate să vorbești așa despre președintele unui stat vecin? Fii bun, te rog, și urmărește-mă cu atenție. Senor Barros mi-a mai spus că, din nefericire, nu ne poate pune la dispoziție niciun soldat. Are prea puțini și-i sunt toți necesari. În schimb, mi-a promis solemn că va aresta pe toți membrii juntei care vor trece frontiera în cazul când rebeliunea eșuează.

— Ce om amabil! scrâșni Lopez.

— Nu-i așa? Moreno râse slab. Pregătește-te acum să suporți o veste și mai proastă. Am indicii că rebeliunea e pe cale să se întindă și în Țara de foc.

— În Țara de foc?

— Da, în Țara de foc! Excelența sa trebuie să trimită acolo, urgent, un crucișetor și cel puțin două regimente de infanterie. Altfel, chiar dacă-i zdrobim pe continent, rebelii vor reuși să se mențină acolo vreme îndelungată.

Lopez își desfăcu buzele groase în zâmbetul său obișnuit, puțin disprețuitor.

— Se cunoaște că nu veniți din Argentina, don Raul! Cereți regimente, crucișetoare… când rebelii ocupă două treimi din teritoriul nostru și se află lângă Buenos Aires!

— Trebuie să privești lucrurile în perspectivă. Nu ți-a spus excelența sa că e posibil să fie zdrobiți în trei zile? În Țara de foc nu vor fi zdrobiți atât de repede, dacă nu se iau măsuri din vreme.

Aruncă o privire rapidă spre ușă și se plecă spre urechea locotenentului. Șopti:

— Știi cine e aici? Românul!

Celălalt tresări.

— Nu se poate!

— A înviat din morți! E la Punta Arenas! Chiar în camera de alături! Vrea să treacă în Țara de foc!

— Și nu l-ai lichidat?

Diplomatul făcu o strâmbătură.

— Nu e meseria mea să lichidez. Deocamdată încerc să-l reţin aici. Grea treabă! E nemaipomenit de şiret. Ascultă numai…

Îi povesti repede în ce împrejurări îl cunoscuse pe Racoviţă şi ce discutase cu el. Cu capul lăsat pe umăr, Lopez îl asculta, jucându-se cu tocul revolverului pe care-l tot deschidea şi-l închidea mereu. Când Moreno termină, rămase aşa, cu capul pe umăr, trăgând încet revolverul din toc. Deodată, cu o mişcare violentă, îl împinse la loc şi închise tocul.

— Nu poate fi don Julio! exclamă el. Trebuie să fie nebun, ca să se arate la lumina zilei înainte de izbucnirea rebeliunii, să se adreseze tocmai dumitale… Nu, nu e el!

— Ah, don Miguel, don Miguel! oftă Moreno. Eşti un soldat viteaz, dar la oameni nu te pricepi! Numai don Julio putea să procedeze aşa: ca un nebun, ca un fantast, ca un poet! Şi în acelaşi timp cu o perfidie fără seamăn! Ai uitat că avem mania pseudonimelor şi a travestiurilor?

— Omul cu o mie de feţe! murmură Lopez. Aşa i se spunea!

— Şi farsele lui? Absurde, de necrezut şi totuşi montate cu o logică de neînvins, în stare să înşele şi minţile cele mai pătrunzătoare! Raportul lui despre maşina de fabricat aur ţinut la Academia de Ştiinţe! Preşedintele a plâns, l-a îmbrăţişat şi i-a decernat un premiu. Figura aceea solemnă de grand d'Espana cu care primea aplauzele, n-am s-o uit niciodată, nu! Şi eu ani aplaudat atunci.

— Ce măscărici!

— Greşeşti, don Miguel! Totul era calculat. Cu banii luaţi de la Academie şi cu fondurile alocate de guvern a construit un spital la Ushuhaia şi a tipărit sub pseudonim o broşură în care dovedea, cu aceeaşi rigoare cu care dovedise contrariul, că maşina sa este o absurditate. Rezultatul: un continent întreg s-a prăpădit de râs, patruzeci de academicieni au intrat în pământ de ruşine, guvernul s-a compromis şi popularitatea lui don Julio a crescut şi mai mult! De ce să nu fi fost şi moartea lui o farsă, cea mai teribilă? Se spune că a fost ucis într-o încăierare cu bandiţii pe insula Navarin. Dar ce probe sigure avem că acesta e adevărul! Porthartul cu monograma, o bucată din mantia lui însângerată? Nu am încredere decât într-o singură probă, cadavrul, pe care însă nu l-a văzut nimeni. Nu ţi se pare ciudat că don Julio a murit, ca să zicem aşa, tocmai în perioada când au fost descoperite legăturile sale cu junta lui Santa Maria şi Garcia Rodriguez? Nu ţi se pare că e mai nobil şi mai poetic să se spună că ai fost ucis mişeleşte, decât că ai căzut în dizgraţie şi că ai fost nevoit să-ţi salvezi

viața printr-o fugă rușinoasă? Bagă de seamă: poporul nu crede că don Julio e mort și poporul are mult bun simț!

— Circulă și cântece despre el! Ofițerul fredonă încet:

Don Julio de Rumania
Viaja por l'Araucania[33]

— Nu numai în Araucania! În alte cântece se spune că a trecut prin Gran Chaco și prin pampas: quichuașii din Iguiazu și guaranii din Tucuman închină cele mai delicate acorduri de ghitară acestui străin, căruia nu se știe dacă nu i-au dat adăpost într-o noapte, așa cum dau de obicei tuturor oamenilor lui Santa Maria. De ce ți se pare o nebunie din partea lui să cuteze la ieși la lumină acum când Santa Maria a dezlănțuit atacul decisiv?

— Pe dracu' și pe toți sfinții! scrâșni Lopez și desfăcu tocul revolverului. Mi se pare că de data asta va muri de-a binelea.

— Nu ești în toate mințile? Moreno se așeză în fața ușii. Aici, în Chili, lângă camera mea, în ajunul conferinței? Nu se poate! Nu îngădui!

Lopez îi aruncă o privire furioasă.

— La naiba cu prudența dumitale! strigă el. În lături!

— Nu răcni așa, că nu mă sperii! S-ar putea în schimb să-l trezești pe el și atunci am impresia că vei deveni dumneata mai prudent decât îți place să fii! Râse obosit. Și pe urmă… dacă totuși nu e el?

Lopez lăsă capul în jos, apoi, după un răstimp, se îndreptă brusc și-și trase umerii înapoi.

— Mă faceți să-mi pierd timpul, don Raul, rosti el cu glas înăbușit. Mai aveți ceva de comunicat excelenței sale?

— Îi vei spune bineînțeles că voi face tot ce-mi stă în putere pentru a îndeplini instrucțiunile primite.

— Am înțeles! Lopez își pocni călcâiele. Rămâneți cu bine, don Raul!

— Du-te cu bine și păzește-te!

Lopez clătină vag din cap și puse mâna pe clanța ușii. Rămase o clipă așa, rotindu-și privirea prin cameră, ca și cum ar fi uitat ceva. Ochii i se ispitiră asupra unui obiect aflat în spatele lui Moreno; buzele i se desfăcură încet și își arătă dinții alibi într-un surâs batjocoritor. Moreno tresări și întoarse capul.

Făcu un pas și se așeză în fața scaunului pe care era atârnat fracul. Repetă fără să se uite la ofițer:

— Du-te cu bine, don Miguel!

Lopez se răsuci în călcâie și părăsi încăperea. Moreno se sprijini de ușori și ascultă zornăitul cadențat al pintenilor pe coridor, apoi pe scări, până ce zgomotul se stinse cu totul. Se apropie de fereastră, o deschise și rămase în fața ei, în așteptare. Aerul rece, umed, îl făcu să se zgribulească și să-și strângă la gât halatul de mătase. Deodată se plecă peste fereastră. În întunericul din curte se agita flacăra roșiatică a unui felinar, se auzea zvon de glasuri, nechezat de cai. O poartă scârțâi, apoi se auzi zgomotul ca de sticle desfundate al copitelor în noroiul din curte și ropotul sec al galopului, din ce în ce mai vijelios. Diplomatul mai zăbovi o clipă, suspină adânc și închise fereastra. În lumina slabă a zorilor, geamul, spart într-un colț și lipit cu hârtie, părea acoperit cu o pulbere alburie, murdară. Moreno se duse la măsuța de lângă pat, prinse scrisoarea de un colț, și o apropie de lumânarea sleită, care fumega. Cu capul plecat, urmărea cu atenție cum se înnegresc marginile și apoi cum se răsucește hârtia aprinsă. Când flacăra era gata să-i frigă degetele, lăsă să cadă hârtia pe tava de pe măsuță, luă plicul, desprinse cu unghia bucățile de peceți pe care se mai puteau distinge părți din stema Argentinei și le frecă între degete, una câte una, deasupra tavei, până ce se prefăcură în praf. Rupse plicul în bucăți din ce în ce mai mici, pe care le aruncă peste scrumul scrisorii și răsturnă tava în coșul de hârtii de lângă ușă. Reveni lângă pat și privi o clipă dârele cafenii de pe cearșaf; oftă, suflă în lumânare și se așeză într-un scaun, lăsându-și capul pe speteaza înaltă.

17
Spectacolul de gală

Racoviță se trezi pe la unsprezece dimineața, mai frânt de oboseală decât înainte de culcare. Se îmbrăcă în grabă și-l căută pe Moreno. Hangiul îl informă că plecase devreme cu treburi urgente și că-l rugase să-l aștepte. Diplomatul apăru abia pe la ora unu, în tovărășia unui ins uscățiv, foarte înalt, cu mustăți lungi și bărbiță de Don Quichotte, îmbrăcat în negru, care se prezentă Escamillo Fernandez, inginer topograf, membru în delegația argentiniană. Neavând deocamdată nicio însărcinare deosebită în cadrul conferinței, accepta bucuros să-l întovărășească pe naturalist în excursiile pe care le va face în pampas: după părerea lui Moreno era un excelent cunoscător al teritoriilor din extremul sud al continentului. Racoviță fu nedumerit: el dorea să cunoască în primul rând ținuturile fuegiene care de la Darwin nu mai fuseseră cercetate de niciun om de știință. Moreno mărturisi atunci, dezolat, că nu izbutise să facă încă nimic în această privință: din cauza situației politice încordate, vaporașul care naviga între portul chilian Punta Arenas și Ushuhaia, capitala părții argentiniene a Țării de Foc, își întrerupsese temporar cursele, iar prefectul din Punta Arenas, un om brutal și necultivat, după spusele diplomatului, refuzase orice înlesnire sau favoare, deși știa că e vorba de un reputat savant european. Văzând dezamăgirea lui Racoviță, Moreno încercă să-l consoleze:

— Lucrurile se vor aranja în câteva zile. De aceasta puteți fi sigur! adăugă, ducându-și mâna la inimă: Raul Moreno și-a dat cuvântul că vă va ajuta, domnule… Racoviță! Aveți încredere în el!

— Firește că am, se grăbi să încuviințeze Racoviță. Dar… Se întrerupse, încruntându-se puțin. Dintr-odată se lumină la față: Cu atât mai bine! Voi vedea și pampasul și Țara de foc! Nu scapă ei de mine, fuegienii!

— De bună seamă că nu scapă! se bucură Moreno.

— *Cada cosa en su tiempo!* Fiecare lucru la vremea sa! interveni pe neașteptate inginerul care nu scosese o vorbă în tot timpul mesei.

Rămase stabilit că Racoviță avea să viziteze în cursul după-amiezii orașul, ghidat de Fernandez; seara avea să asiste la un spectacol de gală: premiera unei piese *„de capa y espada”*, cu care se inaugura stagiunea teatrului din Punta Arenas. În dimineața următoare trebuiau să plece în Pampas pentru două sau trei zile, timp în care Moreno făgădui să aranjeze lucrurile în așa fel, ca naturalistul să poată trece pe urmă, fără vreo altă

întârziere, în Țara de foc. La despărțire diplomatul își manifestă iarăși, cu o căldură neobișnuită, sentimentele de prietenie pentru Racoviță. Ca să fie mai aproape de prefectură, unde se ținea conferința, fusese nevoit să se mute într-o casă particulară și regreta nespus de mult acest lucru; îl rugase însă pe Fernandez să ocupe camera sa de la hotel, așa că naturalistul nu avea să se simtă singur și părăsit.

Inginerul nu se arătă a fi un tovarăș prea comunicativ. Vorbea o franceză stricată, aproape tot atât de obscură pentru Racoviță ca și limba spaniolă. Vizitară ruinele fortului și arsenalul militar, în care se găsea provizoriu închisoarea, cele trei biserici din Punta Arenas, construite cu zece ani în urmă, dar murdare și dărăpănate de parc-ar fi fost vechi de câteva secole; apoi Racoviță află de la Fernandez că punctele de atracție ale orașului erau epuizate.

Cu toate acestea mai descoperi unul, după părerea lui, cel mai interesant: niște jurnale de mode din ultimii ani, ai domniei lui Napoleon al III-lea, expuse în vitrina singurului croitor din Punta Arenas. Fernandez începuse să traducă textul unui afiș scris de mână, în care croitorul își anunța onorata clientelă că „stăpânește ca nimeni altul arta croielii pariziene și londoneze”; naturalistul îl întrerupse însă cu un gest: un tânăr cu părul negru buclat și cu un poncho roșu pe umăr se desprinsese din spatele lor și se îndepărta fără grabă. Racoviță își amintea că-l mai văzuse și la prânz în tavernă; se încrucișase cu el și pe stradă de câteva ori. Îl izbise de la început gingășia aproape feminină a trăsăturilor sale, dar îl intriga, mai ales, privirea stăruitoare pe care tânărul i-o arunca ori de câte ori se întâlneau. Și acum îi observase prin vitrină ochii prelungi și îngușți, puțin oblici, îndreptați asupra sa.

— Aș vrea să-l cunosc pe tânărul acela! spuse el către Fernandez. Te rog să-mi fii interpret!

— *Cada cosa en su tiempo!* făcu inginerul, după ce aruncă o privire asupra ceasului său burduhănos, cu capacele de argint gravate. E vremea să mergem la teatru, senor! Riscăm să nu mai găsim loc nici în picioare.

Teatrul din Punta Arenas era instalat într-o magazie, transformată, fără prea multe cheltuieli, în sală de spectacole. Fură întâmpinați la ușă chiar de director, un omuleț rotofei, cu plete cărunte, căzându-i pe umeri într-o dezordine sălbatică, îmbrăcat într-un frac negru, prea strâmt pentru el. Se înclină până la pământ când află de la Fernandez că Racoviță este „un renumit savant european”, apoi se prezentă ceremonios: „don Rodrigo

Menedez del Castro y Valdivia y Jimenez-Busto, laureat al conservatorului din Sevilla și fost societar al teatrului de dramă din Cordoba, astăzi aruncat de valurile soartei la cârma modestului templu al Thaliei din Punta Arenas”. Se făcu roșu la față când Racoviță vru să plătească biletele și declară pe un ton tragic că „nu va suporta niciodată o asemenea jignire”. Apoi, cu un gest măreț, le făcu semn să pășească înainte.

Era încă destul de devreme și teatrul era aproape gol. Senor Menedez îi conduse până la rampă și le arătă sala. În față se găseau câteva fotolii desperecheate, printre care sclipea un fost scaun bisericesc („cumpărat la o licitație, o adevărată ocazie”, spuse don Rodrigo). Despărțite de stalul întâi erau locurile de „rangul doi”, niște scânduri așezate pe pari. Racoviță vru să se așeze acolo, dar directorul făcu o mutră înspăimântată și se opuse, mărturisind rușinat că nu o dată, atunci când entuziasmul spectatorilor atingea culmea, scândurile se prăbușeau cu un huruit sinistru, într-un nor de praf. În fund, pe grinzi mari afumate, printre lămpile cu petrol, era „galeria”: de acolo porneau aplauzele cele mai furtunoase și lacrimile cele mai sincere, îi informă Menedez, înduioșat.

Între timp, sala se umpluse cu o mulțime pestriță și zgomotoasă; apărură și notabilitățile, și Menedez se grăbi să-l prezinte pe Racoviță. Făcu cunoștință cu prefectul, un senor înalt, bronzat și afectat, care îl copleși cu un val de complimente și declară că va pune în mișcare cerul și pământul pentru a-l satisface, ceea ce nu prea corespundea informațiilor date de Moreno; trebui să sărute mâna soției prefectului și să se încline în fața șefului garnizoanei, un colonel cu fața ciupită de vărsat și lungi favoriți negri, care-i zâmbi și-și sună pintenii confecționați din două pesetas de aur; apoi cunoscu pe soția acestuia, pe medicul orașului și pe reverendul protestant al unei colonii englezești.

În sfârșit, cortina de hârtie, pe care erau desenați cavaleri medievali, munți înzăpeziți, reclame de ciorapi și castele întărite, se ridică în mijlocul unui ropot de aplauze. Piesa era mișcătoare: o frumoasă senora suspina sub tirania soțului, un fel de duce de Alba, gras și fioros, care scotea niște răcnete înspăimântătoare și pe care sala îl huiduia cu pasiune. Inima minunatei senora era disputată de un frumos conquistador, cu părul cârlionțat și cu ochii migdalați („pasiunea doamnei prefect”, îi șopti lui Racoviță la ureche nevasta colonelului), și de un intrigant care, după toate regulele artei dramatice, era roșcat, cocoșat și vorbea diabolic, strecurând aluzii perfide la urechea sanguinarului soț. Apăreau de asemenea corsari

englezi (polițiștii însărcinați cu paza localului avură mult de furcă până să convingă pe doi gauchos beți că „totul nu era decât o jucărie” și că nu merită să-și descarce pistoalele în perfizii insulari). Senora fu răpită (lumea scoase un murmur de indignare), închisă într-un castel părăsit, de unde plângând își chema în ajutor iubitul (doamnele lăcrimară din abundență); perfidul intrigant sugeră soțului că senora a fost răpită de frumosul conquistador (publicul strigă în gura mare: „Nu-i adevărat! Minte!”). La urmă se angajă un duel uluitor, cu lovituri nemaivăzute de spadă, între soțul tiran și frumosul conquistador.

În tăcerea încordată care domnea în sală se auzea numai clinchetul și scrâșnetul săbiilor încrucișate, gâfâitul dueliștilor din ce în ce mai aprinși și, când și când, țipetele de spaimă, repede înăbușite, ale doamnelor, în momentele de grea cumpănă, când viața eroului părea că atârnă de un fir de păr. Deznodământul era aproape. Respingând atacurile furibunde ale soțului, conquistadorul se retrăgea spre vârful unei stânci prăpăstioase, fără să știe că acolo îl așteaptă, pitit după trunchiul unui brad, intrigantul care rostogolea priviri fioroase spre public și agita în mână un lung pumnal, asemănător cu un cuțit de bucătărie. În timp ce în planul al doilea duelul continua din ce în ce mai dramatic apăru frumoasa senora, se așeză cu fața la public și începu să povestească în ce împrejurări evadase din castelul părăsit.

Spectatorii își părăsiseră locurile și se îngrămădeau spre scenă, cu ochii măriți, ținându-și răsuflarea. Frumoasa senora, istovită de lungul monolog, își dusese mâna la frunte ca pentru a șterge amintirea groaznicelor suferințe și primejdii prin care trecuse; acum ori niciodată era momentul să intervină: intrigantul era doar la doi pași în spatele conquistadorului, cu cuțitul ridicat, iar soțul, cu toată vârsta sa înaintată, se arăta încă un spadasin destul de viguros și izbutise să-l împingă pe erou până aproape de marginea prăpastiei.

În acea clipă, un scaun se răsturnă cu zgomot, în primele rânduri; urmă o busculadă, șoapte și țistuituri; cineva proferă o înjurătură, înăbușită de alte țistuituri și deodată o doamnă țipă ascuțit: „Săriți hoții!” Toate privirile se întoarseră într-acolo și spre marea sa surprindere, Racoviță observă chiar lângă el pe tânărul distins, cu ochii oblici, zbătându-se în încleștarea unui senor care nu era altul decât don Escamillo. Pe scenă frumoasa senora își mușcă buzele și-și duse iar mâna la frunte; intrigantul, poate cuprins de remușcări, începu să șovăie și se retrase în dosul bradului, de unde reapăru

însă numaidecât, animat pare-se de aceleași intenții asasine; iar conquistadorul lansă, chiar în clipa când ar fi trebuit să se prăbușească în prăpastie, un atac formidabil asupra sanguinarului soț și reuși să-l facă să se retragă câțiva pași.

Între timp, tânărul cu ochii oblici se smulsese din strânsoarea lui don Escamillo, lăsând în mâinile acestuia ponchosul său vărgat și după ce șopti la repezeală câteva cuvinte la urechea lui Racoviță, încercă să-și croiască drum cu coatele spre scenă. O doamnă călcată pe picior scoase un strigăt de durere; soția prefectului, pe care tânărul o îmbrâncise în lături, își agăță rochia de mătase albă într-un cui din speteaza scaunului bisericesc, ceea ce o făcu să scoată un țipat și mai formidabil decât cealaltă și să cadă leșinată în brațele colonelului care o trecu repede soțului legitim; apoi, răcnind: „Hoțul! Prindeți hoțul!”, colonelul scoase sabia, o ridică în aer și începu să înainteze spre scenă, împărțind ghionturi în dreapta și în stânga cu mâna liberă. Prefectul se întoarse spre celălalt capăt al stalului, unde se găsea doctorul și strigă desperat: „Ajutor, don Theobaldo! Moare nevastă-mea!” (conquistadorul tresări, lăsă spada în jos și făcu un pas spre rampă), apoi, către fundul sălii: „Alguazil, la mine! Fă ordine!” Alguazilul duse la gură fluierul și scoase un fluierat strident. „Aici suntem, don Felipe!” răcniră de la galerie trei polițiști, îmbrăcați în uniforme de husari de pe vremea lui Bolivar și, fără să mai șovăie o clipă, escaladară balustrada de lemn, își făcură vânt și săriră jos.

Publicul de la galerie, indignat că spectacolul se întrerupsese tocmai în momentul culminant, începu să fluiere, să bată cu picioarele în podea, să huiduie. Partizanii cei mai înfocați ai conquistadorului continuară un timp să-l susțină („Apără-te, don Carlos!”… „Nu pierde curajul, don Carlos!”… „Nu te lăsa, don Carlos, fă-i bucăți pe amândoi!”…) Eroul părea însă că uitase cu desăvârșire de duel: stătea lângă rampă, cu fața răvășită, căutând să pătrundă cu privirea până la locul unde don Theobaldo îi administra săruri doamnei prefect, aflată încă în nesimțire. Curentul opiniei publice își schimbă atunci brusc sensul și începu să bată vijelios împotriva sa. Pe scenă cădeau ouă clocite, pătlăgele putrede și coji de banane, o mâță neagră care mieuna jalnic, oase de pește și chiar cartofi și cizme scâlciate, pe care spectatorii de la galerie, într-un elan sublim de mânie și le descălțau și le azvârleau asupra nefericitului spadasin, răcnind:

— Rușine, don Carlos!

— Ești un laș!

— Afară cu el!

— Carramba! Vrem banii înapoi!

— Mille Dios!

— Hooo!

Colonelul, don Escamillo, alguazilul și cei trei polițiști se apropiau într-un cerc din ce în ce mai strâns de tânărul cu ochii oblici care era înghesuit între primul rând de spectatori și scenă. Privirile acestuia din urmă întâlniră însă privirile frumoasei senora care se făcu dintr-odată albă ca o rufă, ridică mâinile spre cer și strigă cu vocea ei puternică și, gravă de contraltă, atât de apreciată de publicul din Punta Arenas:

— *Ciquito! Muchacho mio!*[34]

Apoi pe un ton poruncitor către ceilalți actori aflați pe scenă:

— Salvați-l! E amantul meu!

Acest strigăt căzu ca un trăsnet în sala care clocotea. Toată lumea amuți și rămase pe loc, împietrită. Numai doamna prefect care se trezise din leșin înaintă un pas spre scenă, se ridică în vârful picioarelor și făcu un semn discret lui don Carlos. Văzând-o vie și nevătămată, acesta își reveni în fire; îl observă în sfârșit, pe tânărul care se afla chiar la picioarele sale, se aplecă, îi întinse mâna și-i ajută să se urce pe scenă. Atunci se auzi răcnetul sălbatic al lui don Escamillo:

— Puneți mâna pe el!

Și împingând un scaun până sub scenă se cățăra sus, urmat de apărătorii ordinei din Punta Arenas. De aci înainte evenimentele se desfășurară cu o iuțeală fulgerătoare. Frumoasa senora se aruncă între Ciquito și persecutorii săi strigând: „Veți trece numai peste trupul meu!”, dar fu dată la o parte; atunci, don Carlos, perfidul intrigant și soțul sanguinar se uniră și-și întoarseră armele împotriva intrușilor. Un apel mai blând și altul mai drastic al colonelului, somațiunile furioase ale alguazilului rămaseră fără efect. „Să vorbească spada atunci! În gardă, don Carlos!” strigă colonelul și se repezi asupra conquistadorului care pară cu îndemânare o formidabilă lovitură de quartă. Alguazilul trase și el sabia din teacă și-i zbură soțului peruca, de sub care ieși la iveală o coamă superbă, neagră ca pana corbului; faptul acesta îl mânie pe actor atât de tare, încât se năpusti ca o vijelie asupra adversarului său și-l împinse până în culise. Intrigantul nu se lăsă nici el mai prejos: fără a mai aștepta să fie atacat, își trase peste cap tricoul cu gheb cu tot și-i aplică unuia dintre polițiști o lovitură care-l întinse la pământ; apoi, rotind cuțitul, se întoarse spre ceilalți doi polițiști. Don Escamillo îl prinsese de

guler pe Ciquito, dar acesta îi administră sub falcă un pumn care-l făcu să se clatine pe picioare și să se dea un pas înapoi. Tânărul o îmbrățișă pe frumoasa senora; dintr-un salt fu la rampă, făcu niște semne misterioase cuiva din sală și, fără a mai zăbovi, se strecură cu repeziciune printre luptători, se urcă pe stâncă și se aruncă în prăpastie, ceea ce stârni la galerie un „Oooo!” prelung urmat numaidecât de aplauze furtunoase. Dispariția sa nu fu observată de niciunul dintre cei de pe scenă: nici măcar de don Escamillo, asupra căruia frumoasa senora se năpustise ca o leoaică și-l zgâria și-l scărmăna în lege.

Situația artiștilor era însă din ce în ce mai grea; copleșiți de superioritatea numerică a partidei adverse, se retrăgeau încet spre baza stâncii, apărând cu eroism fiecare palmă de teren. Tactica perfidă a invadatorilor era clară: voiau să-i împingă până sus, unde, înghesuiți unii în alții, nu mai aveau decât două soluții: sau să se predea sau să încerce și ei, ca și Ciquito, saltul în prăpastie.

Inima generoasă a spectatorilor de la galerie nu putea admite așa ceva… Se auzeau din ce în ce mai dese strigăte de încurajare și aplauze când artiștii izbuteau să respingă un atac, înjurături când erau siliți să mai dea un pas înapoi; câteva femei izbucniră în plâns. Un gaucho, cu o cicatrice adâncă pe obrazul stâng și o basma verde în jurul gâtului, se sculă în picioare și, trântindu-și-larga pălărie de podea, strigă:

— *Per dios!* N-o să lăsăm să-i căsăpească! Sandino! José! *Andiamos!*[35]

Răspunseră mulți alții, în afară de cei chemați. Podeaua înclinată a galeriei duduia, șubrezii stâlpi de susținere pârâiau și trosneau, gata să se frângă sub ropotul cizmelor celor ce coborau valvârtej. Unul, apoi doi, apoi zece gauchos și peoni[36] săriră la parter, unde fură numaidecât luați în primire de diverși senores și senoritos, jigniți de năvala atâtor „vagabundos” fără maniere. Începu o păruială generală în care, pe lângă icnetele și bufnetele loviturilor, gemetele și vaietele celor scoși din luptă, se mai puteau auzi țipetele înspăimântate scoase de senorite între două leșinuri și o întreagă gamă de strigăte belicoase:

— Atinge-l la mir, Bartolomeo!

— Rupe-i oasele, Pedro!

— *Sangre di dios!*[37] La o parte că te fac praf!

— Don Arturo! Don Cristobal! La mine! Nu mă lăsați!

— *Hijo de puta!*[38] Îți dau eu ție!

— *Carramba!*

— *Santa Madona!* M-a ucis!

Întâmplările din sală îl distrară pe Racoviță, dar numai până când simți că cineva îl prinde de piept și-l zgâlțâie cu furie. Încercă să se elibereze: primi în tâmplă un pumn grozav și câteva secunde nu văzu înaintea ochilor decât cercuri, verzi și roșii, concentrice. Se supără atât de tare, încât începu să-l izbească și el cu pumnii pe agresor. Urmă un meci de box în toată regula, destul de original, căci se desfășura într-o obscuritate aproape completă. La un moment dat, un pumn al lui Racoviță nimeri din întâmplare drept în falca adversarului pe care-l trimise la pământ. Se auzi un zgomot de sticle sfărâmate, apoi un oftat și în fine aceste cuvinte pronunțate cu cel mai pur accent scoțian: *„Marvellous! I congratulate”*[39]. Nu putea fi decât pastorul englez! Racoviță nu știa pe unde s-o șteargă mai repede. Răsuflă ușurat când nimeri o ușă laterală. După ce sui și coborî prin întuneric câteva scări în melc, foarte înguste, cu sentimentul că riscă în fiecare clipă să-și rupă capul, ajunse într-o încăpere spațioasă, cu tavanul foarte înalt, slab luminată de-o lampă de petrol, cu decoruri de toate dimensiunile sprijinite de pereți. La o măsuță ședea cu capul în mâini directorul teatrului. Auzind pași se întoarse și arătă o față descompusă, brăzdată de șiroaie de lacrimi.

— Sunt un om sfârșit, un om compromis, senor! strigă el, ridicând brațele. Ce dezastru! În prezența dumneavoastră! Toată Europa va afla! Ce catastrofă! Nu-mi rămâne altceva de făcut decât să-mi pun capăt zilelor! Da! Mă voi sinucide!

Racoviță îl consolă cum se pricepu, îi jură că va fi discret și că Europa nu va afla nimic și-i ceru să-l scoată afară din teatru.

Directorul insistă să-l conducă până la hotel, dar nu fu nevoie; don Escamillo îl aștepta în fața intrării. Părea foarte tulburat de emoțiile serii: tot drumul până la hotel, vorbi fără întrerupere, înjurându-l cu patimă pe tânărul cu ochii oblici care, după spusele sale, ar fi fost un borfaș periculos, cunoscut în toate porturile sud-americane.

După ce izbuti să scape de inginer, Racoviță își cercetă cu atenție buzunarele. Nu-i lipsea nimic, în schimb găsi o hârtiuță mototolită pe care citi următoarele cuvinte:

Don Julio, nu credeți la Senor Moreno și la omul lui. No son amigos.

Un amigo sincero

Mai citi biletul de câteva ori și se lăsă într-un scaun, pradă unei uimiri fără margini. Amicul „sincero” trebuie să fi fost tânărul cu ochii oblici. Păcat că nu înțelesese nimic din ce-i șoptise la ureche. Dar de unde se pricepea să aștearnă pe hârtie o frază românească, fie ea și vicioasă din punct de vedere gramatical? La mijloc era cu siguranță o confuzie: bilețelul era adresat unei alte persoane. Numai că și acel necunoscut „don Julio” trebuie să fi fost român. Un alt român în afară de el la Punta Arenas?

18
Cada cosa en su tiempo

Când coborî, îl găsi pe don Escamillo, așteptându-l la o masă, lângă scară. Aflând că intenționa să ceară ajutor prefectului, pentru a-și duce la îndeplinire planul inițial, inginerul se tulbură din cale afară: închiriase doi cai, cumpărase alimente, pregătise și îmbrăcăminte potrivită pentru excursia în pampas (pe masă se găseau, într-adevăr, două sombrerouri noi, noute, cu borul cât roata carului și ponchosuri în culori țipătoare: „o atenție din partea domnului Moreno"). Racoviță trebui să cedeze și don Esoamillo se liniști.

— N-are niciun rost să vă grăbiți, senor! spuse el. *Cada cosa en su tiempo!*

Trecuseră de bariera orașului, când îi ajunse din urmă un călăreț. După ce schimbă cu el câteva cuvinte în șoaptă, don Escamillo se întoarse spre Racoviță: era nevoit să mai întârzie puțin; fusese chemat de Moreno pentru a limpezi o chestiune importantă în legătură cu litigiul de frontieră.

Porniră în galop spre prefectură, unde inginerul intră, lăsând caii în grija lui Racoviță și asigurându-l că nu va zăbovi mai mult de cinci minute. După o jumătate de oră, naturalistul se plictisise să tot contemple fațada proaspăt vopsită a edificiului și să asculte glumele soldaților din gardă; deodată auzi un glas cunoscut:

— Hello, mister Racovitza! Cum vă mai simțiți?

Se întoarse: era reverendul, într-o haină neagră impecabilă, închisă până la gât. Ochelarii fumurii nu izbuteau să ascundă o enormă vânătaie care-i acoperea ochiul stâng. Racoviță nu se putu împiedica să nu zâmbească. Reverendul izbucni și el în râs.

— Nici dumneata nu arăți mai bine! strigă el. Eu măcar am avut onoarea să lupt cu un adevărat campion. Dar nu intri?

— Trebuie să plec într-o excursie. Și apoi nu cred că mi se va permite să asist. Senor Moreno spunea că…

— *Don't be a fool*[40]. E mai instructiv decât toate excursiile. Încolo, n-avea grijă! Ești cu mine!

Într-adevăr, garda nu numai că-i lăsă să intre dar le dădu și onorul; în sala de festivități a prefecturii, unde se ținea conferința, Racoviță recunoscu, în balcoanele interioare de la etaj, unde se îmbulzea publicul, pe doamna colonel și pe doamna prefect, însoțite de un tânăr înalt cu mustăcioară

neagră și nas acvilin, care nu putea fi decât don Carlos; mai erau acolo și alți senori și senorite care fuseseră în seara precedentă la teatru. Toată lumea urmărea cu atenție dezbaterile. La tribună se afla Don Sancho José Felipe de Figueras y Seggara din delegația argentiniană, care, smulgându-și cu războinică înfrigurare mustața cănită, ba se dădea un pas înapoi, gata să se rostogolească de pe podium, ba se culca peste masă, întinzând câte un deget acuzator încărcat cu inele și răspândind un val de imprecații:

— Gloria Argentinei, da, gloria… Nu vom permite… Forțele noastre armate…

Reprezentantul Boliviei strigă pe neașteptate:

— Cupoanele lui Brown y Foscas, asta e gloria Argentinei! Vă cunosc eu…

Don Sancho tresări și întoarse spre el o privire furioasă; era gata să-i răspundă, dar fu smuls de la tribună de senor Marcantonio, un avocat negricios, membru marcant în partidul guvernamental chilian. Acesta începu să răcnească cu o voce de bas, exact aceleași argumente, dar evident în favoarea lui. De altfel, nu-l asculta nimeni: picioarele răpăiau în podea, favoriții se zburleau, în timp ce delegatul Ecuadorului, care prezida în acea zi, agita cu desperare un clopoțel de argint. În pauză, în foyer, ziariștii schimbau păreri și alergau să-și anunțe ziarele prin telegraf.

— O escadră britanică a pornit din Scapa Flow, aruncă neglijent un ziarist englez. Cred că litigiul are să rezolve.

Între timp, la bufet, senor Figueras și senor Marcantonio se apucaseră de câte un nasture al redingotelor lor cărămizii, văratice, și se insultau într-un crescendo simțitor. Aparatele de fotografiat țăcăneau, creioanele caricaturiștilor alergau pe hârtie iar reverendul, care-și scosese ochelarii fumurii spre a vedea mai bine, exclama încântat:

— *Wonderful! Delicious! Amazing!*[41]

Dezbaterile fură reluate într-un tempo mai puțin furtunos. La tribună se urcase delegatul Perului, un senor înalt și palid, cu gâtul lung și subțire de pasăre, care citea cu glas sepulcral raportul unei „comisii tehnice”. Ceilalți delegați șușoteau între ei, priveau pe fereastră, se scobeau în nas; unii cu capul lăsat în piept sau sprijiniți în mâini, cu ochii închiși, păreau că ascultă cu atenție. De la o vreme începură să se audă sforăituri pe diferite registre: mai pițigăiate și mai grave, șuierătoare și pline de dramatism, sau domoale și ritmice. Doamnele din balcoane plecau. Racoviță se aplecă spre reverend și-i șopti:

— Nu-i văd pe senor Moreno și pe inginer. Unde să fie?

Reverendul zâmbi cu plăcere:

— La conferință!

— Și totuși nu sunt în sală!

— Aici e teatru, nu conferință! făcu reverendul și mai vesel, privindu-l cu coada ochiului.

— Nu înțeleg!

— *I beg you pardon!*[42] Uitasem că veniți din Europa.

Îl trase sub arcada unei ferestre și începu să-l lămurească în șoaptă ce înțelegea el prin „comedia argentino-chiliană". Frontiera dintre cele două state fusese stabilită „pe linia celor mai înalte piscuri, acolo unde se împart apele", dar „linia" era destul de vagă, întrucât nu se cunoștea precis înălțimea munților respectivi, iar apele erau foarte capricioase și-și schimbau albia în fiecare primăvară. De altfel, această problemă nu preocupase pe nimeni până anul trecut, când în ținuturile San Martin și Viedma, de lângă frontieră, fuseseră descoperite bogate zăcăminte de aramă, zinc și aluminiu. Guvernul argentinian se grăbise să le concesioneze societății engleze Brown and Foscas, iar guvernul chilian semnase și el un contract în același sens cu Araconda Cowper Mining Corporation din New-York. Din păcate, reprezentanții celor două societăți nu izbutiseră să ajungă la o înțelegere cu câteva luni în urmă la Londra și în lipsa unei alte soluții, fusese aranjată conferința de la Punta Arenas. Delegații lui Brown and Foscas și ai lui Araconda Mining Corporation se aflau la ora aceea împreună cu senor Moreno și cu șeful delegației chiliene, într-o încăpere din altă aripă a edificiului prefecturii.

— Ca să aibă mai multă liniște. Înțelegeți, mister Racovitza? adăugă reverendul și făcu cu ochiul. Apoi se plecă peste balcon și aruncă o privire satisfăcută asupra sălii, de unde se auzea glasul tărăgănat al raportorului, acompaniat de sforăiturile sonore ale delegaților.

Racoviță zâmbi.

— Sunteți un om bine informat, părinte!

Reverendul ridică ochii spre tavan și-și desfăcu brațele:

— Ca purtător al cuvântului ceresc trebuie să știu și ce se petrece pe pământ! Apoi, oftând: Și pe urmă aici e atâta plictiseală! Era să mă bat cu prefectul pentru ca mister Scripps, delegatul lui Brown and Foscas, să locuiască la mine și nu la el. Trebuie să știți că mister Scripps e un căpcăun cum nu s-a mai pomenit. De o săptămână de când e în Punta Arenas mi-a

înghițit numai el singur doi curcani, patru pui și cinci rațe. Nu-l mai pun la socoteală pe mister Stricks de la Araconda; fiind bun prieten cu mister Scripps și aflând de la acesta că bucătăreasa mea gătește admirabil, se invită în fiecare seară la mine la masă. Briganzii! Au să-mi golească ograda de păsări!

Plescăi din buze, ca și cum aceasta i-ar fi adus un beneficiu nu o pagubă, și adăugă, frecându-și mâinile:

— Nici nu-ți poți închipui ce drăguți sunt amândoi! Și cum li se dezleagă limbile când le pui în față o friptură gustoasă și o sticlă cu vin bun! Afli de la ei atâtea lucruri interesante!

— Se pare că pentru dumneavoastră culisele diplomației prezintă o atracție deosebită, observă Racoviță.

Preotul își ridică iar privirile în tavan.

— Deșertăciunea deșertăciunilor, totul nu e decât deșertăciune! Și eu sunt supus slăbiciunilor omenești, domnule! Păcatul meu este o curiozitate fără margini, trebuie s-o recunosc. Dar el are și o parte bună: cercetând fără odihnă, atât cât îmi este îngăduit în această sălbăticie, resorturile ascunse ale treburilor lumești, îmi dau încă o dată seama cât de șubrede sunt ele și că singura putere adevărată se află acolo… Și împunse cu degetul spre tavan. Numaidecât se aplecă spre urechea naturalistului și-i șopti: Am să vă dezvălui un lucru pe care nu-l știu decât foarte puțini oameni în întreaga lume, domnul meu… În Brazilia, aproape de frontiera Argentinei sunt depozitate cantități considerabile de arme. S-ar putea ca ele să intre în mâna juntei revoluționare din Argentina… dacă junta se va arăta mai înțelegătoare cu anumite interese ale anumitor societăți. S-ar putea ca guvernul să fie și mai înțelegător decât junta și atunci armele vor fi ale lui. În orice caz, cel care le va deține va fi stăpânul Argentinei.

— Și care e situația în momentul de față? întrebă Racoviță.

— Iată singurul lucru pe care nu-l știu, – mărturisi reverendul, dintr-odată întristat, – și dacă nu știu eu înseamnă că nu știu nici Scripps și Stricks. Se așteaptă o telegramă. Poate să sosească și peste un ceas… și deseară… mâine… Cine știe? Își împreună mâinile pe piept: Numai Cel-de-Sus care le știe și le hotărăște pe toate! Deocamdată senor Moreno e „cu moartea în sân și zâmbetul pe buze”, cum spune mister Scripps. Încearcă să facă mai ușoară trecerea timpului pentru prietenii mei și să păstreze convenințele până când va sosi telegrama și va începe conferința propriu-zisă… la care va participa și el… sau, poate, delegatul noului guvern argentinian. Căci,

dear mister Racovitza, așa cum prea bine vezi (aruncă o privire înduioșată către ornamentele de stuc de pe tavan) omul nu este decât un fulg în mâinile Domnului!

Dintr-odată, jos, în sala de ședințe, izbucniră aplauze puternice, amestecate cu huiduieli și fluierături nu mai puțin viguroase. Se apropiară amândoi de balcon. Senor Moreno, în fracul său verde, cu broderii în fir de argint, se urcase la tribună și aștepta cu un zâmbet palid să se potolească zgomotul. Reverendul plescăi din buze și se întoarse spre naturalist cu un gest larg al mâinii, zâmbindu-i îmbietor, ca și cum l-ar fi poftit să se așeze în fața unei mese încărcate cu bunătăți:

— Dar poftim, mister Racovitza… poftim mai aproape. Să ascultăm!

— Nu cred că voi avea timp. Îl văd pe don Escamillo suind scările. Trebuie să plec. Vă urez petrecere plăcută, părinte, și vă mulțumesc pentru lămuririle atât de interesante.

— …și confidențiale! Confidențiale mai ales! precizează reverendul ducând un deget la gură.

Don Escamillo, vizibil indispus de prezența lui Racoviță în incinta conferinței, îl scoase cât putu de repede de acolo și, când ajunseră afară, îl anunță că excursia fusese amânată: văzând prin fereastră caii achiziționați de el, senor Moreno se arătase nemulțumit de aspectul lor și dăduse ordin să fie înapoiați proprietarului și să se găsească imediat alții, mai arătoși, demni să fie călăriți de un reputat savant european. Urmă o scenă destul de neplăcută. Scos din răbdări, Racoviță declară ritos că se lipsește și de pampas și de armăsarii araucani și de solicitudinea lui senor Moreno și chiar de tovărășia atât de plăcută a lui don Escamillo. Inginerul vru să riposteze, dar Racoviță îi întoarse spatele și se îndepărtă cu pași mari.

Era foarte mulțumit că e în sfârșit singur. Tocana pipărată, mirosind îngrozitor a oaie, pe care o mâncă la prânz într-o cârciumă i se păru excelentă; vinul acru, de asemenea. După-masă o luă alene spre plajă: intenționa să culeagă scoici și să cerceteze structura stâncilor care alcătuiau faleza. Se pregătea să arunce o monedă în sombreroul unuia din cerșetorii care colindau călare străzile orașului, dar un ghiont îi aruncă moneda din mână. Se întoarse repede și-l recunoscu în trecătorul neatent pe reverendul englez. Roșu la față ca racul și asudat, acesta se scuză și îi șopti la ureche:

— A sosit!

— Ce a sosit? întrebă naturalistul, pipăindu-și umărul lovit.

— Telegrama, domnule! făcu celălalt, dându-și ochii extatic peste cap. Alerg să aflu ce scrie în ea! Vino cu mine! și-l prinse de braț.

„Ducă-se dracului de telegramă!” înjură cu năduf Racoviță în sinea sa; apoi, pretextând că are treburi însemnate, își desprinse brațul. Reverendul clătină din cap, dezamăgit, apoi, luându-și seama, porni în goană, mai departe. Racoviță vru să-și caute și el de drum, dar cerșetorul i se așezase în oale și arăta cu degetul moneda care căzuse pe un morman de gunoi. „N-a priceput pesemne că i-am dat-o lui!” își spuse Racoviță. Zâmbi și răspunse cu un gest asemănător. Cerșetorul se încruntă și-și împinse calul mai aproape, gata, gata să-l răstoarne cu crupa pe naturalist, în timp ce cu degetul împungea din ce în ce mai energic spre grămada de gunoi. Racoviță dădu din umeri și-i întoarse spatele; abia atunci observă că în jur se strânsese o mulțime de inși, cu mutre amenințătoare, care nu păreau de fel dispuși să-l lase să treacă. Se aplecă, luă moneda și o depuse în pălăria cerșetorului cu o reverență adâncă, la care cerșetorul răspunse înclinând grav din cap. Se stârniră râsete și cercul privitorilor se deschise eliberându-l.

Incidentul acesta îi întunecă într-o oarecare măsură buna dispoziție; banalitatea specimenelor culese pe plajă îl înnegură și mai mult, iar apariția lui don Escamillo îl făcu să se simtă de-a dreptul persecutat de soartă. Inginerul mai avu și proasta inspirație să-și arate bucuria pentru că „după câteva ceasuri de căutare izbutise să-l găsească”. Racoviță ripostă, abia stăpânindu-și iritarea:

— Foarte măgulit, don Escamillo… Într-adevăr măgulit de atenția ce o arătați umilei mele persoane! Dar îngăduiți-mi, totuși, o sugestie: nu credeți că ar fi cazul să vă mai ocupați de hărțile și schițele dumneavoastră topografice și… și să mă lăsați pe mine în pace?

— De ce, *tocmai acum* ar fi cazul, senor? întrebă inginerul cu un zâmbet ciudat.

— Știu și eu? Să nu mai discutăm. Aș vrea să cinez. Făcu o plecăciune ironică: Îmi dați voie?

Porniră în tăcere spre oraș. Racoviță observă că deasupra prefecturii flutura lângă tricolorul republicii Chili drapelul argentinian, alb-albastru, cu soarele în mijloc: alăturarea simbolică a celor două pavilioane nu putea să nu aibă legătură cu telegrama de care-i vorbise reverendul. Era cât pe ce să încerce a-l iscodi pe don Escamillo, dar acesta se opri în loc, aruncă spre drapele o privire duioasă și pronunță sacramental:

— *Cada cosa en su tiempo!* Apoi ceva mai târziu, când pătrundeau în tavernă: Vine și vremea hărților, senor! Și a schițelor topografice!

Racoviță văzu în aceste cuvinte răspunsul ofensat la sugestia nu tocmai amabilă făcută de el mai înainte. Ca să-l îmbuneze pe inginer, începu să-i vorbească de excursia în pampas, pe care spera că o vor începe, în mod irevocabil, a doua zi. După ce hotărâră ca inginerul să-l trezească înainte de revărsatul zorilor, luară cina, ciocniră ca doi buni prieteni un pahar de vin de Alicante (senor Moreno trimisese în timpul după-amiezii două sticle pentru oaspetele său) și se despărțiră împăcați.

Era încă întuneric, când Racoviță fu trezit de lovituri puternice în ușă. Sări jos din pat, aprinse lumânarea și începu să se îmbrace în grabă, strigând: „Numaidecât, don Escamillo! Sunt gata numaidecât!" Nu era însă don Escamillo, ci alguazilul care-i ceru să-și strângă lucrurile și să-l urmeze imediat; doi polițiști, aflați în spatele său, își mângâiau cu gesturi elocvente tocurile de lemn ale revolverelor de la șold. Încă buimăcit de somn, Racoviță începu să protesteze, să strige că e un procedeu barbar, că la mijloc nu poate fi decât o confuzie și să le ceară să aștepte până dimineața când lucrurile se vor limpezi. Îi fu cu neputință să se înțeleagă cu ei și atunci îl strigă pe don Escamillo: acesta dormea, probabil, atât de adânc, încât nu dădu niciun răspuns. Spumegând de furie, Racoviță coborî scara tavernei, încadrat de cei doi polițiști care-l împungeau din când în când cu țevile revolverelor în coaste, producându-i un fior neplăcut. Auzind zvon de muzică și văzând umbre numeroase prin ferestrele luminate ale prefecturii, se opri în loc și începu să vocifereze, cerând să fie chemat senor Moreno. Alguazilul rămase însă surd la rugămințile sale și revolverele celor doi polițiști îl convinseră să se liniștească și să pornească mai departe.

Își petrecu restul nopții într-o celulă din temnița orașului, pe o saltea de paie mucegăită și plină de insecte, în tovărășia unui traficant de carne vie, care otrăvise două femei, și a casierului băncii din Punta Arenas, care avusese ghinionul să fie prins în clipa când voia să fugă cu banii deponenților. Casierul, un băiat vesel și deștept, vorbea câteva limbi străine și Racoviță se mai ușură povestindu-i necazurile sale la care celălalt participă cu mult sentiment, deși se vedea cât de colo că nu crede un cuvânt din ceea ce i se spune. Dimineața, pe la orele nouă, oblonul de la ușa de fier a celulei se trase în lături și în deschizătură apăru figura uscățivă a lui senor Escamillo.

— Don Escamillo! strigă naturalistul, repezindu-se la ușă. Bine că te văd! Scoate-mă mai repede de aici!

— Mereu vă grăbiți, senor!

— Nu-mi arde de glumă! Senor Moreno știe în ce încurcătură am intrat?

— Don Raul a fost nevoit să plece în munți pentru a supraveghea lucrările de trasare a liniei de frontieră. M-a rugat să vă transmit cele mai bune urări și să vă comunic că…

— Ești nebun? Ce să fac cu cele mai bune urări? Aleargă la prefect, la colonel, expediază o telegramă la legația română din Santiago! Hai, du-te, nu mai sta!

— Aveți răbdare, senor! Don Raul m-a rugat să vă comunic că nu a uitat dorința dumneavoastră de a vizita Țara de foc. În consecință veți pleca la Ushuhaia cu crucișetorul argentinian „La Plata", care va arunca ancora în portul Punta Arenas mâine sau poimâine. La Ushuhaia vă veți îmbarca pe primul transatlantic care vă va duce, în cele mai bune condițiuni, de cealaltă parte a Atlanticului. Don Raul vă sfătuiește să rămâneți acolo și să nu mai călcați niciodată pe pământul Americii de Sud. S-ar putea să dați peste alți oameni și să vi se întâmple și mai rău!

— Ați înnebunit cu toții? Eu plec în Antarctica și n-am nicio trebuință de America voastră!

— Asta rămâne de văzut, senor!

— Dacă pierd legătura cu expediția, să știi că vei plăti scump! Veți da socoteală cu toții!

— *Cada cosa en su tiempo, senor!* spuse cu un zâmbet imperceptibil don Escamillo.

Oblonul se închise cu un zgomot sec; se auziră pași care se îndepărtau, apoi scârțâitul unei uși și scrâșnet de zăvoare grele. Racoviță continuă multă vreme să bată cu pumnii în tăblia de fier a ușii, să blesteme și să profereze cele mai cumplite amenințări la adresa lui don Escamillo și a lui senor Moreno, a diplomaților din America latină și a colegilor lor de pe întreaga suprafață a pământului, în timp ce proxenetul asasin fluiera încetișor printre dinți și-și curăța unghiile, iar casierul, așezat pe salteaua soioasă din care ieșeau paiele, îl privea gânditor, frecându-și bărbia.

19
Puțină istorie

Ori de câte ori își aducea aminte de evenimentele petrecute la Punta Arenas în luna noiembrie 1897, fostul prefect al orașului îl blestema în gând pe senor Moreno, căruia îi făcuse atunci un serviciu prietenesc, ținând câteva zile la răcoare un periculos dușman al statului argentinian; iar colonelul, pensionat înainte de vreme, roșea amintindu-și că tot atunci cariera sa militară se încheiase cu un episod lipsit de glorie.

Gazetele chiliene ne pot da unele indicații în acest sens. În „La prensa di Santiago" din 10 noiembrie 1897, găsim pe prima pagină titlul cu litere de o șchioapă: „IZBUCNIREA OSTILITĂTILOR CU ARGENTINA! PUNTA ARENAS INVADAT DE TRUPE DUȘMANE! REZISTENȚA EROICĂ A SOLDAȚILOR NOȘTRI!" iar dedesubt două coloane întregi de amănunte cu specificarea: „Prin telegraf de la corespondentul nostru special pe front". Ne vom dispensa de a cita textul; nici un alt ziar din Santiago nu a suflat un cuvânt despre războiul argentino-chilian, iar „La prensa" a fost suspendată pe două săptămâni și directorul dat în judecată pentru publicarea de știri false. Se iscă totuși o întrebare: cum se poate ca o gazetă să cuteze a inventa nu o crimă, nu un scandal de familie menit să stoarcă bani unui magnat al finanței, nu o criză de guvern, ci un război în toată regula? Nu cumva avuseseră efectiv loc ciocniri la Punta Arenas, pe care, atât guvernul chilian cât și cel argentinian nu aveau niciun interes să le dea publicității?

Pentru a putea răspunde va trebui să revenim asupra unui fapt istoric, pomenit până acum doar în treacăt în povestirea noastră: este vorba de răscoala peonilor din provinciile de sud ale Argentinei, denumită de unii istorici „junta lui Santa Maria și Garcia Rodriguez". După cum anunța și o anumită telegramă primită de senor Moreno, tratativele dintre răsculați și reprezentanții lui „Araconda Cowper Mining Corporation" eșuaseră. Aproape lipsiți de arme și muniții, trădați de ofițeri și de o bună parte din trupele ce li se alăturaseră la început, răsculații continuară, totuși, să se bată în mai multe provincii, provocând serioase pierderi trupelor guvernamentale trimise împotriva lor. Răscoala a putut fi definitiv lichidată abia la sfârșitul lui decembrie 1897; o bună parte din conducătorii peonilor rămași în viață au fost prinși și executați, iar profesorul Santa Maria s-a refugiat în Mexic, unde și-a publicat mai târziu memoriile în două volume, cuprinzând în

anexă proiectul reformei agrare, pentru care luptase douăzeci de ani și era aproape s-o traducă în viață.

Nu e lipsit de interes pentru povestirea noastră să amintim că cele două fiice ale profesorului, Juana și Estrelitta, precum și fiul său, Esteban, participaseră efectiv la răscoală. Juana, care absolvise cu strălucire conservatorul din Buenos Aires, refuzase un angajament la un mare teatru din capitala Argentinei și trecuse cu un an în urmă în Chili, la Punta Arenas, unde senor Menedez, fascinat de frumusețea și talentul ei, o primise imediat în trupa sa. Punta Arenas fiind singurul port mai important de pe malul continental al strâmtorii lui Magalhaes, era neapărat necesară acolo prezența unui om sigur care să facă legătura cu răsculații din Țara de foc. Estrelitta, fiica mai mică a profesorului, care luase parte ca simplu soldat, la câteva ciocniri violente cu regimentele guvernului, veni și ea, deghizată în haine bărbătești, la Punta Arenas ca să-și ajute sora. Esteban servea ca locotenent în al treilea regiment de linie, unul din primele regimente care la chemarea generalului Rodriguez se ridicase împotriva guvernului. Spre ghinionul lui Esteban, conform planurilor generalului Rodriguez, al treilea regiment de linie trebuia să rămână în rezervă lângă graniță, pentru a tăia retragerea trupelor guvernamentale înfrânte. Prin Estrelitta, care se împrietenise cu bucătăreasa reverendului englez, tânărul locotenent avu tristul privilegiu de a cunoaște înaintea generalului rezultatul tratativelor dintre tatăl său și societatea americană. Tot atunci primi o altă veste proastă: omul numit de el și de surorile sale „don Julio” căzuse până în cele din urmă în capcana întinsă de Moreno. Lovitura cea mai grea avea s-o capete abia peste câteva zile, când comandantul citi în fața întregului regiment ordinul de zi, prin care Rodriguez cerea soldaților și ofițerilor să jure credință guvernului. Esteban refuză să facă acest lucru și compania sa îi urmă exemplul. Refuzară de asemenea să predea armele, ceea ce avu drept consecință o încăierare sângeroasă în care cei mai mulți dintre oamenii lui Esteban își pierdură viața; el însuși fu rănit la mână și izbuti să se retragă împreună cu rămășițele companiei, abia la căderea nopții. Plănuia să-și croiască drum spre grosul trupelor răsculate, dar fu cu neputință: a doua zi dimineața, toate drumurile erau ocupate de guvernamentali și atacurile sale desperate fură respinse peste tot. Nu-i mai rămânea decât să treacă frontiera în Chili și să se oprească o zi sau două lângă Punta Arenas, la estancia unui prieten al său, doctor; acesta avea să dea primele îngrijiri răniților, apoi aveau să treacă în Țara de foc. Estrelitta, care-i aștepta la estancia, le ceru să

facă un ultim efort: „don Julio” nu putea fi lăsat în mâinile guvernamentalilor…

În acest timp, la Punta Arenas conferința diplomatică se încheiase cu succes: regiunile San Martin și Viedma rămăseseră pe teritoriul Argentinei, în schimb președintele republicii Chili primi prin curier special o scrisoare de mulțumire, semnată de mister Scripps și de mister Stricks; era informat în post-scriptum că „Stock-Exchange-Bank” din Santiago ținea la dispoziția sa acțiuni în valoare de 25.000 pesetas ale noii societăți recent înființate, „Araconda-Brown and Foscas Mining Corporation”. La prefectură aveau loc banchete și baluri în fiecare noapte; senor Menedez își redobândi prestigiul, dând o nouă reprezentație de gală în prezența membrilor conferinței, a ofițerilor de pe navele argentiniene și, firește, a întregii societăți elegante din Punta Arenas. În sala de spectacol, păzită de un dublu cordon de polițiști, se putea intra numai cu invitații, galeria era împânzită cu oamenii alguazilului, așa că în acea seară nu se mai produse niciun incident. Unii spectatori regretară absența de pe scenă a unei frumoase actrițe, despre care se șoptea că ar fi dispărut în mod misterios din Punta Arenas cu câteva zile mai înainte, ceea ce însă nu-i împiedică să aplaude călduros, împreună cu întreaga sală, pe ceilalți actori. După terminarea piesei, cea mai mare parte din public, împreună cu întreaga trupă în frunte cu directorul, se îndreptă spre prefectură, unde la fel ca în fiecare seară erau întinse în sala de recepție mese lungi cu gustări și sticle pline; se mâncă strașnic, se bău șampanie în cantități uriașe și se dansă până dimineața.

Răpuși de oboseală, dormeau cu toții, de la prefect până la alguazil, de la colonel și până la ultimul soldat din garda mixtă. Deodată, dinafara orașului, începură să se audă focuri de pușcă. Asemenea zgomote erau obișnuite la Punta Arenas, mai ales în ultimele zile; chefliii nu le dădură nicio atenție și se întoarseră pe partea cealaltă. Răpăiala continuă însă, din ce în ce mai violentă, și deodată bubui din aceeași direcție tunul, ceea ce nu se mai întâmplase de la 1840, de când se răsculaseră deținuții politici. Prefectul, adormit încă de pe la miezul nopții pe o canapea din biroul său, sări speriat în picioare. Primul său gând fu să alerge acasă să-și liniștească soția. Avusese însă grijă altcineva s-o facă mai înainte: când deschise ușa dormitorului o văzu pe nevastă-sa în pat în brațele interpretului lui don Carlos; dormeau amândoi atât de profund, încât nici nu aveau habar de groaznicele bubuituri de tun ce se repetau cu regularitate din minută în minută. Ce-i rămânea de făcut? Să-i împuște pe amândoi păcătoșii, sau

numai pe soția păcătoasă, sau numai pe păcătosul actor și amic de casă, sau să se ucidă pe sine, iar pe amanți să-i lase în viață, pradă unor veșnice remușcări? Nu găsise încă soluția cea mai potrivită când alguazilul intră în alcov, mai mult mort decât viu, pentru a-l anunța că trupele argentiniene trecuseră granița și atacau Punta Arenas. Această veste îl făcu pe prefect să uite de afrontul suferit și să-și prețuiască viața la justa ei valoare; ce s-a întâmplat cu el mai apoi, nu interesează… Nu putem însă ascunde faptul că în timp ce prefectul mai discuta cu alguazilul dacă să se ascundă în pivniță sau să fugă din oraș, colonelul alerga pe strada principală în direcția portului, îmbrăcat într-o lungă cămașe de noapte, sub care se vedeau cizmele cu pinteni confecționați din două pesetas de aur. O salvă de artilerie, mai puternică decât celelalte, îl făcu să se oprească și să se arunce la pământ: un ofițer beat de pe bordul unuia din crucișetoarele argentiniene dăduse ordin să se răspundă cu toate tunurile de pe bord la ceea ce credea el că este un tir sărbătoresc al artileriei chiliene în cinstea încheierii tratativelor diplomatice. Abia după vreo jumătate de oră bietul colonel îndrăzni să se ridice în coate și să-și rotească în jur privirile buimace. În această poziție, nu tocmai belicoasă, îl surprinse obiectivul aparatului de fotografiat al unui reporter care alerga prin oraș în căutare de „aspecte senzaționale”. Ziarul acestuia era un ziar guvernamental chilian și nu publică fotografia colonelului; ea fu însă trimisă la Ministerul de Război unde provocă ilaritate. Ajunse în cele din urmă pe biroul ministrului care hotărî imediata pensionare a comandantului garnizoanei din Punta Arenas.

În ceea ce-l privește pe senor Moreno… Dar, credem că cititorii noștri își închipuie cum se simțea prevăzătorul senor Moreno în acele clipe când spiritul său de prevedere părea a fi primit o dezmințire atât de categorică. Să ne îndreptăm mai bine spre închisoare să vedem ce s-a întâmplat cu Emil Racoviță…

Nu cumva am venit prea târziu? Poarta zăbrelită a închisorii este larg deschisă; în camerele de gardă, pe coridoarele pustii, în curte, paznicii zac pe jos legați fedeleș, cu călușe în gură; celula în care a fost închis trei zile eroul nostru e goală, cu ușa dată de perete… Dar ce-a fost asta? O bubuitură teribilă a zguduit zidurile șubrezite ale fortului! Să ne luăm inima în dinți și să ne îndreptăm spre turnul Arsenalului. Atenție!… Să nu ne vadă directorul închisorii care trece gâfâind, cu fața șiroind de sudoare, purtând în brațe trei ghiulele rotunde. Unde se duce? Cotește la dreapta, se urcă pe o scară de piatră; după ce ajunge pe bastionul sudic al fortului, lasă jos ghiulelele,

încet, cu precauțiune, în dreptul unui mortier cu țeava scurtă și pântecoasă, așezat pe un postament de lemn cu rotile, un mortier din acelea folosite pentru apărarea redutelor pe la jumătatea secolului al 19-lea. Și comandantul Arsenalului e acolo: el apropie un fitil aprins de culasa mortierului… O nouă bubuitură și suntem învăluiți într-un nor gros de fum. După câteva clipe, fumul s-a risipit; dar unde este bravul artilerist și ajutorul său? Iată-i pe amândoi într-un colț al bastionului, departe de mortier, ghemuiți lângă zid, cu pleoapele strânse și palizi ca varul, tremurând din toate mădularele… Să ne înarmăm cu răbdare și să așteptăm până când comandantul Arsenalului deschide un ochi și întreabă în șoaptă pe celălalt:

— Auzi ceva, don Fernando?

— N-aud nimic, don Alfonso! răspunde celălalt după un răstimp, deschizând și el un ochi.

— Ce e de făcut? Să coborâm, don Fernando? cutează să întrebe don Alfonso; don Fernando deschide și celălalt ochi și răspunde după câteva clipe de gândire:

— Nu coborâm, don Alfonso! Ne vor măcelări bandiții care asediază fortul!

— Atunci, ce ne facem, don Fernando?

— Mai trage o ghiulea, don Alfonso! Numai așa îi vom ține la respect!

Bravul artilerist se apropie de mortier, introduce pe țeava o ghiulea, apoi aprinde fitilul și… Dar ce rost are să ne mai lăsăm asurziți de bubuiturile grozavului mortier? Cititorii noștri au înțeles de bună seamă că apărătorii orașului Punta Arenas, care resping prin pivnițe și poduri de case atacurile furioase ale inamicului, nu vor putea trimite ajutor vitejilor din fort până ce aceștia nu vor fi epuizat toate rezervele de ghiulele aflate în arsenal.

Să pornim, așadar, mai departe în căutarea eroului nostru.

20
În umbra celuilalt

Când a abordat groaznica Țară a Pământului de Foc, d. Racoviță se putea deja considera en pays de connaissance.

I. Teodorescu. Un român la Polul Sud.
Adevărul, 10 septembrie 1899.

În timp ce la Punta Arenas bătălia era în toi, un mic vas cu pânze naviga de-a lungul strâmtorii, apropiindu-se de țărmul Țării de foc. Spre seară acostă la malul stâng al unui golf îngust, unde se vedea printre fagii uriași o clădire de scânduri, un fel de șopron fără ferestre, cu acoperișul pe jumătate prăbușit. Ploua torențial și cei de pe vas erau uzi leoarcă. Păsiră pe mal clănțănind din dinți și alergară să se adăpostească în șopron. Erau vreo 15 inși. Cei mai mulți dintre ei aveau puști și erau încinși cu cartușiere late peste uniformele albastre, mototolite și murdare, unele pătate cu sânge. La porunca unuia dintre ei, un tânăr înalt cu fața smeadă și cu brațul drept atârnând fără vlagă într-o eșarfă legată de gât, câțiva oameni strânseră vreascuri și după vreo jumătate de oră izbutiră să aprindă focul. Se adunară cu toții în jurul focului. După ce-l privi o vreme stăruitor pe un civil așezat lângă el, și care nu era altul decât Racoviță, omul cu brațul în eșarfă îi spuse, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Dumneata nu ești don Julio!

Cu toate că vorbise destul de tare, Racoviță părea să nu-l fi auzit. Judecând după paloarea feței nebărbierite de mai multe zile și după ochii umflați, cu cearcăne vinete, era foarte ostenit. Celălalt se încruntă și-l prinse de braț.

— De ce ne-ai înșelat? Dumneata nu ești don Julio!

Racoviță tresări și se întoarse. Desfăcu brațele și deschise gura ca să răspundă. Deodată prinse a râde și lăsă brațele să-i cadă. Râsul îi cerea un efort prea mare și conteni repede. Fața i se umbri.

— N-aș vrea să credeți că sunt ingrat, senor, – vorbi el, articulând cu greu cuvintele, dar… dar… încep să regret că m-ați eliberat din închisoare. Cu cei de acolo căzusem până în cele din urmă de acord asupra numelui meu. În timp ce cu dumneavoastră și cu senorita…

Înclină capul într-un salut nițel ironic spre o fată de 19-20 ani, îmbrăcată într-o bluză de stofă cadrilată, cu pantaloni negri de călărie și cizme în

picioare. Zâmbi:

— …Cu dumneavoastră și cu senorita… mi se pare că nu mă voi putea înțelege niciodată. M-am căznit s-o conving pe senorita că nu sunt…

— Termină cu această comedie, don Julio! îl întrerupse fata care se ridicase în coate și-l privea mânioasă. Nu-ți dai seama că nu mai are niciun rost? Și tu, Esteban… Îl încurajezi! Te amuză farsele lui, nu-i așa? Tocmai acum ți-ai găsit să te amuzi! Frumos îți șade! Frumos vă șade la amândoi!

— Iată-mă și farsor! făcu Racoviță cu o desperare comică în glas. Apoi, aplecându-se spre Esteban: vedeți bine, senor, că nu eu sunt cel care vrea să vă înșele. V-aș fi foarte recunoscător dacă ați lămuri-o pe senorita că nu sunt cine crede ea.

Urmă o discuție foarte înfierbântată între frate și soră. Cu acest prilej, Racoviță află că „don Julio" era un prieten intim al familiei Santa Maria și că între el și acel personaj era o asemănare „fenomenală", ceea ce recunoștea și Esteban. Tânărul locotenent afirma însă că don Julio, pe care nu-l mai văzuseră de multă vreme, era mai nalt și mai spătos și că ar fi trebuit să aibă de data aceea peste patruzeci de ani, ceea ce nu s-ar fi putut spune în niciun caz despre omul de lângă ei. Sora sa, Estrelitta, susținea că „don Julio era dintre oamenii care nu îmbătrânesc niciodată"; se vedea însă că începe să șovăie. Racoviță izbuti în cele din urmă să se facă ascultat și la povesti cu lux de amănunte cine este, de unde vine și unde se duce, insistând îndeosebi asupra aventurilor sale de la Punta Arenas. Începea să întrevadă rolul destul de ridicol jucat de el acolo:

— Intrigi, închisori, focuri de armă, evaziuni senzaționale… E un rol prea aventuros pentru un naturalist pașnic ca mine! încheie el râzând. Îngăduiți-mi, senor și senorita, să redevin eu însumi și să mă întorc la uneltele mele.

Fețele celor doi căpătaseră o expresie rece, închisă, aproape disprețuitoare. Racoviță începu să se simtă prost și tocmai de aceea vru să mai spună ceva, nici el nu știa ce, dar Estrelitta, a cărei bărbie începuse să tremure, se ridică brusc de lângă foc și fugi afară. Racoviță rămase câteva clipe cu privirile întoarse după ea, apoi își lăsă încet capul în piept.

— Vă rog să mă iertați, șopti el. V-am dezamăgit… Bănuiesc că vă sunt o povară și dacă există vreo posibilitate să mă întorc…

— Nu ne cunoașteți, senor, spuse Esteban. Nu sunteți don Julio, dar sunteți compatriotul lui și aceasta e destul ca să găsiți adăpost și sprijin la oricare argentinian cinstit.

— Atunci… atunci pot nădăjdui că mă veți ajuta să-mi duc aici munca științifică?

— Sunteți oaspetele nostru, senor. Vom face tot ce ne va sta în putere pentru a vă satisface dorința. Își alunecă o clipă privirea spre ușă, apoi adăugă: Nu trebuie să fiți supărat pe Estrelitta… Pentru ea, don Julio e un hidalgo fără pereche, un cavaler de legendă: avea treisprezece ani când l-a cunoscut și la treisprezece ani… înțelegeți…

— Cine a fost don Julio? întrebă Racoviță.

Esteban clătină din cap.

— Ei… Don Julio… Don Julio…

— Vă ascult, senor.

— Mă duc să văd unde e zănatica aceea, spuse Esteban, întorcându-se spre Racoviță cu aceiași privire rece de mai înainte. Se ridică gemând și, ținându-și cu mâna sănătoasă brațul rănit, se îndreptă spre ușă.

Deși nu-i mai era somn, Racoviță se culcă și închise ochii. Auzi pași, apoi cineva se întinse încet în dreapta lui; se gândi că era Estrelitta și fu tulburat. Târziu, fiind încredințat că toți cei din jurul său adormiseră, se întoarse și întredeschise pleoapele. Privi îndelung chipul luminat de flacără al fetei, comparându-l cu cel al tânărului pe care-l văzuse, tot atât de aproape, oglindit în vitrina croitorului din Punta Arenas. Era același și totuși parcă era altul: culoarea bronzată a feței, asemănătoare cu a oricărui tânăr gaucho îi dădea un farmec primitiv, accentuat de bărbia voluntară și de nasul scurt, cu nări puternice, de pielița mătăsoasă, albăstruie a pleoapelor, umbrite de gene lungi. Își aminti privirile aprinse ce-i arunca Estrelitta cu câteva ceasuri în urmă și le regretă, dar numai o clipă. Nu pe el îl privea așa ci pe celălalt. Trebuie să fi fost un aventurier ca atâția alții care veneau în Țara de foc să caute aur. Și fata era o gâsculiță, tot atât de copilărește romanțioasă ca la 13 ani. „Un hidalgo!” șopti el cu dispreț și se răsuci pe partea cealaltă. Se chinui o vreme, încercând să adoarmă: o vedea acum și mai lămurit, năvălind în celula lui cu strigătul acela aproape neomenesc: „Don Julio! Dragul meu don Julio!”… Și îmbrățișările ei furtunoase… Nu, nu putea fi o gâsculiță; își riscase viața ca să-l scoată de acolo… adică nu pentru el și-o riscase: pentru omul acela… Ce ființă ciudată! Vru să se întoarcă s-o privească, dar dându-și seama că dorea nespus de mult acest lucru se înfricoșă și se trase ceva mai departe.

Când se trezi, Esteban și cea mai mare parte din oamenii săi plecaseră. Estrelitta îi ură bună dimineața pe un ton foarte politicos, deși cam rezervat,

și-l anunță că în urma dispoziției fratelui ei fugarii se împărțiseră în trei grupe pentru a putea trece neobservați frontiera. Aveau să se reîntâlnească la estancia profesorului Santa Maria, din munți. Porniră curând și ei la drum. La frontieră, grupul, format din Estrelitta, Racoviță și trei soldați, găsi într-un punct dinainte stabilit cinci cai mici, părăoși, aflați în paza unui gaucho, devotat cauzei răsculaților. Încălecară și porniră în galop în direcția munților care se profilau în zare.

Câteva ore mai târziu, erau departe în pampas. Ridicându-se în scări, Racoviță putea vedea marea de ierburi unduind și foșnind brusc, parcă speriată, pentru a face loc vreunui animal de pradă cu mers furișat. Din când în când, poteca îngustă pe care înaintau se ridica peste un dâmb: atunci se puteau vedea până departe, spre orizont, îngrămădirile de ierburi ale savanei, cu luminișuri în care tulpinile groase, colcăind de sevă, fuseseră strivite de copitele turmelor de cai sălbatici. Alteori se afundau în vâlcele, a căror existență nici n-o bănuiseră cu câteva clipe înainte; vârfurile ierburilor se uneau deasupra capetelor lor; mergeau la pas ca într-un tunel, în care bâzâiau milioane de insecte și unde îi amețea mirosul amar, pătrunzător al delgadillei[43], parfumul florilor roșii de ceibo[44] și topatopa[45]. Unul dintre soldați, pe nume Pablo, cânta, aproape culcat pe șa, cu ochii închiși, o melodie tristă, ca un ecou al unei iubiri pentru totdeauna pierdută:

Adios, mi chaparitta,
No ploras por tu Sancho
Que si s'el va del rancho
Muy pronto volvero.[46]

— Nu se va mai întoarce atât de curând! murmură Estrelitta mai mult pentru sine. Cine știe dacă… Își lăsă capul în piept.

Racoviță se pleca spre ea și-i șopti mișcat:

— Nu trebuie să-ți pierzi nădejdea, senorita! Vă veți întoarce cu toții acasă!

Fata își ridică privirea spre el și zâmbi. Ochii i se îngustară, părând și mai oblici.

— Vă mulțumesc, senor, – șopti ea, – sunteți un om bun.

Fără să-și dea seama, Racoviță prinse și el a zâmbi privind-o. Deodată fata se încruntă și întoarse capul. Dădu pinteni calului și o luă înainte, în trap grăbit.

Străbătute de un fior, ierburile foșneau, încovoindu-se: era un șuierat pătrunzător și straniu, ca o tânguire venită de departe, cu învolburări și

liniști neașteptate și grele: caii ciuliră urechile neliniștiți. Cerul devenise cenușiu, ca de oțel.

— Pampero! strigă din urmă un soldat.

— Se apropie furtuna, senor! spuse neliniștită Estrelitta, întorcându-se spre Racoviță. Trebuie să ne grăbim. Aici în apropiere este o estancia. Ne putem adăposti acolo!

Dădură pinteni cailor, fără să le mai pese de tulpinile groase și înalte care le șfichiuiau obrazul. Uruitul tunetului se auzea surd, dar din ce în ce mai apropiat. Păsări mari, negre, treceau foarte jos, atingând cu aripile vârfurile ierbii și scoțând țipete înspăimântate. Întorcând capul spre apus, Racoviță văzu un nor galben cu reflexe roșcate, care se lățea mereu cuprinzând orizontul. Pampasul clocotea, gemea, se zvârcolea, parcă ar fi vrut să se smulgă din milioanele sale de rădăcini și să fugă departe de urgia ce se pregătea. De undeva se auzi un nechezat ascuțit, apoi altul și altul; foarte aproape se stârni asurzitor, făcând să se zguduie pământul, ropotul a sute de copite. Călătorii noștri porniră și ei în galop, cu capetele trase între umeri, cu trupurile lăsate pe grumajii cailor.

Curând ierburile înalte ale pampasului începură să se rărească, pentru ca, deodată, să se tragă, asemenea unei cortine, la o parte, lăsând să se vadă în depărtare, sticlind învolburate, apele galbene, mâloase, ale unui râu. În stânga, înconjurată de tufișuri de ombu[47], se zărea o clădire albă, zveltă, cu coloane ca de templu grecesc.

— E estancia lui senor Ramirez, strigă Estrelitta. Simțind apropierea unui adăpost, caii galopau din toate puterile.

Sudoarea curgea șiroaie pe fețele călătorilor. Cămășile le erau ude. Deodată un fulger orbitor acoperi toată întinderea pampasului cu o lumină violetă și în aceeași clipă, norii se deschiseră răsturnând asupra călătorilor noștri un potop care-i năuci și făcu caii să se oprească o clipă în loc, speriați. Apoi, porniră iar în galop, prin pânza neîntreruptă de apă ce unise cerul cu pământul. Din când în când, o rafală de vânt desfăcea perdeaua opacă, și atunci, în depărtare se zăreau lucind pereții albi ai estanciei.

După vreun sfert de oră de goană, ajunseră acolo, uzi leoarcă. Poarta mare, din bârne grele, ferecate cu două bare de fier masiv, se deschise cu un scârțâit prelung, înecat de ropotul ca de mitralieră al ploii năprasnice.

Câțiva peoni, înveliți în pături, se repeziră să le ia hățurile din mâini. Estrelitta și Racoviță urcară grăbiți treptele largi ale peronului. O servitoare mulatră le ieși în întâmpinare. Naturalistul își spuse numele, iar Estrelitta se

dădu drept „însoțitoarea profesorului”, rostind la repezeală un nume oarecare. Trecură prin câteva saloane mari, tăcute, cu geamuri înalte și draperii de brocard cenușiu, cu pereții plini de tablouri, reprezentând nobili bărboși și senorite înalte, palide și orgolioase, apoi armuri grele, spade, arme de vânătoare. În sfârșit intrară în biroul lui senor Ramirez. Acesta, într-un costum de dril alb, cu cizme înalte de vânătoare și pinteni de argint, veni fără grabă în întâmpinarea lor, sărută mâna Estrelittei și se înclină distant în fața lui Racoviță.

— Sunt încântat să cunosc un om de știință și un reprezentant al culturii europene, spuse el. Știința, senor, m-a pasionat întotdeauna.

Timp de un sfert de ceas, mai schimbară câteva amabilități, în vreme ce, afară, furtuna se prefăcuse într-o ploaie monotonă. Din curte se auzeau tânguirile prelungi ale unui flaut însoțit de o tobă singuratică.

— Abia aștept să plec la Buenos Aires, spunea Ramirez. Îmi vine să turb în pustietatea asta. Soția mea nu a fost o singură dată pe aici, de trei ani, de când am cumpărat estancia. Și nu e de mirare! Pentru mine e o adevărată bucurie să primesc vizita unui om cult ca dumneata. Pot îndrăzni să vă întreb ce cercetări aveți intenția să faceți? Vă interesează cumva viața onașilor?

— Specialitatea mea este studiul plantelor și al animalelor. Dar…

— Foarte bine! râse Ramirez. Onașii, acești fii de cățea, nu sunt decât niște animale. Intră în competența dumneavoastră! Privi mirat figura rece a naturalistului, apoi izbucni iar în râs: Ah, dumneavoastră, europenii, cu prejudecățile dumneavoastră! Habar n-aveți ce se petrece pe tărâmurile astea și veniți să ne țineți predici despre blândețe și omenie. Cum să fii blând cu acești bandiți și fii ai infernului?

Ușa se deschise făcând loc unui peon, care se apropie, pășind fără zgomot, de Ramirez și-i șopti ceva la ureche. Acesta se încruntă și începu să-și muște nervos sfârcul mustății. Rămase câteva clipe pe gânduri, apoi se întoarse spre Racoviță:

— Nu v-ar interesa să vedeți câțiva reprezentanți ai unei astfel de bande? Au venit la mine să se plângă. Ce tupeu!

Ieșiră pe verandă. Ploaia contenise. În curte se aflau cinci inși cu pielea arămie, îmbrăcați în piei de animale. Racoviță admiră trăsăturile lor bărbătești, statura înaltă, nasul vulturesc, ținuta demnă. Băgă de seamă însă că trei din ei aveau pete purpurii pe umerii obrajilor și că ochii le străluceau

ca niște cărbuni, de febră. Se întoarse spre Estrelitta și fata, ca și cum i-ar fi înțeles, gândul, șopti:

— E tuberculoza! Îi macină încet, dar sigur!

Ramirez socoti că trebuie să-i dea și el câteva lămuriri naturalistului:

— Sunt niște bestii, dar mari vânători de guanaco… Și au un talent de imitație nemaipomenit. Închipuiți-vă, – făcu el, fără să arunce o privire asupra grupului care se încovoiase până la pământ la apariția lui, – un prieten al meu, un ofițer englez, mi-a povestit că a oferit o dată un pahar mare de brandy uneia din aceste dobitoace. Onașul nu i-a mai înapoiat paharul și atunci ofițerul și-a îngăduit, pe drept cuvânt, să-l împroaște cu un potop de imprecații demne de un marinar. Animalul l-a privit liniștit și i-a repetat înjurăturile în cel mai pur dialect din East-End. Ce părere aveți?

— Animalele, după știrea mea, nu folosesc nici dialectul din East-End, nici alte dialecte, senor! replică Racoviță sec.

Ramirez strâmbă din buze imperceptibil și se plecă peste balcon. Începu cu onașii o discuție într-un jargon hispano-indigen din care naturalistul nu înțelese nimic. La un moment dat, unul din onași ridică glasul și atunci pe fața lui senor Ramirez se ivi o expresie de uimire, vecină cu stupefacția. Întoarse ochii spre Racoviță și, observând o urmă de zâmbet pe buzele acestuia, se făcu dintr-odată roșu la față.

— Această fiară… mormăi el furios… această fiară îndrăznește să ridice glasul! Este… este… Așteptați puțin, senor. Am să vă arăt cum se pedepsește aici o asemenea obrăznicie! Se repezi în casă și se întoarse după câteva clipe, ținând o pușcă în mâna care-i tremura de enervare. Asmuțiți câinii asupra lor! răcni el peonilor din curte. Repede!

Estrelitta strânse pumnii; ochii i se îngustaseră cât o lamă de cuțit și-l fulgerau cu dușmănie pe Ramirez. Onașii fugeau de-a lungul aleii, încolțiți de aproape de niște dogi uriași. Spaniolul spuse ducând încet arma la ochi:

— Voi trage abia când vor fi trecut dincolo de poartă. Vă asigur, senor, că fug tot atât de repede ca niște guanaco. La o asemenea distanță veți admite că numai un vânător abil poate să…

Întoarse capul contrariat. Mâna lui Racoviță se așezase pe țeavă, silindu-l s-o lase în jos.

— Mi-ați face mare plăcere, senor, spuse naturalistul, dacă ați renunța la exercițiile dumneavoastră cinegetice. Aș prefera să știu ce doreau acești oameni?

— Iar îi numiți oameni? spuse Ramirez, tremurând de enervare. Le faceți prea multă cinste, și-i jigniți pe cei care au adus civilizația pe tărâmurile astea!

— Am să vă răspund cu o întrebare, făcu Racoviță. Dumneavoastră sunteți aici de trei ani. Când au venit onașii în Țara de foc, senor?

Sprâncenele lui Ramirez se ridicară încet a mirare, apoi se lăsară în jos, acoperind găvanele ochilor. Vorbi rece, din vârful buzelor, fără să-l privească pe naturalist:

— Nu sunt istoric, senor, și mă tem că nu am să vă pot lămuri. Sper însă că vă veți da seama singur că vă aflați într-o casă de hidalgo ale cărui tradiții de ospitalitate și politețe datează de mai multe veacuri, deși… nu se află în Țara de foc decât de trei ani. Va fi pentru mine o cinste deosebită dacă veți binevoi să fiți oaspetele meu, atâta timp cât veți dori. Aștept să-mi comunicați ora la care obișnuiți să luați cina, senor!

Racoviță aruncă o privire asupra cerului care se înseninase. Se înclină ceremonios și spuse:

— Tradițiile cavalerești întrupate, în persoana dumneavoastră, senor Ramirez, îmi sunt de pe acum cât se poate de evidente. Regret numai că nu vom putea accepta invitația dumneavoastră: trebuie să plecăm.

— Cum? Mă refuzați?

Racoviță aruncă o privire Estrelittei care se îmbujorase de mulțumire, apoi încuviință din cap.

— E pentru prima oară când cineva îmi respinge o invitație, spuse spaniolul, glacial. Poate că acesta este un obicei european. Atunci n-am să merg în Europa. Adios, senor și senorita! Și după ce salută cu o ușoară mișcare a capului, se întoarse în călcâie și dispăru în casă.

Un sfert de ceas mai târziu, străbăteau iarăși, în galop, pampasul. După furtună, mirosul ierburilor era și mai îmbătător. Sub copitele cailor, pământul mustea.

Își petrecură noaptea în jurul focului, sub cerul liber, într-un crâng de peumo, cu trunchiuri scorburoase și încovoiate. Tânguiri străbăteau întinderea adormită; prin încâlceala ierburilor se auzeau pașii furișați ai unor vietăți necunoscute; răcnetele îndepărtate ale jaguarilor făceau caii să sforăie și să lovească neliniștiți cu copitele. Toate acestea îl tulburau pe naturalistul nostru; dar, mai era ceva: simțea parcă mereu ațintită asupra-i privirea fetei culcate lângă el. Ori era numai o părere? Se dădu puțin mai

aproape de Estrelitta căutând să pătrundă întunericul cu privirile. Tresări, auzind o șoaptă:

— Nu dormiți, senor?

— Nu dorm, senorita, răspunse Racoviță, mai tare decât trebuia. Soldatul care veghea lângă cai se apropie, crezând că fusese chemat. Cei doi se traseră repede înapoi la locurile lor. După câtva timp, fata se apropie iarăși de naturalist și șopti:

— Senor?

— Da, senorita.

— N-am reținut numele dumneavoastră de botez.

— Mă cheamă Emil.

— Emil, șopti fata. Avem și noi numele acesta, Emilio. Parcă sună mai frumos. Râse încet. O să-mi dați voie să vă spun așa… don Emilio?

— Da, seniorita, spuse Racoviță. Nu se putu opri să nu adauge: dona Estrelitta…

— Știi, don Emilio, îi auzi el glasul după un răstimp. Eram sigură că ai să-i răspunzi lui Ramirez așa cum i-ai răspuns.

— De ce? întrebă Racoviță, mirat de bucuria pe care o simțea.

— Nu știu.

Se auzi un foșnet; acum fata era foarte aproape de el; parcă-i simțea răsuflarea fierbinte pe obraz.

— Semeni atât de bine cu el, spuse ea, cu o intonație ciudată, ca un reproș, sau poate ca o rugăminte. Numai el vorbea așa… Don Julio!

Numele îl arse pe Racoviță ca un bici.

— Eu sunt un om obișnuit! făcu el aspru, trăgându-se înapoi. N-am nimic comun cu cavalerii medievali cu spadă și armură! Rețineți asta, senorita!

— El n-a fost un cavaler medieval, nu! se auzi glasul fetei, dintr-odată întristat. A fost un om… Nu-l cunoașteți, senor!

— Nici nu vreau să-l cunosc!

Regreta numaidecât că vorbise astfel. Aștepta cu încordare o replică din partea Estrelittei: ar fi fost un prilej ca să-i ceară scuze. Dar fata se trase înapoi în tăcere. Racoviță se simți dintr-odată trist și foarte singur.

În dimineața zilei următoare, Estrelitta aproape nu vorbi cu el, ceea ce-l neliniști; însemna că mai era supărată, și pe bună dreptate. Motivul pentru care se supărase, deși cunoscut de el, era însă atât de greu de definit, încât nici acum nu fu în stare să-și ceară iertare. Călărind alături, în tăcere, părăsiră pampasul și pătrunseră într-un codru bătrân de fagi. Se părea că pe

acolo nu călcase de multă vreme picior de om: poteca îngustă era invadată de ierburi; la tot pasul întâlneau trunchiuri putrezite de arbori, prăvăliți de-a curmezișul drumului, și trebuiau să le sfărâme cu securile. Către prânz, ajunseră pe malul unui râu cu ape vijelioase și tulburi, peste care era durat un pod de piatră, de construcție destul de recentă. Lui Racoviță i se păru ciudat că, după ce ridicaseră aici un pod, ca să treacă peste apă, oamenii lăsaseră totuși drumul în paragină. Comunică această impresie Estrelittei, care-i răspunse, privind în altă parte:

— Așa se întâmplă când cei care construiesc podurile dispar pe neașteptate.

— Și cine sunt aceia?

— Niște oameni…

Porniră mai departe pe mal, în susul apei, pe care Estrelitta o numea, ori de câte ori avea prilejul, „Rio Sinaia”, rostind denumirea cu oarecare ostentație. Să-l fi botezat astfel românul acela? se întreba Racoviță. Ar fi putut cere lămuriri, dar nu îndrăznea. Ceva mai târziu, află că vor ocoli muntele „Caraiman”, a cărui glugă de nea se profila înaintea lor, deasupra pădurilor, și că, după ce vor trece dincolo de „valea Iașilor”, vor mai avea cel mult o zi de mers până la estancia familiei Santa Maria. În timpul unui popas, un soldat desfăcu o hartă a Țării de foc. Aplecându-se deasupra ei, savantul crezu că visează; citea numiri bine cunoscute și dragi: monte Balcesco, rio Siret, lago Broșteni; deasupra unei peninsule mari scria: Moldavia. Nu mai încăpea nicio îndoială: primul om care explorase aceste locuri fusese un român; era omul din pricina căruia îndurase toate necazurile de la Punta Arenas și a cărui umbră îl iritase până mai adineaori.

O mână mică, brună, se așează pe hartă. Își ridică privirile. Estrelitta se uita la el cu ochi umezi. Racoviță întrebă, arătând cu degetul harta:

— El a fost acela… Nu-i așa?

Fata încuviință din cap și zâmbi.

— Lasă acum harta, don Emilio, spuse ea. Trebuie să plecăm. Îți voi arăta o hartă mai completă. A tipărit-o tata acum patru ani. Cu toate indicațiile lui don Julio.

— Cu toate indicațiile lui? exclamă Racoviță. Minunat! Abia aștept s-o văd!

Fata se ridică pe vârful picioarelor și-i șopti la ureche:

— Mai am și alte surprize pentru dumneata! Observând privirea sa mirată, râse și adăugă cu un glas moale care-i dezmințea cuvintele: Nu le

meriți! Apoi, întorcându-i brusc spatele, strigă poruncitor: Plecarea! Pe cai, muchachos!

21
„Nu te voi uita, Estrelitta!”

Pe vremea când se ocupa de etnografie și folclor, profesorul Santa Maria își construise în câteva puncte ale Argentinei cabane de lemn pe care le botezase ironic „estancias”. Îi plăcea pe atunci să călătorească mult și să poposească în satele pierdute în pampas, pe plantațiile de trestie de zahăr, să stea de vorbă cu peonii și să afle de la ei date privitoare la obiceiuri străvechi, cântece și poezii populare. Mai ales de la moartea soției sale, nu se întorcea la Buenos Aires cu lunile: se închidea într-una din „estanciile” sale, unde punea în ordine materialul cules, citea și medita. Meditațiile sale îl conduseră însă la niște concluzii neașteptate, care-l făcură să părăsească etnografia și să se devoteze altor îndeletniciri, mai puțin pașnice. De atunci „estanciile” încetară să mai fie niște locuri de reculegere și studiu, ele deveniră sedii conspirative pentru membrii „juntei”. În acest scop, li se adăugiră încăperi mari și dependințe: semănau acum destul de bine cu niște conacuri, deși oamenii care pătrundeau în fapt de seară în curțile lor împrejmuite cu ziduri de piatră, înalte și groase, ca de cetate, nu aduceau prin înfățișare și veșminte cu niște senoritos veniți să chefuiască la țară. Mai ales estancia din munții Țării de foc putea fi considerată ca un refugiu sigur pentru vremuri de restriște: drumurile care duceau acolo ca și întreaga regiune nu erau cunoscute decât de profesor, de familia sa și de câțiva prieteni.

În acea estancia ajunse într-o seară, după o călătorie de două zile și două nopți, micul grup de fugari printre care se afla și eroul nostru. Prea ostenit de drum, ca să mai dea vreo atenție camerei în care se afla, naturalistul se culcă și adormi numaidecât. Pe la zece dimineața, îl trezi zarva din curte: sosise și grupul lui Esteban. Privirea încă împăienjenită de somn îi căzu asupra unei fotografii atârnate deasupra patului: putu deosebi, totuși, un tânăr într-o vestă de piele și pantaloni bufanți, vârâți în cizme înalte de călărie; în stânga lui se găsea un băiat de vreo 14-15 ani cu un sombrero pe cap și în dreapta o fetiță într-un costum de gaucho, cu pantaloni foarte largi, împodobiți cu canafuri de piele. Poate nici nu și-ar fi dat seama că e fată, dacă n-ar fi purtat părul lung și dacă nu s-ar fi uitat la el cu ochii aceia ciudați, prelungi și puțin oblici. Se ridică în genunchi, ca s-o vadă mai bine, dar numaidecât sări din pat, desprinse fotografia din perete și se duse cu ea

la fereastră, unde începu s-o cerceteze cu uimire: într-adevăr, bărbatul în vestă de piele semăna cu el!

După câteva minute tulburarea iscată de această descoperire nu tocmai obișnuită se mai risipi și savantul nostru fu în stare să se urnească de lângă fereastră și să atârne fotografia la locul ei. Apoi continuă să cerceteze camera, fără să se mai mire de nimic: nici de scoarțele oltenești atârnate pe pereți sau așternute pe dușumea, nici de portretul unei bătrâne cu tulpan negru pe cap, semnat de Th. Aman, nici de versurile lui Eminescu și Alecsandri, descoperite pe o etajeră, printre tratate de mecanică și rezistența materialelor. În cele din urmă, își opri privirea pe măsuța de lângă pat, asupra unui carnețel pe a cărui copertă vișinie de carton presat se putea citi cu litere de aur: *Agenda 1880*, iar dedesubt pe o etichetă de școlar, cuvintele caligrafiate cu grijă: *Jurnal de bord*. Naturalistul n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume să atingă un lucru străin: acum însă curiozitatea fu mai puternică și scrupulele atât de șubrede încât cedară numaidecât.

Răsfoind carnetul, își dădu seama că nu era un jurnal de bord, așa cum specifica eticheta, ci o agendă obișnuită pe ale cărei file posesorul mâzgălise în grabă adrese și alte însemnări de ordin cotidian, formule matematice și schițe tehnice, mai ales versuri, multe versuri. Pe prima pagină era trecut programul anului I al Facultății de Științe din București, secția Fizico-Matematici, apoi, pe verso, cu creion roșu, pe întreaga pagină: *Magda Storescu, Facultatea de Medicină, ora 6 p.m.*, apoi pe o altă pagină: *Magda, te iubesc*, declarație contrazisă mai departe, de un categoric și nervos: *Magda, nu te iubesc!* Paginile următoare arătau că studentul lunecase spre preocupări frivole: *Opera franceză: ora 2 p.m. Miercuri… Grădina Blanduziei, ora 6 p.m., Sâmbătă… Măști pentru bal 20 lei… frac împrum. „La cavalerul șic” 10 lei…;* numele fetei revenea des: *cercei pt. Magda, 85 lei… broșa pt. Mag., 102 lei… inel M., 65 lei;* urma un lung poem, scris foarte neciteț; autorul, oprit în fața vitrinei unui bijutier, se plângea că e sărac și n-are bani să cumpere podoabe pentru iubita lui, care însă era atât de frumoasă, încât până și giuvaerurile o invidiau și doreau s-o cunoască. Naturalistul izbuti să descifreze numai ultimele două versuri:

Și ochii din brățară mă întrebau și ei:
Spune-mi numele ei! Spune-mi numele ei!

Paginile următoare erau umplute cu adresele unor elevi preparați de posesorul agendei, însoțite de specificarea sumelor ce avea de primit; apoi

deodată, pe o pagină întreagă, constatarea: MAGDA E MATERIALISTĂ! Urma un lung poem, în care fata era acoperită cu sarcasme pentru lipsa ei de caracter. Se încheia astfel:

Vezi: suferința mea e patetică la fel ca în romane,
Și dacă tac nu e pentru că nu am ce spune.
Deși azi te iubesc, știu că te voi uita odată
Și că va veni o zi când voi pleca spre soare apune.

În locul însemnărilor personale, apăreau acum din ce în ce mai des șiruri de ecuații, schițe de mașini de zburat și corăbii cu pânze, mai ales acestea din urmă executate cu grijă. Apoi, atât de apăsat, încât vârful ascuțit al creionului rupsese hârtia: *Magda se mărită! Face o afacere proastă!* Urmau versurile:

Aș putea striga: Hei! cine mai cumpără mătăsuri, paftale, brocate?
Poftiți, vă rog! În hruba de cristal a ochiului meu se ascund averi nenumărate!
Marea cât e de mare de mine ascultă.
De vreau scot copacii din rădăcini și-i pun să danseze, fără vorbă multă:
Eu sunt stăpânul vremii și domn pe firmament.
Copila mea, iubita mea, frumoasa mea!
Eu ți-aș cânta un cântec cules din alte lumi,
Frumos cum numai noaptea se naște printre culmi.
Păianjeni de argint aș ispiti să-ți țesă
Cunună de domniță, cunună de mireasă.

Apoi autorul se întorcea la ecuații și la corăbii; survenise însă un eveniment *(„N. Mag. Bis. Albă, 25 Martie, ora 12 a.m.”)* care-l zguduise profund, pare-se, căci scrisese un nou poem. O evoca pe Magda ieșind din biserică în rochia albă de mireasă și urcându-se într-o cupea elegantă. Nu mai simțea pentru ea nici dragoste, nici ură: era o străină, o cucoană oarecare. Avea s-o păstreze totdeauna în amintire, așa cum o cunoscuse la început, studioasă, muncind cu îndârjire, fără să-i pese de sărăcie. Așa avea s-o vadă și în ziua plecării:

Și va veni o zi când voi pleca de aici,
Birjarul va-njura și va plesni din bici,

Sub geamul tău voi trece: tu vei zâmbi, ce vie,
Citind alte tratate cu sânge și chimie.

Urmau câteva pagini albe, apoi pagini întregi de exerciții gramaticale: *Das Schiff, des Schiffes, dem Schiffe… Der Bootsmann, des Bootsmannes… Die Reise, der Reise… Ich fahre, du fahrst, er fahrt, wir fahren, ihr fahrt, sie fahren* etc. etc.[48]; apoi programul cursurilor Politehnicii din Berlin; ceva mai departe, o adresă: *Frau Emilie Schönhaut. Pension für Herrn, Bremerhavn, Kärtnerstrasse 8*, și însemnarea: *„Voi deveni constructor de vapoare!”*; de aici înainte agenda nu mai cuprindea decât adrese și versuri, amestecate. Numaidecât după: *„Knut Larsen, ghid, Lofoten”*, se putea citi:

Trec prin păduri încremenite de bazalt.
Tăcere: trolii-n tron de rocă dorm.
Aici, la pieptul muntelui enorm
Voi poposi… Iar mâine: un ultim salt!

Saltul îl dusese destul de departe; sub versuri era notat: *Monsieur Joao Ferreira, Chantiers navales, Mozambique*, și ceva mai jos reflecția: *200 reali = 350 fr. lunar: leafă de mizerie!* Se consolase, pare-se, făcând călătorii de explorare de-a lungul fluviilor africane, pe care le evoca în versuri:

Eram pe malul unui mlăștinos Zambezi,
Unde brotaci îngână arii și corale,
Și unde blândele girafe-și mână iezii,
În asfințit să bea din apele domoale.

Nu rămăsese nici acolo: pe filele următoare se putea citi conceptul unei scrisori, în care cerea unui oarecare Spiridon Agatopulos, armator din Brăila, să-i comunice costul materialelor necesare pentru construcția unui iaht de crucieră, cu chilă grea și doi arbori. Însemnările următoare păreau a arăta că se întorsese în țară și începuse construcția vasului: se nota cu minuțiozitate în lei și bani cât costă fiecare piesă, de la traverse și catarge până la tacheți și la tubul etambreu al axului cârmei. După câteva pagini pline cu fragmente de versuri și catrene în care se evocau Bosforul, insulele grecești, apele de cleștar ale Mediteranei, urma o scurtă odă închinată mitologicului Ulysse, cu prilejul trecerii Gibraltarului, apoi un fragment în

metru antic în care se descria o furtună pe ocean; pe una din ultimele pagini călătorul notase: *14 noiembrie 1889, Canalul lui Magellan*, iar dedesubt:

În zori, vom arunca ancora,
Cețurile se vor trage în lături
Și ne vom trezi printre stânci, pe maluri.
Să pornim mai departe: aici nu ne așteaptă nimeni.
Fluviile adormite ne sunt drumuri,
Și, acolo, priviți, lângă cer,
Piscurile spre care vom cuteza mâine,
Veghează ocrotitor cu ochi de nea.
Să nu șovăim!... Maimuțele vor râde de uimirea noastră,
Arătându-ne ironic o hartă roșie și rotundă înconjurată cu păr.
Așa e bine... Umbre se așternu, e noapte,
E somnul care din apus pășește.
Sunt ultimele focuri, și ultimele șoapte,
Și cântecul ce-n taină înflorește.

Cu aceste versuri se încheiau însemnările din agendă. Naturalistul răsfoi cu luare-aminte cărțile de pe etajeră: cu conțineau decât calcule și formule matematice. Unde se găsea continuarea acelui cântec abia înflorit?

Avea s-o afle cu ajutorul Estrelittei. „Camera lui don Julio", așa numea ea încăperea, unde fuseseră strânse lucrurile rămase de la prietenul dispărut, stârnea în mintea fetei nenumărate amintiri, pe care le povestea cu atâta emoție, încât Esteban spuse că „vorbește ca o îndrăgostită". Estrelitta se făcu roșie ca focul, se posomorî și nu mai rosti un cuvânt toată ziua. Spre seară însă, în timp ce priveau toți trei fotografia din camera naturalistului, fata se întoarse spre fratele ei:

— Îți aduci aminte, Esteban, de ziua aceea când trebuia să plece don Julio din Buenos Aires și ne-a dus la fotograful din port? Și cum ne-am plimbat pe urmă pe dig și cum ți-a luat vântul sombreroul din cap și l-a azvârlit în mare? Cum ai început să urli și cum nu te-ai potolit până nu ți-a cumpărat don Julio alt sombrero?

Apoi se întoarse spre Racoviță cu o privire gravă. Părea că ar vrea să-l întrebe și pe el:

— „Îți aduci aminte?"

Lui i se părea într-adevăr că-și amintește…

— Iar o să spună Esteban că sunt îndrăgostită de don Julio! râse fata după un răstimp. Dar eu nu fac altceva decât să-ți satisfac dorința, don Emilio. Te interesează orice în legătură cu compatriotul dumitale?

Racoviță încuviință din cap; era gata să asculte orice i-ar fi spus Estrelitta.

Astfel, din povestirile fetei, se înfiripă înaintea sa imaginea acelui om care debarcase într-o zi în portul Ushuhaia, de pe o corabie construită de el însuși, pentru ca, un an mai târziu, după ce înaintase guvernului argentinian un memoriu despre descoperirile sale și despre imensele bogății, pe atunci încă necunoscute, ale ținuturilor fuegiene, să fie numit guvernator al Țării de foc. Construise poduri, începuse să taie drumuri prin marea de ierburi a pampasului și prin pădurile nestrăbătute, făcuse legi aspre împotriva tâlharilor, care bântuiau insula și împotriva negustorilor în sutană, care otrăveau pe căutătorii de aur cu predici cucernice și alcooluri tari, plătite cu prețuri fabuloase. Naturalistul îl vedea parcă poposind, după un raid plin de peripeții în munții fuegieni, în casa bunului său prieten, profesorul Santa Maria, la Buenos Aires, îi vedea pe copii strânși în jurul lui, ascultând vrăjiți povestirile despre ciocnirile sale cu bandele de tâlhari; îi vedea aplecându-se deasupra hărții, schițată la repezeală cu creionul, pe care exploratorul însemnase apele și piscurile văzute în ultima sa călătorie… Dar câte nu le istorisea! Despre călătoriile sale în țările scandinave și în Africa; mai ales despre patria sa îndepărtată, cu frumusețile și cu istoria ei furtunoasă, cu oamenii ei harnici și dârji. Nu era de mirare că Estrelitta îndrăgise poporul acela și-și arătase dorința să-i învețe limba…

Pe urmă, don Julio pleca iar, pentru cât timp nu se știa: câteodată se întorcea după câteva zile, alteori lipsea cu lunile. Într-un rând – Esteban era la școala militară și Juana la conservator – fu petrecut până la debarcader numai de Estrelitta. „Te vei întoarce curând, don Julio?” îl întrebă fata, așa cum îl întreba întotdeauna la plecare și el răspunse așa cum răspundea întotdeauna: „Foarte curând, Estrelitta!” Fata ar fi vrut să-i spună că minte, că nici el nu știa când se va întoarce, că și ea știe acest lucru și că nu are niciun rost s-o amăgească, dar dintr-odată ochii i se umpluseră de lacrimi. Avea pe atunci 15 ani, purta rochie lungă, și când trecea pe stradă senoritos-ii o urmăreau cu priviri focoase. Un coleg al fratelui ei îi trimisese o lungă scrisoare, în care-i mărturisea că o iubește, că e mai frumoasă decât *„los angeles”*[49] și că se va împușca dacă nu-i răspunde la scrisoare. Cum să nu se fi rușinat de lacrimile ei? Când don Julio vru s-o sărute pe frunte, așa

cum făcea întotdeauna la despărțire, îl îmbrânci mânioasă, dar îi păru rău numaidecât când îl văzu întunecându-se la față. Atunci, i se aruncă la piept, îl strânse în brațe și-i șopti, ascunzându-și fața în reverul hainei:

— Ai să mă ții minte? Nu mă vei uita, don Julio?

— Nu te voi uita, Estrelitta!

— Și ai să te întorci, don Julio?

— Am să mă întorc, se poate să nu mă întorc? venise atunci răspunsul însoțit de un râs ușor. Dar don Julio nu se întorsese nici peste o lună, nici peste șase, nici peste un an… Începură să circule zvonuri despre moartea sa, zvonuri în care Estrelitta nu crezuse niciodată, deși tot mai multă lume susținea că erau adevărate. Chiar profesorul Santa Maria credea în ele; spunea că guvernul era în stare de orice pentru a se descotorosi de un străin care fusese o vreme util, dar devenise prea popular și incomod. Estrelitta nu-i povesti naturalistului cât de fierbinte se rugase Sfintei Fecioare să-l aducă sănătos și teafăr înapoi și cât o chinuise dorul. Rămăsese împietrită când i se păruse prima oară că-l vede la Punta Arenas, apoi își mușcase buzele până la sânge, ca să nu i se vadă pe față bucuria năvalnică.

Dar nici despre bucuria de atunci nu spuse nimic.

22
Cea mai frumoasă floare

Interesul lui Racoviță pentru Țara de foc fusese stârnit, încă din timpul traversării Atlanticului, de lectura jurnalului de călătorie al lui Charles Darwin. Ceea ce-l atrăgea atunci nu era atât explorarea geografică cât posibilitatea de a completa observațiile marelui naturalist englez cu privire la fauna și flora fuegiană, despre care însuși Darwin spunea că erau fragmentare. Își descoperi însă dintr-o dată vocație de explorator când Estrelitta îi desfășură în față harta cea mare a Țării de foc, alcătuită de profesorul Santa Maria după indicațiile lui don Julio.

— Din nenorocire e incompletă, observă fata, apăsând cu degetul asupra petelor albe de pe hartă. Apoi, oftând: După ce a dispărut *el*, nimeni n-a mai încercat să ajungă acolo!

— Voi face-o eu! strigă Racoviță. Vom face-o noi! fără întârziere!

Hotărâră să pornească spre unul din ținuturile încă neexplorate, care se găsea numai la câteva zeci de kilometri de estancie. Trebuiau să urmeze cursul râului Siret, bogat în zăcăminte aurifere, și să treacă prin cheile adânci săpate între masivul Balcesco și monte Sarmiento. Dincolo de chei se întindea tărâmul necunoscut, botezat încă de pe vremea conquistadorilor „valea Despoblado”[50]. Iritat de acest nume trist, don Julio își arătase în mai multe rânduri dorința de a-l schimba, dar numai după ce va fi început colonizarea văii. Munții o apărau de vânturile înghețate ale Antarcticii, și de aceea don Julio presupunea că trebuia să aibă o climă mai puțin aspră decât restul Țării de foc: poate că s-ar fi putut introduce acolo cultura cerealelor.

Părăsiră estancia chiar a doua zi dimineață, întovărășiți de trei oameni ai lui Esteban, printre care tânărul Pablo, și de un onaș, pe nume Colchicoli, bun cunoscător al munților fuegieni.

Drumul săpat în stâncă era foarte îngust; trebuiau să meargă unul în urma altuia, atenți, ca nu cumva o mișcare greșită să-i răstoarne cu cai cu tot în apele vijelioase ale Siretului. Din cerul acoperit cu nori plumburii se cernea fără întrerupere o ploaie mărunță, rece, amestecată cu fulgi de zăpadă. De cealaltă parte a râului se vedeau, din când în când, pe mal, oameni zdrențăroși, încovoiați deasupra unor lighene pe care le cufundau în apă, scuturându-le cu mișcări convulsive: erau căutătorii de aur. Ridicau priviri înspăimântate la trecerea călătorilor, apoi când își dădeau seama că nu-i

pândește nicio primejdie, se încovoiau iar, fără a răspunde la bineți, și continuau cu mai multă înverșunare să zgâlțâie lighenele.

Către amiază, peretele de stâncă se trase dintr-odată în lături, lăsând să se vadă sub coasta muntelui niște ziduri cenușii de piatră, năpădite de mușchi, deasupra cărora se ridica o turlă ascuțită. Era o mănăstire care fusese părăsită cu cinci sau șase ani în urmă, – îi informă Colchicoli, – dar din câte aflase el, călugării se întorseseră nu demult. Hotărâră să rămână acolo pentru prânz.

Chiar în poartă, un călugăr învelit într-o rasă ruptă, unsuroasă și cu fața ca o lămâie uscată, plină de zbârcituri, îi opri și-i întrebă, cu voce subțirică și tremurătoare de bătrân, dacă au venit pentru schimbul aurului. Răspunsul păru să-l dezamăgească. Părintele stareț era acum ocupat, dar dacă vor binevoi să aștepte până-și va termina treburile, vor putea vorbi cu el; era cu putință să-i încuviințeze să rămână în incinta mănăstirii.

— Nu doriți să dați câțiva pesos pentru repararea capelei sfântului Ignațiu?… întrebă călugărul. V-aș putea introduce atunci imediat în refectoriul mănăstirii. Apoi, luându-l pe Racoviță de o parte, îi șopti: Dacă vă veți arăta generos față de un bătrân care a renunțat demult la bucuriile lumești, sunt gata să vă pun la dispoziție pentru o noapte chilia mea… Rânji, arătându-și gingiile știrbe, și făcu un semn din ochi spre Estrelitta: … Am o saltea de puf… Vă veți odihni minunat… împreună!

Racoviță simți că-i năvălește sângele în obraz; dintr-odată, fără să-și dea prea bine seama ce face, îl prinse pe călugăr de gulerul rasei și, îngrămădindu-l în perete, începu să-l ocărască pe românește. Fu necesară intervenția fetei și a unuia din soldați, pentru a-l scoate pe călugăr din mâinile sale. Racoviță refuză să spună ce anume jignire i se adusese, dar insistă să părăsească imediat „taverna aceea infamă”. La rugămințile Estrelittei, se mai liniști și pătrunse împreună cu ceilalți în refectoriul umed și întunecos ca o pivniță, unde șobolani enormi circulau nestânjeniți printre mese.

După prânz, în timp ce ieșeau pe poarta mănăstirii, Estrelitta îi spuse naturalistului care călărea alături de ea, încă întunecat la față:

— *El* i-a izgonit o dată pe tâlharii ăștia în sutană. S-ar găsi mulți oameni care să-l ajute s-o facă din nou, dacă s-ar afla că trăiește și că e în Țara de foc.

Fata se lăsase puțin într-o parte în șa, și-l privea cu încordare. Ponchosul roșu, aruncat în jurul umerilor ca o pelerină, făcea să pară mai închis la

culoare chipul ei brun, pe care sclipeau picături de ploaie. Prin aburul burniței, naturalistul nu-i vedea destul de lămurit trăsăturile. Se aplecă spre ea: parcă era un copil care așteaptă să i se apună sfârșitul unui basm. Nu se grăbea să-i răspundă, dar auzea în sinea sa răspunsul, dorit de ea: „Așa va fi, Estrelitta!” Deodată calul se smuci în laturi; era cât pe ce să-l dea jos din șa. Înaintea lor se găsea un om trântit în mijlocul drumului, cu fața în sus, cu ochii deschiși, sticloși. Descălecară și se repeziră să-l ridice: era rece și greu ca plumbul; din tâmplă i se scurgea un fir subțire de sânge; în mână ținea un săculeț de pânză gol, pe care încercară zadarnic să i-l scoată dintre degetele încleștate. În noroiul drumului era presărată puțină pulbere aurie.

Unul dintre soldați, trimis înapoi la mănăstire, se întoarse singur: starețul refuzase să stea de vorbă cu el, iar călugărul cu mutra de băbuță dăduse din umeri și spusese că dacă ar înmormânta pe toți cei uciși în acele locuri, sfinții părinți n-ar mai avea vreme să-l laude pe Prea înaltul și să săvârșească cele două slujbe zilnice, așa cum prescriau canoanele Ordinului. Mai întârziară aproape o oră, până săpară o groapă lângă drum; îngropară leșul și porniră mai departe.

— La ce te gândești, don Emilio? întrebă fata, după o bucată de vreme. În spate, soldații discutau cu aprindere despre ceva: cuvântul „oro” revenea mereu. Atent la vorbele lor, Racoviță nu auzise întrebarea.

— Ar trebui stârpiți hoții și ucigașii, spuse Estrelitta. La așa te gândeai, nu?

— Nu, nu mă gândeam la asta, dona Estrelitta, veni răspunsul rostit cu greutate.

Fata se încruntă. Vorbi apăsat:

— La asta trebuie să te gândești! La ceea ce vei face când…

— Ce poate face aici un singur om, Estrelitta! izbucni el. Ce pot face legile? Aici ar trebui să vină furtuna să măture tot!

Ochii fetei sclipiră.

— Va veni, don Emilio! Tata se va întoarce și va da peste cap guvernul. Îi va pedepsi pe trădători. Nu-i așa?

— Desigur, dar… Se întrerupse încurcat. Nu putea avea păreri despre un om pe care nu-l cunoștea. Și chiar dacă l-ar fi cunoscut… Furtuna la care se gândise el nu putea fi confundată cu răsturnarea unui guvern și cu apariția providențială a unui om drept și generos. Cum să-i spună acest lucru Estrelittei? Celălalt ar fi făcut-o? Nu! Nu voia să se mai gândească la ce-ar fi spus și la ce-ar fi făcut celălalt…

— Am încredere în oameni, spuse el, privind-o cu luare-aminte; îi părea acum îndepărtată și parcă mai frumoasă: frumoasă ca o amintire. Continuă în șoaptă… Va veni ziua furtunii celei mari… Odată, când ne vom fi despărțit…

Fata tresări:

— Vrei să pleci?

Racoviță tăcea. Estrelitta îi aruncă o privire piezișe, mânioasă. Spuse după un răstimp, poruncitor:

— N-ai să pleci!

Inima lui Racoviță începu să bată puternic: niciodată nu i se dăduse o asemenea poruncă dulce. Dintr-odată, se întristă; ce rost avea să se mai înșele? Fata nici nu vorbise cu el. Rosti încet, mai mult pentru sine, fără să-și dea seama că repetă un vers pe care i-l citise fetei în seara trecută:

...Și va veni o zi când voi pleca de aici…

Estrelitta părea a nu fi auzit; după câteva clipe abia, întoarse brusc capul spre el: avea o privire de sălbăticiune înspăimântată… Înfipse pintenii în burta calului și zbucni în galop înainte.

Petrecură noaptea într-un templu indian, săpat în stâncă, pe ai cărui pereți interiori se vedeau basoreliefuri de monștri înaripați și zeități fabuloase, cu mai multe perechi de brațe. Fata nu-i mai spuse lui Racoviță niciun cuvânt și până la culcare evită să rămână singură cu el. Dimineața, supărarea îi trecuse, pare-se, căci îl trezi, zgâlțâindu-l de umeri și făcându-l „somnoros” și „leneș”. Glumea, de altfel, cu toți; izbuti să smulgă un zâmbet până și gravului Colchicoli. Pablo, care cu o zi în urmă pretindea că-i răgușit, își recăpătă frumoasa voce de tenor și prinse a cânta cu mult sentiment, aruncând priviri aprinse fetei:

Voldez jamás comprenderás
Lo ce te guiero![51]

Racoviță constată că tânărul soldat îi este antipatic și, pentru a întoarce de la el atenția Estrelittei, începu să povestească despre curioasa odisee a unui onaș care fusese luat de Darwin pe „Beagle” și care se întorsese câțiva ani mai târziu în Țara de foc.

Trecură prin cheile Siretului, aproape fără să le bage în seamă, și părăsiră râul care făcea o cotitură la stânga și se pierdea printre colinele împădurite de la poalele lui monte Sarmiento. Drumul se îngustă treptat până ce se pierdu dintr-odată în ierburile dese de la marginea unei păduri. Descălecară, legară frâiele cailor de trunchiul unui copac și, în așteptarea celorlalți care rămăseseră în urmă, își aruncară ochii asupra vastei panorame ce se deschidea înaintea lor. Cerul se înseninase, dincolo de colinele negre pe care se târau alene fâșii de nori, ca niște șerpi uriași, sclipeau în razele soarelui oglinzi de ape, unduiri aurii de dealuri și văi largi, pierzându-se în zare.

— Valea Despoblado! murmură naturalistul.

— Vrei să ajungi acolo? întrebă Estrelitta, care-i scosese pe nesimțite sombreroul din cap.

— De bună seamă!

— Fără sombrero?

— Dă-l încoace! și naturalistul întinse mâna, dar cu o mișcare iute, Estrelitta ascunsese sombreroul la spate; apoi sări în lături și, pitindu-se după trunchiul unui copac, strigă râzând:

— Dacă vrei să-l capeți… prinde-mă!

— Am să te prind!…

Se repezi spre ea, dar nu mai era acolo. Sărea sprintenă peste bolovanii acoperiți cu mușchi, ocolea trunchiurile groase, pe care creșteau, asemenea unor negi monstruoși, ciuperci galbene; ponchosul ei flutura ca o flacără de colo, colo, în desișul codrului, din ce în ce mai departe.

După un răstimp, neauzind niciun zgomot în urmă, fata își încetini pasul, apoi se opri și se întoarse. În codru domnea tăcere desăvârșită. „O fi luat-o în altă direcție”, își, spuse ea și începu să strige: „Don Emilio! Don Emilio!” Niciun răspuns. O luă încet înapoi.

Se oprea din când în când și-și striga tovarășul. În sfârșit îi auzi glasul:

— Aici sunt, dona Estrelitta!

— Te-ai rătăcit, don Emilio?

— Am găsit o comoară!

— Ce-ai găsit?

— O comoaaară!

— Aur?

— Mai grozav! Vino repede!

Porni în direcția de unde-i auzise glasul. Dar nu se vedea nicăieri. Îl chemă iar: răspunsul venea parcă foarte de aproape. I se păru că-l vede, în sfârșit: scoase un suspin de ușurare și porni într-acolo în goană. Nu era decât ponchosul lui, cu capetele legate, umflat de niște lucruri adăpostite înăuntru și atârnând ca o traistă de creanga unui copac.

— Don Emilio! făcu ea nu prea tare. Unde te ascunzi?

Se auzi un hohot de râs, chiar deasupra capului ei.

— În copac!

Fata își ridică privirile: în picioare, pe o cracă nu prea groasă, care se legăna mereu, Racoviță se căznea să desprindă ceva de pe altă cracă, aflată aproape de vârful copacului.

— Ai să cazi. Coboară imediat!

— Așteaptă puțin!

— Coboară! Mă predau!

— Eu încă nu!… Așa! Sunt gata!

Acum părea foarte grăbit. Piciorul îi aluneca și căzu de la o înălțime de câțiva metri. Se ridică însă repede și se apropie șchiopătând de Estrelitta. Avea pulpana hainei sfâșiată, părul vâlvoi și pe obraz o zgârietură care sângera. Fata îl întrebă speriată dacă nu cumva își scrântise piciorul, dar naturalistul se arăta mai îngrijorat de ciuperca verde-gălbuie, mare și înfoiată ca o varză, pe care o ținea în mână, decât de starea sa. După ce constată că planta era nevătămată, se înclină adânc în fața Estrelittei și, întinzându-i ciuperca, spuse zâmbind:

— Vă ofer această floare, senorita! E cea mai frumoasă pe care și-ar fi putut-o dori un naturalist rătăcit în pădurile fuegiene!

Fata făcu ochii mari, apoi dintr-odată se încruntă. Pe oricare altul l-ar fi pălmuit pentru o asemenea glumă. Dar Racoviță nu părea să fi glumit: ochii îi râdeau, fața-i era îmbujorată de emoție. Așa îl văzuse numai de câteva ori pe vremuri pe don Julio când, ghemuită într-un colț de divan în biroul tatălui ei, îl asculta vorbind despre o invenție a sa, sau despre ultimele sale descoperiri în Țara de foc…

— N-am nevoie de asemenea flori, senor! rosti ea totuși cu un glas pe care îl voia disprețuitor. Prefer un cavaler care să nu mă lase singură în pădure!

Dădu să-i întoarcă spatele, dar el o prinse de braț.

— Iartă-mă, dona Estrelitta! N-am putut face altfel! apoi adăugă încet, cu gravitate, ca și cum i-ar fi dezvăluit o mare taină. Nici nu știi ce ți-am

oferit… E *Cyttaria Darwinii*! Mai rară și mai prețioasă decât orhideele… O trase după el, spre craca de care era atârnat ponchosul. Și am mai găsit și altele de care nu pomenește niciun atlas botanic și nici măcar Darwin!

Câteva clipe mai târziu erau amândoi așezați pe covorul gros de mușchi. Naturalistul vorbea din ce în ce mai înflăcărat despre bureții împrăștiați pe ponchosul din fața lor, precizând particularitățile fiecăruia și stabilind tot felul de relații cu alte varietăți mai cunoscute. „Îi stă bine când se aprinde – își spunea fata privindu-l… Întotdeauna i-a stat bine. Pare mai tânăr decât este. Dar câți ani să aibe oare? Vreo 36-37. Acum nu-i dai nici 25. Nici nu i se mai văd firele de păr alb de la tâmplă. Ia să mă uit mai bine. Nu, nu i se mai văd. Nu cumva și-o fi vopsit părul? Ar fi o prostie: puțin păr alb la tâmple nu-i stă rău unui bărbat. Să i-o spun? Va râde de mine. Să nu-i spun? Ba, tot o să-i spun…”

— Don Emilio! făcu ea încet.

— …așadar, observatorul superficial ar putea confunda această ciupercă parazită cu binecunoscuta *fistulina hepatica*…

— Don Emilio!

— …care crește pe trunchiul stejarilor. Eroare! Să examinăm împreună…

— Don Emilio!

— O clipă, draga mea… Să examinăm împreună sporii și vei vedea că… Dar ce-i asta?

Cu o mișcare iute a mâinii, Estrelitta împinsese bureții într-un colț al ponchosului; stătea acum în genunchi în fața naturalistului și râdea, privindu-l cu ochii ei înguști și oblici, cu pupile întunecoase, în care sclipea o luminiță aurie.

— Vreau să-mi spui… – râse iar. Când râdea, ochii ei erau parcă și mai înguști și prelungi, de o tăietură ciudată, ca ai unei rase necunoscute. Vreau să-mi spui… de ce-ți vopsești părul?

— Ce întrebare! Nici prin gând nu-mi trece să-l vopsesc.

— Ce bine! Atunci… să-mi spui…

— Ce să-ți spun… Estrelitta? Pronunțase numele cu o neașteptată duioșie, ca o mângâiere. Dinspre hotarul pădurii venea zvon de glasuri, dar el nu-l auzea. Estrelitta spuse în șoaptă:

— Să-mi spui… dacă…

Undeva, nu prea departe se auzeau trosnete de crengi uscate, frânte sub pași; apoi deodată, glasuri cunoscute:

— Dona Estrelitta!

— Don Emilio!

Racoviță vru să răspundă ceva, dar fata îi astupă gura cu mâna. Rămaseră așa o clipă, nemișcați, privindu-se în tăcere. Chipul fetei căpătase o expresie gravă, aproape dureroasă: parcă s-ar fi căznit să dezlege în ochii bărbatului o taină adâncă.

— Dona Estrelitta! se auzi destul de aproape glasul lui Pablo. Racoviță prinse mâna fetei și și-o îndepărtă încet de la gură, dezvăluind un zâmbet blând, puțin trist. Fata își mușcă buzele. Se întoarse brusc și strigă:

— Aici, Pablo! Venim îndată!

Era prea târziu ca să mai poată continua călătoria. Înnoptară într-o colibă de crengi, construită după modelul onaș, de Colchicoli, cu ajutorul celorlalți. Fuegianul nu mai văzuse nicăieri ciuperci de felul celor descoperite de Racoviță în pădure; asta îl determină pe naturalist să-și schimbe planurile: voia să cerceteze mai temeinic locurile acelea unde se afla un material mycologic atât de interesant.

— Și valea Despoblado? întrebă Estrelitta, oarecum contrariată. Nu te mai ispitește necunoscutul, don Emilio?

— Necunoscutul e aici, lângă noi!

Unul dintre soldați rămase cu caii, iar Racoviță, Estrelitta, Colchicoli și Pablo se înfundară din nou în pădure. După vreo două ceasuri de mers, fură nevoiți să ia securile pentru a tăia trunchiurile putrede, prăvălite în calea lor sau crengile plantelor agățătoare, care atârnau ca niște odgoane groase de la un copac la altul. Naturalistul mânuia alături de ceilalți securea, se cățăra pe arbori, scotocea prin mușchi și frunzare, scoțând strigăte de triumf ori de câte ori descoperea una din „florile” sale. Se convinse repede că nu le putea lua cu sine; atunci își scoase carnetul și câteva creioane colorate și începu să facă schițe care o uimiră pe Estrelitta prin exactitatea și repeziciunea execuției. În ochi i se vedea o flacără care-l făcea și mai plăcut, dar Estrelitta știa prea bine că nu ea aprinsese flacăra aceea; îl asculta cu atenție când îi povestea despre plantele sale, dar ceea ce o atrăgea era, în primul rând, căldura cu care vorbea. De ce nu-i vorbea în același fel despre ea, despre ei doi? Era parcă alt om, străin și îndepărtat. Ajunse să urască pădurea ca pe o rivală și aștepta cu nerăbdare să pornească mai departe spre valea Despoblado: pasiunea lui pentru plante se va arăta a fi în realitate doar un capriciu de moment; se va întoarce la ea, vor călători alături zile întregi, prin ținuturi necunoscute, așa cum visa încă din copilărie. Și într-o zi, când ceilalți vor fi rămas departe în urmă, el se va apleca în șa și o va cuprinde în

brațe, îi va șopti cuvintele acelea pe care numai el avea dreptul să i le spună… El, însă, nu se grăbea să plece și vorbea numai despre „comoara” și „florile” sale, despre monografia pe care avea de gând să le-o consacre și se lăsa târât de cercetări tot mai departe în adâncul codrului. Estrelitta nu lăsă totuși să se vadă nimic din frământările ei până într-o după-amiază când naturalistul îi spuse că va fi silit, probabil, să renunțe la explorarea văii Despoblado.

— Dumneata să renunți! abia putu îngăima fata.

— Trebuie! Se vor găsi alții care să…

— Alții! Cum poți vorbi așa! Apoi, după câteva clipe, privindu-l cu ochii măriți: *El* n-ar fi renunțat!

Racoviță clătină din cap, mâhnit:

— Dar eu nu sunt *el*. Din prima zi am încercat să te conving că…

— Taci! țipă ea cu fața dintr-odată crispată de spaimă. E o nebunie! O minciună! Taci! și-și ascunse capul în palme.

Naturalistul întinse șovăind mâna și încercă s-o mângâie pe păr, dar fata își smuci capul în lături.

— Pleacă! Lasă-mă singură!

Racoviță porni singur prin pădure. Păși încet, cu capul în piept, fără să mai dea nicio atenție tufișurilor și trunchiurilor de copaci. După vreun ceas de mers, arborii începură să se rărească. Se auzea în apropiere zgomotul valurilor și țipete de pescăruși. Curând ieși pe marginea unei faleze foarte înalte, sub care se învălurau, vinete, apele strâmtorii. În depărtare, la răsărit, se zărea pe apă un punct alb, deasupra căruia se încolăcea un fir subțire de fum. Rămase nemișcat, cu privirile ațintite într-acolo. Punctul creștea văzând cu ochii: era un vas cu trei catarge. Fără a mai șovăi, începu sa coboare faleza, în grabă, neluând în seama scaieții în care-și agăța hainele. Când ajunse pe plajă, vasul era destul de aproape: era vopsit în alb și avea o siluetă cunoscută. Își scoase haina și începu s-o agite în aer, să strige cât îl ținea gura… Deodată amuți. Vasul trecea acum prin fața sa la o distanță de cel mult două mile. Se vedeau marinarii agitându-se pe punte, un bărbat în uniformă albastră și cu o lunetă la ochi, pe puntea de comandă; trebuie să fi fost căpitanul… Dar vasul nu era „Belgica”…

Rămase pe plajă, până ce vasul se pierdu în negură, la apus, acolo unde crestele albastre ale Anzilor și munții Țării de foc păreau că se unesc deasupra strâmtorii lui Magellan.

Spre seară ajunse în tabără. Estrelitta era în fața colibei, singură.

— A venit vremea să plec, – spuse el. În câteva zile „Belgica” va fi la Punta Arenas.

— Știam că va fi așa, șopti fata, fără să-l privească. Apoi, ridicând ochii cu pleoapele înroșite: Bagă de seamă, te vor aresta din nou!

— Nu cred! Acum mi-e foarte limpede cine sunt… și cine nu sunt.

— Într-adevăr… încuviință ea, cu un zâmbet amar. Și când vrei să pleci?

— Chiar mâine.

— Biiine!

A doua zi către orele 11 înainte de amiază, se găseau la marginea pădurii. În timp ce soldații puneau șeile pe cai, Estrelitta se apropie de Racoviță și-i spuse:

— Să ne luăm rămas bun, senor!

— Rămas bun? De ce?

— Eu plec mai departe, spre valea Despoblado, cu Colchicoli. Pe dumneata te vor conduce până la estancia noastră ceilalți doi băieți. Esteban va avea grijă să ajungi la Punta Arenas!

— Să ne despărțim… atât de repede? De ce? Nu se poate! bâigui Racoviță și, fără voie, o prinse de braț și o strânse tare.

— Ba se poate! spuse fata, desprinzându-și brațul. Și cu cât mai repede cu atât mai bine. Apoi, întinzându-i mâna: Vă urez drum bun, senor!

— Rămâi cu bine, dona Estrelitta, vorbi el cu greutate după un răstimp. Apoi, în șoaptă: n-am să te uit!

— Sunteți amabil, senor!

Vru să-i sărute mâna, dar fata și-o trase înapoi. Se îndreptă cu pași mari spre cal, încălecă și porni în trap grăbit la vale, urmată de Colchicoli. Racoviță o urmări cu privirile până ce se pierdu după un pâlc de fagi uriași.

Un ceas mai târziu, când pătrunsese destul de adânc în cheile Siretului, auzi în urmă ropot de copite. O presimțire, ca un val fierbinte, îl cuprinse pe Racoviță. După câteva minute, văzu răsărind de după peretele muntelui un călăreț care se apropia în galop furtunos. Ponchosul îi flutura ca o flacără în jurul umerilor: era Estrelitta.

Opri brusc lângă el calul în spume. Apoi către soldați, poruncitor: „Luați-o înainte! Am de vorbit cu don Emilio!” „Estrelitta”… începu el, năucit de bucurie, dar ea îl întrerupe: „Nu vorbi! Nu spune nimic!” Își lipise calul de al lui și-l învăluia într-o privire arzătoare. Nările îi fremătau și printre buzele umede, întredeschise, se vedeau dinții albi, mici, foarte deși. Nu-și dădu seama când o cuprinse în brațe. Simți o clipă pe gură apăsarea

fierbinte a buzelor ei, apoi pe obraji, pe ochi, pe tâmplă. Mai auzi sau poate i se păru numai că aude o șoaptă pătimașă:

— Julio! Dragul meu! Iubitul meu! Să nu mă uiți! Să nu…

Fata i se smulse din brațe și cu o împunsătură de pinten își îmboldi calul. „Pleacă! Pleacă mai repede!” o auzi poruncind. După ce se depărtă puțin, Racoviță vru să se întoarcă în șa; un strigăt îl opri:

— Nu! Nu te întoarce! Mână mai repede!

23
Balastul

Emil Racoviță traversase strâmtoarea lui Magellan, cu un vas de pescari, în câteva ore. La întoarcere s-a îmbarcat pe același vas, la 30 noiembrie, dar a fost văzut coborând pe țărm lângă Punta Arenas abia în seara zilei de 5 decembrie. Cititorul are dreptul să întrebe ce s-a întâmplat cu eroul nostru în acest interval de timp. Poate că una din teribilele furtuni atât de frecvente în canalurile fuegiene a silit vasul, pe care se afla Racoviță, să se refugieze într-un golf și să aștepte câteva zile până ce s-a îmbunat vremea? Poate că vasul a fost interceptat de o canonieră a guvernului argentinian? Poate că a fost atacat de pirați care l-au răpit pe eroul nostru, iar acesta a izbutit să se elibereze abia după ce a trecut prin multe și primejdioase peripeții? (Nu există mare fără pirați: e lucru știut).

Poate că… Dar e de datoria noastră să oferim cititorilor fapte pozitive, nu simple ipoteze. Din nefericire, până în clipa de față, nu ne stă la dispoziție, în legătură cu mai sus amintita traversare a strâmtorii lui Magellan, nicio sursă de informații demnă de încredere.

Știm doar atât: Racoviță a reapărut la Punta Arenas pe data de 5 decembrie 1897. Eroul nostru era destul de îngrijorat. Despărțindu-se de el la Rio de Janeiro, de Gerlache îi ținuse un scurt discurs despre „punctualitate” și despre itinerariul expediției care trebuia respectat „cu precizie matematică”. Încheiase, rugându-l să se afle la Punta Arenas pe chei, la data de 1 decembrie „la ora 12 fix”, când „Belgica” avea să arunce ancora acolo.

În rada portului, Racoviță nu descoperi însă decât două baleniere și un vas cu aburi. Nu cumva „Belgica” plecase mai departe spre Antarctica? Niciunul din oamenii întâlniți în port nu-i putu da o informație sigură, iar căpitănia portului era la ora aceea închisă. Petrecu o noapte albă la hotel și a doua zi în zori, alergă din nou la căpitănie. Căpitanul, un om comod din cale afară, apăru pe la ora 11, și abia atunci află Racoviță că un ofițer de pe un vas, sosit cu câteva zile în urmă de la Montevideo, lăsase acolo o scrisoare pentru el. O deschise în grabă: era de la Amundsen. Primul ofițer îl anunța că evenimente neprevăzute vor împiedica „Belgica” să vină să-l ia la data fixată. Spera că vor fi la Punta Arenas cel mai târziu la 7 decembrie.

„Belgica” se ivi însă în largul portului abia în dimineața zilei de 12 decembrie. Naturalistul mai trebui deci să aștepte 6 zile, perioadă în care,

așa cum povestea mai târziu, „se plictisise îngrozitor”. După ce-și pierdu o dimineață pentru a clarifica în fața autorităților identitatea sa (de fapt nu fură necesare decât câteva minute, dar prefectul, cuprins de un brusc acces de prietenie pentru el, îl reținu ca să-i istorisească nenorocirile sale conjugale), nu mai făcu altceva decât să se plimbe pe străzile murdare ale orașului, să patruleze pe chei sau să se urce în far, de unde scormonea zarea cu binoclul, în speranța că va vedea apărând pânzele și silueta albă a „Belgicăi”. Chipul bronzat al unei fete cu ochi prelungi, puțin oblici, îi revenea destul de des în amintire. Mai simțea încă pe gură apăsarea buzelor ei și-i auzea glasul: „Să nu mă uiți…” Acum ar fi vrut s-o uite, dar nu putea; ar fi vrut să-și redacteze observațiile cu privire la flora mycologică a Țării de foc, dar abia izbutea să înșire câteva cuvinte pe hârtie; condeiul îi cădea din mână și începea iar să se gândească la Estrelitta, să-și făurească planuri de viitor în legătură cu ea (la întoarcerea din Antarctica va poposi în Țara de foc, o va reîntâlni și, poate…), dar nu le ducea până la capăt: știa că erau absurde, așa cum știuse încă înainte de a se despărți că nu se vor revedea niciodată…

„Când păși în sfârșit pe puntea „Belgicăi”, Racoviță era mișcat până la lacrimi”, scrie doctorul Cook în cartea sa „Prima noapte în Antarctica”. Într-adevăr, naturalistul privea cu nesaț chipurile arse de soare și vânt ale marinarilor, râdea cu hohote la glumele doctorului Cook, chiar când acestea nu erau prea reușite; răsfoia cu atenție cărțile din bibliotecă, pipăia eprubetele și retortele din laborator, de parcă ar fi vrut să se convingă mai bine că erau tot acelea pe care le știa el; controlă aparatele de pescuit, sondele automate, până și velele și instrumentele de navigație, cu o curiozitate excesivă: în fiecare om și în fiecare obiect de pe bord i se părea că se regăsește pe sine însuși.

Se pregătise să-i acopere cu reproșuri pe tovarășii săi, dar acum era atât de fericit, încât uită să-i întrebe până și de „evenimentele neprevăzute” care provocaseră întârzierea „Belgicăi”. Doctorul Cook făcu în această direcție numeroase aluzii care rămaseră neobservate; exasperat, îl învinui pe naturalist de „indiferență”; apoi, după ce se lăsă rugat câteva zile, primi scuzele lui Racoviță și acceptă să-i dezvăluie acestuia ceea ce el numea: „Un capitol din istoria secretă a explorărilor antarctice”.

Era în primul rând ceea ce Cook numea „cazul Lapoire”. La o recepție, dată în cinstea exploratorilor la Montevideo, locotenentul se împrietenise cu

un bogat plantator de cafea și a doua zi fu invitat de acesta acasă la cină. Urmă o partidă de pocher, care n-ar fi avut alte consecințe pentru Lapoire decât un câștig de vreo 15.000 pesos, dacă plantatorul n-ar fi descoperit cărți măsluite în mâna partenerului său. Se iscă un scandal monstru și Lapoire fu dat afară după ce trebui să restituie banii. Doctorul pretindea că numai datorită intervenției sale, „cazul” nu fusese adus la cunoștința unor cercuri mai largi.

Un alt fapt care-i dăduse de gândit era următorul: În timp ce se plimba cu Danco pe unul din bulevardele centrale din Montevideo, locotenentul se oprise în loc, alb ca varul, cu respirația oprită, cu trăsăturile feței contractate. După câteva secunde își revenise, dar lui Cook i se păruse că observă la el simptomele caracteristice ale unui atac de cord. Danco refuzase să se supună unui examen mai atent și afirma că este sănătos tun.

La ora aceea Racoviță nu era dispus să vadă nimic într-o lumină defavorabilă. După el Lapoire nu putea fi un trișor: era un om cu preocupări științifice și spusele sale meritau mai multă încredere decât afirmațiile unui bogătaș, probabil incult și, desigur, pătimaș peste măsură. Era, după părerea lui, o trăsătură a caracterului sud-american, aceea de a transforma cu ușurință o vagă impresie într-un adevăr incontestabil: putuse constata acest lucru pe propria sa piele. În ceea ce privea boala lui Danco, Cook nu trebuia să se supere, dar se părea că se contaminase de o manie a medicilor satirizată și într-o piesă a lui Moliere. Mai bine i-ar fi spus, așa cum îi promisese, ce evenimente într-adevăr neprevăzute produseseră întârzierea „Belgicăi”.

— Aoh! făcu doctorul, dintr-odată blazat. Niște fleacuri! Nu merită să vorbim de ele!

— Niște fleacuri să-l facă pe căpitanul nostru să renunțe la punctualitate? Nu-mi vine a crede!

— Din punctul lui de vedere nu sunt fleacuri!

— Să auzim despre ce este vorba!

— Crede-mă, nu merită!

După ce insistă îndelung, află că pe lângă recepția de la președintele Braziliei, exploratorii mai fuseseră siliți să asiste la Rio de Janeiro la încă două banchete date în cinstea lor de Ministerul Marinei și de Consiliul Municipal al Orașului; apoi la Montevideo fuseseră invitați la nu mai puțin de patru recepții: la primul ministru, la Societatea de geografie, la consulul Belgiei și la palatul episcopal. Trebuiră să participe de asemenea la două

ședințe festive ale Academiei uruguayene și la un miting al Societății pentru protecția animalelor, unde oratorii îi imploraseră cu lacrimi în ochi să cruțe viața bietelor balene, a bietelor foci și a bieților pinguini. Peste tot, de Gerlache ținuse discursuri și fusese răsplătit cu aplauze furtunoase; senor Prudente de Morreas Baros îl decorase cu crucea Sao Paolo de Farias în gradul de cavaler și i-o promise pe cea de comandor la întoarcere. Căpitanul era atât de mișcat de primirea ce i se făcuse, încât nu-i mai venea să plece. La un miting în aer liber, vorbi un ceas și jumătate sub un soare arzător: spre norocul expediției fu lovit de insolație și Cook izbuti să-l convingă că clima acelei regiuni nu-i convine și că cel mai nimerit lucru ar fi să ridice ancora și să pornească spre ținuturi mai răcoroase.

Cele auzite de la Cook îl făcură să râdă pe Racoviță, dar apoi căzu dintr-odată pe gânduri.

— Fiecare dintre noi avem asemenea slăbiciuni. Poate și mai mari… spuse el după un răstimp. Îl prinse pe Cook de braț: Ah, dacă ne-am putea elibera de ele! Să aruncăm peste bord tot ce ne trage înapoi, spre trecut!

*

Purtată de un vânt tăios și rece, „Belgica” se îndrepta spre Ushuhaia, spintecând valurile gălbui ale canalurilor fuegiene. Cerul se acoperise cu nori suri-arămii și părea uscat ca un pergament. Țărmurile abrupte, acoperite cu sicomori și pini uriași, se prăvăleau parcă în apă; pe alocuri canalul părea un fund de oală fără ieșire, în care apa clocotea. Domnea peste tot o tăcere apăsătoare, misterioasă, de parcă vasul ar fi plutit spre singurătățile începutului lumii.

— Începe o etapă grea a călătoriei noastre, îi spuse Amundsen lui Racoviță într-o zi când naturalistul venise să-i țină tovărășie la timonă. Îndată ce ieșim din golful Hope Harbour, canalul se îngustează. În strâmtoarea Magdalena apa e plină cu tot felul de alge și plante agățătoare. Vom naviga numai cu pânzele…

Tăcură un timp. Cerul părea și mai apropiat de pământ; peste țărmurile împădurite cobora un val cenușiu de mohoreală. Păsări mari, albe, zburau greoaie deasupra apei, scoțând strigăte guturale.

— Vine furtuna, spuse încet Amundsen, încleștându-și și mai strâns pumnii pe cavile. A naibii afacere!

Racoviță coborî pe puntea măturată de rafale de vânt. Ca niște șerpi uriași, verzi, algele alunecau pe valuri, se încolăceau în jurul vasului;

trunchiurile strâmbe ale arborilor erau atât de aproape, încât se părea că vor sfâșia pânzele umflate.

Deodată începu să plouă cu stropi mari. În câteva clipe, o ceață groasă, de nestrăbătut, învălui vasul. De Gerlache dădu ordin ca la fiecare cinci minute, să se sune sirena spre a împiedica o ciocnire cu o pirogă sau cu vreun vas de pescari. Lui Racoviță i se părea că sunetele răgușite, ca o chemare deznădăjduită, veneau de undeva, de pe malul Țării de foc, poate din locurile pe unde trecuse el nu cu multă vreme în urmă… Dar oare fusese cu adevărat în Țara de foc? Totul era îndepărtat, acoperit de neguri dese… Nu! Nu trebuia să se mai gândească la asta! Coborî în laborator, luă lupa și începu să lucreze la catalogarea mostrelor mycologice. Chemările triste ale sirenei se auzeau tot mai slab… La un moment dat, privirea îi căzu asupra ceasului: ar fi putut jura că se așezase la masă de câteva minute și totuși trecuseră mai bine de patru ore… În minte i se nășteau idei noi, nebănuite, corelații de ordin climatic și biofizic. Vru să-și noteze gândurile pe hârtie, dar renunță; își îmbrăcă mantaua de ploaie, ieși din laborator și urcă scara tambuchiului.

Când ajunse pe punte, vijelia dezlănțuită îl învălui dintr-odată. Se ciocni cu de Gerlache care discuta cu Lapoire, foarte agitat.

— Ce facem? Aruncăm ancora?

— Nu știu… Poate… Amundsen ce spune?

Urletul vântului le acoperi câteva clipe glasurile, apoi Racoviță îl văzu pe Lapoire ducând la gură tubul port-voce:

— Strângeți pânzele! Rămâne numai vela mare, gabierul și brigantina!

Ploaia era îndoită de zăpadă. Apărându-se cu mâna de firicelele mărunte, înghețate, care-i biciuiau obrazul, Racoviță urmărea siluetele marinarilor care se cățărau pe scările de frânghie: păreau acolo sus niște păpuși minuscule, atârnate între cer și apă, în bătaia necruțătoare a vântului. După o jumătate de oră, pânzele indicate de Lapoire erau strânse; umflându-le pe cele rămase, vântul împingea corabia înainte, cu repeziciune. Deodată se auzi din cuibul ciorilor un răcnet:

— Brizanți la babord!

Racoviță văzu într-o frântură de clipă obrazul alb al lui de Gerlache și silueta lui Amundsen care parcă se răsturnase peste cârmă; apoi vasul făcu o cotitură bruscă și naturalistul trebui să se prindă strâns de balustradă, ca să nu fie răsturnat… Mai văzu un colț negru de bazalt, spălat de valuri înspumate, pe lângă care „Belgica” trecuse numai la câțiva pași…

Nu trecu mult și în jur totul se schimbase: pluteau pe apele negre ale unui golf presărat cu ostroave stâncoase. Din toate părțile, curcubee se bolteau deasupra lor, se încrucișau ca niște focuri de artificii, scânteiau pe ape și se pierdeau, topindu-se în depărtări, într-o irizare de lumini. Curând, umbrele piscurilor se alungiră peste valuri; în spatele lor se stingeau ultimele raze ale soarelui…

În aceeași seară, „Belgica” aruncă ancora în largul portului Ushuhaia, unde făcu o scurtă escală pentru a se aproviziona cu cărbuni și carne proaspătă; apoi se îndreptă spre Harbourton. Exploratorii avură noroc de două zile senine, ceea ce învioră oarecum echipajul obosit. Condus de mâna sigură a lui Amundsen, vasul aluneca lin, cu toate pânzele întinse, spre vest, prin canalul Beagle.

Racoviță își petrecea aproape tot timpul în laborator; schița conspectul unei comunicări pe care avea de gând s-o facă la întoarcere. Observațiile sale le completau pe cele făcute de Darwin și răsturnau în întregime teza unui mycolog danez, care făcuse în legătură cu același subiect tot felul de declarații interesante ca raționament, dar în total dezacord cu ceea ce văzuse el în Țara de foc. Reuși să-l sperie pe pașnicul Arctovski vorbindu-i despre miturile și adevărurile consacrate pe care spera să le dărâme la întoarcere.

Prins de munca sa, nu urcă pe punte nici când vasul acostă la Harbourton; nu fu tulburat nici de tunurile fortului care traseră o salvă festivă la plecarea „Belgicăi”, făcând să vibreze geamurile hublourilor.

A doua zi, cerul se acoperi din nou, și către prânz începu să plouă cu grindină, în averse; valurile se ridicau amenințătoare. Venind să-l ia pe naturalist la masă, Danco îi vorbi destul de îngrijorat de zona bântuită de furtuni a Atlanticului de sud, în care intrau. Naturalistul dădu din umeri ca și cum această chestiune nu l-ar fi privit, apoi îl prinse pe locotenent de braț și începu să tune și să fulgere împotriva mycologului danez care avusese nesăbuința să clădească o întreagă teorie pe mărturiile unor călători din veacul al 18-lea și pe o notiță marginală incompletă, rămasă de la Humboldt, notă care, – după cum spunea el, – nici nu se referea la Țara de foc, ci la Noile Hebride. Refuză să meargă la masă și, dacă bunul Michotte nu i-ar fi adus prânzul în laborator, probabil, ar fi rămas nemâncat. Seara însă, la sunetul clopotului care anunța cina, păși primul în sala de mâncare: era ras proaspăt, vârfurile mustăților erau răsucite bătăios, redingota îi era călcată cu îngrijire și își pusese un guler nou, bine scrobit. Când apărură ceilalți, îi anunță radios că terminase de montat o bombă, e drept nu prea

mare, dar a cărei explozie avea să producă peste vreo doi ani avarii destul de serioase unui op pseudo-științific, comis de un impostor de la Copenhaga. Până atunci răspunsese foarte laconic la întrebările despre excursia sa în Țara de foc. Acum însă fu destul ca doctorul Cook să facă o aluzie vag ironică la discreția sa, pentru ca naturalistul să înceapă a povesti cu mult haz despre aventurile prin care trecuse, fără însă a pomeni un cuvânt despre Estrelitta. De Gerlache, tolănit într-un fotoliu, râse cu poftă până când veni vorba despre călugării traficanți de aur și alcool. Atunci se întunecă la față, mormăi ceva, dar nu îndrăzni să-l întrerupă pe povestitor: în jur tunau hohote de râs.

Deodată ușa se dădu de perete și în sufragerie intră, șiroind de apă, Tollefsen. Își roti fără grabă privirile în jur, încruntându-se, parcă supărat de ceva.

— M-a trimis primul ofițer să vă spun că… începu el, întorcându-se spre căpitan, dar se întrerupse pentru a-și scoate de pe cap boneta udă. Continuă și mai mohorât: Trebuie să veniți pe punte. Imediat!

— Dar ce este?

— Să veniți sus! Atât mi-a spus.

Își îmbrăcară mantalele de cauciuc și urcară scările umede. Îi izbi în față un val de frig, apoi unul de apă înghețată. În jurul vasului nu se vedea nimic. Se auzea doar urletul vântului. La prova, Johansen era înclinat peste balustradă și urmărea firul sondei scufundată în apă:

— Douăzeci și cinci!

— Douăzeci și patru!

— Douăzeci și doi!

Înfășurat în manta, de Gerlache se urcă până la Amundsen.

— Ce s-a întâmplat? răcni el.

— Sonda a făcut un salt de la optzeci la douăzeci de picioare. Cred că ne apropiem de un banc de nisip.

— Cincisprezece! urlă deodată Johansen.

— Cele două motoare înapoi! strigă de Gerlache, înhățând tubul portvoce.

Duduitul motoarelor crescu, asurzitor; elicea începu să se învârte în sens contrar. Vasul rămase un timp pe loc, apoi, împins de furtuna care sporea în intensitate, porni din nou în aceeași direcție.

— Jos pânzele! Toate pânzele jos!

Glasul metalic al căpitanului acoperi o clipă urletul furtunii.

Johansen sonda mereu, deși cablul îi sângerase mâinile.

— Treisprezece!

Deodată vasul tresări, se aplecă înainte, ca și cum ar fi nimerit în craterul unui vulcan submarin. Se auzi un vâjâit și mizena, ruptă de vânt, fâlfâi o clipă în noapte, apoi pieri…

— Cinci! strigă Johansen și lăsă din mână sonda care se sfărâmă; se auzi un scârțâit prelung ca și cum un pinten monstruos ar fi zgâriat fundul vasului. „Belgica” trosni din toate încheieturile și rămase nemișcată.

Pe neașteptate vântul încetă, lăsând să se audă clocotul dușmănos al valurilor care izbeau cu putere vasul, zguduindu-l, făcându-l să se răsucească în loc.

În acea noapte, în afară de impasibilul Arctovski, nimeni nu dormi pe „Belgica”. De Gerlache coborâse în cabină, unde, după ce se plimbă o vreme, nervos, încoace și încolo, îngenunche în fața crucifixului și rosti câteva rugăciuni. Lapoire era în sufragerie cu Cook, pe care-l convinsese să facă o partidă de whist. Racoviță se afla lângă Amundsen pe dunetă, zgribulit, tremurând de frig, dar neîndurându-se să se despartă de primul ofițer. Danco împărțise o rație de rom marinarilor și rămăsese cu ei pe punte în așteptarea zorilor. Oamenii tropăiau în loc, ca să se mai dezmorțească; mormăiau fără încetare, nerăbdători:

— Numai de-ar veni odată refluxul…

— Blestemat canal…

Încet, începu să se lumineze. În geana alburie de lumină, se zăreau sclipirile argintii de spumă, jucând în jurul stâncilor. Vântul prinse iar a sufla; sporea mereu în putere, pe măsură ce se lumina de zi. Arborii de pe maluri se îndoiau, biciuiți de furtună; apa era plină de zburături de lemn, de trunchiuri putrede, umede și negre, ca niște crocodili, printre care se strecurau, alunecând, mlădioase, pe valuri, alge lungi de zeci de metri.

Începu refluxul… Marea se retrăgea, scoțând la iveală colții negri de stâncă, până atunci ascunși sub apă. „Belgica” se înfunda din ce în ce mai adânc în bancul de nisip; o zguduitură puternică și vasul se înclină într-o parte, încremenind locului.

*

Amundsen coborâse în grabă de pe dunetă, îndreptându-se spre scara tambuchiului. Ceva mai târziu, naturalistul îl văzu în tovărășia căpitanului, cu care discuta, gesticulând cu o aprindere neobișnuită. Dispărură amândoi

în cabina de comandă. După câteva clipe, primul ofițer se ivi din nou pe punte. Racoviță se repezi spre el.

— Ce ne facem, Amundsen?

— Cred că s-a găsit o soluție.

— Nu s-ar putea să dau și eu o mână de ajutor? Simt că înnebunesc… așa!

— N-are rost să înnebunești! N-ai încredere în noi?

— Firește că am! Dar nu pot sta cu brațele încrucișate. Vei apela și la mine în caz de nevoie?

Timonierul schiță un zâmbet.

— Voi apela… Apoi către șeful de echipaj care se apropiase de ei: Coborâm ancora pentru virare! Ordinul căpitanului!

Fu lansată șalupa, în care se încărcară ancorele. La cârmă se afla Amundsen. Cinci marinari prinseră a vâsli din răsputeri. Valurile înalte săltau șalupa ca pe o coajă de nucă. Prima ancoră fu aruncată la vreo cincizeci de picioare și se prinse numaidecât de fundul stâncos; cu celelalte treaba merse mai puțin ușor: alunecau mereu. În sfârșit, pe la ora 11, toate ancorele erau fixate de fundul canalului.

O jumătate de ceas mai târziu, naturalistul îl auzi pe Amundsen strigând:

— Hei! Racoviță! Racoviță! O luă în fugă spre pupa unde Amundsen și un grup de marinari erau adunați în jurul unei macarale. Parcă voiai să dai o mână de ajutor?

— Mai vreau încă!

— Bine! Atunci prinde manivela! Apoi, după câteva clipe, ridicând glasul: Ascultați comanda! Acum! Trageți!

Roata de oțel a macaralei se învârtea încet, scârțâind. Lanțul ancorei se întindea din ce în ce mai tare. Trosnind din toate încheieturile, vasul părea că începe să-și recapete echilibrul, când deodată se auzi un pârâit și lanțul se rupse. Înjurând și blestemând, oamenii se îndreptară spre tambuchiu, dar Amundsen le tăie calea și-i trimise să întărească echipele de la celelalte macarale. În treacăt îi spuse lui Racoviță, care-și examina haina murdărită de ulei:

— Nu-i prea curată slujba, ce să-i faci! Demisionezi?

— Nici prin gând nu-mi trece! strigă naturalistul și porni după ceilalți.

După zece minute se rupse al doilea cablu, apoi al treilea. Furtuna se întețea mereu. Valuri înalte se rostogoleau cu zgomot de tunet peste punte. Oamenii se legară între ei cu o frânghie de care se încleștau cu mâinile

înghețate și însângerate ori de câte ori vedeau înălțându-se peretele verde al unui val uriaș. Racoviță era ud până la piele, spuma sărată îl orbea și mâinile pline de julituri îl dureau. Întins ca o coardă, lanțul ultimei ancore scrâșnea, gata să se rupă. Sub izbiturile valurilor, „Belgica" scrâșnea și gemea din toate încheieturile, înclinându-se tot mai mult într-o parte.

În spatele naturalistului se auzi glasul mânios al lui Tollefsen:

— Unde e căpitanul? Ce păzește aici? Dacă se rupe și ultimul lanț, ne-am dus dracului! Ne ia un val și ne zdrobește de stânci!

Racoviță se repezi spre cabina de comandă. De Gerlache stătea la masă cu capul plecat, cu barba în neorânduială, cu ochii roșii de oboseală și nesomn; în fața lui era Amundsen cu mâinile încrucișate pe piept.

— Nu pot fi de acord! mormăia căpitanul. Dacă se scufundă bărcile? Rămânem fără provizii, fără cărbune! Să mai așteptăm! Poate se potolește furtuna!

— Nu se vor scufunda, domnule căpitan! spuse, apăsat, primul ofițer. Îmi iau răspunderea!

— Răspunderea e a mea! făcu tăios căpitanul, ridicând brusc capul. Și nu pot…

— E singura șansă! îl întrerupse Amundsen, aplecându-se peste masă. Nu mai e nicio clipă de pierdut!

De Gerlache rămase nemișcat, cu ochii mari, ațintiți asupra primului ofițer, frământându-și în neștire mâinile. Deodată se auzi un trosnet și vasul se lăsă și mai mult pe o coastă. Căpitanul tresări și-și întoarse privirea spre Racoviță, ca și cum i-ar fi cerut sfatul, apoi încercă să privească afară prin geamul de care se loveau cu un zgomot sec trâmbele de ploaie amestecate cu gheață.

— Atunci… du-te! murmură el. Dar… să știi, ești răspunzător… răspunzător!

— Am înțeles, domnule căpitan! rosti Amundsen, militărește, și ieși din cabină.

De Gerlache făcu un gest ca să-l rețină pe Racoviță, dar acesta se luase după primul ofițer.

— Părăsim vasul, Amundsen? întrebă el speriat.

— Nici gând! aruncă primul ofițer peste umăr. Ușurăm nacela… aruncăm balastul!

— Cum vine asta?

— Transportăm la mal o parte din încărcătură… Până urnim „Belgica” din loc…

Apoi, oprindu-se brusc și punându-i mâna pe umăr:

— Acum, du-te în cală! Repede! Va fi nevoie și de dumneata acolo!

Racoviță rămase o clipă cu privirile după primul ofițer care se îndepărta în grabă. „Balastul! murmură el… Da, da, asta este!… Trebuie să aruncăm balastul!” Parcă-i mai spusese cineva de curând niște cuvinte asemănătoare, dar nu-și amintea cine. Nici nu avea importanță… Dintr-odată se lăsase în el o liniște adâncă pe care nu o mai puteau destrăma urletele furtunii. Porni cu pași mari spre cală.

După câteva ore, capul naturalistului vâjâia, mâinile îi erau înțepenite, nu se putea îndrepta din mijloc. Bărcile se întorseseră la vas pentru un ultim transport, și el mai avea de făcut un efort care i se părea, frânt cum era de oboseală, nesfârșit de greu. Când ajunse pe punte, un val, care căzu fără veste asupra lui, îl făcu să scape lădița ce o purta în mâini. În cădere, o scândurică din capacul lăzii se desprinse, lăsând să se răspândească pe punte un snop de bețișoare lungi și albe. Racoviță se aplecă gemând și începu să le strângă.

— În lături! se auzi din spate glasul gâfâit al lui Koren care venea încet, clătinându-se sub povara unui sac cu cărbuni.

— Numai o clipă! făcu naturalistul, căznindu-se să așeze la loc capacul lăzii.

— Ce dracu’! se mânie Koren. Tocmai acum v-ați găsit să… Se întrerupse brusc și lăsă sacul jos: Cum? făcu el cu ochii la unul din bețișoarele albe pe care călcase cu bocancul. Cum? repetă el cu uimire crescândă. Macaroane?! Se întoarse spre gura tambuchiului de unde veneau câțiva matrozi încărcați cu lăzi asemănătoare celei purtată de Racoviță.

— Opriți! Pentru macaroane nu ne punem viața în primejdie!

— Ce ți-a venit, Koren? făcu Mellaerts, care alergase în grabă într-acolo. Ne așteaptă barca! Nu e timp de pierdut!

Marinarii începură să protesteze:

— Nu mai facem un pas!

— Să le care cine le-a adus!

— La naiba cu macaroanele!

— Asta-i bătaie de joc!

Johansen, care ducea în spate mai multe lăzi legate între ele cu sârmă, slobozi o înjurătură și se îndreptă spre balustradă. Ridică lăzile deasupra

țapului și le aruncă în apă. Apoi, către marinari:

— Uite! Asta aveți și voi de făcut!

— Firește! strigă Racoviță. Balastul! În apă cu el! și fără să mai stea pe gânduri, urmă exemplul lui Johansen.

Operația fu repetată și de ceilalți și până seara nu mai rămăsese în cala „Belgicăi" nicio urmă din donațiunea domnului Galvay.

Vâjâitul vântului se transformase într-un urlet neîntrerupt. Vârtejuri sure de ploaie amestecată cu zăpadă păreau ca unesc cerul cu pământul. Vasul troznea, gemea, ca un monstru marin rănit de moarte. Amundsen se năpusti în sala mașinilor:

— Încărcați cazanele! răcni el. La maximum! Apoi, când fu iar pe punte, către marinari: La macara! Trageți! Cu toată puterea!

După un sfert de oră, puntea trepida: urletul furtunii se împletea cu duduitul din ce în ce mai puternic al cazanelor. „Belgica" nu se urnea din loc…

Somers, primul mecanic, năvăli pe punte:

— Am atins presiunea maximă! Ce e de făcut?

— Scoateți supapa de siguranță! Ridicați la cincizeci de atmosfere! porunci Amundsen.

— E o nebunie! Vom sări în aer! strigă înspăimântat Lapoire.

— Nu vom sări!

— Raportez căpitanului!

— Raportează! replică Amundsen. Apoi către Somers: Ce aștepți? Fă cum ți-am spus!

Vasul se cutremura ca prins de friguri: geamurile zăngăneau, catargele vibrau, duduitul cazanelor creștea, părând că dintr-o clipă în alta va răbufni într-o explozie care va arunca totul în aer. Încordându-și mușchii într-un suprem efort, marinarii se căzneau să mai împingă cu câțiva centimetri manivela macaralei. Și, deodată, după o zguduitură puternică, „Belgica" făcu un salt înainte și începu să se legene pe apele frământate de valuri ale canalului. Un „ura" puternic acoperi o clipă zgomotul mașinilor, vuietul furtunii. Cu fruntea leoarcă de sudoare, Amundsen se apropie de timonă. Făcu semn marinarului de la cârmă să se dea la o parte. Apoi își încleștă pe cavile mâinile care-i tremurau.

Două ceasuri mai târziu, pătrundeau cu pânzele întinse în apele unui golf. Vântul continua să sufle cu putere, dar valurile erau mai domoale. Ploaia, vârtejurile de zăpadă rămăseseră departe în urmă.

De Gerlache ieși pe punte, îmbrăcat în uniforma de gală. Se apropie cu pași măsurați de cârmă, se aplecă spre busolă și o privi cu luare-aminte câteva clipe, apoi după un „hm” plin de gravitate, se întoarse spre timonier:

— Sud-sud-vest?

— Sud-sud-vest! Conform ordinelor dumneavoastră!

Căpitanul se întoarse în cabina de comandă, unde-l așteptau Lapoire și Danco.

— Totul e în ordine, Frans? întrebă el.

— În ordine!

După ce medită un răstimp, de Gerlache își bombă pieptul și rosti solemn:

— Ordon să se tragă trei salve de tun! Locotenentul Emil Danco va executa ordinul!

Danco se repezi la pupă și ridică învelitoarea de piele de pe culasa tunului.

— În cinstea lui dumnezeu… foc! strigă căpitanul.

Ecoul bubui prelung.

— În cinstea majestății sale regelui Belgiei… foc!

Se mai auzeau încă ultimele zvonuri trezite de detunătură în munții care împrejmuiau golful; deodată răsună glasul lui Racoviță:

— În cinstea lui Roald Amundsen… Foooc!

Danco îi zâmbi naturalistului; apoi întoarse o privire întrebătoare spre de Gerlache. Căpitanul se uita în altă parte. Obuzul porni vâjâind… La orizont, în spatele „Belgicăi”, se aprinse, o frântură de secundă, o flacără roșie, apoi se lăsă iar întunericul. Bubuitura vui prelung, repetată iar și iar, din ce în ce mai slab, până se pierdu în depărtare…

Târziu noaptea, cu flancurile pline de alge, zgâriată, cu frânghiile încâlcite, „Belgica” intră în golful San Juan de Salvamento și ancoră în fața coloniei Porto Torro. Era ultima fâșie de pământ locuită de oameni, pe care aveau s-o întâlnească. Umplură rezervoarele cu apă de băut și în seara zilei de 13 ianuarie, vasul părăsi golful, salutat de o salvă trasă de garda militară a coloniei. Farul semnaliză: „Vă urăm drum bun! Victorie!”

Racoviță rămase mult timp lângă cârmă, alături de Amundsen. Luminile din Porto Torro se pierduseră în beznă. La babord, se mai vedea farul, ca o stea sclipind palid, de la depărtări de nemăsurat.

— Ce este, Racoviță? întrebă Amundsen. Naturalistul tresări și se întoarse.

— Nu… nu e nimic!

Amundsen se mută de pe un picior pe altul; rămase apoi iar nemișcat, cu mâinile strânse pe cavile. Spuse încet, ca pentru sine:

— Trebuie să privești înainte!

— Da, înainte! încuviință în șoaptă Racoviță.

PARTEA A DOUA

Odată cu adevăruri se vor tălmăci desigur și… „povești”. Ei, ș-apoi?! Cine poate garanta că multe din adevărurile de azi nu vor deveni poveștile de mâine!

Emil Racoviță
Speologia

1
Prin ceață, la întâmplare, spre sud…

În ziua de 14 ianuarie 1898, „Belgica” părăsi insulele Statului și se îndreptă spre sud. Curând lăsă în urmă țărmurile zdrențuite, tăiate de golfurile înguste și adânci ale insulelor Shetland, insula Livingstone cu colții ei negri, ascuțiți, îndreptați spre cer, insula Deception, o umbră întunecată ce abia se vedea în bezna nopții. Sail Rock, stâncă uriașă, cu țărmuri prăpăstioase, trecu la babord, încet, solemn, asemenea unei corăbii de piatră cu toate pânzele întinse; Low-Island, de ai cărei pereți de granit se sfărâmase cu ani în urmă corabia căpitanului Burton, își arătă câteva clipe profilul amenințător la orizont… Țara lui Graham, o creastă de munți înalți, acoperiți de zăpezi veșnice… Insulele lui Palmer: pe aici trecuse la începutul secolului căpitanul Nathanael Palmer, pe o șalupă de 40 de tone, întovărășit de câțiva matrozi curajoși, dibaci vânători de foci și balene… Insula Pierre… Muntele Allo… Câți navigatori le văzuseră altundeva decât însemnate cu litere mărunte pe o hartă?…

Sunt unele nopți în care prin zdrențele norilor lucește palid câteva clipe o stea; sunt zile în care pe cerul vremelnic înseninat răzbește soarele. Teodolitul este adus în grabă pe punte; oamenii așteaptă înfrigurați să afle poziția vasului:

— Ați auzit?

De fiecare dată răspunsul e primit cu emoție sporită:

— 68 grade, 75 minute, 14 secunde latitudine sudică!…

— 68 grade, 80 minute!…

— 68 grade, 94 minute!…

— 69 grade, 2 minute și 60 secunde!…

„Belgica” înaintează spre sud, se apropie de cercul polar. Fiecare secundă în plus, fiecare grad de latitudine e o izbândă măreață. „Belgica” înaintează…

De multe zile norii plumburii care se învălătucesc pe cer nu și-au mai desfăcut caierul pentru a lăsa să străbată o rază de soare. Nopțile sunt ca de smoală. Deasupra valurilor vinete plutesc pete alburii ca de ceață; dintr-odată o rafală de vânt le spulberă în fuioare subțiri care se împrăștie, gonind deasupra oceanului.

Ceața e mereu mai groasă. Dacă te apleci peste bord, abia poți vedea creasta lucioasă a valurilor izbindu-se de peretele vasului; pe punte pașii

abia se aud: oamenii merg cu băgare de seamă, ținându-se de frânghii, de balustradă, ca să nu alunece pe scândurile îmbibate de umezeală. Trec tăcuți, abia recunoscându-se unii pe alții: parcă se tem să vorbească cu glas tare ca și cum un strigăt, o glumă aruncată de la un capăt la celălalt al vasului, ar putea stârni mânia unei forțe uriașe care dormitează undeva, foarte aproape, în necunoscut…

Deodată, din cuibul ciorilor se aude răcnetul alarmat al marinarului de veghe:

— Iceberg la prova!

Din laborator, din dormitorul marinarilor, de la mașini năvălesc pe punte oameni pe jumătate îmbrăcați; orbecăie prin ceață, alunecă și cad, se lovesc unii de alții; în sfârșit se opresc, se apleacă peste balustradă, caută să străpungă cu privirile aburul des; parcă aud trosnetul carenei sfărâmate, văd colțul de gheață despicând în două, asemenea unui tăiș de secure uriașă, trupul corăbiei. E de nesuportat gândul acesta, dar e și mai de nesuportat să nu vezi nimic, să nu știi de unde te pândește primejdia.

De sus izbucnește iarăși un strigăt:

— Iceberg la babord! Vireazắắă!

Ordine scurte țâșnesc, se transmit mai departe, în grabă, cu voce gâtuită de emoție, spre sala motoarelor, la cârmă, unde timonierul, cu fața ca de piatră, așteaptă neclintit, cu mâinile încleștate pe cavile. Mașinile își dublează presiunea, făcând să vibreze într-un suprem efort întreaga corabie. Timonierul se azvârle cu toată greutatea trupului peste cârmă, schimbând direcția vasului care saltă cu viteză sporită înainte…

O clipă, doar o clipă… Un perete înalt, sclipind șters, ca o imensă oglindă acoperită de cocleală a trecut fără zgomot pe lângă vas, pierzându-se în ceață și lăsând în urma lui un val de frig care te pătrunde până la oase. Dacă te-ai fi aplecat încă puțin peste bord, poate l-ai fi putut atinge… Acum scuturi din cap, respiri des și râzi. Nu crezi că moartea a putut fi atât de aproape… A fost o nălucire: numai nălucile pot fi atât de greoaie și de ușoare totodată, numai ele se pot strecura pe lângă tine, într-o asemenea netulburată tăcere, încât parcă totul s-ar petrece la depărtări de neînchipuit, într-o altă lume…

În fiecare zi răsar o clipă din ceața lăptoasă munții de gheață; și tot atât de repede alunecă mai departe, ca și cum nici n-ar fi fost. Chiar acum se apropie, poate, unul de „Belgica”…

Prin locurile acestea, apa oceanului e îndeobște nefiresc de liniștită și domoală, valurile abia își îndoaie crestele și cad la loc adormite. Dar pe alocuri, culoarea lor de oțel mat se tulbură și se întunecă, valurile se ridică înspumate și se izbesc cu mânie unele de altele. Îți trebuiesc ochi de vrăjitor, ca să vezi colțul de stâncă rânjind printre valuri, trebuie o mână neasemuit de puternică și o inimă de care frica e străină pentru a putea cârmi la timp și cu o mișcare sigură corabia.

— Stânci submarine! Virează**ăă**!

Cei de pe „Belgica” încep să se deprindă cu aceste strigăte care vestesc în fiecare zi primejdia. Când le aud nu se mai reped pe punte pentru a scruta cețurile nepătrunse. În cabina de comandă, ofițerii, cu compasul în mână, cercetează hărțile; în laborator, savanții citesc, sau stau aplecați deasupra microscopului, sau își rânduiesc fișele; mecanicii alimentează cazanele și controlează presiunea; din cabina matrozilor se aude, atunci când munca din fiecare zi e terminată, zvon de armonică. După cum vasul, condus de mâini dibace și sigure, se strecoară printre stânci și munți de gheață, îndreptându-se spre țelul său, și oamenii de pe bord știu să-și ducă mai departe viața de fiecare zi, în așa fel, ca gândul primejdiilor cumplite să nu le mai apese sufletele. Și, totuși, gândul acesta e mereu alături de ei, îi face să fie mai tăcuți, mai gravi. Uneori privirile li se întâlnesc. Și în ele fiecare citește întrebarea mută a celuilalt:

— Unde ne aflăm? Încotro ne îndreptăm? Unde vom ajunge?

De o săptămână, „Belgica” înaintează spre sud, la întâmplare, prin ceață. Nici o singură clipă nu s-a înseninat cerul, pentru ca să se poată stabili locul unde se află vasul. Nimeni în întreaga lume nu știe unde sunt cei 19 oameni care au părăsit cu câteva luni în urmă portul Anvers, în aclamațiile unei mulțimi entuziaste, salutați de salvele tunurilor, de drapelele multicolore fluturând în vânt.

„Belgica” înaintează prin ceață, la întâmplare, spre sud…

2
Lecția de zoologie

În dimineața zilei de 23 ianuarie, ceața începu să se risipească. Toată lumea se afla pe punte cu ochii la soare, al cărui contur se vedea încă palid, dar lămurit, prin pâcla subțire. Racoviță își pipăia mereu buzunarul în care avea carnetul de schițe și însemnări, își trecea cu un gest reflex mâna peste cureaua binoclului, ca și cum s-ar fi temut să nu-l piardă: aștepta, poate cu și mai multă nerăbdare decât ceilalți, clipa când perdeaua alburie din jurul vasului se va fi destrămat cu desăvârșire. Nu se putuse opri să nu-i invidieze în ultimele zile pe colegii săi. Ursuzul Arctovski urca în fiecare zi pe punte și sonda oceanul, întorcându-se apoi la fel de taciturn, dar fără a ascunde o sclipire de satisfacție care-i lumina fața aspră de ascet bărbos. Avea să înfățișeze la timpul cuvenit rezultatele observațiilor sale; după părerea sa, ele nu erau lipsite de interes, mărturisea geologul atunci când întrebările celorlalți deveneau peste măsură de insistente. Danco își făcea cu regularitate cercetările magnetice și meteorologice. De când descoperise că ceața se datorește în bună măsură vânturilor calde din nord, nu vorbea decât despre comunicarea ce o va face la întoarcere în fața societății de științe din Bruxelles. De Gerlache, Lapoire și Amundsen erau ocupați cu conducerea vasului, iar doctorul Cook dovedea un talent excepțional în a-și descoperi misiuni importante; își redacta cu religiozitate jurnalul de călătorie pentru a cărui editare, după cum spunea, făcuse din vreme un contract foarte avantajos cu o editură din New-York; o zbughea pe punte ori de câte ori se auzea glasul marinarului de cart și apoi le povestea cu sufletul la gură celorlalți evenimentul „senzațional”, fără a se lăsa câtuși de puțin descurajat de mutrele lor blazate; în sfârșit, când nu mai avea ce face, începea să consulte echipajul, atribuind oamenilor tot felul de boli imaginare. Racoviță se socotea persecutat de soartă pentru că profesiunea sa era legată de plante și vietăți la care pentru moment îi era cu neputință să ajungă. După ce redactase, pe baza materialului cules în Țara de foc, un articol intitulat „Câteva observații ale unui mycolog amator”, citise toate cărțile despre balene, foci și alte animale care trăiau în Antarctica, dar lectura îl iritase; prea găsise multe afirmații confuze și ipoteze care se băteau cap în cap, prea multă înfumurare savantă. Mai ales îl scosese din sărite opul unui „profesor-doktor” Rawitz de la universitatea din Jena, care pretindea că știe totul despre balene și că după ultimele sale concluzii nu mai rămâne în această

materie absolut nimic de adăugat. Racoviță abia aștepta să confrunte cu realitatea ipotezele lui Rawitz și ale altor savanți din aceeași categorie.

O tuse ușoară îl făcu să-și întrerupă firul gândurilor. Lângă el se afla Wiencke care-l privea zâmbind, cu ochi sclipitori.

— Nu ne-am prea văzut în ultimul timp, domnule profesor.

Racoviță râse.

— Mi se pare că nici nu ne puteam vedea… prin ceața asta!

— Chiar că…! Mă gândesc… să fi nimerit în ea o balenieră… Bine că s-a dus!

Se sprijini cu mâinile de balustradă și-și lăsă privirile să-i lunece în depărtare.

— …Eh! făcu după un răstimp. Să fi fost acum pe o balenieră… în apele astea!

— …și să fi apărut din ceață un cârd de jubarți? îl stârni Racoviță. Ei, ce zici?

Matelotul dădu din cap cu gravitate.

— Cu jubartul nu e de glumit, domnule profesor! Aflați de la mine că e foarte greu de vânat… Celelalte balene sunt proaste… Le lovești cu harponul și o iau la goană trăgând barca după ele până le pier puterile și mor. Jubartul în schimb, al dracului, se întoarce furios și atacă. Am auzit multe povești despre bărci scufundate de jubarți răniți…

— Cum? Celelalte balene sunt proaste? se indignă Racoviță. Cașalotul bunăoară…

…Și se lansă într-o disertație înflăcărată despre balene. Matrozul îi sorbea cuvintele, dar de la o vreme începu să se întunece la față. După ce Racoviță conteni din vorbă, îi spuse cu reproș:

— Și ziceați că nu ați văzut balene… V-ați bătut joc de mine! Știți despre lighioanele astea mai mult decât trei căpitani de balenieră la un loc!

— Nici prin gând nu mi-a trecut să te înșel! se apără Racoviță. Am citit o bună parte din literatura științifică despre balene. Asta-i tot!…

Marinarul îl privi cercetător, ca și cum ar fi vrut să se convingă că nu glumește. Într-un târziu spuse, gânditor:

— Mare lucru e și învățătura… Dacă vânătorii noștri de balene ar fi citit cărțile de care spuneți dumneavoastră… ehei, câte nenorociri pe mare ar fi putut fi ocolite…

— N-au nevoie să le citească pe toate… Ce de năzbâtii se scriu în cărți! Iată bunăoară ce i-a trăsnit prin cap unui anume Rawitz…

Racoviță îl prinse pe Wiencke de reverul hainei sale ceruite și începu să-i povestească despre doctele presupuneri ale savantului de la Jena. Marinarul râdea în hohote și nu contenea să se minuneze:

— Ce tot spui, domnule? Chiar așa zice? Bine, domnule, dar ăsta n-a văzut în viața lui o coadă de balenă…

În jurul vasului se auziră deodată țipete puternice, cârâituri. Cei doi își ridicară privirile: printre fâșiile zdrențuite de ceață se vedeau câteva păsări mari, albe, care se roteau în jurul catargului „Belgicăi", unde erau atârnate o parte din proviziile vasului – câteva jumătăți de bou și porc luate de la Ushuhaia. În curând, „Belgica" fu asediată de o adevărată avalanșă de zburătoare; parcă ar fi început să ningă cu fulgi uriași, care jucau în aer, atrași ca un magnet de vârful arborelui mare.

— Ce așteptați, frăților? Nu vedeți că vă fură bunătatea de carne proaspătă? Staaați și vă uitați!… Și la masă parcă vă văd înjurându-mă că nu vă gătesc bucate după pofta inimii! striga bucătarul Michotte sărind de la un marinar la altul și zgâlțâindu-i. Oamenii începură să alerge de colo până colo pe punte, să amenințe cu pumnul ridicat, să răcnească înjurături cumplite și să arunce cu diferite obiecte, fără ca toate acestea să intimideze câtuși de puțin pe tâlharii înaripați. În sfârșit, unul dintre marinari aduse o pușcă și trase câteva focuri în grămada de bulgări albi din jurul catargului. Păsările se împrăștiară, fără însă a înceta să se rotească curioase în jurul vasului; apoi se repeziră din nou asupra hălcilor de carne. Cu lacrimi în ochi, tremurând de enervare, Michotte începu să se cațere pe sartul arborelui mare, lucru pe care, așa cum mărturisi el mai târziu, nu-l mai făcuse de vreo zece ani. După o ascensiune anevoioasă, urmărită cu cea mai mare emoție de întregul echipaj, ajunse cu bine până în vârf și începu să desprindă una câte una bucățile de carne, aruncându-le apoi pe punte. Păsările continuau să se rotească în jurul vasului.

— Parc-ar fi niște albatroși, dar sunt prea mari, vorbi, nehotărât, Tollefsen.

Racoviță era aproape sigur că identificase în zburătoarele din jurul „Belgicăi" câteva tipuri destul de rare de păsări antarctice. Nu se putut opri să nu ia un ton ușor didactic pe care încercă să-l atenueze cu un zâmbet.

— Desigur că sunt albatroși, dar albatroși din familia *diomedeea*, numită astfel pentru că se hrănește cu diomede…

— Nu cunosc familia! îl întrerupse Tollefsen, mutându-și pipa în celălalt colț al gurii. Cât despre hrană, mi se pare că și carnea de porc le cam face

cu ochiul acestor vietăți blestemate.

— Desigur! recunoscu, râzând, Racoviță. Reveni la ideea sa: Vă rog să priviți cu atenție. Distingem *diomedeea melanophris*, cele cu cioc negru, și *diomedeea exulans*…

— Cele cu ciocul alb, firește! completă pe un ton categoric Tollefsen. Ciocuri de altă culoare nu se văd…

— Matrozii la locurile lor! se auzi glasul lui Mellaerts, șeful echipajului.

Lapoire trecu în grabă, ținând sub braț trepiedul teodolitului. Marinarii se îndepărtară, râzând zgomotos de Tollefsen, care susținea că pentru perspicacitatea sa recunoscută și de un savant ca Racoviță, ar merita să fie trecut fără întârziere în corpul științific al expediției. Numai lui Wiencke îi venea greu să se urnească din loc.

— Când mai stăm de vorbă, domnule profesor? întrebă el, fără să-l slăbească din priviri pe Racoviță. Uite… eu îs harponier și aflu de la dumneavoastră lucruri de care habar n-aveam!

— Oricând, încuviință Racoviță. Dar cu o condiție: să-mi spui și dumneata mai multe din ceea ce ai văzut. Pare-mi-se ca te pricepi mai bine la balene decât unii din învățații pentru care ai atâta respect!

— Daaa? făcu Wiencke, îmbujorându-se de plăcere. Adăugă râzând: Fii serios, domnule… Iar mă iei peste picior? Întinse palma sa mare, plină de bătături: Oricum… e în regulă! Spun și eu ce știu, spui și dumneata. Așa-i?

Racoviță dădu afirmativ din cap, în timp ce Wiencke îi scutura mâna. Apoi marinarul se îndreptă în fugă spre dunetă.

Naturalistul trase adânc în piept aerul rece și-și roti ochii în jur: pentru el amestecul sălbatic de sunete, de cârâituri și țipete din preajma vasului era un cântec dulce. Scoase cu o mișcare grăbită carnetul de schițe și începu să deseneze, încercând să prindă pozițiile caracteristice de zbor ale păsărilor ce escortau „Belgica”.

Pâclele se trăgeau în lături. Se putea vedea lămurit cum se pierde în urma vasului dâra de spumă în jocul valurilor vinete. Bucăți de gheață, sfărâmături de icebergu ri, apăreau din când în când la suprafața oceanului pentru a se scufunda apoi repede în adânc. Prin pânza străvezie a aburului care atârna încă deasupra „Belgicăi” se cernea tot mai vie lumina soarelui.

3
Știință și onomastică

Larma de pe punte se stinsese, făcând loc unei tăceri încordate. O parte din oameni erau adunați în jurul teodolitului. Arar se auzea câte o șoaptă, repede înăbușită de semnele de protest ale celor alți, ca și cum zgomotul ar fi putut împiedica pe Lapoire să primească răspunsul așteptat de la instrumentul său. Alții se cățăraseră pe catarge și rămăseseră nemișcați cu mâinile streașină deasupra frunții. Un soare opac, parcă fără raze, își vărsa lumina prin aerul sticlos, rece, ca o masă fluidă de cristal, aprinzând reflexe uimitoare în oglinda de argint lichid a oceanului. Sus în cuibul ciorilor erau înghesuiți de Gerlache, Amundsen, Danco și Racoviță. Naturalistul nu putuse răbda să nu se suie alături de prietenii săi. Doctorul Cook își cerceta, grijuliu, aparatul de fotografiat. Numai Arctovski se plimba singur de la un capăt la celălalt al punții, cu mâinile la spate, cu capul în piept. Din când în când se oprea, scotea din buzunarul de la piept un carnețel cu scoarțele zdrențuite, pe care îl inspecta cu atenție, introducându-l apoi repede la locul său. Zâmbea imperceptibil, clătina din cap și, reluându-și înfățișarea gravă, continua să măsoare cu pași egali, fără grabă, puntea, de la un capăt la celălalt.

Pe ocean alunecau, majestuoși, icebergi fără număr: parcă era o uriașă flotă de vase de luptă, cioplite în marmură; văpaia soarelui aprindea pe turele focuri rubinii și verzi, asemenea unor semnale misterioase; în crăpăturile gheții fâlfâiau ca niște drapele umbre albastre. „Belgica” părea și ea prinsă în mișcarea înceată a acestei armate albe de gheață, purtată de o voință ascunsă spre un țel necunoscut.

— Privește! șopti cu glas înăbușit de emoție Amundsen, întinzând mâna spre sud. Privește, Racoviță!

Pe cerul de un albastru mat, rătăceau, la mare înălțime, câteva zdrențe de nori alburii. Linia orizontului, întreruptă din loc în loc de zimții ghețarilor, se contura cu precizie oriunde ți-ai fi rotit ochii… La sud însă, vederea îți era oprită de un abur cu irizări ciudate de sidef: sclipea când mai stins, când cu o surprinzătoare putere, luminat parcă de o flacără albă, izvorâtă din ocean.

— Iceblink! spuse Amundsen strângându-l pe Racoviță de braț. Strălucirea banchizei!

— Sau a pământurilor acoperite de zăpezi veșnice, interveni de Gerlache ducându-și binoclul la ochi.

— Poate e o parte din țara lui Graham! își dădu părerea Danco.

— Poate e țărmul țării Alexandru I! replică de Gerlache.

— Să consultăm hărțile, domnilor, vorbi Amundsen. Lapoire trebuie să-și fi terminat calculele. Nimic nu ne mai împiedică să știm unde ne aflăm.

Câteva minute mai târziu, se găseau, împreună cu ceilalți membri ai expediției, în cabina de comandă. Pe masă era întinsă o hartă mare a ținuturilor antarctice. Cu compasul în mână, Lapoire privea harta.

— Ne aflăm la 69 grade, 18 minute și 50 secunde latitudine sudică și 85 de grade, 32 de minute și 15 secunde longitudine vestică. Cel mai apropiat punct marcat pe hartă este golful Hughes. Înțepă harta cu vârful compasului. Dar până acolo mai avem de călătorit cel puțin patru zile. Se întoarse spre de Gerlache: Asta bineînțeles dacă Adrien va da ordin să înaintăm cu 7 noduri pe oră, supunând cazanele la presiune maximă, ceea ce…

— Bine, bine, făcu nerăbdător de Gerlache, – voi da ordin!… Numai că în dreptul poziției unde ne aflăm, harta nu indică decât niște pete albe. Și totuși…

— Ne apropiem de un masiv continental! izbucni spre mirarea tuturor tăcutul Arctovski. Apoi, întorcându-se către ceilalți, triumfător: sondajele mele dovedesc acest lucru în mod indubitabil! Până alaltăieri am înregistrat adâncimi de peste două mii de metri; apoi fundul mării a început să urce într-o pantă destul de rapidă. E în afară de orice îndoială că…

— Vă rog să mă lăsați să termin, domnul meu! rosti cu glas tăios de Gerlache.

Arctovski rămase o clipă descumpănit, aruncă o privire de reproș căpitanului și se retrase într-un colț; își scoase carnetul din buzunar și se cufundă în lectura cifrelor mărunte îngrămădite pe fiecare pagină. Căpitanul își bombă pieptul și continuă cu glas ridicat, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Pe hartă nu se văd decât niște mari pete albe ca pe hărțile romanilor, unde deasupra regiunilor necunoscute era scris cu caractere amenințătoare: *hic sunt leones!*

— Adică? întrebă Cook, prefăcându-se a nu înțelege.

Noua întrerupere îi provocă lui de Gerlache o ușoară strâmbătură.

— Aici sunt lei, doctore! făcu el, din vârful buzelor, privindu-l pe Cook cu un dispreț abia mascat. Ridică brațul și pronunță răspicat, adresându-se

parcă unui auditoriu numeros: Dar noi nu ne temem de lei! Nu ne temem de nicio amenințare! Sublima taină a pământurilor necunoscute pe care nicicând un picior de om…

Racoviță nu-l mai asculta. Din când în când, ajungeau până la el frânturi de frază: „sublim”… „necunoscut”… „măreția misiunii noastre”… „eroismul”… Era în fond de acord cu cele spuse de Gerlache dar epitetele sonore, întrebuințate de căpitan, îl iritau. „De ce vorbește de lucrurile acestea? N-ar trebui să vorbească! își spunea el. Și apoi, doamne, de ce vorbește atât de mult!” Își opri o clipă privirea asupra lui de Gerlache: ochii acestuia, vineți și sticloși, alunecau absenți, ca niște ochi de mort peste cei din jur. Părea că nu li se adresează lor, ci unei nevăzute galerii de fantome.

În cabina strâmtă, începu să se lase întunericul. Țipetele păsărilor care escortau vasul se făceau tot mai rare, anunțând venirea nopții. Deodată, tocmai când de Gerlache trăgea adânc aerul în piept, pregătindu-se să-și continue peroarația, se auzi glasul potolit al lui Amundsen:

— Mă iertați, domnule căpitan!… Nu credeți că ar fi cazul să dispuneți schimbarea direcției vasului? Ar fi necesar să rotim cârma cu aproximativ treizeci de grade spre sud.

De Gerlache rămase o clipă cu gura deschisă. Întoarse spre primul ofițer o privire încruntată și vorbi repede:

— Da, da, poți dispune, domnule Amundsen! Apoi către ceilalți cu glas obosit, învăluit de o bruscă tristețe: Sunteți liberi, domnii mei!

În dimineața următoare se auzi din cuibul ciorilor glasul răgușit al lui Tollefsen: „Pământ!”. La orizont se profila o îngrămădire întunecată de stânci, deasupra cărora sclipeau zăpezile veșnice. Curând „Belgica” fu destul de aproape, pentru ca să se poată vedea lămurit blocurile de piatră colțuroase printre care scoborau spre mare ghețarii, asemenea unor fluvii nemișcate de alabastru. Un nor de păsări învăluia insula cu strigătele lor asurzitoare. Privind cu binoclul lui Racoviță i se păru că distinge pe fundul cenușiu al stâncilor pete ruginii și galbene, ceea ce-l făcu să presupună existența vegetației. Un marinar îl anunță că e chemat de căpitan. „Debarcăm!” își spuse el, și alergă într-un suflet spre cabină să-și ia pensetele, cutiile de tablă, săculețele și alte obiecte mai mărunte, necesare pentru alcătuirea colecțiilor. Un alt marinar îl opri și îi spuse că de Gerlache îl roagă să vină imediat la pupa. Înconjurat de toți cei de pe bord, inclusiv Michotte și cei doi mecanici, căpitanul îmbrăcat în uniforma de gală stătea țeapăn, solemn, cu privirile nemișcate, pironite asupra insulei. Tocmai în

clipa când Racoviță, abia răsuflând se opri lângă el, de Gerlache pronunță grav, cu voce sonoră:

— Botez această primă insulă, descoperită de expediția majestății sale regelui Belgiei, cu numele scump al tatălui meu, August…

— Coborâm imediat, domnule căpitan? – întrebă gâfâind Racoviță, – sau mai am timp să…

De Gerlache zâmbi ironic.

— Ești cam grăbit, domnule Racoviță… Întinse mâna spre o pată întunecată care se vedea în depărtare. Acolo ne așteaptă descoperiri mărețe. Și noi să ne pierdem vremea cu un biet ostrov?

— Bine, dar cred că am văzut semne de vegetație. Interesul științific…

— Știința înseamnă răbdare înainte de toate, domnule Racoviță. Ai deci răbdare, replică de Gerlache și-i întoarse spatele…

În zilele următoare, deveni evident pentru cei de pe vas că descoperiseră un întreg arhipelag: o puzderie de insule, despărțite de canale întortochiate și înguste, dar navigabile. De pe malurile acoperite de zăpadă, „Belgica” era privită de delegații solemne de pinguini care o salutau cu strigătul lor gutural: „gha-a-ah! gha-a-a-ah!”, stârnind puternice bătăi de inimă zoologului. În alte locuri, focile, tolănite pe țărmul scăldat în soare, își ridicau lenețe botul păros de dulăi și căscau, arătându-și colții: țineau probabil să se știe că apariția unui vas era pentru ele un eveniment lipsit de însemnătate. Nu aceasta era și opinia lui Racoviță despre placidele mamifere acuatice. Avea oare în fața sa foca lui Ross sau leoparzi de mare? Țărmul era prea departe, pentru a le putea deosebi precis trăsăturile, iar „Belgica” trecea cu viteză maximă, așa cum ordonase de Gerlache. Zoologul începu să doarmă prost și să viseze în puținele ore de somn turme imense de foci și pinguini, printre care el se plimba în voie, în timp ce animalele se întorceau, blânde, pe o parte și pe alta, căscau ciocul sau desfăceau aripa, ca și cum ar fi înțeles că numai în felul acesta pot fi cercetate în mod cu adevărat științific. După câteva zile de tăcere desăvârșită, în care nici măcar nu se arătă pe punte, Arctovski îl trase pe Racoviță deoparte și-i spuse pe un ton conspirativ câteva fraze obscure despre o „ipoteză” a sa privitoare la „structura granitică a solului antarctic” și despre o „demisie” pe care avea intenția să o înainteze neîntârziat căpitanului. Racoviță îi arătă că o asemenea acțiune e lipsită de rost, apoi merseră împreună la de Gerlache. Acesta îi ascultă cu un zâmbet de gheață și le promise că peste câteva zile vor putea coborî pe uscat. Până și Lapoire

care, de obicei, asculta orbește ordinele căpitanului, îndrăzni să-i ceară acestuia să oprească vasul câteva ore pentru a putea trasa conturul unei insule mai mari. De Gerlache rămase neînduplecat: după părerea sa era destul ca pământurile descoperite să fie „recenzate” și să primească, acesta era lucrul cel mai important, un nume.

E drept că se dăruia cu toată ardoarea acestei activități. Stătea toată ziua pe punte și „boteza” insulele, golfurile, piscurile. În amintirea „grațioasei atenții a majestății sale olandeze”, un golf fu numit „Regina Wilhelmina”; un platou întins primi numele de „Țara Adelie”; două insule fură botezate cu numele mamei și viitoarei soacre a căpitanului, „Emma” și „Luiza”. Până și cele mai mărunte ostroave fură binecuvântate cu numele vreunei mătuși, vreunui unchi sau văr de al treilea grad. Solemnitatea se desfășura cu același ritual ca la început, deși participarea celorlalți era din ce în ce mai anemică și pe fețele puținilor asistenți începuseră să înflorească zâmbete semnificative.

— Trebuie să-l trezim pe căpitan. Așa nu mai merge! îi spuse într-o zi Racoviță doctorului Cook.

— Medicina își declină competența! declară doctorul clipind din ochi. Boala va dispare singură prin epuizarea toxinelor!

— Vom vedea noi dacă nu va dispare mai devreme, rosti sumbru Racoviță și se retrase în laborator. După câteva minute se afla în salon, unde prindea pe perete o hârtie, în același loc în care afișase cu câteva zile în urmă o caricatură, reprezentându-l pe Arctovski în clipa când încerca să-și lanseze sonda de pe vârful unui iceberg purtat în derivă de valurile unui ocean zbuciumat. De această dată, se putea vedea în partea de sus a desenului un blazon pompos cu vulturi, ghețuri și săbii încrucișate, iar dedesubt un fel de arbore din care se desfăceau nenumărate ramuri și rădăcini: August, Adelie, Anna, Emma, Luise, Gaston. Ceva mai jos scria cu caractere gotice: „Arbore genealogic? Nu! Schița descoperirilor expediției antarctice!” Caricatura avu un succes atât de mare, încât de Gerlache nu îndrăzni să se supere.

Botezurile solemne luară sfârșit, dar Racoviță îl auzi pe de Gerlache, în una din zilele următoare, rugându-l pe Lapoire să înscrie pe hartă cu numele „muntele Galvay” un pisc de pe o insulă tocmai atunci descoperită. Remarcând prezența zoologului, căpitanul se întoarse spre el și-i spuse:

— E o formalitate neplăcută poate pentru unii, dar de neînlăturat. Galvay s-a purtat neloial, ceea ce era de așteptat de la un om fără tradiții. Mie însă

nu-mi este îngăduit să uit că avem anumite obligații față de el.

Racoviță se întunecă la față și se îndepărtă fără să răspundă. Seara, pe peretele salonului atârna o nouă caricatură. Pe un munte abrupt erau adunate toate vietățile Antarcticei. Focile, ridicate pe coadă, contemplau cu încântare niște ghemotoace de tăieței pe care le țineau în echilibru pe nas; un cor de pinguini intona un imn omagial, în vreme ce alți pinguini – oratori, bătând din aripi, strigau în cele patru colțuri ale Antarcticei meritele universale ale pastelor făinoase Galvay. În mare, jubarți și cașaloți dansau în jurul unor icebergi tapisați cu macaroane, iar deasupra tuturor, așezat pe pisc, domnul Ernest Galvay saluta cu jobenul și zâmbea fotogenic.

Membrii expediției luară cina în absența căpitanului care rugase să fie scuzat: rămăsese în urmă cu redactarea jurnalului de bord.

A doua zi, Racoviță fu trezit dis-de-dimineață de uruitul ancorei. Motoarele erau oprite și se auzea doar plescăitul surd al valurilor și țipete de păsări undeva, nu prea departe. Pe punte răsunau bocancii țintuiți ai marinarilor. În timp ce se îmbrăca, cineva bătu în ușă. De Gerlache intră și-i ură bună dimineața, înclinându-se curtenitor.

— Am dat ordin de debarcare, spuse el. Ne aflăm în fața unei insule de dimensiuni importante…

Falezele puternice ale insulei – îngrămădiri uriașe de stânci negre, cenușiu-alburii, ori roșii ca sângele – erau învăluite într-o negură transparentă, mătăsoasă; la picioarele lor, gheața strălucea în mii de focuri mărunte, căpătând tonuri de un verde pal cu cât se lăsa spre oglinda întunecată a apei nemișcate. Ici și colo pluteau ghețari cu forme ciudate, asemenea unor castele ori cetăți, ce-și înălțau spre cer turnurile zvelte…

Acostară după vreun sfert de ceas. De Gerlache se pregăti să sară pe țărm, dar Racoviță i-o luă înainte. Se opri și îmbrățișă cu o privire pereții abrupți ai stâncilor. De Gerlache se întoarse spre Amundsen, care se mai afla în barcă:

— Cred că această insulă trebuie să fie botezată de zoologul expediției noastre, Emil Racoviță. Ce părere ai, domnule prim ofițer?

— Nu văd de ce aș fi împotrivă!

Racoviță nu se aștepta la o asemenea propunere. Oarecum stânjenit îngăimă:

— Eu… nu știu… să mă gândesc…

— Bineînțeles, – făcu de Gerlache, – vă veți gândi la numele majestății…

— Nu! strigă Racoviță. Nu!

După un răstimp, de Gerlache tuși nerăbdător.

— Botez această insulă cu numele dascălului meu, profesorul Cobălcescu! spuse răspicat Racoviță.

4
Aur și licheni

Exploratorii au fost întâmpinați cu un cor asurzitor de țipete. Strigătele stranii, înfricoșătoare ale cormoranilor se amestecau cu chemarea guturală a petrelilor și sternilor. Din depărtare le răspundeau țipetele pinguinilor. Câteva foci alunecară cu o viteză neașteptată printre stânci, mârâind și pufnind supărate și se aruncară în mare.

— Nu am impresia că ni se face o primire prea politicoasă! glumi Cook care ținea în mână aparatul de fotografiat, gata să apese pe declanșator.

— Depinde numai de noi ca să convingem gazdele de bunele noastre intenții, îi răspunse, râzând, Racoviță.

Căpitanul și Lapoire porniseră de-a lungul țărmului, împovărați de aparatele de ridicat profilul terenului. Curând însă locotenentul îl părăsi pe de Gerlache și se întoarse spre locul unde Arctovski începuse să desprindă cu cazmaua sfărâmături de rocă. Îi propuse geologului să-l ajute, ceea ce acesta încuviință cu bucurie; luă și el o cazma și începu să sfărâme cu mult zel solul stâncos, punându-i mereu lui Arctovski întrebări despre natura rocilor descoperite. Ceva mai încolo, Racoviță urmărea cu privirea păsările ce se roteau deasupra capului său. Pipăi patul puștii și-și spuse că n-ar fi rău să încerce să doboare câteva pentru a le putea studia în laborator. Dar își schimbă gândul: parcă îl atrăgea mai mult solul antarctic cu vietățile mărunte pe care i le bănuia, cu plantele sale de care nu amintea niciun atlas botanic.

Porni încet printre stâncile sterpe, scormonind cu privirea pământul. Ajunse curând în dreptul unui torent demult secat, a cărui albie era semănată din belșug cu pietre roșcate, zgrunțuroase. Începu să întoarcă pietrele și să cerceteze scobiturile jilave de sub ele. Ca să poată răsturna câteva blocuri de piatră, trebui să se despovăreze de pușca grea din spate și de un sac plin cu instrumente și cutii pentru colecții. Jumătate de oră mai târziu era scăldat în sudoare. Își scoase haina de pânză impermeabilă, căptușită cu blană și porni mai departe, urcând cu greutate panta rapidă a torentului. Piciorul îi aluneca pe pietrele rotunde, acoperite cu o pojghiță de gheață care începea să se topească; tot aplecându-se la fiecare pas, spatele începu să-l doară. Trecură așa vreo două ceasuri, fără ca osteneala să-i fi adus niciun folos. Se îndreptă din șale, gemând. Din vale se auzea ciocănitul neîntrerupt al cazmalei lui Arctovski și glasul lui Lapoire:

„Granit, domnule Arctovski? Nimic altceva?” „Granit, granit… dar tot are mai mult noroc ca mine, polonezul! își spuse Racoviță cu necaz. Să fi fost eu geolog! Câtă treaba aș fi avut acum!” Începu să se uite cu interes, parcă cu alți ochi, la pietrișul felurit colorat, cu care era din belșug semănată albia torentului; se pricepea destul ca să-și dea seama că un geolog ar fi avut aici un teren de investigații deosebit de bogat. Și Arctovski stătea pe mal și sfărâma cu cazmaua toate rocile la rând, în vreme ce aici treaba asta i-o făcuse demult torentul! O luă repede la vale, alunecând printre pietre. La o cotitură, de unde se putea vedea silueta încovoiată a geologului, se opri gâfâind. Strigă cât putu de tare:

— Arctovski! Vino aici! Repede!

Fu nevoit să repete de câteva ori chemarea până ce, în sfârșit, geologul se ridică și se întoarse spre el.

— …Vino! Material bogat pentru dumneata!

Arctovski făcu un semn nelămurit cu mâna și începu din nou să izbească cu cazmaua în stâncă. În schimb se auzi glasul lui Lapoire:

— Material bogat? Ce ai găsit?

— Nu știu încă! Să vină Arctovski! strigă Racoviță. Apoi, amintindu-și de anumite presupuneri ale locotenentului cu privire la Antarctica, adăugă cât putu de tare: Aur! Pe cuvântul meu! Veniți mai repede! Zâmbi, văzându-l pe locotenent cum se repede la deal, dar deodată făcu o strâmbătură: nu pentru Lapoire era aurul din albia torentului. Lapoire! Oprește-te! Nu sunt sigur! Poate să fie și mică! Adu-l pe geolog!

Când, în sfârșit, îl văzu pe Arctovski urnit din loc, se hotărî și el să pornească înapoi, la deal. Ajuns la locul de unde plecase, începu iar să cerceteze și să întoarcă pietrele. Era aproape noapte când ajunse la un platou pe jumătate acoperit de zăpadă, din care răsăreau ici, colo, colții întunecați ai unor stânci uriașe; bătea un vânt umed, rece; tremurând, Racoviță își trase pe el haina îmblănită.

Soarele apusese demult; din văzduh se cernea o lumină sură care îngăduia să se vadă încă destul de lămurit în jur; spre sud, la orizont, flacăra albă a iceblinkului își întărise parcă vâlvătaia. Atras de o licărire verzuie, Racoviță păși înainte până se izbi de peretele unei stânci: nu se mai vedea nimic. Se dădu iar câțiva pași înapoi: ciudata fosforescență reapăruse! Se apropie iar de stâncă și începu să-i pipăie cu degetele peretele zgrunțuros…

De jos, de pe plajă se auziră două detunături de armă: era semnalul convenit pentru întoarcere. „Îndată vin, îndată!” șopti el, ca și cum i-ar fi

putut auzi cineva vorbele. Deodată scoase un strigăt de bucurie: sub degete simțise în locul pietrei ceva umed și moale, o barbă vegetală binecunoscută. Își aminti că are în buzunar o cutie de chibrituri; cu o mână care tremura scoase un băț și-l aprinse: nu se înșelase, erau licheni! Scoase din tașca de piele ce-i atârna pe umeri o cutie, o deschise, apoi desprinse cu penseta de pe stâncă cele câteva firișoare de licheni și le așeză în cutie între două foi de sugativă. Porni la vale, mai mult alunecând, decât pășind, făcând să se rostogolească cu zgomot pietrele torentului, izbindu-se de bolovanii colțuroși, fără a lua în seamă durerea pricinuită. Trecu de locul unde-și lăsase lucrurile; amintindu-și de ele, se întoarse blestemând, apoi porni cu și mai mare grabă către plajă.

Jos nu-l așteptau decât Lapoire și Arctovski. Locotenentul îl informă că de Gerlache plecase cu una din bărci și că era foarte nemulțumit de întârzierea sa. Adăugă supărat:

— Pentru câteva fire de licheni ne-ai făcut să așteptăm atâta? Întinse mâna spre sacii grei, plini de pietre pe care Arctovski îi căra în barcă: Iată rodul unei activități bogate!

Arctovski era de altă părere:

— Nu se știe dacă lichenii lui Racoviță n-au mai multă importanță decât bolovanii mei!

— Lichenii sunt licheni! replică Lapoire. Iar ceea ce numești dumneata, cu o modestie care te onorează, „bolovani”, ascunde, poate, bogății uriașe!

Locotenentul nu-l mai scotea pe Arctovski din „dragă domnule Arctovski”, „dragă prietene”; îi spuse chiar de câteva ori *„mon cher Henry”*, familiaritate pe care severul geolog nu o primi cu prea multă plăcere. Se pare că-l lăudă cu aceeași căldură și căpitanului: la masă acesta ridică paharul în cinstea geologului care „nu-și precupețise eforturile”; apoi, făcând bilanțul zilei, aminti de Amundsen care izbutise să împuște o focă, de Cook care scosese numeroase fotografii, de Danco care stabilise temperatura solului; nu uită, bineînțeles, activitatea topografică ce o depusese el însuși. Numai despre Racoviță nu rosti un cuvânt. Naturalistul, distrat, nu observă nimic; rămase indiferent chiar atunci când la desert, de Gerlache adresându-se doctorului Cook „ca unuia care avea experiența unei expediții polare”, îl întrebă pe un ton melancolic, dacă nu e posibil ca dincolo de cercul polar, viața să fie absentă cu desăvârșire. Doctorul nu credea așa ceva. Căpitanul insistă:

— Cred că e posibil. Aici e doar atât de săracă!

— Mai este un factor de care nu ții seamă, dragă Adrien, – interveni Lapoire, – ochiul celui care cercetează terenul… Îl privi pe Racoviță peste umăr. Unul vede, altul nu vede. Ce să-i faci!

De această dată, insinuarea îl făcu pe naturalist să tresară. Zâmbi amuzat, auzindu-l pe de Gerlache care cu aceeași melancolie observa că „foci și balene se găsesc și în alte regiuni ale globului și nu e nevoie să te duci la Podul Sud ca să le găsești". „Ce om! își spuse el, privindu-l pe căpitan cu un interes profesional, ca pe un animal ciudat, căruia trebuia să-i definească trăsăturile specifice și familia din care face parte. O caricatură îl face să mă aduleze, iar o zi de cercetări infructuoase (așa crede el!) mă rostogolește de pe culmile gloriei, pe treapta cea mai de jos a prețuirii sale!"

Un ceas mai târziu era în laborator, aplecat cu o lupă puternică asupra lichenilor aduși; uitase cu desăvârșire conversația de la masă. Arctovski tresări speriat când îl auzi strigând:

— Am găsit! Am găsit!

— Ce-ai găsit, noule Arhimede? se auzi glasul lui Cook, care-și punea în ordine clișeele într-un colț.

Cu precauțiune, Racoviță îi așeză în față o insectă minusculă pe care o ținea prinsă cu vârful unei pensete.

— Iată, doctore, o dovadă vie a adevărurilor descoperite de Darwin și Lamarck! Vezi această muscă?

— Muscă?

— Da. Această muscă, pe care o botez „Belgica Antarctica", îți arată limpede că adaptarea la mediu nu e o vorbă în vânt. Bagă de seamă, aripile, atributul esențial al dipterelor, au dispărut. De ce oare?

— Probabil s-o fi plictisit să zboare… e mai plăcut să stai ascuns într-o crăpătură de stâncă pe frigul ăsta…

Racoviță clătină din cap, a dojană:

— Doctore, doctore! De ce nu vrei să fii serios, doctore?… Iată, îți mai dau un amănunt: fenomenul de care-ți vorbeam se întâlnește în special în insulele oceanice, unde suflă vânturi extrem de puternice. Hai, răspunde, de ce n-are aripi musca?

— Nu știu, răspunse, pocăit, Cook.

— Și totuși e atât de simplu: prin selecție, prin reducerea treptată a aripelor, aceste insecte și-au pierdut facultatea de a zbura. Au supraviețuit numai acelea care aveau cele mai mici aripi, deci cele care erau degenerate într-un anume sens. Te miră poate acest lucru? Gândește-te că mușteleare

puteau zbura mai bine erau duse de vânt și înecate. Ai priceput? Nu totdeauna ceea ce strălucește orbitor e mai durabil și important, mult stimate doctore!

Cook îi făcu cu ochiul și râse:

— Asta poți să i-o spui și lui de Gerlache!

— N-ar strica! încuviință Racoviță. Începu să se plimbe cu mâinile la spate în spațiul îngust dintre mesele laboratorului. Cu o mișcare bruscă, își luă din cui haina, și-o aruncă pe spate și ieși pe coridorul întunecos. În dreptul cabinei lui de Gerlache, se opri; dinăuntru se auzea zgomot de glasuri: la fel ca în fiecare seară, căpitanul și Lapoire stăteau la taifas. Simți o clipă dorința să le comunice și lor descoperirea sa și totuși ceva îl făcu să pășească mai departe. Din celălalt capăt al coridorului, din cabina marinarilor se auzeau râsete, zvon de armonică. Racoviță grăbi pasul; își amintise de rugămintea lui Wiencke. „Poate că, – se gândi el, – acest vânător de balene va ști să acorde, mai mult decât alții, atenția cuvenită gâzei mele antarctice”.

5
Insula pinguinilor

„Belgica Antarctica” își câștigă o celebritate neașteptată în rândurile echipajului: marinarii, a căror curiozitate fusese stârnită de Wiencke, se îmbulzeau în laborator să vadă musca fără aripi și Racoviță nu mai prididea cu explicații despre acest fenomen nemaiîntâlnit. „Am ajuns un fel de prinț consort, îi mărturisi el lui Cook, prefăcându-se întristat. Gloria mușteі mele mă pune în umbră”. Între timp, Arctovski identificase toate rocile culese pe insula Cobălcescu, fără însă a găsi printre ele ceva demn de atenția lui Lapoire. Înflăcărarea acestuia pentru geologie scăzu simțitor; în cele din urmă trecu demonstrativ în tabăra admiratorilor mușteі antarctice, fapt care produse o impresie puternică asupra lui de Gerlache și-l determină să-i facă o vizită lui Racoviță. Se interesă de sănătatea savantului, cercetă cu mare atenție instalațiile din laborator, și, cu mâna pe clanța ușii, întrebă, ca din întâmplare, dacă e adevărat ce se vorbește pe bord despre o muscă fără aripi. Se arătă foarte încântat de lămuririle primite; riscă doar o timidă observație în legătură cu numele minusculei vietăți: nu însemna să bagatelizezi numele vasului atribuindu-l unei diptere de proporții atât de neînsemnate? Se feri însă să insiste și se despărți de Racoviță în termenii cei mai călduroși, după ce-l asigură că se poate bizui pe sprijinul său în orice împrejurare.

Fu destul ca Racoviță să scoată o ușoară exclamație de uimire la vederea unei cete din pinguini, aflate pe povârnișul unei insule, pentru ca de Gerlache să poruncească să se arunce ancora și să se scoboare o barcă „pentru naturalistul expediției”. Aceasta semăna întrucâtva a favoritism și Racoviță protestă, cerând să fie însoțit de prietenii săi. Arctovski era însă ocupat cu catalogarea a tot felul de mostre de șist, feldspat și mică, descoperite în ultimele zile, și nu avea poftă să coboare pe uscat; se urcă doar o clipă pe punte, privi absent pământul apropiat, îi declară, blazat, lui Racoviță că „această fărâmă de granit nu-i poate spune nimic nou” și se întoarse în laborator. Doctorul Cook susținea că se află într-o stare „inspirată”, deosebit de favorabilă redactării impresiilor sale de călătorie, Lapoire și Amundsen desenau harta descoperirilor recente; numai Danco îl însoți pe Racoviță. Cu toate acestea, naturalistul păși singur pe țărm; locotenentul dorea să studieze curenții marini și ceruse marinarilor să poarte încet barca la câteva sute de metri distanță în jurul țărmului.

Racoviță făcu repede câțiva pași pe plajă, apropiindu-se de ceata de pinguini observată de pe vas. Nemișcați, aceștia întoarseră cu toții capul spre el, ca la o comandă, și deodată izbucniră într-un concert asurzitor de țipete.

Racoviță se opri o clipă în loc și râse dojenindu-i cu degetul:

— Domnilor, domnilor, dar, vă rog… protestele dumneavoastră sunt fără rost… Nu vreau să vă tulbur… Am venit doar pentru o conversație amicală…

Din grup se desprinse un adult de aproape un metru înălțime. Se îndrepta spre Racoviță plin de importanță, călcând încet și măsurat, cu o comică gravitate, păstrându-și echilibrul cu ajutorul celor două aripi. Capul mic în raport cu trupul, se legăna la stânga și la dreapta; pe spate penajul semăna cu o redingotă de un negru strălucitor, bătând în albastru, iar în față avea un plastron alb, imaculat. „Poate face să pălească de invidie pe cel mai elegant dandy londonez”, își spuse Racoviță amuzat și se înclină adânc.

— Dacă nu mă înșel, dumneavoastră sunteți delegatul acestei onorabile societăți. Țin să vă comunic că în ceea ce mă privește sunt gata să încep tratativele…

Din nefericire intențiile delegatului se arătară a nu fi deloc pașnice: ajuns în dreptul lui Racoviță, îl mușcă de pulpă și, atunci când zoologul încercă să-și elibereze piciorul, slobozi un țipăt, ceea ce stârni numaidecât și în rândul celorlalți o furtună de strigăte, apostrofe și exclamații indignate.

„Ce să-i faci! își spuse Racoviță trăgându-se înapoi. Nu mă plac și gata! Dar, răbdare: să lăsăm timpul să lucreze”.

Se așeză pe un colț de stâncă, la o oarecare depărtare și, scoțându-și caietul de schițe, începu să deseneze, silindu-se să prindă mișcările comice ale pinguinilor. Purtarea lui nu produsese o impresie favorabilă, așa cum nădăjduise: pinguinii se întoarseră spre el, cu penele capului zbârlite ca niște podoabe de șef indian, cu ciocurile larg deschise din care se revărsau valuri de strigăte furioase.

„Din fericire nu le cunosc limba, – se gândi Racoviță amuzat; așa că mă voi face că n-am înțeles”. Dar pinguinii n-aveau intenția să se mărginească la amenințări verbale: se apropiau în rânduri strânse de el, agitându-și aripile și căscând agresiv ciocurile.

— Dragoste cu sila nu se poate face! declară, decepționat, Racoviță. Se ridică și începu să bată în retragere; adăugă, întorcându-se spre micile

animale care nu încetau să-l urmărească: Nădăjduiesc totuși că am să găsesc și confrați de-ai dumneavoastră ceva mai cumsecade. Vă las cu bine!

Se cățără cu greutate pe faleză: în fața sa se întindea un platou semănat cu bolovani de granit, care cobora în pantă lină până la ocean.

— O adevărată „cetate" a pinguinilor! nu se putu el opri să nu exclame.

Într-adevăr, pe platou își avea reședința un sobor uriaș de pinguini, care-ți zăpăceau ochii prin foiala lor neîncetată: numai din ochi, Racoviță își putu da seama că „cetatea" avea câteva zeci de mii de cetățeni.

Platoul era împărțit în loturi: pentru fiecare familie câte o parcelă, păzită cu gelozie de tatăl înalt, puternic și gras. Cuibul propriu-zis era rotund ca o oală cu marginile joase, alcătuit din pietre mărunte, pe care pinguinii le aduceau în cioc de pe plajă. Pietrele erau amestecate cu oase de pinguini, pe care aceste păsări, puțin respectuoase, dar practice, știuseră să le utilizeze spre folosul căminului lor. Puii, acoperiți cu un puf sur argintiu, păreau niște mingi mari care se rostogoleau de colo, colo, în interiorul cuibului; părinții, plini de atenție, patrulau în jur, iar mama se repezea, din când în când, spre apă să aducă hrană.

Racoviță desena de zor, când deodată un nou val de țipete îl făcu să ridice capul.

— Aha, încep conflictele sociale! râse el, lăsând creionul deoparte.

Un pinguin înalt și gras, plin de conștiința superiorității sale, trecuse hotarul unui lot, iar altul, aproape tot atât de puternic, sări din cuib și ieși în calea agresorului. Se opriră unul în fața altuia încordați, aplecați înainte ca să întâmpine orice atac și începură să se batjocorească asemenea unor precupețe gureșe, la piață. Deodată, cei doi adversari se repeziră unul asupra celuilalt: se mușcau, se băteau cu cioturile aripilor, încercau să se trântească la pământ. Spectatorii, destul de numeroși, se agitau, loveau aerul cu aripile și lansau în cor țipete puternice, pe care Racoviță le luă drept aclamații sau huiduieli lansate la adresa luptătorilor. În furia lor, cei doi pinguini dărâmaseră zidurile împrejmuitoare ale cuiburilor învecinate și acum călcau fără să le pese peste puii care țipau jalnic și încercau să evadeze din zona ostilităților, clătinându-se pe picioarele lor șubrede. Racoviță se apropie de unul din ei și-l luă în mână. În acea clipă, combatanții uitară subit de conflictul lor și se întoarseră și mai mânioși împotriva intrusului: Racoviță se văzu înconjurat de o ceată de câteva sute de pinguini cu penele zbârlite, cu ciocurile întinse războinic spre el. Era o adevărată ofensivă și rândurile celor ce atacau se îngroșau mereu.

Naturalistul se văzu nevoit să se retragă din nou. De această dată însă nu-i mai ardea de conversații amicale; ciupit și mușcat de picioare, asurzit și amețit de strigătele războinice ale pinguinilor, împins înapoi cu atâta putere de avalanșa de păsări, încât numai cu greu își putu păstra echilibrul, ajunse până pe plajă. Dar nici aici nu putu rămâne. Trebui să se retragă mai departe până ce apa îi ajunse aproape de genunchi. Armata pinguinilor rămase pe plajă și continuă să-l invectiveze furtunos.

În spate se auzi plescăit de lopeți: barca lui Danco se apropia cu repeziciune de țărm.

— Mă speriasem, îi spuse locotenentul, ajutându-l să urce în barcă. Am auzit țipete și…

— Ai înțeles că sunt atacat, îl completă Racoviță. Privindu-și stofa zdrențuită a pantalonilor, izbucni în râs. De fapt mi-am binemeritat pedeapsa. Am pătruns într-o colonie de pinguini antarctici, a căror agresivitate e destul de cunoscută. Nu trebuia să intervin în litigiile lor de frontieră.

— Litigii de frontieră?

Racoviță se așeză pe bancă, pipăindu-și pulpele îndurerate.

— Nici măcar! răspunse el, cu o strâmbătură. O nenorocită de contestație judiciară între doi proprietari funciari. Iar eu am primit porția hărăzită de obicei arbitrilor în asemenea ocazii.

Incidentul cu pinguinii antarctici nu-l descurajă. Înainte de a se întoarce pe vas voia să cerceteze și o parte a platoului, aflată dincolo de stânci. Acum însă nu mai coborî singur pe țărm: Danco îl însoți cu toate protestele sale. „Ce rușine! făcu indignat Racoviță. Pentru a ține la respect niște pinguini am nevoie de escortă militară”.

Chiar pe plajă se afla o colonie numeroasă de pinguini papuani. Ca să nu le stârnească mânia, Racoviță și Danco se târâră pe burtă până la marginea unei platforme stâncoase.

Pinguinii papuani erau mai mari decât cei antarctici și îmbrăcați cu mai multă somptuozitate. Spatele lor albăstrui strălucea la fel ca plastronul; ciocul și labele erau de un roșu sclipitor. „Cetatea” se întindea pe o lungime de câțiva kilometri: să fi fost locuită, după aprecierea celor doi, de vreo zece mii de indivizi.

Papuanii scoaseră câteva strigăte neliniștite, dar după ce-i cercetară pe exploratori cu luare-aminte, se încredințară că n-au intenții rele, așa că nu le mai dădură nicio atenție. Racoviță se așeză liniștit în mijlocul lor, îi

fotografie și începu să-i observe; locotenentul dădu însă curând semne de plictiseală și, luându-și pușca, se făcu nevăzut.

Cuiburile papuanilor, asemănătoare cu cele ale pinguinilor antarctici, erau goale: tinerii, foarte dezvoltați, se aflau cu toții adunați în mijlocul plajei. În apropierea lor se găseau numai vreo opt adulți așezați la distanțe regulate pe marginea falezei, probabil spre a împiedica pe junii necopți la minte să cadă în apă. Stăteau drepți, gravi și imobili, pătrunși de importanța misiunii lor. Când un minor se îndepărta prea mult de ceilalți era admonestat energic, iar dacă dojana nu-și făcea efectul, urma o lovitură de cioc destinată să trezească în puiul rebel simțul disciplinei.

— Un veritabil pension! se miră Racoviță.

În curând, una din santinele își ridică ciocul și slobozi un strigăt pătrunzător, căreia îi răspunse alta, de pe plaja de la piciorul falezei. Întorcându-și privirile, Racoviță văzu câțiva adulți care așteptau să facă de pază, netezindu-și penele ori moțăind somnoroși. Strigătele paznicului deveneau din ce în ce mai insistente, răspunsurile de pe faleză, din ce în ce mai plictisite. În sfârșit, cei de pe plajă se cățărară cu greutate, luând locul paznicilor care se năpustiră fericiți în mare, făcând să țâșnească apa în toate părțile.

Târziu, după ce colindase toată insula fără a fi izbutit să vâneze ceva, Danco se îndreptă, obosit și înghețat, spre plajă. În drum, se întâlni cu Racoviță.

— Trebuia să luăm haine mai groase, spuse locotenentul. Nu ți-e frig?

— Frig? Am impresia că aici în Antarctica e o climă destul de dulce!… Naturalistul îl prinse de braț pe Danco. Să vezi ce se întâmplă în cetatea papuanilor…

Când termină de povestit, se găseau în larg, în drum spre „Belgica”. Rămase un răstimp cu capul plecat pe umăr, părând a asculta cu luare-aminte plescăitul ritmic al lopeților. Apoi se întoarse spre Danco.

— …Ceea ce ți-am spus, – vorbi el, – mă duce la o concluzie care s-ar potrivi mai degrabă oamenilor decât acestor ovipare. S-ar zice că diferența de caracter dintre cele două specii, corespunde unei deosebiri de alcătuirea socială. Pinguinul antartic, zgomotos, certăreț și bătăuș e un turbat individualist, mereu în procese pentru a-și apăra proprietatea. Cumintele papuan e un colectivist care n-are ce apăra împotriva cetățenilor săi, deoarece s-a asociat cu ei și a simplificat astfel și problema creșterii puilor prin instituirea unui pensionat comunal.

Asta i-a dat înțelepciunea filosofului, liniștea, calmul și numeroasele avantagii care decurg întotdeauna dintr-o organizație socială înțeleaptă. Tăcu un răstimp, apoi râse: N-ar strica să-i imităm și noi pe bordul vasului… să ne punem orgoliul în comun.

6
De Gerlache nu vrea să riște

Vara polară se apropia de sfârșit: ziua era mai mică; din sud sufla un vânt rece; pe lângă maluri începea să se formeze o crustă subțire de gheață. Dacă „Belgica” mai întârzia prin canalele înguste și întortochiate ale arhipelagului risca să fie prinsă la un moment dat între sloiuri. Orice înaintare mai departe spre sud ar fi fost cu neputință.

În ziua de 12 februarie, lucrurile păreau că încep să se îndrepte. Pereții de stâncă printre care naviga vasul se dădeau încet la o parte; în jurul vasului se întindea cât vedeai cu ochii marea liberă. Doar spre sud-vest se puteau ghici, ca o umbră foarte subțire, pământuri îndepărtate. Până la căderea nopții, călătoria se desfășură în condiții normale. Nori alburii pluteau pe cer, lin, ca niște lebede, îndreptându-se spre sud ca să-și verse încărcătura de zăpadă peste întinderile nesfârșite ale banchizei. Ceasul arăta miezul nopții, dar lumina sură, care învăluia totul, făcea să sclipească stins oglinda apei; icebergurile se strecurau fără zgomot ferindu-se parcă să se atingă unele pe altele. La orizont, se profilau din ce în ce mai amenințătoare creste muntoase: trecerea spre sud părea a fi din nou oprită. De Gerlache dădu ordin să se oprească motoarele și să se arunce ancora. Convocă apoi în cabina sa pe toți membrii expediției.

Ținând seama de poziția vasului, calculată în zilele anterioare, Lapoire afirma că vasul se află în fața golfului Hughes care, așa cum arătau hărțile, despărțea țara lui Palmer de țara Trinity. Nu mai rămânea decât o singură soluție: să se întoarcă și să navigheze de-a lungul coastei, în speranța că vor descoperi în cele din urmă o trecere spre sud.

— Țara lui Palmer e doar o linie punctată în continuarea insulelor descoperite de noi, spuse Amundsen, aplecându-se peste hartă. Nimic nu ne garantează că ea nu este un imens arhipelag. Iar țara Trinity… țara Trinity… nu mai e țară, ci insulă, de când căpitanul Larsen a descoperit în anul 1892, navigând pe „Iason”, o largă cale pe apă între Oceanul Atlantic și Pacific. Dacă nu mă înșel și căpitanul Dallman a descoperit în 1872, pornind dinspre Pacific, intrarea într-un canal. L-a și botezat canalul Bismarck, nu e așa, domnule căpitan?

— Așa-i, așa-i… și ce vrei să spui cu asta?

— S-ar putea ca nici golful Hughes să nu fie golf… ci o trecere spre canalul Bismarck.

— Bine, dar avem în fața noastră o hartă întocmită de Royal society of geography din Londra, domnul meu! sări Lapoire. E o hartă sigură!

Amundsen dădu din umeri:

— Pentru regiunea asta nu există hărți sigure. Vorbi hotărât, lovind cu podul palmei în masă: Eu propun să continuăm călătoria!

De Gerlache se plimba în lungul și în latul cabinei, frământându-și încurcat mâinile.

— E un risc… Un risc mare. Îți dai seama, domnule Amundsen? Vă dați seama, domnilor?

— Nici dumneavoastră nu vă displac riscurile, domnule căpitan! observă zâmbind Racoviță.

— Da, da, așa e… În sfârșit… Frans, dă ordin să se ridice ancora și să se pornească motoarele. Sper că până mâine dimineață vom avea cale liberă în fața noastră. La lumina zilei vom putea lua o hotărâre definitivă.

În dimineața zilei următoare, „Belgica” se afla într-un canal destul de larg. La tribord se vedeau niște pământuri joase, acoperite până la țărm de o carapace de gheață. La babord, munții, observați cu o noapte înainte, își aruncau, uriași, piscurile către cer. La orizont, stăruiau neguri cenușii, împiedicându-i pe cei de pe „Belgica” să-și dea seama dacă drumul pe care înaintau avea sau nu vreo ieșire spre sud.

De Gerlache îl apostrofă nervos pe Amundsen:

— O să ratăm expediția! Din cauza dumitale, domnule prim ofițer!

Amundsen zâmbi:

— Fiți liniștit, domnule căpitan! Nu vom rata expediția!

— Nu sunt liniștit. Am să opresc vasul până ce vom avea vizibilitate optimă. M-am săturat să navighez orbește!

— Ar fi păcat să ne oprim… Prin ochii primului ofițer trecu o sclipire. Totuși… Poate că n-ar fi rău… Am putea cerceta ținutul acesta muntos. Privind de pe pisc, ne-am da seama dacă avem de a face cu o insulă. Am putea trage concluzii și în legătură cu drumul ce-l avem de urmat… Pot începe pregătirile, domnule căpitan?

De Gerlache rămase pe gânduri cu mâinile încleștate de balustradă.

Întrebă încet, fără să-l privească pe primul ofițer:

— Ce nume poartă munții ăștia pe hartă?

— După câte știu, nu poartă niciun nume.

Chipul căpitanului începu să se înseninеze.

— Hm, da! făcu el. Apoi pe un ton poruncitor: Să se facă pregătirile de debarcare! Voi coborî și eu!

7
Racoviță riscă prea mult

Savanții de pe „Belgica” primiră ideea expediției cu entuziasm. Aveau să participe, în afară de Amundsen și de Gerlache, Racoviță, Cook, Arctovski și doi marinari. Danco fusese sfătuit de Cook să rămână pe bord, dar se împotrivi cu îndârjire: nu voia să piardă ocazia de a studia curenții și umiditatea aerului la o înălțime încă neîntâlnită până atunci.

Luară cu ei două sănii ușoare, teodolitul, un cort cubic de mătase impermeabilă, schiuri, rachete pentru locurile acoperite cu zăpadă groasă, o lampă, două rezervoare de petrol, paturi-sac din blană de urs, arme, muniții și hrană pentru trei zile. Amundsen se urcă în cuibul ciorilor și începu să observe coasta printr-un binoclu puternic, căutând un loc potrivit pentru debarcare. Descoperi în cele din urmă un mic golf, ale cărui țărmuri înaintau spre apă într-o pantă lină. Motoarele fură oprite, se aruncară ancorele și exploratorii coborâră în bărci.

Fragmente de ghețuri pluteau pe apa golfului, amenințând ambarcațiile șubrede; abia peste o oră izbutiră să acosteze. Panta pe care o crezuseră lină se dovedi înșelătoare; avea o înclinare de aproape 40 grade. Racoviță începuse să urce grăbit, dar se trezi deodată alunecând înapoi, de-a berbeleacul. O încercare a lui de Gerlache nu avu o soartă mai bună. Atunci Amundsen scoase din sănii câțiva țăruși de fier și-i înfipse la o depărtare de vreo zece metri; desfășură apoi un colac de frânghie și-l lăsă spre poalele pantei, strigând lui Cook să lege săniile. Ținându-se de frânghie, Tollefsen și Knudsen ajunseră până la el și începură să tragă din toate puterile săniile care, după ce alunecară greoaie câțiva metri, se înfundară în zăpada moale.

— Racoviță! Cook! Puneți și voi umărul! se auzi glasul lui Amundsen.

Un sfert de oră mai târziu, exploratorii noștri uitaseră și de amorțeală și de frig. Săniile le păreau din ce în ce mai grele, înaintarea tot mai anevoioasă: la fiecare pas se scufundau până la brâu în zăpadă.

— Căpitane! – făcu Cook, întorcându-și spre de Gerlache obrazul îmbujorat, ud de sudoare, – ce-ar fi dacă ne-ai da și dumneata o mână de ajutor?

De Gerlache care privea preocupat împrejurimile, se întoarse repede.

— Poftim? A, da… cum să nu…

Danco prinsese cu amândouă mâinile hamul unei sănii și se căznea s-o tragă la deal. Sudoarea îi șiroia pe obraz: era palid și respira cu greutate.

Doctorul îl observă și-i strigă mânios:

— Dumneata de ce te amesteci? Te rog să lași imediat sania!

— Bine doctore, dar…

— Niciun cuvânt! Te rog să treci în spatele nostru. Haide, amic al pinguinilor, înainte, căpitane!

Acest urcuș de broască țestoasă dură patru ceasuri încheiate. La orele opt, atinseseră un fel de platou, cam la o mie de metri înălțime, unde de Gerlache hotărî să instaleze campamentul. Punându-și schiurile, marinarii coborâră panta cu repeziciune. Cook, Danco și Racoviță nu doreau altceva decât să se întindă în paturile-sac, dar Amundsen aprinse lampa cu alcool și deschise câteva cutii cu conserve, silindu-i să mănânce. Afară începu să sufle vântul, aruncând zăpada în pereții cortului. Nu era frig și totuși umezeala pătrunzătoare îi făcu să se strecoare zgribuliți în culcuș.

A doua zi dimineața, vântul amuțise, bolta se înseninase. Uriașul ghețar care se prăvălea în apele golfului părea un fort straniu de marmură albă, brăzdată cu vine albăstrii. În jurul lui pluteau încet alți munți de gheață, în care razele soarelui se răsfrângeau în sclipiri de diamant. Apa era verde, limpede; curenți mărunți se formau în grotele sinilii ale icebergilor, prin care valurile pătrundeau cu zgomot, ieșind înspumate de partea cealaltă.

Dinspre sud se apropia, fără grabă, un val de neguri, ca un perete cenușiu. De Gerlache se grăbi să instaleze teodolitul și făcu la repezeală câteva măsurători. În curând, o mohoreală sură cuprinse totul: undeva, foarte departe, în locul soarelui, strălucea șters, fără putere, un punct luminos. Începu să ningă: vântul mătura întinderile, spulbera zăpada, gonind-o, biciuind obrajii exploratorilor cu grăunțe ascuțite, mărunte ca nisipul.

Hotărâră să încerce ascensiunea muntelui ce se înălța spre sud. Se înhămară la sănii și încet, cu greutate, se urniră din loc. Zăpada trosnea sub picioare și uneori pașii răsunau în gol. Amundsen, care era înhămat la prima sanie, se întoarse, le strigă ceva, dar din pricina vântului nu auziră nimic. Racoviță se străduia să tragă greutatea de partea lui, dar Danco, încordându-și mușchii, îl ajungea mereu din urmă. Pe neașteptate se auzi un pârâit. Suprafața netedă a zăpezii se rupse în fața lor. Lui Danco i se păru că-i fuge pământul de sub picioare. Racoviță simți cum umerii îi sunt smuciți brusc și, biruit de povară, alunecă în genunchi. Se agăță de sanie și se căzni să-l țină pe Danco. Doar mâinile acestuia se mai vedeau încleștate de hamuri.

— O crevasă! strigă de Gerlache și cu mișcări pripite se debarasă de hamuri și se azvârli pe o coastă. Ajutor!

Într-o clipă, Amundsen și Cook fură lângă ei și unindu-și puterile începură să tragă de hamuri. Capul lui Danco apăru în sfârșit: un colț de gheață îi zgâriase obrazul. Deși era palid și tremura, încercă să zâmbească.

— V-am făcut atenți! își mustră Amundsen tovarășii. Crevasele astea blestemate se ivesc unde nu te-aștepți. Acum am avut noroc, dar am putea da peste altele mai largi. Sondați cu bastonul la fiecare pas.

Ceva mai târziu, Racoviță îl văzu pe Danco desprinzându-și o mână de pe hamul saniei și agitând-o în aer, ca și cum ar fi încercat să-și păstreze echilibrul. Crezând că nimerise iar într-o crevasă, se repezi la el și-l prinse în brațe. Locotenentul nu se mai putea ține pe picioare și trebui să-l așeze în sanie: tușea, se înneca, fața îi era crispată într-un spasm, ochii holbați aveau o privire fixă, înfricoșătoare. Cook îl descheie la gât și-și lipi urechea de pieptul lui. După câteva minute, locotenentul începu să-și vină în fire și când porniră mai departe, întinse mâna spre hamul saniei, dar doctorul îl apostrofă mânios:

— Locotenente! Parcă ne-am înțeles altfel!

Danco își trase încet mâna înapoi: părea că nu știe ce să facă cu ea. Se întoarse și începu să strângă curelele cu care era legată încărcătura. Păși mai departe fără a-și fi luat mâna de pe sanie.

După câteva ceasuri de urcuș anevoios ajunseră în vârful muntelui, unde Danco își instală aparatele.

Vizibilitatea era foarte redusă. Din când în când, câte o pală de vânt descoperea întinderea albă. Instalară cortul la adăpostul unui perete de stâncă și mâncară în pripă. De câteva ori, Racoviță vru să coboare în văi, pentru a-și completa colecțiile, dar se izbi de împotrivirea îndârjită a lui Amundsen.

— E cu neputință. Dacă ți s-ar întâmpla ceva, n-am ști de unde să te luăm. Oricât ai striga, ecoul e înșelător. Trebuie să aștepți să se însenineze.

— Dar asta-i viață?… Nu vezi? Ne culcăm devreme, ne sculăm la prânz și mâncăm tot timpul.

A doua zi nu mai putu răbda. Pe ascuns, își puse schiurile, își înfășură în jurul mijlocului un colac de frânghie, luă un țăruș și porni la vale. După câteva clipe, când se întoarse, nu mai văzu cortul. Senzația de singurătate, îl făcu o clipă să se înfioare. Porni totuși mai departe, silindu-se să-și risipească neliniștea. Încă din timpul ascensiunii, observase o pantă prăpăstioasă, adăpostită de vânturi, în fundul căreia bănuia că are să găsească urme de viață. Înainta cu băgare de seamă, ferindu-se să nu dea de

vreo crevasă. Apoi, se târî pe burtă până ajunse la marginea prăpastiei în care voia să coboare. Nu izbuti să vadă mimic: valea era învăluită în ceață. Cu patul puștii bătu bine țărușul între două stânci, legă frânghia de țăruș și începu să coboare, pipăind cu piciorul peretele de granit. În sfârșit, simți sub tălpi pământul, tocmai când se isprăvise și frânghia. Sus, vântul sufla învârtejind zăpada, dar aici, în fundul acestei gropi gigantice, domnea o liniște apăsătoare. Începu să cotrobăiască pe sub pietrele late, depărtându-se de peretele stâncii. Într-o văgăună, descoperi niște mușchi piperniciți; îi desprinse cu ajutorul briceagului și, apropiindu-și privirile de ei, observă un soi de păianjen minuscul, aproape invizibil. După câteva ore de cercetare, își îmbogăți sacul cu câțiva licheni, unii semănând cu iasca, alții cu niște bureți de un verde șters. Lumina uniformă nu-i îngăduia să-și dea seama cât timp trecuse. În sfârșit, hotărî să se întoarcă: tovarășii lui trebuie să fi fost neliniștiți. Ceața îl înconjura din toate părțile, greoaie, ca o uriașă pânză de păianjen. „Pe unde am venit?” se întrebă el, și, aplecându-se, încercă fără succes să-și deslușească urmele pașilor. Călcase mai ales pe pietre. „N-am decât să mă țin de peretele de stâncă și voi ajunge la frânghie. Dar încotro s-o iau?” Se așeză pe un bloc pătrat și încercă să recunoască drumul. Tresări: câțiva fulgi îi căzuseră pe obraz. Dacă începea să ningă, zăpada avea să șteargă orice urmă.

Porni încet, privind mereu în jos, căutând să se țină cât mai aproape de perete. N-ar fi putut spune cât timp mersese fără să dea de funie. Se lăsa un frig umed. Picioarele înțepenite începură să-l doară. Ar fi vrut să se așeze, să se odihnească câteva clipe, dar știa că i-ar fi fost greu să se scoale după aceea. Și ceața aceea blestemată! Își aminti că lăsase pușca sus la marginea prăpastiei și se mustră înfuriat. Avea în buzunar douăzeci de cartușe, dar ce să facă cu ele? Mergea mereu înainte, fără să recunoască nimic în jur. Începea să-l chinuie și foamea. Se poticnea din ce în ce mai des și, în cizmele din blană de ren, gleznele îi ardeau dureros. „Vor veni să mă caute… trebuie să vină…” Încercă să-și închipuie ce-ar face dacă ar trebui să caute pe un tovarăș rătăcit: ar găsi țărușul și frânghia… ar coborî în prăpastie… Și pe urmă? Nu lăsase niciun semn de orientare. Așa era: trebuia să însemne drumul! Culese o piatră colțuroasă și începu să ciocănească peretele, făcând să se desprindă din el fărâme de roci silicioase. Loviturile răsunau în fundul văii, cu un vuiet prelung. Zgomotul acesta îl bucura fără să știe de ce. Zgâriind din loc în loc peretele cu piatra ascuțită, mergea mai departe, mereu mai departe…

…Puterile îl părăseau. În stânga lui, se căscă o deschizătură în stâncă, un fel de grotă, puțin adâncă. Se târî înăuntru și se așeză jos să mai răsufle. Sângele îi zvâcnea în artere, cu bătăi dureroase. Îi treceau prin fața ochilor frânturi de amintiri: pampasul unduindu-și ierburile foșnitoare… o vitrină în care se oglindea chipul unui tânăr, cu ochii înguști, puțin oblici… Ochii aceia pironiți asupra lui într-o căutătură arzătoare: „Să nu mă uiți… Să nu…” Dealurile domoale ale Moldovei, satele strălucind în soare, acoperișurile de stuf… căldura molcomă, pătrunzătoare a soarelui de primăvară, căldura sobei iarna când duduie un foc bun… vara…

Nu! Nu trebuia să adoarmă. Se târî afară din grotă. I se păru că trecuseră zile de când era acolo.

În jurul lui, de-a lungul pereților verticali, se târau moi, pufoase, cețuri albe…

8
Un incendiu salvator

Vântul bătea cu înverșunare făcând să vibreze frânghiile cortului. Pereții de pânză se umflau, pocnind, prăjinile de susținere se îndoiau, gemeau, trosneau, gata să se rupă. Sub blana de urs care acoperea intrarea se îngrămădise zăpada.

Amundsen și de Gerlache explorau versantul sudic al crestei muntoase. Rămăseseră în cort numai Arctovski, Danco și Cook. Geologul își cataloga cu obișnuita sa meticulozitate mostrele de rocă, recoltate în împrejurimi, iar Danco își organiza rezultatele observațiilor meteorologice. Neavând altă treabă, doctorul se ocupa de gospodărie. Topind zăpadă la lampa cu alcool pentru a obține apă caldă, spălând vesela, punând în ordine sacii de dormit, făcea mare caz de „sacrificiul său" și amenința că va aminti acest episod trist în cartea sa. Danco, care-l asculta râzând, observă că un asemenea episod va face povestirea și mai interesantă. Terminându-și destul de repede îndeletnicirile domestice, Cook își luă schiurile și ieși din cort, anunțând că intenționează să facă o plimbare pentru a-și recăpăta buna dispoziție. Se întoarse însă destul de curând și rămase în fața intrării privindu-i încruntat pe ceilalți doi.

— Sunteți foarte liniștiți. Vă felicit! spuse el, cu un glas care nu suna de fel a felicitare.

Arctovski mormăi ceva, fără să se întoarcă. Danco ridică, mirat, ochii de pe hârtiile răspândite în dezordine pe o sanie.

— Și de ce n-am fi, doctore? întrebă el și zâmbi în așteptarea glumei ce trebuia să urmeze.

— Pentru că imprudentul dumitale prieten, Emil Racoviță, lipsește de aproape șase ore. Am căutat urmele schiurilor sale. Nu pot fi decât cele care coboară spre est. Acolo se adună un nou val de ceață.

Fruntea lui Danco se încreți. Își strânse hârtiile, le vârî într-o geantă de piele și se ridică. Tăcut, începu să-și tragă hanoracul. Apoi, se apropie de Arctovski și îi puse mâna pe umăr.

— Trebuie să mergem să-l căutăm. Haide, scoală-te!

— Ce să mai caut? Am găsit ce-mi trebuie! răspunse posac geologul. Văzând fețele îngrijorate ale celorlalți doi, se sculă totuși în picioare, nedumerit. Danco repetă invitația și Arctovski, pricepând, în sfârșit, despre ce este vorba, începu să se îmbrace în grabă.

Câteva minute mai târziu alunecau toți trei pe schiuri cu repeziciune. Vântul le biciuia fața, înroșind-o. Ochii le lăcrimau. Dârele, bănuite de doctor a fi urmele schiurilor lui Racoviță, dispărură curând. Zăpada cădea fără încetare în vârtejuri repezi.

Rătăciră îndelung pe pantele albe, pustii, strigându-și prietenul, trăgând focuri de armă. Doar ecoul le răspundea, înfundat, din depărtate văgăuni stâncoase. Se lăsa noaptea și riscau să se rătăcească și ei. Se întoarseră la cort muți, cu capetele plecate, ferindu-și privirile unul de altul.

Nu trecu mult și blana de urs de la intrare se dădu la o parte. Se iviră de Gerlache și Amundsen plini de zăpadă, cu sprâncenele albe și țurțuri de gheață în mustăți și în barbă. Căpitanul respira cu greutate. Își aruncă mănușile într-un colț și-și apropie mâinile de flacăra lămpii. Amundsen își desfăcea stângaci, abia mișcându-și degetele degerate, șnururile cizmelor din blană de ren.

— Domnilor! rosti grav de Gerlache, îndreptându-se și aruncând o privire în jurul său. Țin să vă comunic că hotărârea mea de a face ascensiunea muntelui a fost justă. Azi, spre prânz, profitând de câteva minute de excelentă vizibilitate am putut cerceta cu binoclul întreaga regiune până la o mare depărtare. Am stabilit cu certitudine existența unei căi navigabile, care ocolește acest ținut muntos, continuând în direcția sud, sud-vest; putem să-i spunem golful Hughes, fiord sau cum vreți dumneavoastră. Principalul e că „Belgica” își poate continua călătoria. Primul ofițer e întru totul de acord cu mine. Nu-i așa, domnule Amundsen?

— Desigur, domnule căpitan, încuviință rece Amundsen. Deodată tresări. Dar unde e Racoviță? Se întoarse, scotocind cu privirile colțul cortului unde erau aruncați unul peste altul sacii de dormit: Nu cumva s-o fi culcat!

— Nu s-a culcat, – oftă Cook, – și nici nu cred că o să ne putem continua călătoria atât de repede.

Aflând de dispariția lui Racoviță, căpitanul își lăsă capul în palme și rămase așa, cu semnele unei triste profunde întipărite pe față. Ceilalți tăceau, ascultând cu înfiorare urletul vijeliei de afară și trosnetele înfundate ale icebergilor ce se prăbușeau în mare… Într-un târziu, de Gerlache începu să vorbească rar, cu voce neobișnuit de solemnă, despre imprudența anumitor savanți. „Să fie numai un ușuratic spirit de aventură sau egoismul maniacului, idee fixă, deformație profesională care-i leagă pe unii oameni la ochi și-i dă pradă unei morți îngrozitoare? Las această chestiune deschisă, domnilor!” încheie el. Se ridică gemând, turnă într-o cană plină cu apă o

linguriță de cacao, așeză cana pe lampă și începu să amestece încetișor băutura.

— Nu pot fi de acord cu dumneata, domnule căpitan! strigă Cook. Nu sunt de acord că Racoviță a arătat vreodată spirit de aventură, nici că era maniac sau egoist sau… în fine… Resping toate calificativele dumitale!

— Eu am vorbit în general, se apără de Gerlache. Nu m-am referit la nefericitul nostru prieten a cărui soartă mă îndurerează…

Amundsen stătea aplecat cu un ac în mână deasupra hanoracului pe care și-l sfâșiase dimineață într-un colț de stâncă.

— Vorbiți ca de un mort, rosti el fără să ridice capul.

De Gerlache își împreună mâinile:

— Să-l ajute Sfânta Fecioară, să scape cu viață!… Doresc din inimă să-l găsim mâine… dacă-l vom găsi. Eu, nu sunt supărat că ne-a făcut să întârziem…

Turnă cacaoa aburindă într-un pahar de aluminiu și o gustă sorbind din vârful buzelor. Era prea fierbinte. Așeză paharul cu grijă pe un scăunel pliant.

Amundsen terminase de reparat hanoracul. Rupse ața cu dinții și spuse:

— Nu vom întârzia… și nu-l vom găsi mâine!…

Ceilalți întoarseră, mirați, capetele. Primul ofițer trase restul de ață din ac și așeză, fără grabă, acul într-o trusă de piele pe care apoi o vârî în buzunar. Adăugă privindu-l țintă pe căpitan:

— *Acum* îl vom găsi!

— Nu ești în toate mințile! exclamă de Gerlache. Unde s-o pornim noaptea pe vijelia asta? Nu se poate!

Amundsen se îndreptă spre unul din colțurile cortului și începu să scotocească într-o grămadă de țăruși, colaci de frânghie, rachete de zăpadă.

— Ba se poate! spuse el, îndreptându-se din mijloc: ținea în mână un felinar cilindric cu pereții zăbreliți. Am observat mai înainte un fel de înfundătură în coasta muntelui. Dacă-mi amintesc bine, Racoviță voia să-și îndrepte într-acolo cercetările… Nu e prea departe… În orice caz, noaptea nu poate fi un obstacol în acest anotimp, chiar pe vremea rea. Bineînțeles că vorbesc pentru mine. Am mai făcut asemenea expediții în Groenlanda. Plec singur.

— Te întovărășesc! strigă Danco.

— Și eu vin cu dumneata! se auzi glasul lui Cook.

Amundsen aprinse felinarul și-l roti de câteva ori prin aer ca să vadă dacă nu se stinge flacăra. Își privi atent tovarășii, chibzuind la ceva. Cook începu să-și agite mâinile:

— Știi că am experiența unei expediții polare. Pot fi de folos! Văzând că primul ofițer clatină cu îndoială capul, strigă scos din fire: Și la urma urmei, pe dracul! Ce? Sunt sub tutela dumitale? Și începu să-și tragă enervat hanoracul.

Un zâmbet ușor trecu pe fața primului ofițer.

— E în ordine, doctore! Dar pe Danco îl rog să înțeleagă… își poate face rău…

Locotenentul se întunecă la față și șopti:

— Bine, n-am să merg cu voi…

Aruncă o privire spre de Gerlache, care se retrăsese în fundul cortului și scotocea în mormanul de blănuri, căutându-și sacul de dormit.

— Tot trebuie să vegheze cineva… Am să vă aștept… Dacă nu vă întoarceți în patru ore, am să trag focuri de armă…

Nu-l putură împiedica să-și pună schiurile și să-i întovărășească vreo câteva sute de metri. Înaintau anevoie, împotrivindu-se din răsputeri vântului, mereu mai violent, care amenința să-i răstoarne la fiecare pas. În sfârșit, Danco se opri și-și luă rămas bun de la Amundsen și Cook. Cu mâna deasupra capului, ferindu-se de palele de zăpadă, încercă să deosebească umbrele prietenilor săi ce se pierdeau în depărtare. Apoi, își făcu vânt cu o mișcare energica și alunecă fără zgomot pe schiuri către cort.

Ajunși la marginea prăpastiei, Cook și Amundsen se despărțiră și porniră în sensuri opuse. Mergeau încet, cercetând cu atenție terenul înaintea lor. Lumina estompată a nopții le-ar fi îngăduit să vadă urmele lui Racoviță și fără ajutorul felinarului, dar de urme nici nu putea fi vorba. Zăpada, ce cădea fără încetare, acoperise cu un lințoliu moale, pufos, marginile prăpastiei. Și apoi, acestea se întindeau pe o lungime de mai mulți kilometri, lucru pe care Amundsen nici nu-l bănuise la plecare.

Curând, se întâlniră din nou și rămaseră pe loc, abătuți, fără să țină seama de vântul ce le biciuia obrajii și le zvârlea pumni de zăpadă în ochi, orbindu-i… Într-un târziu, răsunară în depărtare câteva focuri de armă: unul… doi… trei… patru… Apoi se auziră iar numai vaietele și gemetele vântului.

— Ce s-o fi întâmplat? întrebă Amundsen, uitându-se la ceas. N-au trecut decât două ore.

— La cort! strigă Cook. S-a întors Racoviță!

Schiurile se înfundau în zăpada proaspătă. Le scoaseră și încălțară rachetele de zăpadă. Rupți de oboseală, ajunseră la cort. De Gerlache și Arctovski dormeau duși în sacii lor de blană. La lumina slabă a lămpii cu alcool, Danco, cu capul între umeri, încovoiat deasupra unui caiet, scria ceva.

— Cum? V-ați și întors… Singuri? întrebă el, mirat.

— Dumneata întrebi? vorbi Cook. Noi credeam că… De ce ai tras focurile de armă? Era vorba că abia după patru ore…

— El a fost! strigă Amundsen. El a tras… Se năpusti afară din cort, își încălță schiurile și porni ca o vijelie, urmat de Cook. Ajunși la locul de unde auziseră împușcăturile, se opriră. Fără să mai țină seamă de recomandările doctorului, Danco îl trezi pe Arctovski. Se echipară în grabă și porniră după ceilalți. Când ajunseră la marginea prăpastiei, Amundsen tocmai își scotea arma de pe umăr. Trase patru focuri la interval de un minut unul de altul. Rămaseră apoi nemișcați, pândind cu răsuflarea tăiată. Prin gemetele și scrâșnetele vântului se auzi o detunătură.

— Acolo e!

Porniră în fir indian, ținându-se cât mai aproape de marginea prăpastiei. Ca să nu alunece, se legară unul de altul. Deodată, Amundsen, care era în frunte, se poticni de ceva și căzu. Într-o clipă, toți ceilalți se aruncară cu toată greutatea trupului înapoi. Primul ofițer își regăsi repede echilibrul și începu să scotocească înfrigurat sub zăpadă.

— Aici e! strigă el triumfător. Am dat de un țăruș… Apoi fața i se înnegură și scoase de sub zăpadă o pușcă. O ridică și se uită la ea buimăcit.

— Bine dar… atunci cu ce a tras?

Cook descărcă iar câteva focuri de armă. Așteptară încordați: din stânga, destul de aproape, se auzi o altă detunătură.

— Coborâm, spuse Amundsen. Aici e frânghia. Dumneata, Danco, rămâi sus. Din cinci în cinci minute vei trage câte un foc.

Coborâră unul după altul, ținându-se cu greu de frânghia pe care gerul o acoperise cu un strat de gheață. Ajunși în fundul prăpastiei, Cook mai trase un foc. Îndată se auzi răspunsul.

Mergeau grăbiți, ținându-se unul de altul. În spatele lor, la răstimpul stabilit, răsuna împușcătura lui Danco. Deodată se auzi un strigăt.

— Heei…

Priviră împrejur. Nimeni.

— Heei… se auzi din nou strigătul și dintr-o grotă, târându-se în patru labe, își făcu apariția Racoviță. În jurul grotei, zăpada era bătătorită.

— Am făcut gimnastică… să nu înghețț… se bâlbâi Racoviță, căzând în brațele lui Cook. Amundsen desprinse de la șold o ploscă cu coniac, din care naturalistul bău cu lăcomie. Revenindu-și oarecum se întoarse spre Cook.

— Doctore, – spuse el grav, – pot demonstra acum că toată vegetația din această regiune e compusă din licheni: *gyrophora vellea* și *usnea sulphurea*…

— E nebun… nebun… dădu din mână Cook. Hai să ne întoarcem, omule… Ți-o fi foame…

Făcură calea întoarsă; Cook și Amundsen îl sprijineau pe Racoviță. Doctorul se uita mereu, îngrijorat, în urma lui, spre Arctovski:

— Vezi, – îl tot sfătuia, – să nu rămâi în urmă… Savanții aceștia produc atâta neliniște, încât Napoleon a avut dreptate să ordone la piramide, când cavaleria mamelucă se năpustise asupra lui: savanții și măgarii la mijlocul careului.

Deodată Amundsen se opri.

— Cum ai izbutit să tragi fără pușcă? îl întrebă el pe Racoviță.

— Nu mă întreba… Cu ajutorul unei metode criminale… Gloanțele rămăseseră la mine… Ei bine… Am găsit o porțiune de vreo doi metri pătrați acoperită cu mușchi… Noroc unic…

— Ei bine? întrebă Amundsen, nerăbdător.

— Ei bine, i-am dat foc părticică cu părticică… Puneam câte un cartuș pe mușchiul aprins, pe urmă mă culcam pe burtă… S-ar fi putut ca acest mijloc întrebuințat pentru salvarea umilei mele vieți, să-mi fi produs pieirea… Ascultă… cât am stat aici?

— Aproape 24 de ore.

— Numai? încercă să glumească naturalistul.

9
O ipoteză despre Poarta Giganților

De pe urma pățaniei sale, Racoviță se alese cu câteva degerături zdravene la mâini. Era un prilej de emoție pentru Cook: în vederea unor asemenea accidente, doctorul preparase cu mâna sa o alifie „miraculoasă", dar nu avusese încă prilejul să-i demonstreze practic calitățile. Exemplul atâtor savanți care încercaseră asupra lor înșiși seruri și vaccine inventate de ei, îi sugerase o acțiune eroică. Ce ar fi fost să… degere el însuși… așa voluntar, și apoi să se bucure de efectele miraculoasei alifii? Din nefericire, anotimpul încă prea puțin aspru nu-i dădea destule ocazii să se jertfească, așa cum ar fi dorit, pe altarul științei. Și atunci când aceste ocazii se iveau foarte rar, îndrăznețul inventator se simțea cuprins de scrupule: „E absurd, – își spunea el, stând pe punte într-o noapte și pregătindu-se să-și expună urechea suflării înghețate a vântului din sud, – e absurd, să ridic clapa bonetei îmblănite, când ea a fost născocită și cusută la boneta mea cu scopul precis ca să-mi apere urechea și s-o ferească de degerături. Nu voi face acest lucru!"

Oferindu-se să-l însoțească pe Amundsen, când acesta anunțase că pleacă să-l caute pe Racoviță, doctorul Cook o făcuse spontan și dezinteresat; abia mai târziu, după câteva ceasuri de cercetări infructuoase, simți că i se trezește și curiozitatea științifică, odată cu pișcăturile tot mai insistente ale gerului. Începu să-și pipăie urechile, fața și când mâna îi poposi asupra apendicelui olfactiv avu mai întâi o tresărire de spaimă, repede înfrânată, apoi își spuse cu o tristă satisfacție: „Dacă nu mă înșel… începe să-mi degere vârful nasului!"

Nasul doctorului Cook nu degeră, în schimb avu norocul să găsească un pacient în persoana lui Emil Racoviță. Degetele degerate ale naturalistului fură unse cu „balsamul dr. Cook", iar pacientul fu avertizat că se află „sub strictă supraveghere medicală", ceea ce însemna recluziunea totală în cabină, unde doctorul venea să-l viziteze cam din jumătate în jumătate de oră. Toate protestele lui Racoviță fură zadarnice. Cook îl asculta, dând prietenește din cap, îi aplica noi straturi de alifie și îi bandaja din nou mâinile („Acestea sunt cătușe nu bandaje! Iar dumneata nu ești un discipol al lui Hippocrat, ci un cerber, un temnicer!" striga Racoviță); apoi doctorul îi demonstra cu o voce blândă, care-l scotea pe bietul naturalist din sărite, că după emoția suferită, poziția orizontală era obligatorie: avea să grăbească

efectul balsamului. Își încheia, de obicei, alocuțiunea cu o maximă stoică din Seneca, Epictet sau Marc Aureliu și pleca, arborând un zâmbet de mare mulțumire.

După două zile de martiraj, Racoviță se revoltă. Cât timp avea să mai rămână despărțit de laborator? Și mai era ceva: prietenii săi vorbeau mereu de configurația ciudată a malurilor golfului Hughes în apele căruia naviga „Belgica”.

Considerând că mâinile îi sunt vindecate, își rupse bandajele, se îmbrăcă și ieși pe punte.

O izbitură de vânt, în care se amestecau stropi de ploaie și fulgi de zăpadă, îl făcu să se oprească pe ultima treaptă a scării și să se prindă cu amândouă mâinile de cablu. Cu un efort se săltă pe punte. Vântul îl biciuia fără cruțare, aerul rece îi înțepa nările și gâtlejul cu mii de ace înghețate; nu simțea nimic din toate acestea. Fără voie, își răsturna tot mai mult capul pe spate, cu ochii prinși de priveliștea neobișnuită. Mai făcu un pas, nesigur, și se sprijini cu spatele de catarg.

Cu mulți ani în urmă, pe vremea liceului, făcuse, împreună cu colegii săi și sub conducerea lui Cobălcescu, o excursie la cheile Bicazului. Impresia fusese zguduitoare. Nu avea să uite niciodată pereții vineți și goi de stâncă, atât de apropiați uneori, încât i se părea că sunt gata să se prăbușească unul într-altul și să-l strivească; nu avea să uite înălțimea lor ametitoare, colții de piatră, azvârliți către nemărginire într-o sălbatică sfruntare. Cerul șerpuia printre malurile zimțate de piatră ca o panglică albastră, neverosimil de subțire, mereu gata să se rupă; apa își rostogolea mânioasă bulboanele, undeva, la adâncimi de nepătruns, parcă pe alt tărâm, sub înveliș de întuneric des, în prăpastie.

Cu o mișcare bruscă, își rupse privirile din înalt și-și acoperi fața cu palmele. Ceva îi stârnise în amintire imaginea depărtatelor chei carpatine. Să fi fost vreo asemănare? Poate să fi fost…

Dacă te întorceai spre babord, privirile ți se opreau într-o încâlceală de metereze granitice de culoare roșcată, căzând atât de prăpăstios în apă, încât de suprafața lor nu se putuse lipi niciun fir de zăpadă. Prinseseră doar o crustă de gheață străvezie care le poleia, dându-le sclipiri aprinse, metalice. Vinele enorme ale pietrei se împleteau între ele, părând a fi crescut odată din apă, luptându-se pentru a ajunge mai repede la cer. Până departe, cât puteai vedea cu ochii, dura acest perete de flăcări împietrite.

Spre tribord era greu să privești mai multă vreme: te orbea reverberația alb-verzuie a peretelui banchizei. La ce depărtări se alcătuise în miezul Antarcticii aceasta monstruoasă carapace de gheață, de câți ani avusese nevoie ca să-și aștearnă una peste alta foile de apă încremenită și să le sudeze într-un singur bloc colosal?

Racoviță își alunecă privirile de-a lungul neîntreruptului zid glaciar până în depărtare, unde strălucirea sa mată se risipea într-un abur argintiu, amestecându-se cu reflexele sângerii ale parapetului de granit, aflat de cealaltă parte a strâmtorii. Geologii ar fi trebuit să scobească trudnic gheața, ca să ia probe pentru analiză. Dar pentru aceasta ar fi trebuit mai întâi să se cațere pe banchiză, ceea ce era cu neputință, își spuse tânărul naturalist, ștergându-și ochii de lacrimi; alba strălucire a banchizei ajunsese de neîndurat. Se sili totuși să privească iar, cu pleoapele abia întredeschise. Blocurile înalte se ridicau perpendicular din apă; pe alocuri se aplecau deasupra canalului, amenințând să se prăbușească. Ascultând pârâiturile înfundate ale gheții, Racoviță își închipui căderea unui asemenea uriaș bolovan peste găoacea fragilă a „Belgicăi” și se înfioră.

Un fâlfâit îl făcu să tresară. Deasupra vasului coborâse, fără veste, un pescăruș antarctic. Ocoli de câteva ori catargele, fără a lăsa să se audă niciun sunet și se înălță, la fel de tăcut, vâslind anevoie din aripi. Racoviță îl urmări până ce se pierdu în dunga fumurie a norilor, acolo sus, unde banchiza își apropia, ca într-o sfidare, fruntea marmoreană de crestele stâncilor vecine. Abia acum își dădu Racoviță seama că „Belgica” fusese părăsită de cârdul zgomotos al păsărilor, cu care se obișnuise în ultima vreme. Doar vântul îi ținea tovărășie; își vestea sosirea de departe printr-un muget, la care ecoul răspundea din ascunzișurile colonadelor de granit, din crăpăturile fără fund, căscate în peretele banchizei; o pală de aer înghețat cădea peste vas, făcând să se tânguie frânghiile, și trecea mai departe, învolburând valuri în oglinda moartă a apei, repezindu-se deodată în sus și suflând în abis nori de zăpadă de pe culmile malurilor prăpăstioase; gonea apoi mai departe, tot mai departe…

Doi marinari trecură prin fața lui Racoviță, rostogolind un butoi. Pe scări, răsunară pași grei și pe punte, se ivi Arctovski, încărcat cu aparatele sale de sondaj. Geologul se îndreptă grăbit spre pupa fără să-l vadă. Clopotul de cart sună… o dată… de două ori… de trei ori… de patru ori… Racoviță începu să se dezmeticească. Se dezlipi de catarg și porni spre cabina de comandă; spera să-l întâlnească pe Amundsen și să schimbe cu el câteva

vorbe, înainte de a coborî în laborator. În dreptul depozitului de cărbuni de pe punte, apăru, fără veste, doctorul Cook. Mergea încet cu capul în piept, vizibil nemulțumit de ceva. „Poate că nu mă vede și scap de scandal”, își spuse Racoviță. Între balustradă și depozitul de cărbuni rămăsese însă un spațiu prea îngust pentru ca doi oameni să poată trece unul pe lângă altul fără să se atingă. Doctorul își ridică ochii și își văzu pacientul nedisciplinat. Spre mirarea acestuia, nu-i făcu nicio observație. Se opri și-l prinse pe Racoviță de mânecă.

— Ce ghinion! se plânse el. Nu-mi reușește nicio fotografie!

— Într-adevăr e păcat, încuviință Racoviță în grabă și încercă să treacă mai departe. Dar Cook nu se gândea să-i dea drumul.

— E mai mult decât păcat. E o adevărată nenorocire! continuă el pe un ton dramatic. Cel mai frumos capitol din cartea mea va apare fără fotografii. Ascultă numai titlul: „Poarta Giganților”. Ei, ce zici? O adevărată bombă, nu-i așa?

— A… da… înțeleg. E foarte frumos… titlul, vreau să spun… Te felicit.

— Nu pe mine, nu pe mine! Mellaerts mi l-a spus. Pe el să-l feliciți. Și nici măcar pe el…

— Nu pricep.

— Nici eu nu pricep… Mellaerts îl știe de la Tollefsen. E o poveste destul de bizară, pare-se.

Vru să se îndepărteze, dar de această dată, Racoviță fu acela care îl opri.

— O poveste? Trebuie să fie interesantă? Unde o fi Tollefsen?

Îl găsiră singur în cabina marinarilor. Tocmai își dezbrăcase mantaua ceruită și-și încălța niște saboți de lemn. Dădu dușcă un pahar mare de rom, ca să se încălzească, își aprinse pipa și, după ce-i pofti pe cei doi oaspeți să se așeze, se lăsă și el pe unul din paturile înguste de lângă perete. De unde știa de Poarta Giganților? Păi, chiar de la el din sat, din Sundsbjoergul său ascuns în fundul unuia din numeroasele fiorduri ale Norvegiei. „Până aici nimic bizar”, își spuse decepționat Racoviță. Tollefsen făcu însă numai decât o reflexie neașteptată:

— Știam încă de alaltăieri că ne aflăm în Poarta Giganților.

— Cum vine asta, de alaltăieri? se miră Cook. Doar nu vrei să spui că strâmtoarea prin care trecem, poartă dinainte acest nume?

— Chiar asta vreau să spun, domnule…

— Nu se poate, interveni Racoviță. Dumitale ți-a rămas în minte o vorbă auzită acasă și acum ți se pare că…

— Vă rog să mă iertați, domnule! Marinarul își încruntă sprâncenele cărunte. Mie nu mi se pare niciodată!…

Își scoase pipa din gură și o bătu de masă ceva mai tare decât era nevoie pentru a-i scutura scrumul.

— Dar nu-ți dai seama, omule? Prin locurile astea nu a mai navigat nimeni, niciodată! strigă Cook. Nu există nicio hartă pe care să fie trecută o Poartă a Giganților. Niciun călător nu o amintește. I-am citit pe toți!

— Ei, în hărțile și cărțile dumneavoastră nu o fi însemnată poarta asta. Prin ochii de un albastru deschis a lui Tollefsen trecu o sclipire ironică. Dar, vedeți, într-o saga[52] a noastră se povestește despre ea…

Racoviță zâmbi cu plăcere:

— Dacă e vorba de o saga, se schimbă lucrurile!

— Firește! îi ținu doctorul isonul. Să auzim saga, Tollefsen.

Marinarul începu să-și înfunde din nou pipa.

— Saga e tare veche, domnule, și mult nu s-a păstrat dintr-însa. Nici eu nu mi-o amintesc prea bine. Eram copil când am auzit-o.

— Nu face nimic, îl încurajă Racoviță. Povestește cât știi…

Tollefsen își aprinse pipa și păcăi de câteva ori din ea. Începu grav:

— Saga spune despre Erik cel roșu. Cât a fost tânăr, Erik era cel mai iscusit vânător de balene, pe care îl cunoscuse Norvegia. Pe urmă nu s-a mai mulțumit cu ceea ce îi rămânea de pe urma vânătoarei de balene și s-a făcut pirat. Era atât de crud și sălbatic, că se îngrozeau de el cei mai fioroși dintre tovarășii lui. Saga povestește că Erik cel roșu a călătorit și prin apele înghețate de la celălalt capăt al pământului. A trecut cu corabia și printr-o strâmtoare mărginită de doi pereți înalți până la cer, unul de flacără, celălalt de gheață. Pe urmă a găsit o comoară: pietre scumpe și aur, grămezi nesfârșite… Ar fi putut să se îmbogățească și el și tot neamul lui…

— Și mai departe? șopti Racoviță.

— Mai departe… mai departe nu mai știu. Atât țin minte că strâmtoarea aceea a botezat-o Erik: Poarta Giganților.

Lovi cu pipa în masă:

— Și prin Poarta Giganților trecem noi acum!

Cook oftă și întoarse o privire semnificativă către Racoviță. Se ridică, îi mulțumi lui Tollefsen pentru povestire și părăsi cabina, trăgându-l pe naturalist după el. Abia ieșiră afară și izbucni:

— Este imposibil să-i scoți pe marinari din superstițiile lor! Ai văzut? Om bătrân și crede în basme! Scandalos!

— Nu aș jura că sunt basme, spuse Racoviță. Descoperirile geografice sunt de obicei consemnate în memorii și rapoarte oficiale. De ce să nu admitem că au existat și călători îndrăzneți, care nu au nutrit ambiția de a vesti lumii întregi ceea ce au văzut în călătoriile lor? S-au mulțumit să povestească despre ele fiilor și nepoților în lungile seri de iarnă, lângă gura sobei. Ei au murit uitați, dar amintirea descoperirilor lor a rămas vie. Poporul o transmite din generație în generație, o îmbogățește, o colorează, adăugând desigur multe amănunte noi, păstrând însă fondul autentic străvechi. Poate că și Erik cel roșu a fost un asemenea călător. Poate că a trecut cu sute de ani înaintea noastră prin această Poartă a Giganților… Cine știe…

Cook se opri brusc. Încercă să deosebească în întunecimea coridorului trăsăturile naturalistului. Întrebă nesigur:

— Glumești?

Racoviță râse:

— Nu am făcut decât o simplă ipoteză… din nefericire cu neputință de verificat. Cât privește principiul… Rămase o clipă pe gânduri. Apoi, apăsat: Nu, nu glumesc!

Cook clătină din cap:

— Iată unde a ajuns un savant, un doctor în Științe Naturale de la Sorbonna! Să facă ipoteze despre Erik cel roșu și despre Poarta Giganților! Ce lipsă de spirit pozitiv!

— Și cum ar trebui tratată problema în spirit pozitiv?

Cook izbi enervat cu piciorul în podea:

— În spirit pozitiv… În spirit pozitiv, Poarta Giganților este un titlu reușit în cartea mea despre expediția antarctică a „Belgicăi”. Nimic mai mult! Ridică amenințător un deget în aer: Iar dumneata, domnule Racoviță, dumneata… în loc să faci ipoteze fantastice, mai bine te-ai întoarce în cabina dumitale, de unde ai evadat fără aprobarea medicului. Te rog s-o faci imediat. Într-un sfert de oră sunt la dumneata, ca să-ți examinez degerăturile.

Mulțumit că scapă numai cu atât, Racoviță se despărți de doctor, promițând să execute întocmai dispoziția primită.

În loc să intre în cabină, pătrunse însă în laborator. În clipa când închidea ușa, îl mai putu auzi pe Cook pufnind la capătul coridorului:

— Auzi dumneata! Erik cel roșu! Poarta Giganților! Formidabil! Nemaipomenit!

10
Vântul mătură un golf de pe hartă

În aceeași seară, Racoviță obținu, după o nouă discuție cu doctorul Cook, deplina libertate de mișcare și își făcu apariția la cină. Cook nu se putu opri să nu povestească, înflorindu-le cu comentarii ironice, saga lui Tollefsen și ipoteza naturalistului. Contrar așteptărilor sale, nu reuși să stârnească veselia celorlalți.

Arctovski declară laconic că ipoteza despre Poarta Giganților îl atrage, întrucât ea sprijină teoria sa despre structura granitică a continentului antarctic. „Ipoteze! Mereu ipoteze!" strigă Cook, privind insistent către de Gerlache, sigur că acesta îl va susține. Se înșela: agitația și îndoielile căpitanului făcuseră loc în ultimele zile unei liniști solemne. „Suntem în mâinile domnului, – spunea el, – dacă providența a hotărât să ne hărăzească nouă să împlinim măreața misiune, atunci ne aflăm într-un canal cu ieșire la ocean, dacă nu…" Așa stând lucrurile, pentru de Gerlache planul ipotezelor științifice fusese depășit, și el îi răspunse lui Cook doar cu o privire cețoasă și îndepărtată. Atitudinea lui Danco nu fu nici ea pe placul doctorului; locotenentul nu spuse nimic în legătură cu povestea lui Tollefsen, dar pomeni ceva despre viteza icebergilor, care apăruseră în aceeași seară în vecinătatea vasului, despre curenții marini, despre temperatura aerului și viteza vântului, care ar permite să se bănuiască apropierea oceanului. Racoviță îl aprobă cu entuziasm, ceea ce fu suficient pentru ca pătimașul doctor să fie cuprins de antipatie pentru preocupările meteorologice ale lui Danco. Dezamăgirea cea mai amară veni însă de la Lapoire: saga lui Tollefsen îi reamintise acestuia un alt basm nordic cu pirați, în care eroul își părăsește comoara între ghețuri și se întoarce acasă sărac, așa cum plecase.

— Da, da! – strigă el, – averi fabuloase, de neînchipuit, sunt ascunse în ostroavele necunoscute ale Antarcticii. Până când? Cine le va descoperi?

— Dumneata ce părere ai despre toate astea, domnule Amundsen? întrebă Cook.

Primul ofițer privea atent lampa, atârnată în tavan, care se balansa din ce în ce mai tare.

— Mi se pare că tangajul vasului se accentuează! observă el. Mă duc pe punte.

— Ne apropiem de ocean! strigă Danco. Pe punte, domnilor!

Valuri mari își arătau crestele înspumate la prova vasului. Vântul se prăvălea asupra „Belgicăi” într-un urlet neîntrerupt; te asurzea, îți tăia răsuflarea, amenința să te răstoarne. Marinarii circulau cu greutate, ținându-se de frânghii, ferindu-se de loviturile valurilor ce cădeau pe bord. Canalul se lărgise. În întunericul nopții, pereții prăpăstioși ai malurilor aruncau fosforescențe ciudate, roșiatice și verzui. În jurul „Belgicăi” se iviseră o puzderie de sloiuri de gheață. Alunecau cu o viteză uimitoare, dansând parcă pe valuri; cuprinse ca de panică, scrâșneau și gemeau, lovindu-se între ele și izbindu-se de vas a cărui carcasă pârâia, gata, parcă, să se frângă. Luminozitatea pereților canalului se răsfrângea în ghețuri ca într-o oglindă: părea că „Belgica” navighează pe o apă străbătută de palide flăcări verzi și rubinii.

Deodată o zguduitură puternică cutremură vasul. În aceeași clipă elicea se opri. Trosnetele sloiurilor sfărâmate, mugetele vântului păreau acum mai puternice și ți se amestecau în auz într-o învălmășeală de sunete ce te buimăceau. Cu mâinile încleștate de balustradă, Racoviță se aplecă peste bord. Valurile vinete se ridicau din toate părțile într-un clocot neîntrerupt, lăsând să se vadă în răstimpuri colții negri ai unor stânci. Între două pale de vânt, naturalistul auzi răcnetul comandantului:

— Cu patru noduri înapoi!

Racoviță se repezi spre cabina de comandă. Mellaerts, șeful echipajului, îl îmbrânci la o parte.

— Nu avem destulă presiune, domnule comandant!

— Cu patru noduri înapoi am zis! urlă de Gerlache.

Elicea începu iar să scurme valurile, dar după câteva învârtituri se opri iar. Hula puternică purta „Belgica” înainte și înapoi, printre colții de stâncă. Se auzi un pârâit și o bucată din chila falsă se împrăștie în fărâme în jurul vasului.

În cabina de comandă se ivi Amundsen cu fața roșie ca focul, arsă de vânt.

— Trebuie să se întindă pânzele, domnule căpitan! spuse el, dându-și pe spate gluga de piele, de care se prinsese o crustă de gheață.

— Ne vom zdrobi de stânci!

— Ne vom izbi de stânci numai dacă ne lăsăm în voia valurilor! Pânzele, domnule căpitan!

— Ridicați mizena și cafasul! porunci de Gerlache, după câteva clipe de gândire.

Karl Wiencke fu primul care se avântă pe scara de pisică, scuturată de vânt. În mai puțin de un sfert de oră, pânzele se bombară, pocnind sub apăsarea vijeliei. Vasul țâșni înainte. Amundsen, care îl schimbase pe Tollefsen la cârmă, se azvârli cu tot trupul într-o parte, făcând să se învârte cârma cu 180 grade: vasul își schimbă direcția, aplecându-se pe o coastă; la babord, apa mugea în jurul unei stânci pătrate cu zimți ascuțiți.

Abia spre dimineață, îl lăsă în locul lui pe Mellaerts și coborî scara tambuchiului frânt de oboseală. După vreo două ore, de Gerlache dădu buzna în cabină și începu să-l scuture de umeri.

— Ce s-a întâmplat? Ce e? mormăi primul ofițer încă buimăcit de somn.

— Pământ în față! Nu există trecere!

— Cu neputință! Amundsen sări din pat și începu să se îmbrace. Tangajul violent îl făcu să greșească de câteva ori mâneca bluzei de lână. Continuă aproape cu mânie: Cu valuri ca astea! Și cu hula asta puternică! E cu neputință!

— Și totuși așa e! Trebuie să aruncăm ancora, să ne întoarcem! Trebuie să…

— Absurditate! Cine e în cuibul ciorilor?

— Nimeni n-a îndrăznit să urce… Vântul năprasnic…

Amundsen își înnodă strâns sub bărbie șnurul glugii ceruite.

— Bine! Mă urc eu!

Abia când începu să se cațăre pe scara de pisica își dădu seama că urletul vântului se transformase într-o vibrație aspră, monotonă, atât de puternică, încât acoperea orice zgomot. Jos, pe punte, te izbea în față, te silea să te prinzi de orice întâlneai în cale, ca să-ți poți ține echilibrul. Dar pe punte riscai, în cel mai rău caz, să te dea de-a berbeleacul și să te alegi cu o vânătaie. Pe scara de frânghie, simțeai de la primii pași, că ai intrat, cu adevărat, în împărăția furtunii…

Ești învelit într-un nevăzut cearșaf de gheață, pe care cineva se silește să-l smucească în abis. Te încleștezi cu amândouă mâinile de frânghii și te împotrivești; ridici încet piciorul și-l așezi cu băgare de seamă, proptindu-l bine pe treapta de frânghie alunecoasă, acoperită de polei. Mai faci un pas, încerci să te salți mai sus. O zvâcnitură neașteptată a scării, zguduită de vânt… O frântură de secundă simți, sub vârful piciorului, atingerea frânghiei… Ai alunecat! Picioarele îți spânzură, prind să foarfece orbește aerul în căutarea unui punct de sprijin. Oricât de tare ți-ai încleșta mâinile, ele încep să alunece încet pe frânghia acoperită de un strat subțire de

gheață. Și vântul zgâlțâie scara cu mai multă furie, te izbește din toate părțile, amețindu-te. O durere ascuțită îți sfâșie mușchii brațelor. Ca prin vis mai auzi de jos, de foarte departe, plescăitul valurilor, scrâșnetul sloiurilor. Un gând nebunesc îți fulgeră prin minte: Nu mai pot ține! Și mă doare… Orice mai bine, decât chinul ăsta! Piciorul s-a lovit de frânghie și deodată, aproape fără să-ți dai seama, s-a încolăcit strâns în jurul ei. Ai izbutit să-ți sprijini și celălalt picior în treaptă; ești izbăvit! Dar nu bucuria îți năvălește în suflet, ci o îndârjire sălbatică. Îți muști buzele până la sânge și, ferindu-te, cu capul plecat de loviturile năucitoare ale vântului, urci mai departe…

Ajuns sus, Amundsen trebui să se prindă bine de balustrada cuștii de observație. Tot corpul îi tremura, capul îi vâjâia, ochii îi erau împăienjeniți de o pâclă în care se învârtejeau sclipiri multicolore. Abia după câteva minute, izbuti să ducă binoclul la ochi: putu deslușI o masă întunecoasă de stânci de care „Belgica” se apropia cu repeziciune. Fu gata să se aplece peste balustradă și să strige: Pământ la prova! Stopați mașinile! Dar îl cuprinse aceeași mânie, care-l împinsese până în vârful catargului. Era cu neputință! Calea spre ocean trebuia să se deschidă undeva…

Pe punte era adunat tot echipajul. Cu răsuflarea oprită, oamenii își pironiseră privirile asupra gheretei rotunde din vârful catargului. Soarele răsărise undeva, în spatele banchizei. Canalul era cufundat încă în întuneric, dar crestele ascuțite ale blocurilor de gheață erau în flăcări; de cealaltă parte, o bandă lată de lumină topise crestele meterezelor de granit, transformându-le într-o vâlvătaie de limbi de foc, ce se pierdeau în înalt… O rază atinse pieziș vârful catargului și se opri o clipă în lentila binoclului lui Amundsen, explodând într-un mănunchi de fulgere orbitoare.

— Parcă a strigat! Ați auzit ceva?

— De ce nu semnalează nimic? De ce?

Oamenii răgușesc strigându-l pe omul din cuibul ciorilor. Dar peste tot stăpânește urletul vântului dezlănțuit, care spulberă chemările, împinge vasul cu o viteză ametitoare drept înainte, spre stâncile ce se străvăd în depărtare.

De Gerlache se întoarse alb ca varul, spre Lapoire:

— Nu mai putem aștepta! Trimite câțiva oameni să armeze cabestanul! Restul echipajului strânge pânzele. Mellaerts…

Glasurile înfierbântate ale celor din jur îl întrerup:

— A făcut o mișcare!

— Se apleacă!

— Tăcere! Nu se aude ce spune!

— Ah! Vântul ăsta blestemat!

Omul de pe catarg binecuvântează vântul. Ceea ce cu câteva clipe înainte i se păruse a fi peretele compact al banchizei, începe să se destrame în fuioare străvezii de ceață, sub care se frământă valurile… Vântul sfâșie ceața în zdrențe, o împinge fără milă în lături, deschide calea spre ocean. … O lacrimă alunecă pe obrazul lui Amundsen și îngheață numaidecât. El îi simte răceala și zâmbește. Se apleacă și strigă:

— Cu patru noduri înainte! Cale liberă!

Cei de jos nu l-au auzit: vântul bezmetic i-a acoperit glasul. Repetă strigătul mai tare și mai tare, până când izbutește să-l facă să se ridice deasupra vijeliei.

— Cale liberă!

Curând „Belgica” lăsa în urmă îngrămădirea de stânci, care păruse a-i stăvili trecerea: nu era țărmul golfului Hughes, cum credea Lapoire, ci doar o limbă de pământ, ce forma un unghi drept cu malul de granit al canalului. Când Amundsen puse piciorul pe punte, în jurul său izbucni din toate părțile strigătul de victorie:

— Oceanul!

La prova, se vedea în depărtare o dungă albastră, nesfârșită, crestată de valuri mari, întreruptă din loc în loc de icebergi: Oceanul Pacific.

Racoviță îl prinse pe primul ofițer în brațe:

— Ești un erou, Amundsen! Ai măturat golful Hughes de pe hartă!

Pe fața timonierului se ivi un zâmbet.

— Nu eu am măturat golful… Vântul a făcut-o… Privește!

Îl luă pe Racoviță de umeri și-l întoarse spre pupa. Ultimele fâșii de ceață se risipeau, învârtejindu-se către înălțimi.

Vântul hohotea deasupra oceanului.

11
Holde de grâu pe ocean

Adrien de Gerlache își recăpătase siguranța și optimismul cu care plecase din Anvers. Un gând mai vechi se trezise în el: nădăjduia să atingă Polul Sud. S-ar fi putut obiecta că banchiza este inexpugnabilă, așa cum pretindeau Bellingshausen și Cook. Descoperirea canalului Belgica îi arătase însă că presupunerile unor corăbieri timorați nu trebuiau să-l înspăimânte. Era încredințat mai mult ca oricând că o forță superioară îi hărăzise misiunea de a pătrunde, primul dintre oameni, taina Antarcticii. Firește, nu-și putea îngădui să le vorbească celorlalți despre planurile sale. Oamenii aceia cumsecade urmăreau obiective mărunte: un fir de lichen, o bucată de piatră, o fotografie sau o carte, o observație meteorologică. Ei nu l-ar fi înțeles. Se simțea izolat în mijlocul lor, dar nu-i ura. Conștiința singurătății sale îi stârnea doar, din când în când, iritare sau o vagă tristețe. De cele mai multe ori, își privea tovarășii de călătorie cu o superioritate plină de bunăvoință, așa cum își privește un tată copiii sau un dascăl elevii, abia așezați pe băncile școlii. Îi asculta distrat cum dezbat cu înverșunare probleme lipsite de importanță, zâmbea amuzat în sinea sa și le spunea în gând: „Discutați, agitați-vă… nu am nimic împotrivă! Voi nici nu bănuiți spre ce țeluri mărețe vă conduc”.

După ce „Belgica” ieși în apele Pacificului, bunăvoința lui de Gerlache față de cei din jur spori. Lapoire propuse ca strâmtoarea descoperită să poarte numele „de Gerlache”; căpitanul încuviință, dar fără emoție deosebită. Racoviță făcu o contrapropunere, susținută de toți ceilalți ai expediției: strâmtoarea să fie numită „Canalul Belgica”. De Gerlache fu de părere că „Le détroit de la Belgica” sună bine și optă pentru această ultimă soluție. Cu prilejul botezului, porunci să se deschidă o ladă de șampanie pentru întreg echipajul și merse să ciocnească o cupă cu marinarii. Cook parie cu Danco că de Gerlache va ține un discurs cu acest prilej și pierdu pariul. Îi mai erau rezervate și alte surprize. Amundsen avu cu Lapoire o discuție înfierbântată: primul ofițer susținea că „Belgica” trebuie neapărat să găsească un loc ferit, unde să arunce ancora pentru câteva zile. Acest răgaz îi părea necesar pentru a revizui instalațiile de pe vas în vederea ultimei și celei mai grele etape a călătoriei sale. Lapoire invoca încăpățânat apropierea iernii: „Belgica” trebuia să i-o ia înainte și să pătrundă cât mai adânc spre sud. Cook îl privi semnificativ pe Racoviță: erau argumentele

binecunoscute ale lui de Gerlache. Căpitanul îi dădu însă dreptate lui Amundsen. „Ce importanță au câteva zile, dragul meu Frans!” spuse el, și făcu cu mâna un gest degajat și plin de eleganță.

Abia după patru zile de călătorie spre sud, pe o mare agitată, marinarul din cuibul ciorilor semnală pământ la orizont. Fură consultate hărțile: se aflau în fața țării Alexandru I, descoperită cu 76 ani în urmă de amiralul rus Bellingshausen. Era de fapt un grup de insule, răspândite pe o mare suprafață, până departe, dincolo de orizont. „Belgica” aruncă ancora în fața celei mai mari dintre ele, într-un golf dominat de două piscuri acoperite de zăpadă, înalte de vreo mie de metri. De o debarcare nu putea fi vorba: malurile erau prăpăstioase și în apropierea lor apa era plină de stânci submarine. Primul ofițer fu însărcinat să organizeze împreună cu Mellaerts, șeful echipajului, muncile pe bord. Marinarii fură împărțiți în două schimburi; în timp ce unii se odihneau, ceilalți călăfătuiau crăpăturile carenei, gudronau cele două bărci, reparau pânzele din care o parte fuseseră crăpate sau sfâșiate de furtuni. Pentru repararea și curățirea diferitelor piese ale motoarelor, mecanicii Somers și van Rysselberghe primiră ca ajutoare doi marinari. Cook începu o revizie atentă a echipamentului de iarnă. Mai ales depozitul de încălțăminte se bucură de atenția sa: se găseau acolo cele mai variate tipuri de încălțăminte, adaptate regimului polar, de la „Kamik”-ul eschimoșilor, o cizmă moale, fără tocuri, până la „Finesco”, cizma finlandeză din blană de ren, cu carâmbul ei ciudat, asemănător unei prove de vas, ca să nu uităm nici uriașii botfori din piele de pinguin, saboții de lemn belgieni, diferitele modele de bocanci norvegieni „Lauparsko”, „Truge” sau „Komager”, confecționați special pentru schiuri sau rachete de zăpadă. Cook organiză o expoziție cu această bogată colecție de încălțăminte polară și ținu o conferință explicativă în fața întregului echipaj.

Arctovski, Danco și Lapoire își puneau la punct arsenalul de instrumente, destinate observațiilor oceanografice, meteorologice, astronomice, în timp ce de Gerlache urmărea cu atenție ansamblul muncilor de pe bord. Racoviță își demontă microscoapele, curățindu-le și înlocuind două lentile, începu să-și sistematizeze fișele, își controlă colecțiile, inspectă „panoplia” (denumirea aceasta căpătase pentru naturalistul nostru o accepție destul de elastică: ea cuprindea într-adevăr o excelentă pușcă cu repetiție, „Winchester”, de cel mai nou model; lângă ea trebuiau însă puse și alte „arme” tot atât de prețioase pentru Racoviță: pensetele fine, atât de ușoare, încât abia le simțea în podul palmei, un aparat ciudat pentru pescuit la

adâncimi mari, format dintr-un sac cu o rețea la fund, un scripete și un cârlig pentru greutăți și chiar o plasă de fluturi).

Într-o dimineață, atras de mănunchiul auriu de raze ce pătrundeau în laborator prin ochiul hubloului, naturalistul hotărî să-și îngăduie un răgaz mai îndelungat și se urcă pe punte. Dinspre pupa se auzeau, sunetele armonicei lui Wiencke. Așezat turcește pe acoperișul cabinei de comandă, alături de Koren, Johansen și Knudsen, tânărul marinar își purta încet degetele pe clape. Ceilalți tocmai terminau de întins pe jos o velă zdrențuită. Racoviță se cățără alături de ei. Văzându-l, Wiencke lăsă armonica din mâini. Un zâmbet larg îi lumină fața.

— Dați-vă mai încolo, pruncilor, să stea și domnul profesor!

Racoviță se așeză lângă Wiencke.

— Știi doar, Karl, că nu sunt profesor!

— Ei, nu sunteți! Dacă nu sunteți, o să fiți. Tot aia e! Vorba-i: când pornim la o vânătoare de balene?

— Chiar și astăzi. Numai că… de unde luăm balenele?

— Nu le purtați de grijă! Mâine, cel mai târziu poimâine au să dea năvală!

— Asta de unde o mai știi?

Wiencke se lovi cu palma în piept:

— Secret profesional!

— Doar nu le-ai adulmecat urma ca un câine de vânătoare, îl iscodi naturalistul.

— M-a ferit dumnezeu! râse Wiencke. Destul că sunt nevoit să le simt duhoarea când sunt aproape. Las' că o să aveți și dumneavoastră ocazia!

— Așa îți ții promisiunile, Karl? se prefăcu a-l dojeni Racoviță. Parcă ne înțelesesem să ne împărtășim unul altuia… secretele profesionale.

— Secretul meu îl știu toți pescarii de balene… Nu e mare lucru… Numai că dacă vi-l spun… mergem la vânătoare?

— Mergem!

— Biiine! Să știți că vă țin de cuvânt.

Wiencke sări în picioare și întinse mâna spre nord, unde se vedea lățindu-se pe ocean, la orizont, o pată gălbuie.

— Vedeți pata aia? E „holda de grâu".

— Nu e rău spus. Dar ce legătură are cu balenele? Trebuie să fie vreun efect de lumină.

— Nu știu ce fel de efect o fi. Atâta pot să vă spun: dacă se aude în timpul sezonului că a răsărit pe undeva, pe ocean, o asemenea holdă, balenierele se reped într-acolo, la seceriș îmbelșugat…

Ceva mai târziu, Racoviță își relua în tăcere lucrul în laborator. La masă, nu participă la conversație, ceea ce-l făcu pe Cook să clatine îngrijorat din cap și să-i pipăie pulsul: o asemenea gravă criză de mutenie nu putea fi decât un semn de boală. Nici perspectiva unei eventuale noi perioade de „recluziune" și de „strictă supraveghere medicală", anunțată cu glas amenințător de Cook, nu izbuti să-l învioreze.

Ce legătură putea fi între cetacee și „holda de grâu"? se întreba naturalistul. Wiencke avea o minte vioaie, dar naivă și se putea să fi generalizat în mod arbitrar, pornind de la o asociație întâmplătoare. *„Sublata causa tollitur efectus*[53], – își spuse Racoviță, – iată un principiu sănătos a cărui aplicare mă va feri întotdeauna de erori și surprize neplăcute. Pentru a-l putea aplica, trebuie însă mai întâi să cercetăm presupusa cauză – să vedem ce anume face să crească aceste „holde de grâu" în mijlocul oceanului, apoi să vedem dacă apare și efectul, adică balenele, ceea ce stă încă sub un mare semn de întrebare. „Cu ajutorul providenței" (vorba lui de Gerlache) se poate produce și fenomenul invers… Dacă balenele se grăbesc să plece dintr-un loc unde s-au scuturat holdele de grâu, ei, atunci se schimbă chestia, apare PROBLEMA. Până atunci e încă o problemă, dacă problema e o problemă și… Drace! Să știi că doctorul are dreptate cu spiritul lui pozitiv! Mânios pe sine aruncă cu un gest brusc șervetul pe masă. Numai un nebun ca mine poate să-și chinuie mintea, clădind presupuneri peste presupuneri pentru a justifica o vorbă aruncată în vânt de un marinar naiv!" Se ridică de la locul său, lăsându-și mâncarea neatinsă în farfurie și părăsi salonul fără a spune bună seara, urmărit de privirile nedumerite ale celorlalți.

— Prezintă toate simptomele unei crize sentimentale, râse Danco. De cine o fi îndrăgostit?

— De o focă probabil, opină grav doctorul Cook. Îmi amintesc că întâlnirea cu o gingașă creatură de acest fel pe insula Cobălcescu l-a mișcat la lacrimi!

Când Racoviță ieși a doua zi dimineața pe punte, îl izbi numaidecât culoarea galbenă-aurie pe care o luase apa pe o mare întindere: părea, într-adevăr, că peste noapte un imens lan de grâu crescuse pe ocean; un soare generos îl rumenise și acum își învălura spicele grele sub apăsarea domoală

a vântului. Hatul acestui lan de graminee marine era încă destul de departe de vas, dar Racoviță observă că și fragmentele plutitoare de gheață, ce rătăceau pe valuri, aveau aceeași culoare galben-roșcată. Sloiurile se decolorau treptat, cu cât erau mai aproape de „Belgica”; dacă se sfărâmau, lovindu-se între ele sau de carena vasului, fragmentele rezultate lăsau însă pe apă o dâră galbenă. Racoviță voia tocmai să coboare, pentru, a-și chema prietenii să vadă acest spectacol neobișnuit, când îl opri glasul lui Wiencke, venit de sus din cuibul ciorilor.

— Ei, domnule profesor, ce v-am spus eu? Iaca și balenele!

Întoarse privirile în direcția indicată de brațul lui Wiencke. Într-adevăr la orizont se vedeau, asemenea unor gheizere submarine, țâșniturile de aburi ale uriașelor mamifere acuatice. Inima începu să-i bată puternic, un val de fierbințeală îi încinse obrazul; marinarul avusese dreptate! Dar dacă lucrurile stăteau așa, balenele erau niște ierbivore sui generis, niște vaci monstruoase care pășteau pe imașurile oceanelor! Pata galbenă, botezată de pescari „holda de grâu”, trebuia să conțină anume substanțe nutritive pe gustul balenelor! În sfârșit… analiza de laborator avea să lămurească totul. Racoviță puse între paranteze, – cum obișnuia el să spună, – enigma petei galbene, amânându-i rezolvarea și alergă spre laborator să-și cheme colegii.

12
Un farmacist obscur din Glasgow

Discuția izbucni încă de pe punte: savanții mirosiseră cu toții o recoltă bogată în lanurile de grâu de pe ocean și fiecare râvnea s-o smulgă pentru specialitatea sa. Replicele se succedau ca fulgerul, încălecându-se, ciocnindu-se și sfărâmându-se în întreruperi, apoi porneau iar toate deodată, astfel că nimeni nu mai știa cu cine vorbește și cine îi răspunde. Cam așa…

Arctovski: Clar ca lumina zilei! Nu sunt decât niște fragmente de rocă pe care ghețarii le-au cărat pe ocean.

Danco: E vorba de niște mari cantități de guano…

Cook: Eu cred că…

Danco: Permite-mi, doctore!… Cantități de guano aduse de vânt de la mari depărtări.

Lapoire: Tu nu știi decât una: vântul și numai vântul! Părerea mea…

Cook: Eu cred că…

Arctovski: Nici vorbă de guano! Domnule locotenent, te lansezi fără pregătirea necesară într-o cercetare care ține de disciplina mea…

Racoviță (nemaiputându-se stăpâni): Eu am motive să cred că ține de disciplina mea!

Cook (exasperat): Dar, domnilor, lăsați-mă să vorbesc… Eu cred că…

Toți ceilalți afară de Lapoire: Să-l lăsăm să vorbească…

Lapoire: E un fenomen optic care rezultă din…

Cook (întrerupându-l cu brutalitate): Ba e un fenomen chimic… Niște organisme care…

Racoviță (clocotind): Cum poți susține asta? Sunt niște organisme care…

Arctovski: Imposibil!

Cook: Nici vorba de așa ceva!

Danco: Dragă Emil, ceea ce spui e o aberație!

Lapoire: Organisme? Cu neputință!

Arctovski: E absolut clar. Sunt niște fragmente mărunte de rocă… pe care… etc… etc… etc…

Această discuție furtunoasă ar mai fi durat probabil multă vreme, dacă Racoviță dezmeticindu-se, nu și-ar fi adus aminte că tocmai lucrul esențial fusese lăsat deoparte. Numai analiza de laborator putea constitui un argument decisiv, în stare să pună capăt controversei. Încercă să arate acest lucru și celorlalți: era cu neputință. Adversarii înfierbântați la culme,

scoteau niște răcnete sălbatice și erau în stare la ora aceea să se asculte doar pe ei înșiși. Ajuns la capătul răbdărilor, Racoviță prinse în mână clopotul cartului, de care era aproape și începu să-l agite. Îmbulzindu-se pe scări, în deschizătura tambuchiului, alunecând cu viteza fulgerului de pe catarge, marinarii dădură năvală; de Gerlache se ivi, speriat, în ușa cabinei de comandă. Se arătă și Amundsen numai în cămașă, cu fața plină de clăbuc de săpun. Măsura extremă la care recursese Racoviță își făcu efectul și conferința științifică luă sfârșit. Pescuiră un fragment de gheață și peste o jumătate de oră combatanții se găseau în laborator aplecați peste microscoape, retorte și eprubete.

Nu trecu mult și Racoviță îi invită pe ceilalți cu un zâmbet triumfător pe buze să privească prin ocularul microscopului său. Oricine și-ar fi dat seama că ceea ce se vedea acolo erau organisme; niște alge marine, stabili cu precizie Racoviță ceva mai târziu.

Cook, stupefiat, vorbi de „vrăjitorie", de „extraordinara forță de divinație" a zoologului, ceea ce acestuia nu-i plăcu de fel. Îi aminti doctorului de propria sa antipatie pentru basme și superstiții, recomandându-i mai multă consecvență în idei; încheie cu un gest larg, ca și cum s-ar fi adresat unui auditoriu numeros:

— Îndrăzneala și prudența, fantezia poetului și precizia experimentatorului – iată, domnilor, calitățile adevăratului om de știință! Spre ele trebuie să năzuim și noi, din toate puterile!

Cu toții erau de acord că Racoviță făcuse o descoperire „capitală". „Haida, de! Chiar capitală n-o fi!" încercă să protesteze slab tânărul savant, dar curând scrupulele sale dispărură cu desăvârșire. Hotărâră să serbeze evenimentul în mod solemn. Cook se angajă să convingă pe de Gerlache să le dea, dacă nu o ladă întreagă, măcar câteva sticle de șampanie. Arctovski anunță că va îmbrăca fracul cu acest prilej, ceea ce produse senzație: nimeni nu bănuise că sobrul geolog polonez posedă un asemenea veșmânt. De aici până la a proclama „ținuta de gală de rigoare" nu mai era decât un pas. Cum însă fracurile, redingotele, uniformele, plastroanele și cravatele se cam mototoliseră în timpul călătoriei, se ivi necesitatea punerii lor la punct. Danco fu învestit „mare magistru al ordinului fierului de călcat", și alergă la bucătărie să și-l asocieze pe Michotte la pregătirea delicatei operații. Fierul de călcat se încălzea greu, „marele magistru" și asistentul său nu se arătară la înălțime și Racoviță, plictisit de așteptare, intră, cu pantalonii de la frac pe mână, în laborator.

Își lăsă câteva clipe privirile să rătăcească peste rafturile cu cărți și se opri în sfârșit asupra unui volum, „Voyage in the Southern seas”[54] de Edwin Hooker. Scoase cartea și începu să o răsfoiască. Din introducere, află unele date asupra autorului, necunoscut de el până atunci: proprietar al unei farmacii într-o suburbie a orașului Glasgow și zoolog amator în orele libere, Hooker se îmbarcase în anul 1836 pe baleniera „Orion”, cu care făcuse o călătorie de doi ani de zile, ajungând până în apele Pacificului de sud în apropierea cercului polar. Racoviță începu să parcurgă repede textul, sărind rânduri, paragrafe întregi. Nu află nimic nou și stilul era de o platitudine îngrozitoare. O frântură de frază, prinsă în zbor, îl făcu să se oprească: *„iar culoarea galbenă a sloiurilor de gheață nu poate avea altă explicație decât…”* Citi cu atenție întreaga frază, reluă pagina în întregime. Nu mai încăpea nici o îndoială. Farmacistul scoțian rezolvase cu șaizeci de ani în urmă enigma lanului de grâu de pe ocean. Unele impreciziuni în determinarea algelor erau explicabile: omul nu avea la dispoziție microscoape perfecționate și aparatură modernă de laborator, cum era cea de pe „Belgica”. Se folosise doar de o lupă grosolană. Racoviță zvârli cât colo pantalonii fracului și reluă lectura de la prima pagină, cu atenție, fără a lăsa să-i scape un rând. Din păcate, își pierdu vremea: singura observație științifică, demnă de luat în seamă, rămânea aceea despre natura organică a petei galbene de pe ocean. Tocmai începuse să recitească pentru a treia oară pagina respectivă, când în laborator năvăliră Cook, Danco și Lapoire. Începură să-i facă reverențe teatrale:

— Dacă alteța sa prințul naturaliștilor binevoiește… fierul de călcat arde… de nerăbdare… Alteță!

— Marele magistru îndrăznește să vă roage…

Racoviță întoarse spre ei o privire rătăcită. Aruncă volumul într-un colț întunecos al bibliotecii, cu un gest repezit, ca și cum ar fi fost un document compromițător. Apoi, luându-și seama, vru să le spună celorlalți că făcuse o nouă descoperire, destul de tristă pentru el, căci o anula pe cea anterioară. Nu era chip însă să se stea de vorbă cu niște oameni atât de veseli. Pantalonii fracului fură culeși de pe jos, cu strigăte de indignare, iar Racoviță fu condus cu alai până la bucătărie, unde Michotte solemn ca un cardinal mânuia fierul de călcat.

Naturalistul pretextă o durere de cap și urcă pe punte. Liniștea înserării era tulburată de scrâșnetul depărtat al unui iceberg, care se prăbușea în valuri. Spre est, acoperite de neguri masive, se ridicau piscurile

înveșmântate de ghețuri veșnice ale țării Alexandru I. Departe, stăruia, nemișcată, o bandă luminoasă galbenă ca lămâia, făcând și mai apăsătoare întunecimea profundă a cerului. Spre vest, ecranul negurilor era agitat de un neîncetat joc de lumini: de la verdele de smarald, treceau într-un albastru adânc, apoi în violet. Întinderile de gheață argintie păreau niște îngrămădiri de pietre prețioase, ce pluteau deasupra apei; clipocitul valurilor era însoțit de luciri fugare, uneori șterse, alteori orbitor de vii, ca reflexul unei raze de soare într-o oglindă.

Splendoarea rece a peisajului îl irită pe Racoviță ca o ironie. Se întoarse cu spatele spre mare. Evariste Galois își scrisese „Testamentul matematic" într-o noapte și-l aruncase neglijent într-un sertar, fără a face din geniala sa lucrare atâta caz, cât făcea el din rezolvarea unor probleme demult dezlegate de alții. „O descoperire capitală", spuseseră ceilalți. Greșiseră fără îndoială, dar el, care ar fi trebuit să fie mai avizat, fusese de-a dreptul ridicol, lăsându-se sedus de formula măgulitoare!

Se auziră pași, apoi vocea îngrijorată a lui Danco:

— Ce e cu tine, Emil? Nu te simți bine?

Racoviță lăsă în jos capul, fără să răspundă.

— Ar fi păcat. L-am convins pe Adrien să ne dea șampanie. Destulă ca să ne bage pe toți sub masă. Și Michotte a făcut minuni. A găsit timp să ne calce hainele și să ne pregătească un *pudding* enorm, auriu și… cu rom. Vrei să-l vezi?

— Ce să văd? replică, posomorât, Racoviță. N-o să mai fie nicio cină de gală…

Îi povesti lui Danco despre Hooker, dar locotenentul clătină neîncrezător din cap; Racoviță îl duse atunci în laborator, unde-i arătă negru pe alb proba deșertăciunii sale. Nici de această dată, Danco nu se lăsă convins: după părerea sa, scoțianul descria substanța galbenă în termeni generali și destul de vagi. Or Racoviță făcuse o analiză precisă la microscop, determinase în mod riguros științific familia și trăsăturile specifice ale algelor găsite în sloiurile de gheață. Racoviță exagera: descoperirea îi aparținea de drept și de fapt. Naturalistul vru să-l dea afară pe Danco din laborator.

— Unde mai pui că te discreditezi în fața lui Adrien, încercă acesta un ultim argument. Îl știi cât e de sensibil în materia asta… Mai ales acum, după ce l-am bătut atâta la cap până să ne dea șampanie… Gândește-te puțin în ce situație ne pui…

Nu-i era greu lui Racoviță să și-l închipuie pe de Gerlache aruncându-i de sus o privire indulgentă, vag ironică. Parcă-l și auzea făcând reflecții melancolice despre superficialitatea și graba anumitor savanți…

Dintr-odată se liniști și începu să zâmbească; știa ce avea de făcut.

— Ai dreptate, Emil, spuse el. Nu trebuie să renunțăm la dineul nostru… Apoi, prinzându-l pe locotenent de braț: Vrei să vii cu mine în cabină? Mi-am rătăcit nu știu unde butonii de la manșete, poate mă ajuți să-i găsesc…

Un ceas mai târziu, erau strânși cu toții în jurul mesei pe care sclipeau tacâmurile de argint și cupele înalte din cristal de Verona (câteva relicve de familie ale lui de Gerlache). Michotte se întrecuse, într-adevăr, pe sine însuși: bulionul de fiecare zi, prezentat drept *„créme milanaise”*, fu primit foarte favorabil, poate pentru că fusese preparat după o metodă nouă, cum susținea bucătarul, sau poate pentru că înaintea lui apăruseră pe masă (și dispăruseră într-o clipită) niște delicioase tartine cu caviar. După ce sacrificase mai multe cutii de conserve de pui dintr-un stoc redus, păzit de el cu zgârcenie, Michotte nu se mulțumise numai cu atât: servi conservele drept vânat, în sos de vin și cu măsline, sub titlul pompos de *„grive à la bourguignone”*; în sfârșit, toți izbucniră în urale entuziaste la apariția enormului *pudding*, deasupra căruia se ridica flăcăruia albastră a romului (mai târziu specialiștii de pe bord stabiliră că era rom sud-american de calitatea doua, cumpărat de Michotte la Punta Arenas, pentru a umple la loc cele cincisprezece butelii de *Jamaica Finest Rum* veritabil, golite în secret chiar de bucătar, cu sprijinul binevoitor a lui Knudsen și Tollefsen – dar acesta este un amănunt fără importanță).

Dopurile sticlelor săreau cu pocnete de pistol, șampania curgea în cupe, tot atât de spumoasă ca și verva comesenilor. Racoviță, așezat în capul mesei, la dreapta căpitanului, era elogiat la modul superlativ în toasturile ce se succedau fără întrerupere. Arctovski își înmărmuri tovarășii, vorbind o jumătate de oră fără întrerupere: începu prin a arăta importanța descoperirii făcute de Racoviță, apoi printr-o bizară asociație de idei trecu la teoria sa despre structura granitică a continentului antarctic, pe care o dezvoltă îndelung, susținând în încheiere că această teorie era confirmată în mod strălucit de descoperirea algelor marine în fragmentele de gheață de pe ocean. Nimeni nu înțelese de ce, totuși, aplauzele izbucniră furtunoase.

La urmă se ridică și Racoviță. După ce mulțumi pentru cuvintele călduroase ce-i fuseseră adresate, relată conversația sa cu Wiencke, pomeni

și de apariția balenelor în preajma lanului de grâu și expuse amănunțit tot procesul deducțiilor sale.

— În fond, – spuse el, – totul e extrem de simplu, la îndemâna oricărui profan. Eu am ajuns la adevăr mai repede decât alții, poate pentru că nutresc un oarecare interes, nu încă destul de susținut, pentru cunoștințele empirice, neprelucrate științific, dar prețioase, ale marinarilor… Luă de pe masă cupa de șampanie și continuă: Și acum, după ce ați binevoit să închinați de atâtea ori în cinstea subsemnatului, v-aș ruga să bem o cupă de șampanie și pentru o persoană care nu se află în mijlocul nostru: mai bine zis în amintirea ei, căci e vorba de un om care a atins vârsta maturității în primul pătrar al secolului… Nu cred că-l cunoașteți, de aceea îngăduiți-mi să vă spun câteva cuvinte despre acest om și despre faptele sale. Își roti privirile în jur. Toți încuviințară în tăcere. Vreau să vă vorbesc despre un farmacist obscur din Glasgow, pe nume Edwin Hooker, și despre călătoria întreprinsă de el în lanul 1836 pe baleniera „Orion” în apele Pacificului de sud…

Cuvântarea lui Racoviță stârni, spre nedumerirea sa, un tumult de aclamații și aplauze. Cook îl înăbuși cu o îmbrățișare viguroasă, apoi se întoarse spre ceilalți și strigă:

— Priviți-l bine, domnilor! Aveți în fața dumneavoastră un geniu!

De Gerlache îl cuprinse pe după umeri și-i șopti la ureche: „Istorioara a fost foarte amuzantă, păcat că ceilalți nu pot înțelege… E trist să nu fi înțeles, nu-i așa?”; apoi se trase mai aproape de Racoviță, sughiță, le lăsă cu capul pe umărul naturalistului și începu să plângă. Arctovski agita cu vehemență clopoțelul de argint aflat pe masă, ceea ce avu ca efect intrarea precipitată a lui Michotte. Geologul se înclină în fața bucătarului pe care-l intitula, „președinte” și-i ceru „să tragă concluziile”. Michotte își declină orice competență în materie și atunci Arctovski se oferi să îndeplinească el această misiune. Danco râdea cu lacrimi, arătându-l cu degetul pe geolog. Racoviță îl căuta din ochi pe Amundsen. Locul acestuia era gol; primul ofițer profitase de intrarea lui Michotte, pentru a se strecura afară prin ușa deschisă.

Racoviță se consolă cu gândul că avea să lămurească definitiv problema atunci când aburii alcoolului se vor fi evaporat din mintea celorlalți. Pentru a începe cu partea cea mai grea, se duse a doua zi de dimineață să-l caute pe de Gerlache. Deși era destul de târziu, nu-l găsi nici în cabina de comandă, nici pe punte, așa că se văzu nevoit să bată la ușa cabinei sale. Căpitanul abia se sculase și avea fața palidă, ochii cârpiți. Râse jenat când Racoviță

încercă să-i amintească de evenimentele petrecute în seara anterioară; apoi, la insistențele savantului, se încruntă și schimbă vorba. Nu avu mai mult succes nici cu Arctovski, nici cu Lapoire. Danco îi deschise mintea:

— Ești de o miopie revoltătoare, dragul meu! Să nu înțelegi un lucru atât de simplu și omenesc! Aceste persoane pline de demnitate s-au îmbătat, au spus și au făcut lucruri teribil de compromițătoare, după părerea lor. Acum au uitat sau vor să uite acest episod penibil, dar tu nu-i lași. Îi zgândări, îi enervezi… Gafeurule! Pleacă de aci! Mi-e rușine de amiciția ce-ți port! Ești mai prost decât nenorocitul tău de farmacist din Glasgow!

13
Balenele: din mai multe puncte de vedere

Adevărul e că pata galbenă, care stârnise atâtea patimi printre membrii corpului științific, nu mai interesa pe nimeni: balenele semnalate de Wiencke la orizont cu o zi în urmă își făcuseră apariția în apropierea „Belgicăi”…

Închipuiește-ți, cititorule, un golf închis din trei părți de uriașe îngrămădiri de stânci care se scufundă în apele calme, într-o împletitură de brațe de piatră. Apa e limpede, străvezie, legănată domol de undele valurilor ce se rostogolesc dinspre ocean. Cerul e senin, soarele aprinde puzderie de focuri orbitoare în crenelurile zimțate ale ghețarilor, în piscurile înzăpezite ce străjuiesc golful, în oglinda mării.

O neliniște învolburează apele… Pe alocuri, cleștarul valurilor începe să pălească, dând într-un alburiu leșietic. La suprafață se ridică pânze ușoare de aburi: parcă apa ar începe să fiarbă, dogorâtă de fierbințeala unui cuptor ascuns undeva în adânc. Aburii se umflă, se sparg, risipiți de vânt, lăsând să se vadă sub sita plină de spume și bășici a apei o umbră întunecată. Abia ai zărit-o și nu mai e. Ea se va ivi iar, ceva mai departe, acolo unde apa se zbârcește și dă în clocot, scoțând clăbuci repede învăluiți în aburul subțire. Aerul, cuprins parcă și el de aceeași tulburare, a început să vibreze și să țiuie.

Fără veste, un plescăit te-a făcut să tresari, să te întorci… Înconjurată de valuri spumegânde, ce se izbesc unele în altele, o cocoașă neagră, ca o spinare de stâncă, s-a ridicat pentru o clipă din mare și s-a făcut iarăși nevăzută. Uite alta, încă una și încă una; sunt zeci, sute de stânci, până departe, dincolo de larga deschidere a golfului, spre ocean. Acest loc, atât de liniștit și prielnic pentru odihna corăbiilor, a devenit o capcană plină de primejdii, o închisoare străjuită de nenumărate ostroave mișcătoare…

Din apa învolburată se laud mugete înfundate, sforăituri… O turmă de bivoli gigantici ai mării pare că scurmă fundul golfului cu copitele și-și încordează plini de mânie grumajii negri, scoțându-i la răstimpuri deasupra valurilor, pregătindu-se să se năpustească pentru a nărui totul în cale… Fără veste, se aude un țipăt ascuțit, urmat numaidecât de un fâsâit care-ți face pielea de găină și-ți strepezește dinții; te înfiori și te tragi înapoi, ca și cum, chiar lângă urechea ta, aerul ar fi năvălit cu zgomot afară prin crăpăturile

unei camere de cauciuc prea tare umflată. Coloane înalte de aburi țâșnesc deasupra apei: monștrii marini își aruncă în văzduh răsuflarea…

A fost ca un semnal. Colo, la câțiva pași, apa e tăiată de o aripă neagră și lucioasă, parcă ar fi vopsită cu lac, întinsă cât o pânză de corabie și la fel ca ea, plină de eleganță și de o tainică putere: e coada balenei. Iat-o acum asemeni unui pilastru întunecat ce se ridică încet, șiroind de apă. Golful e acum o pădure uriașă, de colonade negre… Printre aceste nemăsurate turnuri vii, catargele vasului se pierd ca niște tulpini plăpânde și prea tinere.

Dintr-odată, un vuiet năprasnic… Te întorci către malurile înalte, îți ațintești ochii spre piscurile acoperite de zăpezi: nimic nu tulbură decorul înghețat, aurit de razele soarelui. Pe mare se ridică însă creste înspumate ca într-un început de furtună, bulboane se cască din loc în loc: în acele prăpăstii de ape înnebunite, dacă ar fi prinsă o luntre, ar fi înghițită într-o clipă. E acum ca un zvon de cutremur, care agită negrele coloane din juru-ți și le năruie în adânc, una după alta.

Cu încetul, valurile se domolesc, fața golfului este iarăși calmă, pustie și netedă ca o oglindă. Undeva, sub ea, în adânc, înoată cireada de balene…

Racoviță rămase cu privirile pierdute în oglinda apei: parcă totul se întâmplase demult, foarte demult.

…Iată, piscurile reflectate în apă își pierd glugile de zăpadă și pe povârnișul lor se ridică dintr-odată păduri de ferigi uriașe.

Până departe, spre sud, se văd coamele veșnic verzi ale codrilor, fluvii majestuoase își aduc de la mii de kilometri, din inima pământurilor antarctice, apele și le aruncă spumegând în mare. Lilieci mai mari decât vulturii zboară prin văzduh, scoțând croncănituri răgușite din ciocurile cu dinți ascuțiți. O gigantică șopârlă, cu pieptul acoperit de plăci osoase și spinarea zimțată de ghimpi lungi cât sulițele, s-a aruncat în mare.

Deodată, orizontul se acoperă de limbi de flăcări, nori de fum, ce se încovoaie ca șerpii, întunecă cerul… Se aude un uruit de tunet, mereu mai tare, mai aproape… Podișuri înalte se prăbușesc și deasupra lor dau năvală valurile mării. Sub cerul plumburiu a început să șuiere un vânt înghețat. Suflarea lui năruie la pământ trunchiurile arborilor, le risipește frunzele veștejite. Ninge și, sub lințoliul tot mai gros al zăpezilor, curând nu se mai vede nici scheletul namilelor întinse pe maluri, moarte de multă vreme.

Norii se risipesc și soarele lucește din nou, aurind crestele înzăpezite, făcând să sclipească apele golfului. Nimic nu se mai asemuiește cu ceea ce a fost odată, cu zeci de mii de ani în urmă. Au rămas doar balenele rătăcind

stinghere prin vremurile noastre, ca un ecou îndepărtat și plin de o grea melancolie a preistoriei pământului…

Racoviță strâmbă din nas. „Iată-mă înduioșat de balene, își spuse el. Nu-mi rămâne decât să compun în stilul lui Bolintineanu o romantică elegie „La o tânără balenă pe patul morții” sau să scriu un eseu întitulat „Este oare balena un animal trist?”. O lucrare literară m-ar scuti de unele întrebări prozaice privitoare la biologia cetaceelor. Opiniile câtorva iluștri confrați ar rămâne mai departe, liniștite, sub un strat gros de praf dogmatic, pe când altfel va fi ceartă, scandal, brr… În orice caz, eseul l-aș dedica doctorului Cook, pentru a-l convinge că am făcut progrese pe calea dezvoltării spiritului pozitiv”.

Această ultimă idee, îl făcu să izbucnească în râs. Își roti, îngrijorat, privirile în jur: din fericire puntea era pustie, nu-l auzise nimeni. Se îndreptă spre tambuchiu. Pe scară se lovi de Michotte.

— Bine că v-ați hotărât să coborâți, domnule Racoviță, spuse bucătarul. V-am mai strigat de trei ori, dar nici nu m-ați auzit. Domnul doctor spunea să vă las în pace, că aveți treabă… Ce fel de treabă o mai fi și asta, să tot căști gura la balene? Să fi fost niște morunași, niște nisetri ei, haide, aș mai înțelege! Dar balene! Nici de mâncat nu-s bune. Și pe urmă, ia spuneți-mi dumneavoastră, prânzul nu e și el o treabă? După mine, e cea mai însemnată din toate! Ora prânzului ar trebui respectată cu sfințenie…

14
Balenele: noi puncte de vedere

Escortat de Michotte, care nu contenea să-l dojenească pentru că întârziase la masă, Racoviță pătrunse în salon, unde ceilalți tocmai terminau desertul. Străpuns de privirile severe ale căpitanului, sa strecură la locul său, cu o mutră de copil care a făcut o șotie. Se discuta, firește, despre balene – evenimentul zilei.

— În această materie, dragă Lapoire, – spunea Cook, – eu pun mai presus de orice autoritate părerile unui concetățean de-al meu, Hermann Melville, eminent specialist în problemele cetaceelor. Racoviță ridică mirat privirile. Hermann Melville? Nu auzise niciodată acest nume. Cook îi făcu cu ochiul, aprinse o havană și azvârli cu voluptate pe nări fumul albăstrui, aromat. Bunăoară, – continuă el, – felul în care clasifică ilustrul meu compatriot balenele este, îndrăznesc a spune, genial…

Se opri o clipă, mai trase un fum din havană, și-și plimbă privirile în jur, înregistrând cu vădită plăcere curiozitatea celorlalți.

— Și cum le clasifică? îi dădu ghes Danco.

— Vreți într-adevăr să știți? Cook puse țigara, fără grabă, în scrumieră, ridică un deget și rosti sentențios: După Melville, balenele se împart în trei mari specii: balene *in folio*, balene *in quarto* și balene *in octavo*!

Se iscară râsete. Lapoire protestă indignat:

— Melville al dumitale e nebun!

— Nu… E scriitor!

— Nu ești serios, doctore! îți vorbește de un savant autentic, de un spirit logic, riguros, sistematic… Și dumneata îmi răspunzi cu aberații!

Lapoire se întoarse spre Racoviță:

— Tocmai răsfoiam, înainte de masă, o monumentală lucrare în trei volume, pe care am găsit-o în bibliotecă… Opera lui Rawitz. Magistrală… Nu-i așa?

Primind în nări aburii supei lui Michotte, Racoviță descoperise că-i hămesit de foame, dar numele profesorului de la universitatea din Jena îl împunse ca un ghimpe și-i întoarse din nou gândurile spre preocupări mai abstracte. Pentru el, cazul Rawitz era lichidat; și iată, că mai făcea victime printre profani, chiar pe „Belgica”, la doi pași de dovada vie a prostiei sale! Mormăi cu capul aplecat în farfurie:

— După mine, specialistul doctorului Cook, cu clasificarea lui fantezistă, îi e superior. Are cel puțin haz…

— Cum? făcu scandalizat Lapoire. Tocmai dumneata vorbești așa? Despre un savant ale cărui descoperiri…

— Descoperiri? Nu pot fi de acord, zâmbi ironic. Unii oameni de știință au o boală: uită, cu o condamnabilă ușurință, să mai amintească autorii pe care-l plagiază. Ți-aș putea vorbi de domnul Mach, ale cărui aiureli metafizice…

— A, nu știam că ești un adept al celor care explică lumea prin necesitățile fiziologice. Iartă-mă, nu știam… interveni de Gerlache.

— Nu, nu sunt un adept al unor asemenea teorii… de a căror existență n-am auzit, sări Racoviță, cu gura plină. Se înecă și începu să tușească. Ridică iar lingura la gură, dar o lăsă să cadă cu zgomot în farfurie. Oftă și se lăsă pe speteaza scaunului. Sunt un dușman neîmpăcat al denaturatorilor lui Darwin, din a căror nobilă tagmă face parte și domnul Rawitz, rosti el apăsat, lovind cu palma în masă. Să luăm, de exemplu, respirația balenelor. Cele mai noi teorii ale lui Rawitz urcă până la Aristotel și Plinius, pe care și-a luat osteneala lăudabilă să-i traducă în nemțește. Aristotel, vorbind de respirația delfinilor în „Istoria animalelor”, cartea a VIII-a, capitolul 2, declară că aceștia înghit apa, pe care o aruncă apoi prin bronchii. Dar în același timp posedă un plămân, prin care respiră. Plinius, în a sa „Historia naturalis”, întărește această greșeală, exemplificând-o cu fapte, la care susține că a luat parte. El ar fi văzut o balenă umplând cu apă o barcă și scufundând-o dintr-o răsuflare. Cred că trebuie să-i dăm tot atâta crezare cât și Bibliei în povestea cu Iona. Această idee a fost abandonată și reluată de câteva ori.

— Argumente! Argumente! strigă de Gerlache.

— Dacă ceea ce aruncă balenele prin respirație ar fi apă, îmi închipui că n-ar pluti în aer ca un nouraș de bumbac… Poftim, priviți aceste fotografii, pe care le-am developat astăzi… Se scotoci repede în buzunare și aruncă pe masă un vraf de clișee. Apa, – urmă el înfierbântându-se, – ar cădea ca o cascadă, nu-i așa?

— Știința e știință, se înclină cu respect Cook.

De Gerlache bătea cu degetele în masă.

— Totuși, – adăugă el, – opiniile consacrate…

— Consacrate, datorită unei credințe fetișiste în tot ce au spus Aristotel și Plinius, precizează Racoviță.

Se lăsă o tăcere apăsătoare.

— În sfârșit… eu îți urez succes! spuse de Gerlache. Desigur că ar fi foarte important să se adune date noi în această problemă.

— Totuși, – se încăpățâna Lapoire, – acum doi ani am fost în apele boreale. O balenă a ieșit să respire în apropierea vasului și puntea s-a acoperit cu picături de apă. Cum îți explici asta?

— Îți amintești cum era temperatura în ziua aceea?

— Foarte scăzută.

— E deci un fenomen curent de condensare. După mine, probabilitatea ca balena să-și însoțească expirația cu o trâmbă de apă este exclusă. Și iată de ce: cavitatea bucală a cetaceelor e despărțită de cavitățile respiratorii. Asta, pentru că animalul se hrănește sub apă. Deci presiunea necesară aruncării acestei „ape” la o înălțime atât de mare nu se poate forma în gură. Ca să țâșnească apa prin orificiul de pe spinare, trebuie să admitem că această apă se află în plămâni. Ori, cred că nici cei mai fervenți urmași ai ideilor aristotelice nu pot susține o asemenea enormitate…

— Cu câtă pasiune vorbești! spuse de Gerlache, privindu-l ironic. Te invidiez! Ridică mâinile: Eu respect știința! Dar să fie știință adevărată… Probleme esențiale, descoperiri revoluționare de dimensiunea celor făcute de Kepler, de un Newton… mă rog, de Darwin al dumitale… nu asemenea…

— Fundamental greșit! îl întrerupse Racoviță. Controversa aceasta despre respirații poate părea neînsemnată doar pentru filistini. Pentru un om de știință autentic, ea e de o nemăsurată valoare principială.

— Fii mai clar!

— Cred că ați observat enorma cantitate de cărți, care se scriu despre natură din birouri, pe baza unor supoziții, ori în cel mai bun caz, pe marginea povestirilor impresionante, dar contradictorii, ale marinarilor care au călătorit pe aceste meleaguri. În locul observației atente, riguroase și imparțiale, o groază de teorii care se afundă într-un marasm, deschizând drumul aberațiilor metafizice, care au înspăimântat copilăria omenirii. Autori ca acest Rawitz trebuesc demascați ca impostori! Ce-i drept, – adăugă el zâmbind, ca să îndulcească întrucâtva asprimea cu care vorbise, – problema balenelor e interesantă și din punctul de vedere al dispariției lor… Cred că în curând, atunci când vânătorii de balene vor naviga prin trecătorile descoperite de noi, o mare deznădejde va cuprinde pe toate

doamnele care au trecut de jumătate de secol. În special talia lor va avea nespus de mult de suferit, de pe urma dispariției „balenelor.”

15
Pariul

Lapoire clătină din cap a îndoială.

— Principiile dumitale sunt foarte frumoase… dar se bazează pe niște simple supoziții. Dacă îmi amintesc bine, abia ieri cereai să ne supunem experienței. Până ce nu-mi aduci o precisă dovadă experimentală, nu mă las convins.

Racoviță dădu din umeri.

— Doar n-am să mă suspend deasupra suflului unei balene numai ca apoi, presupunând că m-aș mai întoarce, să-ți pot arăta că hainele mele nu sunt leoarcă de apă. De altfel asta nici nu e cu putință.

— Dar dacă-ți ofer eu posibilitatea unei asemenea experiențe, o vei face? strigă Cook. Haide, fii consecvent cu principiile tale, arată-ți îndrăzneala!!

Racoviță privi lung chipul grav al lui Cook: de data aceasta părea să nu glumească. La urma urmei, ce ar fi dacă… În orice caz, avea un bun prilej să-l necăjească pe adversarul său.

— O fac… dacă mă însoțește Lapoire.

Locotenentul căscă ochii mari:

— Vorbești serios, doctore?

— Foarte serios!

Lapoire începu sa-și frece bărbia:

— Nu știu… să mă mai gândesc…

Izbucniră hohote batjocoritoare:

— Ce să te mai gândești!

— Dă înapoi!

— Aha! Experiențele sunt recomandabile numai pentru alții!

Lapoire trebui să cedeze:

— Bine, sunt de acord… dar… doctore… nu ne pui să facem o nebunie…

— Garantez securitatea absolută! făcu Cook, a cărui față strălucea. Apoi, frecându-și mâinile:

— Mai rămâne un singur lucru de făcut… Să puneți un pariu!…

— Un pariu? se miră Racoviță.

— Auzi întrebare! Fără pariu n-are niciun rost! Tonul doctorului era atât de categoric, încât nimeni nu îndrăzni să-l contrazică.

Lapoire părea chiar interesat de propunere:

— Hai să punem pariu, domnule Racoviță. Pe cât?

— Pe bani… o controversă științifică? N-am mai pomenit una ca asta!

— Pe bani!… Altfel nu țin pariul!

Racoviță acceptă ca – în cazul că pierde pariul – să semneze un cec de o mie de franci, plătibil domnului Lapoire de către sucursala din Anvers a Băncii Comerciale Belgiene. În caz contrar, naturalistul avea o singură pretenție: Lapoire să-l însoțească într-o expediție de trei zile în apele golfului și dincolo de ele pe șalupa mare a vasului. Expediția era proiectată în vederea studierii mai îndeaproape a vieții balenelor și Racoviță susținea că – fiind întovărășit de locotenent – ar vedea cu ochii cum i se scurg acestuia din cap fumurile metafizice, introduse acolo odată cu lecturile din Rawitz.

Dispozitivul imaginat de Cook, pentru a-i permite lui Racoviță contactul nemijlocit cu suflul balenelor, nu era decât bastonul bompresului, sub care – așa susținea doctorul, sprijinit de mărturia câtorva marinari – balenele ar fi avut o deosebită predilecție să-și lanseze țâșnitura de aburi. Racoviță și Lapoire nu aveau decât să se așeze călare pe bompres și să aștepte până ce vor fi… botezați. În cazul când cetaceele aveau să refuze a sprijini experiența în punctul indicat, după două faze de observare (după-amiaza aceleiași zile și dimineața următoare), pariul se anula sau urma să se descopere un nou câmp de experiențe.

Spre prova „Belgicăi” se îndreptă un cortegiu plin de solemnitate. În frunte mergea doctorul Cook, cu pași rari și măsurați (toți prietenii lui de pe bord îi mărturisiră mai târziu că fuseseră impresionați de gravitatea cu care știuse să oficieze întreaga ceremonie). Urmau cei doi protagoniști (din ce în ce mai tulburați, pe măsură ce se apropiau de bompres), apoi într-un pâlc zgomotos, întregul echipaj de pe „Belgica”. Lipsea numai Arctovski: în ultimul moment, acesta descoperise că pariul era incompatibil cu demnitatea unor cercetători științifici și se retrăsese în laborator, în semn de protest.

— Priviți, domnilor, și minunați-vă! strigă Danco. Cutremurat de un râs cu lacrimi. O execuție capitală pe „Belgica”! Priviți-i: în frunte merge călăul, apoi condamnații și în urma lor vulgul, avid de spectacole sângeroase!

— Nu râde, domnule locotenent! îl apostrofă Wiencke… Iaca, eu vânător de balene încercat și nu m-aș duce în locul domniilor lor.

— Dar ce-i cu dumneata, Karl? Nu ți-o fi frică de balene?

— Nu-i vorbă de frică, domnule locotenent! Dar *să simți* o balenă, nu-i tocmai lucru ușor și dumnealor se duc așa… ca nebunii, nici nu știu ce-i aia.

— Și ce-i aia „să simți” o balenă?

Wienke făcu din mână un semn a lehamite:

— Ce să vă mai povestesc, domnule locotenent! O să vă spună domnul profesor, după ce o simți ce o să simtă! Eu am încercat să-l lămuresc și nu a fost chip.

După vreo jumătate de oră de pândă pe bompres, Racoviță și Lapoire își aruncară o privire plină de tâlc, urmată de un lung suspin. Era vădit că pariul comporta și anumite condiții obiective nu tocmai plăcute.

Bompresul este o bârnă destul de subțire și lunecoasă; cea mai mică mișcare a vasului o face să se smucească și să se balanseze ca un cal nărăvaș. Te prinzi și mai strâns cu amândouă mâinile de bârnă și aștepți. Ce aștepți? Să irupă sub tine răsuflarea unei balene. Într-o fotografie, sau văzută de la distanță, ea seamănă cu un nouraș inofensiv de bumbac. Dar în imediata ta apropiere, poate să-și arate calități noi, cu totul surprinzătoare. Lapoire avea viziuni infernale: se închipuia deasupra cazanului cu smoală al satanei, înăbușit de exalațiile sale înecăcioase. În așteptarea dezastrului, se blestema pe sine însuși, pentru că se băgase într-o asemenea încurcătură. Prea sigur de dreptatea cetologului de la Jena nu era, iar pe de altă parte, pierderea pariului nu ar mai fi însemnat acum cine știe ce nenorocire; ar fi renunțat cu inima ușoară la el, dacă nu i-ar fi fost rușine. Avertizat de Wiencke, Racoviță se pregătea „să simtă” balena, așa cum s-ar fi pregătit pentru o experiență cu gaze toxice. Încercă însă să-și mascheze emoția sub considerații științifice. Natura suflului balenelor îi era absolut clară. Presiunea și viteza de expansiune a jetului rămânea însă un mare semn de întrebare. Dacă va izbucni cu forță uriașă și-l va azvârli în sus, la câteva zeci de metri în aer? Problema martirajului științific, atât de tulburătoare, după cum o știm, pentru doctorul Cook, îi fusese până în acea zi cu desăvârșire străină. Își încleștă mâinile de bompres și medită: ajunse foarte curând la concluzia că suflul balenelor nu era o chestiune destul de importantă, pentru ca să-ți riști viața în scopul fundamentării ei pe cale experimentală.

Între timp, țâșniturile balenelor izbucneau tot mai des în jurul vasului. Una, destul de apropiată, aduse până sub nările celor doi experimentatori un iz de carne crudă în putrefacție. Fața lui Lapoire se boți, apoi se destinse într-o expresie de jalnică perplexitate.

— Ai simțit, Racoviță?
— Simțit.
— După părerea mea, nu prea miroase bine.
— Sunt de aceeași părere.
— E probabil că în curând are să miroasă și mai prost.
— Tot ce se poate.
— Ce ne facem?
— Să așteptăm.
— Dar dacă ne amețește suflul ăsta împuțit?
— Poate că n-o să amețim.
— Dar dacă amețim, ce ne facem?
Racoviță se impacientă:
— Lasă-mă în pace, domnule! Am nevoie de liniște!
— Dacă amețim, cădem în apă, spuse după un răstimp Lapoire. Și dacă vei cădea în apă, domnule Racoviță, cum vei mai putea dovedi că suflul balenelor nu e de natură lichidă?
Întrebarea îl cam încurcă pe naturalist. Lapoire profită de tulburarea sa pentru a propune o soluție, după el singura salvatoare:
— Eu aș zice să renunțăm la pariu.
— Ce tot spui?
— Da, da, să renunțăm!… De comun acord! Crede-mă, avem ceva mai bun de făcut decât să ne lăsăm sufocați de duhoarea balenelor! Fără a mai aștepta un răspuns, începu să se retragă către botul provei.
Racoviță era cât pe ce să accepte propunerea locotenentului, când de pe punte izbucniră strigăte:
— Lapoire cedează!
— E knock-out!
— Nu te lăsa, locotenente!
— Am spus eu că n-o să țină!
— Pariez o sută de dolari că Racoviță va ține!
— O sticlă de rom pe Lapoire!
— Un harpon de balene din cel mai bun oțel suedez! Cine ține pariul?
— O pereche de cizme din blană de ren pe Lapoire!
— Cincizeci de franci pe Racoviță! Se achită la întoarcere!
— Un sac de dormit!
— O pătură din lână de oaie merinos!
— Un hanorac de pânză impermiabilă, căptușit cu blană!

— O pușcă cu repetiție!

— O undiță de bambus extensibilă!

— Haide, Lapoire!

— Nu te lăsa, Racoviță!

Intimidat, Lapoire rămase pe loc, cam la mijlocul bompresului, neștiind ce să facă. Apoi, încurajările celor ce pariaseră pe el începură să-și facă efectul. Privindu-l, Racoviță zâmbi: cu fața contractată și aprinsă, șiroind de broboane de sudoare, locotenentul se căznea din greu să ajungă la locul pe care-l ocupase mai înainte.

Deodată se auzi un gâlgâit fioros; apoi binecunoscutul țiuit al suflului balenei îi îngheță naturalistului sângele în vine. Părea că un vulcan ar fi irupt sub el: o pală de aer fierbinte izbi cu putere bompresul, făcându-l să vibreze, să geamă, să se îndoaie mai tare decât sub apăsarea celui mai aprig uragan. Racoviță trebui să se culce de-a lungul bârnei și să se încleștеze de ea, pentru a nu fi zburat ca o frunză de suflul balenei. În jur nu se mai deosebea nimic: bompresul era învеșmântat într-un manșon de ceață, sur-alburie, mai opacă decât cea prin care trecuse „Belgica” în zilele teribile din ianuarie. Naturalistul încercă să-și țină respirația în nădejdea că aburul se va risipi foarte repede. Simțind că se sufocă, trebui însă să tragă aerul în nări. Mațele i se răscoliră, gura i se căscă singură, și – cutremurat de o greață cumplită – începu să tușească sufocat, gata, gata să vomite.

„Va trece și asta! *Panta rei!*[55]” încercă el să se consoleze. Strânse în brațe mai tare bârna bompresului, își încleștă dinții și așteptă. Într-un târziu se ridică, trezit ca dintr-un coșmar. Pe punte izbucniră urale. În fața sa, Lapoire, cu capul ghemuit între umeri, ținea bârna într-o îmbrățișare pătimașă. Racoviță îl zgâlțâi:

— Hei, Lapoire!

— Cum? Ce e? A plecat?

Examinându-și cu grijă bluza de lână, Racoviță încuviință:

— A plecat! Și dumneata ai pierdut pariul! Apoi, cu glas ridicat către cei de pe punte: Nicio picătură de apă! S-a terminat cu Rawitz!

Uralele se dezlănțuiră din nou, cu și mai multă frenezie.

Doctorul Cook își introducea, fericit, aparatul de fotografiat în cutia de piele. Luase nu mai puțin de douăzecișipatru clișee în ultima jumătate de oră și găsise un nou titlu senzațional pentru unul din capitolele cărții sale.

16
O întâlnire neașteptată

Încă înainte de revărsatul zorilor, se iscase pe puntea „Belgicăi” o agitație neobișnuită: se transportau în grabă, sub supravegherea lui Racoviță, cele necesare excursiei. Cuprins de sumbre presimțiri, Lapoire ceru să se ia și câteva centuri de salvare. Locotenentul nu dormise toată noaptea: o sugestie aruncată la întâmplare de Cook îl făcuse să confecționeze niște măști de tifon, îmbibate cu o esență puternică de mosc; era o măsură de protecție pentru cazul când aveau să intre în zona pestilențială a suflului vreunei balene. Wiencke, la fel de emoționat ca Lapoire, veghease și el, dar din alte motive: harponul său „din cel mai fin oțel suedez” se arătase a nu fi într-o stare prea bună și trebui să-i curețe petele de rugină și să-i ascută cu o pilă vârful, pe care avea să fie înfășurat cablul cabestanului. Dar nu acestea erau pentru el cele mai însemnate pricini de neliniște. Tânărul marinar nu era un vânător de balene atât de experimentat pe cât se lăudase în fața lui Racoviță. Până atunci nu atacase cetaceele decât în tovărășia altor vânători mai încercați; acum trebuia să le înfrunte pentru prima oară singur. Nu avea să se facă de râs în fața profesorului? Wiencke stărui să fie luați în excursie și doi dintre „prunci”, Koren și Johansen, care participaseră ca simpli vâslași la mai multe „raiduri” într-o vânătoare de balene. Doctorul Cook inspectă cu indiferență pregătirile făcute încă de cu seara și refuză invitația lui Racoviță de a participa la expediție, mărginindu-se să arunce o aluzie cu privire la anumite „treburi importante ce nu sufereau întârziere”. Nu era nevoie să spună mai mult: se știa că era vorba despre cartea sa, în jurul căreia începuseră să circule, în ultima vreme, pe bord tot felul de legende, câteva din ele mai mult sau mai puțin hazlii, una însă de-a dreptul compromițătoare; se zvonea că doctorul nu scrisese din ea încă niciun rând și nici nu avea de gând să scrie vreodată. Dimineața, Racoviță îl găsi totuși pe Cook pe punte, agitându-se, certându-se cu marinarii care coborau șalupa cu o încetineală – după el – răuvoitoare. În asemenea condițiuni, – spunea doctorul, – nu putea să-i lase singuri. Se va sacrifica și va lua și el parte la excursie.

Peste noapte, lanul de grâu suferise o ușoară deplasare, părând că începe să plutească spre larg. Wiencke era de părere că grosul turmei de balene plecase la păscut pe nemărginita preerie a oceanului. Racoviță îi dădu

dreptate și dispuse ca șalupa să fie îndreptată spre gura golfului. Toți ceilalți puseră mâna pe vâsle, iar el trecu la cârmă.

Naturalistul era stăpânit în acea zi de una din irezistibilele sale „mâncărimi de limbă pedagogice", cum le botezase singur. Ocazia unei discuții despre cetacee nu întârzie să se arate. După vreun sfert de oră de vâslit, în apropierea gurii golfului, Racoviță observă pe apă o dâră de grăsime roșcată, semn că în acel loc se scufundase foarte de curând o balenă. Dădu ordin să fie oprită barca. Wiencke sări în picioare și puse mâna pe harpon. Racoviță îi făcu semn:

— Nu, dragă Karl, potolește-te! Deocamdată avem intenții pașnice.

Rămaseră cu toții nemișcați, așteptând reapariția cetaceului. Acesta își făcu însă intrarea în scenă într-un mod cu totul neprevăzut. După vreo zece minute, când Racoviță se pregătea să dea ordin de plecare, apăru fără veste din valuri, la vreo patruzeci de metri, corpul imens al unui megapter; ieși din apă oblic, cu pectoralele întinse, apoi, cu un plescăit asurzitor, se lăsă să cadă pe spate: o hulă puternică prinse barca, făcând-o să se clatine.

— Sfântă Fecioară, apără-ne! strigă Lapoire. Să plecăm de aici! și puse mâna pe vâsle. Ceilalți nu dădeau semne de deosebită neliniște și balena se depărtase de barcă, așa că începu și el să se potolească. Nu se putu totuși opri să exclame, în timp ce-și ștergea fruntea de sudoare:

— Vă dați seama, domnilor, ce s-ar fi întâmplat, dacă ar fi sărit pe noi? Ne-ar fi turtit ca pe niște piftii!

— Care să fie cauza salturilor? îl întrebă Cook pe Racoviță.

— Explicațiile sunt cu droaia. Bunăoară, domnul Rawitz socoate că aceste salturi nu există.

— Măcar să fi avut dreptate! oftă Lapoire.

— Dar nu are! Ba, mai mult: după ce numește legende niște fapte perfect reale, acest pseudosavant mai are neobrăzarea să introducă în istoria cetaceelor noțiuni mai rele decât legendele, pentru că sunt niște absurdități. A făcut școală, de altfel. Fabricius socoate că balenele sar din apă și se lasă să cadă pe spate „probabil" pentru a se debarasa de păduchi. Alții cred că aceste mișcări ar reprezenta o luptă împotriva dușmanilor, pe care cetaceul vrea să-i strivească sub greutatea lui.

— Au dreptate… au dreptate! interveni Lapoire și înhață vâslele.

— Nu, dragul meu!… Nu uita că salturile acestea se petrec în apă și dumneata știi perfect de bine că în apă orice corp – cât ar fi de mare – își pierde cea mai mare parte din greutate.

— Sunt întru totul de acord cu dumneata! Și tocmai pentru acest motiv, prefer să nu aștept ca o balenă să-mi sară în cap, pentru ca după aceea să pot vedea dacă mai sunt teafăr…

— Și totuși salturile trebuie să aibă o explicație, îl îmboldi Cook pe Racoviță.

— Cred că lucrul e destul de simplu… Toate animalele superioare, inclusiv omul, au nevoie să se destindă, să facă la un moment dat anumite mișcări dezordonate. Și dacă-i e permis domnului Rawitz, eminentul cetolog, să caște, să se întindă, fără ca prin aceasta să urmărească nici zdrobirea unor adversari, nici debarasarea de păduchi, nu văd de ce o biată balenă n-ar face-o din aceleași motive.

— Bietul Rawitz!… Prevăd că la întoarcerea noastră va avea de suferit maltratări grave…

— Și eu mă tem!

Îmbujorat, cu ochii strălucitori, Racoviță urmărea fiecare mișcare a cetaceelor, iar creionul îi alerga repede pe hârtie. Soarele se ridicase de-a binelea în înaltul cerului, când barca, depășind gura golfului, intră în apele oceanului, unde naturalistul porunci să fie oprită: la distanță de cel mult un kilometru în larg se zăreau nenumărate țâșnituri de aburi, cozi uriașe care se ridicau în aer, prăbușindu-se apoi dintr-odată în adânc. Oceanul era liniștit, dar în jurul „lanului de grâu” imersiunea balenelor stârnise un teribil vacarm și valuri înalte, ca pe vreme de furtună.

— Mai este o problemă, îi spuse Racoviță lui Cook, îndreptându-și gânditor privirile spre acea zonă învolburată. O întrebare capitală în biologia cetaceelor: adâncimea la care se scufundă balenele. Din nefericire, nu există încă posibilitatea unei observații directe, așa că drumul teoriilor fantastice este deschis. Și aici, ca în celelalte probleme, în frunte e tot nenorocitul de Rawitz. Cu o candoare impresionantă, el susține că cetaceele coboară până la adâncimea de o mie de picioare.

Hai să presupunem că cetaceele și-ar fi adaptat plămânii la o asemenea adâncime considerabilă, deși eu nu cred ca ele să depășească o sută cincizeci de picioare, cel mult. Rămâne o întrebare: ce forță musculară i-ar trebui unui cetaceu ca să se scufunde la o mie de picioare? Și apoi, să nu uităm că lumina zilei nu pătrunde mai adânc de trei sute de picioare. Practic, pentru ochiul unui mamifer acuatic, zona luminoasă nu depășește optzeci – o sută de picioare.

Ce s-ar face dincolo de această adâncime cetaceele care se hrănesc cu pești?

Sigur de soliditatea argumentelor sale, Racoviță se aștepta la o confirmare entuziastă din partea lui Cook. Dar acesta tăcea, cu privirile ațintite în altă parte. Naturalistul se simți oarecum jignit de neatenția doctorului: nici nu merita să-i comunice ultimele sale concluzii cu privire la imersiunea cetaceelor. Dar de această problemă se lega o alta la fel de importantă, care îi mijise chiar atunci în minte: aceea a modului în care se odihnește balena. Fierbând ca un cazan, sub presiunea ideilor, Racoviță îl iertă totuși pe doctor, se trase mai aproape de el, și-l scutură de mânecă:

— Hei, doctore! Îmi pare rău că te-am plictisit cu considerații anoste. Am vrut doar să-ți dovedesc că cele o mie de picioare, pe care Rawitz le acordă cetaceelor, nu au nimic comun cu realitatea și sunt doar direct proporționale cu ignoranța acestui nenorocos cetolog. Și, dacă mai ții seama că… Hei, doctore, dar ce-i cu dumneata?

Nici de data aceasta nu obținu un răspuns. Începea să se simtă prost. Nu-i putuse niciodată suferi pe acei savanți ridicoli, care parcă târăsc peste tot, după ei, o catedră invizibilă și-și exasperează semenii cu discursurile lor încărcate de o erudiție greoaie și pretențioasă. Purtat de șuvoiul limbuției sale, nu intrase și el, fără să-și dea seama, în această tagmă odioasă? Aruncă o privire timidă spre ceilalți: aplecați peste marginea șalupei, păreau absorbiți în contemplarea unui fenomen care se petrecea pe mare. Își îndreptă și el ochii în aceeași direcție, spre nord. Se zăreau acolo, învăluite într-un abur subțire de ceață, contururile vagi ale câtorva icebergi. Ei să fi prins într-o asemenea măsură atenția celor de pe șalupă? Nu erau prea mari și nu păreau a avea o formă ieșită din comun…

Și totuși era ceva… Unul dintre ghețari se desprindea vizibil din rândul celorlalți și-i depășea, înaintând cu viteză neobișnuită.

— Fantastic! strigă, deodată, Cook. Parcă ar avea motor!

— Și vine drept asupra noastră! observă Lapoire.

— Cu atât mai bine! făcu Johansen. O să vedem ce-i cu el…

Racoviță era uluit. Riscă, șovăind, o explicație:

— Poate vreun curent submarin foarte puternic… Rămase o clipă pe gânduri, apoi exclamă: Nu, nici vorbă nu poate fi de curent!… De ce ar rămâne ceilalți în urmă? Priviți ce aproape trece de icebergul acela în formă de clopotniță!

— Atunci ce-i cu e? se auzi glasul speriat al lui Johansen. Doar nu l-o fi mânând din urmă necuratul? Marinarul își făcu cruce: Apără-ne, doamne, de cel viclean!

— *Parcă ar fi dat strechea în el, așa vine!* rosti Racoviță stupefiat.

— Ce-ai spus, Racoviță? întrebă Lapoire nedumerit.

— *Strechea*, am spus… A, nu! N-am spus nimic! se corectă naturalistul, dându-și seama că vorbise românește.

— Nu e un iceberg, se auzi glasul gâtuit de emoție a lui Wiencke. Dea domnul să mă înșel, dar nu e nici necuratul: e ceva mai rău!…

Palid, cu fața descompusă, cu ochii măriți, Wiencke se ridicase în picioare. Fără a-și lua privirile de la umbra alburie ce se desprindea tot mai mult din ceață, înaintând cu iuțeală spre șalupă, murmură cu voce stinsă, ca pentru sine:

— E balena albă!…

17
Sfârșitul unei legende

Din vremuri îndepărtate, de pe când primele baleniere au început a brăzda oceanele și cele dintâi harpoane cu vârful de bronz au zburat, vâjâind, prin văzduh, pentru a se înfige în trupul unui cetaceu, dăinuie o legendă înfricoșătoare, legenda balenei albe. Ea nu a fost menționată de savanți, doctele tratate de cetologie n-o amintesc nicăieri, dar marinarii și harponierii și-o transmit din generație în generație. Nu din plăcerea de a povesti basme săvârșesc ei această ceremonie, ci ca un sever avertisment, menit să dezvăluie minților neștiutoare cea mai grozavă primejdie dintre primejdiile ce le întâmpină omul, atunci când cutează a porni la luptă cu Leviathanul mărilor, gigantica balenă.

Puțini dintre cei ce cutreieră oceanele se pot lăuda că au văzut balena albă. Niciunul dintre căpitanii de balenieră nu dorește s-o întâlnească; numele ei e pronunțat cu glas scăzut, niciodată în glumă, de cele mai multe ori ca o sumbră figură de stil:

— Sărmanul Olaf (sau Jan, sau Peter)! Nici dacă s-ar fi întâlnit cu balena albă nu ar fi fost mai de plâns ca acum!

Spuneam că această făptură fabuloasă nu e nicăieri consemnată în tratatele de cetologie. Și pe drept cuvânt: știința despre balene nu poate cuprinde, în strictele ei clasificări, vietăți care înoată în apele neguroase ale legendelor. Dar mintea naivă a harponierilor și-a pus întrebări și a încercat să răspundă la ele. Există oare mai multe balene albe? Ea nu a fost niciodată semnalată în același timp în mai multe regiuni pe întinsul oceanelor, așa că răspunsul e aproape unanim: există numai o singură balenă albă! Ce vârstă are balena albă? Ținând seama de vechimea legendelor, care circulă în jurul ei, harponierii spun că e foarte bătrână, cea mai bătrână balenă. Unii din ei susțin că e chiar prima balenă născută cândva, cu nenumărate milenii în urmă și că va dăinui până la sfârșitul veacurilor. Dimensiunile ei sunt colosale: cei ce pretind a o fi văzut spun că o balenopteră matură, lungă de douăzeci și cinci-treizeci de metri, pare pe lângă ea un biet delfin. Puterea ei nu poate fi exprimată în cuvinte: balena albă e de neînvins și dacă și-ar repezi fruntea ei, ca o imensă catapultă, nu asupra unei corăbii, ci asupra uneia din stâncile înalte ce se ridică deasupra valurilor oceanului, ar sfărâma-o într-o clipită. Dacă mai ținem seama că această forță uluitoare e pusă în slujba unei inteligențe care nu are nimic comun cu instinctul orb al

animalelor, înțelegem de ce se tem de ea atât de mult harponierii. Ei afirmă că balena albă cutreieră mările, stăpânită de un nesfârșit dor de răzbunare împotriva acelora care vânează cetaceele. Balena albă e deci rea, foarte rea, diabolică.

Harponierii din porturile Americii de Nord o numesc „Moby Dick", vânătorii de balene norvegieni, „Skulfskolda", flamanzii și olandezii, „De wheete wal", polinezienii, simplu, „Tururu". S-ar putea, ca în pofida acestor nume atât de pitorești și a unei reputații demult stabilite, ea să nu fie nici atât de voinică, nici atât de albă, nici atât de bătrână pe cât afirmă unii; s-ar putea la urma urmei ca ea nici măcar să nu existe…

Oricum, în fața celor de pe șalupa „Belgicăi" se arăta, din ce în ce mai aproape, o balenă de culoare deschisă, alb-gălbuie, și de dimensiuni neobișnuite. Viteza cu care spinteca valurile ar fi fost excepțională pentru un iceberg; admițând că era o balenă, nu se mai putea spune același lucru. Dimpotrivă: cetaceul se deplasa destul de încet, fie pentru că era obosit, fie dintr-o altă cauză.

Karl Wiencke mărturisi celorlalți temerile sale: balena albă era necruțătoare cu corăbiile întâlnite în largul oceanelor; le scufunda cu o lovitură de coadă sau le strivea cu fruntea; niciuna din ele nu scăpa de la pieire, oricât ar fi fost de mare și de solidă, oricât de puternice i-ar fi fost motoarele, oricât de prielnic pentru fugă i-ar fi fost vântul. Soarta șalupei era deci pecetluită… „Pruncii", Johansen și Koren, erau marinari de nădejde și trecuseră prin multe furtuni și încercări grele pe mare. Când li se păru însă că o recunosc pe teribila Skulfskolda, făcură în șoaptă câte o scurtă rugăciune și-și încrucișară resemnați brațele, fără a băga în seamă răcnetele lui Lapoire, care ba îi implora, ba îi amenința, cerându-le să pună mâna pe vâsle.

Cook era și el foarte nenorocit, dar din alte motive: acum ar fi putut culege destule impresii pentru a-l face „mat" pe Hermann Melville, care compusese un roman întreg despre Moby Dick, dar își uitase în graba plecării aparatul de fotografiat pe „Belgica"! Văzând că are de-a face cu o balenă și nu cu un ghețar în care dăduse strechea, Racoviță se liniști: își notă cu grijă tot ce spusese Wiencke despre balena albă, dar fu de părere că de această dată legenda exagera prea mult; el nu credea că e cu putință ca un cetaceu să atace o ambarcațiune înainte de a fi el însuși atacat și rănit. Își scoase apoi carnetul de schițe și, așteptând să se apropie balena, începu să emită cu glas tare ipoteze cu privire la ciudata pigmentație a epidermei

cetaceului. Putea să fie efectul unei boli de piele sau, pur și simplu, un efect al bătrâneții (poate că acest patriarh al balenopterelor încărunțise), sau, de ce să nu admitem, un capriciu al naturii, care nu face decât să confirme regula? întreba el. De ce să nu permitem și cetaceelor să-și aibă albinoșii lor, la fel ca oamenii? Ceilalți, apăsați de presentimentul unei catastrofe inevitabile, sau de griji publicistice, precum doctorul Cook, nu-i dădură nici de această dată atenția cuvenită. Racoviță se supără de-a binelea. Așa cum se întâmplă de multe ori, își revărsă indignarea asupra aceluia care-i era mai drag dintre cei de față.

— Ei, Karl, – întrebă el ironic, – cum rămâne cu vânătoarea? Ești gata de luptă? Ți-ai ascuțit bine harponul, l-ai prins strâns în mână? Ce, nu-mi răspunzi? Pesemne, îți încordezi puterile, te pregătești să-i aplici balenei lovitura de moarte? Ori poate că ești dintre acei harponieri care au ucis atâtea balene, încât își pot permite să aștepte liniștiți până în ultima clipă? Hai, răspunde, nu-i așa, Karl?

Wiencke întoarse spre naturalist o privire obosită. Ce să-i mai răspundă? Bietul profesor habar nu avea ce primejdie îl amenință. Și dacă și-ar fi dat seama, i-ar fi ajutat la ceva? Mai bine nu-i mai spunea nimic…

— Aha, – se auzi iar glasul lui Racoviță, – înțeleg! După un sezon de vânătoare atât de bogat, e și firesc să te fi plictisit. Vrei să schimbi meseria și ți-e rușine s-o mărturisești? Nu-i nimic! Îți promit că am să vorbesc cu Michotte și…

— Domnule profesor, nu vă dau voie! strigă Wiencke. Sărise în picioare cu mâna ridicată ca pentru o lovitură, cu ochii aprinși: Cât sunteți dumneavoastră de învățat, tot nu înțelegeți nimic și… Nu vă dau voie! Să știți că…

Racoviță sări peste bănci și puse mâna pe umărul lui Wiencke: tot trupul marinarului tremura de enervare.

— N-am vrut să te jignesc, dragă Karl… Iartă-mă, te rog!

Rămaseră o clipă tăcuți, privindu-se drept în ochi. Deodată Wiencke își smulse umărul de sub mâna lui Racoviță și se trase înapoi un pas.

— Lăsați, domnule profesor! Ce… suntem domnișoare? Dă-mi harponul de colo, Koren! Johansen, treci lângă cabestan! Voi, ceilalți, luați-vă puștile! Poate că o să fie nevoie și de ele!

Din câteva salturi fu la prova. Puțin aplecat înainte, ținând harponul în mână ca pe o suliță, își ațintи privirile spre nord, acolo unde se vedea, înconjurată de un vârtej de spume, spinarea uriașei balene albe.

— Și acum, între noi doi, wheete wal! strigă el, ridicând harponul deasupra capului.

Trecură câteva minute de tăcere încordată. Se ridicaseră cu toții în picioare, strângând în mâini patul armelor, cu ochii ațintiți asupra cocoașei cărunte a cetaceului, care tăia majestuos valurile, apropiindu-se de șalupă.

Deodată Wiencke lăsă jos harponul și se întoarse spre ceilalți. Pe buze îi flutura un zâmbet ciudat, în care se amesteca bucuria și tristețea, ușurarea și dezamăgirea.

— Ce e cu tine, Karl? se alarmă Racoviță. Doar n-ai să ne lași tocmai acum!

— N-aveți grijă, domnule profesor! Nu vă las! Dar mi se pare că s-a găsit înaintea noastră alt vânător, care să-i vină de hac. Priviți!

Se îngrămădiră cu toții în jurul lui Wiencke: la prova în urma balenei, contrastând puternic cu culoarea de zăpadă veche, murdară, a spinării ei, se întindea pe ocean un lac rubiniu de sânge.

Ceea ce li se păruse înainte a fi un vârtej de spume era cu totul altceva: deasupra cetaceului și în jurul lui se rotea, cu țipete și cârâituri asurzitoare, un nor de păsări albe.

— O suită triumfală! spuse Cook.

— Mai degrabă un stol de îngeri vestitori ai morții! fu de părere Racoviță. Aceste zburătoare au simțit că animalul nu mai are mult de trăit și se pregătesc să se ospăteze din cadavrul lui.

— Să mă bată dumnezeu! strigă Wiencke, aruncând harponul. Nu sunt în stare să vânez o balenă în agonie! Fie ea și De wheete wal!

— Unde mai pui că nici nu se gândește să vină spre noi! observă Johansen.

Într-adevăr balena trecuse de șalupă, la vreo câteva sute de metri, înaintând în linie dreaptă spre țărm.

— Doar n-o fi vrând să acosteze! spuse Cook.

— Poate că preferă un cavou de stânci, urnei lichide a oceanului, încercă să glumească Racoviță.

Deodată, văzură ridicându-se o trâmbă de apă și trupul uriaș al balenei se opri brusc, ca și cum s-ar fi izbit de un obstacol. Cetaceul își schimbă încet direcția: părea nehotărât încotro s-o apuce.

— S-a lovit de o stâncă submarină! spuse Wiencke. Dar nu-mi pot da seama cum de n-a simțit-o…

— Vine spre noi! Ce ne facem, domnilor? se auzi glasul înspăimântat al lui Lapoire.

Balena albă făcuse un cerc larg în apropierea țărmului și acum înota în linie frântă, înapoi, spre ocean.

Wiencke se izbi cu palma în frunte.

— Nu pricep nimic, nimic! M-am uitat la ea cu luare-aminte… Nici urmă de rană, niciun harpon înfipt în spinarea ei. De unde dâra de sânge?

— Poate că e rănită într-o parte a trupului scufundată sub apă, încercă o explicație doctorul Cook.

— Doar așa, răspunse Wiencke. Dar atunci rana nu i-a făcut-o mâna omului. Harponierii nu-și aruncă arma sub apă. Și, vă rog, să mă credeți, domnule, De wheete wal își scoate cocoașa din valuri mai mult decât i-a fost dat vreodată să vadă unui vânător de balene!

— Să pornim după ea! strigă Racoviță. La vâsle, domnilor!

Cinci perechi de brațe viguroase prinseră vâslele și șalupa zbucni înainte, spintecând valurile. Curând fu la câteva zeci de picioare de cetaceul care înota din ce în ce mai lent.

— Priviți! strigă Cook. Își ridică fruntea! Se pregătește pentru un salt! Pariez!

— Ai să pierzi pariul, doctore! replică Racoviță. Nu-i mai arde de salturi bietului cetaceu. Mai degrabă…

Nu încheie fraza: capul balenei, asemenea unui dom măreț de marmură, ieșea din valuri într-o mișcare abia simțită; de-a lungul trupului se scurgeau valuri de sânge.

— Acolo, acolo! strigă Wiencke. Priviți, domnule profesor! și întinse mâna spre gura monstrului, care tocmai se ivise la suprafața apei.

— …Xifia! mai putu el să adauge cu o voce gâtuită, în care se amesteca mila și dezgustul

Buza inferioară a cetaceului era răsfrântă, lăsând să se vadă pielița albăstruie, cu care era căptușită, și albul de fildeș al fanioanelor. Încleștată de gura balenei albe, atârna o vietate nu mai mare decât o focă, neagră ca smoala. Se zvârcolea neîncetat, își repezea coada cu putere în toate părțile, căutând parcă să adâncească rana ce o deschisese în carnea fragedă a gurii cetaceului.

Această vietate, mai mică decât o aripă pectorală a unei balene obișnuite, gânganie neînsemnată pe lângă balena albă, era o xifie, rudă cosanguină cu toate celelalte cetacee, dar în același timp cel mai înverșunat și mai viclean

dușman al lor. Prinzându-se cu cleștii ascuțiți ai colților ei de buza unui cetaceu, îi pricinuiește acestuia o rană la început neînsemnată, apoi din ce în ce mai profundă, prin care se scurge cu încetul sângele uriașului mamifer oceanic. Săptămâni întregi, chiar luni de zile, poate ține această chinuitoare agonie; săptămâni întregi, luni întregi, se lasă târâtă xifia de balena înnebunită de durere, fără a se îndura să se desfacă măcar o clipă din sărutarea ei ucigătoare. Această dramă se petrece pe o scenă vastă, de mii de kilometri, de-a lungul și de-a latul oceanelor, și nu poate avea decât un singur deznodământ. Xifia știe și așteaptă răbdătoare…

— Da, xifia! șopti într-un târziu Racoviță. Ei i-a fost dat să răpună balena albă!

18
Ultima cursă a balenei albe

În lupta lor neîncetată cu jigăniile mărilor, pescarii și-au alcătuit un cod de morală, după care-și judecă adversarii. Balena albă inspiră teroare, dar și respect: într-un fel, harponierii înțeleg înverșunarea ei împotriva oamenilor și-i dau dreptate, iar pentru forța ei de neînvins nu pot avea decât venerație. Xifia, în schimb, e un animal abject, despre care vânătorii de balene vorbesc cu scârbă.

Karl Wiencke fusese încredințat că balena albă îi va răpune și-și luase cu resemnare rămas bun de la viață; apoi dintr-odată, se hotărâse s-o înfrunte; acum, agonia unui adversar atotputernic îl îndurera și se simțea cuprins de mânie împotriva xifiei. Fără să-și dea seama prea bine ce face, se aplecă, ridică harponul și începu să-l joace în mână încă nehotărât.

Racoviță:

— Bine faci, Karl! Să doborâm xifia!

— Vreți s-o salvați pe Moby Dick? întrebă doctorul.

— Nu știu dacă mai poate fi salvată, spuse Racoviță. Dar mă interesează bestia cea mică tot atât de mult ca și cea mare. Aș vrea să-i iau dimensiunile, s-o disec, să-i cercetez dispoziția și forma organelor interne. O ocazie într-adevăr nesperată! Apoi către marinar: Te-ai hotărât, Karl?

Wiencke chibzuia la ceva, mutându-și în neștire harponul dintr-o mână în cealaltă.

— Ar trebui să știți, – vorbi el, după un răstimp, – că xifia se vânează tot atât de greu ca o balenă. Nimic pe lume nu o poate face să-și descleștеze colții odată ce i-a înfipt în carnea victimei sale. Să zicem că am reușit s-o străpung cu harponul și că am început s-o trag cu cablul spre șalupă. Asta înseamnă că…

— …ea trage de gura balenei și durerea acesteia devine și mai de nesuportat! strigă Racoviță.

— Întocmai, domnule profesor! Și cunoașteți primejdiile, pe care le pot întâmpina vânătorii de balene, când au de a face cu o balenă înnebunită de durere… Strânse mai tare harponul în mână și continuă, apăsat: Eu nu mai dau înapoi! Dar singur nu pot hotărî pentru toți… Gândiți-vă… Nu e o balenă obișnuită! E De wheete wal! Poate să ne tragă la zeci de mile depărtare!

Racoviță se întoarse spre ceilalți:

— Dacă vom fi târâți prea departe, tăiem cablul! Să nu mai pierdem vremea! N-am pornit într-o excursie de plăcere!

În timp ce toți ceilalți vâsleau de zor pentru a aduce șalupa în dreptul capului balenei, Wiencke controlă pentru ultima oară cabestanul și trecu la prova. Rămase acolo, nemișcat, cu harponul în mână, gata să-l arunce.

Balena își afundase iar capul în apă. Cei de pe șalupă continuară să vâslească, căutând să nu se depărteze de cetaceu, fără însă a cuteza să-și aducă ambarcațiunea în imediata apropiere a monstrului marin: o mișcare neașteptată a acestuia, o lovitură de coadă, le-ar fi putut fi fatală. Trecură ca la vreo două ceasuri, în care balena albă își mai arătă de câteva ori capul, într-o mișcare spasmodică, încercând în van să se elibereze din strânsoarea xifiei. Wiencke aruncă de fiecare dată harponul și greși ținta. Pe șalupă avu loc un scurt consiliu. Se stabili, în primul rând, că cea mai favorabilă poziție de atac era cea frontală: fiind așezat chiar în fața balenei, harponierul putea ținti mai bine capul xifiei, singura parte aproape nemișcată din corpul acesteia. Se discută apoi problema depărtării de vas, care de pe acum era îngrijorător de mare. Johansen propuse o soluție: de îndată ce harponul lui Wiencke avea să lovească xifia, vâslele trebuiau acționate cu vigoare, astfel ca șalupa să o pornească mai departe, cu viteză maximă, în direcția în care se mișca cetaceul. Trasă de harpon, xifia se va înclești și mai tare de buza balenei albe, târând-o în sensul mișcării șalupei. Devenea deci și ea un fel de harpon viu și era de presupus că balena va încerca să înlăture sporul de durere, așa cum procedează toate balenele în asemenea împrejurări, întorcându-se și luând-o la goană în direcția opusă. În acest fel, ea avea să tragă șalupa dacă nu chiar înspre punctul de unde plecase, cel puțin în apropierea lui.

Noul dispozitiv de luptă își dovedi numaidecât calitățile. Încordându-și puterile, vânătorii noștri izbutiră în câteva minute să întreacă balena albă. Wiencke nu înceta să se mire: cum se putea ca De wheete wal, cunoscută pentru ascuțimea simțurilor ei, să nu-și fi dat seama de prezența unor noi dușmani? Abia câștigaseră un avans de vreo 100-150 metri, și balena își scoase din apă turla căruntă a capului ei, de care atârna xifia, ca o monstruoasă lipitoare neagră. Cu un vâjâit, harponul lui Wiencke brăzdă văzduhul și se înfipse adânc în capul xifiei. Un val de sânge țâșni, amestecându-se cu sângele din ce în ce mai abundent ce șiroia din buza balenei albe. Fără a pierde o clipă, cei de pe șalupă se aruncară asupra vâslelor.

— Johansen, cabestanul! mai putu răcni Wiencke și, bătând aerul cu mâinile, căzu pe spate. Stârnit ca din senin, un val, înalt cât o casă cu mai multe caturi, ridicase șalupa pe creasta lui. Alt val și mai înalt căzu, bubuind, peste vâslașii care, buimăciți, se încleștară unii de alții, de bănci, de balustradă. Când își reveniră în fire, pe locul unde cu câteva clipe mai înainte fusese capul enorm al balenei albe, se mai putea vedea doar un lac de sânge, agitat de valuri. Johansen încercă să pună mâna pe fusul de aramă al cabestanului, dar și-o trase înapoi cu un țipăt de durere: metalul era încins. Cablul, tras în adânc cu o viteză nemaipomenită, fumega.

Wiencke se sculă cu greutate în picioare; în cădere, se lovise de balustradă și fruntea îi sângera.

— Sunteți la locurile voastre? Nu s-a pierdut nimic? întrebă el, încă ametit.

Din fericire, armele, proviziile, îmbrăcămintea de rezervă, cortul, schiurile și celelalte obiecte luate de pe „Belgica” se găseau în siguranță pe fundul șalupei. Wiencke își legă în grabă fruntea cu o basma.

— Și acum țineți-vă bine! strigă el. De wheete wal și-a început ultima cursă! Își aținti privirile spre lacul de sânge, care se mai întindea încă pe locul unde se scufundase balena albă. E zadarnică goana ta, sărmană wheete wal! Vânătorul de care vrei să scapi e mai iute ca tine! Adăugă cu glas scăzut: Mint poveștile. Nici tu nu ești veșnică, wheete wal! Își trecu mâna peste ochi, ca pentru a înlătura un văl, și se întoarse iar spre tovarășii săi:
— …Să întoarcem șalupa cât mai e vreme. Înțepeniți-vă bine pe locurile voastre! Priviți cablul! Peste câteva clipe se termină și…

Nu mai avu răgazul să încheie: cablul, întins ca o strună, era cât pe ce să răstoarne șalupa, răsucind-o dintr-odată în loc. Nici nu apucaseră să-și dea seama ce se petrece cu ei și se treziră alunecând pe valuri cu o viteză ametitoare…

Șalupa se ridicase, aproape în întregime, deasupra apei. Curentul de aer era atât de puternic, încât îți tăia răsuflarea și-ți ardea obrajii. Țiuitul aerului îți rănea auzul. Jerbe înalte de spume piereau în urma șalupei, asemenea unor troiene de nea ce se clădeau și se destrămau în aceeași clipă… Apoi, totul se topi într-o masă sclipitoare, verzuie, care-ți fugea atât de vertiginos sub ochi, încât ți se părea că ești suspendat în nemișcare deasupra unui torent, ce-și mână nebunește apele spre cataractă.

După un timp, Wiencke se aplecă spre Racoviță și-i spuse ceva. Naturalistul n-auzea. Trebui să-i răcnească în ureche:

— Ne apropiem de insulă!… Golful… la dreapta!… Ce facem, domnule profesor?… Tăiem cablul?

— Să mai așteptăm!

Contururile unor piscuri negre se șterseră repede la babord, umbrele înalte ale unor parapete de gheață se ridicară amenințătoare la vreo două mile înaintea șalupei. Racoviță se pregătea să ordone tăierea cablului, când – dintr-odată – se auzi un pârâit surd, câteva crăpături fulgerară de sus până jos peretele banchizei și un imens munte de gheață se desprinse din ea, prăbușindu-se cu zgomot în valuri; șalupa se afundă cu un plescăit în apă, mai înaintă câțiva metri și rămase pe loc. Cablul se destinse. Balena albă se năpustise asupra bastionului glaciar, însă nu izbutise să năruie din el decât o fărâmă: pe acolo nu putea trece nici ea mai departe.

Cablul se încordă iar și șalupa porni de-a lungul banchizei. Cei din șalupă constatară cu mirare că se aflau în apropiere de gura canalului Belgica. Venise oare balena albă să-și dea sufletul între coloanele încununate de nori ale Porții Giganților? Șalupa trecu mai departe, descrise un arc de cerc și coti la dreapta, urmând conturul banchizei, apoi pătrunse înăuntrul acesteia printr-o uriașă crăpătură, largă de mai bine de o jumătate de milă și atât de profundă, încât semăna cu un fiord. Spre ce misterios catafalc de ghețuri se îndrepta balena albă? Înconjurați de tăcerea fiordului de gheață, oamenii așteptau cu ochii ațintiți asupra apelor încremenite. Culoarea apei prinsese o nuanță neobișnuită: un roz palid, ca și cum în unde s-ar fi reflectat primele raze ale aurorei.

— Priviți! Acolo! Valurile! strigă Koren.

Printre undele agitate se ivise cocoașa cetaceului. Se auzi un țiuit slab, ca un geamăt.

— Se pregătește să respire. Trăiește! șopti Racoviță.

Deasupra acelui mic ostrov înzăpezit, țâșni însă nu jetul de vapori al expirației cetaceului, ci o trâmbă de sânge roșu întunecat. Din apă se ivi cupola de nea a giganticei balenoptere. Se ridica tot mai sus, cu pectoralele întinse, asemeni unor aripi, parcă ar fi vrut să încerce un imposibil zbor către înălțimi, până ce, dintr-odată, se prăbuși pe spate și rămase așa, prinsă de rigiditatea morții, plutind încet, cu majestatea neînsuflețită a ghețarilor, pe apele însângerate.

19
Cea mai importantă descoperire

După ce se căzniră vreo două ceasuri să smulgă xifia, trăgând din toate puterile de cablul harponului, Koren și Wiencke încercară un alt procedeu: se cățărară pe trupul balenei albe – operație tot atât de dificilă ca și escaladarea unei stânci abrupte – și pe care nu o putură duce la bun sfârșit decât cu ajutorul țărușilor și frânghiilor. Apoi, se văzură nevoiți să taie o bucată mare din buza cetaceului, în dreptul mușcăturii. Xifia fu în sfârșit trasă lângă șalupă.

Privind de aproape balena albă, observară că ochii ei erau acoperiți de o membrană opacă. Acum se risipiră și nedumeririle lui Wiencke: De wheete wal era oarbă!

Racoviță ar fi vrut să studieze mai atent conformația și trăsăturile specifice ale balenei albe, dar înserarea îl sili să renunțe. Trebuiau să părăsească fără întârziere fiordul de gheață și să descopere o insulă pe care să înnopteze.

Lumina difuză a nopții polare și vâlvătăile albe ale iceblinkului le veniră în ajutor. Puțin înainte de miezul nopții, se contură înaintea șalupei o masă întunecată, de care valurile se izbeau cu zgomot. Făcură câteva încercări de a debarca: malul, alcătuit din stânci înalte, era inaccesibil. În cele din urmă, izbutiră să găsească o plajă acoperită cu zăpadă. Traseră șalupa pe țărm și ridicară în grabă cortul, într-un loc mai adăpostit, sub faleză. Îmbucară ceva la repezeală, se strecurară în sacii de blană și în câteva clipe erau cu toții cufundați într-un somn greu.

A doua zi, Lapoire stabili că se aflau pe una din numeroasele insule ale țării Alexandru I. Erau destul de departe de „Belgica”: ar fi trebuit să vâslească toată ziua pentru a ajunge la vas. Racoviță se gândi că ar fi fost nimerit să se întoarcă și să încerce să regăsească, în drum, turma de balene. Cum însă Cook își arăta dorința de a observa conturul țărmurilor insulei, hotărâră să facă un scurt raid în jurul ei, înainte de a porni spre larg.

Navigând în apropierea malului sudic, alcătuit din blocuri mari de granit, observară în peretele de stânci o deschizătură înaltă de câțiva metri, un fel de peșteră sub care pătrundeau apele mării. Șalupa trecuse mai departe, dar Racoviță era tot cu privirile pironite asupra bolții săpate în stâncă.

— Opriți! strigă el. Ne întoarcem!

— Crezi poate că vei găsi în peșteră vreun pui de balenă albă? râse Cook.

— În orice caz, voi încerca să pătrund înăuntrul

Naturalistul aruncă o privire asupra obiectelor îngrămădite la picioarele sale.

— Noroc că am luat destule felinare!

— Cum? Vrei să cercetezi peștera? se miră Lapoire. Ce-ți poate oferi? Arctovski, aș mai înțelege, dar dumneata…

— Nici eu nu mi-am dat seama… Gândiți-vă, domnilor, în tainițele acestei peșteri sunt pitite, poate, plante și animale de tipuri necunoscute, adaptate la acest regim de viață sui generis! Îi este oare îngăduit cercetătorului să le ignoreze?

Continuară să vâslească încet, cu precauțiune, ca să evite o ciocnire cu colții de stâncă semănați pe mare în apropiere de peșteră. Trebuiră să stea câteva minute încovoiați din pricina tavanului foarte jos, dar bolta de stâncă se ridică pe nesimțite, apoi înaintară în voie. Felinarele aruncau sclipiri roșiatice, palide pe apa de cerneală, făcând să defileze umbre fantastice pe pereții din ce în ce mai depărtați. Curând, șalupa se lovi de fundul peșterii. Coborâră și făcură câțiva pași, înfundându-și picioarele în nisipul fin, care scrâșnea ușor sub apăsarea tălpilor. Se aflau într-o imensă sală de piatră, până la al cărei tavan nu puteau pătrunde razele felinarelor. Apele mării se răspândeau aici într-un larg golf interior. În jur, atârnau țurțurii stalactitelor, stalagmitele creșteau ca niște lujere de piatră din podea. Sala părea că e susținută de nenumărate coloane, de o zvelțeță aproape imaterială.

Racoviță rămase pe mal, pentru a culege probe din nisipul plajei și din mâlul de pe fundul golfului. După ce luară înțelegere să nu se depărteze prea mult, ceilalți porniră mai departe, atrași de un zgomot slab, asemănător clipocitului unei ape curgătoare.

Naturalistul astupa cu vată ultima eprubetă, când auzi glasul lui Cook:

— Hei, Racoviță! Mă auzi?

— Te aud!

— De la șalupă pornești la stânga până dai de izvor! Îi urmezi cursul și ne găsești. Te așteptăm!

Naturalistul găsi cu ușurință izvorul și începu să urce galeria, de-a lungul căreia se rostogolea spre golf firul subțire de apă. Își muie degetul în undă: apa clocotea. Urcă încet mai departe, oprindu-se în dreptul fiecărei crăpături din stâncă și cercetând-o cu atenție la lumina felinarului. Până la urmă, extrase cu penseta dintr-o crăpătură un mic crustaceu, de culoare cenușie, cu labele închircite, după toate aparențele lipsit de organul vederii. „Și chiar

dacă nu aș mai găsi nimic altceva, – își spuse el, continuând să urce, – încă se poate spune că descoperirea mea este senzațională. Ca și „Belgica Antarctică”, acest pricăjit locuitor al peșterilor și-a adaptat organismul la condițiile mediului înconjurător și a renunțat la ochi, nu ca balena albă din pricina vârstei, ci, pur și simplu, pentru că nu avea nevoie de ei. Câte alte fenomene interesante nu s-ar dezvălui savanților, dacă ar cerceta cu mai multă atenție viețuitoarele ascunse în peșteri! Probabil că le e frică de întuneric, pentru că numai așa se explică de ce nu le-a prea dat până acum în gând așa ceva. Iar eu a trebuit să plec la Polul Sud, pentru ca să fac descoperirea asta!”

Oftă, cuprins de un dor nelămurit. Dintr-odată se opri în loc, înfiorat de bucurie: avea să se întoarcă în țară! Își va lua rămas bun de la Lacaze-Duthiers și de la laboratorul din Roscoff și va pleca să studieze fauna și flora din peșterile României!

— Racoviță! se auzi glasul iritat al lui Cook. Hei, Racoviță! Unde întârzii?

— Vin chiar acum, dragă doctore! Chiar acum!

Porni mai departe cu pași repezi.

20
Povestea adevărată a olandezului zburător

— Așa este și nu poate fi altfel! striga doctorul Cook, agitându-și felinarul deasupra capului. Eu nu spun basme!

— Întru totul de acord! făcu Racoviță, care ajunsese chiar în momentul acela în locul unde se aflau prietenii săi. Dumneata nu poți spune basme! Dar atunci ce spui?

— Privește! doctorul îl trase lângă peretele galeriei. Vezi firida asta săpată în stâncă?

— Mi se pare că am mai văzut asemenea găuri în peretele galeriei.

— Sigur că ai văzut! exclamă triumfător Cook. Dacă te-ai fi uitat mai atent la ele, ți-ai fi dat seama că sunt săpate la intervale egale!

— Interesant!

— Fără îndoială! Au fost săpate de mâna omului! Peștera a fost odată locuită! Se întoarse către ceilalți: Ce vă spuneam eu, domnilor? Se confirmă teoria ilustrului meu compatriot Nick Dalrymple, care, încă la 1760, a vorbit despre existența unei rase antarctice…

— Mai domol, doctore! îl întrerupse Racoviță. Cum îți poți îngădui să sari de la o gaură în peretele unei peșteri la teoria despre existența rasei antarctice?

— Dar ipoteza dumitale despre Poarta Giganților?

— Să nu confundăm. Eu mi-am permis o clipă de desfătare speculativă, un pur joc de idei, în timp ce dumneata vrei să prezinți drept teorie științifică o legendă hibridă…

— Hibridă? Cook clocotea. Faptele vorbesc pentru adevărul acestei „legende”! Și vor mai vorbi! Propun să continuăm explorarea galeriei!

Porniră mai departe. Doctorul Cook o lua mereu înaintea celorlalți. Îi era destul lui Racoviță să-i audă exclamațiile entuziaste, ca să știe că descoperise încă una din misterioasele sale firide. Naturalistul nu avea niciun motiv să dea crezare teoriei lui Dalrymple: presupuneri asemănătoare făcuse și Borchgrewinck, cu jumătate de secol mai târziu, nereușind decât să se acopere de ridicol; ceea ce luase drept urmele lăsate de pașii unei ființe uriașe, *homo antarcticus*, se dovediseră până la urmă a fi doar urmele unor bieți pinguini. Cu toate acestea, firidele, foarte asemănătoare ca formă, săpate în pereții galeriei, la intervale de douăzeci de pași, cam la un metru și jumătate deasupra pământului, îl puseră și pe el pe gânduri.

Deodată auzi în spatele său o înjurătură și bufnetul unui corp greu: Koren se întinsese cât era de lung și felinarul său se rostogolise într-un colț al galeriei, unde mai pâlpâia încet, gata să se stingă, cu geamurile sparte. Marinarul se ridică, sprijinindu-se în mâini și, continuând să profereze blesteme pe limba lui, începu să bâjbâie pe jos. Urmă o nouă sudalmă și Koren apropie de felinarul naturalistului un lucru, care scotea un zornăit metalic. Racoviță nu-și putu stăpâni un strigat de uimire: marinarul se împiedicase de o rețea de inele de fier ruginite!

Era foarte puțin probabil ca ea să fi fost lucrată de „omul antarctic”: părea să fie mai degrabă o bucată dintr-o cămașă de zale. Problema devenea însă și mai pasionantă: acea regiune a Antarcticei fusese, poate, explorată cu mai multe veacuri în urmă de un vas de război! Sau poate de un vas de pirați, își spuse Racoviță, amintindu-și de saga lui Erik cel roșu.

Mergeau încet, cercetând la lumina felinarelor fiecare bucățică din podeaua de stâncă și din peretele galeriei. Observară cu atenție și albia izvorului fierbinte (Racoviță căută să folosească zelul tovarășilor săi pentru propășirea științelor naturii, rugându-i să semnaleze orice fir de lichen și orice vietate pe care ar fi văzut-o. Johansen și Wiencke găsiră doi crustacei, asemănători cu cel descoperit de el.)

După o oră de urcuș, ajunseră într-o altă sală boltită, ceva mai mică decât cea de jos. Trei găuri negre în peretele din față ai sălii alcătuiau intrările în niște galerii, pe care își propuseră să le cerceteze mai târziu. În stânga intrării țâșnea dintr-o crăpătură a stâncii izvorul, vărsându-și apa într-o scobitură a pardoselii, în care alcătuia un mic lac clocotitor, acoperit de vapori. Racoviță tocmai scobora câteva trepte, săpate în malul de piatră, pentru a lua o probă din apa lacului (o surpriză pentru Arctovski!), când strigătele celorlalți îl făcură să se întoarcă. Îi găsi aplecați deasupra unei nișe de o curioasă formă ogivală, cioplită în peretele din dreapta al sălii.

Un bloc de stâncă era prăvălit peste o groapă de formă paralelipipedică, pe care o astupa în întregime. În stâncă erau crestate niște semne. Racoviță descifră cu greutate:

+

HENDRIK VAN RUYSBROECK
1540-1606

— N-am auzit niciodată de acest nume, șopti el. Poate dumneata, doctore?

— Am acasă dicționarul nautic „Magellan” în trei tomuri. L-am citit de atâtea ori, încât pot spune că-l știu aproape pe de rost. Nu se găsește acolo niciun Hendrik van Ruysbroeck. Cine o fi? Lapoire, dumneata… Hei, Lapoire!

Locotenentul se depărtase de ceilalți și se plimba încet, cu felinarul în mână, de-a lungul pereților sălii. Parcă nici nu auzise chemarea lui Cook. Se lăsă în genunchi, puse felinarul jos și începu să pipăie un bolovan lipit de perete.

— Ce o fi găsit acolo? se miră Cook. Hai să mergem la el, Racoviță!

Deodată locotenentul se prinse cu mâinile de bolovan și începu să-l zgâlțâie nebunește, să dea în el cu pumnii, cu picioarele. Cook și Racoviță erau acum destul de aproape ca să audă sunetele dogite, stârnite de loviturile lui Lapoire. Înțeleseră că tulburarea acestuia avea un temei și că bolovanul nu era un bolovan, ci o ladă, pe care se căznea s-o deschidă.

Când doctorul îl atinse pe umăr, locotenentul întoarse o privire rătăcită, fără a înceta să zgâlțâie lada:

— Comoara olandezului!… Nu poate fi decât o comoară… Ajutați-mă să deschid!

Lada era prinsă în balamale de fier și încuietorile ruginite refuzau să cedeze. Wiencke fu nevoit să-i spargă capacul cu o cazma. Împingându-i la o parte pe ceilalți, Lapoire își cufundă mâinile în ladă și începu să scotocească febril. În jur cădeau unele peste altele mantii de catifea zdrențuite, putrede, pălării cu borul larg din al căror penaj zburau fulgii, cămăși de mătase cu guler de dantelă și mâneci brodate, care se rupeau îndată ce erau atinse, ca și cum ar fi fost din pânză de păianjen. O figurină de porțelan era să fie strivită sub cizma locotenentului, dacă Racoviță nu s-ar fi repezit s-o ridice. Își apropie de ea felinarul: era o femeie cu părul de lac negru, strâns într-un coc mare în vârful capului, învești mântată într-un kimono vioriu, presărat cu stele. Avea ochii oblici, prelungi, un surâs enigmatic îi flutura pe buzele subțiri. Naturalistul o privi cu luare-aminte câteva clipe, tulburat, apoi se întoarse spre tovarășii săi, ca să le arate statueta, dar se răzgândi și o strecură într-unul din buzunarele de la spate ai pantalonilor săi de piele.

Doctorul Cook ridică de pe jos un volum legat în piele, ros pe la margini. Îl deschise și citi cu glas tare: „Quintus Curtius, Historia Alexandri Magni, Ex officina Elzevirina, Leida 1520.” Urmă un „Petrarca – I sonetti, le canzone ed i trionfi, con due comenti sopra i sonetti”. Racoviță admiră la

lumina felinarului frumusețea gravurilor, acuratețea și eleganța minusculelor litere cursive. Se opri și asupra ultimei pagini, pe care era imprimat un delfin încolăcit în jurul unei ancore. Dedesubt se putea citi numele editorului: *Aldus Manutius* și anul ediției: 1502.

— Avea bune lecturi proprietarul lăzii, observă el.

— La dracu' cu el! mormăi Lapoire, ridicându-se. N-a lăsat decât zdrențe și hârțoage. Și trânti peste maldărul de veșminte un caiet cu scoarțe coșcovite, de pe care atârnau fâșii de pânză neagră decolorată. Să plecăm, domnilor! Să nu mai pierdem timpul!

— Nu sunt de aceeași părere! se opuse Cook. Cine e olandezul? Ce a căutat în peșteră? În ce împrejurări a murit? Cine l-a îngropat? Lucrurile sunt mai încurcate decât crezi!

— Poate că vom găsi aici răspunsul, interveni Racoviță, întinzându-i doctorului caietul negru. Sunt vreo câteva zeci de file scrise de mână. După cât pot să-mi dau seama, în olandeză. Știe cineva limba asta?

— O știu eu! spuse Lapoire, a cărui mamă era din Utrecht. Numaidecât îi păru rău: ce rost avea să traducă însemnările lui Ruysbroeck? Nu se putu opri, totuși, să nu arunce o privire asupra filelor îngălbenite, pe care Cook le răsfoia cu luare-aminte. Deodată își puse mâna peste mâna doctorului. Voia să se convingă dacă înțelesese bine o frază ce-i căzuse sub ochi. Cerneala era slabă, umezeala șterse multe cuvinte, rânduri întregi. Totuși fraza citită de el mai înainte era destul de ușor de descifrat, la fel și frazele următoare:

„... Se spune că suntem niște tâlhari și pe capul fiecăruia dintre noi s-a pus un premiu de multe mii de guldeni. Aceasta nu ne sperie. Ceea ce scriu aici nu e menit să ne spele de păcate, nici în fața episcopului, nici în fața stadthouderului, nici în fața maiestății sale catolice, căreia avem de gând să-i mai pricinuim destule dureri de cap. Vreau ca oamenii, care judecă folosindu-se numai de balanța minții lor proprii și nu se încred orbește sentințelor date de tribunalele Inchiziției, să știe adevărul. Pe acești oameni aș vrea să-i întreb, presupunând că rândurile scrise de mine vor ajunge sub ochii lor: sunt oare niște tâlhari acei care-i pedepsesc pe tâlhari? Cine este hoț și ucigaș și merită să-i fie despărțit capul de trup: Don Miguel Hernandez, care a pătruns cu soldații săi în templul soarelui de pe Popocatepetl, a măcelărit până la unul preoții și familia regelui Atsocas, apoi a cărat pe galioanele sate toate odoarele de aur ale templului, necruțând nici porțile, sau Hendrik van Ruysbroeck, care l-a trimis în

fundul mării pe Don Miguel împreună cu galioanele lui și i-a luat tezaurul răpit de la incași?”

Rândurile începură să joace sub ochii locotenentului: „Doamne dumnezeule, tezaurul incașilor! își spuse el. Unde l-or fi ascuns? Poate că aici în peșteră! Trebuie să…”

— Dar ce faci, Lapoire? Citești? întrebă Cook.

— Da, citesc. Lasă-mă…

— De ce nu traduci?

— Nu cunosc tocmai bine olandeza… Câte un cuvânt, ici, colo…

— Un cuvânt, două, câte ar fi! Vrem să știm ce scrie!

Lapoire îi aruncă doctorului o privire piezișă și-și drese glasul, ca să câștige timp. Dădu încet filele înapoi și-și aplecă ochii deasupra primei pagini, pe care era scris cu cerneală roșie în litere gotice:

Povestea adevărată a olandezului zburător
scrisă de mine
Hendrik van Ruysbroeck
fost căpitan de covertă în flota majestății sale regelui Spaniei, fost colonel al celui de al doilea regiment de archebuzieri valoni,
și adjutant al lui Egmont, prinț de Gavre,
degradat și condamnat la moarte prin decapitare
de consiliul tulburărilor
în anul de grație 1567.

„Lua-i-ar dracul! Am să le citesc, își spuse Lapoire. Dar numai ceea ce am să cred eu de cuviință!” Începu numaidecât să tălmăcească în franceză începutul textului, oprindu-se mereu, încruntându-se, greșind cu bună știință câte un cuvânt și apoi corectându-se, mimând cum se pricepea el mai bine eforturile cerute unui traducător prost de o versiune dificilă. Introducerea era cam aceasta:

„Despre olandezul zburător s-a vorbit și s-a scris mult în ultima vreme. Una din cele mai recente lucrări asupra acestui subiect, alcătuită de Hildebertus Wolfensteinius, profesor de flogistică[56] *la Universitatea din Augsburg, are pretenția de a sistematiza toate lucrările anterioare și de a înlătura totodată erorile lor. Wolfensteinius citează nu mai puțin de 132 lucrări despre olandezul zburător, pe care le împarte în:*

I. lucrări poetice în număr de 33, printre care o epopee, compusă din 19716 hexametri latini;

II. lucrări istorice în număr de 16, din care cea scrisă de Amadeo Brabanzoni și tipărită în anul 1589 la Livorno cuprinde 24 volume;

III. lucrări filosofice, în număr de 70, care se împart la rândul lor în: fizice, metafizice și patafizice. După Wolfensteinius, toate aceste lucrări sunt greșite de la un capăt la altul. Adevărul este restabilit, după cum afirmă el, atât din punct de vedere fizic, cât și metafizic și patafizic, în tratatul său „Olandezul zburător, quidditate substanțială și flogistică a aerului oceanic.”

IV. Lucrări teologice, în număr de 13. Aceste lucrări, bucurându-se toate de aprobarea Vaticanului, Wolfensteinius se mulțumește să le rezume fără niciun comentariu.

Cel care scrie aceste rânduri e numai soldat și marinar și în consecință nu îndrăznește să înceapă o dispută cu vreunul din prealuminații autori ai acestor lucrări, pe care de altfel, cu excepția lui Wolfensteinius, nici nu i-a citit.”

Lapoire se întoarse spre ceilalți:

— Nu vă plictisește?

— Ne distrează! făcu Racoviță. Dă-i drumul!

Wiencke trecu alături de Lapoire și-și apropie felinarul de text. Locotenentul oftă și întoarse pagina:

„După cum arată ilustrul profesor de flogistică de la universitatea din Augsburg, toți cei ce s-au ocupat de olandezul zburător au căzut de acord asupra câtorva puncte. Ei admit că olandezul zburător și tovarășii săi nu sunt oameni vii, ci fantome pedepsite de dumnezeu să rătăcească fără odihnă pe mări și oceane. De asemenea ei admit că întâlnirea cu vasul olandezului, supranumit „Vasul Fantomă”, nu poate fi decât fatală pentru o corabie.

Această istorioară cu fantome nu poate fi adevărată, întrucât a fost născocită de mine, Hendrik van Ruysbroeck, în anul 1581, când am povestit-o, pentru a-mi înveseli tovarășii, unui călugăr dominican, Dom Andrea Somoza, găsit de noi în stare de beție pe bordul goeletei spaniole „Neptun”, capturată în golful Byscaia.

Nu am putut bănui atunci ce proporții va căpăta povestea despre olandezul zburător și vasul fantomă în mintea întunecată de spaimă și de

vaporii alcoolului a unui călugăr dominican și în mintea altor oameni nu cu mult mai luminați ca el.

Am găsit până acum că e mai folositor pentru noi să nu spulber această povestire fantastică. Dar, după ce ne vom fi împlinit destinul și calea noastră în viață se va fi terminat, se cuvine ca istoriile copilărești cu fantome, care au circulat despre olandezul zburător, să fie spulberate.

Corabia noastră „Laleaua roșie" este o minunată fregată din lemn de teck, cu trei catarge, 24 tunuri de bronz și cel mai bun echipaj care a manevrat vreodată o corabie pe întinsul oceanelor; e adevărat că iuțeala și suplețea ei au putut speria în asemenea măsură pe marinarii de pe caravelele spaniole, încât aceștia au crezut că au în fața lor un vas fantomă, care zboară pe valuri, împins înainte de puterea unor duhuri infernale.

Întâlnirea cu vasul nostru a fost, și va mai fi fatală numai pentru albiile de porci plutitoare, din care este alcătuită flota majestății sale catolice, regele Spaniei. De un sfert de veac de când navigăm pe toate mările pământului, am salvat de la înec nenumărate echipaje naufragiate, am aprovizionat cu apă și alimente vase de pescari, am apărat de atacurile piraților multe corăbii încărcate cu mărfuri, aparținând unor cinstiți negustori francezi, italieni, englezi, olandezi.

Țin să precizez că afirmațiile cuprinse în scrisoarea de mulțumire, semnată de sir Francis Drake sunt măgulitoare pentru noi, dar necorespunzătoare adevărului. Nu noi am născocit manevra de larg, de care folosindu-se sir Francis a învins și scufundat Invincibila Armada în anul 1588. Această manevră am învățat-o de la căpitanul de goeletă, Jan Zuiders, supranumit „calicul mărilor" și binecuvântat de poporul nostru pentru lupta ce o duce împotriva asupritorului spaniol. Olandezul zburător nu a făcut niciun contract cu diavolul și asupra sa nu apasă urgia vreunei pedepse divine. Singurul său păcat este că s-a ridicat împreună cu prietenul său Egmont, prinț de Gavre, împotriva călăilor Flandrei și Țărilor de Jos, împotriva ducelui de Alba, a cardinalului Granvelle și a haitei lor de fiare spaniole și setoase de sânge. În loc să aștepte cu capul plecat executarea sentinței, ce a fost pronunțată împotriva sa după înăbușirea răscoalei lui Egmont, a îndrăznit să fugă din turnul cel mare al închisorii din Bruxelles, să armeze o corabie și să pornească, însoțit de o mână de prieteni devotați, pe oceane pentru a-și îndeplini misiunea sfântă de dreptate și răzbunare.

Nu mi-e ruşine să mărturisesc în faţa oamenilor cinstiţi, că olandezul zburător sunt eu, Hendrik van Ruysbroeck, cunoscut ca un pirat fioros şi urmărit de flota de război a regelui Spaniei pe toate mările pământului.

M-am născut la Leyden, în anul 1540. Tatăl meu, Pieter Ruysbroeck, nostrom pe vasul de comerţ „Adelaida" din Rotterdam, a pierit împreună cu tot echipajul vasului în timpul unei furtuni pe Marea Nordului, înainte ca eu să-l fi putut cunoaşte…"

21
Avertismentul lui Ruysbroeck

Nerăbdător să ajungă la pasajul despre tezaurul incașilor, pe care nu-l citise în întregime, Lapoire începu să sară fraze, apoi paragrafe și pagini întregi. La protestele celorlalți răspunse că pe vas, unde va avea lumină mai bună și un dicționar, va da o traducere completă a povestirii lui Ruysbroeck. Așa se face că ceilalți nu aflară nimic despre fuga micului Hendrik din casa tatălui său vitreg, negustorul de coloniale Abraham Tronck van Trenck op Zoom, nici despre bătaia dintre el și prințul Egmont, fugit și el de acasă, bătaie după care cei doi băieți își jurară prietenie pe viață. Episodul întoarcerii lui Egmont la castelul Gavre, însoțit de noul său prieten, de care refuză să se despartă, le rămase necunoscut, ca și interesantele observații făcute de Ruysbroeck cu privire la anii săi de școală, petrecuți alături de Egmont, sub îndrumarea blândului umanist, discipol și prieten apropiat al lui Erasm de Rotterdam, Augustinus Knickerbocker. Înrolarea celor doi tineri în armată fu abia amintită; asediul Algerului, în timpul căruia Hendrik se comportase eroic, fără a fi remarcat de nimeni, fiind în schimb decorat puțin mai târziu cu ordinul Lânei de Aur, pentru că ferise papagalul favorit al lui Carol Quintul de săgeata unui maur fanatic, luptele de la Saint-Quentin și Gravelines, la card olandezul participase alături de Egmont, precum și alte campanii, descrise în amănunțime de Ruysbroeck, fură rezumate sec; momentele dramatice ale pregătirii răscoalei lui Egmont și ale sângeroasei represiuni de care fu urmată nu se bucurară nici ele de atenția locotenentului. Acesta citi în grabă, dar cu destul interes, relatările olandezului despre luptele sale victorioase cu vasele spaniole, dar se temu să vorbească despre ele tovarășilor săi altfel decât în termeni foarte vagi. Ruysbroeck amintea mereu de bogățiile capturate și de armele pe care le cumpăra, pentru a le trimite răsculaților din Flandra și din coloniile spaniole din America de Sud. S-ar fi putut ca aceste date să sugereze celorlalți ideea că moartea îl împiedicase pe olandez să-și risipească toate capturile și că pe undeva trebuie să fie ascunsă o moștenire considerabilă. Din nefericire, umezeala pătrunsese atât de adânc ultimele pagini ale manuscrisului, încât ele erau aproape ilizibile. Cu greu descifră locotenentul câteva frânturi de fraze:

„… lupta cu Hernandez… avarii… am pierdut jumătate din echipaj… urmăriți de patru caravele… cu toate pânzele întinse spre sud… ceața… stâncile… roșie… s-a scufundat încet… sportarea teza… peștera… amenajarea bărcii… pânzele și catargul… ordin să plece fără mine… rana…”

— Ce scrie acolo, Lapoire? întrebă Cook.

— Fleacuri! Li s-a ciocnit corabia de stânci și s-a scufundat! („Transportarea tezaurului în peșteră! Asta este! Dar unde în peșteră?”) Un foșnet îl făcu să se întoarcă: Wiencke despăturise o foaie mare de pergament și o examina la lumina felinarului.

— Ce-i aia?

— Un inventar, domnule locotenent! A căzut din carte în timp ce citeați.

— Și ce o tot sucești atâta? Dă-o-ncoace! Wiencke păli și-i întinse lui Lapoire foaia de pergament. O altă mână decât cea care compusese textul din caietul negru scrisese cu litere mari pe frontispiciul coalei: *„Lista obiectelor de aur depuse în peștera de pe insula Egmont.”* Mai mult Lapoire nu putu citi. Literele creșteau enorme, încolăcindu-se ca niște șerpi de foc unele în jurul celorlalte; își îngroșau liniile până se topeau într-o pată roșie, ca o baltă de sânge, care se spărgea dintr-odată în mii de fărâme, pierind în întuneric; apoi rândurile se iveau iar, începeau să se miște, să se mlădieze și să crească, parcă ar fi fost vii. Lapoire își privi mâinile care tremurau și fu îngrozit la gândul că și ceilalți le văd și ar putea să-i ghicească tulburarea. „Trebuie să mă stăpânesc, să fiu calm, trebuie!… Sfântă Fecioară, protege-mă, nu mă lăsa!”

— Ți-ai obosit vederea, Lapoire! Vom afla pe vas ce scrie acolo! auzi el, ca prin vis, glasul lui Racoviță.

— Nu! Nu! Acum! Îndată! Să mă odihnesc o clipă! Vă rog!

Se trase înapoi câțiva pași, până în dreptul mormântului lui Ruysbroeck, și se rezemă cu spatele de piatra funerară. Suspină adânc: în sfârșit era eliberat de privirile lor lacome. Ce voiau de la el? Să-i fure secretul? N-au să izbutească! Chiar de-ar fi să… Ridică ochii spre oamenii care se plimbau încoace și încolo de-a lungul pereților sălii, legănându-și felinarele, și-și dădu seama că-i urăște de moarte. Ura îi făcea bine, îl răcorea. Puse felinarul pe stâncă și începu să citească:

— 14 plăci pătrate de aur masiv, groase de două degete, fiecare latură măsurând doi coți, având gravate pe ele scene de bătălie.

— 10 vase mari de aur, de un cot înălțime, cu ornamentații pe fața exterioară, reprezentând cai în galop și vulturi zburând.

— 22 vase de aur, mici, cu aceleași ornamente ca și cele mari.

— 10 lanțuri de aur, cântărind fiecare 6 funturi.

— 10 lanțuri de aur subțiri, cântărind fiecare un funt.

— 6 scuturi de aur, rotunde, având gravate fiecare în centru soarele înconjurat de raze.

— 15 cingători făcute din plăci de aur, fiecare placă având încrustat în mijloc un diamant de mărimea oului de porumbel și

— 2 porți de aur masiv, groase de 4 degete, înalte de 8 coți, late de 3 coți, având gravate pe ele scene reprezentând munci agricole, sacrificii religioase, vânători.

Toate aceste obiecte au fost transportate de pe vas și depuse în galeria centrală din sala superioară a peșterii, sub supravegherea mea.

Joris Teeneman

căpitan secund pe vasul „Laleaua Roșie”

Urechile lui Lapoire vâjâiau, fața îi ardea… „Bandiții! Cine știe ce au luat cu ei. Bestiile! Aici au trecut numai ce au lăsat!”

— Lapoire, nu vii? Vrem să cercetăm galeriile!

— Stați! Staaați!

— Ce este?

— Să… să vă citesc ce scrie aici! Mi se pare că e… foarte interesant!

Sub lista odoarelor de aur, se mai găseau pe foaia de pergament câteva rânduri, scrise de mâna lui Ruysbroeck, pe care Lapoire nu avusese încă răgazul să le descrifreze:

„Sărmanul Joris, cât e de sigur că se vor putea întoarce pe insula Egmont! Le doresc mai întâi să ajungă cu bărcuța lor până la vreun țărm locuit de oameni. Poate că le va fi sortit cândva altor călători să acosteze aici și să găsească însemnările mele. Țin ca ele să vadă lumina tiparului. Țin de asemenea ca acei călători să știe că aurul ascuns în peșteră e aur blestemat, pătat de sânge. El nu a adus noroc nici spaniolilor, nici nouă, care…”

Aici fraza se întrerupea; caligrafia ultimelor rânduri era degradată, literele strâmbe, tremurate. „Nu-i nimic, mie o să-mi aducă noroc!” își spuse Lapoire. Apoi către ceilalți:

— E un inventar al lucrurilor din ladă. Olandezul avea și vanitate de autor! Cică să-i dăm manuscrisul la tipar!

— Ar fi un lucru foarte nimerit! încuviință Racoviță.

— Sunt de acord! Dar nu înainte de apariția cărții mele! precizează grav Cook. Înțelegi, cred, Racoviță. Am intenția să scriu…

— Un capitol senzațional despre olandezul zburător! râse naturalistul. Nimeni nu are dreptul să-ți conteste prioritatea, nici măcar Ruysbroeck în persoană!

— Parcă era vorba să cercetăm galeriile, domnule! interveni Wiencke.

— Ce să mai pierdem timpul! se opuse Lapoire. Suntem așteptați pe „Belgica”!

„Are dreptate! se gândi Racoviță. Expediția noastră științifică a început să degenereze într-un roman de aventură gen Ponson du Terrail sau Alexandre Dumas-tatăl. Ar fi cazul să ne întoarcem la treburile noastre!” Tânărul savant fusese însă pe băncile liceului un cititor pasionat al „Contelui de Monte Cristo” și al „Misterelor Parisului”. Ceva din vechea sa curiozitate pentru tainițe ferecate cu lăcate enorme, ruginite, documente secrete de cea mai mare importanță și comori fabuloase îl făcu să spună:

— N-ar fi rău să vizităm și galeriile! Tot suntem aici!

— Pentru asta ați cerut șalupa, domnule Racoviță? se mânie Lapoire. Mă împotrivesc în mod categoric să mai…

— Dar, domnilor, n-o să ne certăm pentru un fleac! sări Cook să-i împace. Locotenentul are dreptate! Să mergem, Racoviță!

Hotărâră ca la întoarcere să revină în peșteră să ia lada olandezului zburător. Deocamdată se mulțumiră cu „Povestea adevărată”: doctorul Cook nu înceta să facă cele mai fantastice presupuneri cu privire la conținutul ei. După câteva minute de scoborâș, Lapoire constată că și-a uitat în sala de sus pipa din spumă de mare. Racoviță îi promise că-i va dărui la întoarcere o altă pipă, de o calitate superioară, dar locotenentul răspunse că pipa e un cadou de la logodnica sa și că trebuie neapărat să se întoarcă pentru a o căuta.

Wiencke rămase în urmă ca să-l aștepte. Abia se stinsese zvonul de glasuri al celor ce coborau, și marinarul porni aproape în goană în urma locotenentului. Traversă sala de sus a peșterii, se opri o clipă în fața galeriilor ce se deschideau în peretele din dreapta, apoi intră în cea din mijloc. Abia făcuse câțiva pași și se opri iar. Lapoire cobora încet, privind cu atenție, la lumina felinarului, un obiect strălucitor pe care-l ținea în

mână. Nu-și dădu seama de prezența lui Wiencke decât atunci când se ciocni de el, piept în piept. Slobozi un strigăt de spaimă, aproape neomenesc, și scăpă felinarul. Wiencke se aplecă să-l ridice. Lapoire strecură atunci în buzunar obiectul pe care-l avea în mână. Continuară coborâșul în tăcere.

— Te-au… te-au trimis după mine? întrebă locotenentul, după câteva minute, cu o voce pițigăiată, care nu era a lui.

Nu obținu niciun răspuns.

— …Câtă grijă! făcu el cu un râs fals, după un răstimp. Te pomenești că au crezut că mi-e teamă să merg singur prin văgăunile astea… Marinarul tăcea. Dar ce-i cu dumneata? strigă locotenentul, scos din fire. Ai surzit? Ai amuțit?

Mai trecură câteva clipe.

— S-ar cădea mai degrabă să vorbiți dumneavoastră, domnule locotenent! De ce n-ați arătat și celorlalți ce scria pe hârtia aia?

— Doar nu aveam să le înșir toate…

— Ce tot spuneți, domnule locotenent? Poate că nu știți cu cine stați de vorbă? Mă numesc Karl Wiencke și sunt de lângă Delft.

Repetă cu cel mai pur accent neerlandez:

— De lângă Delft! Olandeza este limba mea maternă!

— Și ce vrei să…

— Am citit și eu inventarul, asta vreau să spun! Întinse mâna. Vă atârnă ceva din buzunar, domnule locotenent!

— Bine! făcu Lapoire după câteva clipe de tăcere. Sunt lămurit! Și ce pretenții ai?

— Să le spuneți adevărul și celorlalți.

— Și dacă nu vreau?

— Atunci îl spun eu.

O vreme nu se auzi decât zgomotul pașilor. În sfârșit, Lapoire se opri și-și potrivi o voce binevoitoare, puțin ironică:

— Ai să recunoști și dumneata, dragă Wiencke, că nimic nu-l poate obliga pe un ofițer de vas să-și justifice acțiunile în fața matrozilor.

Wiencke îl privea pe sub sprânceană, neîncrezător. Într-un târziu, încuviință din cap.

— …Ei bine, eu vreau să mă explic cu dumneata… pentru că ești un băiat cinstit. Vreau să-ți explic de ce am găsit că se cuvine să nu vorbesc deocamdată despre existența tezaurului din peșteră.

— Vă ascult.

— Dumneata n-ai vrea să fii bogat?

— Ba bine că nu!

— Așa! Ei, ia gândește-te ce s-ar întâmpla dacă și ceilalți ar ști ce știm noi. Ar vrea să vină cu toții aici să împartă tezaurul. Iar căpitanul n-ar putea să-i țină în frâu. Și cine ar mai vrea să se ducă la Polul Sud după ce a găsit o asemenea comoară?

— Profesorul ar vrea. Și primul ofițer, și polonezul. Ăștia…

— Dar ceilalți?

— Știu și eu?

— Vezi? Iată de ce n-am vrut sa vorbesc: în interesul expediției. La întoarcere însă…

Wiencke îl privi printre gene:

— Și… ce aveți dumneavoastră în buzunar e… tot în interesul expediției?

Lapoire făcu o mutră scârbită și trase din buzunar un lanț de aur.

— Bagatela asta? Crezi că m-aș mulțumi cu așa ceva? Acolo sus se află lucruri de o mie de ori mai prețioase. Dacă vrei, îți dau dumitale lanțul.

Wiencke îi respinse mâna, dar numaidecât regretă violența gestului și mai ales bănuielile sale. Strecură spre Lapoire o privire. De ce s-o fi încovoind locotenentul sub greutatea rucsacului? Ciudat lucru: doar nu e mai încărcat ca înainte. Sau poate i se părea numai?

— Și spuneți că la întoarcere?… Pentru că altfel, să știți că…

Lapoire ridică tonul, jignit:

— Îți dau cuvântul meu de ofițer! Venim aici și împărțim comoara. Fiecare, matroz, ofițer, ce-o fi, va avea partea lui. Cu o mișcare iute, strecură în buzunarul lui Wiencke lanțul de aur. Îi prinse mâna liberă și i-o imobiliză. Nu fi prost! Păstrează-l! E un gaj din partea mea… Îl prinse apoi de după umeri. Și e un lucru frumos, crede-mă! Te uiți la el și-ți bucură ochii. Gândește-te ce fericită va fi logodnica dumitale când i-l vei prinde în jurul gâtului. Ai logodnică?

— Păi, să vedeți, nu e încă logodnică, dar…

— Nu face nimic, te vei gândi la iubita dumitale. Ori nu prea te gândești la ea?

— Se poate? O și visez, uneori, noaptea…

— În regulă! Și să-mi amintești când vom debarca la Anvers să te duc la un bijutier pe Rue de la Chastellerie. E foarte priceput și-ți va face din lanțul ăsta un colier minunat!

Se auzea zvon de glasuri. Ajunseseră aproape de capătul galeriei.

— Deocamdată, – șopti Lapoire, încetinind pasul… niciun cuvânt! Nimănui! Ne-am înțeles?

Un sentiment neplăcut pusese stăpânire pe Wiencke: parcă ar fi fost mituit de cineva, ca să tăinuiască lucruri furate.

— Ei? insistă Lapoire.

„La urma urmei, toate astea sunt prostii, căută să se liniștească marinarul. Nu am niciun temei să-l bănuiesc pe locotenent. Și dacă cumva nu se ține de cuvânt, am să vorbesc și gata! Cine mă poate împiedica?”

— Să fie cum spuneți dumneavoastră. Am să-mi țin gura… până la întoarcere.

— La întoarcere n-o să mai fie nevoie să vorbești.

— Așa nădăjduiesc și eu.

— Hai să dăm mâna! Ca doi oameni de onoare!

22
Un capitol care nu figurează în cartea doctorului Cook

Ieșind din peșteră, își dădură seama că erau nevoiți să petreacă încă o noapte pe insula Egmont: însera și cerul era acoperit de nori. Lapoire declară că în aceste condiții îi este cu neputință să calculeze poziția în care se aflau. Dormiră în sala de jos a peșterii. A doua zi dimineață, după ce locotenentul făcu măsurătorile, scoaseră șalupa pe mare.

Până către ora prânzului, întâlniră în cale un număr mare de insule și ostroave. În malul stâncos al unora din ele se puteau observa deschizături, probabil intrări în peșteri marine. Doctorul Cook nu mai vorbea decât de vase fantomă și olandezi cu aripi sau fără și insista ca insulele să fie explorate. Racoviță remarcă asemănarea uluitoare a acestor pământuri cu insula Egmont. Wiencke se lăuda însă că „un ochi de marinar ca al lui” poate deosebi insula olandezului dintr-o mie. Vântul din nord începu să bată, aducând cu el un val de ceață, care-i împiedică pe cei de pe șalupă să vadă la doi pași. Orientându-se după busolă, ajunseră spre seară într-o regiune, după cum presupunea Lapoire, foarte apropiată de golful în care era ancorată „Belgica”.

Mai vâsliră cale de o milă, când Knudsen semnală la babord două lumini verzi și una roșie: erau felinarele de poziție ale „Belgicăi”. Entuziasmul celor de pe șalupă era de nedescris: urale, chiote, detunături de pușcă se succedau fără întrerupere. Răspunsul de pe vas nu întârzie: trei salve de tun zguduiră tăriile. Marinarii, Lapoire, Racoviță, Cook erau frânți de oboseală după o zi întreagă de lopătat; șalupa era îngreuiată și de leșul xifiei, pe care-l remorcase. Cu toții își îndoiră însă puterile și vâsliră voinicește până ce șalupa se alipi de flancul „Belgicăi”.

Bucuria revederii cu cei de pe vas fu umbrită de un accident petrecut în momentul abordării. Lapoire se prinsese de scara de frânghie aruncată de pe bord și urcase câteva trepte, când își dădu seama că-i este foarte incomod să se cațere cu mâna stângă, aproape imobilizată de caietul negru al olandezului, pe care-l ținea la subsuoară. Se întoarse deci și-i întinse caietul lui Racoviță, aflat încă în barcă. E greu de precizat cauza celor ce urmară: unii pretind că un val smucise pe neașteptate barca din loc, făcându-l pe Racoviță să-și piardă echilibrul, alții, că Lapoire ar fi putut să-i dea caietul mai la îndemână și că totul s-ar fi petrecut așa cum trebuie, dacă locotenentului nu i-ar fi fost lene să coboare o treaptă. Lapoire susținea că

naturalistul, distrat ca întotdeauna, lăsase să-i scape caietul din mâini. Fapt este că în loc să ajungă la Racoviță, caietul căzu în apă și se scufundă pentru a se ivi iar la suprafață, la câțiva metri de șalupă, plutind cu scoarțele desfăcute, asemenea unui mare fluture negru, pe creasta unui val.

În timp ce ceilalți se agitau și vociferau, Wiencke sări în apă și din două, trei mișcări fu în dreptul caietului, care dispăruse din nou sub unde. Vânătoarea urmărită cu emoție de cei de pe șalupă și cu oarecare nedumerire de oamenii de pe punte, care nu știau despre ce este vorba, dură câteva minute. În sfârșit, mâna lui Wiencke se ridică deasupra apei, agitând obiectul căutat.

Puțin mai târziu, Wiencke, Racoviță și Cook se aflau în bucătărie. Pe o poliță, deasupra mașinii de gătit supraîncălzite, se găsea caietul negru al olandezului.

Michotte privea, clătinând din cap, fețele alungite ale celor trei.

— Să mă bată dumnezeu, dacă înțeleg ceva! Să faceți asemenea mutre de înmormântare, pentru că v-a căzut în apă povestea olandezului zburător! Ei și ce? Atâta pagubă! Vă servesc eu altele mai gustoase. Gratis! Michotte face cinste! Că la noi în Flandra circulă despre individul ăsta atâtea istorii!…

— Dar bine, Michotte, nu înțelegi? Asta e o poveste adevărată! spuse Cook.

Bucătarul râse.

— Numai din atâta lucru vă faceți griji, domnule doctor? Ascultați-mă pe mine: toate poveștile sunt adevărate… numai să știi să le povestești… Se apropie de poliță și începu să cerceteze caietul desfăcut în evantai. Păcat că din a dumneavoastră nu prea a rămas cine știe ce!

Prinse între degete scoarțele coșcovite și așeză caietul cu grijă pe masa de brad de lângă mașina de gătit.

Într-adevăr, caietul negru era într-o stare de plâns. Multe file erau lipite între ele și când încercară să le desfacă, hârtia se rupse ca foița de țigară. Urmarea cea mai gravă a accidentului era însă alta: apa de mare șterse aproape cu desăvârșire scrisul olandezului. Pagini întregi se transformaseră în pete roșii, sub care nu se mai puteau distinge nicio literă. În alte locuri, cerneala se scursese din slove în pârâiașe subțiri, care se uneau șerpuind asemenea unor lacrimi de sânge. La mari intervale se mai putea deslușì câte o frântură de cuvânt.

După ce se căzni mai bine de un ceas să descifreze manuscrisul, Wiencke își luă din cui hainele care se uscaseră, și se îndreptă cu capul plecat spre ușă.

— Semn rău! șopti el ca pentru sine, cu mâna pe clanță. Avea dreptate olandezul!

— Cine avea dreptate, Karl? întrebă Racoviță.

Wiencke dădu din umeri și părăsi încăperea.

*

Seara, la cină, după ce Racoviță vorbi despre descoperirile cetologice făcute în cursul excursiei, Cook ceru permisiunea să istorisească episodul olandezului zburător. E cazul să amintim aici că povestirea fu sensibil adăugită, înflorită pe ici, pe colo, cu amănunte noi, necesare – după părerea doctorului – pentru a umple golurile lăsate de traducerea lui Lapoire („Idiotul! își spunea acesta, privindu-l pe Cook, batjocoritor. Nici nu bănuiește că isprăvile, cu care se laudă olandezul, sunt cu mult mai extraordinare decât cele născocite de el!”)

— E într-adevăr interesant! remarcă Danco, după ce doctorul își termină povestirea. De ce nu scrii o nuvelă sau un roman fantastic cu subiectul ăsta? Ai avea succes!… Cu imaginația dumitale…

Cook făcu ochii mari:

— Imaginație? Eu v-am istorisit întâmplări reale! Le voi consemna și în cartea mea!

— Nu te sfătuiesc s-o faci! interveni de Gerlache. Te-ai discredita, ai discredita expediția.

— Adrien are dreptate! întări Danco. Pe ce probe te sprijini? Caietul olandezului? Ne-ai spus chiar dumneata că nu se mai poate descifra nimic din el…

— Dar sunt martori! Cinci oameni care…

— Ce candoare! râse Danco. Ai uitat câte farse literare au fost urzite cu sprijinul binevoitor al unor oameni foarte serioși? Povestea dumitale e prea senzațională ca s-o creadă cineva! Oricâți martori ai aduce…

Cook începu să citeze în favoarea sa diferite episoade, cu totul de necrezut, din jurnalele de călătorie ale unor navigatori vestiți. Racoviță îl întrerupse:

— Te ostenești degeaba, doctore! Lapoire a ridicat coordonatele exacte ale insulei Egmont. Nu-i așa, domnule locotenent?

Lapoire încuviință:

— Notița trebuie să fie în carnetul meu de însemnări sau în porthart! Numai o clipă, vă rog!

La întoarcere, avea o înfățișare lividă. Se lăsă pe scaun, cu capul în mâini și îngăimă:

— Nu e! N-o găsesc!

— Mai caut-o! insistă Racoviță.

— Ce s-o mai caut! Am pus-o în caietul lui Ruysbroeck! O fi alunecat în ocean!

Danco îl privea cu compătimire pe Cook:

— Povestea asta e cusută cu ață albă, dragă doctore! Dacă nu te-aș cunoaște, dacă nu v-aș cunoaște… nu te supăra… nici eu n-aș crede o iotă… Ce să mai spun de cititorii dumitale?

Cook se ridică în picioare. Abia putea vorbi:

— Îți mulțumesc, Danco! A fost un duș rece… de care aveam nevoie. Acum… mă scuzați… sunt obosit… Noapte bună!

*

Către miezul nopții, Racoviță, prea plin de ultimele întâmplări, ca să se poată culca, ieși pe punte, unde-l întâlni pe Cook.

— Nu mai știu nimic, nu mai cred nimic despre nimeni, nici măcar despre mine însumi! îi spuse doctorul, pe un ton care se voia glumeț. Sunt cu, Frederic Cook, medic și explorator polar, autor al unei cărți destul de apreciate despre o călătorie la Polul Nord și, sper, al unei cărți despre expediția antarctică a „Belgicăi”, carte care – nădăjduiesc – nu va fi mai puțin apreciată? Nu știu! Nu știu nimic!

Ești dumneata elevul preferat al celebrului Lacaze-Duthiers, Emil Racoviță, doctor în științe naturale de la Sorbonna, pionier al laboratorului oceanografie din Roscoff și zoolog al corpului științific de pe „Belgica”? Nu pot afirma acest lucru cu certitudine! (Racoviță tresări, amintindu-și de ceva.) Poate că nimic din ce-mi cade sub simțuri nu există, poate că totul nu e decât o iluzie! Dumneata nu ești de aceeași părere?

Se aplecă spre prietenul său, căutând pe fața acestuia un semn de veselă încuviințare. Dar naturalistul replică foarte serios:

— Iată unde te-a dus excesul de spirit pozitiv! Aproape că te-a făcut să-ți pierzi uzul rațiunii, cum ar spune un scriitor român contemporan!

Se rezemă cu coatele de balustradă și lăsă privirile să-i lunece încet către depărtări, dincolo de piscurile înzăpezite, care sclipeau palid în lumina sură a nopții polare, departe, acolo unde se zărea misterioasa vâlvătaie albă, ca o chemare a Antarcticii.

23
Oceanul de gheață

Cât vezi cu ochii, icebergi, sloiuri înghesuite unele în altele, frânturi de banchiză asemenea unor lespezi de marmură verzuie, încălecându-se, ciocnindu-se, sfărâmându-se în cioburi nenumărate. Mantia glaciară a apelor s-a trezit din încremenire: în depărtare s-a iscat un val… se apropie… pe coama lui se ridică, ascultători, ghețarii uriași și în jurul lor se umflă, până la o înălțime de zeci de metri, țesătura deasă, alcătuită din mii de sloiuri, care apoi se prăbușește huruind. Vasul e și el un sloi de gheață: catargele sunt țurțuri de dimensiuni fantastice; puntea, ancorele, bărcile, frânghiile, pânzele acoperite de o pojghiță lucioasă, alburie, sunt ornamentele unui iceberg, prins într-o mare de sloiuri, supunându-se ritmului aceleași respirații de titan care-l ridică pe creasta valurilor și-l scoboară în prăpăstii amețitoare…

Vasul se supune în silă, luptă cu îndărătnicie să-și croiască drum. Oftează și gem sub apăsarea etravei, solzii de sticlă mată ai undelor; gem și scrâșnesc, se opun, dar deocamdată dușmanul lor e încă în putere; sub punte, în orbitele de foc ale cuptoarelor, se deslușește o hotărâre neclintită; duduitul sporește, brațele pistoanelor se strâng, se destind într-un efort suprem; voința lor se transmite întregului vas care vibrează de încordare. A învins! Țăndări de gheață sar ca sub năprasnica lovitură a unei explozii… „Belgica” înaintează…

Vântul a scăzut dintr-odată, rafalele de zăpadă, amestecate cu grindină, au obosit să se mai înverșuneze asupra vasului. Nu se mai aude decât scrâșnetul ghețurilor pe ocean. În lumina sură a nopții polare, cerul se arată negru ca o cupolă de zăbranic, sub care marea învălurează orbitoare reflexe de sidef… o mare albă, un imens văl de mătase albă, foșnitoare…

Pe nesimțite, ai pătruns într-o lume guvernată de legi necunoscute.

Abia ai pus piciorul pe punte, că ai și alunecat și ai căzut. Tangajul a aplecat atât de tare vasul, că, într-o frântură de secundă, ai zburat din gura tambuchiului până la prova. Ești atât de uluit, că nici nu simți durerea izbiturii. Te prinzi cu mâna de balustradă, ca să te ridici. Mâna îți alunecă și cazi înapoi, pe spate. Balustrada e acoperită de o crustă de gheață, mănușa e tare ca piatra. În câteva minute a și prins o pojghiță lucioasă. Gluga, mantaua nu mai sunt făcute din pânză impermeabilă, ci dintr-o carapace dură, tălpile bocancilor sunt niște lespezi alunecoase.

Până să ajungi la cabina de comandă, ești istovit. Când vei coborî de pe punte, va trebui să-ți smulgi țurțurii din sprâncene, din mustăți. Boabe de lacrimi au împietrit în colțul ochilor, lipindu-ți genele. Fața îți arde și te doare, parcă ar fi opărită.

Ai primit ordin să desfaci vela mică? Altădată era un fleac! Dar cum să desfaci un sul de gheață? Se ivesc invenții absurde, grotești, un furtun care aduce aburul fierbinte din sala mașinilor până la catarg. Chiar dacă născocirea dă rezultatul așteptat, mândria ta de marinar nu e mai puțin rănită: auzi, o zi întreagă ca să întinzi o prăpădită de pânză de corabie!

Discuție în cabina marinarilor:

— Ca să vă spun drept, eu unul m-am săturat!

— Pe legea mea, ai dreptate!

— Asta nu se mai cheamă navigație! Cazanele stau gata să plesnească sub presiune și vasul se târăște ca un melc!

— Și sloiurile astea! Parcă s-ar ciocni în tidva mea. N-am mai închis un ochi de nu mai știu când. Înnebunesc!

— Știți ce ne-ar trebui? Un pui de furtună cum a fost cel de alaltăieri! Să mai împroaște dracului ghețurile, să ne croiască drum!

— Chiar să știi!

— Ce să umblăm cu jumătăți de măsură! Aia a fost furtună? După două ceasuri ne mișcam ca prin aluat!

— Ne-ar trebui o furtună grozavă! Să slobozească marea din închisoare! Să zburăm pe creste cu iuțeala săgeții!

Furtuna le ascultă chemarea. Se năpustește urlând și sfâșie țesătura de ghețuri a oceanului. Mecanicii sunt gata să plângă de emoție. Matrozii își taie până la sânge degetele țepene în așchii de gheață, căznindu-se să desfacă pânzele; alții se rostogolesc ca niște mingi pe toboganul de gheață al punții; omul de la cârmă nu-și mai simte mâinile încleștate pe cavile. Dar toată lumea e veselă. Oceanul înfuriat nu mai înspăimântă pe nimeni; e ca un cal nărăvaș, ale cărui năbădăi le cunoști și le rabzi; știi că va încerca să te trântească din șa la fiecare pas, dar ești sigur că te va duce la destinație.

Voia bună nu durează mult. Înainte de sfârșitul zilei, furtuna s-a potolit. Un vânt slab a început să bată din nord: sub suflarea lui se îngrămădesc iar sloiurile. „Belgica” își reîncepe trudnica luptă.

Zilele trec greoaie, reci, indiferente, asemenea lespezilor de gheață călătoare pe ocean.

De-a lungul lor, se desfășoară un spectacol tragic, asfințitul soarelui.

Totul se petrece undeva, departe, dincolo de perdeaua groasă a norilor. Ghicești doar ce se întâmplă, din respirația, din ce în ce mai scurtă a astrului, din căderea mereu mai grăbită a nopții. Acum o săptămână se înnopta la patru după-amiază; astăzi, la trei și un sfert e întuneric, întunericul acesta în care sura lumină a iceblinkului, și ea din ce în ce mai palidă, cerne ceva sinistru.

În fiecare zi cade mai degrabă cortina de catifea întunecată peste fiecare din actele tragediei. În curând ea se va lăsa pentru ultima oară și nu se va mai ridica îndelungă vreme.

Rareori, se dă și perdeaua norilor la o parte. Atunci poți pătrunde cu privirile până în iatacul de flăcări murinde ale soarelui.

Toată ziua cerul a atârnat deasupra vasului ca o carapace de gresie. Numai înspre sud marginile sale par să se desprindă de orizont, lăsând să se vadă o dungă subțire, albastră. Către primele ore ale după-amiezii, în crăpătura cât o lamă de cuțit pătrunde o spumă ușoară de aur. Se umflă, începe parcă să fiarbă, și deodată izbucnește, stropind norii din jur cu o ploaie incandescentă. În spărtură și-a făcut loc o minge uriașă de un roșu întunecat, care se topește încet într-un lac de sânge. Torente rubinii năboiesc, răspândindu-se peste lespezile de marmură mișcătoare ale oceanului. Ghețarii sunt în flăcări. Aburul străveziu, ce plutește deasupra oceanului, a luat și el foc și o clipă cerul întreg e incendiat. În urma vâlvătăii rămâne o masă de aur topit, de necuprins; se leagănă încet, se destramă în fâșii din ce în ce mai subțiri, se pierde în norii vineți. Vântul risipește petale de stânjenei; lungi și delicate petale viorii se așternpeste ghețuri și dăinuie până târziu, sclipind ca niște nestemate, în care joacă flăcări albastre. Ultima pâlpâire s-a stins. N-a mai rămas decât cerga agitată de valuri a ghețurilor moarte. Deasupra ei, cortul de doliu al nopții…

Domn al lumii, soare drag, când te vei întoarce?

24
Tentația aventurii

„Belgica” depăși cercul antarctic în noaptea de 15 spre 16 martie. Era un eveniment de o mare însemnătate și cei de pe bord se pregăteau să-l sărbătorească așa cum se cuvenea.

Evenimentul trecu însă neobservat; norii care acopereau cerul împiedicaseră, timp de mai bine de o săptămână, determinarea poziției vasului.

În sfârșit, în noaptea de 21 martie, pânza lor plumburie se rupse în câteva locuri, lăsând să străbată scânteierea tremurătoare a stelelor. Lapoire urcă pe punte cu instrumentele sale.

A doua zi dimineață, de Gerlache convocă pe membrii corpului științific și pe ofițeri. Cu toții înțeleseră numaidecât că avea să le comunice lucruri însemnate: purta uniforma de gală, cu toate decorațiile, era proaspăt bărbierit și, răspândea un miros ușor de parfum.

Începu prin a face un istoric amănunțit al expediției, stăruind îndeosebi asupra fazei descoperirilor geografice. (Dar despre ipoteza mea cu privire la continentul antarctic de ce nu spune nimic? se irită Arctovski). Vorbea cu plăcere, rotunjind frazele:

— Am ținut să schițez acest tablou retrospectiv, poate puțin obositor pentru unii (aruncă o privire rapidă spre Cook, care tocmai își înăbușea cu palma un căscat), dar necesar după modesta mea părere, întrucât… ne aflăm în pragul celei mai importante faze a călătoriei noastre…

Fața căpitanului se îmbujora. Își duse mâinile la spate și făcu câțiva pași încoace și încolo în spațiul îngust dintre masă și peretele cabinei. Se opri brusc și-și trecu o mână între doi nasturi ai uniformei.

— Domnilor! rosti el, răspicat. Locotenentul Frans Lapoire a izbutit să calculeze poziția vasului. În noaptea trecută la orele 23, ne aflam la 71 grade și 22 minute latitudine, 84 grade și 55 minute longitudine, aproximativ la 1.000 mile depărtare de polul sudic…

Glasul lui de Gerlache tremura ușor:

— …și aproximativ la 300 mile în interiorul cercului polar antarctic. Se opri și sorbi lacom surpriza din ochii celorlalți. Da, domnilor! Prin eforturile bravului nostru echipaj și datorită unei înțelepte conduceri a vasului, am reușit să înfrângem toate obstacolele, să ocolim toate primejdiile și să ajungem în fața porții, dincolo de care se ascunde măreața

taină a Antarcticii! Întinse mâna înainte: James Cook a ajuns în anul 1774 până la 70 de grade și 10 minute latitudine sudică. L-am depășit! Alții au ajuns mai departe: Wedell în anul 1823 a atins 74 grade și 15 minute latitudine sudică, James Clark Ross în anul 1842 a izbutit să ajungă până la 78 grade, 9 minute și 5 secunde. Trebuie să-i depășim și pe ei! Să înaintăm mai departe, cât mai departe, până la… în sfârșit, atât cât va îngădui Providența să cucerim din tărâmurile misterioase ale polului. Va fi o luptă grea, dar voința noastră e destul de oțelită, ca să cucerim victoria! Desfăcu larg brațele: Dragii mei camarazi! Sunt convins că nu am făcut decât să exprim ceea ce gândiți de fapt cu toții. V-am chemat mai ales, pentru ca în această clipă solemnă să ne unim sufletele într-o rugăciune pioasă către cel care ne conduce destinele și să jurăm…

— Hâm! făcu gros Arctovski.

— Ați spus ceva, domnule Arctovski? se întoarse spre el de Gerlache, încruntându-se ușor.

— Hâm! nu… Aș fi vrut să spun, dar aștept să terminați.

— De ce? Dar vă rog! Aveți cuvântul! Într-o chestiune atât de importantă trebuie să ne spunem fiecare părerile!

Geologul își drese iar glasul și începu să-și pieptene barba cu degetele rășchirate, vrând parcă să culeagă din desișul ei stufos cuvintele de care avea nevoie.

— În primul rând, fiind ateu convins, nu-mi pot uni sufletul în nicio rugăciune. În al doilea rând, atingându-mi cu prisosință scopul propus în clipa când m-am hotărât să particip la expediția „Belgicăi”, și anume de a strânge material și date în sprijinul unei ipoteze științifice, concepute de mine încă în anul 1884… Geologul se opri și inspiră adânc: …ipoteză astăzi pe deplin confirmată, cu privire la structura geologică a continentului antarctic, dar pe care dintr-o regretabilă omisiune nu ați amintit-o în… în…

Degetele greblau nervoase în fuiorul bărbii. Se opriră, dintr-odată: cuvântul era găsit. Mai trecură câteva clipe până ce geologul se hotărî să-l pronunțe cu o neașteptată tresărire sarcastică în glas:

— …în „discursul” dumneavoastră!… Așadar cum spuneam, sarcina științifică ce mi-am propus-o fiind îndeplinită, îmi permit să consider cu indiferență și sub toate rezervele scopul expediției dumneavoastră, despre care nu ați binevoit să-mi comunicați nimic până acum, nici în corespondența ce-am purtat-o înainte de plecare, nici în cursul călătoriei.

Lupta cu Wedell și Ross nu mă interesează, așa cum nu mă interesează cursele de cai! Atât am avut de spus!

În tăcerea grea care se lăsase, se auzea și mai lămurit trosnetul sloiurilor sfărâmate de flancurile vasului. De Gerlache deschisese gura, părând că vrea să spună ceva, dar rămase cu ea deschisă, cu fața împietrită, cu ochii mari, îndreptați asupra geologului. Mâna sa albă trăgea în neștire de unul din bumbii de aur ai uniformei.

Racoviță n-ar fi avut nimic de obiectat la cele spuse de Arctovski, dar comparația făcută de geolog în încheiere și tonul său disprețuitor îi stârni dintr-odată indignarea:

— Auziți! Nu-l interesează cursele de cai! Consideri, domnule Arctovski, că nu e de demnitatea dumitale de savant să te intereseze?

— Exact!

— Îl auziți? Exact! Precis! Cu o aproximația de o miime de milimetru! Bravo! Te felicit!

Vorbea din ce în ce mai tare și cu cât vorbea mai tare simțea cum i se risipește supărarea. Și totuși geologul zgândărise în el o iritație mai veche, pe care nu se putea stăpâni să n-o dea la iveală:

— Ar trebui să te duci la curse, dragul meu coleg! continuă el, compunându-și o voce blajină. Cât mai des! Ți-aș prescrie chiar o cură. Ca să-ți mai lărgești orizontul științific! Să-ți mai arunci privirile și dincolo de pereții boxei dumitale profesionale!

Bătăi puternice din palme îi acoperiră ultimele cuvinte. Aplauda de Gerlache. „Semn prost!” își spuse Racoviță. Se întoarse spre prietenii săi: Cook era încruntat, Amundsen îi ocoli privirea.

Deodată, avu sentimentul nelămurit că făcuse o eroare, dar nu știa încă unde.

— Aș avea și eu câteva observații cu privire la cele spuse de comandant, vorbi Cook. Problema înaintării spre sud în anotimpul în care ne aflăm nu e chiar atât de simplă. Ea pare cu atât mai puțin simplă aceluia care are în urma sa o experiență arctică. În călătoriile mele la Polul Nord am putut observa canale lungi în banchiză, prin care vasele puteau naviga mult mai ușor decât noi în momentul de față. Aceste canale se datoresc unor puternici curenți marini, care din nefericire lipsesc în Antarctica. Am văzut cu toții că numai furtunile izbutesc să desfacă încleștarea ghețurilor și să ne deschidă calea. Ce se va întâmpla când vom pătrunde mai adânc în banchiză? Nu se

va închide ea în urma noastră, prinzându-ne ca într-o închisoare, lăsându-ne în voia soartei, pradă teribilei ierni polare?

Trase un scaun și se așeză. Își pironi privirile în tavan și începu să silabisească rar, cu vizibilă satisfacție, ca și cum ar fi citit niște cuvinte scrise pe bârnele groase de stejar:

— „Indolența!" Da, asta e formula! „Indolența banchizei antarctice". Îl privi atent pe Racoviță: — …Ea ar trebui să ne dea de gândit. E mai actuală pentru noi indolența gheții care înconjoară „Belgica", decât impetuozitatea cailor de curse!

— S-ar putea vorbi mai de grabă de indolența anumitor membri ai expediției noastre! aruncă peste umăr de Gerlache. Dumneata ce părere ai, Amundsen? Ești un om curajos. Ai dovedit-o până acum cu prisosință, o vei dovedi și-n lupta ce o vom duce pentru cucerirea polului. Mă pot bizui pe dumneata?

Primul ofițer părea că privește cu atenție mănușa de pânză îmblănită pe care o ținea în mână. Lui Racoviță nu-i scăpă o umbră care-i trecuse peste față. Cu un zâmbet abia schițat în colțurile gurii, ridică ochii:

— Domnul comandant vrea să mă măgulească. Curajul e bun și frumos, dar mai avem nevoie și de alte lucruri. În primul rând, de strategie, de calculele statului major al expediției.

Două cute adânci se săpară în jurul gurii căpitanului, îmbătrânindu-l dintr-odată. Vorbi obosit, fără să-l privească pe primul ofițer:

— Și care sunt calculele dumitale?

— După părerea mea, un vas, care-și propune să atace în pragul iernii banchiza antarctică, riscă să fie prins între ghețuri și strivit. Ce șanse am avea să ne salvăm? Prea puține! Să așteptăm o expediție de ajutor? Zadarnic. Nimeni nu știe unde ne aflăm. Și atunci? Se pune întrebarea: Ce condiții trebuie să îndeplinească o expediție antarctică pentru a obține rezultatele dorite de dumneavoastră? Lovi în masă cu mănușa: Trebuiesc depozite de alimente, trebuiesc stabilite puncte de sprijin, încă în timpul verii, de-a lungul traseului pe care-l vor urma iarna exploratorii. Sunt convins că o asemenea expediție trebuie să fie alcătuită din două vase: unul să rămână ancorat într-un punct de sprijin, iar celălalt să înainteze în banchiză. Și mai trebuie… Râse fără zgomot. Mai trebuiesc multe lucruri! Nu le avem, așa că e inutil să vorbim acum de ele.

— Poate că și expediția noastră e inutilă! făcu căpitanul. Haide, spune-o și pe asta!

— Departe de mine să cred așa ceva! Expediția „Belgica” îndeplinește o funcție nobilă!

— Ce noblețe mai poate avea misiunea noastră, dacă fugim ca niște lași? Tocmai acum, când ne aflăm în fața ultimei redute a Antarcticii?

Amundsen mototoli mănușa și o aruncă pe masă.

— Cum se poate să nu înțelegeți, domnule căpitan? Noi alcătuim hărți geografice și oceanografice, semnalăm trecătorile cele mai prielnice și golfurile cele mai sigure, perioadele când bântuie furtunile cele mai primejdioase și regiunile unde sub valuri se ascund stânci perfide. Acolo pe unde noi înaintăm, rătăcind în necunoscut, alții vor trece ca pe moșia lor… Continuă, în șoaptă: Noi pregătim viitorul! Poate exista o misiune mai nobilă decât asta?

Racoviță tresări. Primul ofițer îl privea stăruitor, parcă i s-ar fi adresat lui anume: Poate că ne vom întoarce cu o nouă expediție. De ce să nu fim tot noi aceia care…

De Gerlache împinse cu zgomot scaunul și se ridică în picioare.

— Am motive să mă îndoiesc de utilitatea unei colaborări viitoare între noi, domnule prim ofițer! Pe scurt: ce propui dumneata?

— Să ne întoarcem spre nord și să iernăm la Yankee-Harbour sau într-unul din golfurile libere ale insulei Deception. Să pornim din nou la asalt în primăvara anului viitor. Până atunci, oamenii de știință ar putea debarca în insulele Statului. După părerea mea, se găsește acolo un câmp vast și încă neexplorat de cercetări zoologice și antropologice.

— Excelentă idee, Amundsen! strigă Racoviță. Eu sunt pentru!

De Gerlache se întoarse spre el, măsurându-l din cap până-n picioare, ca și cum ar fi fost mirat că mai este acolo. Trăgându-și nervos bumbul de la uniformă, se întoarse spre Danco:

— Și tu, Emil? Ce ai de spus?

— Pe mine nu m-ar intimida pericolele și nici… Rămase o clipă pe gânduri și adăugă, sfiindu-se parcă: Nici moartea. Dar perspectiva morții fără sens nu mă atrage.

— Vorbe! Vorbe!

Fața lui Danco se încreți.

— Ai dreptate, Adrien! Să-ți răspund mai clar: sunt în totul de acord cu planul lui Amundsen!

Căpitanul ridică din umeri și, întorcând spatele celorlalți, se apropie de Lapoire și-i puse mâna pe umăr:

— Înțeleg ce se petrece în sufletul tău, dragă Frans! Nu te descuraja!

Locotenentul făcu o mutră nedumerită.

— Nu am de ce să fiu descurajat, Adrien! Găsesc că propunerile lui Amundsen sunt foarte raționale. Ar trebui să înțelegi și tu…

— Să înțeleg? Ce să înțeleg? strigă căpitanul, dându-se un pas înapoi. Își agață privirile de fiecare din cei aflați în cabină, ca și cum ar fi așteptat de la ei un sprijin. Se apropie iar de locotenent și-l prinse de braț: Nu-ți dai seama ce vorbești, Frans! Amintește-ți de discuțiile noastre, de planurile noastre!

— Îmi amintesc, spuse Lapoire, moale. Dar în momentul de față trebuie să recunosc că am greșit amândoi. Propun să ne întoarcem în patrie. Vom începe pregătirile pentru o nouă expediție. Echipament nou, mai perfecționat, două vase! Cum spunea Amundsen…

— N-am spus asta! se opuse primul ofițer. Trebuie să ducem la bun sfârșit ceea ce am început. Cât despre o nouă expediție… avem o tristă experiență… ea nu se încheagă cât ai bate din palme!

— Nu sunt chiar atât de pesimist ca dumneata! spuse Lapoire.

De Gerlache își acoperi fața cu palmele.

— Vă rog, domnilor! se auzi, înăbușit, glasul său. Vă rog! Să lăsăm acum discuțiile! Ne vom aduna mâine din nou și vom stabili definitiv ce ne rămâne de făcut! Apoi, clipă o clipă de tăcere, fără să-și descopere fața: Nu vă mai reține!

Abia când zgomotul de pași al celor ce părăsiseră cabina se stinse, de Gerlache privi în jur, cercetând fiecare ungher, ca și cum ar fi vrut să fie pe deplin convins că e cu desăvârșire singur. Avea ochii înroșiți. Pe obraji îi stăruiau dâre de lacrimi. Cu un efort se ridică și începu să se plimbe agitat prin cabină, trăgând în neștire de unul din butonii de aur de la uniformă. După un răstimp, se opri în dreptul ochiului rotund al hubloului, părând a asculta latent scrâșnetul neîntrerupt al ghețurilor pe ocean. Cu o strâmbătură de mânie, smuci nasturul cu violență sporită. Brațul se izbi de peretele cabinei: rămăsese cu nasturul în mână. Își descheie repede uniforma, o scoase și o aruncă pe un scaun. Trase sertarul mesei și scoase din el un caiet gros, pe care-l puse cu grijă pe masă. Se așeză și deschise caietul. Rămase multă vreme cu capul în palme, contemplând foaia albă da hârtie velină. Într-un târziu, luă tocul și începu să scrie:

„Asemenea eroilor din poveștile scandinave, zeii ne supun unor încercări supranaturale. Pătrundem într-o lume nouă, nu pentru a trezi vreo Walkirie

adormită, ci pentru a smulge Antarcticii albe câteva din secretele ei, păzite cu gelozie. Furtuna a deschis banchiza în fața mea, spre sud. Orice alte considerații sunt respectabile, poale chiar înțelepte, dar eu sunt marinar înainte de toate: nu pot rezista tentației de a pătrunde mai departe. Fie că voi străbate banchiza, fie că voi fi oprit în drum, trebuie să încerc aventura…"

Pe măsură ce scria, fața i se însenina. Încheie cu câteva trăsături energice de condei.

Pe bordul S.M. „Belgica".
22 martie, ora 12 dimineața
A. de Gerlache de Goméry.

Parcurse cu atenție rândurile și adăugă câteva virgule. Mai zăbovi o vreme aplecat peste masă, mângâind cu ochii pagina scrisă, apoi se trânti pe pat și rămase așa, cu mâinile sub cap, cu ochii în tavan, gânditor.

Pe ocean, vântul își amesteca vuietul cu gemetele și scrâșnetele valurilor de gheață plutitoare.

25
„Fiat voluntas tua!”

Consfătuirea, anunțată de de Gerlache, nu avu loc nici a doua zi, nici în ziua următoare. Căpitanul își petrecea vremea pe punte, sau pe dunetă, alături de primul ofițer, sau în cabina de comandă, unde se cufunda în cercetarea hărților. Putea fi găsit și în sala mașinilor, unde se interesa îndeaproape de situația depozitelor de cărbuni și de starea în care se aflau cele două motoare. Coborî împreună cu Amundsen în cală, unde examină îndelung lăzile cu provizii și echipamentul de iarnă: primul ofițer nu înțelegea prea bine rostul acestei cercetări, care mai fusese făcută, odată, cu toată minuțiozitatea, de el și de căpitan, în urmă cu două săptămâni. La prânz și la cină, de Gerlache apărea ostenit, tras la față, mereu încruntat și închis în sine. Răspundea monosilabic la întrebările celorlalți; atunci când Lapoire îi aminti cu ceva mai multă insistență că trebuie luată o hotărâre cu privire la desfășurarea viitoare a expediției, căpitanul se îngălbeni dintr-odată și izbi cu pumnul în masă:

— Destul, Frans! Am înțeles! Voi proceda în consecință atunci când voi crede că e momentul potrivit!

Apoi, fulgerându-i dintr-o privire pe toți ceilalți: Asta o spun și pentru dumneavoastră, domnilor!

Mai sorbi o lingură cu supă. Fața i se contractă de dezgust, ca și cum ar fi înghițit o poțiune amară. Trânti cu zgomot lingura în farfurie, își smulse de la gât șervetul și-l aruncă pe masă, se ridică și părăsi încăperea fără un cuvânt.

În aceeași seară, Racoviță se găsea în laborator, unde își clasa materialele recoltate în ultimele săptămâni. Din cabina alăturată – cabina căpitanului – se auzea zvon de voci mânioase. Iritat de zgomot, își întrerupse munca și hotărî să se ducă la culcare. Chiar în clipa când ieșea din laborator, ușa cabinei căpitanului fu trântită cu violență și Lapoire se lovi de el, piept în piept.

— Ce, ești chior? strigă acesta. Nu vezi unde mergi? Recunoscându-l, se retrase lângă perete și încercă să zâmbească. Dumneata erai!… Îți prezint… scuzele mele!

Se îndreptară spre cabinele lor. După o clipă de tăcere, Lapoire izbucni:

— …Nu te mai poți înțelege cu el!… Am încercat iar… Dacă ai ști! Îl prinse de braț și-i șopti la ureche: I-am promis că voi vorbi cu Galvay! E

prieten cu primul ministru! Îi poate obține decorații, avansare!… Nici nu vrea să audă! M-a dat afară!

— Bine ți-a făcut! Un de Gerlache de Goméry să fie avansat prin intervenții de culise! Nu-l cunoști!

— Și atunci ce ne facem? Vom pieri printre ghețurile astea! Îl prinse și mai strâns de braț pe Racoviță. Ce ne facem? Suntem tineri! Mai avem atâtea… De emoție se înecă. Ochii îl sclipeau…atâtea… șanse! Nici nu-ți dai seama!

— Îmi dau seama! spuse Racoviță, bătându-l pe umeri. Hai, liniștește-te! Du-te și te culcă, încearcă să dormi! Totul se va aranja! Noapte bună!

De fapt era și el destul de îngrijorat. Se zvârcoli până târziu în așternut, ascultând gemetele carenei, de care se izbeau, fără contenire, bolovanii de gheață, azvârliți de valuri. Și vântul părea că sporise în intensitate. Se apropia furtuna.

*

…Se rostogolea din ce în ce mai repede pe povârnișul unui munte de gheață. Zadarnic încerca să se prindă cu mâinile de suprafața netedă ca sticla. Aluneca vertiginos către malul unde se auzeau plescăind valurile oceanului. Deodată, tocmai în clipa când era să se prăvălească în apă, se simți ridicat la o înălțime amețitoare: ghețarul se răsturnase și acum el se rostogolea pe pantă la fel de repede, în direcția contrară, până când un bloc de gheață îl opri brusc în loc…

În cădere, se lovise rău. Durerea îl făcu să se trezească și să deschidă ochii, buimăcit. Tavanul cabinei luase locul peretelui, iar peretele se prefăcuse în dușumea; ochiul hubloului juca înnebunit, când în dreapta, când în stânga; scaunul prinsese viață și alerga dintr-un colț al încăperii în celălalt. Racoviță se prinse instinctiv de marginea patului ca să nu cadă.

Își lăsă jos picioarele, dar și le trase repede înapoi: și le cufundase până la glezne în apă. „Naufragiu!… îi străfulgeră în minte, apoi ca un curent electric în întreg corpul: Laboratorul!”

Ieși pe coridor pe jumătate dezbrăcat. Pășea anevoie prin apă, ținându-se de pereți. Lângă scară se lovi de Amundsen.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

— Furtuna! S-a spart depozitul de cărbuni de pe punte!

Când deschise ușa laboratorului, nu văzu decât microscopul răsturnat pe masă și hârtiile sale, înotând în apă, pe jos. Sări să le strângă și atunci

observă că în nișa din colț stătea încovoiat pe un scaun un om, dormind parcă, sprijinit cu fruntea de niște borcane pe care le cuprinsese strâns cu brațele. Tangajul îl făcea să alunece, cu borcane cu tot, deasupra măsuței de metal; numai pereții înguști ai nișei îl împiedicau să cadă.

— Danco! Ce e cu tine? Trezește-te!

Niciun răspuns: locotenentul era alb ca varul și horcăia. Racoviță își lipi urechea de pieptul său: inima zvâcnea grăbit, urmau apoi pauze lungi, înspăimântătoare…

Călcând peste notițele răspândite pe jos, Racoviță se repezi să-l cheme pe Cook.

Un ceas mai târziu, după ce Racoviță și Cook îl transportaseră în pat și doctorul îi făcuse o injecție cu cafeină, Danco respira mai liniștit, și inima sa își recăpătase ritmul normal. Deschise ochii și își privi îndelung prietenii, căznindu-se parcă să-i recunoască. Deodată tresări și încercă să se ridice, sprijinindu-se în mâini:

— Borcanele!

— Te rog, Emil, nu te agita!

— Sunt în siguranță?

— În siguranță! N-avea grijă! Fă-mi te rog plăcerea și întinde-te!

— Ce ai în ele, Raco? Piese importante?

— Câteva organe interne ale xifiei! Crede-mă, nu merita să…

— Prezintă importanță?

— Destulă, dar…

— Lasă! E bine așa!

Cu un suspin, Danco își lăsă capul pe pernă.

*

Depozitul de cărbuni de pe punte era o baracă ridicată puțin înaintea plecării din Harbourton, în scopul de a adăposti o parte din combustibilul care nu mai avea loc în cală unde, așa cum se întâmpla de multe ori în asemenea împrejurări, fuseseră îngrămădite o mulțime de obiecte – butoaie cu ulei, lăzi cu conserve, echipament – care depășeau planul de încărcătură inițial al vasului.

Furtunile, prin care trecuse „Belgica”, șubreziseră construcția aceasta, întocmită în pripă, umezeala făcuse să putrezească scândurile, izbiturile valurilor le desfăcuseră pe nesimțite din încheieturi. Un val uriaș smulsese în ultima noapte unul din pereții laterali. Prin deschizătură, cărbunii se

rostogoliseră pe punte și astupaseră gurile de scurgere. În condițiuni normale, urmările unui asemenea accident ar fi fost înlăturate destul de repede de un dulgher și de o echipă de marinari, care ar fi strâns cărbunii de pe punte și i-ar fi adunat din nou în depozit. În timpul unei furtuni năprasnice, la 72 grade latitudine, în interiorul cercului antarctic, situația se prezenta cu totul altfel.

Nemaigăsind făgaș de scurgere, valurile năboiau prin tambuchiu în interiorul navei, inundând cabinele; pe punte apa se solidifica repede, alcătuind o carapace de gheață din ce în ce mai groasă.

Marinarii se împărțiră în două echipe și începură lucrul. Nu trecuseră însă nici trei ore de când prima echipă urcase pe punte și ea trebui să fie schimbată. Furtuna, din ce în ce mai puternică, azvârlea pe punte mase enorme de apă, care măturau oamenii de la locurile lor ca pe niște jucării. Cei ce lucraseră la desfundarea găurilor de scurgere erau istoviți și buimaci; fiecare din ei suferise contuzii și avea nevoie de ajutor medical: pe Koren, un val îl izbise cu capul de catarg. Din întreg echipajul, singurii care se pricepeau la tâmplărie erau Tollefsen și Somers. Mecanicul nu putea fi scos din sala mașinilor, (de o zi și o noapte, nici el, nici van Rysselberghe nu urcaseră în cabină). Rămânea Tollefsen. Cât timp putea acesta să reziste pe punte singur? Mellaerts îi propuse să coboare împreună cu cei din prima echipă să se odihnească. Bătrânul marinar vru să-i răspundă ceva, dar un val îi acoperi pe amândoi.

— Îngrijește de țâncii tăi! răcni norvegianul, după ce valul trecuse. Mie adu-mi numai o frânghie să mă leg de catarg și spune-i lui Michotte să-mi pregătească pe deseară o cană de punș fierbinte!

Din ce în ce mai înalte se ridicau în jurul vasului valurile, căzând apoi asupra „Belgicăi”, cu bubuituri teribile. Toți cei ce lucrau pe punte fură legați cu frânghii de catarge și de balustradă, ca să nu fie azvârliți peste bord.

Vestea că „Belgica” trecuse de mai multe zile cercul antarctic și că există posibilitatea unei iernări în banchiză stârni mari frământări printre marinari. Accidentul de pe punte și corvezile care-i urmară înfierbântară și mai mult spiritele.

— Cât despre mine, mă duc și la dracul! strigă Dufour. Cu o singură condiție!

— Și care-i aia? întrebă Knudsen.

— Să fie și acolo mări și oceane. Pe valuri știu să mă descurc, numai banchiza asta nu prea îmi miroase bine! Se zice că prinde vasul între ghețuri și mi ți-l strânge până ce… Trânti cu palma în masă: Pac! îl turtește ca pe o cutiuță de chibrituri!… Ce te faci atunci, pruncule? Strigi după mămica să vie să-ți aducă alte perne, căci cele de gheață nu-ți plac, ai?

— Vorbești aiurea! interveni Michotte. Domnul căpitan știe ce face! Cum ne-a adus nevătămați până aici, așa o să ne ducă și înapoi.

— O să ne ducă! O să ne ducă! îl îngână Koren de pe unul din paturi, ridicându-și cu un geamăt capul bandajat. Mai bine ți-ai căuta de cratițele tale, Michotte, decât să-ți bagi nasul în treburi marinărești! Du-te mai întâi pe punte și pe urmă vino să vorbești!

— Ba mă duc la bucătărie! N-am timp de pierdut cu un neisprăvit ca tine! strigă Michotte, îndreptându-se spre ușă. Vezi numai să nu vii ca ieri să-ți bagi nasul prin oale și să mai te guduri să-ți pun deoparte o bucățică bună!

— Ai brodit-o, pruncule! clătină din cap Dufour. Te-ai stricat cu bucătarul! Nu te invidiez!

— Ce-mi pasă de bucătar? Koren sări de pe pat. Vreau să știu unde mergem? Când o să ne întoarcem acasă? Se aude că vor să se ducă la Polul Sud! Eu unul nu merg la Polul Sud! Nici în banchiză nu-mi convine să iernez. Ne așteaptă noaptea polară! Ce știți voi ce-i aia? Trase de sub pernă un portofel ros, scoase din el o hârtie și o despături. În contract scrie așa: *„…pentru doi ani pe vasul „Belgica”, care va naviga în regiunile antarctice…”* Va naviga! Nicio vorbă de Polul Sud, de banchiză și de toate drăciile care se zvonesc de un timp încoace. De ce nu se țin de contract dumnealor? Și de ce…

Vasul se prăvăli brusc pe o coastă. Oamenii, luați fără veste, se rostogoliră unii peste alții. Lampa suspendată de tavan se lovi de o grindă și se sparse cu pocnet de pistol. Dufour se repezi să desprindă lampa din cârlig și să atârne în locul ei o lampă de rezervă.

— V-a plăcut? râse el. Ca în scrânciob la bâlciul din Anvers.

— Ce să ne placă? mormăi Knudsen. Mie nu-mi place de fel! Am mai trecut odată printr-așa ceva în Marca Nordului și mi-a fost destul!

— Numai că asta, așa cum o miros eu, abia a început!

— Așa-i! Abia și-a dezmorțit nițeluș oasele! Să vezi mâine ce dans o să pornească

— Ehehei!

— Dar tu ce spui de toate astea, Karl? se întoarse Dufour spre Wiencke, care era așezat pe patul lui, cu capul în mâini. Tânărul dădu din umeri:

— Ce să spun? Cum ne-o fi norocul…

— El nu mai spune mimic! hohoti Dufour. Și-a lăsat limba amanet în peștera olandezului!

— Ascultă, Karl! spuse Knudsen Ce ar fi să vorbești cu profesorul?

— Ce să vorbesc cu el?

— Păi, să-l întrebi cum stau lucrurile. Trebuie să știe mai bine! Să-l iscodești ce crede el, ce cred ceilalți… ăștia… savanții. Lor le place cum devine cazul cu expediția noastră?

Wiencke se întorsese spre el și-l privea atent. Knudsen se așeza pe pat.

— Haide, Karl, du-te și vorbește până nu urcăm iar pe punte! Mă duc și eu să mă sfătuiesc cu Amundsen! Ce dracu', nu mai putem sta așa, cu brațele încrucișate! Avem și noi un cuvânt de spus aici pe vas!

Wiencke se ridică:

— Mă duc la profesor!… Să știi că mă duc! Făcu câțiva pași și se opri în mijlocul cabinei. Vorbi ca pentru el: „Mare nătărău mai sunt!… De la început trebuia să…"

— Dacă-ți spun eu, Karl! îi dădu ghes Knudsen. Haide, nu mai pierde vremea!

— Nu!… Nu mai pierd nicio clipă! încuviință Wiencke și păși mai departe, grăbit, către ușă.

*

Ca niciodată s-au năpustit urdiile vântului pe ocean. Spulberă sloiurile, dau frâu liber valurilor să-și dezlănțuie furia mocnită. Lespezi imense de gheață, icebergi rătăciți zboară la orizont, sub norii de smoală.

Printre ei, gonește ca o nălucă albă „Belgica".

A ajuns pe creasta unui val și o clipă pare că șovăie… În fața ei se deschide o prăpastie fără fund, în adâncurile căreia clocotesc bulboanele negre… Acum și-a plecat etrava și se încumetă spre abis…

Parcă ți-a dat cineva un pumn în stomac. Fără voie închizi ochii. După o clipă cutezi iar să privești: în fața ta nu mai e decât un zid de ape vinele, înalt până la cer; sus, pe creastă, icebergul, pe care l-ai văzut mai înainte în depărtare, e cât un pescăruș, gata să-și ia zborul.

O liniște ciudată te-a cuprins pentru o frântură de clipă, atât cât te afli în acest fund de văgăună a apelor. Privești peretele lichid ce-ți stă înainte și ți

se pare că vasul va trece prin el, către fund: poate că în îndrăzneala sa nesăbuită va sfâșia hlamida de spume și se va avânta către palatele trandafirii ale mărgeanului, cu firide delicate și turnuri, printre care își joacă meduzele clopotele verzi și străfulgeră pești de argint; apoi mai departe, pe lângă corăbiile scufundate de veacuri, acoperite cu scoici și păienjeniș de alge; și mai departe, acolo unde niciodată n-a pătruns o rază de soare, unde înoată fără zgomot vietăți cu ochi enormi, răspândind în jur o stranie lumină; și dincolo de ele, spre zonele netulburate ale tăcerii, unde împărătește pacea dintru început.

O clipă a durat totul, doar o clipă… Oceanul își saltă mânios umărul și vasul geme, scrâșnește, gata să se frângă și-și ridică, tremurând din toate încheieturile, prova, pornește iar, trudnic, urcușul pe coama valului. „Ai să pieri! Zadarnic! E zadarnic!” zumzăie, în zbor, în juru-ți făpturi nevăzute, fâlfâind aripi de vânt; zumzetul crește, devine urlet; cumplit urlă vijelia, răvășindu-și pletele în jurul vasului; în ele te înfășoară și te biciuiește necruțătoare, până ce, buimăcit, nu mai auzi nimic, nu mai vezi nici coloanele de spumă prăbușindu-se de amândouă părțile vasului; doar albele păsări ce vă sunt tovarăși de drum, îți nălucesc prin fața ochilor și pier; cârâituri, țipete ascuțite sparg mugetul, neîntrerupt, ca o chemare, ca un îndemn: „Pe aici, înainte! Nu șovăi! Nu te teme! Acesta e drumul!…”

Lângă cârmaci, stătea un om pe care rafalele de zăpadă, amestecate cu grindină, și pachetele de apă ce cădeau, bubuind, în jurul lui, nu-l puteau urni din loc. Sub borul lăsat în jos al pălăriei ceruite, ochii verzi sclipeau sălbatic.

— Atenție! Johansen! Virează!

Muntele de gheață, cu care „Belgica” era să se întâlnească pe creasta valului, alunecă la babord, învârtindu-se în jurul său, și pieri în întuneric.

Omul coborî de pe dunetă și se îndreptă spre tambuchiu. Ceva mai târziu bătu în ușa cabinei căpitanului și intră.

— Ceva nou pe punte, domnule Amundsen? Chiar acum mă pregăteam să urc!

— Vă rog, numai o clipă! Am să vă fac o comunicare!

— Ascult!

— Diseară, la cină, voi aduce la cunoștința echipajului situația în care ne aflăm. De asemenea și faptul că eu, împreună cu ceilalți ofițeri și cu

membrii corpului științific, ne declinăm orice răspundere în eventualitatea că „Belgica” ar continua să înainteze spre sud!

— Aha! Rebeliune pe bord!

— Nu, domnule comandant! Refuzul de a duce 19 oameni la catastrofă!

De Gerlache părea că scrutează prin ochiul hubloului întunericul de afară. După un răstimp, se întoarse brusc:

— Mâine înaintea prânzului, vom hotărî definitiv ruta vasului. Ești mulțumit?

— Mâine va fi prea târziu. Dacă vântul scade, sau își schimbă direcția, cel mai târziu într-o oră, ghețurile se vor uni în spatele nostru. Vom rămâne închiși în banchiză.

Căpitanul privea iar prin hublou, dând din umeri, mormăind cuvinte nedeslușite, parcă ar fi stat de vorbă cu un interlocutor nevăzut, aflat afară, în întuneric.

— Voi da ordin mâine dimineață să se schimbe direcția vasului spre nord-nord-vest. Ești mulțumit?

— Mâine poate fi prea târziu.

— Astă-seară atunci! Ești mulțumit? De Gerlache se repezise la primul ofițer cu fața răvășită de mânie, și-l împingea spre ușă, răcnind: Ești mulțumit? Ești mulțumit?

*

— …Lucrurile sunt pentru noi destul de limpezi, dragă Karl, îi spuse Racoviță marinarului, care stătea lângă ușă, în picioare. Am adunat un material științific prețios, care nu trebuie să se piardă. Nici viețile noastre nu trebuiesc primejduite fără rost. Aceasta nu e numai părerea mea, ci și a colegilor mei și a ofițerilor. Sunt convins că domnul căpitan va pricepe situația: e un om inteligent, un marinar cu experiență.

Marinarul se tot muta de pe un picior pe altul, nehotărât. Făcu un pas, apoi încă unul, până ajunse în dreptul mesei. Scoase din buzunar mâna făcută pumn și o sprijini de masă. Desfăcu pumnul și trase repede înapoi mâna, lăsând lângă microscop un obiect strălucitor.

— A! Ai vrut să-mi arăți lanțul ăsta? E foarte frumos! exclamă Racoviță. Da! Da! Aur curat! Ce original sunt împletite plăcile și inelele! Și ce semne bizare pe plăci! Trebuie să fie un lucru foarte vechi. Cred că nu e o imitație. Și chiar dacă ar fi, tot frumos rămâne… Se întoarse spre marinar și-i întinse

lanțul: Ai să le faci celor de acasă o mare bucurie! L-ai cumpărat de ocazie într-un port?

Wiencke îi respinse mâna.

— Nu l-am cumpărat. Și… vă rog să-l păstrați dumneavoastră!

— Să-l păstrez eu? De ce?

— Nu e al meu.

Racoviță aruncă o privire nedumerită asupra lanțului și-l lăsă repede pe masă.

— Atunci… al cui e?

— Păi… să vedeți… E al olandezului.

— Cum, cum? Ce tot vorbești?

Wiencke încuviință de câteva ori, numai din cap, cu hotărâre. Deodată se încruntă.

— Dumneavoastră sunteți sigur, sigur de tot, că pornim înapoi spre nord?

— Sigur nu poți fi de multe lucruri în lumea asta!… Și ziceai că lanțul e al olandezului? Unde l-ai găsit?

Trecură câteva clipe de tăcere. Wiencke își încreți fruntea, căznindu-se parcă să-și aducă aminte de ceva. Deodată tresări și întoarse capul spre ușă, dincolo de care se auzea un foșnet.

— …Ei, spune, unde?

Marinarul se trase mai aproape de el.

— Am să vă spun tot, tot! șopti el repede. Dar n-o să mai spuneți nimănui? Numai câteva zile, pe urmă va afla toată lumea! Îmi făgăduiți?

— Pe cuvântul meu de onoare!

O bătaie în ușă îi făcu să se întoarcă. În laborator își făcu intrarea Lapoire. Privi mirat către Wiencke:

— Aici erai? Te caută Mellaerts! Trebuie să urci cu echipa de schimb pe punte! Aruncă o privire rapidă asupra lanțului de aur de pe masă, apoi i se adresă lui Racoviță cu o voce ușor alterată: Mă întorc într-un sfert de oră! Am să-ți dau noutăți în legătură cu chestiunea care ne interesează. Haide, Wiencke! După ce închise pe dinafară ușa laboratorului, îi șopti marinarului: Ai vorbit ceva?

— Nu, domnule locotenent, făcu pe un ton vinovat Wiencke. Deodată izbucni: Adică, de ce n-aș vorbi! Se aude că facem cale întoarsă! Și să nu credeți că pe mine mă puteți…

— Ssst! Iute ești la mânie, măi băiete!

— Așa ați spus dumneavoastră, că la întoarcere… reluă Wiencke, cu tonul vinovat de mai înainte.

Lapoire îl întrerupse moale:

— Firește, am spus că la întoarcere… și așa mai departe. Deocamdată însă, nici nu se știe dacă ne vom mai întoarce. Iar dumneata, în loc să contribui la salvarea vasului, nu te gândești decât să zăpăcești oamenii. Ar trebui să fiu supărat…

Wiencke lăsă capul în jos. Lapoire continuă:

— …Ce i-ai spus lui Racoviță?

— Nimic. I-am dat numai lanțul să-l păstreze… Cu mine se poate întâmpla cine știe ce pe punte.

Locotenentul încuviință îngândurat.

— Ai dreptate… S-ar putea întâmpla… șopti el, apoi, repede. Spune, și cu altcineva ai mai vorbit?

— Niciun cuvânt, vă jur!

— Te cred. Acum, du-te! Spor la muncă!

*

Rândurile cărții pe care o citea îi jucau lui Racoviță înaintea ochilor, și mereu trebuia să se prindă de ceva, ca tangajul vasului să nu-l azvârle de pe scaun sau să nu-l izbească de perete. Încercă să-și noteze câteva idei cu privire la cetacee: creionul sărea pe hârtie, desenând hieroglife fără nicio asemănare cu literele alfabetului. Oricum, ar fi fost zadarnic să scrie: era buimăcit de vâjâitul vântului și de trosnetele corăbiei, de clinchetul alarmat al eprubetelor și sticlelor de laborator; capul, prins ca într-o menghine, îl durea îngrozitor; greața îl chinuia, silindu-l să alerge mereu la cuvetă. Pe coridor izbucniră deodată strigăte; mai mulți oameni trecură prin fața laboratorului în goană, făcând să se cutremure dușumeaua sub bocancii lor grei. Racoviță tresări. Duduitul motoarelor, cu care se deprinsese într-atâta că nici nu-l mai auzea, încetase. Sări speriat de pe scaun și deschise ușa.

— Nenorocire, domnule! Un om peste bord! strigă un matroz, care trecea pe lângă el, gâfâind, spre scara tambuchiului.

Racoviță năvăli în cabină, își îmbrăcă la iuțeală mantaua de cauciuc și-și trase pe cap pălăria ceruită. În gura tambuchiului, îl opri Mellaerts:

— Unde vă duceți? Nu e de dumneavoastră pe punte!

— Știu eu ce am de făcut! Cine…

— Wiencke!

Naturalistul îl îmbrânci pe Mellaerts și vru să treacă mai departe.

— Luați măcar asta! spuse șeful echipajului, apucându-l de braț și întinzându-i o cingătoare lată de pânză, de care era atașat un cârlig de metal. Prindeți cârligul de balustradă sau de unul din inelele catargului. Fiți cu băgare de seamă!

Racoviță nu-l mai auzea. Nu-și dădu seama cum ajunsese la tribord, unde se vedeau oameni îngrămădiți lângă balustradă. Johansen îl cuprinse de după umeri și-l ajută să-și prindă de balustradă cârligul centurei. În jurul „Belgicăi" munți înalți, negri se prăbușeau și-și ridicau iar crestele, mereu. În prăpăstiile fără fund se învârtejea, urlând, vântul.

— Acolo! strigă cineva. Acolo e!

Foarte aproape, în dreapta, se auzea prin vuietul furtunii o vibrație, ca a unei corzi de metal încordată la maximum. Racoviță își întoarse privirile într-acolo și văzu linia sondei, care nu mai atârna în voie lângă flancul vasului ca de obicei, ci se întindea oblic, trasă de o greutate aflată undeva, la câteva sute de metri de „Belgica". Încercă să o urmărească prin întuneric; acolo unde ar fi trebuit să fie capătul ei, se străvedea o umbră care se zvârcolea, dispărea sub valuri, se ivea iar la suprafață.

Lângă Racoviță își făcu loc Amundsen. Ținea în mână un colac de frânghie, al cărui capăt era legat cu câteva noduri de centura sa de pânză:

— Ține frânghia, Mellaerts! Dufour, ajută-mă să mă urc…

— Ce vrei să faci, Roald? strigă Racoviță. Dar primul ofițer se și aruncase cu capul înainte în ocean…

— Se apropie de el! Se apropie! Priviți!

— Unde e? Nu se mai vede nimic!

— A dispărut și Amundsen!

— E acolo! Iată-l!

Amundsen înota în direcția lui Wiencke, străduindu-se să ocolească sloiurile, scufundându-se sub apă când simțea venind asupra-i peretele încununat cu spume al unui val. Era acum destul de aproape de linia sondei: vedea pumnii lui Wiencke încleștați de coarda de sârmă. Încercă să se salte deasupra apei, ca să se poată orienta mai bine, dar în aceeași clipă un val îl izbi și-l târî cu el. Urechile îi vâjâiau, se înăbușea; începu iar să înoate… Unde era Wiencke? Ceva întunecat ieși din apă; o frântură de clipă văzu o gură crispată, fruntea de care se lipise părul ud și în spate umbra neagră, amenințătoare, a valului ce se apropia. Calculă la repezeală câte mișcări avea de făcut până acolo și plonjă. Când putu scoate capul la suprafață,

văzu chiar în fața sa linia sondei. Se prinse de ea cu o mână și o întinse pe cealaltă după Wiencke. Îngrozit, văzu cum degetele acestuia se desfăceau încet de pe coardă. Numai o clipă de ar mai ține, o singură clipă! se rugă el. Un val, pe care sclipeau, legănându-se, câteva sloiuri, se apropia… Ar fi trebuit să plonjeze, dar nu mai era timp de pierdut. Se desprinse de sondă și adunându-și toate puterile se avântă spre Wiencke. Orbecăia cu mâinile prin apă, când ceva nemaipomenit de greu se prăbuși peste el și o durere năprasnică îi fulgeră creierii.

Pe punte izbucniră strigăte:

— L-a lovit un sloi!

— Trageți mai repede frânghia!

— Dar Wiencke? Unde e?

— Linia sondei! Dumnezeule!

Coarda de metal se destindea încet, încet, până ce dintr-odată căzu în jos și se alătură carenei.

Când îl ridicară pe punte, Amundsen căzu moale în brațele tovarășilor săi. Dintr-o rană destul de adâncă de la tâmplă șiroia sângele. Îl transportară în cabină, fără ca să-și fi revenit în simțiri.

Un capăt de frânghie, legată de unul din catargele vasului, se agita încoace și încolo; vijelia o încolăcea și o descolăcea pe butucul catargului; părea că o lasă o clipă să se odihnească, dar numaidecât o ridica iar, fluturând-o, asemenea unui braț care pipăie zadarnic văzduhul în căutarea unui sprijin.

Atâta rămăsese din frânghia cu care era legat Karl Wiencke, înainte ca un val să-l fi azvârlit peste bordul „Belgicăi”, în ocean.

*

Amundsen pierduse sânge mult și era foarte slăbit. Când căpitanul veni să-l vadă, avu totuși destulă energie ca să-i convingă pe ceilalți să părăsească pentru câteva clipe cabina.

— Am ținut să rămânem singuri, domnule căpitan, pentru ca să vă reamintesc de convorbirea pe care am avut-o astăzi… și nu știu dacă…

— Nu era nevoie să mi-o amintești…

— Oceanul ne-a dat un avertisment… o victimă… Nu trebuie să mai fie și altele…

— Nu e nevoie să-mi spui nimic. Știu ce am de făcut!

— Sunt convins că sunteți un om de onoare și…

— Acum odihnește-te, întremează-te. „Belgica” are nevoie de dumneata. Pot să-i chem pe ceilalți? Îmi pare rău, trebuie să mă întorc la postul meu. Datoria…

— Datoria! E bine că vă gândiți la ea!

De Gerlache trecu în cabina sa, unde se așeză pe un scaun și rămase așa nemișcat, cu privirile pierdute în gol. Într-un târziu scoase din sertar jurnalul de bord și-l parcurse atent filă cu filă. Când ajunse la ultima pagină, muie condeiul în cerneală și sublinie cu câte o linie groasă fiecare rând. Apoi se ridică de pe scaun, îngenunchie în fața crucifixului atârnat în perete și începu să se roage cu glas tare.

— …Iar mie, păcătosul, iartă-mi, doamne, păcatele mele, cele cunoscute și cele necunoscute de mine! spunea el, tânguios. Ajută-mă, doamne, să îndeplinesc fără șovăire misiunea, pe care tu mi-ai încredințat-o. Dă-mi tărie să înfrunt furia stihiilor și luminează-mi mintea, ca să nu mă rătăcească sminteala și viclenia celor străini de tine și să nu mă abată de la calea dreaptă, pe care tu mi-ai poruncit să merg… Își făcu de câteva ori cruce și încheie cu voce tremurătoare, în timp ce lacrimi îi izvorau din ochi: *Fiat voluntas tua! Amen!*[57]

Ieși din cabină, ușurat. Pe coridor îl întâlni pe Racoviță. Alb ca varul la față, cu trăsăturile descompuse, cu umerii încovoiați, naturalistul trecu pe lângă el, ca și cum nu l-ar fi văzut. Amintirea lui Wiencke trecu o clipă prin mintea căpitanului, ca o împunsătură: o alungă repede. În dreptul cabinei marinarilor, de unde se auzeau voci mânioase, se opri. „Cu ăștia voi avea de furcă!” își spuse el, cu oarecare neliniște și porni mai departe, din ce în ce mai îndârjit. Când ajunse pe punte, vijelia îl cuprinse din toate părțile, un val se nărui în fața lui fără veste și-l târî, izbindu-l cu putere de șalupa atașată la babord. Se încovoie gemând, dar se îndreptă repede din mijloc, mușcându-și buzele, mânios pe sine, pentru că se lăsase o clipă învins de durere. Căută să se închipuie mergând la atac împotriva unor fantasme vrăjmașe, nemăsurat de puternice și crude; era singur în noapte, steaua sa îi sclipea în depărtare, numai de el văzută, numai de el înțeleasă.

Mai făcu câțiva pași și se opri. Ajunsese lângă cârma la care se afla Dufour.

— Schimbăm ruta, domnule căpitan? întrebă marinarul, recunoscându-l. Ne întoarcem?

— Întrebare fără rost! Când va fi timpul, voi da ordin!

— Așa se vorbea… Se zvonea că…

— Zvonuri neroade! rosti aspru de Gerlache. Ordinul meu este și rămâne precis, limpede: sudul! Ține sudul! S-a înțeles?

— Înțeles! făcu marinarul cu jumătate de voce.

De Gerlache rămase lângă timonă până târziu, după miezul nopții. Nu-și mai simțea obrazul înghețat și mâinile încleștate de balustradă, tremura din tot trupul, pătruns de umezeala și de frigul din ce în ce mai aspru, mușchii brațelor și picioarelor, supuși la o încordare continuă, îl dureau cumplit, dar nu se îndura să se clintească din loc: primea durerea cu smerenie, ca pe o încercare de neînlăturat.

Năluci albe de ghețari se iveau tot mai des înaintea vasului. Timonierul părea să aibă câte o socoteală personală cu fiecare dintre ei. Când îi vedea sclipind în întuneric, începea să mormăie blesteme și înjurături, chema împotriva lor ajutorul tuturor sfinților, se întrerupea o clipă, atât cât îi era necesar, ca să se arunce peste cârmă și să ocolească obstacolul, apoi se întorcea după ghețarul care se pierdea în întuneric și-i mai azvârlea o teribilă afurisenie.

Suind pe crestele valurilor și alunecând în hăuri de ape, strecurându-se printre icebergi, „Belgica” înainta spre sud, în necunoscut…

26
Viclenia Antarcticii

Către orele patru dimineața, vântul începu să slăbească, apoi căzu cu totul. Valurile se domoleau. Printre norii zdrențuiți prinseră a sclipi câteva stele.

La ora 6.30, marinarul de cart semnală pământ la sud. Căpitanul, care veghease toată noaptea, urcă pe punte, urmat de Lapoire. Cook și Racoviță, treziți de zgomot, suiră și ei, împreună cu Danco și Amundsen, care refuzaseră – cu toate insistențele doctorului – să rămână în cabine. Numai Arctovski se încuiase în laborator și nu dădea niciun semn de viață.

În lumina cenușie a zorilor, se străvedea, învăluită într-o perdea subțire de ceață, o dungă albă, ce se prelungea cât puteai vedea cu ochii, cuprinzând întregul orizont.

De Gerlache dădu ordin să se stingă focul într-unul din cazane și să se micșoreze viteza vasului la patru noduri pe oră.

„Belgica” se apropia încet de o nesfârșită suprafață de gheață, brăzdată ici, colo de crăpături subțiri; pe alocuri răsăreau icebergi, asemenea unor albe turnuri de strajă în deșert.

Era banchiza, centura de ghețuri veșnice, încă de nimeni străbătută, a Antarcticii…

Cu cât se lumina de zi, se vedeau mai lămurit, venind dinspre nord, icebergi și sloiuri nenumărate. O uriașă flotă de ghețuri se apropia de „Belgica”.

Căpitanul dădu ordin să se schimbe direcția vasului spre est. „Belgica” naviga acum printr-un canal din ce în ce mai îngust, între banchiză și ghețurile ce veneau dinspre nord, încete, greoaie, dar mereu mai amenințătoare.

O briză glacială prinse să sufle, stârnind clinchete cristaline în țurțurii de gheață ce atârnau de brațele catargelor.

Puțin înainte de ora 12, un sloi, venit din nord, se sfărâmă de banchiză la câteva sute de metri în fața „Belgicăi”. Urmară altele, din ce în ce mai numeroase. O trosnitură puternică îi făcu pe cei de pe punte să se grămădească la pupa; un iceberg enorm se înfipsese ca un pinten în banchiză. Vasul era înconjurat din toate părțile de ghețari.

Către ora 3 după-amiază, ofensiva ghețarilor se opri. „Belgica” se găsea într-un bazin de forma unui triunghi echilateral, cu laturile lungi, cam de

două mile. Marinarul din cuibul ciorilor semnală că, în spatele celor două laturi nordice ale acestei închisori de gheață, sloiurile și icebergii continuau să se miște încet; până la o foarte mare distanță spre nord nu se mai vedea nici cu cel mai puternic binoclu vreun ochi de apă liberă.

Mai exista o singură soluție, aproape deznădăjduită: contraatacul. De Gerlache mai șovăia încă să dea ordinul, dar Amundsen se și repezise spre tubul port-voce:

— Amândouă motoarele, presiune maximă! Viteza opt noduri! Înainte!

Plecați peste balustrada provei, oamenii priveau cu ochii măriți îngrămădirea de sloiuri din ce în ce mai apropiată. O zguduitură făcu să se cutremure întreg vasul. Trosnet de ghețuri sfărâmate. Carena pârâie, gata să plesnească. Duduitul motoarelor crește, transformându-se într-un urlet sălbatic: parcă vasul însuși muge, încordându-și mânios toate puterile și repezindu-se cu fruntea înainte în peretele de gheață. În jur, sar bucăți de scândură, așchii de lemn rupte din carenă.

„Belgica” a reușit să înainteze câteva zeci de metri. Ar putea trece și mai departe… poate… Dacă vasul s-ar da înapoi, și-ar lua vânt și s-ar năpusti iarăși asupra baricadei glaciare…

— Elicea înapoi! Înainte!

O nouă zguduitură: gheața se crapă, se sfărâmă. „Belgica” a mai câștigat câțiva metri și s-a oprit într-un morman de bulgări de gheață, care se ridică în fața provei până aproape de bompres.

— Elicea înapoi! Înainte!

În timp ce vasul își continuă atacurile, pe fața apei se petrece un fenomen uimitor: din undă se nasc flori, gingașe flori de gheață…

Un tremur abia simțit încrețește unda ca o vrajă. Din vibrația aceasta aproape imaterială, s-a alcătuit fără veste un ac subțire, sclipitor, de care repede se lipește altul și încă unul… e o rază, în petalele căreia au prins viață și ard razele amurginde ale soarelui… Sub ochi ți se încheagă ghirlande de trandafiri catifelați, purpurii…

Așa cum zefirul primăverii trage în lături lințoliul zăpezilor și ridică de la pământ fruntea ghioceilor, mângâierea rece a brizii antarctice vrăjește undele și face să crească din ele nenumărate flori de diamant…

Încă nu știi că ele ascund un vicleșug: vicleșugul Antarcticii…

Înserează și „Belgica” încă se mai zbate. Se trage înapoi, își ia vânt, se năpustește asupra ghețurilor, se trage iar înapoi…

Acum trebuie să înfrângă un nou obstacol. Demult, florile s-au vestejit și s-au întunecat, topindu-se într-o crustă de gheață care a acoperit în întregime suprafața apei. Dedesubtul ei, mâini nevăzute țes cu repeziciune, trag fire noi, împletesc alte straturi: plasa în care e prins vasul e din ce în ce mai groasă, mai greu de destrămat.

Pe toate întinderea oceanului se desfășoară fără zgomot această gigantică muncă de sudare a sloiurilor între ele și de alipire a lor la trupul banchizei. Mărețe, dar triste în neputința lor, se ridică deasupra câmpiei de gheață piscurile icebergilor captivi. Printre ei, „Belgica”.

La ora 10.45 seara, răsună o comandă binecunoscută celor de pe bord. Altă dată o întâmpinau cu bucurie. Ea însemna sfârșitul călătoriei, în care înfruntaseră crâncene furtuni, escala în porturi gălăgioase cu taverne, de unde străbate ecou de armonică și unde marinarul a și uitat de greutățile prin care a trecut, după ce a dat de dușcă un pahar de rom; însemna poate, întoarcerea acasă; acum însă ea nu anunța celor de pe „Belgica” nimic din toate acestea, ci un lucru mai înfricoșător decât tot ce au trăit de la începutul călătoriei. De aceea o ascultă tăcuți, cu inima strânsă:

— Stingeți focul în cazane! Opriți motoarele!.

A trecut mai bine de o oră de când a încetat duduitul motoarelor. Mecanicii au urcat și ei pe punte. Nimeni nu se urnește din loc. Oamenii ascultă înfiorați tăcerea din jur, arar întreruptă de pârâitul slab ca un geamăt agonic al gheții.

Ce are să se întâmple de acum înainte? Niciunul nu știe să răspundă. Oamenii rămân încremeniți, ca și cum cea mai neînsemnată mișcare ar fi un salt primejdios spre tărâmul necunoscut al viitorului.

Deasupra nesfârșitei pustietăți de gheață, stelele sclipesc palide, asemenea unor sloiuri atârnate pe cer.

Spre sud, vâlvătaia Antarcticii își joacă, la fel ca în fiecare noapte, flăcările albe.

PARTEA A TREIA

…dilema dilemelor e alta, și anume: *„To know or not to know, that is the question!”*. A ști sau a nu ști, aceasta e întrebarea!

Emil Racoviță
Speologia.

1
Jocul cu nălucile

În strânsoarea banchizei, carena vasului pârâia și trosnea fără încetare. Adesea, oamenii se trezeau noaptea și ascultau înfiorați, parcă ar fi auzit gemetele unui prizonier supus la grele cazne. Săreau din culcușuri, se îmbrăcau în grabă și alergau pe punte. Trăgeau în nări aerul înghețat și scrutau nemărginirile albastre ale banchizei, deasupra căreia luna își cernea palidele raze. Tresăreau la fiecare scrâșnet al sloiurilor: poate se ivise undeva o crevasă, prin care „Belgica” avea să se strecoare spre nord, acolo unde tălăzuiau în voie valurile oceanului…

— Auzi?

— Ce-o fi?

— Să se aprindă focul la cazane!

— Da… Poate că mâine dimineață pornim…

— Te duci să-l chemi pe căpitan?

— Să mai așteptăm…

Știau prea bine că nu-l vor chema pe căpitan, că nu avea niciun rost să fie încălzite cazanele, că vasul va rămâne încremenit între ghețuri un șir lung de zile și săptămâni, luni întregi… Se mințeau cu bună știință, până când – scârbiți și rușinați de înșelătorie – își întorceau spatele și se depărtau în grabă unii de alții. Nu îndrăzneau să coboare în întunericul cabinelor înguste ca niște carceri. Rătăceau pe punte, năluci singuratice, fără să se mai vadă, fără să-și mai vorbească. Târziu, către dimineață, răpuși de oboseală și dârdâind de frig, se îndreptau spre tambuchiu.

Ziua, această farsă tristă îmbrăca forme noi. De Gerlache dăduse ordin ca programul de lucru pe vas, același ca în perioada de navigație, să fie respectat cu strictețe. Glasul de aramă al clopotului, care până nu demult ajungea la matrozi, amestecat cu urletele furtunii și plescăitul valurilor, vestea acum cartul cu vibrații stranii, neobișnuit de solemne și puternice în tăcerea încremenită a banchizei. Marinarul de cart nu mai urca pe punte mârâind, necăjit că fusese smuls din căldura cabinei, așa cum se întâmpla adesea în timpul călătoriei. Știa că nu avea altă treabă la timonă decât să curețe pojghița de gheață. Avea însă să prindă iar cavilele în mâini: va închide ochii și va fi iar, măcar o frântură de clipă, în larg, stăpân pe soarta vasului. Mecanicii erau mereu prezenți în camera mașinilor. Nici în ziua plecării din Anvers, cele două motoare nu fuseseră atât de strălucitoare ca

acum. Cu toate acestea, Somers și Van Rysselberghe descopereau când o minusculă pată de rugină pe un piston, când un lagăr care nu fusese destul de bine uns și porneau crâncene rechizitorii unul împotriva celuilalt, învinuindu-se de neglijență. De Gerlache prezida cu gravitate aceste procese, stabilea de obicei că vina cade în egală măsură asupra ambelor părți, apoi rostea o aspră dojană: după opinia sa, asemenea grave delăsări primejduiau soarta expediției…

În fiecare zi, în scurtul interval de timp în care soarele se afla deasupra orizontului, de Gerlache trimitea câte un marinar în cuibul ciorilor.

— E o comedie de prost gust, îi spuse Danco lui Racoviță. De ce să oblige oamenii să se cațere în cuibul ciorilor fără niciun rost?

Cu toate acestea, chiar din prima zi a recluziunii lor forțate în banchiză, le fu dat să audă din înaltul catargului strigătul atât de bine cunoscut:

— Pământ!

Oamenii se priviră nedumeriți.

— Pământ! Pământ la sud-vest!

Câțiva matrozi îl admonestară pe farsor, dar tot ei se năpustiră înapoi spre cabine să-i cheme pe ceilalți.

Marinarii se cățărau pe catarge, ofițerii și membrii corpului științific, strânși pe dunetă, priveau prin binocluri și discutau între ei cu aprindere despre ciudata nălucire, ce se înfiripase la orizont.

Se vedeau destul de limpede, chiar și cu ochiul liber, niște piscuri vinete, legănându-se, parcă, deasupra fâșiei de ceață alburie, așternută deasupra banchizei la sud-vest. N-ar fi fost nimerit să se alcătuiască un grup care să pornească în direcția acelor creste muntoase? Doctorul Cook se împotrivi; nu era după părerea lui decât un efect de refracție, asemănător aceluia atât de des întâlnit în deșerturile sahariene. Mai văzuse asemenea fantasme și la Polul Nord. Pământul exista fără îndoială, dar el se afla la sute de mile dincolo de linia orizontului. Ceilalți trebuiră să-i dea dreptate: piscurile începuseră să se destrame, apoi dintr-odată se prăbușiră, scufundându-se în ceață.

În dimineața următoare, izbucni un scandal în cabina marinarilor; oamenii își disputau privilegiul de a se urca în cuibul ciorilor. De atunci, întregul echipaj se găsea pe punte în fiecare zi la răsăritul soarelui. Oamenii scormoneau cu priviri lacome zările, nerăbdători să descopere priveliști noi. Închipuirea lor făcea iar să duduie sub presiune cazanele vasului, desfășura

pânzele „Belgicăi” și le umfla, slobozind asupra lor vânturi puternice. Vasul se desprinse din încleștarea ghețurilor și porni într-o călătorie fantastică, cu nimic mai săracă în peripeții decât aceea pe care o făcuse de la Punta Arenas până la marginea banchizei. Năluca îndepărtată a unui ghețar stârnea răcnete înspăimântate: „Iceberg la babord!” Alteori se iveau insule, țărmuri plate și prelungi, ori platouri și piscuri prăpăstioase. Erau întotdeauna întâmpinate cu urale entuziaste și botezate în grabă, înainte ca năluca lor să se fi risipit. Racoviță se prinse în joc și scoase împreună cu doctorul Cook un ziar intitulat „Vasul Fantomă”, care apăru în fiecare zi, fără întrerupere, timp de două săptămâni. Articolele bătute de doctor la mașina de scris erau semnate: „Olandezul zburător” (Racoviță) și „Ruysbroeck” (Cook) și anunțau descoperirile făcute în ziua anterioară. Zeloșii reporteri descriau cu lux de amănunte expedițiile imaginare, descriau fauna și flora teritoriilor descoperite, configurația terenului și structura sa geologică.

Arctovski pufni mânios când citi primul reportaj de acest fel și-i învinui pe redactori de „neseriozitate”; aceștia, la rândul lor, îl acuzară că e invidios: dacă nu era mulțumit de rubrica geologică a ziarului, nu avea decât s-o redacteze el mai bine.

Geologul se supără și mai rău și lăsă să-i scape expresia „incalificabilă inconștiență”. A doua zi intră în laborator, unde era redacția ziarului, și, fără să salute, îi întinse lui Racoviță câteva coli de hârtie: era o minuțioasă analiză critică a reportajului scris de „Olandezul zburător” despre insula Thule, a cărei imagine tremurătoare se conturase pentru câteva minute la orizont cu două zile în urmă. Se respingea ca „absurdă” afirmația că insula ar fi fost alcătuită din roci calcaroase și bazalt (*„onoratul autor al reportajului nici nu și-a dat osteneala să privească pământul pe care călca”*, observa incisiv Arctovski); apoi, pe baza cunoscutei ipoteze asupra naturii solului antarctic se trăgea cu *„o stringență matematică”* concluzia că solul insulei Thule nu putea fi decât de natură granitică.

Articolul fu publicat, dar în numărul următor apăru un nou reportaj în care „Olandezul zburător” pretindea a fi vizitat insula Lethe, ceea ce încă nu ar fi fost prea grav; reporterul se încăpățâna însă să creadă că și solul acestei insule era alcătuit *„într-o îngrămădire de stânci de calcar și bazalt”*. Arctovski combătu eroarea într-o scrisoare deschisă către redacția ziarului „Vasul Fantomă”, cerând în încheiere constituirea unei comisii de arbitri, care să plece pe insula Lethe pentru a verifica adevărul ipotezei sale.

Polemica dintre „Olandezul zburător” și „Galileo Galilei” (pseudonimul lui Arctovski) făcu să crească și mai mult interesul pentru ziarul lui Racoviță. Michotte ceru să i se acorde o rubrică permanentă intitulată *„Ce vom mânca astăzi”*, dar fu refuzat: redactorii ziarului deschiseră o anchetă pe bord și stabiliră că oamenii, răzgâiați până atunci de bucătar cu cele mai neașteptate surprize culinare, nu voiau cu niciun chip să afle dinainte menu-ul zilei. Mirarea și emoția lui Racoviță și a lui Cook nu mai cunoscură margini, când în redacție își făcu apariția Amundsen. Până atunci se ținuse în rezervă față de mișcarea gazetărească de pe „Belgica”. Acum se oprise cu un zâmbet timid în ușa laboratorului, răsucind mereu între degete câteva foițe de hârtie; era figura tipică a publicistului începător, și cei doi redactori, obișnuiți cu asemenea sfioase apariții, se grăbiră să-l facă să se simtă la largul său. Cook îi oferi un scaun și-i smulse din mână foițele, strigându-i încurajator: „Fii fără grijă! Se publică!” Însuflețirea doctorului se risipi repede, pe măsură ce se cufunda în lectura manuscrisului. Oftă prelung și-i întinse foițele lui Racoviță. Apoi se întoarse spre Amundsen:

— E interesant, dar… de ce nu comunici observațiile dumitale căpitanului? La noi nu cred că merge. Cum să-ți spun… Ceea ce scrii nu intră în preocupările ziarului nostru.

— De ce? V-am adus câteva date despre călătoria „Belgicăi”. Voi nu scrieți despre același lucru?

Cook făcu o mișcare de nerăbdare.

— Mi se pare că nu ai înțeles ce urmărim noi.

— După părerea mea, adevărul este lucrul cel mai necesar.

— Depinde, făcu doctorul încurcat și arătă cu degetul spre Racoviță. Să vedem ce spune… domnul director!

Racoviță netezi cu mâna filele scrise de Amundsen.

— Nici nu poate fi vorba de un refuz. Articolele trebuie să apară chiar mâine!

Cook făcu ochii mari.

— Mâine? Cu neputință! Avem raportul comisiei de arbitri care a fost pe insula Lethe.

— Raportul comisiei nu va mai apare!

Fața doctorului se alungi.

— Așaaaa!… Poate că și „Vasul fantomă” ar trebui să-și înceteze apariția?

— Nu știu încă… Poate că vom fi atât de ocupați, încât… Racoviță deschise larg brațele a neputință.

În ziua următoare, către amiază, întregul echipaj era adunat în fața cabinei de comandă, unde se afișa „Vasul fantomă”. Cum evenimentul așteptat întârzia să se producă, nerăbdătorii începură să anticipeze; un timid partizan al lui Arctovski își atrase indignarea celorlalți; cineva aflase „din sursă sigură” că Michotte ar fi reușit până la urmă să obțină rubrica revendicată: numaidecât izbucni o discuție înfocată între cei care credeau și cei care refuzau să creadă această știre; se puseră și câteva pariuri… Vacarmul se curmă dintr-odată: oamenii se traseră în lături, făcându-i loc lui Racoviță, care ținea în mână ziarul. În urma lui, Cook părea că numără foarte atent țintele adăpostite în căușul palmei. Era atât de grăbit să fixeze gazeta în perete, încât nimeri de mai multe ori cu ciocanul alături, zdrelindu-și degetele. Când termină, o luă repede înaintea lui Racoviță, ferindu-se să privească în jur.

Oamenii se grămădiră în fața ziarului. Scundul Dufour se tot ițea peste umerii celorlalți.

— Ei, ce mai născocește azi? îl înghionti el pe Tollefsen.

— Nu mai născocește nimic!… murmură posac bătrânul marinar și se întoarse. Haide, treci în locul meu, că eu m-am lămurit!

Cea mai mare parte din unica pagină a „Vasului fantomă” era ocupată de o hartă a Antarcticii, pe care poziția „Belgicăi” era indicată cu o săgeată roșie. În colțul din stânga de jos se găsea o notiță intitulată: *„Drumul parcurs de „Belgica” în derivă de la 29 martie la 10 aprilie”*. Se arăta că nemișcarea vasului era aparentă; în fond, se deplasa spre sud-vest împreună cu imensa masă de gheață a banchizei. Cerul senin permisese efectuarea zilnică a măsurătorilor. La 1 aprilie, „Belgica” se afla la 71° 22’ 55" latitudine și 84° 54’ 65" longitudine, iar la 10 aprilie ajunsese la 71° 65’ 13" latitudine și 85° 10’ 14" longitudine. *„După cum se știe,* se spunea în notiță, *banchiza este mișcată de vânt. Ea ne poartă astăzi spre sud, dar odată cu schimbarea direcției vântului ar putea să ne ducă spre nord. Trebuie, deci, să fim oricând pregătiți să înfruntăm intemperiile Antarcticii; dar trebuie să știm și să ne croim drumul spre libertate, atunci când, în perioada dezghețului, banchiza își va slăbi încleștarea.”* În colțul din dreapta se găsea o altă însemnare purtând titlul: *„Câteva măsuri necesare pentru iernarea „Belgicăi” în banchiză”*. Ambele note erau semnate „Roald Amundsen”. Sus, în dreapta, era un scurt articol redacțional, în care se

anunța că „Vasul fantomă” își încetează apariția: *„…Călătoria noastră pe aripile fanteziei a fost plăcută, dar ea nu mai poate continua. Să rotim cârma cu 180 grade și să începem o altă călătorie, grea și lipsită poate de farmec, dar de al cărei succes depinde eliberarea „Belgicăi”*. Redactorii „Vasului fantomă” făgăduiau că vor scoate în curând un ziar nou: *„Viața în banchiză”*; ziarul avea să apară *„ori de câte ori va fi nevoie de el”* și nu avea să ascundă *„greutățile vieții”*, dar nici să ocolească *„gluma care face viața mai ușoară”*.

— Cum vine asta: să rotim cârma? făcu Dufour. Și de ce să nu continuăm călătoria? Adică, nu avem și noi voie să ne mai descrețim frunțile?

— Nu pricepi nimic, cap sec ce ești! ripostă Michotte. Acolo zice că e bine să glumim.

— Atunci de ce nu mai scoate ziarul? Las’ că știu eu cine, a aranjat toate astea: căpitanul. Crapă fierea-n el că nu ne vede căzând pe punte sau rupându-ne unghiile, ca să desfacem pânzele. Cine știe ce o să mai născocească.

— Dacă mai spui o vorbă pe contul căpitanului, să știi că mă duc să-i raportez

— Nici nu m-ar mira! Un lingău și un spion ca tine!

— Ia mai terminați cu cotcodăcitul! interveni aspru Somers. Apoi, către ceilalți:

— Ce să mai lungim vorba? Am intrat într-o afacere păcătoasă. Asta o știm noi și singuri!

— Așa-i! Dă-o dracului de gazetă! Hai să ne căutăm de treabă.

— Ce? Ție-ți arde de treabă? mormăi Koren.

— N-avea grijă! O să-ți dea de lucru până peste cap! râse amar Dufour.

Koren făcu cu mâna un semn a lehamite… Mai aruncă o privire încruntată spre foaia de hârtie din perete și porni cu capul în pământ, de-a lungul coridorului. Ceilalți îl urmară în tăcere.

2
Un capăt de frânghie

„Belgica” era o minunată bază pentru cercetări științifice și un vas foarte potrivit pentru a naviga în mările înghețate ale sudului. Dar nimeni nu se gândise că ea va rămâne înțepenită în banchiză în impui iernii polare.

Trebuiau deci luate neîntârziat măsuri de protecție. Amundsen încercă să-l convingă pe de Gerlache de necesitatea acestui lucru, dar căpitanul se mărgini să-l aprobe cu un aer binevoitor și să promită că „mâine neapărat va da ordine”. A doua zi, când primul ofițer îi aminti de promisiunea sa, tresări nemulțumit, ca și cum ar fi fost deranjat de la niște preocupări foarte importante. Amundsen trebui să reia toată demonstrația de la capăt, să insiste, să găsească noi argumente, până ce izbuti să-i smulgă lui de Gerlache un nou „mâine” și o bătaie pe umăr, însoțită de un zâmbet condescendent. După ce aceste scene se repetară de câteva ori, începu să se simtă stânjenit; lucrurile se petreceau ca și cum el ar fi fost un solicitator lipsit de tact, care-l plictisea mereu pe căpitan, cerându-i favoruri și sacrificii excesive.

La început, când teribila realitate a banchizei îl cufundase în apatie pe șeful expediției, ca și pe majoritatea celor de pe bord, Amundsen nu fusese îngrijorat: credea că această stare era trecătoare. De la mutenia sumbră a primelor zile, de Gerlache trecuse însă la o blândă și senină locvacitate, care nu prevestea nimic bun. După prânz și cină, își oprea comesenii pentru a le ține lungi disertații despre întoarcerea la Punta Arenas, despre continuarea expediției în primăvara anului următor. În cele din urmă, Amundsen înțelese că ideea iernării în ghețurile Antarcticii îi era căpitanului cu totul străină.

Cum să-i deschidă ochii? Solicită sprijinul lui Lapoire, dar din păcate acesta continua să fie certat cu de Gerlache, iar perspectiva iernării în banchiză îl înspăimânta la culme. Îl interesa un singur lucru: să plece de acolo. Avea Amundsen vreo soluție? Tonul patetic cu care era pusă această întrebare făcea numaidecât loc unei indiferențe dușmănoase, când răspunsul se arăta a fi unul negativ. După câteva discuții de acest fel cu secundul „Belgicăi”, Amundsen se hotărî să recurgă la gazeta lui Racoviță.

În primul rând, îl frământa problema punții. Se putea presupune că zăpada ce va cădea în cantități mari în timpul iernii o va face impracticabilă. Trebuia construit deci un acoperiș de scânduri, care să adăpostească măcar partea ei de mijloc și gura tambuchiului. S-ar fi câștigat

astfel un spațiu în care s-ar fi putut amenaja atelierul de fierărie. Perspectiva unor temperaturi foarte scăzute în viitorul apropiat ridica o altă problemă gravă: cabinele „Belgicăi” se încălzeau prost. Amundsen propunea să se monteze peste tot uși și ferestre duble și să se astupe crăpăturile din pereți. Rămânea să se mai remedieze lipsa combustibilului, care inițial fusese prevăzut doar pentru câteva luni, nu pentru o lungă perioadă de iernare în banchiză. Nu exista decât o singură soluție: să se renunțe la sobele din cabine care înghițeau foarte mulți cărbuni și să se așeze în mijlocul coridorului o sobă mare de tuci, care să încălzească toate cabinele. În sfârșit, pentru că se puteau aștepta în acea regiune la furtuni și viscole puternice, trebuia ridicat, în cel mai scurt timp, în jurul vasului un zid din blocuri de gheață.

Apariția articolelor lui Amundsen avu efect. Căpitanul strânse marinarii pe punte și le vorbi despre unele „înțelepte măsuri de precauțiune”, adăugând că vor primi prin domnul Amundsen amănunte mai ample cu privire la ceea ce aveau de făcut. Nu uită să precizeze că „el speră că nu va fi nevoie ca toate aceste lucrări să fie duse până la capăt, întrucât e foarte posibil ca vasul să poată ieși în curând în marea liberă”. Munca începu în aceeași dimineață, dar oamenii abia se mișcau, tăcuți, posomorâți. Era o zi minunată, fără un nor pe cer. Către orele 11, soarele se ridicase deasupra orizontului, inundând banchiza cu valuri de unde aurii. Era cald: abia 3 grade sub zero. Putea fi ceva mai plăcut decât să lucrezi pe o asemenea vreme? se întreba Amundsen. Dacă ar fi auzit ce vorbeau marinarii care construiau acoperișul pe punte, ar fi înțeles că aceștia aveau motive să fie de altă părere.

— Ați auzit? întrebase la un moment dat Johansen, fără a-și lua ochii de la ferăstrăul pe care-l mânuia. Am ajuns azi la 71 grade și 70 minute latitudine sudică…

— 5877 mile marine distanță de Sundjboerg! Calculate de mine! se grăbi să adauge Tollefsen.

— Minte moșneagul! sări Koren. Habar n-are să socotească!

— Ei și? făcu Dufour. O fi greșit, acolo, cu câteva mile… Nu e tot aia? Apoi, după câteva clipe de tăcere: Și până la Gand să fie cam tot vreo cinci mii de mile. Voi ce ziceți? Neprimind niciun răspuns, continuă încet, aproape în șoaptă, numai pentru el: Eu sunt din Gand! Repetă ceva mai tare, hotărât, ca și cum ar simți nevoia să se convingă că nu minte. Da! Din Gand!

Koren îl măsură o clipă, disprețuitor, din priviri, apoi se întoarse spre Johansen:

— Cu cine s-o fi ținând acum logodnica ta, Nils? Să știi că e cu Sorensen, funcționarul ăla cu urechi blegi de la biroul de navigație. Îți amintești ce ochi dulci îi făcea Lindei? Atunci când nu te-am lăsat eu să-l bați? I-o fi dând cadouri, că are bani.

— Are bani? făcu Johansen, plăcut surprins, ca și cum ar fi aflat o noutate interesantă.

— Cum să n-aibă? Cu o leafă ca a lui. Nu l-ai văzut cum se îmbracă? Scos ca din cutie.

Johansen aruncă ferăstrăul cât colo:

— Minciuni! Născociri! Du-te dracului, Sven! Prinse iar ferăstrăul în mână și începu să taie cu furie capătul unei grinzi. Mârâi printre dinți. Dacă o prind cu ăla, le frâng oasele la amândoi!

Dufour izbucni într-un râs batjocoritor:

— Până una, alta, vezi să nu rămâie oscioarele tale pe meleagurile astea!

— Ca ale bietului Karl! oftă Koren.

Se lăsă o tăcere grea. Oamenii prinseră a lucra cu îndârjire. Numai Koren, se așezase, gânditor, pe o ladă, lângă arborele mare. După o vreme se apropie din nou de tovarășii săi:

— Țineți minte ce trist era Karl în ultimele zile? întrebă el. Parcă și-ar fi presimțit sfârșitul.

— Știa el că nu mai are mult de trăit! încuviință Dufour.

— Crezi? șopti îngrijorat Johansen.

Dufour îl arătă din priviri pe Tollefsen:

— Vorbește cu bătrânul… să-ți spună el ce știe… O chestie cu un capăt de frânghie… Ți se ridică părul în cap…

Încruntat, Johansen luă o altă grindă și începu s-o taie cu atâta vrăjmășie, încât nu după multă vreme lama subțire a ferăstrăului se rupse. Marinarul strânse din buze și, din ce în ce mai întunecat la față, se îndreptă spre prova, unde erau depozitate sub o pânză de cort niște instrumente de rezervă. Se opri însă în dreptul lui Tollefsen și-l trase deoparte. Bătrânul privi atent în jur, apoi începu să-i șoptească ceva la ureche.

— Și ce mai așteptăm? Unei jivine ca asta trebuie să-i sucim gâtul! izbucni Johansen.

Tollefsen îi dădu un ghiont:

— Mai încet, măi bivole, să nu te audă cineva! Nu e chiar atât de limpede. Knudsen l-a auzit vorbind cu profesorul. Cică ar fi descoperit căpitanul aur pe o insulă. Și nu știa că știe și Karl.

— Și profesorul l-a pârât căpitanului! încuviință Johansen, nu pe deplin convins.

— Mda! Cine altul să fi făcut trebușoara asta? Și căpitanul… înțelegi… noaptea… furtună…

— Să știi că ăștia vor să scape de noi, să se ducă singuri să-și ridice aurul!

— Fără echipaj, cam greu! Dar… cine știe?… poate că-și au codițele lor…

— Michotte! scrâșni Johansen. Am să-l…

— Vine Amundsen! șopti Tollefsen, înghiontindu-l iar. Închide muzicuța!

Prilejul pentru ca focul mocnit al acestor discuții să se preschimbe în vâlvătaie nu întârzie să se ivească.

Oamenii de pe vas fuseseră împărțiți în două echipe. Una din ele lucra pe bord, iar cealaltă coborâse pe banchiză, unde tăia blocuri de gheață pentru parapetul „Belgicăi”. În apropierea acestei echipe se găsea întregul corp științific al vasului: răspunzând unei sugestii făcute de Racoviță, savanții trebăluiau de zor la mai multe barăci destinate observațiilor magnetice, meteorologice și oceanografice. Căpitanul acceptase să le dea și el o mână de ajutor.

Totul ar fi decurs în liniște, dacă de Gerlache – vag nemulțumit de faptul că marinarii îl vedeau cărând scânduri – n-ar fi simțit nevoia să le amintească (și să-și amintească lui însuși) că el este comandantul vasului. Trebuia deci să dea un ordin, un ordin care să fie executat precis și fără întârziere. Negăsind altceva mai nimerit, porunci echipei care tăia gheață să se deplaseze cu câteva sute de metri mai departe. În locul acela, gheața era însă foarte subțire și începu îndată să crape și să pârâie în mod îngrijorător sub picioarele oamenilor. Mellaerts, care conducea echipa, se duse la căpitan și-i ceru permisiunea să revină la locul unde lucrase mai înainte.

În orice altă împrejurare, de Gerlache ar fi cedat. Șeful de echipaj îl surprinsese însă mergând încovoiat sub greutatea unei bârne și de aceea replică mânios:

— Nu revin niciodată asupra ordinului dat! S-a înțeles? Atunci… executarea!

Ceva mai târziu, se auzi un trosnet teribil și răcnete din direcția unde se afla echipa marinarilor. Alergară cu toții într-acolo. În locul unde lucrase Knudsen era o gaură de vreo câțiva metri pătrați. Marinarul făcea eforturi desperate să se țină la suprafață, orbecăind cu mâinile în căutarea unui punct de sprijin, dar cizmele enorme din blană de ren îl trăgeau mereu la fund și marginea gheții, de care izbutise de câteva ori să se prindă, îi aluneca mereu sub degete. În sfârșit, reuși să apuce strâns o scândură, ce i-o întinsese Danco, și fu scos afară. Dârdâind de frig, se îndreptă spre vas. Ceilalți marinari îl urmară, lăsând pe banchiză topoarele și ferăstraiele. De Gerlache, stupefiat, nu îndrăzni să le spună nimic. Echipa de la barăci se întoarse la lucru.

Puțin mai târziu se ivi, venind în grabă dinspre vas, Amundsen.

— Domnule căpitan… spuse el, trebuie să vă întoarceți imediat pe bord!

— Ce e… ce s-a întâmplat? Privirile lui de Gerlache fugeau spre vas. Buzele începură să-i tremure.

— Marinarii… nu știu ce au… Nu mai vor să lucreze… Vorbesc de crime, de aur. Tollefsen agită o bucată de frânghie… Trebuie să mergeți să-i liniștiți!

Lapoire stivuia niște scânduri. Spuse, fără să se întoarcă:

— Racoviță! Treci în partea cealaltă și ajută-mi! Sunt prea lungi, ca să le pot așeza singur cum trebuie!

— Ar fi bine să mergeți cu toții! vorbi Amundsen. Situația e gravă!

— Cred că exagerezi! făcu Lapoire, măsurând scândurile din priviri. De ce să pierdem timpul? Ei, vii, Racoviță?

— Mergem cu toții, Amundsen! strigă Racoviță, și o luă cu pași mari spre vas.

Lapoire așeză pe vârful stivei scândura pe care o ținea în mâini, apoi o ridică iar și o lăsă pe gheață lângă stivă. Porni, fără grabă, în urma celorlalți.

Johansen îl prinsese pe Michotte cu o mână de guler și-l zgâlțâia lovindu-l de balustradă, în timp ce cu cealaltă mână se pregătea să-i aplice o lovitură strivitoare. Văzându-l pe Racoviță, cei adunați în jur se dădură la o parte. Probabil că apariția naturalistului îl descumpănise și pe norvegian, căci, dintr-o smucitură, Michotte izbuti să se elibereze, apoi azvârlindu-și capul înainte, trecu prin cercul marinarilor, alergă cu iuțeală de-a lungul balustradei și urcă, din câteva salturi, scara dunetei, sărind de acolo pe acoperișul cabinei de comandă. Începu să strige, agitându-și mâinile spre de Gerlache, care apăruse pe punte împreună cu ceilalți:

— Domnule căpitan! Domnule căpitan! Nemernicul ăsta ațâță echipajul! Băgați-l la carceră, domnule căpitan!

De Gerlache se opri în fața lui Johansen și-și încrucișă mâinile pe piept. Vorbi, căznindu-se să-și stăpânească tremurul glasului:

— Așa? Și ce vrei? Spune, Johansen!

Marinarul căută din priviri un sprijin la cei din jur. Se auzeau murmure, șușoteli, dar nimeni nu îndrăznea să vorbească. În sfârșit, Tollefsen își făcu loc printre ceilalți, țeapăn, cu mâinile la spate.

— Mai bine să ne spuneți dumneavoastră, domnule căpitan… Cine a tăiat asta?

Aduse de la spate o mână, în care ținea un capăt de frânghie.

Izbucniră strigăte:

— Să spună de ce l-a ucis pe Wiencke!

— Și cu noi ce are?

— Vrem să plecăm de aici!

— Nu vrem să murim fără rost!

De Gerlache urcase pe punte cu inima cât un purice: bănuia că marinarii se răzvrătiseră din cauza accidentului lui Knudsen, pentru care se simțea vinovat. Văzând că e vorba de o acuzație falsă, uită de greșeala sa și începu să se enerveze. Avea să le dea o lecție acestor smintiți. Îl măsură, scârbit, pe Tollefsen, din cap până în picioare și se întoarse spre Amundsen:

— Sunt nebuni! Tot timpul cartului, în care s-a produs accidentul lui Wiencke, n-am ieșit din cabina de comandă. Dumneata știi prea bine acest lucru. Și dumneata, Mellaerts!

Primul ofițer și șeful de echipaj încuviințară. Căpitanul se apropie de Tollefsen și-i smulse frânghia din mână:

— …Atitudinea voastră e criminală! strigă el și începu să agite prin aer capătul de frânghie. Inconștienților! Ați merita să fiți spânzurați! Cu frânghia asta! Da! Cu frânghia! Apoi către Lapoire: Domnule locotenent! Ia notă: vei amenda întregul echipaj, afară de Michotte, cu două săptămâni din soldă! Johansen și Tollefsen se pedepsesc cu două carturi suplimentare. Vei avea grijă să treci sancțiunile în foile de angajare! La Anvers ne mai socotim noi, n-aveți grijă! Și acum, fiecare matroz la postul său! Executarea! Oamenii rămaseră nemișcați, cu fețele dintr-odată luminate: unii zâmbeau. Am spus: e-xe-cu-ta-rea! repetă de Gerlache.

Nimeni nu se urnea din loc. Se auzi doar glasul lui Koren:

— Auzi, Nils, ce frumos sună: ca pe mare!

— Da! Ca pe mare!

Tollefsen stătea țeapăn, grav, fără a-și lua ochii de la de Gerlache. Acesta privi un răstimp, buimăcit, în jurul său, azvârli capătul de frânghie și se îndreptă cu pași repezi către gura tambuchiului.

Racoviță era tulburat din cale afară de cele auzite: amintindu-și de lanțul de aur, voia să-l arate marinarilor și să povestească tot ce știa în legătură cu el (îl împachetase într-o cutie, pe care nu se putuse opri de a scrie adresa mamei lui Karl, deși își dădea seama că e un gest naiv și prematur). Coborând scara tambuchiului, începu să șovăie. La drept vorbind, nu știa mai nimic și aluziile obscure făcute de Wiencke cu privire la comoara olandezului riscau să stârnească noi bănuieli și frământări fără rost…

Intră totuși în laborator, scoase cutia din sertarul mesei de lucru și o deschise; privind lanțul, se simțea din ce în ce mai neliniștit. I se părea că nu mai are dreptul să-l țină ascuns, dar pe de altă parte nu îndrăznea în acel moment să-l arate marinarilor. Ce era de făcut?

Mai mult ca să uite de incidentul de pe punte, luă în mână volumul I din „Viața animală pe pământ” de R. Haake și W. Kunert, pe care începuse să-l citească cu câteva zile în urmă. Era o onestă compilație, remarcabilă însă prin bogăția materialului adunat și prin exactitatea informației. Curând preistoria pământului căpătă pentru el atâta viață, încât uită de cele întâmplate cu câteva clipe înainte. Hârca fosilă a lui *smilodon californicum*, un leu prevăzut cu niște colți uriași, îi stârni nedumeriri. Colții erau atât de mari, încât, ca să-și poate înhăța prada, animalul risca să-și scrântească fălcile. De ce o fi avut nevoie de asemenea podoabe incomode? Își aminti de un alt caz asemănător și trase din raft „Zoologia experimentală” a lui Przibram, unde știa că-l întâlnise. Nu se înșela! La pagina 316, era descrisă pe larg speța de porci mistreți Babirussa din insula Celebes. Colții acestui râmător, asemănători cu niște seceri, erau încovoiați până aproape de frunte. Era exclus ca ei să-i fi putut servi la scurmat sau la apărare. Ce-i drept, erau foarte decorativi, dar animalul trebuie să se fi simțit grozav de încurcat din pricina lor. Și cu el se arătase prea darnică mama natură!

La masa de seară, Racoviță, absorbit de problema colților buclucași, nu observă că locurile lui de Gerlache și Amundsen erau goale, că Lapoire e palid și răspunde anapoda. Bucătarul, zăpăcit de evenimentele zilei, servi supa rece ca gheața și friptura arsă, dar naturalistul consumă totul, absent, și nu se asocie la indignarea celorlalți.

Cum rămâne cu legea lamarckiană a folosirii și nefolosirii, dacă anumite organe continuă să se dezvolte chiar atunci când au încetat demult să mai poate fi folosite? se întreba el, întorcându-se în laborator. Exemple noi i se iveau în minte: existau nu numai organe inutile, ci și năravuri fără rost, instincte vătămătoare. Astfel era fototactismul, atracția de neînvins a luminii, fatală pentru atâtea insecte, sau pasiunea morbidă a furnicilor (dar, vai, și a oamenilor!) pentru esențe de alcool. Naturalistul se văzu nevoit să admită că legea lui Lamarck comporta și excepții și că natura nu e chiar atât de perfectă pe cât pretind teologii și metafizicienii, ci plină de contradicții, de „disarmonii adaptative”.

Asemenea disarmonii putuse observa și pe bordul „Belgicăi”: oamenii vânau năluci sau își aruncau unii altora învinuiri absurde. Dar oare erau ele pe de-a-ntregul absurde? Privirea îi căzu fără voie asupra cutiei deschise, în care strălucea lanțul lui Wiencke. Neliniștea de mai înainte i se strecură iar în suflet, apăsătoare. Cu un gest brusc, dădu la o parte cărțile din fața sa, deschise un bloc mare, muie un penel în tuș și, silindu-se să fie atent, începu să copieze schițele cetaceelor, alcătuite cu câteva săptămâni în urmă.

Trecuse demult de miezul nopții, când o bătaie în ușă îl făcu să tresară. Era Amundsen.

— E cam târziu… spuse acesta, lăsându-se pe un scaun. Dar trebuia să vin la dumneata!

— Nici nu-ți dai seama ce bine ai făcut! exclamă Racoviță încântat. Se ridică și luă dintr-un dulăpior, plin cu sticle și borcane, un flacon pe care era lipită o etichetă cu inscripția *Acidum sulphuricum* și turnă din el puțin lichid într-o fiolă minusculă. Te mai încălzește! Râse, văzând șovăiala primului ofițer. Nu e ce crezi dumneata! E un fel de *aqua ardiente* românească. Țuică de Văleni! Umplu o altă fiolă și o dădu pe gât. Ai izbutit să-i împaci pe marinari? Au imaginația înfierbântată și sunt creduli ca niște copii. Sunt însă oameni cumsecade și până la urmă… Dar ce este? Nu cumva? exclamă Racoviță alarmat, văzând fața crispată, posacă, a prietenului său. Acesta tresări și zâmbi în silă.

— Fii liniștit, i-am împăcat. Mâine vor ieși la lucru. Râse fără bucurie. Închipuiește-ți, succesul meu a fost atât de mare, încât i-am convins să trimită mâine dimineață o delegație la căpitan să-i ceară scuze. Trebuie să-l împăcăm și pe el. E nevoie.

— Nu prea pari mulțumit de succes.

Amundsen așeză fiola goală pe masă și-l privi țintă pe naturalist.

— Sincer vorbind: nu!

Primul ofițer tăcea, fără a înceta să-l privească din ce în ce mai stăruitor pe Racoviță, parcă acesta, și nu el, ar fi trebuit să dea un răspuns, o lămurire hotărâtoare. Într-un târziu, scoase din buzunar ceva învelit într-o batistă. Desfăcu batista cu o grijă, care lui Racoviță i se păru exagerată; înăuntru era capătul de frânghie.

— Iată ce e, spuse Amundsen. I-am convins pe marinari că frânghia era legată de catarg în așa fel, că se freca necontenit de muchia de tablă a acoperișului magaziei de cărbuni. Fie că s-a ros, fie datorită izbiturii valului, care a întins-o la maximum, ea s-a rupt, iar locul rupturii are aspectul unei tăieturi de cuțit, pentru că…

— Am priceput. E foarte logic.

Primul ofițer clătină trist din cap.

— Logic este. Dar nu tot ceea ce e logic e adevărat. Nici viața nu e logică întotdeauna. Bunăoară, gândurile care-mi trec acum prin cap nu sunt tocmai… ca să spun așa… logice. Luă frânghia în mână și o apropie cu capătul tăiat de lampă. Vezi, Racoviță, trebuia să-i fac pe marinari să creadă că aceasta este explicația adevărată a accidentului lui Wiencke. Era pentru noi toți o chestiune de viață și de moarte. Cred că am izbutit. Eu însumi credeam în ceea ce le spuneam… atunci când vorbeam cu ei…

— Și acum? șopti Racoviță.

— Nu pot să mai cred! Amundsen izbi cu pumnul în masă. Nu-mi intră în cap că frânghia asta nu a fost retezată cu un satâr, cu un briceag, în fine, cu un obiect foarte tăios.

— Dar e îngrozitor ce spui! Racoviță sări în picioare. Înseamnă că…

— Poate că înseamnă… Nu știu încă cine… Ar fi fost mai bine să nu știu nimic.

— Ce vorbești? se revoltă Racoviță.

Îi relată repede convorbirea sa cu Wiencke, îi arătă lanțul de aur. Nu erau toate acestea de natură să-i întărească bănuielile?

— Poate că da, poate că nu, spuse primul ofițer. Cred că ar fi bine să nu mai spui nimănui lucrurile astea. Îngroapă-le în dumneata, uită-le, deocamdată…

Racoviță făcu o mișcare de protest, dar Amundsen îi prinse mâna și-l sili să se așeze.

— Mi-a reamintit astăzi Tollefsen o veche credință a marinarilor norvegieni, spuse el. Capetele de frânghii, parâmele rupte, nu trebuie

păstrate pe bord. Ele aduc nenorocire. Zâmbi, văzând mirarea lui Racoviță. Bineînțeles că nu cred într-o asemenea superstiție! Și totuși ar fi bine… Puse mâna pe umărul naturalistului. Nu… Nu vreau s-o distrugem… Va mai fi nevoie de ea… cândva. Aș dori numai s-o ascunzi aici la dumneata în laborator, în așa fel, ca să n-o poată găsi nimeni. Se ridică în picioare. Pentru asta am venit… și ca să-ți mai spun ceva… Continuă după un răstimp: în condițiile de față, nu vom putea răzbi decât dacă toți oamenii cu minte matură de pe bord vor înțelege să ia asupra lor de fapt… Se întrerupse și-și încreți fruntea. Rosti cu efort:… de fapt, dacă nu de drept, întreaga răspundere a expediției. Ce părere ai?

Racoviță încuviință în tăcere.

— Noapte bună, Racoviță! Pe mâine!

Își strânseră mâinile și Amundsen părăsi laboratorul.

Naturalistul luă capătul de frânghie și-l vârî în sertar, printre cutii cu lentile de microscop, maldăre de fișe, tocuri goale de termometre. Clătină din cap, nemulțumit: era prea la vedere. Așeză cutia în care se afla lanțul de aur deasupra frânghiei, închise sertarul, îl încuie și puse cheia în buzunar.

Stinse lampa și rămase așa, pe întuneric, cu coatele sprijinite de masă, ascultând scârțâitul jalnic al carenei vasului, prins între ghețuri.

3
Ce surprize ne mai rezervă Taina Albă?

Iarna antarctică nu părea prea grăbită să se arate pe banchiză: mercurul nu cobora niciodată mai mult de câteva liniuțe sub zero; vântul părea o briză ușoară, în comparație cu furtunile înfruntate de „Belgica”; cerul nu fusese acoperit cu nori decât două, trei zile; nu căzuse zăpadă aproape deloc. Oamenii începură să-și dea aere blazate. Mai ales norvegienii strâmbau din nas. Unde e iarna? Cine pretinde că vine iarna? spuneau ei, și cum nimeni nu mai îndrăznea să facă asemenea absurde afirmații, încheiau sfidători: „Dacă vor să învețe cum se fabrică așa ceva, să vină să învețe la noi, dumnealor!”, înțelegând prin „dumnealor” toată ceata stihiilor antarctice – vânturi, zăpezi, geruri – de care se înspăimântaseră în primele zile petrecute pe banchiză. Doctorul vorbea despre Antarctica, cum ar fi vorbit despre un negustor șmecher, care – după ce-l ameți cu o reclamă deșănțată – îi vânduse cu preț ridicat o marfă de proastă calitate. „Auzi dumneata! striga el indignat. Să mă deranjez din apartamentul meu confortabil din Brooklyn, strada 34, pentru ca să vin aici și să văd, ce? O banchiză mediocră ce nu suferă nicio comparație cu cea din Arctica! Un banal sfârșit de toamnă polară, lipsit de orice stil și caracter! Pentru capitalul investit de mine în afacerea asta, mă așteptam să obțin până acum măcar un premiu de consolare: acolo, câteva aurore polare frumoase! Dar așa, despre ce să scriu? Cum să-mi îndeplinesc obligațiile față de mii, ce spun, zeci de mii, sute de mii de cetățeni onorabili ai Statelor Unite și ai lumii întregi, care așteaptă cu nerăbdare să-mi cumpere cartea? Nici n-au să creadă că am fost la Polul Sud!”

Racoviță își ținu angajamentul și scoase „Viața în banchiză”. În ziar se puteau citi informații ca acestea: *„În ziua de 24 aprilie 1898, majestatea sa Artocho al II-lea, viceregele Banchizei, a onorat cu vizita sa șantierul Institutului Central de Oceanografie. Distinsul oaspe a bătut cu augusta sa mână un cui, după care, simțindu-se obosit, s-a retras în apartamentele sale de pe „Belgica”.* Arctovski protestă, dar în ziua următoare apăru cel dintâi pe „șantier” și lucră toată ziua, întrecându-se în vrednicie cu toți ceilalți. Pe banchiză se mai găsea un *„castel de vânătoare” al prințului Danco I cel glacial… mare maestru în capturarea temperaturilor celor mai joase și a vânturilor celor mai repezi”*, precum și un *„templu al zoologiei”*. Racoviță lucră într-o noapte până pe la trei în laborator și veni a doua zi foarte târziu

pe șantier. Cook redactă o notă despre *„Pângărirea Templului Zoologiei”*. Publicul era informat că *„spiritele rele l-au ținut adormit până spre amiază pe marele preot Raconevipadeka. În acest timp, alte duhuri infernale au profanat incinta templului cu prezența lor și au batjocorit numele marelui preot.”* Nu apăreau numai note cu caracter satiric. Citind „Viața în banchiză”, puteai afla că *„Construcția marilor uzine metalurgice de pe „Belgica” este aproape gata. Directorul uzinelor, domnia Somers, a pus în funcțiune cu titlu de încercare unul dintre furnale și a confecționat 4 (patru) broaște și 4 (patru) chei. Fie ca activitatea sa să aducă glorie tinerei industrii metalurgice din Antarctica.”* Sau: *„Ultimile știri de la Zidul Chinezesc. După cum suntem informați, în locul domnului Mellaerts, reținut pe bord de misiuni importante, a fost numit la conducerea lucrărilor cunoscutul arhitect și mandarin Jo-han-sen. Nobilul fiu al cerului a știut să imprime de la început un asemenea ritm de muncă subordonaților săi, încât construcția zidului a progresat simțitor. În curând vom putea spune: „Veniți, hoarde sălbatice ale furtunilor de zăpadă! Nu ne temem de voi!”* În spațiul liber de sub articol, cineva scrisese cu creionul: *„Să vă spun eu cum imprimă ritmul dumnealui: înjură și răcnește, de te bagă în sperieți. Asta-i!”* Deasupra acestui text, altă mână scrisese apăsat tot cu creionul: *„Bârfeli! Nu te potrivi, Nils! Dă-i înainte! Sven.”*

Apăreau și articole științifice. Racoviță scrise un articol intitulat: *„Ce surprize ne mai rezervă Taina Albă?”* în care schița o sinteză a observațiilor făcute de savanții de pe „Belgica” în cele câteva săptămâni petrecute pe banchiză. Concluziile la care se ajungea erau de cea mai mare însemnătate: navigând în derivă spre sud, „Belgica” depășise cu două grade poziția indicată pe hărți a insulei Petru I și, totuși, nu întâlnise încă în calea ei vreo urmă a unui alt pământ: de aci rezulta că insula nu făcea parte dintr-un arhipelag și că nu prevestea apropierea unei mase continentale, așa cum susținuseră unii geografi. Ușurința cu care înainta vasul în derivă și slaba presiune a banchizei permiteau să se afirme că pe o rază de cel puțin 100 mile în împrejurime nu se găsea niciun pământ mai întins, care ar fi putut stăvili mișcarea ghețurilor. Sondajele lui Arctovski indicau adâncimi între 500-600 picioare. Or tocmai în regiunea aceea pretinsese John Murray că se găsește o masă continentală. *„Dacă Antarctica lui Murray se află acolo unde susține acesta* – observa Racoviță – *atunci ea ar putea mai degrabă să poarte numele „Atlantida”, asemenea legendarului continent, scufundat în adâncurile oceanului.”* Articolul se încheia astfel: *„Suntem pe cale de a*

atinge punctul cel mai sudic, la care a ajuns căpitanul Cook în istorica sa călătorie. Vom înainta, probabil, mai departe în necunoscut, în zone ale Antarcticii încă de nimeni cercetate până astăzi. Nicicând nu a fost mai pasionantă întrebarea: Ce mituri se vor mai prăbuși sub ochii noștri, câte teorii fanteziste se vor risipi pentru totdeauna, sfărâmate de etrava „Belgicăi”? Ce surprize ne mai rezervă Taina Albă?”

Articolul făcu vâlvă. Cu o zi în urmă, Arctovski declarase că „nu va colabora niciodată la această publicație frivolă.” După lectura articolului, se duse totuși la Racoviță și-i declară pe un ton solemn: „Domnule Racoviță! Nu te înțeleg și nu te aprob întotdeauna, dar… te stimez! Păcat numai că te-ai făcut zoolog. Vocația dumitale era geologia și geografia!” Măgulit, Racoviță îi oferi un exemplar cu dedicație din „L’annuaire Géologique Universel”, unde publicase încă în anii studenției un articol despre *dinotherium gigantissimum*, descoperit la Mânzați-Tutova, și-i promise că va folosi orice prilej pentru a se manifesta și în viitor în domeniul acestor discipline. Geologul fu emoționat la culme: alergă în cabină, de unde se întoarse cu un volum gros, al cărui titlu – scris în limba polonă – Racoviță nu-l înțelese. Era teza de doctorat a lui Arctovski – o monografie despre răspândirea rocilor granitice în voievodatul Lublin. Dedicația începea cu *„Eminentului meu coleg, Emit Racoviță…”* Se despărțiră în cele mai cordiale raporturi, după ce Arctovski citi un uriaș articol despre mișcarea relativă a icebergilor și a banchizei, adus spre publicare, și acceptă fără nicio dificultate să fie redus la un sfert. Abia plecase și intrară câțiva marinari: voiau să știe cine fusese căpitanul Cook și dacă nu era rudă cu doctorul expediției. Cook se oferi numaidecât să țină pentru întregul echipaj o conferință despre ilustrul său omonim și despre alți exploratori ai Antarcticii. Seara, la cină, nu se vorbi decât despre perspectivele pe care le oferea cercetărilor științifice, iernarea în banchiză.

— Voi nota zilnic temperatura, starea higrometrică a aerului, presiunea atmosferică, viteza și direcția vânturilor! strigă Danco. Domnilor, sunt obsedat de maxime și minime, nu visez decât tabele divizate milimetric pe luni, zile și săptămâni! Vreau să-mi pun roza vânturilor la butonieră. Iarna antarctică nu va mai avea secrete pentru meteorologie!

— În ceea ce privește geologia, – spuse grav Arctovski, – nu cred că Antarctica mai are să-i dezvăluie multe taine. După cum știți…

— Știm! Știm!

— Platoul continental!

— Ipoteza structurii granitice!

Geologul își privi cu plăcere tovarășii.

— Dar, – continuă el, – Antarctica mai este încă debitoare față de altă disciplină, de care am onoarea să mă ocup: Oceanografia! Voi continua ca și până acum să ridic harta adâncimilor oceanului și să notez zilnic temperaturile la diferitele adâncimi, compoziția chimică a apei, direcția și viteza curenților submarini.

— Bravo!

— Ura!

— Trăiască viceregele Antarcticii!

— Ridic paharul în cinstea majestății sale Artocho al II-lea! Îi urez să intre cât mai curând în stăpânirea Institutului Central de Oceanografie!

— Eu… începu Cook, dar fu numaidecât întrerupt.

— Se știe! Cartea despre expediția „Belgicăi”!

— Nu te teme, doctore! Are Antarctica grijă de dumneata!

— Dar eu trebuie să mai am grijă și de sănătatea dumneavoastră, ripostă Cook. Mă miră că ați uitat această sarcină, care-mi face cinste!

— Treburile mele merg cam slab pe banchiză, oftă Racoviță. Cel puțin până acum. În afară de flori de gheață, nu am putut recolta nimic pentru ierbarul meu. În ceea ce privește grădina zoologică…

— Ai răbdare, Raco!

— Se va umple și ea!

— Nu te lasă pe tine mama Antarctica!

— Până una alta, – continuă naturalistul, – am de gând să urmez exemplul lui Arctovski și să-mi caut norocul în ocean. Pentru această îndeletnicire se găsește pe bord o colecție întreagă de plase și undițe. Voi folosi mai des aceste unelte perfecționate.

— Dar tu, Frans? se întoarse Danco spre Lapoire. Vrem să știm ce se întâmplă cu compasul lui Gambey și cu teodolitul lui Brunner. Dacă nu mă înșel, pentru calcularea poziției vasului în derivă vei folosi metoda lui Marcy Saint Hilaire. Sau poate a lui Borda? Lămurește-ne!

Ceilalți îl susținură:

— Da, da, vrem lămuriri!

— Așteptăm cu nerăbdare declarațiile dumneavoastră!

— Tăcere! Marchizul de Vega și Aldebaran ne va face mărturisiri complete!

— Glumiți! Glumiți! Trăiți bine, se vede, mormăi Lapoire, care ascultase convorbirea încruntat, cu un rictus tragic pe buze.

— Niciodată n-am fost mai serioși ca acum! precizează Racoviță.

Lapoire îi aruncă o privire rea. Râse batjocoritor:

— Grozav de serioși! Faceți planuri demente, în loc să vă gândiți cum să ne întoarcem acasă. Și Amundsen ascultă și tace, în loc să vă pună la punct. El care… Dar în sfârșit… Treaba lui. Treaba voastră! Pe mine să mă lăsați în pace!

Se aplecă peste masă și începu să culeagă cu linguriță rămășițele prăjiturii din farfurie.

Amundsen ridică din umeri stingherit.

— Eu… nu știu… N-am nimic de spus! Sper că surprizele Tainei Albe se vor transforma în cunoștințe limpezi. Mulțumită vouă…

— Și ție, dragă Roald, spuse Racoviță.

De Gerlache își răsuci gâtul, ca și cum l-ar fi jenat gulerul. Numele lui nu fusese încă pronunțat. Își drese glasul cu zgomot: constată cu întristare că privirile celorlalți continuau să fie ațintite asupra primului ofițer. Tuși încă o dată mai tare.

— Îmi voi permite să spun și eu câteva cuvinte… vorbi el cu un glas, pe care l-ar fi dorit rece, indiferent. Ceea ce am auzit îmi procură o adâncă satisfacție. Cu atât mai mult, cu cât știu că nu dumneavoastră ați fost aceia care ați dorit să vă aflați în acest avant-post, unde vă sunt accesibile atâtea…

— *Al dracului mehenghi! Trage spuza pe turta lui!* izbucni, fără voie, Racoviță, apoi se întoarse repede, cu un zâmbet vinovat, spre de Gerlache: Îmi pare rău, domnule căpitan… Îmi pare rău și vă rog să…

— Cum? Ce-i cu broasca țestoasă? făcu nedumerit, Cook, care auzise în loc de „turta”, francezul *„tortue”*.

— Fleacuri! spuse Lapoire, ridicându-se. Fleacuri! V-ați țicnit cu toții… Fără excepție! adăugă el apăsat, strecurând o privire piezișă spre de Gerlache, cu care nu vorbea. Bună seara!

Căpitanul își dădu capul pe spate cu o zvâcnitură dureroasă, de parcă l-ar fi izbit cineva cu pumnul în obraz. Ceilalți tăceau, ferindu-și privirile. Într-un târziu se auzi glasul lui Amundsen:

— Unii dintre noi au început să uite câteva lucruri de cea mai mare importanță. În primul rând că datoria noastră este… Se opri și îl privi lung pe Racoviță. Repetă, apăsând pe fiecare cuvânt: …datoria noastră este să-l

ajutăm pe domnul de Gerlache să salveze „Belgica”… Se întoarse spre căpitan: …adică să ne ducă la izbândă.

— Îți mulțumesc, domnule Amundsen, murmură de Gerlache; se sculă în picioare și-i întinse o mână care tremura.

4
Îmblânzitorul de pinguini

Încă de la începutul călătoriei, bucătarul Michotte își câștigase în rândurile echipajului un prestigiu cel puțin tot atât de mare cât cel al căpitanului. Venerația marinarilor pentru acest rege neîncoronat al cratițelor și tingirilor slăbi însă după intrarea „Belgicăi” în banchiză.

Un ordin categoric al căpitanului, speriat de sărăcia cămării cu provizii, îl silise pe Michotte să servească din ce în ce mai rar conserve de pui, pateu de ficat, fructe congelate, budinci cu șocolată, sosuri picante, creme vanilate cu ouă și alte mâncăruri apreciate de echipaj. Regimul de economii, la care fusese constrâns, îl făcea să sufere îngrozitor (și dezinteresat, căci Michotte, cu toată slăbiciunea sa pentru anumite băuturi alcoolice, era sobru ca un călugăr, în ceea ce privește alimentația); dar suferința sa nu găsea la nimeni înțelegere. Oamenii crezură la început că fusese jignit de cineva și îl înconjurară cu atenții și drăgălășenii. Efectul dorit de ei nu se produse, firește. Atunci, presupunând că bucătarul este copleșit de grele necazuri personale, marinarii îl însărcinară pe Tollefsen să afle despre ce era vorba, în care scop îi dădură din depozitele lor secrete o sticlă de rom. Michotte se îmbătă, vărsă torente de lacrimi, dar nu mărturisi nimic: de Gerlache îi interzisese formal să vorbească despre starea jalnică în care se găsea cămara „Belgicăi”.

În zilele următoare, începură să se audă critici și proteste surde, apoi din ce în ce mai zgomotoase; nu lipsiră nici unele insinuări, precum că bucătarul ar fi dosit anumite alimente în scopul folosirii personale. Michotte era desperat. Cum să-i convingă pe marinari de onestitatea sa? Încercă să le arate cât este de binefăcătoare cumpătarea pentru sănătatea omului; le citi versete din Biblie și din cele patru Evanghelii, le vorbi de un bunic al său vegetarian, care murise la vârsta de 96 de ani, în urma unui accident, și care desigur, să nu fi fost acea nenorocită împrejurare, ar mai fi trăit și astăzi; în sfârșit, le dete propriul său exemplu. Fu bănuit de ipocrizie, iar îndemnurile sale la sobrietate stârniră sarcasme și hohote de râs.

De la o vreme, marinarii, plictisiți, încetară să mai critice produsele bucătăriei lui Michotte. Indiferența lor îl duru mai mult decât violențele de limbaj. Acum, nimeni nu-l înjura și nimeni nu-l jignea, dar nici nu i se mai dădea importanța cu care fusese obișnuit.

Michotte trăia prăbușirea interioară a comandanților de caste înfrânți, vegetând în exil fără uniformă și epoleți, fără cal și fără ordonanță. La fel ca aceștia, el începu să se rupă de prezent și să trăiască din amintiri. Lui Tollefsen, care-i rămăsese același prieten credincios ca în perioada gloriei sale defuncte, îi fu dat să audă discursuri de felul acesta: „Mai ții minte, dragă Adam, uralele cu care ați primit voi supa aceea de conopidă făcută de mine în ziua când am aruncat ancora după trecerea canalului „Belgica”? Da, da! Acelea erau vremuri!” Ofta sfâșietor și adăuga: „Dar ce să-i faci! Oamenii sunt schimbători și lipsiți de recunoștință!”

Lucru ciudat: buna dispoziție și interesul marinarilor pentru muncă creșteau, iar Michotte se întuneca tot mai tare.

Se știe că masa la oră fixă era pentru el o chestiune de principiu, o adevărată cheie de boltă a universului său culinar. Până atunci, chiar în timpul celor mai înverșunate furtuni, oamenii înțeleseră și respectaseră acest principiu. Acum însă îl călcau din ce în ce mai des.

Dacă bucătarul și-ar fi dat puțină osteneală ar fi priceput că majoritatea oamenilor întârziau la masă, pur și simplu, pentru că lucrau pe banchiză și plecau de acolo, așa cum erau obișnuiți, la ora prânzului, uitând sistematic distanța care îi despărțea de vas. Michotte nu voia însă și nu putea să înțeleagă.

Îndurase toate jignirile cu resemnare, atât timp cât fusese vorba numai de persoana lui. Acum însă era călcată în picioare o lege sfântă și bucătarul se hotărî să acționeze. Ceru sprijinul căpitanului, recurse și la oficiile presei. La rugămintea sa, Cook publică în „Viața în banchiză” o notiță, în care arăta că masa luată la ore neregulate poate avea consecințe nefaste asupra sănătății. Oamenii ascultară dojana lui de Gerlache, citiră notița din ziar și continuară să întârzie. Bucătarul înțelese că trebuiesc căutate alte mijloace de convingere, mai sugestive. Sunetul micului gong, de care se servise până atunci, era prea slab și-l înlocui cu o tingire lovită de un vătrai. Instrumentul stârni ilaritate pe bord, iar zgomotele ce le scotea nu izbuteau să domine zbieretele ferăstraielor și pocnetul ciocanelor de pe banchiză. Tot scotocind în cală descoperi o trompetă: era tocmai ce-i trebuia. Luă în ascuns câteva lecții cu Tollefsen, care cântase cândva la un instrument asemănător într-o mică orchestră din Sundsbjoerg și în sfârșit, într-o zi, cu un sfert de oră înaintea amiezii, se urcă pe punte cu trompeta în mână, emoționat la culme, dar hotărât să înfrângă toate greutățile debutului.

Succesul fu deplin. Surprinși și alarmați de trâmbițarea lui Michotte, oamenii își lăsară lucrul și se repeziră spre vas, unde bucătarul îi anunță zâmbind: „Masa e servită, domnilor!” Inovația fu luată drept o glumă reușită și Michotte își recâștigă într-o oarecare măsură popularitatea. Trista experiență prin care trecuse, îl făcu să mediteze serios asupra mijloacelor de a-și consolida și lărgi victoria. Socoti că, dacă nu putea oferi tovarășilor săi aceleași mâncăruri variate ca mai înainte, cel puțin să-i atragă la masă prin semnale muzicale mereu noi și de o virtuozitate cât mai înaltă. Continuă să ia cu sârguință lecții de la Tollefsen și, în scurt timp, deveni un adevărat maestru al trompetei.

Pe lângă oameni, se găseau pe banchiză și alte ființe care erau fermecate de concertele lui Michotte.

La o oarecare distanță, la sud de „Belgica”, se ridicau pe o distanță de mai mulți kilometri pereții majestuoși ai unui iceberg. Ghețarul avea culmea retezată, ca un vast platou care, văzut de pe vas, părea că se întinde până departe spre sud. De fapt, platoul era lat numai de câteva sute de metri, prăbușindu-se apoi într-o prăpastie, aproape verticală, până la suprafața banchizei. Sub acest perete prăpăstios, lângă o crevasă, își aveau reședința mai multe familii de pinguini.

Într-o dimineață, nemaiavând răbdare să-și aștepte părinții plecați, un pui de pinguin părăsi cuibul, hotărât să-și găsească singur de mâncare. Când ajunse în dreptul crevasei, se aplecă și-și cufundă lacom ciocul în apă. Îl scoase afară dezamăgit: nu prinsese nimic. Rămăsese parcă, totuși, în gură cu un iz slab al bunătăților ce se găseau în adânc. O putere de neînvins îl trăgea să se arunce în apă. Teama îl făcea să șovăie; se trase totuși mai aproape de marginea crevasei: tare-i era foame…

Deodată, nici el nu știa cum, se trezi în apă și începu să înoate de-a lungul crevasei, pedalând repejor din lăbuțe. Se dădu la fund, apoi se ridică la suprafață: nici acum nu prinsese nimic, dar era vesel și mândru de îndrăzneala sa. Se mai zbengui puțin în apă, se dădu de-a tumba de câteva ori, trase mult aer și se lăsă iar la fund. Înghițise, lacom, câteva porții de suc de crustacee și voia să iasă la lumină, dar se izbi cu capul de ceva tare. Nu nimerise crevasa. Înotă ceva mai încolo, se ridică și se izbi iar cu capul de lespedea banchizei. Spaima îl făcu să-și piardă cumpătul. Tăia acum apele cu iuțeala fulgerului în toate direcțiile, lovindu-se cu capul de gheață, până ameți de tot. În cele din urmă, simțind că se înăbușă, se repezi cu toată

puterea către un loc, pe unde lumina zilei răzbea mai vie, ca printr-o fereastră…

Avusese noroc: gheața era acolo destul de subțire și o putu sparge. După ce trecuse prin toate spaimele morții nu-i mai ardea nici de mâncare, nici de zbenguit prin apă. Se cățără anevoie pe banchiză și se întinse pe burtă, cu gâtul întins: era istovit. Într-un târziu, simțindu-se iar în putere, se ridică și începu să agite cioturile aripilor și să se fricționeze energic cu ciocul pe tot corpul. Uitase de pățania sa și era gata să se arunce din nou în apă. Deodată băgă de seamă că împrejurimile arătau cu totul altfel de cum le știa: peretele icebergului nu era prăpăstios, ci în pantă, învălurat de nenumărate metereze, iar la poalele sale, banchiza era pustie, nici urmă de cuiburi de pinguini. Ca să se convingă mai bine, puiul alergă într-acolo și, văzând că nu se înșelase, se sperie atât de tare, încât făcu numaidecât stânga-împrejur și o luă la goană, clătinându-se caraghios, spre locul de unde plecase.

În depărtare, se zărea ceva negru și mare, și în jur o mulțime de puncte negre, care se agitau încoace și încolo. „Nu pot fi decât pinguini”, își zise puiul fericit și prinse a alerga și mai repede. Deodată, niște sunete necunoscute se revărsară peste întinderea banchizei. Puiul își încetini mersul, mai făcu câțiva pași și se opri. Ce putea fi? Nu auzise niciodată așa ceva și, totuși, aduceau cu chemarea stridentă a pinguinilor. Sunetele misterioase continuau să se audă dinspre lucrul acela mare negru, înlănțuindu-se între ele, când mai subțiri și vesele, când joase, catifelate, învăluindu-l pe puiul nostru în valuri de armonie îmbătătoare. Vibra acum întreg, ca o coardă; tot trupul îi ardea și-l furnica de plăcere. Ceva fierbinte îi urcă în gâtlej și deodată, fără să-și dea seama, deschise larg ciocul și lansă un strigăt puternic, pătrunzător:

— Gh-a-a-a-ah! Gh-a-a-a-a-h!

Mai slobozi strigătul încă o dată, și încă o dată, și porni cu ciocul întins spre locul de unde veneau sunetele acelea îmbietoare. Matahalele negre care-l înconjurau, scoțând niște gâlgâituri și strigăte de neînțeles, agitându-și aripile lor lungi, trebuie să fi fost un soi de pinguini, dar nu avea acum răgazul să se gândească la asta. Atras ca de un magnet, trecu mai departe spre izvorul acelui cântec neasemuit de frumos.

Deodată cântecul se frânse și, împreună cu el, se risipi și vraja ce-l stăpânise până atunci. Puiul se opri în fața pasarelei de scânduri, care lega puntea „Belgicăi” de banchiză, și-și ridică ciocul, plin de curiozitate: parcă de acolo veneau sunetele, dar unde erau ele, unde se ascunseseră? Sus, pe

ghețarul acela negru, se vedeau mai multe matahale de culori diferite, care băteau aerul cu aripile, făcându-i parcă semne să se apropie. Unul dintre ei începu să-l intereseze în mod deosebit. Avea aripile și spatele negre, iar pieptul îi era acoperit cu un plastron alb, imaculat: nu putea fi decât un pinguin, un pinguin uriaș, cu o pădure de pene zbârlite pe cap. Știind că la mânie penele de pe cap ale oricărui pinguin se zbârlesc și se ridică în chip de creastă, puiul se intimidă și fu cât pe ce să ia cale întoarsă. Își dădu însă repede seamă că pinguinul uriaș, cocoțat pe ghețarul negru, nu era mânios; apropiase de cap un obiect galben și strălucitor ca soarele, pe care-l ținea la capătul aripei și, deodată, începu să cânte, să-l cheme la sine, cu un dulce glas matern. Puiul făcu o reverență adâncă, se apropie de pasarelă și începu să urce, balansându-și caraghios trupul, ca un metronom.

În după-amiaza zilei următoare, apăru o ediție specială din „Viața în banchiză”, cu o caricatură care ocupa întreaga pagină. În stânga se vedea un pinguin așezat pe o masă, sub o poliță plină de farfurii, castroane și oale de diferite mărimi. Pasărea avea niște ochi enormi, dați peste cap într-o expresie inspirată. În jurul ciocului larg deschis, caricaturistul, folosind un procedeu obișnuit al artei sale, trăsese un fel de elipsă în care era scris: „Gh-a-a-ah!” În fața pinguinului se găsea un personaj cu obrajii umflați de efortul cu care sufla într-o trompetă. Personajul era ușor de recunoscut după șorțul său de bucătar. În dreapta erau zugrăvite câteva tipuri de marinari de pe „Belgica”: se vedea pipa lui Tollefsen, buzele de arap ale lui Dufour, mâinile lungi și păroase ale lui Somers; trei găligani blonzi, înalți până-n tavan nu puteau fi decât Knudsen, Johansen și Koren. Oamenii păreau cu totul transportați de vraja muzicii; își manifestau însă emoția în chip diferit: din ochii unuia se scurgeau lacrimi enorme, care cădeau pe podea, unde alcătuiau o băltoacă, al doilea bătea tactul, un al treilea, meloman feroce, era aplecat peste o partitură, după care urmărea atent execuția etc… etc… În planul din fund se vedea o mașină de gătit și pe mașină mai multe crătiți, din care ieșeau aburi groși, negri. Sub caricatură se putea citi, în loc de legendă un

ANUNȚ

Informăm pe această cale cititorii noștri că pe bordul S.M. „Belgica” se găsește ilustrul virtuos trompetist și îmblânzitor de animale antarctice, maestrul MICHOTTE, împreună cu tenorul de reputație mondială PINGUINO PINGUINI, de la Scala din Milano. Spectacolele au loc în fiecare zi la ora prânzului, în bucătăria S.M. „Belgica”. Din cauza

afluenței neobișnuite a publicului, sfătuim cititorii noștri să-și rețină locuri din vreme. De asemenea ar fi indicat să-și procure alimente pe un timp mai îndelungat, întrucât pentru întreaga perioadă a spectacolelor masa de prânz pe S.M. „Belgica" este suspendată.

Gluma îl supără pe Michotte:

— Îmi pare rău, domnule Racoviță, nu mă așteptam de la dumneavoastră. Tocmai de mine să vă bateți joc? Eu care… hm… dar, în sfârșit, ce să mai vorbim! Așa sunt oamenii…

— Nerecunoscători! adăugă Racoviță, zâmbind.

— Eu nu cred că domnul profesor a vrut să-și bată joc de tine! opina Dufour, care asista la convorbire. Doar știi că noi avem, cum să zic, toată considerația pentru tine. Chiar azi dimineață le spuneam băieților cât de tristă ar fi viața noastră fără concertele tale de trompetă. Văzând că bucătarul se întunecase și mai tare adăugă repede: Și, în primul rând, fără mâncarea gustoasă ce ne gătești.

Masa de prânz nu fu suspendată, căci de frica unei noi caricaturi, Michotte refuză să mai dea concerte în orele când își exercita meseria de bucătar. Reputația sa era definitiv restabilită și se poate spune că era și mai bună ca înainte. Acum se întreceau care de care să-i laude bucatele, de teamă ca nu cumva să se supere și să nu mai cânte din trompetă. Pinguinul înfuleca însă cu lăcomie tot ce i se dădea, fără să fie plictisit de monotonia meniurilor, așa cum, de fapt, erau plictisiți marinarii. La dejunul său asistau, de obicei, o mulțime de persoane. Din cochetărie și așteptând să fie contrazis, Michotte obișnuia să spună cu prefăcută tristețe, fără însă a bănui că rostește adevărul:

— Slavă domnului! S-a găsit, în sfârșit, pe vasul ăsta cineva care să-mi prețuiască bucatele, așa cum se cuvine!

5
Preludiu la noaptea cea mare

Nemaiavând răbdare să aștepte terminarea Institutului Central de Oceanografie, Arctovski hotărî să-și facă sondajele în aer liber. După ce inspectă o zi întreagă împrejurimile vasului, hotărî că locul cel mai prielnic se găsea în imediata apropiere a taluzului de gheață, care apăra „Belgica". A doua zi de dimineață, își transportă acolo aparatele și-și începu activitatea, după ce, cu ajutorul lui Dufour, săpase în gheață mai multe găuri pentru sondat. Nimeni de pe bord și nici măcar Arctovski n-ar fi putut spune de ce ar fi fost mai indicat pentru investigații oceanografice acel loc și nu altul. Adevărul e că geologului îi plăcea singurătatea și se simțea acolo minunat de bine: era aproape de „Belgica" și totuși despărțit de ea prin înaltul parapet de gheață.

Într-o zi, către amiază, Racoviță tăia cu ferăstrăul niște șipci pentru acoperișul „Templului zoologiei". Deodată se opri și-l prinse de mână pe Cook care lucra lângă el:

— Parcă se aude ceva? Un gungurit de turturică!

— Fii serios, dragul meu, unde s-au mai pomenit turturele în Antarctica!

— Tăcere! Ascultă!

— Seamănă mai de grabă cu cotcodăcitul unei găini înnebunite de spaimă! exclamă Cook.

— Îți dau dreptate, deși existența unor galinacee antarctice este și mai puțin…

Un nechezat sălbatic îl întrerupse pe naturalist. Se priviră amândoi o clipă, cu ochii măriți de uimire.

Nechezatul se repetă cu și mai multă impetuozitate, însoțit de un răcnet mânios.

— …Acolo! În spatele vasului!

— E glasul lui Arctovski!

Ajungând lângă „Belgica", Racoviță observă că găurile, practicate de Arctovski în gheață, erau unite într-o spărtură largă, lângă care se găsea o namilă de focă, obeză, lungă de cel puțin trei metri. Era întinsă pe gheață și făcea cu capul niște mișcări ciudate, silindu-se, parcă, să împingă ceva spre marginea spărturii. Geologul se învârtea în jurul ei, se repezea înainte cu un răcnet grozav, se trăgea repede înapoi și iar trecea la atac, executând diferite figuri de scrimă cu un bețișor subțire. Gâdilat de arma lui Arctovski,

animalul ridica, din când în când, capul și scotea un gungurit (parcă ar fi spus: „Bine, domnule, iau act de prezența dumitale! Dar poftește mai târziu. Acum sunt ocupat!”); când geologul devenea mai insistent, lansa un cotcodăcit („Vai de mine! Ce sperietură am tras!”); în sfârșit, când geologul exasperat începea să-l croiască peste spate cu bețișorul, se întorcea spre el și necheza: („Dar știi, că ți-ai cam luat nasul la purtare, stimabile? Ți-am spus o dată că nu am timp de dumneata!”) Văzând că obiectul pe care foca îl împingea spre marginea spărturii era una din cutiile de lemn vopsite în verde, în care se ținea pe „Belgica” aparatajul științific, Racoviță făcu un salt într-acolo, dar era prea târziu: cutia căzuse în apă. Socotind, probabil, că misiunea ei fusese îndeplinită, foca se răsturnă cu burta în sus și căscă gura într-un rânjet de satisfacție, arătând niște colți lungi, de o albeață strălucitoare, și o limbă trandafirie.

— Bestia asta trebuie ucisă! scrâșni Arctovski. Mi-a aruncat în apă singura mea sondă automată! Ce mă fac! E un adevărat dezastru!

Cook scoase revolverul, dar Racoviță îl împiedică să tragă.

— O vei pedepsi mai târziu, spuse el, apropiindu-se de animalul care continua să stea cu burta în sus, cu înotătoarele desfăcute și gemând ușor, parcă ar fi vrut să spună: „Faceți cu mine ce vreți! Știu că am greșit și sunt gata să-mi ispășesc păcatul!” Racoviță scoase din buzunar un termometru și se grăbi să folosească această subită schimbare de dispoziție pentru a verifica anumite idei ale sale, mai vechi, cu privire la temperatura animalelor polare.

După-amiază, geologul era mai liniștit: Somers îi făgăduise că va încerca să adapteze un dispozitiv automat la una din sondele rămase pe bord. Abia acum îi povesti Arctovski naturalistului cum foca buclucașă se ivise „ca din pământ”, confundând, probabil, găurile de sondaj cu orificiile de ventilație pe care focile și le scobesc adesea în banchiză. După ce evocă toate amănuntele duelului, geologul făcu o reflexie melancolică:

— Ghinion, dragă colega! Mi-a fost dat tocmai mie să întâlnesc o focă atât de… de nervoasă!

— Nu sunt de părerea dumitale! obiectă Racoviță. Cred că această focă a dat dovadă de sânge rece.

— Faci paradoxe, domnule Racoviță!

— Nicidecum! Ți-am comunicat rezultatul unei observații științifice: foca dumitale are temperatura corpului de 40 grade. Trebuie să recunoaștem că pentru Antarctica e destul de puțin!

— Dar cum rezistă atunci la gerurile polare? interveni Cook.

— Foarte simplu! Foca nu e numai un animal flegmatig, ci și un animal slab.

— Asta-i bună! Matahala asta… un animal slab?

— Firește, continuă, netulburat, Racoviță. Obezitatea ei e tot atât de înșelătoare, cât e de înșelătoare obezitatea unui om uscățiv ca dumneata, domnule Arctovski, atunci când ești îmbrăcat în costumul dumitale polar din blană de urs.

— Îți mulțumesc pentru comparație!

— N-am vrut să te jignesc! Iată care e tâlcul comparației mele. Am avut plăcerea să termin acum o oră disecția acestui mamifer acuatic. Până să ajung la țesuturile propriu-zise, a trebuit să tai un strat de slănină gros de cel puțin trei palme. Vă rog să mă credeți că, sub această șubă naturală, care o ferește de frig, se ascunde un trup de o zvelțeță remarcabilă.

— Cum s-ar zice: ghinionul lui Arctovski, norocul lui Racoviță! râse Cook. Ei, te mai plângi acum de pustietatea banchizei?

Norocul lui Racoviță se arătă a fi mai mare decât bănuia doctorul. Cadavrul focii, părăsit lângă vas, atrase câțiva pescărușI antarctici, după care urmară multe alte păsări: pescărușI dominicani, pescărușI cenușii, albatroșI, cormorani. În curând, în jurul „Belgicăi” era o vânzoleală de zburătoare, un cârâit și un vuiet asurzitor de țipete, „ca în zilele cele bune”, cum spuneau marinarii. După ce curățară de carne până și ultimul oscior al focii, lacomele păsări descoperiră pe banchiză o mulțime de resturi de mâncare și reveniri și a doua zi, nădăjduind să-și continue ospățul. Gălăgia stârni, pesemne, curiozitatea focelor care, profitând de câteva crevase apropiate, se iviră în număr mare în apropierea lagărului de iarnă al exploratorilor.

Banchiza semăna acum cu un bâlci. Marfa, destul de puțină, crescuse în preț și avea mare căutare printre gospodine. Când vreuna descoperea câte un chilipir, își chema numaidecât suratele, dar admirația noilor venite era atât de mare, încât se repezeau să zmulgă pentru ele marfa. Urmau, firește, țipete și cârâituri amenințătoare și în cele din urmă bătăi în toată regula. În timpul acesta, focele se preumblau de colo până colo, asemenea unor bătrâni reprezentanți ai forței publice, blazați de câte scandaluri văzuseră în viața lor, prea obosiți și indiferenți pentru a se mai putea hotărî să intervină.

Racoviță nu avusese de multă vreme atâta treabă. Plasele „Sigsbee și Aggassiz”, cu sistem semi-automat de închidere și ridicare, special

amenajate pentru pescuitul la mari adâncimi, îi permiteau să culeagă zilnic recolte bogate din fundul oceanului. Putu astfel stabili că *diatomaceele*, atât de numeroase la ieșirea din canalul „Belgica", erau acum cu mult mai rare: se impunea o legătură între acest fenomen pe de o parte și schimbarea latitudinii și apropierea iernii pe de altă parte. Cu toate acestea, descoperi numai la câțiva metri adâncime un mic răcușor, *Euphausia*, în cantități colosale. Pinguinul lui Michotte arătă o atât de mare predilecție pentru aceste crustacee, încât Racoviță trase concluzia că e hrana sa obișnuită și poate și a altor animale de banchiză. Pescuitul la o adâncime de 400-500 metri, adică până la limita platoului continental, care alcătuia fundul mării, scoase la iveală o neașteptată bogăție de *Crinoizi pedunculați*, *elasiopode*, *asterii*, *pantopode*, *echinoderme*, *edriophtalme*, *polichete*, *cumacee*, *myside*, *briozoare*, *gorgonide* și alte vietăți, a căror caractere prezentau asemănări izbitoare cu cele ale faunei de la mari adâncimi. Acest fapt aruncă dintr-odată o lumină puternică asupra unei idei, schițate în mintea lui Racoviță, pe vremea când lucra la Roscoff: încă de pe atunci începuse a bănui că temperatura joacă un rol fundamental în răspândirea faunei marine. Iată de ce, în apele înghețate ale Antarcticii, fauna de la mari adâncimi se ridica la suprafață: găsea acolo temperatura scăzută cu care era deprinsă.

Naturalistul nu disprețuia nici îndeletnicirile cinegetice. Discutase cu Amundsen situația proviziilor de pe „Belgica" și hotărâseră amândoi să inițieze o vânătoare de foci. La această acțiune participară Cook, Arctovski (împins de un obscur dor de răzbunare, acesta își oferise singur serviciile) și câțiva marinari. Unsprezece animale mature fură ucise, tăiate în bucăți și îngropate în banchiză. După cum susținea Amundsen și Cook, utilitatea acestor rezerve de carne avea să fie dovedită cu prisosință mai târziu.

Între timp, lucrările, care absorbiseră mai bine de o lună de zile energiile tuturor oamenilor de pe „Belgica", erau aproape încheiate. Pe punte se ridica un mare hambar de scânduri. Era o construcție cam greoaie și dădea un aspect ciudat vasului, dar Somers se simțea acolo la largul lui. Banchiza, semănată cu tot felul de „institute", „temple" și „castele de vânătoare", nu mai părea atât de pustie. În mijlocul coridorului, care traversa corpul „Belgicăi" de la pupa până la prova, focul duduia vesel într-o enormă sobă de tuci, realizarea cea mai de seamă a „Uzinelor Metalurgice" și a dibăciei meșterului Somers.

Încordarea în care trăiseră oamenii de pe „Belgica" în ultima vreme începea să slăbească. Asemenea unor călători întorși dintr-o lungă călătorie,

deosebeau aspecte noi, schimbări surprinzătoare, acolo unde un presupus localnic n-ar mai fi putut observa nimic vrednic de luare-aminte.

Icebergul cel mare, aflat mai înainte vreme la sud-est de „Belgica", se găsea acum la sud-vest. Când dracu' se mutase? se întrebau marinarii amuzați ca de o scamatorie. Banchiza părea îmbătrânită; în unele locuri era spartă de crevase prelungi și de găuri de ventilație ale mamiferelor marine, în altele presiunea o făcuse să se zbârcească și să se învălureze sau iscase pe fața ei, netedă și tânără cu o lună în urmă, humocuri, bolfe și negi enormi de gheață. Apariția unui humoc, a unei crevase, o schimbare abia vizibilă în poziția icebergului erau comentate pe bord, zile întregi, cu aceeași pasiune cu care se discută la periferia orașelor despre automobilul care a trecut în goană, strivind o găină și lăsând în urmă un nor de praf.

Se petreceau însă și fenomene pe care oamenii se prefăceau a nu le lua în seamă și despre care se fereau să vorbească, deși tocmai de ele erau legate gândurile și preocupările cele mai chinuitoare.

Către sfârșitul lui aprilie, soarele abia se mai ridica vreme de o oră deasupra liniei de ghețuri veșnice a orizontului. Puterea sa scădea văzând cu ochii și, o săptămână mai târziu, răsăritul și apusul se pierdeau într-o aceeași pâlpâire, care se stingea curând, după ce învesmânta o clipă banchiza într-o imensă mantie de purpură. Toți cei de pe bord știau că pe ziua de 15 mai aveau să vadă pentru ultima oară soarele și așteptau, înfiorați, cu inima strânsă. Singurul om din echipaj care nu-și dăduse seama că trebuia să se ferească a vorbi despre acest soroc fatal, era Koren. Își făcuse obiceiul să-l anunțe zilnic pe Johansen în timpul mesei de prânz:

— Auzi, Nils? Mai sunt câteva zile!

Johansen se apleca deasupra castronului, ducea încet lingura la gură și sorbea lung, absent, ca și cum nu ar fi auzit. Conversația din jur se întrerupea, oamenii îl priveau o clipă încruntați pe Koren și continuau să mănânce în tăcere. După câteva minute, Koren începea iar:

— Ei, ce spui, Nils? Mai sunt câteva zile!

Johansen îi întorcea spatele lui Koren și începea să discute despre cu totul altceva cu Knudsen, aflat tocmai la celălalt capăt al mesei. Într-o zi, Koren deveni mai insistent.

— Ce-i cu tine, Nils? făcu el, lovindu-l pe Johansen cu cotul. Ești surd?

Celălalt făcu imprudența să răspundă:

— Ei, ce vrei?

— Șase zile! Mai sunt șase zile! Pe urmă numai de beznă o să avem parte. Și când te gândești că noi…

Cu o mișcare a mâinii, Johansen mătură de pe masă pahare, tacâmuri, farfurii. Ciorba din castronul său se vărsă pe pantalonii lui Koren, care sări în picioare speriat. Johansen, alb ca varul, tremurând, îl prinse de piept și răcni:

— Când am să scap de tine, cobe blestemată? Când? De cinci ani te ții după mine pe toate mările și-mi prevestești nenorociri! Cine te-a plătit să-mi verși otravă în suflet?

Cu o smucitură Koren se eliberă din strânsoare.

— Așteaptă numai, scrâșni el. Abia acum am să te nenorocesc! și ridică pumnul.

Stăteau față în față, fulgerându-se din priviri, gata să se repeadă unul la altul. Ceilalți se aruncară între ei, ca să-i despartă, dar tocmai această intervenție le stârni și mai mult mânia. A doua zi erau însă împăcați: Johansen spălase cu mâna lui pantalonii pătați de ciorbă a lui Koren, iar acesta nu-și mai necăji cu vești proaste prietenul o bună bucată de vreme.

În fiecare zi, se arătau în jurul „Belgicăi” mai puțini albatroși și pescărușii antarctici, din ce în ce mai rar se întâmpla ca o focă să spargă gheața în apropierea vasului și să-i înveselească pe cei de pe bord cu nechezatul și cotcodăcitul ei. Noaptea, țipetele ascuțite ale păsărilor călătoare îi trezeau pe oameni din somn. Se ridicau în coate și ascultau: aceleași albe vietăți într-aripate, care-i întovărășiseră în timpul furtunilor, arătându-le calea, îi chemau și acum să le urmeze, dar chemarea trecea zadarnică peste vasul înțepenit între ghețuri.

Ascultând zvonul stolurilor de păsări, gonite de apropierea iernii, Racoviță își amintea de copilărie. De câte ori nu rămăsese cu ochii ațintiți spre cerul albastru fumuriu al toamnei, străbătut de nori albicioși, întinși ca niște eșarfe peste boltă. Îi venea să plângă, fără să știe de ce, privind șirurile lungi, drepte ale păsărilor care brăzdau cerul. Știa că, în curând, peste mirиștile dezvelite se va așterne vălul arămiu al toamnei. Nu se putea opri să nu urmărească în gând cocoarele spre țările necunoscute, deasupra cărora aveau să treacă în zbor. Cu mâna streașină la ochi, le privea până se pierdeau în zare, apoi strângea pleoapele și vedea mări albastre, veșnic frământate de valuri, pustiuri galbene, peste care simunul poartă trâmbe uriașe de nisip, oaze purpurii, verzi și râuri late, cu ape gălbui și noroioase, unde foiesc crocodilii, plutind ca niște buturugi zgrunțuroase în umbra

stufărișurilor. Rătăcea cu gândul prin păduri nestrăbătute de piciorul omului, unde în poieni tainice turme de elefanți răsar printre ierburile înalte, asemenea unor stânci cenușii, mișcătoare. Ar fi vrut atunci să poată zbura și el, să vadă lumea cea nesfârșit de bogată și plină de minuni.

Și acum chemarea păsărilor călătoare îi umplea sufletul de dor, îl îndemna spre drumeție. Parcă vedea Siretul ca o panglică, strălucind din sute de solzi de argint, crestele albastre ale munților îndepărtați dinspre care coborau seara, după ce se stingeau purpurile amurgului, neguri alburii, năpădind câmpiile… Unde erau toate acestea? Plecau, țipând răgușit, pescărușii și cormoranii, îngroziți parcă de apropierea unor mari furtuni. Și nu avea să urmeze nici toamna de aur și rugină, nici iarna argintie cu arbori strălucitori de promoroacă, ci o noapte apăsătoare și grea, un întuneric fără fund, ca într-un coșmar; furtuni grozave aveau să zguduie banchiza…

Într-o noapte, pinguinul lui Michotte dormea, cu capul sub aripă, în cuibul său de pe punte (îi fusese cu neputință bucătarului să-l facă să stea în cabină; trebui deci să-i clădească lângă cabina de comandă un cuib din așchii și rumeguș de lemn). Din depărtare se auzea, când și când, zvon de țipete, asemenea unui scârțâit neplăcut. Pinguinul slobozi prin somn un „gh-a-a-ah” înăbușit. Deodată țipetele izbucniră, puternice, ca niște trâmbițări semețe, în apropierea vasului. Pinguinul sări în picioare și scoase un zbieret prelung de bucurie. Era încă buimăcit de somn, dar picioarele îl duseră parcă singure până la pasarelă. Coloana călătorilor trecea pe lângă „Belgica”, asemenea unei procesiuni solemne, alcătuită din înalți demnitari, înveșmântați în redingote negre și având pe piept plastroane albe ca zăpada. Pinguinul se repezi spre ei. În goană, părea că se clatină mai tare și mai caraghios ca de obicei.

Dimineața, când cei de pe „Belgica” ieșiră la lucru, descoperiră în zăpada de pe punte niște urme proaspete. Veneau dinspre dunetă, coborau o bună bucată din pasarelă, se întrerupeau brusc, pentru a reapare pe banchiză, înconjurau taluzul de gheață al vasului și se topeau într-o încâlceală de urme asemănătoare, ce veneau dinspre sud și se pierdeau în direcția opusă.

Oamenii din echipaj întârziară o vreme în dreptul dârei înguste, lăsate de urmele pinguinilor. Se plimbau de-a lungul ei, o urmăreau din ochi până se pierdea în zare, se priveau în tăcere. Într-un târziu, Tollefsen se hotărî să rostească cu glas tare gândul tuturor:

— Hm, da! Am rămas numai noi să ne luăm de piept cu noaptea cea mare!

6
Primele semne

Oamenii de pe „Belgica” își închipuiau începutul marei nopți ca o catastrofă: asfințind pentru ultima oară, soarele avea să tragă după el, ca un magnet, cele mai mărunte sclipiri de lumină. În urmă va rămâne un gol fără margini, în care se vor prăbuși din toate părțile, asemenea unor enorme blocuri de smoală, stihiile întunericului.

Lucrurile se petrecură altfel.

Către jumătatea lunii mai, cerul se acoperi cu nori. Câteva zile de ninsoare domoală împrospătară înfățișarea banchizei. Veșmântul de nea înmuia contururile gheței, le făcea să pară mai puțin sinistre; dulcea legănare a fulgilor în văzduh răspândea o vrajă adormitoare, împiedicându-te să descoperi hotarul între noaptea polară cu lumina ei difuză și ziua mereu mai întunecată.

„Soarele o șterge pe furiș, ca un hoț! Se teme să nu-l prindem de picior!” glumeau oamenii. Într-adevăr, ziua de 15 mai, așteptată cu atâta emoție, trecu la fel ca toate celelalte, cu cerul acoperit de scama sur-alburie a norilor, prin care nu se strecura nicio rază, cu jocul obișnuit al fulgilor de zăpadă, zglobii și nepăsători. La fel trecură și zilele următoare. În sfârșit, cerul se înseninâ și spre marea mirare a celor de pe bord, la amiază, deasupra banchizei, se ridică un disc imens, de o ciudată culoare roșcată, fără strălucire, fără raze…

Reputația astronomilor era compromisă. „Dacă dumnealor au încurcat socoteala cu soarele, – spuneau marinarii, – de unde știm că nu au încurcat-o și mai rău cu poziția vasului? Poate că deriva ne-a târât demult dincolo de pol! Ni se spune că mergem spre sud. Dar cine știe dacă „Belgica” nu a depășit zona pacifică a Antarcticii și nu a trecut de cealaltă parte a globului, îndreptându-se spre apele Oceanului Atlantic? Poate că pământurile cele mai apropiate sunt coastele Africii și Capul Bunei Speranțe, nu țărmurile Americii de Sud!”

Pentru a pune capăt acestor presupuneri, Cook ținu o conferință despre principiul refracției, în care arătă de ce razele de lumină se frâng atunci când pătrund într-un mediu mai dens, așa cum era zona de aer rece, plină cu cristale de gheață, aflată la sud de „Belgica”. Ceea ce văzuseră ei nu era deci soarele, aflat cu mult dincolo de orizont, ci imaginea refractată a acestuia: era o nălucă, tot atât de înșelătoare ca nălucile insulelor și

gheţarilor care defilaseră în zare în primele săptămâni petrecute pe banchiză.

Rezultatul conferinţei fu că discreditul care acoperise calculele astronomilor trecu în întregime asupra soarelui. Simţindu-se parcă jignit, astrul dispăru cu desăvârşire vreme de trei zile, lăsând doar pentru câteva minute să dăinuie la orizont o slabă dâră de lumină. Cei de pe bord începură atunci să-l dorească iar, aşa refractat şi fantomatic cum se arătase ultima oară. Dorinţa le fu împlinită peste măsură: a doua zi se ivi pe cer, nu un soare, ci trei sori, aşezaţi simetric unul lângă altul. Acest joc capricios dură destulă vreme, pentru ca oamenii să se sature de el şi să nu-l mai regrete atunci când încetează.

Iarna, la care nu se mai gândea aproape nimeni, căzu asupra banchizei la începutul lui iunie.

Năvăli mai întâi vântul din sud, purtând înaintea sa coloane de zăpadă: părea că deretică nemărginita lespede de gheaţă, pregătind-o pentru noua stăpânire. După câteva zile s-ar fi spus că slăbise în putere; se auzea doar un zumzăit dureros, monoton: un roi uriaş de albine nevăzute zbura deasupra banchizei. Dacă te puneai împotriva lor, ţi se aşezau pe faţă ca o mască alcătuită din nenumărate ace subţiri, ascuţite şi curând faţa îţi ardea de durere.

Într-o noapte, cei de pe „Belgica” săriră speriaţi din culcuşuri. Vasul tremura din toate încheieturile, în juru-i vântul era un tunet neîntrerupt, asurzitor; părea că e gata să smulgă „Belgica” din găoacea ei de gheaţă şi s-o rostogolească asemenea unei frunze veştede, până cine ştie unde, în nemărginirea banchizei.

A doua zi dimineaţa, Racoviţă, Danco şi Arctovski încercară să coboare de pe vas, pentru a-şi continua munca în cabinele lor de pe banchiză. În beznă abia se puteau distinge întinderile de gheaţă deasupra cărora goneau, ca nişte imense păsări sure, palele de zăpadă împinse de vânt. Naturalistul se avântă înaintea celorlalţi, dar fu smuls de pe pasarelă şi aruncat la o distanţă de câţiva metri, pe gheaţă. Urletul vântului îl asurzea, pachete de zăpadă cădeau asupra lui, grele ca nişte ziduri ce se năruie. Cu mare greutate se putu târî până în dreptul pasarelei şi tot târâş ajunse pe vas.

În zilele următoare, nimeni nu izbuti să părăsească „Belgica”. Dacă până atunci fuseseră numai prizonierii banchizei, acum căpătaseră un şi mai straşnic temnicer: viscolul polar.

— Ducem o existență de șoareci, dragă Raco! se plânse într-o zi Danco. Pentru asta am venit aci?

— Mai grav e că uraganul crește mereu în intensitate, spuse Cook. Nu m-aș mira să năruiască construcțiile noastre și să le poarte cine știe unde.

— Trebuie să ieșim neapărat pe banchiză! strigă Racoviță. Cel puțin ca să întărim cabinele!

— Ajutorul echipajului vă este asigurat, interveni Amundsen, care tocmai se întorsese din cabina marinarilor. Oamenii sunt furioși împotriva urgiei de afară. Ar face orice numai să iasă din lâncezeală.

Pentru a ajunge până la cabinele de observație, trebuiră să se încalțe cu grătare speciale, destinate escaladării ghețarilor, să se lege între ei cu frânghii, să se proptească la fiecare pas în bastoane cu vârfuri de oțel. Temerile lui Cook se arătară a fi în parte justificate: acoperișul „Templului Zoologiei" fusese luat de vânt, ușa „Institutului Central de Oceanografie" dispăruse. Amundsen propuse ca pereții de scânduri să fie dublați cu ziduri de gheață, groasă de cel puțin un metru. Lucrul le ceru eforturi neobișnuite: la fiecare mișcare erau amenințați să fie răsturnați de vântul năprasnic; curând câțiva dintre ei scăpară uneltele din mâinile înțepenite. După o oră de lucru, Danco era istovit; nu spuse totuși nimănui nimic și încercă să lucreze mai departe. Doctorul își dădu seama în ce stare se găsește și-l trimise, mai mult cu sila, înapoi pe bord, împreună cu câțiva marinari, care aveau degerături. Curând trebuiră și ceilalți să întrerupă lucrul.

A doua zi ieșiră din nou pe banchiză și cu toate că viscolul nu slăbise de fel, drumul li se păru mai ușor și munciră cu mai mult spor. Cu o seară mai înainte se trântiseră cu toții pe paturi și refuzaseră să meargă la cină, spre întristarea lui Michotte; acum, cu excepția lui Lapoire, care afirmase că e bolnav și se retrăsese în cabina sa, se strânseră cu toții în jurul mesei de lemn de brad din cabina marinarilor, pe care bucătarul așeză o oală mare cu punch, din care ieșeau aburi fierbinți. Michotte se tot învârtea în jurul lor, îi privea pe fiecare cu mare îngrijorare, turnând punch cu polonicul când „bietului Knudsen", când „sărmanului Dufour" sau „domnului profesor, săracu' de el". Când ajunse la doctorul Cook îl imploră „să aibă grijă de bieții băieți. Nu cumva să se îmbolnăvească vreunul din ei, doamne ferește!". Se stârni un val de proteste:

— Ia mai termină, Michotte, cu văicăreala.

— Ești bucătar pe „Belgica", nu la un pension de domnișoare!

Michotte trânti polonicul și-și încrucișă brațele.

— Adevărat! Chiar că am uitat cu cine am de a face! Iaca pentru cine am scotocit eu cala, ca să descopăr „materia primă” și să prepar „combustibil!” Dar lasă! Mai vă întoarceți voi și altă dată rebegiți de frig pe vas! Tot la mine o să veniți să vă dau o sorbitură de punch! Răbdări prăjite o să vă dau!

Racoviță socoti că e cazul să intervină:

— Se poate, Michotte, să nu înțelegi o glumă? Doar știi cât te iubesc băieții. Nu e așa că noi îl iubim pe Michotte?

— Îl iubim! tună corul marinarilor.

— Nu e așa că Michotte ne e ca un tată?

— Ca un tată!

Bucătarul se miră: „tată” nu i se mai spusese până atunci. Căznindu-se să nu zâmbească, vorbi moale:

— Mint, porcii, domnule profesor! Dacă aș ști că nu mint… aș mai aduce niște punch. Că mai e o oală pe foc la bucătărie.

După-masă, Koren, Johansen și Knudsen cântară un cântec norvegian atât de trist, încât toți se posomorâră și căzură pe gânduri.

— Ce-s mutrele astea leșinate? strigă deodată Dufour și bătu cu palma în masă. Treziți-vă adunătură de mormoloci de apă dulce! Am să vă povestesc cum și-a bătut joc Till Buhoglindă al nostru de o bandă de cadavre neîngropate ca voi!

Racoviță își aminti de Dănilă Prepeleac și ceru învoire să povestească și el despre un Till român, care se pricepuse să-l păcălească și pe dracul. Târziu noaptea se despărți de marinari; Tollefsen îl conduse până la ușa cabinei.

— Alte șmecherii n-a mai făcut Dănilă ăsta al dumneavoastră? întrebă el.

— Eu unul nu știu să mai fi făcut, spuse Racoviță. Văzând dezamăgirea marinarului, adăugă repede: Dar poporul nostru mai povestește și despre unul Păcală, care a pus la cale farse fără număr. Dacă vrei…

— Se poate să nu vreau? se grăbi să încuviințeze Tollefsen. Surprinzând un zâmbet ușor al lui Racoviță se încruntă: Ce-ți vei fi spunând dumneata acum: om bătrân și se dă în vânt după povești! Numai că nu le adun pentru mine: am doi nepoței și, de câte ori mă întorc de pe mare, trebuie să le istorisesc povești noi dracilor ăștia împielițați, că altfel n-o mai scot la capăt cu ei. Vreau să le aduc și acum o provizie… Rămase o clipă pe gânduri și adăugă cu glas scăzut: …dacă mă mai întorc!

— Cum vine asta: „dacă mă mai întorc”? Dumneata vorbești așa, Tollefsen?

— Am spus și eu o vorbă… se apără marinarul. Uit-o! Noapte bună! Prinse mâna lui Racoviță și o scutură cu putere. Fără să-i dea drumul, adăugă: Mai vino pe la noi seara, când ai vreme, domnule profesor!… Așa cum veneai când trăia bietul Karl! Apoi, privind cu atenție mâna lui Racoviță, roșie și crăpată, cu degetele zgâriate, pline de bătături: Că, de! Ești de-al nostru!

7
Cutremurul

Viscolul se înverșuna asupra banchizei două săptămâni încheiate, îngrămădind în jurul vasului cantități uriașe de zăpadă.

Au fost necesare eforturi supraomenești, pentru a se săpa căi de acces, adevărate tuneluri, spre banchiză.

Marinarii erau istoviți și totuși nu se plângeau. În ciuda îndeletnicirii lor de veșnici cutreierători ai mării, căpătaseră o mentalitate de proprietari: uneori priveau cu un sentiment de mulțumire și mândrie nu numai biata lor corabie, ci și banchiza atât de tristă, mai ales acum când viscolul o biciuia fără încetare, când bezna nopții se înstăpânea asupra ei, din ce în ce mai adâncă.

Pe „Belgica” se istoriseau povești cu naufragii și epave, care rătăceau pe ocean zile și săptămâni de-a rândui, epave de care se agățau oameni chinuiți de sete și de foame, și care se scufundau încet, încet… Era evocată moartea îngrozitoare a exploratorilor rătăciți în imensitățile fierbinți ale Saharei, sau în albele întinderi de gheață ale polului. După ce se încheia tragica istorisire, se simțeau parcă mai liniștiți: ei aveau cel puțin un adăpost, puțină căldură, hrană; în jur era lespedea banchizei pe care puteau pune cu încredere piciorul, la fel ca pe pământ.

După ce viscolul se domoli, cerul se însenină pe alocuri, și mercurul căzu dintr-odată până la 48 grade sub zero. Era un ger uscat și aspru, dar care îi stânjenea pe exploratori mai puțin decât viscolul. Înveliți în șubele lor lungi, cu glugi enorme, din blană de urs, cu cizme îmblănite în picioare, își îndeplineau zilnic programul de lucru în cabinele de pe banchiză, fără să aibă a se plânge de ceva; doar de câteva ori avu doctorul Cook prilejul să ungă cu celebra sa alifie un vârf de ureche sau un deget degerat. Marinarii se uitau cu jind la savanții care se foiau într-un veșnic du-te-vino de pe banchiză pe vas, încărcați cu cutii și saci plini de vietăți marine, sau cu termosuri cu probe de apă oceanică. Tollefsen îl întrebă într-o zi pe Racoviță:

— Dumitale nu ți s-a urât să cari și să tot cari la saci și săculețe?

— Câtuși de puțin. Mă distrează!

— Așa! marinarul căta spre pământ, cam încurcat. Deodată întoarse o privire piezișă spre naturalist: M-am înșelat cu dumneata! vorbi el tăios. Ești un om rău!

— Vai de mine! Dar ce-am făcut!

— N-ai făcut nimic! Tocmai asta-i: n-ai făcut nimic!

— Și ce trebuia să fac? Spune-mi și fac acum. N-o fi prea târziu, nădăjduiesc!

— Ei, prea târziu nu e, vorbi marinarul, ceva mai moale. Deodată, iarăși mânios: Dar putea să fie și mai devreme! Cum nu te-ai gândit, domnule profesor, că oamenii stau pe vas și-și pierd timpul de pomană? Ar putea să mai învețe și ei o meserie pe lângă dumneata!

Racoviță zâmbi.

— E cam grea meseria asta, să știi!

— Știu eu! Da' băieții n-au nevoie să o învețe toată. Stau pe lângă dumneata și le mai spui câte ceva despre pești și alte animale, cum îi spuneai și bietului Karl. Tot dumneata ești în câștig: te mai ajută să pescuiești. Și la pescuit se pricep mai bine ca dumneata! Adăugă cu o sclipire șireată în ochi: Ei, ce zici?

— Ai dreptate, Tollefsen, încuviință naturalistul. Am să fac ce spui dumneata. Am să vorbesc și cu Danco și cu Arctovski să-și ia și ei câteva ajutoare din echipaj.

Marinarul se lumină dintr-odată:

— Ei, așa da! Bine că ți-a venit mintea la loc. Și dacă ai să ai vreo greutate cu băieții, să vii la mine că eu ți-i pun la punct numaidecât!

Danco acceptă să-i ia ca asistenți pe cei trei „prunci": Johansen, Koren și Knudsen. Cu Arctovski, Racoviță trebui să ducă o adevărată luptă, ca să-l convingă, dar până la urmă, geologul cedă, mai ales că-i fuseseră propuși ca ajutoare Somers și van Rysselberghe, de care avea mereu nevoie ca să-i repare sonda automată. Curând se înflăcără atât de tare de noua sa misiune, încât inaugură un curs de geologie în toată regula, cu un program zilnic de lecții și seminarii. Anunță chiar și o teză pentru începutul lunii iulie. Mecanicii erau îngroziți: ei aveau treabă până peste cap cu fierăria lor, și se înscriseseră la „Universitatea" lui Arctovski fără nicio tragere de inimă, siliți de Tollefsen.

Timp de câteva zile, Racoviță fu nevoit să desfășoare o activitate diplomatică febrilă. „Pruncii" fură mutați de la Danco la Arctovski, după ce, în prealabil, declaraseră că petrecuseră o zi foarte plăcută culegând pietre, împreună cu geologul, pe una din insulele din canalul Belgica. Pentru a evita noi excese pedagogice, Racoviță îi ceru lui Amundsen să ia întreaga secție de geologie într-o excursie de câteva zile pe banchiză. Nici Danco nu

rămase singur, căci Somers și van Rysselberghe aflând că e și fizician, se arătară dispuși nu numai să-l ajute în activitatea sa zilnică, ci să ia și lecții de mecanică.

Racoviță ieșise cel mai bine la socoteală: Tollefsen, Dufour și Mellaerts mânuiau plasele Sigsbee și Aggasiz cu atâta dibăcie, încât într-o singură zi pescuiră mai mulți arici și stele de mare decât izbutise el să pescuiască într-o săptămână.

Către sfârșitul lui iunie se auziră dinspre sud niște uruituri prelungi, înăbușite. Toată lumea crezu că e zgomotul produs de prăbușirea unor icebergi. În zilele următoare, uruitul se transformă într-o rostogolire de tunete amenințătoare, ca înaintea unei furtuni. Descărcările electrice erau însă excluse iarna, mai ales în Antarctica. Atunci care putea fi originea zgomotului? Întrebarea deveni obsedantă, căci bubuiturile erau din zi în zi mai puternice. Geamurile hublourilor vibrau mereu, eprubetele și borcanele din laborator zăngăneau, întreg vasul tresălta de puterea exploziilor, ca și cum, nu departe de „Belgica”, s-ar fi desfășurat o gigantică bătălie, susținută de numeroase baterii de artilerie.

Într-o zi, Racoviță lucra cu echipa sa în „Templul Zoologiei”, când deodată o explozie formidabilă zgudui șubreda baracă și cutremură atât de tare banchiza, încât trepiedul de metal care susținea mecanismul de scufundare al plaselor se răsturnă. Se repeziră cu toții afară, dar o nouă zguduitură îi azvârli pe gheață. Banchiza se crăpase și se îmbucătățise în nenumărate lanuri de gheață, despărțite prin crevase largi, în care se frământau apele negre; în alte locuri, lespezi enorme de gheață se ridicau aproape verticale, pentru a se prăbuși apoi cu detunături asurzitoare, prefăcându-se în fărâme.

— La „Belgica”! strigă Racoviță. Cât mai e vreme!

Drumul se arătă a fi mai lung și anevoios ca la plecare. Oscilațiile neașteptate ale banchizei îi prăvăleau mereu pe gheață; trebuiau să meargă încet, cumpănind fiecare pas, pipăind înaintea lor cu vârful bastoanelor, ca niște orbi; nu o dată erau să alunece în prăpăstiile lichide, ce se deschideau înaintea lor; nenumărate crevase proaspete și enorme blocuri de gheață apăruseră pe banchiză. Când ajunseră în sfârșit în apropierea „Belgicăi”, rămaseră încremeniți: banchiza se ridicase, dărâmând până la temelie taluzul clădit cu atâta trudă; lespezi de gheață de patru și cinci metri

grosime se încălecaseră unele peste altele, alcătuind un humoc enorm, pe care vasul zăcea, prăvălit pe o coastă.

Curând se iviră dinspre observatorul meteorologic Danco și cei doi mecanici.

— Ce e de făcut, Racoviță? întrebă locotenentul, gâfâind.

Cu toată gravitatea situației, naturalistul nu se putu opri să nu zâmbească.

— Ce e de făcut? Păi… va trebui să ne cățărăm pe… „Belgica”.

Se vădi curând că era mai ușor să urci povârnișul de gheață, decât să pătrunzi în interiorul vasului. „Belgica” zăcea cu flancul drept lipit de banchiză, iar puntea avea o poziție aproape verticală și era acoperită cu polei. Cum să te cațeri pe acest perete alunecos până la gura tambuchiului? Somers se târî cu greutate până la atelierul său, de unde aduse un ciocan și o daltă. Se urcă pe umeri lui Tollefsen, care se proptise cu picioarele în balustradă și astfel, escaladând puntea ca un zid, ajunse la tambuchiul, a cărui ușă înțepenită o deschise după aproape o jumătate de oră de strădanie. În sfârșit erau „acasă”, dar căminul lor avea o înfățișare ciudată: circulau de-a bușilea pe unul din pereții coridorului; soba, ale cărei burlane căzuseră, scotea valuri de fum înecăcios; în cabina marinarilor, masa zăcea cu picioarele în sus peste ochiul hubloului, iar paturile păreau niște accesorii fără rost, atârnate de tavan. Ușa de la laborator refuza să se deschidă mai mult de un lat de palmă din pricina unei greutăți, care apăsa de cealaltă parte: Racoviță nici nu îndrăznea să-și închipuie ce se petrecuse înăuntru.

Carena fusese scoasă din banchiză, dar nu suferise nicio avarie mai importantă: era un noroc, căci lanurile de gheață ar fi putut s-o strivească. Se mai putea însă întâmpla o altă nenorocire: o mișcare neprevăzută a banchizei ar fi putut dărâma humocul pe care zăcea „Belgica”, răsturnând vasul și transformându-l într-o jalnică epavă.

Mai exista un motiv de neliniște: Amundsen și Cook, intrigați de ciudatele zgomote ce veneau de la sud, plecaseră cu două zile în urmă într-o nouă excursie, luând cu ei și pe Arctovski cu echipa sa de geologi amatori. Unde se găseau? Vor izbuti să-și croiască un drum spre „Belgica” prin bezna nopții polare, peste banchiza plină de crevase? Cei de pe vas își improvizară niște culcușuri, dar nu putură închide ochii niciunul până spre dimineață. Pe la ora șase fură treziți de niște lovituri în ușa tambuchiului. Se repeziră cu toții și traseră înăuntru pe Arctovski și pe Kundsen.

— În sfârșit! Bine că vă vedem! strigă Racoviță. Deodată tresări: Dar ceilalți… ceilalți unde sunt?

Arctovski avea o înfățișare sălbatică; barba și mustățile îi erau pline de țurțuri de gheață, fruntea îi era brăzdată de o julitură. Lumina lămpii, pe care Racoviță o apropiase de fața sa, îl făcea să clipească des, un tremur nervos îi stăpânea întreg corpul. Abia putea răsufla și totuși îl prinse pe Racoviță de umeri și începu să-l zgâlțâie, răcnindu-i în ureche:

— Evrika, dragă colega!

— Unde e Amundsen? Unde-i doctorul?

— Jos pe banchiză! Mă auzi? Am găsit! Am aflat! Dislocarea banchizei… singura explicație… Țărmurile continentului Antarctic… la cel mult cincizeci de mile la sud… Împiedică deriva, opresc ghețurile… Provoacă presiunea uriașă!

— Vasăzică, cutremurul?

— Un cutremur binecuvântat, colega! Ne-a prilejuit o mare descoperire!

— Și ne-a răsturnat vasul, domnule, mormăi Tollefsen. Binecuvântat fie numele lui!

Între timp apăruseră Cook, Amundsen și ceilalți doi marinari. După părerea primului ofițer nu exista decât un singur mijloc pentru redresarea „Belgicăi”. În cala vasului se găseau mai multe lăzi cu tonită[58]. Banchiza trebuia aruncată în aer în mai multe locuri în jurul humocului uriaș. Aveau să se producă crevase, găuri mari în gheață; era foarte probabil ca banchiza șubrezită să cedeze, permițând humocului să se scufunde, iar „Belgica” să-și recapete poziția normală de plutire.

— Nu e sigur! murmură de Gerlache. Și ce facem dacă…

— În orice caz mai rău nu ne va fi decât acum! interveni Racoviță.

— Atunci… pot începe, domnule căpitan? întrebă Amundsen. De Gerlache făcu o mișcare nelămurită din cap și primul ofițer, fără să mai aștepte, porni de-a bușilea pe perete spre ușa calei, urmat de șeful de echipaj, de Tollefsen și de încă doi marinari.

Până seara, exploziile tonitei reușiseră să disloce lespezile de gheață.

La un moment dat, lespedea pe care se găsea „Belgica” era atât de înclinată, încât vasul alunecă în apă de-a dreptul pe chilă.

Lucrul continuă pe bord până noaptea târziu: cămara cu provizii, cabinele, atelierul de fierărie se găseau într-o stare de plâns. Situația din laborator era dezastruoasă: pe jos zăceau cărți și fișe în dezordine, eprubete sparte; probe mineralogice erau aruncate în toate părțile, o bună parte din borcanele cu alcool, în care Racoviță conservase exemplare rare din fauna oceanică, erau răsturnate. Ar fi fost necesare cel puțin trei zile pentru a

reorganiza cum se cuvine laboratorul; unele măsuri trebuiau însă luate imediat, mai ales în ceea ce privea colecțiile lui Racoviță, care începeau să se altereze. Spre dimineață, după două nopți nedormite, cei de pe „Belgica” se prăbușiră în culcușuri.

În seara zilei următoare, când oamenii se arătară pe punte, din înaltul cerului, spuzit de stele, luna își revărsa razele palide asupra banchizei. În timpul zilei ninsese, și zăpada proaspătă acoperea blocurile de gheață răvășite, humocurile, crevasele. În jurul „Belgicăi” abia se prinsese un strat subțire de gheață, dar neaua așternută peste această lespede șubredă te împiedica să-i cunoști grosimea.

Totul era ca mai înainte, dar sub mantia albă care învelea banchiza se simțea o neliniște și o frământare fără istov: bolborosiri surde, trosnete și pârâituri, ca niște semne ale mâniei ce mocnea în adânc. Oamenii priveau în jur cu mirare, ascultau și clătinau din cap. Ar fi trebuit să se bucure și să încerce să uite clipele de spaimă prin care trecuseră, dar ei stăteau pe punte tăcuți, triști, plini de îngrijorare: știau că nimic nu mai putea fi ca înainte, ceva se rupsese, se prăbușise pentru totdeauna.

Nicicând nu mai aveau să așeze cu încredere și hotărâre piciorul pe banchiză: în orice clipă gheața se putea desface sub tălpile lor. Nicicând nu aveau să mai plece liniștiți în excursii sau spre cabinele de observații, așa cum pleacă la treburi gospodarii, fără a mai purta grija casei lăsate în urmă.

Abia acum își dădeau seama că toate încercările lor de a îmblânzi Antarctica dăduseră greș: Taina Albă era departe, foarte departe, ascunsă în noaptea cea mare, sub văluri de beznă de nepătruns.

Cu încetul, aerul rece începu să-i dezmeticească. Li se părea că se trezesc abia acum dintr-un somn de luni de zile. Se aflau într-o lume străină și dușmănoasă, plină de primejdii necunoscute, la un început de drum…

8
Când pretutindeni va domni banchiza…

Deasupra nesfârșitei întinderi albe, noaptea cea mare își cerne întunericul.

Contururile se șterg, se topesc într-o pânză lăptoasă, răspândită cât vezi cu ochii peste banchiză; uneori, când ghețurile crapă, țâșnesc umbre lungi, neașteptate…

Pe la amiază, o lumină abia simțită, alburie, se ivește la sud, înviorând pentru câteva minute întinderile pustii: atâta a mai rămas din vâlvătaia albă a Antarcticii. Atunci, parcă, deasupra banchizei moarte, ziua încearcă să se nască; dar curând totul recade în întuneric. „Belgica” pare ferecată într-o criptă uriașă, unde de veacuri nu a pătruns firul unei raze de lumină; doar cele trei felinare, agățate de catarge, licăresc stins, asemenea unor candele, aruncând o dâră gălbuie, care nu răzbește mai departe de un pas, doi.

În nopțile senine, luna răsare pe cer ca un bulgăre de gheață. Atunci banchiza se trezește într-o baie de beteală, licăriri albastre se așternd deasupra ghețurilor: departe, pe crestele icebergilor, țâșnesc flăcări scurte de argint; sub Crucea Sudului, care-și întinde pe cerul siniliu brațele ei de lumină tremurătoare, stăruie umbre triste, negre, ca un chenar de doliu, în care e încrustată strălucirea de diamant a ghețurilor.

Printre lanurile banchizei pare că alunecă, acoperită de cristale de gheață sclipitoare, cu frânghiile de care atârnă țurțurii ca niște policandre, o corabie, scufundată de mult, pe care oceanul a scos-o din adânc, deasupra ghețurilor veșnice, lăsând-o să plutească în voie spre un țel necunoscut.

Luna călătorește fără grabă peste întinderile încremenite, adastă o clipă deasupra corăbiei, scăldând-o în razele ei reci.

În adâncuri, stâncile de gheață se sfarmă, se încalecă, se zdrobesc între ele, scrâșnind; în jurul crevaselor, lespezile albe scârțâie ascuțit în îmbrățișarea ucigătoare a gerului; icebergii, prăbușindu-se, detună în depărtare; banchiza strânge ca un clește fragila carenă a vasului.

La răstimpuri se așterne, fără veste, o tăcere grea, apăsătoare; atunci, fiecare scârțâit al frânghiilor, al scândurilor pare un plânset înăbușit, o chemare deznădăjduită. Iar cântecul acordeonului cu sunetele lui prelungi și triste îți umple inima de nostalgie, de dorul fierbinte al țărmurilor îndepărtate, al oamenilor, al semenilor tăi.

Nopțile trec, despărțite doar printr-o fulguire ștearsă de lumină cenușie. Cerul se acoperă, și dinspre sud se dezlănțuie furtuni cumplite, răscolind

banchiza, spulberând icebergii. În noapte, odată cu imensa câmpie de gheață, „Belgica” își urmează drumul, pradă mișcării uriașe care o poartă către miezul Antarcticii…

Pierduți în nemărginirea banchizei, pe o corabie prizonieră, târâtă în derivă, optsprezece oameni numără clipele, minutele, orele…

Undeva, departe, e vară, plajele sunt acoperite de o mulțime pestriță și veselă, marea e de un albastru cald, spumegând liberă sub cerul plin de lumină…

Aici domnește noaptea cea mare.

Noaptea polară…

În laborator era atât de frig, încât apa din paharul pus pe etajera de lângă hublou se prefăcea numaidecât într-un bloc compact de gheață. Nici în celelalte cabine ale vasului, situația nu era mai bună, dar majoritatea celor de pe „Belgica” își petreceau timpul fie la bucătărie – singura încăpere de pe vas unde era într-adevăr cald – fie în jurul sobei de pe coridor. În cabine se duceau numai ca să se culce și odată vârâți în sacii de dormit, căptușiți cu blană, aproape că nu le mai păsa de frig. Savanții nu voiau însă să renunțe la lucrul în laborator. Într-o zi, Arctovski apăru învelit cu șuba sa din blană de urs, în care pretindea că se simte minunat și îl îndemnă pe Racoviță să-l imite. Naturalistul, căruia frigul îi dădea junghiuri în pulpe, nu se sfii să se încalțe cu niște enorme cizme căptușite cu blană. Somers fabricase pentru laborator niște mici lămpi de încălzit cu gaz, care însă după o oră, două începeau să fumege și să răspândească un miros înăbușitor. Savanții nu se puteau totuși hotărî să renunțe la ele.

Racoviță începuse un mic studiu despre fauna terestră din Antarctica. În afară de mica Belgica Antarctica și de câteva specii de Acarieni, descoperiți printre firele de mușchi și licheni, colectați cu câteva luni în urmă, mai găsise în mâlul mlaștinilor de pe insulele explorate un număr de vietăți microscopice, mai ales *nematode*, *rotifere*, *tartigrade* și *infuzorii*.

Încă pe vremea când observa, în urmă cu câteva luni, viața balenelor, la ieșirea din golful Belgica, prinseseră rădăcini în el întrebări complicate: Ce se întâmplase cu animalele care trăiseră în această regiune în timpul perioadelor geologice? Cele câteva vietăți degenerate, atât de ridicol de mici, încât numai o lentilă puternică îți îngăduia să le deosebești conturul, erau unicele rămășițe ale vieții ce colcăia, multiformă, generoasă, cu multe zeci de mii de ani înainte în Antarctica?

Ostenit, Racoviță își ridică ochii de pe microscop și se rezemă de speteaza scaunului. După un răstimp, se întoarse spre Arctovski. Știa că geologul era pe cale să termine un capitol dintr-o lucrare mai mare despre răspândirea rocilor granitice pe suprafața pământului; adevărată încoronare a întregii sale activități științifice, cartea avea să cuprindă rezultatele tuturor cercetărilor întreprinse de el timp de un sfert de veac. Lucra cu atâta înfrigurare, de parcă ar fi trebuit s-o dea numaidecât la tipar, dar, pe de altă parte, declara cu mult calm că îi mai lipsesc anumite date pentru capitolul 17 și că intenționează să le culeagă într-o călătorie în Pamir, proiectată pentru anul 1904. Despre partea a treia a lucrării spunea că o va putea redacta abia între anii 1910-1912, când unele ipoteze ale sale aveau să fie pe deplin verificate. Racoviță zâmbea privindu-l cum scrie cu capul foarte apropiat de hârtie și ținând strâns creionul, ca să nu-i lunece din mâna îmbrăcată într-o mănușă subțire de lână.

— Arctovski! șopti el.

Geologul tresări și ridică privirile. Avea ochii roșii și plini de lacrimi. Scoase o batistă și-și tamponă pleoapele umflate.

— Ți-a spus Cook să nu-ți obosești ochii! îl dojeni Racoviță.

— Pentru asta m-ai deranjat? Să știi că… Vru să mai spună ceva, dar se mulțumi să scuture nervos mâna, ca și cum ar fi gonit o muscă și se aplecă iar asupra manuscrisului.

— Ascultă-mă! Vreau să-ți cer părerea într-o problemă științifică.

— A! E cu totul altceva! La dispoziția dumitale!

— Vezi dumneata… după cât mi se pare mie, fauna terestră din Antarctica… nu e antarctică de fel.

— Nu vrei să te lași de paradoxe?

— Nu mă lasă ele pe mine! Am impresia că toate aceste muște fără aripi, toți acești purici și păianjeni sunt niște venetici, niște coloniști de dată destul de recentă, aduși din America pe aripile păsărilor.

— Și ce te face să crezi acest lucru?

— După părerea mea, în perioada glaciară, întreaga faună și floră antarctică „băștinașă” a fost nimicită de ghețuri. Cred că pe atunci banchiza se întindea mult mai departe decât astăzi. Am observat niște urme de ghețari în insulele din canalul Belgica și…

— Ai perfectă dreptate! Există dovezi sigure că, în perioada de care vorbești, o imensă lespede de gheață se întindea până dincolo de pământurile Patagoniei și ale Țării de foc.

Îl privi câteva clipe cu admirație pe naturalist, apoi clătină din cap.

— Ți-am spus eu că trebuia să te faci geolog, vorbi el cu oarecare părere de rău. Ai vocație, domnule!

Luă creionul și începu iar să-l poarte repede pe hârtie, clipind des din ochi și încruntându-se. Racoviță se sculă și făcu câțiva pași prin încăperea strâmtă, ca să se mai dezmorțească. Se opri în dreptul hubloului, al cărui geam era acoperit cu un strat gros și opac de gheață.

După o vreme se întoarse iar spre geolog.

— Ascultă, Arctovski, câtă vreme va mai trece până ce ghețarii vor ajunge din nou la ecuator?

— Cuuum?

— Vreau să spun… în principiu… crezi că ne mai putem aștepta la o nouă perioadă glaciară, la o ofensivă a ghețurilor care să cotropească pământul? Au circulat în ultimii ani anumite teorii în acest sens.

Celălalt făcu ochii mari, apoi se încruntă și începu să bată ritmic cu creionul în foaia de hârtie ce o avea în față. Deodată izbi violent cu creionul în masă.

— Sunt teorii fără sens! În orice caz, fără sens pentru mine. Cel puțin deocamdată… rămase câteva clipe pe gânduri, apoi adăugă: poate peste vreo câțiva ani să am răgazul…

Intrând ceva mai târziu în bucătărie, Racoviță văzu, prin norii groși de fum albăstrui care umpleau încăperea, pe Lapoire, Cook, Michotte și Johansen care jucau cărți la o măsuță aflată într-un colț. În jurul lor, ceilalți marinari comentau peripețiile jocului.

Lipsea numai Somers. În colțul opus, sprijinit de mașina de gătit, stătea Danco. Părea cufundat în lectura unei cărți cu scoarțe rupte. Văzându-l pe Racoviță, vârî repede cartea în buzunar și-i făcu un semn cu mâna:

— Vino aici! Plita mai e caldă!

Racoviță își apropie mâinile de tabla de fier și constată cu plăcere că locotenentul avea dreptate.

— Unde e Amundsen? întrebă el.

Locotenentul aruncă pe furiș o privire spre masa jucătorilor și răspunse în șoaptă:

— La căpitan!

— Unde? Vorbește mai tare!

— Ssst! Discută cu Adrien o chestiune destul de gravă. Numai doctorul, Michotte și cu mine suntem la curent. Și Somers… din nefericire. Se

apropie și mai mult de Racoviță și-i șopti la ureche: Voiam să-ți spunem și ție, dar Amundsen zicea că ai de lucru… Tot nu-ți făceam nicio bucurie… Continuă, după ce mai aruncase o privire spre masa din colț: Somers e bolnav: grețuri, vărsături, amețeli. Anemie polară! Singurul medicament eficace ar fi lumina și căldura soarelui. Alimentele proaspete ar împiedica agravarea bolii.

— Stabilisem cu Amundsen că se va servi la masă carne de focă!

Danco zâmbi:

— Michotte zice că mai bine se sinucide decât să ne dea o asemenea mâncare. De altfel ieri a adus în cabină la Adrien o bucată de așa-zisă friptură de focă. Am gustat și eu și Cook. Era să vomităm!

— Grețoasă, dar sănătoasă!

— Și noi suntem de părerea asta, dar Adrien se opune. Zice că nu se poate compromite în fața marinarilor! Iar alimentele pe care le-a cumpărat el, ar fi deasupra oricărei critici!

— Deasupra oricărei critici! Mai bine cumpăra câteva lăzi cu lămâi în plus, decât să fi umplut cala cu macaroanele lui Galvay!!

— Și conservele norvegiene! Un amestec îngrozitor de carne cu griș! Dar… în sfârșit, ce să mai vorbim. Amundsen s-a dus din nou la Adrien. Poate că va reuși să-l convingă…

În lumina gălbuie, murdară, a lămpii din perete, fețele oamenilor păreau de o paliditate cadaverică. Obrajii erau umflați, slinoși, sub ochi atârnau pungi de grăsime, pupilele ieșeau din orbite ca la niște basedovieni. Racoviță fu izbit de culoarea șterșă a părului, aproape albă la cei blonzi, de un cenușiu murdar la cei bruni; abia acum își dădea seama că majoritatea acestor oameni, care nu aveau nici treizeci de ani, începuseră să încărunțească. Mâna lui Koren, lăsată pe umărul prietenului său, era enormă, cu încheieturile umflate, cu unghiile acoperite aproape în întregime de o pieliță albicioasă. Câteva fapte, petrecute în ultima vreme și pe care aproape le uitase, căpătară dintr-odată în mintea naturalistului o teribilă semnificație: Tollefsen se oprise odată gâfâind la jumătatea drumului dintre „Belgica” și „Templul Zoologiei” și declarase că „simte că a îmbătrânit”; Dufour povestea că izbutise să realizeze în numai două zile o diferență de 60 bătăi de puls la minut, și se prefăcea a fi mândru, ca și cum ar fi fost vorba de un remarcabil record sportiv; propriile sale dificultăți de respirație, nopțile nedormite, o anumită discontinuitate a gândirii… Toate aceste

fenomene, de care nu avusese încă niciodată a se plânge până de curând, nu erau și ele simptome ale anemiei polare?

— Dar tu, Emil… cum te simți? întrebă el.

— Eu?… Foarte bine!

Lui Racoviță nu-i scăpă o tresărire, pe care Danco încerca s-o acopere cu un zâmbet lipsit de veselie.

— De ce nu-mi spui adevărul?

Locotenentul râse:

— Parcă ai fi maică-mea. Când aveam uneori necazuri sentimentale, ținea neapărat să le interpreteze ca niște simptome ale unei boli grave… Știi ce: hai să-i chibițăm pe pocheriști! Mi se pare că Frans e iarăși pe cale să dea lovitura.

Tocmai se produsese o întâlnire care făcea să bată cu putere inimile tuturor.

— Plus cinci sute de dolari!

— Plus o mie!

— Se achită.

— Să-ți văd cartea!

— Stai că n-am terminat!… Mai pune jos încă nouă mii de dolari!

— Ține nouă mii! Arată cartea!

— Cu plăcere! Ful de popi!

— Slab! Careu de decari! Ha, ha, ha! Te-am înfundat!

Racoviță se săltă pe vârful picioarelor. Lapoire trăgea spre el cu mâini tremurătoare o grămăjoară de cartoane murdare. Cook se întoarse cu o față crispată ca de o durere de dinți și spuse cu o voce lugubră:

— Sunt ruinat, Racoviță! Am pierdut în seara asta două sute paisprezece mii de dolari!

Racoviță se încruntă și se rupse din cercul privitorilor, trăgându-l după el și pe Danco.

— Cook a început să mă scoată din sărite cu dolarii lui! Ieri seară a pierdut patru sute de mii, alaltăieri trei sute optsprezece mii, luni vreo cinci sute de mii și ceva! Numai în șase zile pârlitul ăsta de doctor pretinde a fi risipit la poker tot capitalul lui Vanderbildt!

— Lasă-l, dragă Raco, să se distreze!

— Ce distracție? Cum se termină cina, se așază la masa de joc, începe să rotească niște ochi halucinați și geme: „Sunt ruinat! Sunt ruinat!” Asta-i nebunie curată!

— În restul zilei e normal!

— Asta ar mai lipsi: să-și piardă mințile cu desăvârșire! Am scrie în jurnalul de bord: *„Astăzi, 9 iulie 1898, doctorul expediției noastre a înnebunit”*. Și dedesubt am semna: *„Pacienții veșnic…”*

Ar fi vrut să adauge „neconsolați”, dar se întrerupse și-și întoarse privirile către grupul din colț. Cook tocmai izbutise să le tragă partenerilor săi o cacialma, ceea ce stârni, spre veselia tuturor, protestele indignate ale lui Lapoire. Râsetele oamenilor îi năruiră lui Racoviță forțele. Ar fi vrut să deschidă larg ferestrele și ușile, să facă să pătrundă înăuntru aerul proaspăt și valurile de aur ale soarelui. Dintr-odată îl cotropi tristețea. Parcă fila lampa sau poate că se îngroșase pâcla albăstruie a fumului de țigară, prin care abia se puteau deosebi trăsăturile oamenilor, sau poate i se părea numai lui, că în încăpere se face din ce în ce mai întuneric.

Ca să se liniștească urcase pe punte. Sfredelind bezna cu privirile, începu să deosebească pe banchiză sclipiri palide, fugare, umbre albastre ce fâlfâiau o frântură de clipă în depărtare, asemenea unor aripi imense, pentru a se risipi apoi numaidecât în întuneric. Domnea o tăcere grea, arar întreruptă de geamătul obosit al ghețurilor, de zvonul îndepărtat al vântului.

Scruta banchiza cu atâta încordare, încât globurile ochilor începură să-l doară; parcă ar fi așteptat ca zăbranicul nopții să fie sfâșiat undeva de un semn, de o lumină. Deodată îl cuprinse, cu o sălbatică putere, dorința să fugă. Oricât de, greu ar fi fost și oricât de departe ar fi trebuit să meargă, tot ar fi ajuns cândva în locuri unde trăiau oamenii, unde pe câmpii mijeau acum fire fragede de iarbă și florile primăverii își răsfățau culorile în raze de soare. Să fugă, să scape din închisoarea de gheață, de sub strivitoarea apăsare a nopții fără sfârșit!

Coborî în neștire pasarela și porni prin zăpada, în care picioarele i se înfundau până mai sus de genunchi. Se opri curând, istovit, cu fruntea îmbrobonită de sudoare. După câteva clipe se întoarse greoi în loc, făcu un pas în direcția vasului, și se opri iar. Inima îi bătea cu putere. Îi revenise în minte discuția avută cu Arctovski. Din noaptea neagră i se ridică în față viziunea cataclismului încă îndepărtat, ascuns în bezna de nepătruns a viitorului.

…După ce într-o lungă bătălie de milioane de ani înaintaseră de câteva ori pe suprafața globului și fuseseră de tot atâtea ori respinse spre poli, ghețurile vor porni ultima lor ofensivă. Banchiza își va trimite albele ei

armate care vor ocupa, într-o desăvârșită tăcere și cu calma încetineală pe care o dă certitudinea victoriei, metropole, altădată înfloritoare, și câmpii, unde foșniseră milenii de-a rândul lanuri de grâu sau țâșnise în jerbe triumfale aurul negru din gura sondelor. Gheața va acoperi lacurile, în care se zbenguiseră peștii mlădii și pe care plutiseră printre nuferi bărci cu îndrăgostiți și visători romantici; oceanele își vor potoli pentru totdeauna zbuciumul și vor încremeni sub apăsarea uriașei lespezi glaciare.

După ce sângerase pe boltă, din ce în ce mai întunecat, nenumărate veacuri, soarele se va stinge și nicio geană de lumină nu va mai întrerupe noaptea cea mare.

Acesta să fie tâlcul din urmă al Tainei Albe?

Mânia îl cuprinse dintr-odată, năvalnică, ca în fața unei înșelătorii. Ridică pumnul și-l scutură amenințător în noapte.

9
Jurnalul lui Amundsen

„10 iunie. De G. mi-a spus că viața de pe bord nu prezintă în perioada actuală niciun interes și că de câteva săptămâni nu a mai scris nimic în jurnalul expediției. Această mărturisire mi-a stârnit și mai mult interesul pentru cartea lui Cook. Doctorul a încercat să se eschiveze, spunând că mai are de corectat, de adăugat etc. etc… Apoi a început să strige să-l las în pace. În cele din urmă mi-a mărturisit:

— Nu mai scriu nicio carte! Nu mai scriu nimic! Ce să scriu! Editorul meu mi-a cerut o carte plină de peripeții și de eroism. Unde sunt peripețiile și unde e eroismul? Mucezim în sicriul nostru plutitor și contemplăm noaptea polară, asta-i tot!

Poate că are dreptate. Și totuși lumea trebuie să cunoască necazurile, viața noastră monotonă. Atât timp cât nu se găsește altul s-o facă, am s-o fac eu.

Adevărul e că pe „Belgica” viața a devenit insuportabilă. Trebuie să facem economie de cărbuni și nu putem încălzi suficient soba de pe coridor. De altfel se înfundă cel puțin de două ori pe zi și umple vasul cu fum. Aerul e irespirabil: trebuie să deschidem hublourile în fiecare cabină. Aerul rece condensează vaporii, și în toate colțurile, sub pături, sub perne, sub saltele, se adună zăpadă. Oamenii se plâng ***(de rezolvat problema ventilației pentru viitoarea expediție)****. Ieri a căzut și Knudsen la pat: nu mai era în stare să aducă un coș cu cărbuni din cală până pe coridor. Purgativele și injecțiile cu stricnină ale lui Cook n-au dat până acum niciun rezultat.*

14 iunie. Azi la amiază, cer senin. L. a făcut măsurătorile: 71° 04’00" lat. 86° 03’00" long. Deriva nu ne mai poartă spre est-sud-est ca până acum, ci spre nord-nord-est.

17 iunie. La babord se vede de vreo două zile o ciudată lumină verde.

Numai Racoviță a ieșit cu mine pe banchiză, unde a descoperit câteva fire de licheni fosforescenți, aduse, cine știe de unde, într-un bloc de gheață. Altădată, ar fi ridicat tot vasul în picioare. I-am spus-o. A dat din umeri. Oamenii se schimbă!

18 iunie. Am reușit să dorm noaptea trecută. M-am sculat la 11, istovit, cu capul greu, cu un gust de cocleală în gură. N-am mai făcut exercițiile zilnice cu schiurile. Semn rău. Doctorul îmi atrage atenția că orele neregulate de somn sunt acum obișnuite pe bord. Cum de n-am observat?

Notă proastă: nu trebuie să-mi scape nimic din ceea ce se petrece pe vas. O expediție e ca o mașină, care nu funcționează cum trebuie, decât dacă toate roțile merg perfect. Trebuie să învăț aici pe „Belgica" meseria de conducător de expediție. Dar de la cine?

Oamenii nu mai mănâncă aproape nimic. Și totuși par grași, mai degrabă umflați. Azi la prânz, Michotte a făcut o criză de isterie cu lacrimi și urlete: „De ce nu spuneți că nu vă place? De ce nu mă înjurați? De ce nu mă bateți?" Oamenii îl priveau în tăcere, nepăsători. În fața lor farfuriile cu „Kyodbolla"[59] neatinse. După-masă, Mellaerts a avut dureri cumplite de stomac și a vărsat tot ce mâncase. Al treilea bolnav. Cu încetul „Belgica" se transformă într-un spital. I-am cerut căpitanului să renunțe la interdicția absurdă de a se servi carne de focă. Mi-a replicat că „stelele sunt prost aspectate" (probabil o ironie) și că să mai așteptăm. Eu nu mai am de gând să aștept.

19 iunie. Un prim succes. În fața tuturor, Racoviță, Cook și cu mine am mâncat la prânz carne de focă. Impresionați, trei marinari ne-au urmat exemplul. Sper că în curând o vor face și ceilalți.

Continuăm să plutim în derivă spre nord-nord-est. A început să circule zvonul că în curând vom ajunge la marea liberă. De ce nu se bucură nimeni?

20 iunie. Beznă totală. Temperatura: 62 grade sub zero. Danco s-a întors de la observator cu o bucată de pleoapă smulsă: se lipise de apărătoarea metalică a unui barograf. Racoviță și Arctovski au degerături la mâini și la urechi. Dufour a nimerit pe întuneric într-o crevasă îngustă și și-a scrântit un picior. Corpul științific s-a mutat cu arme și bagaje din laborator în bucătărie. Merită să-i vezi: Michotte, tocând carne de focă și alături de el Racoviță aplecat deasupra microscopului. Arctovski și-a plasat pe un colț al mesei un vraf de tratate de chimie și astronomie (de câteva zile și-a părăsit studiul la care lucra).

23 iunie. Eri a fost miezul nopții polare. Soarele a atins cea mai mare declinație nordică. Avem în spatele nostru 35 zile întunecoase și încă pe atâtea înaintea noastră. Pentru a sărbători acest eveniment, Tollefsen și Michotte au băut singuri patru sticle cu rom și pe urmă, cuprinși de un acces de furie antialcoolică, au spart toate celelalte sticle cu rom, aflate în cală. Simt venind dinspre bucătărie un miros neplăcut de grăsime arsă: Racoviță și Cook prepară dejunul.

Zi excelentă: am inventat un manşon de lână pentru aparatele de observaţie. Ski. Gimnastică. Spălat cu zăpadă.

25 iunie. Barometrul urcă vertiginos.

26 iunie. De ieri seara, vântul bate cu violenţă mereu sporită.

27 iunie. Uragan de zăpadă. Vântul a dărâmat atelierul de pe punte.

28 iunie. Nicio schimbare. Nimeni nu a putut coborî pe banchiză.

29 iunie. Am reuşit să organizez cu oamenii valizi de pe bord o echipă pentru curăţirea nămeţilor de pe punte. Seara, Racoviţă s-a simţit rău. Cook ne linişteşte: febră musculară. Lucru curios: pentru prima oară în ultimele două săptămâni, naturalistul râde.

1 iulie. Uraganul a mai slăbit. De zece zile nu s-a mai înregistrat o temperatură mai ridicată de 50° sub zero. Astă-noapte presiune puternică a banchizei. Nimeni nu a închis un ochi. Spre dimineaţă presiunea scade. Se înseninează. Am coborât pe banchiza cu Racoviţă, Danco, Tollefsen. Ceilalţi refuză să ne urmeze.

La întoarcere ne dăm seama că Danco a rămas în urmă. Îl găsim lângă observator, leşinat. Boala de inimă se agravează. În condiţiile de faţă, e un proces firesc, zice Cook. Până unde poate duce acest proces firesc?

5 iulie. O nouă victimă a anemiei polare: Arctovski.

Alaltăieri dimineaţa am auzit strigăte în laborator. M-am repezit înăuntru. Întâi am crezut să Racoviţă şi Arctovski se luaseră la bătaie. Arctovski scotea strigăte furioase: „Am să sparg! Am să distrug! Nimic să nu rămână! Nimic!" Voia să lovească sticlele şi borcanele de pe etajere cu bastonul lui noduros, în timp ce Racoviţă îl împingea spre uşă şi încerca să-i smulgă bastonul din mână.

După câteva ore au început să se manifeste simptomele obişnuite ale anemiei şi a trebuit să-l culcăm. Racoviţă stă aproape tot timpul cu el. Am asistat la o discuţie interesantă între cei doi savanţi. Arctovski susţinea că eforturile noastre nu au niciun rost şi că expediţia nu mai poate fi salvată. Argumentaţia era cam bizară: pretindea că prin pierderea treptată a vaporilor de apă, atmosfera pământului nu va mai putea reţine căldura razelor solare şi că în acest fel umanitatea va pieri de frig peste vreo 150.000 de ani. M-a mirat faptul că Racoviţă nu şi-a dat seama că geologul delirează. I-a făcut o întreagă demonstraţie, ca să-i arate că a greşit calculul cu cel puţin 800.000 ani. Pe urmă l-a atacat în principiu: la fel de bine se poate dovedi, – spunea el, – că viaţa pe pământ se va sfârşi printr-un incendiu gigantic (datorită ridicării subite a temperaturii soarelui, care

nu e exclus să pătrundă într-o nebuloasă din constelația lui Hercule), sau prin pierderea oxigenului din atmosferă, sau prin ciocnirea cu o cometă ș.a.m.d. Aceste teorii, – spunea Racoviță, – pot să fie tot atât de bine false sau adevărate, și, la drept vorbind, nu sunt decât niște speculații deșarte, cu care nu merită să ne pierdem timpul. E infinit mai prețioasă ipoteza lui Arctovski despre răspândirea rocelor granitice pe suprafața pământului! Această ultimă apreciere l-a mai înviorat pe geolog.

L-am felicitat pe Raco pentru succesul repurtat în polemica cu Arctovski. Mi-a răspuns că de fapt a polemizat cu el însuși și că el e vinovat de boala geologului. Cum vine asta?

6 iulie. Programul meu prevedea azi dimineață o excursie până la icebergul de la sud (acum e la nord). S-a făcut. Cum să-i conving și pe ceilalți să facă la fel? E nevoie de o disciplină severă, menținută cu o mână de fier de căpitan. Dar căpitanul…

De aproape un an fac, zadarnic, eforturi să mă apropiu de el și să-l înțeleg. Mă îngrijorează din ce în mai mult. Se izolează. Nu iese cu zilele din cabină sau circulă pe punte înfofolit în blănuri, mormăind cuvinte neînțelese. De câtva timp are în fiecare noapte conferințe secrete cu bucătarul. Nu știu ce fac, dar aceste conferințe au o influență dezastruoasă asupra lui Michotte. Are niște ochii rătăciți, e distrat, servește masa la ore imposibile. Marinarii spun că vorbește prin somn, pare-se cu personaje istorice (au fost reținute nume ca Hanibal, Vasile Bulgarohtonul, Ignațiu de Loyola etc.). Cook nu crede că suferă de anemie. Atunci? Am încercat să-l descos pe bucătar. Nu am putut afla de la el decât că „se jertfește pentru binele expediției” și că „să fiu liniștit. Providența ne are pe toți în grija ei”. Aceste declarații m-au neliniștit și mai mult.

La dracu’! Nu pot să mă descurc cu nebunii! Să vedem ce-i de făcut cu cei teferi.

8 iulie. Racoviță s-a prezentat la mine triumfător cu un „Proiect de concurs artistic și științific”.

Azi e ziua marilor surprize. Intrând în bucătărie l-am găsit pe Arctovski la masă, scriind de zor, în mijlocul zarvei generale. Refuză să mai stea în pat: zice că trebuie să termine neapărat până la sfârșitul săptămânii un capitol din lucrarea sa. A acceptat să facă parte din comitetul de organizare a concursului nostru.

9 iulie. Am lucrat toată noaptea la proiectul concursului. Am introdus și câteva puncte noi. Iată forma definitivă:

„Pe bordul S.M. „Belgica”
va avea loc
între 10-14 iulie 1898
sub înaltul patronaj al
majestății sale Artocho II al Antarcticii
și a
alteței sale prințul Roald de Kyodbolla
UN MARE CONCURS ARTISTIC, ȘTIINȚIFIC ȘI SPORTIV

I. Pentru cea mai frumoasă scrisoare către logodnică, soție, mamă, sau, în general, către familie, sau prietenii de acasă, câștigătorul va fi fotografiat gratis din față, profil și trei-sferturi de doctorul Cook, iar fotografiile și scrisoarea vor fi expediate Punta Arenas, cu cel mai rapid pachebot.

II. Se decerne I (una) sticlă de vin de Burgundia pentru cea mai iscusită reparare de pantaloni sau ciorapi rupți. De asemenea o sticlă de vin de Burgundia aceluia care va desfunda burlanele sobei de pe coridor în așa fel, ca să funcționeze, fără a scoate fum cel puțin trei zile.

III. Concurs de viteză pe schiuri până la icebergul de la sud (nord) și înapoi. Premiu: o pereche de rachete norvegiene neîntrebuințate.

Pentru comitetul de organizare
Raconevipadeca
Președintele consiliului de miniștri
al Republicii Antarctice”

14 iulie. Rezultatele concursului sunt destul de bune.

Premiul artistic a fost câștigat de Johansen. Așa cum era de presupus, ideea a prins și tot echipajul s-a pus pe scris. În penultima zi a concursului, Nils nu reușise să lege nici măcar două fraze. Umbla foarte abătut de colo, colo, scria, ștergea și rupea mereu la foi de hârtie, până s-a dus la doctor și s-a declarat bolnav de anemie și incapabil să mai ia parte la concurs. Cook i-a dat un purgativ, i-a făcut o injecție și i-a poruncit să se culce imediat. Lucrurile ar fi rămas aici, dacă Koren, care-și veghea prietenul bolnav, nu i-ar fi spus că nu e în stare să-i scrie Lindei o scrisoare de dragoste și că dacă s-ar fi instituit un concurs pentru logodnicul cel mai ursuz din lume, cu siguranță că el ar fi luat premiul I. Pacientul a sărit din pat și s-a iscat o păruială, pe care cu foarte mare greutate am putut-o stăvili, ambii luptători fiind cu mult mai voinici decât mine. Spre mirarea noastră Nils ne-a

prezentat astăzi o scrisoare foarte frumoasă. Am citit-o la masă și și am fost emoționați cu toți: mai mulți au vărsat lacrimi, printre care și autorul. Knudsen susține că l-ar fi văzut pe Racoviță dictându-i scrisoarea lui Koren.

Efectele cele mai interesante le-a avut „partea științifică". Oamenii s-au repezit asupra veșmintelor lor, care erau zdrențuite într-un hal fără hal, și le-au reparat care cum s-a priceput. Mai greu a fost să hotărâm cui să i se dea premiul. S-a iscat discuție și scandal. Până ta urmă, sticla de vin a primit-o Tollefsen, care a reușit să pună al zecelea petic pe fundul pantalonilor săi de piele.

Cealaltă sticlă a câștigat-o Somers. Bolnav cum e, s-a sculat din pat, a desfundat soba și a confecționat, cu ajutorul lui van Rysselberghe, burlane noi. A stat o zi întreagă lângă gura deschisă a sobei, ca să vadă cum funcționează. Nici ieri și nici astăzi n-am putut să-l urnim de acolo. Spune că se simte mai bine. Și doctorul afirmă că a constatat la el o ușoară ameliorare.

Întrecerea sportivă nu a putut avea loc, deoarece s-au prezentat numai doi concurenți: Racoviță și cu mine. Se constată că de la cutremur oamenii au un fel de teamă superstițioasă față de banchiză.

15 iulie. Pe bord domnește oarecare însuflețire. Pe această temă a avut loc astăzi o discuție între Racoviță și Cook. Observând că starea lui Somers e mai bună, de când stă îmbrăcat sumar în fața gurei deschise a sobei, Cook a tras concluzia că anemia poate fi combătută, înlocuindu-se soarele cu o sursă artificială de lumină și căldură. În consecință, a dispus să se lase în peretele sobei o deschizătură mai mare, în fața căreia intenționează să așeze bolnavii de pe bord, cu bustul gol. El numește asta „cură de prăjit". Racoviță nu are nimic împotrivă, dar combate tendința lui Cook de a transforma cura într-o cheie universală pentru remedierea tuturor necazurile noastre. Racoviță spune că răul este în primul rând de natură morală și că dacă vom reuși să-l lovim în rădăcina lui, vom vindeca mai ușor și anemia.

Cred că are dreptate.

16 iulie. Zi senină. S-au făcut măsurătorile. Am mai înaintat cu jumătate grad spre nord. Nou val de zvonuri despre apropierea mării libere. Lapoire m-a întrebat dacă șalupa noastră poate fi împinsă pe gheață zece, cincisprezece mile, de câțiva oameni, și dacă are șanse să ajungă până la insulele Statului, presupunând că s-ar monta pe ea un catarg cu pânze. I-

am răspuns afirmativ, deși o asemenea soluție desperată nu poate fi luată în considerație. În șalupă nu încap decât patru-cinci oameni, care ar trebui să ia cu ei, pentru o călătorie de aproximativ două săptămâni pe mare, toate alimentele consistente de pe bord. Ar însemna condamnarea la moarte pentru toți ceilalți.

„Cura de prăjit" dă rezultate destul de bune. Cei mai mulți oameni continuă însă să fie posaci, demoralizați. Asupra lui Danco, „cura" nu are niciun efect. Deoarece ambii mecanici sunt încă bolnavi, l-am asistat eu pe Emil al nostru în cursele sale zilnice spre observatorul meteorologic. Se mișcă greu și e silit să se oprească aproape la fiecare pas, ca să-și tragă răsuflarea. M-a refuzat categoric ori de câte ori am încercat să-l conving să-și întrerupă pentru câteva zile activitatea.

Racoviță și-a luat inima în dinți și i-a spus ceea ce doctorul nu îndrăznise să-i spună până atunci: hipertrofia mușchiului inimii e la el atât de avansată, încât posibilitatea unei crize fatale nu e exclusă. Danco s-a întunecat puțin, apoi a izbucnit în râs.

— Bietul Cook! Dar secretul ăsta eu îl știu demult! Mi l-au spus mai brutal ca voi cei mai mari cardiologi de la Bruxelles.

— E revoltător! Asta e o mentalitate de sinucigaș! Nu pot admite! a strigat Racoviță.

— Te înșeli, dragă Raco, i-a răspuns locotenentul. De ce nu vrei să judeci la rece cazul meu. Anul trecut, familia m-a silit să suport un consult medical. Doctorii mi-au dat încă cinci ani de trăit, cu condiția să duc o viață absolut liniștită și, bineînțeles, să renunț la orice muncă susținută. Înainte de plecare l-am întrebat pe doctorul meu curant dacă am șanse să supraviețuiesc călătoriei. Mi-a spus că acest lucru e probabil, în caz că expediția se va desfășura în condiții normale. S-a întors apoi spre mine: Tu ce-ai fi făcut, Roald, te-ai fi îmbarcat sau nu?

I-am răspuns că m-aș fi îmbarcat.

— Bineînțeles, – a continuat el, – dacă aș fi știut atunci că vom ierna în banchiză, că va trebui să trecem prin noaptea polară și prin toate celelalte distracții, pe care le avem aici… atunci… cred că aș fi rămas acasă. Nu sunt eu omul care să mă arunc singur în prăpastie! Dar acum e prea târziu și regretele nu au niciun rost. Poate scap și mă întorc cu voi acasă. Și dacă plesnește coarda înainte, nu e cine știe ce nenorocire. A râs și a adăugat: Nu e nevoie să vă frământați din cauza mea. Îmi cunosc socotelile și mi le administrez destul de bine!

18 iulie. Cook a început să lucreze iar la cartea sa: iată un efect neașteptat al „curei de prăjit”. Vestea aceasta m-a bucurat, dar m-a și întristat oarecum. Mai are vreun rost să-mi continui însemnările?

Poate că are.

19 iulie. Ieri dimineață, excursia obișnuită pe schiuri. Cerut era senin și luna plină lumina banchiza. După ce am trecut dincolo de marele iceberg, m-am oprit să mă odihnesc. Mi-am întors instinctiv capul: luminile de pe „Belgica” abia se mai zăreau. Nu am putut să-mi înfrânez un sentiment de singurătate. Era ceva nou pentru mine, altceva decât ceea ce am simțit pe podișul Hardanger. Acolo știam că sub întinderea nesfârșită a zăpezii era pământ solid, că undeva la capătul călătoriei mele se găsesc așezări omenești. Aici nu e decât banchiza pustie.

Ca să mă deprind cu acest sentiment, am hotărât să merg mai departe, deși cerul se acoperise cu nori și începuse să sufle vântul înghețat din sud. A fost din partea mea o imprudență: în câteva minute s-a făcut întuneric beznă și s-a pornit viscolul. M-am oprit și am luat-o înapoi. Valuri de zăpadă zburau paralel cu suprafața banchizei, izbindu-mă în față cu putere. Nici nu puteam ține deschiși ochii. Fiecare pas cerea eforturi înzecite. După mai bine de două ceasuri de mers, mi-am dat seama că mă orientasem greșit și că „Belgica” trebuie să fi rămas undeva în urmă. M-am oprit în loc, m-am întors și m-am proptit bine în bețe, ca să nu mă răstoarne vântul. În clipa aceea am simțit că gheața se mișcă sub picioarele mele. Un pârâit surd a acoperit câteva frânturi de secundă vuietul vijeliei. Mi s-a părut că lângă mine se deschide o crevasă. Fără să mai țin seama unde merg, am luat-o orbește, drept înaintea mea.

Faptul că am ajuns totuși către ora prânzului la „Belgica” nu contează. Puteam să mă rătăcesc. Am avut noroc și norocul nu e un tovarăș pe care exploratorul polar trebuie să conteze.

21 iulie. Noaptea trecută am petrecut-o în sacul de dormit, pe banchiză. După vreun sfert de oră de dârdâială, am început să mă încălzesc. Curentul de aer care pătrundea prin gaura de ventilație mi-a acoperit barba cu gheață. Pe la ora 3 dimineața m-am trezit: sacul de dormit se întărise ca piatra, părul și o parte din obrazul meu, boneta de lână ce o purtam în cap erau lipite între ele, alcătuind parcă un singur bloc de gheață. Cea mai mică mișcare îmi pricinuia dureri. Am adormit totuși din nou. Dimineața am fost nevoit să sacrific un smoc de păr, ca să-mi pot desprinde capul din crusta de gheață.

22 iulie. Am modificat dispozitivul de ventilație a sacului de dormit. La noapte îl voi încerca pe banchiză. Racoviță vrea să vină cu mine. L-am întrebai dacă nu e amator să pornească peste câțiva ani într-o expediție spre pol. Mi-a răspuns râzând: de ce nu? Crede probabil că am glumit.

23 iulie. Victorie! Mâine are loc un concurs de schi în jurul „Belgicăi" între belgieni (Lapoire, van Rysselberghe, Michotte) și norvegieni (Johansen, Koren și Tollefsen).

24 iulie. Concursul nu s-a putut ține. O imprudență a lui de G. era să provoace astă-noapte un adevărat dezastru. În echipaj domnește neliniște. Tollefsen e rănit.

Nu-l pot înțelege pe de G. Nu știu ce gândește, ce planuri are.

Urăsc întunericul."

10
Formula magică

Ciudățeniile căpitanului Adrien de Gerlache își aveau originea în câteva cuvinte aruncate la întâmplare chiar de Roald Amundsen.

Într-o seară, pe la sfârșitul lunii aprilie, cineva aminti, în cadrul unei discuții despre marii exploratori, unele amănunte anecdotice din biografia lui Cristofor Columb. Doctorul Cook se lansă numaidecât într-o lungă disertație despre celebrul navigator genovez, amintind și o *Lettera rarissima* adresată reginei Isabela Catolica. Cită între altele un pasaj, în care Columb spunea: *„Șovăiam să pornesc la drum, din cauza unei opoziții între soare și Saturn, care prevestește vânturi puternice și mari furtuni”*.

— Auzi! exclamă, zâmbind, Amundsen. Și noi care am refuzat să ne facem horoscopul înainte de plecare! Cine știe ce opoziție planetară ne-a aruncat pe banchiză!

— Am făcut o greșeală! replică grav căpitanul. Să ne fie de învățătură pentru viitor!

Toți râseră, fără a bănui că de Gerlache îl luase în serios pe primul ofițer.

Dacă ar fi descifrat din timp, cu ajutorul unui astrolog priceput, tainele constelațiilor, ar fi putut stabili cu precizie, anul, luna, poate chiar și ziua în care „Belgica” ar fi înaintat cu ușurință spre Pol, își spunea de Gerlache. Acum era prea târziu pentru așa ceva, dar, cel puțin, ar fi putut afla dacă va izbuti să elibereze vasul dintre ghețuri și când se va produce acest eveniment. Bănuind în Amundsen un astrolog amator, hotărî să și-l asocieze. Primul ofițer rămase însă indiferent la aluziile sale, părând chiar a nu înțelege de fel termenii consacrați, pe care căpitanul îi strecura, ca din întâmplare, în conversație. De Gerlache fu dezamăgit: să se fi înșelat iarăși? Până la urmă ajunse la o concluzie oarecum melancolică, dar nu lipsită de farmec: destinul său era să pășească mereu neîntovărășit pe cele mai primejdioase căi, să lupte și să învingă singur.

Pe nesimțite, gândurile sale părăsiră „Belgica” și mizeriile traiului de fiecare zi în banchiză. Stătea acum de vorbă de la egal la egal, cu figuri sublime din tagma Săgetătorului și a Capricornului, a Taurului și Gemenilor; steaua fixă Algol, cea numită de greci Capul Meduzei și de egipteni Tyhon sau steaua Demon, îi stârnea o spaimă sacră, iar pentru Vărsător, sub al cărui semn se născuse, avea o venerație și un respect deosebit, deși îl trata cu mai multă familiaritate, ca pe un membru al

familiei de Gerlache. Nu mai ieșea cu zilele din cabină și nu făcea altceva decât să urmărească, vrăjit, cum cele douăsprezece semne ale constelațiilor trec prin cele douăsprezece case ale horoscopului, stârnind furtuni și cutremure de pământ, războaie și accidente de cale ferată, urcând pe unii pe culmile gloriei și azvârlindu-i pe alții în întunericul temnițelor sau târându-i pe eșafod. În apropierea lui, oamenii erau roși de dorul casei, se certau și se împăcau, sufereau și nădăjduiau, dar el nu știa nimic din toate acestea: plutea printre planete și constelații, armonia sferelor îl îmbăta și-l liniștea în același timp; totul era scris dinainte în splendida carte a cerului înstelat.

Lucrurile începură să se complice, atunci când vru să calculeze cu ajutorul astrelor diferitele etape trecute și viitoare ale expediției. După cum indica maestrul Nostradamus, mările și aerul trebuiau neapărat să fie agitate de furtuni, atunci când luna nouă apărea în opoziție cu Saturn, iar grupul lună-soare sau Neptun-Marte se găseau în „carré”; consultând jurnalul de bord, de Gerlache observă însă că toate furtunile prin care trecuse „Belgica”, inclusiv teribilul uragan care o împinsese în banchiză, se iscaseră în cu totul alte împrejurări astrale. După socotelile făcute de el, ieșirea din banchiză trebuia să aibă loc pe data de 6 mai, la orele 4 după-amiază, când soarele intra în conjuncție cu Antares. Soarele intră și ieși din conjuncție, dar „Belgica” rămase mai departe prinsă de ghețuri. De Gerlache nu se descurajă. Începu o nouă serie de calcule, după alte sisteme astrologice și descoperi că, după toate probabilitățile, banchiza trebuia să se deschidă între 5 și 15 iunie. După ce prima jumătate a lui iunie trecu și gerurile grozave făcură să înghețe ultimele crevase din jurul „Belgicăi”, căpitanul căzu pe gânduri.

Trecură astfel câteva zile fără ca el să mai fi deschis caietul cu calcule astrologice. Un gol imens i se căscă în suflet și în același timp năvăliră asupra-i toate mizeriile vieții în banchiză. Cabina, până atunci populată de puzderie de planete, nebuloase și stele de diferite mărimi, se arătă a fi o celulă strâmtă în care flacăra lămpii cu petrol abia pâlpâia, înăbușită parcă de bezna apăsătoare a nopții polare; acum, după ce călătoria sa în înălțimi se încheiase, își dădu seama că așternutul era plin de o pulbere fină de gheață, care se topea la căldura corpului, învăluindu-l într-o umezeală rece și scârboasă; dârdâia de frig ca toți ceilalți, chiar mai rău decât ei, căci n-ar fi acceptat să se înghesuie, cot la cot cu marinarii, în jurul sobei de pe coridor sau să stea mai mult de câteva secunde în bucătăria plină de fum și de mirosul grețos al grăsimii de focă; avu de câteva ori amețeli și bătăi de

inimă și se temu de moarte; deși doctorul Cook îl asigură că nu erau decât semne foarte slabe ale anemiei, se hotărî atunci să mănânce carne de focă; dădu ordin să i se facă zilnic foc în cabină, deși provizia de cărbuni de pe „Belgica” era foarte mică și Amundsen îi atrăsese atenția că hotărârea sa va produce o proastă impresie asupra echipajului; arăta acum mai morocănos și închis în sine ca oricând, astfel încât vizitele lui Racoviță și Danco, provocate în bună măsură de insistențele primului ofițer, se răriră foarte mult, ceea ce pe el nu-l supără: prezența oamenilor îi era o povară.

Din marasm avea să-l scoală bucătarul Michotte.

De când sufrageria se strămutase în bucătărie, unde mâncau de-a valma în mai multe serii, ofițeri, savanți și oameni din echipaj, de Gerlache lua masa singur în cabina sa. Michotte îi aducea mâncarea la prânz și seara, se așeza pe un strapontin fixat în perete și aștepta, suportând cu calm și răbdare observațiile acre ale căpitanului, la care răspundea invariabil: „Da, domnule căpitan!”, sau: „Aveți perfectă dreptate, domnule căpitan!”, sau: „Așa este cum spuneți, domnule căpitan” etc… etc…

Iată însă că într-o zi, după ce de Gerlache mormăi, cu capul înfundat în farfurie, că „mușchiul de focă e mai infect ca oricând”, nu se mai auzi încuviințarea plină de convingere a bucătarului.

— Am spus că mușchiul ăsta e infect! repetă căpitanul, fără să-și ridice privirea și căznindu-se să mestece carnea tare ca fierul. Nu pot înțelege cum am acceptat să mi se servească așa ceva!

Tăcere.

— Da, e infect! Sau poate nu ești de acord?

În loc de răspuns se auzi o bolboroseală surdă, din care cu greu se puteau desluși câteva cuvinte: „… la grătar… nu!… cu maioneză…”

— Cum? Vrei să prepari mușchiul de focă în maioneză? Degeaba! N-o să ajute la nimic!

— …cu maioneză… la tavă…

— Ai înnebunit, Michotte? Sau îți bați joc de mine? strigă de Gerlache. Ori cu maioneză, ori la tavă! Amândouă nu se poate! Și își ridică privirile din farfurie: Michotte! Dar ce-i cu dumneata?

Sprijinit de peretele cabinei, cu ochii închiși, cu obrajii scofâlciți și pomeții mult ieșiți în afară, cu gâtul lung și subțire și cu mâinile osoase așezate pe genunchii lipiți, bucătarul semăna foarte bine cu statuia unui faraon, pe care de Gerlache o văzuse la muzeul din Cairo.

Căpitanul se ridică de la masă și se apropie de el. Nu izbuti să înțeleagă ceea ce spunea, dar fu izbit de tonalitatea ciudată a vocii bucătarului: vorbea gros și răgușit, cu un glas străin, cu totul altul decât acela din stare de trezie. Îl prinse de umeri și-l zgâlțâi. Era cât pe ce să-l răstoarne de pe strapontin și trebui să-l sprijine din nou de perete, poziție în care Michotte continuă să doarmă netulburat și să-și recite prin somn melopeea neînțeleasă.

De Gerlache se așeză din nou la masă, fără a-și lua privirile de la bucătar. Care putea fi explicația acelui somn fenomenal? După ce cugetă cu încordare o bucată de timp, lovi cu palma în masă și rosti în șoaptă, înăbușit de emoție:

— Asta este! A căzut în transă!

După câteva minute, Michotte scoase un suspin lung și dureros și deschise ochii. Sări în picioare și începu să-și ceară scuze, cu un glas speriat și plângăreț. Căpitanul îl liniști.

— Ți s-a mai întâmplat vreodată să cazi în transă în poziția asta?

— Păcatele mele, domnule căpitan! Nu mi s-a mai întâmplat în nicio poziție! Și vă jur că n-o să se mai întâmple!

— Nu vorbi așa, Michotte! Asta nu depinde de dumneata! Și ce-ai simțit înainte de a cădea în transă?

— Ce să simt? Mi s-au făcut pleoapele grele ca plumbul și m-a cuprins un fel de moleșeală! Vă rog să mă credeți, eu m-am căznit să nu adorm, dar…

— Știu. Era mai presus de puterile dumitale, spuse căpitanul, înțelegător.

De Gerlache îi făcu o scurtă expunere despre fenomenele spiritiste și-l lăsă să plece, după ce-i dădu ordin să nu vorbească nimănui despre cele întâmplate. Michotte se destăinui totuși prietenului său, Tollefsen. Acesta clătină din cap a îndoială, măsurându-l pe bucătar cu o privire piezișă, în care se amestecau mila și disprețul. Deodată se încruntă și spuse aspru:

— Dacă te faci spiritist, cu mine ai rupt-o! Nu mai beau cu tine, nu mai vorbesc cu tine, nici bună ziua nu-ți mai dau. Eu cu șarlatani n-am fost niciodată prieten. Asta să ți-o bagi bine în cap!

Seara bucătarul primi însă ordin să se așeze în fotoliul spațios aflat în cabina căpitanului și să cadă în transă. După două ceasuri de eforturi zadarnice, de Gerlache îi făcu semn să plece: era vădit că stima și interesul față de el scăzuseră. În noaptea aceea, Michotte nu dormi. Sufletul îi era sfâșiat de un conflict dureros: dacă se făcea spiritist, se certa cu Tollefsen, dacă se lepăda de spiritism, îl supăra pe de Gerlache, ceea ce de asemenea

nu trebuia să se întâmple. Soluția veni de la sine a doua zi. În timp ce căpitanul prânzea, Michotte, instalat confortabil în fotoliu, căzu într-un somn adânc, din care de Gerlache nu îndrăzni să-l trezească decât cu un ceas înainte de cină. Căpitanul se plânse doar că nu vorbește destul de clar, când e în transă. Încolo, părea destul de mulțumit. Și la urma urmei, de ce să nu-și îngăduie un somnișor, tolănit într-un fotoliu moale? își spuse Michotte. Hotărî să cadă în transă ori de câte ori va fi posibil, fără însă a se converti cu adevărat la doctrina spiritistă. În felul acesta avea să-i facă pe plac și căpitanului și prietenului său Tollefsen.

Odată pornit pe panta compromisurilor nu mai fu chip să se oprească. Facultățile sale mediumnice refuzau să se manifesteze seara, ceea ce-l nemulțumi pe de Gerlache. Atunci Michotte se prefăcu adormit și cu această ocazie spiritele vorbiră prin el mai lămurit ca oricând. Căpitanul fu foarte plăcut impresionat, dar după ședința din seara următoare făcu o observație:

— Știi, Michotte, am tot respectul pentru facultățile dumitale, dar orizontul mediumnic îți este cam limitat. Spiritele cu care ai comunicație nu știu să vorbească decât despre bucătărie și rețete culinare.

— Și cu ce alte spirite ar dori domnul căpitan să-l pun în legătură?

— Știu și eu? Vestitul medium Stainton Moses sau Katie King aveau contact cu marile spirite ale umanității, cu personaje istorice celebre. Ce bine ar fi dacă ai aparține categoriei lor!

— Am să-mi dau toată silința, domnule căpitan!

— N-are nici un rost să te silești, replică de Gerlache, cu un zâmbet disprețuitor. Asta nu depinde de dumneata!

„Să creadă el că nu depinde!” își spuse Michotte, jignit și simțindu-se totodată împuns de ambiție.

A doua zi se duse la Racoviță și-l rugă să-i împrumute o carte de istorie.

— Te interesează istoria, Michotte? se miră naturalistul. Nu știam!

— Vreau să mă cultiv, domnule profesor!

— Secția de istorie a bibliotecii noastre stă cam prost, dar pot să-ți dau o carte a lui Brehm despre viața păsărilor. Are și ilustrații și se citește cu plăcere, ca un roman! Așteaptă o clipă să ți-o aduc!

— Nu… nu vă mai osteniți, că n-o iau, făcu încurcat Michotte.

— Vrei istorie? sări Arctovski. Ia tratatul de geologie al lui Lapparent! Ce concepție grandioasă, ce erudiție! Lapparent îți povestește istoria de milioane de ani a pământului. În special capitolele despre secundar și terțiar,

sau paragrafele despre oligocen, pliocen și permian sunt remarcabile. Și ce hărți! Unice prin exactitatea lor! Iei cartea, nu-i așa?

— Nu… vă rog… nu-mi trebuie istoria pământului, se împotrivi Michotte, cu ochii în pământ. Vreau ceva despre istoria oamenilor! Oameni mari. Personalități celebre. Nu aveți de astea?

— N-avem niciun fel de personalități! răspunse, strepezit, Arctovski și-i întoarse spatele.

Se găsi totuși printre cărțile literare din biblioteca „Belgicăi" una care, de bine de rău, putea fi considerată lucrare istorică și-i fu recomandată ca atare lui Michotte: „Bărbați iluștri de ieri și de azi în anecdotă". Bucătarul se pregătise sufletește pentru un studiu doct și sever și fu plăcut surprins când descoperi că istoria omenirii e în fond atât de veselă. După ce înghiți pe nerăsuflate o mare cantitate de istorioare despre Cezar și nasul Cleopatrei, despre cele opt neveste ale lui Henric al VIII-lea, despre mamelucul lui Napoleon Bonaparte și altele de același gen, socoti că a venit momentul să-și transmită proaspetele cunoștințe istorice pe cale mediumnică.

E lesne de înțeles că spiritele care se manifestară prin mijlocirea sa erau foarte spirituale și hazlii. Din considerație, de Gerlache le lăsă să-și debiteze în voie anecdotele, dar, după ce deveni mai intim cu ele, începu să fie nerăbdător și să le întrerupă mereu cu întrebări. Pe de altă parte, fiind prin temperament și educație un puritan, frivolitatea câtorva spirite îl indignă și nu se sfii să le spună în față, ca să zicem așa, părerea sa. Cu Ludovic al XV-lea, bunăoară, avu o discuție destul de penibilă. După ce galantul rege al Franței îi povesti un mare număr de aventuri ale sale, de Gerlache nu mai putu răbda:

— Rog respectuos pe majestatea voastră să mă scuze, dar aș vrea să știu…

— Stai puțin să-ți mai spun una bună! Doamna Dubarry avea o aluniță pe spate. Să vezi acu' ce era să mi se întâmple mie, din pricina ei. Într-o seară, tocmai plecam de la Versailles, travestit, spre un sat din apropiere, unde aveam o întâlnire cu o slujnicuță foarte nostimă. Tocmai când…

— Majestatea voastră va binevoi să mă ierte… Aș dori să aflu când va fi eliberat vasul meu „Belgica" din banchiză și dacă providența mi-a încredințat…

— Ai răbdare că am să-ți spun și asta! Să termin întâi anecdota. Le-a plăcut și marinarilor. Hm! Adică… e pe gustul marinarilor… Vasăzică, unde

am rămas? Da! Tocmai coboram din castel ca să mă întâlnesc cu o slujnicuță nostimă, când…

— Majestate! Refuz să ascult această anecdotă! Ea ofensează simțul meu moral!

— Cum? Îndrăznești să nu-mi dai ascultare? Uiți cu cine vorbești?

De Gerlache păli. Un conflict cu un spirit, și mai ales cu unul atât de distins, nu era de dorit. Înghiți câteva noduri și șopti emoționat:

— Nu… nu uit, majestate! Știu cât respect datorez unui rege al Franței și ilustrei case din care face parte. Dar… Trase mult aer în piept și continuă ceva mai hotărât: Sunt și eu gentilom. Un strămoș al meu, François-Xavier-Léopold de Gerlache de Goméry a luptat sub ordinele mareșalului de Villars în timpul domniei voastre, majestate! Trebuie să vă spun părerea mea! Nu judec viața voastră ușuratică: ea s-a dus și nu se mai poate întoarce. Dar… măcar acum… acolo sus unde vă aflați… în veșnicie… printre spirite… spirit voi înșivă, majestate, fiți mai cuminte… pentru numele lui dumnezeu!

Această caldă pledoarie îl lăsă indiferent pe Michotte. Cunoștea de multă vreme pe de rost întregul arbore genealogic al familiei lui de Gerlache, și acum, fiind în transă, își putu îngădui să constate că prea desele referiri ale căpitanului la strămoșii săi începeau să-l plictisească. În același timp i se lămuri pe de-a întregul un alt fenomen important, care se petrecea cu el, de când devenise purtătorul de cuvânt al atâtor regi, împărați și falnici comandanți de oști ai timpurilor trecute: libertatea sa de expresie era acum deplină și neîngrădită. Nimic nu-l mai obliga să dea din cap și să aprobe, să aprobe, să aprobe mereu, așa cum făcuse ani de-a rândul. E-e-e-e-te-te! Cum s-au întors lucrurile! Mare minune! Dar oare avea să-i spună ceva? Sigur că avea! Ce? Numai lui Adrien de Gerlache îi era permis să aibă păreri despre Ludovic al XV-lea? Stai, nițeluș, căpitane, să-ți spună și Ludovic ce crede despre tine:

— Ia mai slăbește-mă, bă ofițerașule, cu toți François-Xavierii și Gontranii și Sigisberții tăi! Că nu o au să te scoată din beleaua în care te-ai băgat singur! Și mie să nu-mi faci morală, cap de morun putred, scrumbie fiartă în ulei rânced, auzi-tu-m-ai, bă, catarg fără vele și busolă ruginită ce ești!

— Majestate! Vă cer iertare pentru cutezanță… Înjurați ca un marinar…

— N-ai să mă înveți tu cum să înjur, cap sec, butoi necătrănit și șobolan de cală, fătat înainte de vreme…

Ședințele de spiritism ar fi continuat probabil încă multă vreme, dacă într-o zi, căpitanul n-ar fi observat că din buzunarul de la spate al pantalonilor bucătarului, ies, foarte vizibil, coperțile albastre ale unei cărți groase. Necunoscându-i lui Michotte înclinații spre lectură, se interesă de titlul volumului, ceea ce-l tulbură grozav pe bucătar. Nu putu să scoată de la el decât niște bâiguieli fără înțeles și atunci îi smulse cartea din buzunar: era „Bărbați iluștri de ieri și de azi în anecdote”. A doua zi la amiază, palid, tremurând, abia ținându-se pe picioare, Michotte se înfățișă în cabina căpitanului. Se aștepta să audă cuvinte grele, dar căpitanul nu-i spuse nimic și îi ignoră cu desăvârșire prezența. După ce prânzi, îi restitui cartea și-i spuse cu voce obosită că este eliberat de a-i mai aduce masa și că dăduse dispoziție ca această sarcină să fie preluată de Johansen. Ros de remușcări, neîndrăznind să se destăinuie prietenului său, Tollefsen, și nici să se mai apropie de cel față de care greșise, bucătarul căzu într-o depresiune profundă. Cam în acea vreme i se înfățișară în vis tot felul de monștri bărboși și pletoși cu coroane pe cap și schiptre în mâini. Scoteau limba la el, rânjeau hidos și-l acopereau cu cele mai cumplite ocări marinărești, la care el răspundea cum se pricepea mai bine.

Descoperirea trucului lui Michotte îl năucise pe de Gerlache. Abia după câteva zile, analizând cele întâmplate, ajunse la concluzia că el era vinovatul principal: nu ar fi trebuit să-și alăture pe nimeni în practica atât de delicată a științelor secrete. Se adânci în lectura monumentalului tratat de ocultism al lui Eliphas Lévi și, după ce socoti că a izbutit să dezlege tainele câtorva metode de divinație, se puse pe treabă cu și mai multă îndârjire ca înainte.

Impresionat de știrea că însuși astrologul reginei Catherina de Medicis, celebrul Ruggieri, se folosise de o oglindă magică, cu ajutorul căreia prezisese viitorul lui Carol al IX-lea și Henric al III-lea, începu să practice catoptromancia și-și pironi privirile în apele tulburi și întunecate ale oglinzii, aflate deasupra patului; o singură dată i se păru că în oglindă se încheagă trăsăturile bătrânului de Gerlache, dar acesta rămase mut la întrebările sale. Atunci trecu la leconomancie și, ascultând sfaturile lui Plinius și Apuleius, aruncă monede de aur în ligheanul de spălat umplut cu apă. Neizbutind să tălmăcească în chip mulțumitor mișcările monedelor, încercă să descopere soarta viitoare a expediției prin botanomancie; frunzele lipsind de pe bord, se strecură în laborator și fură câteva fire de mușchi din specia *gyrophora vellea*, aflate în ierbarul lui Racoviță. Apoi

deveni adept al cubomanciei, în care calitate, își procură prin Johansen niște zaruri de la marinari și le aruncă de câteva zeci de mii de ori, meditând asupra combinațiilor rezultate. Pentru a se supune principiilor lampadomanciei, contemplă nopți de-a rândul flacăra lămpii de petrol, fără însă a pătrunde sensul mișcărilor ei capricioase. Johansen își informă într-o zi tovarășii că în cabina căpitanului duhnește îngrozitor a formol și a benzină, dar în același timp a catran, a apă de colonie, mosc, gaz, naftalină, spirt, acid fenic, scorțișoară, pucioasă, parfum de levănțică, cremă de ghete și alte mirosuri, pe care nu le putu identifica: tocmai atunci de Gerlache experimenta virtuțile magice ale paharmanciei, în care scop folosi colecția sa de parfumuri, devalizând totodată, fără jenă, trusa farmaceutică a doctorului Cook. Hepatoscopia îl obligă să ceară de la bucătărie ficat de focă, pe care însă Michotte, dornic să-i reintre în grații, îl prepară cu atâta artă, încât de Gerlache uită să mai citească în el viitorul și-l înghiți cu lăcomie. După ce reușise să dezlege formulele cele mai complicate ale aritmomanciei, descoperi dintr-odată că cheia viitorului i-o poate oferi numai chiromancia și începu să-și studieze cu atenție liniile din palmă; nici această știință nu răspunse la așteptările sale și fu înlocuită cu ceromancia, divinația prin figuri de ceară, care la rândul ei fu înlocuită cu giromancia, știința descoperirii viitorului în cercurile desenate cu cretă pe podea; aceasta trebui, la rândul ei, să facă loc cartomanciei, adică ghicitului în cărți de joc, după care urmă oniromancia, sau mai pe românește „cheia visurilor”, după care urmă molybdomancia, ghicitul în picături de ceară sau plumb, după care urmară capnomancia, bibliomancia, necromancia, rabdomancia, rapsodomancia, aeromancia, terastoscopia și multe alte „mancii” și „scopii” al căror nume întreg ne scapă.

Într-un interval de timp destul de scurt, Adrien de Gerlache pătrunsese foarte departe în domeniul disciplinelor oculte. Cu toate acestea nu era mulțumit: soluțiile la care izbutise să ajungă, după multă trudă, se băteau cap în cap. Când avea să iasă „Belgica” din banchiză? Zarurile indicau data de 5 iunie 1876, în timp ce aritmomancia prevedea că eliberarea se va produce de-abia în vara anului 1907 când, după toate probabilitățile, membrii expediției aveau să fie morți demult. Când avea să ajungă el, Adrien de Gerlache, la Polul Sud? Cărțile sacre prevedeau acest eveniment pentru începutul secolului XX, fără a preciza data exactă; în schimb, visele căpitanului erau pline de semne rele, iar liniile din palmă lăsau să se

înțeleagă că va trebui să părăsească navigația, să treacă la o ocupație sedentară, să se însoare și să facă mulți copii, ce puțin șapte.

De Gerlache se zăpăci de-a binelea căutând un drum prin hățișul atâtor profeții contradictorii.

Era aproape hotărât să renunțe la practicile oculte, când, într-o noapte, se gândi să mai încerce pentru ultima oară o experiență de bibliomancie, care prevedea combinarea într-o anumită ordine a cuvintelor și cifrelor alese dintr-o carte oarecare. Luă la întâmplare un volum mic, legat în marochin, primit în dar cu mulți ani în urmă de la un rabin convertit la catolicism, prieten cu tatăl său. Amintindu-și că era un comentariu ebraic al Kabalei, vru să-l pună înapoi în raft, dar o vagă curiozitate îl împinse să-l răsfoiască. Spre marea sa mirare, coperta refuză să se dea de o parte, apoi sări dintr-odată cu un zgomot sec, lăsând să se vadă sub ea un spațiu gol. Scoase de acolo un săculeț de piele și o foaie de hârtie pe care citi:

„Dragă Adrien,

Poate cândva, într-un moment decisiv al vieții tale, vei simți nevoia unei forțe atotputerncice, care să-ți vie într-ajutor. Numai minunata știință a Kabalei te poate învăța cum s-o descoperi și s-o stăpânești.

În săculețul alăturat, vei găsi o fărâmă de lut. Păstreaz-o cu mare grijă: ea a fost desprinsă din degetul mic de la mâna dreaptă a Golemului din Praga și mi-a fost dăruită de un strănepot al marelui rabin Loew, făuritorul Golemului. Desfă cu atenție cusăturile săculețului de piele: pe partea dinăuntru este scrisă o formulă cabalistică de o putere irezistibilă.

Când te vei hotărî s-o folosești, vei aprinde un foc undeva în aer liber, apoi în clipa când va bate miezul nopții, vei arunca în flăcări fărâma de lut din degetul Golemului și vei pronunța de trei ori formula magică. Te previn: ea are o putere extraordinară! Dărâmă munții, schimbă cursul fluviilor, stârnește din senin furtuni cumplite sau le potolește, sfărâmă ghețurile veșnice și ridică în locul lor insule verzi cu palmieri și flori parfumate, dacă asta îți este voia!

Să nu te temi! Crede în Kabala și dorința ți se va împlini.

Sfânta Fecioară să te aibă sub ocrotirea ei!

Dieudonné Mendoza

P.S. După ce pronunți formula trebuie să aștepți nemișcat până ce ea își săvârșește efectul. Altfel, legile tainice ale Kabalei sunt tulburate. Asta ar putea avea consecințe îngrozitoare!”

De Gerlache fu electrizat: va sfărâma ghețurile veșnice! În ziua următoare, către orele unsprezece seara, urca pe punte, ținând sub haina de blană un braț de lemne și o sticlă de petrol. Neavând curajul să coboare pe banchiză, se hotărî să facă focul chiar pe punte, într-un colț ferit de vânt. Clădi lemnele pe o bucată de tablă, adusă încă de dimineață, turnă peste ele puțin petrol, lăsă sticla jos lângă el și aprinse focul. Puțin mai târziu, flăcările se răsfrângeau în reflexe sângerii pe zăpada de pe punte; umbre zvelte se încovoiau, se ridicau iar și se despărțeau ca într-un dans. De Gerlache se uită la ceas: era miezul nopții. Scoase din buzunar fărâma de lut și o aruncă în foc, apoi desfăcu bucata de piele și se pregăti să pronunțe formula magică. Pentru ca lumina focului să cadă direct asupra bucății de piele, trebuia să se dea puțin mai la stânga. Din nebăgare de seamă lovi cu piciorul sticla cu petrol și o răsturnă. S-ar fi aplecat s-o ridice, dar nu mai putea întârzia nicio clipă. Își dădu capul pe spate și rosti, sugrumat de emoție:

— *Neverhu golemim! Veadit golemim! Behamot lehavadim golemim!*

În timp ce-și trăgea răsuflarea, pentru a spune a doua oară formula, observă că un fir subțire de petrol se scurgea din gura sticlei care căzuse pe marginea tablei, cam la o jumătate de metru de foc. Nu fusese destul de bine astupată? Dacă se prelinge petrolul până la foc? Poate că nu ajunge până acolo. Oricum lui nu-i mai era îngăduit să se miște. Reîncepu cu mai multă energie ca înainte:

— *Neverhu golemim! Veadit golemim! Behamot lehavadim golemim!*

Firul de petrol se transformase într-o băltoacă și se lățea văzând cu ochii. Ce era de făcut? Formulă mintal o revendicare suplimentară către puterile magice și prinse a vorbi cu glas cam șovăielnic:

— *Neverhu golemim! Veadit go…*

Nu mai avu răgazul să încheie invocația: o limbă de foc alunecase cu iuțeală peste balta de petrol și îmbrățișa sticla. Instinctiv, de Gerlache sări în lături și se trânti în zăpadă. Când se ridică, peretele cabinei de comandă era în flăcări. O luă la goană spre gura tambuchiului, răcnind:

— Ajutor! Arde! Ajutor! Incendiu pe bord!

Către dimineață, focul fu stins. Cabina de comandă nu mai era decât o grămadă de bârne negre, fumegânde. Tollefsen, care salvase din mijlocul flăcărilor o parte din hărți și din instrumentele de navigație, suferise arsuri grave și zăcea în pat cu mâinile și cu capul înfășurat în bandaje. Istovit,

murdar de funingine, cu genele și barba pârlite, de Gerlache coborî în cabină. Se dezbrăcă și se strecură între cearșafurile înghețate. De frig, de ciudă și rușine, îi era cu neputință să adoarmă. Poate că formula cabalistică nu era decât o înșelătorie, se gândea el, dârdâind sub mormanul de blănuri îngrămădit pe pat, dar s-ar fi putut ca ea să fie într-adevăr eficace… Ar fi trebuit să creadă în ea din toată inima, așa cum îl sfătuise Mendoza; chiar dacă ar fi fost cuprins de flăcări, trebuia să rămână nemișcat, să îndure chinul focului ca atâția martiri ai dreptei credințe și să pronunțe formula până la capăt. Atunci jertfa i-ar fi fost răsplătită. Parcă auzea trosnetul asurzitor al banchizei, vedea, deschizându-se între ghețuri, calea largă de ape, vedea „Belgica” plutind spre ocean. Rănile i s-ar fi tămăduit, numai pielea i-ar fi rămas tăbăcită de vânturi și furtuni. Iată-l coborând de pe „Belgica” în portul Anvers, îmbrăcat în uniforma de gală, cu toate decorațiile pe piept; muzicile cântă, aclamațiile și uralele nu mai încetează; doi tineri ofițeri de marină nu-și pot lua ochii de la el. „Ce figură nobilă!” spune unul: „Un adevărat explorator!” răspunde celălalt…

Dar oare, așa s-ar fi întâmplat? Nu, nu s-ar fi putut întâmpla așa, pentru că el n-ar fi avut curajul să se lase pârjolit și să spună formula magică până la capăt!

Acest gând îi era insuportabil. Sări din pat, se înfășură într-o blană și începu să se plimbe prin cabină. După un timp se opri în fața crucifixului și se lăsă încet în genunchi.

— Doamne, spuse el, împreunându-și mâinile. Am încercat să aflu adevărul cercetând potrivirile prielnice și neprielnice ale stelelor, l-am căutat în sclipirea oglinzilor și în apă, în ceară și în plumb, în cărți și în aer, în flacără și în fum, dar tu nu ai îngăduit să-l aflu! Am întrebat duhurile celor morți și tu le-ai poruncit să nu-mi răspundă. De ce, doamne? Cu ce am greșit în fața ta de mă prigonești?

Un fior îl făcu să se zgribulească și să se cocârjeze sub blană: gemuse parcă cineva sau, poate, era numai carena, în jurul căreia banchiza își strângea tot mai mult încleștarea. Își ridică ochii: pe fața omului de pe cruce se întipărise parcă un zâmbet înghețat. Deodată, o bănuială i se înfipse lui de Gerlache în inimă:

— Poate că nu sunt chemat să săvârșesc fapta cea mare! Poate nu mie, ci altuia i-ai hărăzit tu, doamne, să o săvârșească. Spune-mi, doamne, luminează-mă! Tăcu un timp ascultând cum pârâie și se înghesuie unele în altele sloiurile de gheață, afară pe banchiză, apoi continuă: Dar dacă m-ai

ales pe mine pentru fapta asta, ajută-mă doamne, dezvăluie-mi tu taina, spune-mi tu cuvântul atotbiruitor care prăbușește munții, și dezlănțuie furtunile, și care va sfărâma zidurile închisorii mele de gheață!

Rămase în genunchi, nemișcat. Blana îi alunecase de pe umeri. Tot corpul îi era încordat, fiecare nerv vibra în așteptare. Omul de pe cruce tăcea, zâmbind enigmatic.

11
Unirea face puterea

Într-o noapte, pe la orele trei, Koren se trezi brusc din somn. Parcă-i atinsese cineva umărul. Se întoarse pe cealaltă parte și era gata să adoarmă din nou, dar simți că cineva îl prinde de umăr și-l zgâlțâie. Mormăi fără să deschidă ochii:

— Ce e? Cine-i acolo?

— Eu sunt, Sven. Trezește-te!

— Du-te dracului, Nils! făcu celălalt somnoros. Acu ți-a venit! Vorbim dimineața!

— Scoală, când îți spun!

Koren se ridică în capul oaselor și căscă zgomotos.

— Am să-ți arăt eu ție să mă mai trezești în toiul nopții! Abia mi se legase somnul! Ei, ce ți-a venit?

— Nu simți nimic? șopti Johansen.

În cabină era aproape întuneric. Flacăra lămpii din tavan agoniza, scoțând un fum înecăcios. Se auzea răsuflarea șuierătoare a celor adormiți și sforăitul lui Michotte, întrerupt din când în când de bolboroseli și gemete. Afară, banchiza scrâșnea fără odihnă. Abia după câteva clipe, Koren își dădu seama că patul se ridică și se lasă, împreună cu întreaga cabină, într-o mișcare ritmică.

— Tangajul, Nils!

— Ca pe ocean!

— Poate că suntem pe ocean! Valurile, Nils, valurile!

— Prostii! Nu ne sloboade banchiza cu una cu două…

— Ce să fie atunci? Să-i trezim și pe ceilalți!

— Mai așteaptă!

— Ce să aștept? Mă îmbrac. Îmbracă-te și tu!

— Așteaptă!

Koren vru să-și tragă cizma pe care o ținea în mână, dar observă că nu-și îmbrăcase ciorapii; trebuiau să fie undeva pe sub pat, lângă perete, acolo unde-i aruncase la culcare. Îi era lene să-i mai caute; își vârî picioarele înapoi sub blana de pe pat și rămase așa, răsucit pe o coastă, cu mâna pe carâmbul cizmei, prins tot mai mult de vraja dulcei legănări a vasului. Pe patul alăturat, Johansen stătea încovoiat, cu coatele sprijinite pe genunchi.

— Nils, șopti Koren într-un târziu.

— Ei, ce e!

— Ții minte când ne-am întors cu „Adelaida” și când ne-au ținut în carantină două săptămâni în fața Cristianei, pe motiv că veneam de la Colombo unde izbucnise ciuma?

— Doctorul de la căpitănie era un tâmpit! Ciuma a izbucnit după plecarea noastră.

— Ai făcut scandal, era să-l bați. Fata te aștepta în port și tu…

— Taci, Sven! Ce-ți veni cu amintirile?

— Știu și eu? Stăteam și atunci de vorbă pe întuneric. Vasul era nemișcat, prins în ancore, numai valurile îl legănau încet. Portul era doar la câteva mile, și pentru noi era atât de departe. Ții minte?

— Taci, Sven!

— Tac.

După câteva minute se auzi iar glasul șoptit al lui Koren:

— Nils?

— Da!

— Ascultă-mă pe mine, Nils. Însoară-te odată cu fata aia, n-o mai ține așa!

— Nu mă mai bate la cap!

— Însoară-te, că o să ți-o ia altul. Și așa are prea mulți draci în ea și nu știu dacă…

— N-ai să taci o dată, cobe blestemată? Acuși îți astup gura cu pumnul!

— Ho, nebunule, ho! Nu răcni că trezești lumea! Iaca tac… Și să știi că dacă ți se mai năzare vreodată să-mi strici somnul, o pățești cu mine!

— Ai terminat?

— Am terminat.

Johansen aștepta totuși cu încordare ca prietenul său să mai spună ceva. Nu se auzea însă decât răsuflarea lui Koren, din ce în ce mai regulată, împletindu-se cu respirațiile și sforăiturile celorlalți. Adormise? Johansen șopti nesigur:

— Sven?

Se așeză încet pe marginea patului alăturat și se aplecă deasupra lui Koren.

— Eh, Sven, Sven! șopti el. Dac-ai știi tu ce e în inima mea n-ai mai vorbi, Sven! Nimic n-ai mai spune. Dar ce știi tu și ce-ți pasă ție de mine? Hai, spune, ce-ți pasă?

Se sculă și făcu câțiva pași, dar se întoarse iar și se aplecă peste pat, căutând să deslușească în întuneric trăsăturile celui adormit. Îi potrivi puțin în jurul umerilor cuvertura de blană și se îndreptă spre ușă, în vârful picioarelor.

Abia pășise pe punte și fu izbit de ciudățenia zgomotelor de pe banchiză: era un fel de uruit foarte slab, care părea că vine de undeva din nord, de sub banchiză, și care se întărea treptat pe măsură ce se apropia de vas, trecea pe sub el, săltând carena în sus și se îndepărta, lăsând vasul să recadă în poziția de mai înainte. Imaginea mării libere reveni în mintea marinarului. Scăldată în razele lunii, banchiza apărea ca o imensă întindere de ape albastre în mișcare, ridicându-se și lăsându-se iar, învălurate de valuri ce se rostogoleau, gonindu-se din urmă, unele pe altele. Intrigat, Johansen vru să coboare să-l trezească din nou pe Koren. Observând însă o umbră care coborâse de pe dunetă și se îndrepta spre el, rămase nemișcat în așteptare: era Lapoire.

— Ai venit să vezi marea, Johansen? întrebă locotenentul, sprijinindu-se de balustradă.

— Chiar că, domnule locotenent. Se mișcă așa… ca marea, că nu pot să-i zic altfel!

— Îi zici bine. Marea trebuie să fie aproape.

Știrea aceasta îl impresionă atât de tare pe marinar, încât o exclamație de uimire îi rămase în gâtlej.

— Ei ce e, ai amuțit? Nu cumva ți-e frică de mare?

— Frică? Ehei! Să fie marea la doi pași, cum ziceți dumneavoastră…

— Eu n-am zis că-i la doi pași!

— Mă rog, dac-ar fi aproape, și dacă mi-ar da voie demnul căpitan…

— Haide, zi înainte!

— Aș porni la drum, uite cu bărcuța aia! Se întoarse spre barca de salvare, atârnată în scripeți ceva mai încolo, lângă balustradă. Adăugă repede: — Să mă lăsați numai să-mi aleg din echipaj vreo câțiva vâslași pe care-i cunosc eu.

— Te lauzi!

— Nu mă laud! Dumneavoastră ați auzit de naufragiul lui „Gunnar Gunnarson”?

Lapoire nu auzise, dar socoti cu cale să facă din cap o mișcare nelămurită, ce putea fi luată drept încuviințare.

— Nici nu se poate să nu fi auzit! Johansen se însuflețise. A scris în toate ziarele acum vreo cinci ani! Continuă, străduindu-se să pronunțe cât mai clar: „Odiseia marinarilor de pe „Gunnarson”, așa scria într-o gazetă. Ce-o fi aia Odiseia n-am aflat până astăzi, dar știu că am vâslit șase oameni, cu schimbul, o săptămână încheiată, până ne-a pescuit un pachebot francez, nu departe de coastele Scoției. După socoteala secundului, am navigat în Atlanticul de Nord cam vreo 300 de mile, pe o barcă nenorocită; uite, taman ca asta!

Și se întoarse din nou spre barca de salvare.

— Nu se poate! făcu Lapoire. N-am mai pomenit așa ceva!

— Nu credeți? se miră Johansen: Apoi, dintr-o dată jignit: Întrebați-l pe Koren, că eram împreună!

— Te cred, spuse Lapoire, după un răstimp, cu voce schimbată. Dar o șalupă… continuă el în șoaptă și privind în altă parte. De o șalupă ce-ai zice?

— Mai întrebați? Cu șalupa vă duc și până la Anvers, ba nu, până pe coastele Norvegiei. Pe cuvântul meu de cinste! Numai mâncare și apă să fie, că atunci, când cu Odiseia, era să crăpăm de foame și de sete. Eh, frate! Dacă-ți spun!

Și-i dădu cu cotul un ghiont lui Lapoire. Acesta sări în lături, cu un strigăt mânios.

— Vă rog să mă iertați, domnule locotenent! Mi-a venit așa, nu știu cum…

— Nu face nimic, nu face nimic! mârâi Lapoire cu o voce care voia să spună tocmai contrariul.

Johansen se simți prost, și această bruscă indispoziție îl făcu să tragă din cuvintele locotenentului o concluzie la care altfel nu s-ar fi gândit.

— De ce ați vorbi de șalupă? făcu el cu voce înăbușită. Doar nu credeți că… „Belgica”…

— Nu cred nimic, rosti Lapoire, tăios. Și te invit și pe dumneata să nu crezi nimic. Nu cumva să-mi ajungă la ureche că ai răspândit niscaiva zvonuri cum aveți voi obiceiul. Ai înțeles?

Johansen încuviință din cap.

Lapoire își îndesă pe cap boneta de blană și continuă mai moale:

— Du-te acum și te culcă. Dimineața toți marinarii valizi urcă pe punte pentru repararea cabinei de comandă. Ordinul căpitanului. Noapte bună!

Johansen nu avu răgazul să răspundă. Locotenentul se întorsese și-l prinsese de reverul scurtei de blană.

— …Vasăzică e clar. Cu privire la ceea ce ai spus dumneata despre părăsirea „Belgicăi”…

— Eu nu am spus nimic! Să mă ferească dumnezeu!

— Nu ai spus, dar ai gândit. Ei bine, în legătură cu asta, vreau să-ți rămână bine întipărit în minte: eu nu cred nimic!…

Îl prinse și mai strâns de gulerul scurtei și se dădu mai aproape. Lui Johansen i se păru că zâmbește; era un zâmbet ciudat: dulceag și totuși fără prietenie. Lapoire adăugă:

— Absolut nimic… deocamdată!

Ordinul de a repara cabina de comandă fu numaidecât pus în legătură cu apropierea mării libere. Era limpede: se făceau pregătiri de călătorie. Toropeala, care în ultimele săptămâni pusese stăpânire pe cea mai mare parte din echipaj, dispăru ca prin minune. Cu tot frigul pătrunzător, oamenii ridicară la loc pereții arși. Din sala mașinilor se auzeau zgomote de ciocan: Somers, încă bolnav de anemie, se târâse totuși până acolo și revizuia injectoarele cazanelor, împreună cu van Rysselberghe. Seara, la cină, se auziră pentru prima oară după atâtea săptămâni hohote de râs. Johansen șterse praful ce se depusese pe armonica lui Wiencke și începu să-și plimbe degetele pe clape.

Nimeni nu dădea crezare dezmințirilor lui Amundsen, Danco și Cook. Racoviță fusese socotit de marinari un fel de „agent secret” al lor în rândul ofițerilor și era folosit pentru tot felul de misiuni confidențiale și intervenții de ordin diplomatic. Acum însă, ori de câte ori încerca să-i convingă că nici nu putea fi vorba, în acel anotimp, de o desprindere a vasului din banchiză, i se răspundea doar cu zâmbete neîncrezătoare sau clipiri complice din ochi, sau cu câte un „las’ că știm noi cum stau lucrurile” ori cu un „nu ne mai duceți cu prețul!” Racoviță înțelese până la urmă că marinarii așteptau plecarea spre casă ca o surpriză și nu aveau nimic împotriva misterului de rigoare în asemenea împrejurări.

Oamenii trebuiau făcuți să vadă realitatea cu ochii – spunea Amundsen, – să vadă că „Belgica” era despărțită de marea liberă, prin cel puțin câteva zeci de mile de banchiză compactă. Numai atunci aveau să înțeleagă că eliberarea vasului nu se putea produce decât odată cu venirea verii, când gheața avea să înceapă să se topească. Dând curs unor planuri mai vechi ale

sale, primul ofițer anunță o excursie, pe schiuri până „la marea liberă”. Dacă oceanul era într-adevăr foarte aproape, schiorii aveau să se întoarcă, fără întârziere, pentru a desăvârși pregătirile de pe vas și pentru a disloca ghețurile din jurul „Belgicăi”. Spre marea satisfacție a lui Amundsen, perspectiva eliberării vasului spulberase teama de banchiză. Mai mult: bolnavii țineau morțiș să ia parte la excursie așa că, după multă ciorovăială, trebuiră s-o amâne cu o săptămână. Propunerea lui Amundsen avu însă și alte consecințe neprevăzute: locotenentul Frans Lapoire hotărî să-și calce pe inimă și să se împace cu prietenul său Adrien de Gerlache.

Într-una din zile, imediat după prânz, se îndreptă spre cabina căpitanului. Bătu încet în ușă, așteptă o secundă, două, trei: niciun răspuns. Tăcerea aceasta îl enerva; se încruntă și bătu din nou, mai tare. Fără să mai aștepte răspuns, împinse ușa în lături și pătrunse în cabină.

Cu o manta de blană aruncată pe umeri, de Gerlache stătea la masă aplecat peste o carte.

— Adrien! striga Lapoire și făcu câțiva pași. De Gerlache tresări și se întoarse repede, ridicând mâna dreaptă deasupra capului, într-un gest de apărare. Locotenentul se căzni să zâmbească.

— Bună ziua, Adrien! Am venit să…

— Ce vrei?

Glasul celuilalt suna parcă mai de grabă a frică, decât a supărare. Fără să mai stea pe gânduri, Lapoire începu să rostească alocuțiunea ce și-o pregătise încă de dimineață:

— Dragă Adrien! Te rog din suflet, iartă-mă! Poate că te deranjez! Nu am putut altfel! Ți-o jur!

Aci se întrerupse pentru a lăsa să-și facă efectul cuvântul „jur”, rostit pe un ton dramatic, ca un suspin de agonie. Vru apoi să-l prindă de braț pe de Gerlache; acesta căscă însă niște ochi îngroziți și se trase înapoi, ceea ce-l cam descumpăni pe Lapoire și-l făcu să intre direct în text:

— Dă-mi mâna, Adrien! Să ștergem totul cu buretele, să uităm ce ne-a despărțit atâta vreme! Să ne unim și vom fi puternici, vom birui! Numai unirea face puterea! Vrei să fim iarăși prieteni, Adrien? Să știi că răspunsul tău este pentru mine totul, viața sau moartea!

De Gerlache își ridică sprâncenele și-și încreți fruntea. Intrarea vijelioasă a lui Lapoire îl speriase. Ca să scape de mâna care-i strângea brațul, îngăimă cu o voce încă gâtuită de emoție:

— Bi… bine… ia loc!

Lapoire slobozi un suspin de ușurare, urmat de un „Slavă ție, doamne!”, după care se așeză pe un scaun în fața lui de Gerlache.

În acest timp, căpitanul se liniștise și observa, nu fără satisfacție, că obrajii lui Lapoire, altădată fragezi și rotunzi, cădeau puhavi, umflați de o grăsime nesănătoasă, că nasul său era rumen ca al unui bețiv, iar buzele vinete și uscate. Cu o săptămână în urmă, când era încă adâncit în experiențele sale ocultiste, probabil că nici nu ar fi observat asemenea amănunte. Acum însă i se făcu deodată milă de frumusețea veștejită a lui Lapoire, apoi mila se resfrânse pe nesimțite asupra propriei sale persoane. Murmură:

— Am devenit niște umbre, Frans!

— Da, Adrien, niște umbre! încuviință Lapoire, încântat că momentul cel greu trecuse. Și vom pieri dacă mai rămânem mult printre ghețuri!

— Soarta noastră se află în mâini atotputernice, replică, sumbru, de Gerlache. Și dacă ne e dat să murim aici, atunci…

Lapoire nu voia să-l contrazică, dar o discuție despre providență i se părea acum inoportună, așa că exclamă pe un ton vesel, plecându-se peste masă:

— Lectura, acest viciu nepedepsit, cum a spus un scriitor francez! Ia să văd ce carte bună citește căpitanul nostru! Se întoarse mirat spre de Gerlache: Nostradamus? Te ocupi cu astrologia?

— Ah… nu! Citeam și eu… așa, să mai treacă vremea. O curiozitate, ca oricare alta, răspunse căpitanul, ferindu-și privirea. Apoi în șoaptă: Ai ceva contra astrologiei?

Tonul lui de Gerlache îi păru locotenentului puțin alarmat, așa că răspunse:

— Dimpotrivă! Dimpotrivă! E o știință foarte interesantă! Surprinzând o licărire mai vie în ochii căpitanului, adăugă: E o disciplină apropiată de preocupările mele. Din totdeauna am dorit s-o cunosc.

De Gerlache îi aruncă o privire bănuitoare. Să mai facă o încercare? Nu mai avea încredere în nimeni și, ceea ce era mai rău, nici în sine însuși. Știa însă că Lapoire era un astronom excelent. Ar fi putut verifica anumite calcule pe care el, mai slab cunoscător al poziției astrelor, le greșise poate. După câteva clipe de meditație se hotărî:

— Am să te inițiez eu, Frans! Stai jos și fi atent! Pentru început îți voi face horoscopul…

Terminară seara târziu, destul de mulțumiți unul de celălalt, și fiecare de sine însuși. De Gerlache găsise un discipol inteligent, care, chiar de la prima lecție, descoperise că în horoscoapele sale, Orion fusese sistematic confundat cu Arcturus, așa că trebuiau refăcute în întregime. Lapoire se felicita, pentru că rezistase eroic plictiselii și știuse să-și recâștige simpatia lui de Gerlache. La plecare îi spuse, strângându-i mâna:

— Încă o dată ai putut constata, dragă Adrien, cât e de adevărată deviza noastră: unirea face puterea! Uniți, vom merge înainte prin labirintul astrologiei, fără să ne mai rătăcim. Vom pătrunde toate tainele viitorului.

Pe coridor, Lapoire se întrebă dacă nu exagerase puțin și dacă nu cumva de Gerlache avea să-l încurce, angajându-l prea mult în investigațiile sale astrologice. Deodată se lovi cu mâna peste frunte, străfulgerat de o idee.

„Ăsta-i omul meu! șopti el pentru sine. Nostradamus! Cu el îl urc pe Adrien și pe vârfurile Himalaiei!”

12
Legea destinului

Pe data de 29 iulie, mișcările ondulatorii încetară. Deasupra întinderilor de gheață domnea o tăcere nefirească, aproape de neîndurat pentru cei de pe „Belgica”, obișnuiți de luni de zile cu scrâșnetele și pârâiturile banchizei: li se părea că în ea se ascund furtuni și catastrofe care, pe măsură ce întârziau, creșteau în putere, asemenea unui cazan, în care presiunea aburului sporește neîncetat. Într-o zi, forța invizibilă, care se acumula sub tăcerea Antarcticii, avea să atingă proporții atât de grozave, încât avea să explodeze fără veste, aruncând în aer banchiza. Auzul celor de pe „Belgica” deveni de o sensibilitate aproape bolnăvicioasă: noaptea, la cel mai slab trosnet al banchizei se trezeau din somn și săreau din paturi, bănuind că vasul e pe cale să fie strivit de ghețuri: zvonul îndepărtat al vântului le părea uragan: zgomotul șoarecilor și guzganilor din cală, care în ultima vreme invadaseră întreg vasul, producea adevărate crize de nervi și Amundsen fu nevoit să organizeze o campanie în toată regula pentru exterminarea lor. „Belgica” părea o corabie populată de umbre: oamenii pășeau în vârful picioarelor, vorbeau în șoaptă, temându-se parcă să nu tulbure somnul adânc în care căzuse banchiza, dar ațintindu-și în același timp auzul, ca să nu scape cel mai mic semn al trezirii uriașului adormit.

Într-o zi, pe la începutul lui august, Amundsen, Racoviță, Cook, Lapoire, Koren și Johansen plecară de dimineață, luând cu ei o sanie cu provizii, rachete de zăpadă, corturi demontabile și schiuri de rezervă. Danco ar fi vrut și el să participe la excursie, dar în ultima vreme se simțise atât de rău, încât nu-i fusese îngăduit nici să coboare pe banchiză: abia după multe insistențe și discuții cu doctorul, căpătase învoire să-și reia munca științifică. Își conduse deci tovarășii până la prima etapă, de unde se întoarse la „castel”. În drum fu nevoit să se oprească de câteva ori: era leoarcă de sudoare, picioarele îi tremurau, hainele îi păreau grele ca plumbul. Se gândi că ar fi fost poate mai nimerit să se întoarcă pe „Belgica”. Își reaminti bârnele negre ale tavanului din cabină: în lungile nopți de insomnie, la lumina pâlpâitoare a lămpii cu petrol, păreau că cresc, se umflă, coboară, amenințând să-l strivească. Nu, nu se va întoarce acolo!

Racoviță și Arctovski, care-i ținuseră locul, îl asiguraseră că „totul era în ordine la castel”, dar el mai păstra o urmă de îndoială: în sinea sa era convins că numai el era în stare să mânuiască instrumentele și să le poarte

de grijă, așa cum se cuvenea. Grăbi pasul și intră în cabina de observație, gâfâind. Se repezi la aparate și le cercetă pe rând, cu lăcomie. Totul era în ordine. Începu să citească cifrele de pe cadranul gradat al higrometrului: starea de umiditate a aerului era în creștere, așa cum prevăzuse! Fericit, se întoarse spre aparatul care scobora în mare termometrele pentru mari adâncimi. Făcu o strâmbătură de nemulțumire: deasupra copcii, săpate în banchiză de marinari, în dimineața acelei zile, se prinsese o crustă de gheață destul de groasă. Luă un târnăcop și începu să spargă crusta, dar după câteva clipe se opri, răsuflând din greu. Cook îi interzisese să facă asemenea eforturi. Să renunțe la înregistrarea temperaturilor oceanului sau să se întoarcă pe bord să ceară ajutorul celorlalți? Arctovski se va oferi bineînțeles să efectueze întreaga operație, iar pe el nu-l vor lăsa să mai coboare pe banchiză. Se simțea de pe acum umilit de privirile lor afectuoase și protectoare, de tirania (izvorâtă din cele mai bune intenții, știa prea bine) pe care o exercitau asupra lui. Se purtau cu el ca și cum ar fi fost un copil sau o persoană iresponsabilă care trebuia mereu ținută sub supraveghere. Știa că nu avea dreptate și totuși nu-și putu stăpâni o tresărire de revoltă. Începu să izbească iar, mânios, cu târnăcopul. O jumătate de oră mai târziu, scotea termometrele din colivia lor de sârmă și-și nota pe carnet rezultatele obținute. „Iată, mă descurc și singur” își spuse el, zâmbind. Fără veste, un junghi îl împunse sub sânul stâng, făcându-l să tresară și să scape carnetul din mână. „Nu aici, doamne, nu. Aici! Nu singur!” își spuse el și se repezi la ușă. După ce făcuse câțiva pași, își aminti de carnet. „Să nu fi căzut în copcă”! se îngrijoră el. Se întoarse în cabină, puse felinarul pe jos și începu să caute: găsi carnetul numaidecât și asta îl bucură atât de tare, încât uită cu desăvârșire temerile sale. „Sunt ipohondru! se dojeni el. N-o să mi se întâmple nimic!” Deschise cușca barometrului și se pregăti să tragă afară sulul, nerăbdător să vadă mai repede hârtia cadrilată pe care juca în jos și în sus, tremurătoare și delicată, linia roșie, atât de bine cunoscută. Ceva zvâcni deodată, foarte tare, în coșul pieptului, tăindu-i respirația. Acum nu se mai înșela: erau semnele prevestitoare ale crizei. Făcu această constatare cu o indiferență care-l mira și, la fel de liniștit, începu să chibzuiască repede. Pe vas nu va ajunge decât într-un sfert de oră, iar criza va începe peste câteva secunde… Chiar dacă ar fi strigat după ajutor era prea târziu. Și apoi nu mai voia să cheme pe nimeni… Trase repede din cușcă sulul barometrului, dar în aceeași clipă pieptul îi fu prins într-un cerc de fier, care se strângea din ce în ce mai tare. Știa că mâinile vor începe să-i tremure; de aceea împinse

barometrul înapoi în cușcă și se prinse strâns cu mâinile de suportul de metal. Un nod i se puse în gâtlej. Începu să tușească, sufocându-se, căznindu-se zadarnic să tragă aer în gura căscată. O glugă de piatră, rece ca gheața, nemăsurat de grea, îi strivea craniul, îl apăsa în jos, mereu mai jos. Deodată totul se pierdu într-o apă vânătă, ca o bulboană care se învârtea din ce în ce mai repede, sorbindu-l în adânc… O frântură de clipă îl străfulgeră un gând: dacă va cădea pe spate va trage cu el suportul și barometrul se va răsturna! Încercă să-și desclești mâinile de pe suport, dar nu izbuti. Cu o ultimă sforțare se aplecă și-și lăsă fruntea în jos până ce simți atingerea rece a cuștei barometrului…

Schiorii se întoarseră seara târziu pe „Belgica”. Abia atunci fu observată absența lui Danco: cei de pe bord credeau că plecase și el în excursie. Alergară într-un suflet la „castel”. Aplecat peste cutia barometrului, locotenentul părea absorbit în lectura ultimelor cifre înregistrate de aparat. Când Racoviță se apropie de el, observă că ochii, larg deschiși, priveau undeva, în gol, cu o căutătură sticloasă.

A doua zi, trupul lui Danco, învelit în drapelul belgian și cusut într-un sac de piele, ce trebuia să-i slujească drept sicriu, fu urcat într-o sanie, pe care Racoviță și Amundsen o traseră încet pe banchiză. În urmă pășeau în tăcere, cu capetele plecate, toți cei de pe „Belgica”; Somers și Mellaerts, șubrezițiți de boală, nu se puteau ține pe picioare și erau sprijiniți fiecare de câte doi marinari. Când ajunse în dreptul „Castelului lui Danco”, cortegiul se opri.

Deasupra banchizei se lăsase ceață și nu se zăreau decât contururile vagi, topite într-un alb murdar, ale humokurilor apropiate. Oamenii ascultau, înfiorați, loviturile de târnăcop ce spărgeau lespedea de gheață. Se fereau să privească într-acolo și totuși ochii li se întorceau mereu spre gaura neagră, sub care se zbăteau în adânc ape e oceanului.

Ca prin vis îl auziră pe de Gerlache, psalmodiind:

— *Circumdederunt me doloris mortis, gemitus inferni circumdederunt me… Quia pulvis es et in pulvis redeveris… Amen…*

Vorbi și Racoviță, potolit, parcă fără mâhnire, ca și cum s-ar fi adresat unuia dintre cei de față:

— Ți-ai arătat, Emil Danco, dorința de a-ți prinde la butonieră roza vânturilor. Dar un vânt, care nu cruță pe nimeni, ți-a smuls floarea din mână. Noi ne vom strădui să-ți împlinim dorința: o vom crește și o vom ocroti, pentru ca ea să aparțină lumii întregi. Rămâi cu bine, dragul nostru tovarăș și prieten!

Trupul locotenentului fu coborât de pe sanie, și lăsat să alunece prin copcă în ocean.

În zilele următoare se auzea din ce, în ce mai des întrebarea: „Cine urmează după Danco?” Tollefsen îl repezi cu câteva vorbe tari pe Johansen, care nu mai vedea înaintea ochilor decât gaura neagră din banchiză, și spunea că „ea o să-i înghită pe toți”. Mai târziu, Tollefsen îi șopti însă naturalistului care asistase la discuție:

— Dumneavoastră băgați mâna în foc că „Belgica” iese din banchiză?

— Vorbești ca și cum dumneata n-ai crede asta!

— Lăsați-mă pe mine în pace și nu mai ocoliți răspunsul!

— Nu știu, dragul meu, vorbi Racoviță încet, după un răstimp. Nimeni nu poate ști. Dar trebuie să ne batem pentru viața noastră.

În aceeași zi, Lapoire avu cu de Gerlache o discuție decisivă.

Era atât de absorbit de gânduri, încât intrase în cabina lui de Gerlache fără să mai bată în ușă. Căpitanul, care măsura cu compasul niște distanțe pe o hartă întinsă pe masă, sări ca ars în picioare și se întoarse spre ușă, alb ca varul la față. Mai tremura încă din tot corpul, când Lapoire fu lângă el.

— Ce-i, Adrien, iar te-ai speriat? spuse locotenentul pe un ton destul de prietenos. Parcă ai fi un licean prins cu lecturi interzise. Nici nu-ți închipui ce mutră nostimă ai.

— Păstrează-ți pentru dumneata caracterizările! Eu nu le gust… Și te mai rog să iei notă: când vrei să intri la căpitan, te anunți dinainte. Măcar atât să-ți fi rămas din armată!

— Ei, haide, nu mai fi supărat! Și nu-mi mai spune „dumneata”, că mă ia cu frig. „Îți dau voie să mă tutuiești, spuse marchiza contelui roșind grațios”, uite așa cum roșesc eu acum… Și să nu mai pierdem timpul cu fleacuri. Să-ți dau raportul…

Fără să-l mai privească, se lăsă pe un scaun și se aplecă deasupra hărții, începând să urmărească liniile trase pe ea cu creionul roșu. Prinse a vorbi repede:

— …Cu Johansen cred că e în regulă. Tălpigele pentru șalupă sunt gata, catargul, velele și alimentele au fost ascunse înăuntru încă azi noapte. Avem hrană pe patru săptămâni pentru cinci oameni. Două săptămâni până la capul Rasmussen, presupunând că banchiza se întinde până acolo, și restul pentru călătoria pe ocean, până la Punta Arenas. Oricum, la latitudini mai mici vom întâlni destule foci și alte animale, pentru a ne aproviziona cu carne proaspătă. În privința lui Koren, Johansen a spus să n-avem nicio

grijă. Michotte, știi, m-am gândit, e cam bleg, dar alt om sigur nu avem. Trebuie să vorbești cu el neapărat, încă astă-seară. Ți-l trimit eu dacă vrei. Imbecilul o să fie fericit să…

— Nu trimiți pe nimeni și nu „trebuie” să vorbesc cu nimeni! Mie nu mi se dau ordine și dispoziții!

Căpitanul sărise în picioare, încruntat; vinele gâtului i se umflaseră. „Cu ce l-oi mai fi jignit? se miră Lapoire. Ce om!” Acum trebuia să înceapă comedia pocăinței și a scuzelor. Măcar dacă ar fi știut de unde să înceapă. Căpitanul nu-i dădu răgaz să vorbească:

— Eu nu pot să-mi părăsesc corabia! Un de Gerlache se scufundă cu vasul său ori urcă odată cu el toate treptele gloriei. Este hotărârea mea irevocabilă!

Lapoire simți deodată că-i este foarte cald. Asta mai lipsea! Iată la ce slujise cura de optimism, administrată lui de Gerlache în ultimele zile. Lua-l-ar dracu’ cu treptele gloriei lui cu tot! Întrebă într-o doară, ca să câștige timp:

— Și când ai luat hotărârea asta? Azi dimineața doar…

— N-are importanță când! Dar calculele astea meschine, insolența dumitale… totul îmi repugnă, îmi repugnă! Între noi doi nu este și nu poate fi nimic comun, domnule Lapoire, vreau s-o știi!

„Așa-i! Cu Adrien nu-ți poți permite să te bați oricând pe burtă! Dacă are dreptate, are dreptate!” își spuse Lapoire, cu aceeași obiectivitate, cu care recunoștea partenerilor de joc dreptul să-i tragă palme și să-i facă scandal atunci când îl prindeau cu cărți măsluite.

Își acoperi fața cu palmele și rămase așa câteva minute, atâtea cât crezu el că-i erau necesare pentru ca ochii să i se umple de lacrimi, operație pentru care arătase încă din copilărie o înclinare și un talent deosebit. Apoi se întoarse spre de Gerlache, compunându-și o mimică îndurerată, și având grijă ca lumina lămpii să-i cadă drept în față. În sfârșit scoase un suspin lung, își încruntă sprâncenele ca pentru un mare efort de voință, se ridică de pe scaun și se îndreptă spre ușă, cu capul plecat.

— Atunci plec… domnule căpitan, spuse el, oprindu-se în ușă și oftă iar. Îmi dai voie să-ți mai spun câteva cuvinte?

Ridică privirile pline de o mută implorare. Câteva lacrimi i se scurgeau pe obraz. Prinse a vorbi, cu glas tremurat, fără să mai aștepte încuviințarea celuilalt:

— …Știu că între un om de origine umilă ca mine și un de Gerlache, societatea a pus o barieră de netrecut. Dar legea destinului e mai puternică. Am vrut să cucerim gloria împreună, dar dacă nu se poate, vom muri împreună. Te voi urma în dezastrul „Belgicăi”. Nu mă poți împiedica, Adrien! Nu mă poți împiedica să-ți spun că te sacrifici fără rost pentru niște marinari care s-au revoltat împotriva ta și te-au acoperit cu insulte, pentru niște pseudosavanți incapabili să te înțeleagă. Aici nu mă poți contrazice, Adrien! De Gerlache scutură din cap fără să vrea: nu, aici nu-l putea contrazice! Și mai e ceva, urmă Lapoire. Legea destinului a hotărât că de pe „Belgica” nu se vor putea salva decât câțiva oameni curajoși, gata să înfrunte furtunile oceanului. Pentru ei va fi gloria și pentru ceilalți numai moartea îngrozitoare între ghețuri. Vrei să faci parte dintre aceștia din urmă? Înainte de a muri vei vedea pe alții părăsind vasul. Eu nu doresc acest lucru, dar nici nu-l pot împiedica. O știi prea bine…

— Horoscopul… murmură de Gerlache.

Lapoire înțelese că a venit momentul să-și treacă încet mâna peste ochi.

— Să-ți dau o batistă, dragă Frans? întrebă mișcat de Gerlache.

13
„Rămâneți cu bine!”

În închipuirea lui Roald Amundsen, asaltul final asupra Polului Sud semăna cu o acțiune îndrăzneață de patrule. Încă în visele sale de adolescent se vedea strecurându-se cu îndemânare printre liniile dușmanului, ocolind posturile înaintate și înșelând vigilența santinelelor, pentru ca în cele din urmă, după ce izbutise să înlăture singur nenumărate obstacole, să se avânte asupra bastionului principal al Antarcticii. Numai după ce inamicul fusese luat prin surprindere și lovit direpț în inimă, putea avansa și grosul trupelor pentru a ocupa teritoriile cucerite. E drept că pe atunci planurile sale erau mai ales rodul orgoliului unui tânăr, care citise și văzuse multe piese de Ibsen, dar care nu știa mare lucru despre Antarctica. Mai târziu însă, când îl vizită pe Nansen și-i povesti, râzând, cum își imaginase el ocuparea Polului Sud, vestitul explorator îl ascultă cu atenție și-i spuse că văzuse de la început just problema. Lupta pentru cucerirea polului trebuia dusă după alte metode, decât cele folosite în ofensivele militare clasice. De obicei, generalul stă pe vas și controlează prin ochian felul în care trupele de debarcare îi îndeplinesc planul. Abia după ce țărmul dușman a fost ocupat și armata înaintează în interior, pășește și el pe pământ, rămânând în spatele frontului până în clipa victoriei finale. Comandantul marei ofensive polare, debarcă primul pe banchiză, numai cu un grup restrâns de ostași de elită. Aceștia rămân în urmă, unul câte unul, și bătălia se sfârșește cu o luptă corp la corp, pe care comandantul o dă, ajutat doar de doi sau trei oameni.

— Se pare că eu sunt numai un ofițer de stat major, căci n-am putut ajunge până acolo, îi spusese Nansen. Îți doresc să duci lupta până la capăt și să cucerești tresele de general, tinere!

Amundsen nu se grăbea. Tresele aveau să vină singure, atunci când va fi trecut probele pentru câștigarea celorlalte grade. Iar aceste probe îl absorbeau atât de mult, încât unii oameni neavizați, ar fi putut spune despre el că uitase scopul final. Doctorul, care avea experiență în materie de explorări polare, îl bănuia însă că-și ascunde planurile din egoism sau din cine știe ce alte motive pe care nu le putea înțelege, dar care îl iritau grozav: el ar fi dorit, din rațiuni publicistice, ca primul ofițer să-și exprime mai spectaculos aspirațiile. În cele din urmă se resemnă să-l urmărească cu vigilență și să-l intervieveze ori de câte ori se ivea prilejul. Foarte elocvente

i se păreau doctorului mai ales referirile lui Amundsen la sistemul de înaintare prin etape al locotenentului Peary.

— E clar că numai în acest fel se poate ajunge la Polul Sud, spunea Amundsen, în timp ce cârpea, după obiceiul său, un ciorap ori o haină. De pe vas coboară pe banchiză un detașament de sănii încărcate, care avansează spre sud, trase cu repeziciune de câini viguroși. După ce au construit la fiecare etapă adăposturi solide, unde au depozitat combustibil și provizii de alimente, exploratorii s-au întors, unul câte unul, la bază. În etapa finală rămâne o singură sanie cu doi oameni, care dau ultimul asalt. Poate că e necesar să fie numai un singur om. Nu-mi pot da încă seama.

— Dar e formidabil ceea ce spui tu, Roald! strigă Cook. Și când ai de gând să pleci? Imediat după ce ne întoarcem, nu-i așa?

— Nu știu. Nu cred. Mai târziu. Nu sunt încă destul de antrenat, răspundea Amundsen, fără a-și ridica privirile de pe ciorapul pe care-l țesea. Deocamdată aș vrea să pornim în excursia de trei zile.

Pregătirile pentru această excursie, plănuită de multă vreme, se aflau într-o fază destul de înaintată. Ultimul exercițiu, și cel mai greu, fu un „raid” de o zi și o noapte, la care trebuiau să participe inițial Racoviță, Lapoire, Johansen și Koren. De Gerlache, pe care Amundsen îl invitase mai mult de formă, prevăzând un refuz, acceptă numaidecât spre mirarea și bucuria primului ofițer. Michotte insistă atât de mult, încât fu luat și el. Datorită zelului deosebit arătat de toți participanții, exercițiul fu îndeplinit fără greutăți, într-un timp mai scurt decât cel prevăzut. Succesul îi readuse în minte lui Amundsen ideea concursului ratat cu două săptămâni în urmă. Se hotărî să formeze cu oamenii sănătoși, rămași pe bord, o a doua echipă, care să repete exercițiul. Din cele două echipe, aveau să fie aleși schiorii cei mai rapizi și rezistenți pentru proiectata excursie de trei zile.

În dimineața zilei de 3 iulie, echipa, formată din Amundsen, Cook, Arctovski și Dufour, porni spre nord. Felinarele de vânt de la etapele lăsate pe parcurs și cele de pe catargele „Belgicăi” aveau să le ajute să găsească drumul la înapoiere.

În acea zi, Koren și Johansen părăsiră bucătăria, contrar obiceiului lor, îndată după-masă. Se auzeau cizmele lor grele tropăind mereu încoace și încolo pe coridor, apoi pe scara tambuchiului și pe punte, într-un du-te-vino neîncetat. Ceilalți matrozi, rămași pe bord, erau țintuiți la pat de anemie, Tollefsen, a cărui arsură de la picior se infectase, lipsea și el, iar Lapoire lua

masa în cabina căpitanului. Racoviță ar fi avut prilejul să lucreze nestânjenit câteva ceasuri, dacă nu l-ar fi tulburat mereu Michotte.

Bucătarul trântea înjurând lingurile și cratițele, apoi dintr-odată se liniștea și se lăsa pe un scaun; după ce stătea o vreme nemișcat, cu ochii pironiți în tavan și scoțând suspine zgomotoase, se repezea la Racoviță și se interesa de lucrul acestuia, ceea ce-l uimea pe naturalist, cu atât mai mult cu cât Michotte nici nu-i asculta explicațiile: sărea numaidecât în celălalt colț al încăperii, la mașina de gătit, unde se pornea iar un concert de cratiți și tingiri, întovărășit de un șuvoi de sudălmi la adresa tuturor vaselor de bucătărie.

— Ce-i cu dumneata, Michotte? întrebă după vreo două ceasuri Racoviță, scos din răbdări. Ce te supără?

— Nimic! Niciodată nu m-am simțit mai bine! declară cu glas plângăreț Michotte.

Racoviță se ridică de la locul său și se apropie de bucătar. Dimensiunile uriașe ale unei oale plină până la gură cu carne de focă îl uimiră și, în același timp, nările îi fură plăcut gâdilate de un miros dulce-acrișor ce venea dintr-o cratiță ascunsă în spatele ceaunului; nu putea fi decât mireasma unor delicioase conserve de pui în sos tomat, dispărute de multe luni de zile din meniurile „Belgicăi”.

— Văd că dumneata pregătești un adevărat banchet! exclamă el. Din ce ai gătit astăzi putem înfuleca trei zile pe săturate și tot mai rămâne!

— Să rămână! Să prisosească! Să se sature băieții noștri, săracii!

— Mâine nu ai de gând să gătești?

Bucătarul se întunecă dintr-odată:

— Nu se știe ce aduce ziua de mâine!

— Prostii! Ai făcut un efort de prisos!

— Nu e de prisos, domnule profesor, fac prinsoare că nu e de prisos!

Bucătarul părea foarte convins că va câștiga prinsoarea, dar era în același timp vădit că această eventualitate nu-l încânta deloc. Naturalistul clătină din cap:

— Și dacă află căpitanul că risipești carnea de focă și că scoți la iveală conservele speciale când îți trăsnește dumitale prin cap…

Michotte tresări, speriat:

— Nu, nu! Să nu afle domnul căpitan! Vă rog, domnule profesor! Nu cumva să…

Dar în loc să termine ce avea de spus, căzu iar pe gânduri. Într-un târziu făcu un gest obosit cu mâna.

— …Adică, la urma urmei, ce-mi pasă! Poate să afle. E totuna!

Racoviță îi puse mâna pe umăr.

— Hai, descarcă-ți sufletul, Michotte! Ți-a făcut Tollefsen vreo morală? Bătrânul exagerează de multe ori.

— Adam nu exagerează niciodată, domnule profesor!… Eh, dacă l-aș fi ascultat…

— Ce vrei să spui?

Bucătarul își feri ochii. Dintr-odată, ca împins de un resort, aruncă lingurile și cuțitele ce le ținea în mână într-un lighean și începu să le frece cu disperare. Racoviță îl prinse de braț și îl sili să se întoarcă.

— Mie poți să-mi spui ce te roade. Dorul de casă, nu-i așa? Și pe mine la fel! Uneori, crede-mă, îmi vine să las totul, să părăsesc vasul și s-o iau la goană unde m-or duce ochii, numai să scap de închisoarea asta de gheață.

Privirile lui Michotte se aprinseră.

— Nu-i așa? Nu-i așa? Vasăzică și dumneavoastră?

Îl prinse de mână și începu să vorbească febril:

— Ar trebui să vă duceți la căpitan! Zău, să vă duceți, domnule profesor… Și să-i spuneți și lui… Pentru că, dacă ar ști… vă rog să vă duceți… e păcat de dumneavoastră, domnule profesor… e păcat și de ceilalți… dar noi tot am apucat să… adică dumneavoastră ați spus că… Atunci vă duceți la căpitan?… Da, da! Cât mai repede! Chiar acum!

— Dumneata ești bolnav, Michotte! Ce să-i spun căpitanului și ce să nu-i spun? Și de ce să mă duc la el? Ascultă sfatul meu: să aștepți, să înduri și să crezi în eliberarea noastră. Numai așa o să ne salvăm!

Aceste cuvinte pronunțate destul de tăios, îl făcură pe Michotte să tresară și să se îngălbenească. Deodată ochii i se umplură de lacrimi și începu să țipe atât de tare, încât Racoviță făcu fără să vrea un salt înapoi:

— N-am nevoie! Nu vreau să mă salvez! Nu-mi pasă de familie! Nu-mi pasă de casă! Nu-mi pasă de nimic! Aici vreau să rămân! Să mor!… Să mor!…

Racoviță se luptă cu el, ca să-l așeze pe un scaun, umplu un pahar cu apă și i-l întinse. Cu capul în piept, Michotte repeta în neștire: „Să mor! Să mor!”; mâinile îi tremurau astfel, că vărsă aproape toată apa din pahar, înainte de a fi putut să-l ducă la gură. Racoviță turnă iar apă și-i dădu să bea ca unui copil, strecurându-i paharul printre dinții care clănțăneau, lovindu-

se cu zgomot de sticlă. Trecuseră câteva minute și bucătarul tot mai tremura încă și bolborosea cuvinte neînțelese. Racoviță alergă în laborator să caute un calmant. Dulăpiorul farmaceutic era încuiat și cheia era la Cook. Își aduse aminte că avea o sticluță cu valeriană într-unul din sertarele biroului, nu mai știa care. Le deschise pe toate, la rând, găsi în sfârșit sticluța și alergă cu ea înapoi în bucătărie, uitând cheile în broască.

„Au început să se manifesteze și tulburările nervoase de care se temea Cook!" își spuse Racoviță, îngrijorat, după ce izbutise să-l liniștească pe bucătar. Se întoarse la microscopul și hârtiile sale, și după un efort destul de anevoios, izbuti să-și reia șirul gândurilor și să se cufunde în lucru.

Nu-l auzi pe Michotte care trebăluia din nou în jurul plitei, poate pentru că acum bucătarul se căznea să nu facă zgomot; nu-i auzi nici pașii când ieși ceva mai târziu și se întoarse cu o cutie cilindrică de metal, pe a cărei etichetă se putea vedea o găină aurie și dedesubt cu litere mari, roșii: *Poulet à la sauce gantoise. Conserves „Bolaert".*

— V-am adus ceva, domnule profesor! șopti Michotte, cu voce tremurătoare.

Racoviță tocmai introdusese o lamă sub microscop și se pregătea s-o examineze.

— V-am adus ceva! Pentru dumneavoastră! repetă bucătarul ceva mai tare.

— Așa? Bine! spuse Racoviță, fără a-și lua privirea din ocularul microscopului.

— Nu vreți să vedeți ce este, domnule profesor?

— Văd eu mai târziu.

— Uitați-vă acum, domnule profesor!

Racoviță aruncă o privire absentă asupra cutiei de conserve, o luă în mână și o lăsă să cadă în vastul buzunar al hainei sale de lucru.

Bucătarul îi mai aruncă o privire tristă și se retrase, pe vârful picioarelor, spre mașina de gătit.

Turnă sare în oala cu carne de focă și dădu puțin mai la o parte cratița cu pui în sos tomat, apoi își întoarse ochii spre naturalist. Rămase așa nemișcat, urmărindu-i cu atenție fiecare gest. Gura prinse a i se mișca spasmodic. O lacrimă i se prelinse încet pe obraz.

— Eu vă las, domnule profesor! șopti el, în timp ce lacrimile i se scurgeau fără încetare pe față. Vă las cu bine! Dumnezeu să vă ocrotească!

La cină, Koren încercă să protesteze atunci când află că puii în sos tomat sunt destinați exclusiv bolnavilor de pe bord, dar Michotte îl repezi:

— Închide pliscul, Koren! Tu ai să mai înghiți pui cât poftești! Dar ei… cine știe!

Koren își lăsă ochii în pământ. Johansen care-l privea încruntat, spuse după câteva clipe:

— Are dreptate!

— Tocmai tu ți-ai găsit să faci pe lupul moralist! strigă Koren, lovind cu palma în masă. Tu care…

— Că ție îți lipsesc numai colții și ghearele! Mironosițo! mârâi Johansen. Se fulgerară câteva clipe cu niște priviri atât de fioroase, încât Racoviță crezu că au să se ia la bătaie, dar nu se întâmplă nimic. Cei doi marinari își aplecară capetele peste castroane și continuară să mănânce, fără să se mai uite unul la altul și fără să-și mai spună un cuvânt.

Cina se terminase demult. Bucătarul strânsese vasele, le spălase în grabă și se făcuse nevăzut. Racoviță își reluase lucrul de vreo jumătate de oră când, ridicând capul, observă că Johansen și Koren rămăseseră la locurile lor și-l priveau în tăcere: era o privire ciudată, compătimitoare, semănând cu cea pe care o surprinsese în câteva rânduri la Michotte.

— Ce e, pruncilor? râse el. Mă compătimiți pentru că mă sacrific pe altarul științei? Mie îmi face plăcere!

Această mărturisire păru să-i contrarieze și mai mult pe marinari. Koren făcu cu mâna un semn a neputință și se ridică în picioare.

— Mergem, Nils!

Johansen se sculă și el, dar în loc să se îndrepte spre ușă, se duse la Racoviță.

— Vreau să vă spun noapte bună, domnule profesor!

— Noapte bună, Johansen!

— Nu așa! Dați-mi mâna!

Mâna lui Racoviță fu cuprinsă în palma enormă a marinarului și strânsă atât de tare, că-i trosniră toate oasele. Abia scăpase din încleștare, când îl auzi, nu fără un sentiment de panică, pe Johansen:

— Sven, nătărău ce ești, vino și strânge și tu mâna domnului profesor!

După ce mâna lui Racoviță fu strivită pentru a doua oară, Johansen păru ceva mai mulțumit și se îndreptă împreună cu prietenul său spre ușă. În prag se opri din nou.

— N-am să uit niciodată că mi-ați scris scrisoarea aia, spuse el. Orice s-ar întâmpla, n-am să uit! Am s-o păstrez ca amintire de la dumneavoastră!

— Cum? Nu mai vrei s-o trimiți?

Marinarul scutură energic din cap:

— N-o mai trimit: poate se pierde!

— Nils, ce faci, vii o dată sau ce faci? se auzi de pe coridor glasul lui Koren.

Johansen mai spuse ceva nedesluşit şi părăsi încăperea.

Naturalistul încercă să-şi continue lucrul, dar mergea greu: ceva îl apăsa, îi risipea gândurile. Ce spusese marinarul acum la urmă? Parcă: „Rămâneți cu bine!" Nu, nu se putea să fi spus așa ceva. Dar de ce i-o fi strâns mâna? Și zicea că vrea să păstreze scrisoarea ca amintire… Și Michotte îi dăduse o cutie. Vârî mâna în buzunar și scoase cutia de conserve. O puse pe masă și o contemplă îndelung. Deodată își dădu seama că în jurul lui totul încremenise în tăcere. Un fior îl făcu să se ghemuiască în haina largă de postav. Se ridică și se duse lângă plită. Își lipi mâna de peretele de tablă care se răcise. Lampa fila, răspândind în încăpere un fum negru și rău mirositor. Ar fi trebuit să mai toarne gaz în ea. Ridică mâna, ca să ia sticla cu gaz de pe poliță, dar rămase cu ea suspendată în aer. Parcă auzise un scârțâit de pași, sau poate pârâia banchiza. Nu, nu se auzea nimic. I se păru deodată că toți cei de pe vas plecaseră demult, undeva, departe; rămăsese singur pe un vas părăsit, în mijlocul banchizei pustii, înconjurat de tăcerea de gheață. În încăpere era din ce în ce mai întuneric: beznă, lespezi negre care se prăbușeau din toate părțile. Scoase un strigăt mânios și se scutură, ca și cum ar fi azvârlit o povară grea de pe umeri. Luă sticla de pe poliță, umplu cu gaz rezervorul lămpii și mări flacăra. Nu era nimic, nu putea fi nimic; lucrase probabil prea mult și avea nervii slăbiți. Vârî hârtiile și microscopul într-o cutie mare de piele și se duse în cabină.

Trecuseră mai bine de două ceasuri și încă mai plutea între somn și trezie; un bufnet, ca al unui obiect greu care căzuse pe gheață, îl făcu să deschidă ochii. După un răstimp, podeaua coridorului trosni sub apăsarea unor pași ușori, o ușă scârțâi deschizându-se și închizându-se la loc. Se sperie de neliniștea pe care i-o stârneau toate aceste zgomote obișnuite. Nici insomnia nu avea în ea nimic alarmant. Așa că… Un târșâit, ca al unei lăzi târâte pe podea, rupse din nou tăcerea. Racoviță se întoarse pe partea cealaltă și-și trase plapoma grea de blană peste cap. Își auzea lămurit bătăile grăbite ale inimii; nervii întinși ca niște coarde vibrau dureros. Deodată zvârli plapoma

cât colo și sări în picioare. Ce era cu el? Unde voia să se ducă? La doctorul Cook. Dar Cook era plecat. Și Amundsen și Arctovski erau plecați. Nu putea înțelege de ce îl neliniștea atât de mult acest fapt. Aprinse lampa și se îmbrăcă în grabă, dârdâind de frig. O să ia și el câteva picături de valeriană. Își strânse haina la piept și ieși pe coridor cu lampa în mână. În dreptul scării tambuchiului se întâlni cu Lapoire. Era îmbrăcat cu haina sa de urs siberian, cu cizmele de schi în picioare, cu gluga de blană trasă pe cap și cu apărătoarea de lână împotriva vântului, acoperindu-i fruntea și obrajii. „Alt nebun! Iese noaptea la plimbare!" își spuse Racoviță. Îl salută cu un gest vag și trecu mai departe.

Intră în laborator lăsând ușa deschisă după el. Lampa de gaz era aprinsă. Nu se putea s-o fi uitat el aprinsă. Sau, cine știe? Uite, și cheile le uitase. Și sertarele descuiate. Începu să le tragă unul după altul, în căutarea sticluței cu valeriană. Nu cumva o lăsase în bucătărie? Dar parcă mai lipsea ceva, un obiect pe care era obișnuit să-l vadă ori de câte ori deschidea sertarele biroului. Trase din nou sertarul al doilea din stânga. Trusa de piele pentru lupe era la locul ei, dar dedesubt nu se mai vedeau colțurile albe ale cutiei în care pusese lanțul de aur al lui Wiencke. Dădu trusa la o parte. Bucata de frânghie ce i-o încredințase Amundsen, dispăruse și ea…

Nu mai avu vreme să se mire: un obiect greu îl izbi cu putere deasupra urechei, zguduindu-i creierii și azvârlindu-l cu capul peste masă…

14
Felinarul de poziție

Pe obraji i se scurgeau șiroaie de apa rece. Deschise ochii și-l văzu pe Tollefsen, plecat deasupra lui, cu o găleată pe care se chinuia să n-o scape din mâinile bandajate. Constată apoi cu uimire că era culcat pe jos, cu capul sprijinit de perete. Ridică mâna, ca să se apere de un nou duș. „Slavă domnului! exclamă marinarul, lăsând jos găleata. Bine că v-ați trezit!”

Sprijinit de Tollefsen se sculă abia ținându-se pe picioare. Capul îi vâjâia. Gemând, începu să-și pipăie obrazul cu teamă. Mâna îi alunecă după ureche, unde găsi o umflătură mare cât un măr, dureroasă. Își aduse mâna înaintea ochilor: degetele erau pline de sânge.

— Locotenentul! Lapoire! Unde e? se căzni el să strige și se miră auzindu-și glasul slab, venind parcă de la mare depărtare.

— Au fugit, domnule profesor! Și locotenentul, și căpitanul, și Michotte, și pruncii! Porcii ăia doi mi-au dăruit ieri o pipă și un briceag. În chip de amintire, înțelegeți dumneavoastră! Să fi știut ce au de gând, îi luam de ceafă și-i băteam cap în cap, până le striveam capetele la amândoi.

Tollefsen îi povesti lui Racoviță cum, speriat de starea în care îl găsise, alergase după ajutor, cutreierase toate cabinele, apoi urcase pe punte, unde observând lipsa șalupei, înțelesese, în sfârșit, ce se întâmplase. Fusese luat și felinarul de poziție de pe arborele mare și pârghia de oțel, cu care era coborât pe punte.

— Să pornim după ei și să-i aducem înapoi! Sau mai bine să-i împușcăm pe câinii ăștia de dezertori! încheie el, mânios.

— Pe cine să împuști? Dacă ai fi teafăr tot nu i-ai putea ajunge! Au plecat de cel puțin patru ore! vorbi cu greutate Racoviță, uitându-se la ceas. Of! Rău mă doare capul! Deodată tresări: Lipsește felinarul de poziție? Atunci… cum au să găsească Amundsen și ceilalți calea spre vas?

— Să facem rost de alt felinar!

Coborâră în cală. O bună parte din felinarele de vânt fuseseră luate de echipa lui Amundsen, iar celelalte le luaseră fugarii. Mai lipseau și alte lucruri: o lădiță cu lămâi, păzită cu zgârcenie de doctorul Cook pentru bolnavi, doi saci cu zahăr, ultimii de pe „Belgica”, un bidon cu alcool, o cutie mare cu compot cu care erau hrăniți numai cei suferinzi de anemie polară. Tollefsen spumega. După ce slobozi asupra fugarilor un torent de sudălmi, îi spuse lui Racoviță:

— Ei, acum știți ori tot nu știți?

— Ce să știu?

— Dacă scăpăm teferi de aici?

— Trebuie să scăpăm!

— Ia mai lăsați-o, domnule profesor! Fără lămâi și fără zahăr…

— De unde scoatem felinarul, asta vreau să știu!

— E bolnav Somers, că altfel…

— Nimeni nu mai are voie să fie bolnav! Îl ajutăm noi să facă un felinar!

Pe coridor îi întâmpinară patru oameni îmbrăcați în blănuri, care se târau spre scara tambuchiului, sprijinindu-se de pereți: erau Somers, van Rysselberghe, Knudsen și Mellaerts.

— Ce-i cu voi? Unde vă duceți?

— Plecăm!

— Au fugit cu toții!

— Nu vrem să murim aici!

Fețele galbene, umflate de boală, privirile rătăcite ale marinarilor se amestecară dintr-odată într-un vârtej întunecat. Racoviță se sprijini de peretele coridorului, ca să nu cadă.

— Opriți! Ascultați-mă! strigă el, căznindu-se să deosebească prin pâcla care i se așezase înaintea ochilor trăsăturile marinarilor.

— Suntem bolnavi!

— Nu putem fără soare!

— Măi băieți, încă zece zile! se rugă Tollefsen. O să răsară soarele și vă înzdrăveniți!

— Nu-l mai apucăm!

— N-o să mai văd răsăritul soarelui!

— Soarele!

— Dă-te în lături, domnule profesor!

— Opriți! strigă Racoviță cât putu de tare și-l îmbrânci înapoi pe Knudsen, care se înghesuia în el. Sunteți liberi să plecați! Dar mai întâi ascultați-mă!

Bolnavii se dădură puțin înapoi, privindu-l dușmănos, cu ochii lor injectați.

— Nu cumva îi invidiați pe nemernicii ăia? Voi credeți că viața lor mai merită să fie trăită? Mi-e scârbă de așa viață!…

— Am văzut că vasul e pustiu și… îngăimă Somers.

— Dar pe noi nu ne vedeți? Și echipa lui Amundsen…

— La ora asta ar trebui să fie pe vas, domnule… spuse Knudsen. Adăugă cu un zâmbet rău: Văd că dumneavoastră le știți pe toate. Poate că ne spuneți și de ce au întârziat.

Racoviță nu apucă să răspundă. Izbucniră strigăte furioase:

— Las' că știm noi mai bine!

— Au fugit și ei!

— Pe noi nu ne duceți!

— Oameni buni! strigă Racoviță din răsputeri. Oameni buni, aveți răbdare! A dispărut felinarul de poziție și nu avem altul! Tovarășii noștri rătăcesc prin beznă!

— Minte, spuse nesigur Knudsen. Se pregătește s-o șteargă. Îl așteaptă ceilalți, undeva pe banchiză.

Tollefsen îl prinse de gulerul hainei de blană:

— Minte? Ai noroc că ești bolnav! Altfel…

Își boți buzele a greață și-și desfăcu încet degetele din gulerul celuilalt, ca și cum le-ar fi dezlipit dintr-o pastă cleioasă, scârnavă:

— …Mă pruncule, mă mucosule!

— Are dreptate profesorul – încuviință Somers. Trebuie să facem un felinar! Apoi cu un scâncet dureros: Dar cum, doamne, cum!

Și-și ridică mâinile umflate și roșii.

— Dragul meu, bunul meu Somers! strigă Racoviță. Te voi ajuta, te vom ajuta cu toții! Nu mai există bolnavi pe „Belgica"!

Se căzniră o bucată de vreme să introducă una din lămpile de petrol din cabine într-o cutie de conserve mai mare, ai cărei pereți aveau să fie tăiați și înlocuiți cu geamuri. Treaba era pe jumătate făcută când își dădură seama că lumina unui asemenea felinar era mult prea palidă. Singura lampă mai puternică era cea de pe coridor, dar și aceasta funcționa prost. Sănătos, Somers ar fi pus-o la punct într-o jumătate de oră. Acum însă, cu tot ajutorul pe care i-l dădură ceilalți, avu de lucru la ea aproape două ore. Mai era nevoie de o apărătoare de vânt, dar niciuna din cutiile de metal de pe „Belgica" nu era destul de încăpătoare. Tablă era destulă în depozitul de materiale, dar pentru a alcătui un felinar, trebuiau îndoite mai multe bucăți și lipite între ele, ceea ce nu se putea face decât punând în funcțiune „uzinele metalurgice". Or, clădirea de scânduri fusese grav avariată de uraganul din iunie și nimeni nu se mai gândise s-o repare. Împreună cu Mellaerts, Racoviță lucră toată dimineața, până ce izbutiră să scoată zăpada

din atelier și să așeze, după indicațiile lui Tollefsen, o parte din acoperiș deasupra forjei. Naturalistul pierduse sânge și era foarte slăbit: ceilalți îl siliră să se culce. După ce dormi vreo două ceasuri, alergă iar pe punte. Gâfâitul foalelor se auzea până la gura tambuchiului. În atelierul fără uși și cu un perete prăbușit era un frig năprasnic, iar Somers avea o înfățișare lividă și mâinile îi tremurau. Între timp, Tollefsen găsise în cală o rezervă de geamuri pentru hublouri, iar Mellaerts montase o oglindă în peretele din spate al felinarului și țesea din sârmă o rețea de protecție pentru geamuri. Spre seară, felinarul de poziție era gata.

Pentru marinari ar fi fost un lucru de nimica să-l urce pe arborele mare, dacă ar fi fost sănătoși. Anemia îi șubrezise însă și le slăbise reflexele, iar picioarele le erau aproape paralizate. Arsurile de la picioare făceau și din Tollefsen un invalid. Racoviță reuși să-i convingă pe ceilalți, că numai el putea să atârne felinarul la locul său.

Era cu neputință să urce scara de pisică acoperită de gheață, atâta timp cât ținea în mână felinarul, așa că trebui să și-l lege cu niște frânghii de spate. Dar și așa cutia grea de fier îi stânjenea mișcările. Abia urcase câteva trepte și trupul îi era înțepenit de frig. Tâmplele îi zvâcneau dureros, urechile îi vâjâiau, rana de după ureche îl ardea ca jarul.

Cât timp se scursese până ce a ajuns în dreptul cuibului ciorilor? Nici el nu știa, așa cum nu știa cum a izbutit să-și salte trupul înghețat peste balustrada gheretei. Mai trecură câteva minute până atârnă felinarul de un piron și-l fixă de catarg cu ajutorul câtorva curele. Deschise portița și scoase din buzunar o cutie de chibrituri. Trase mănușa de blană, ca să poată scoate un băț. Câteva chibrituri îi scăpară dintre degetele înghețate… În sfârșit flacăra începu să-și joace limbile ascuțite, apoi prinsă sub glob, se liniști, trecând într-o văpaie puternică, egală.

Dintr-odată Racoviță simți oboseala ca o lespede grea pe grumaji. Găvanele ochilor îl dureau, o gheară ascuțită îi scurma rana de după ureche. Și în același timp, sângele îi zvâcnea din ce în ce mai puternic în vine, o ciudată lumină i se împrăștia în întreg trupul.

Mai adăstă o vreme acolo sus, urmărind fascicolul de raze, care înainta cu îndrăzneală în noapte…

15
Aurora Polară

Către orele șapte după-amiază fugarii făcură un popas. Aprinseră sobița cu alcool, îmbucară ceva în grabă și se strecurară în sacii de dormit. În cort se făcu liniște.

Lapoire se surprinse regretând cabina de pe „Belgica”: era frig și în cabină, dar nu ca aici, unde aerul glacial pătrundea din toate părțile. Și totuși, chiar dacă expediția n-ar fi fost sortită pieirii, el nu putea rămâne pe vas. Existau destui anchetatori abili la Tribunalul din Anvers care să dea de firul adevărului și asta nu trebuia să se întâmple, înainte ca tezaurul din insulă să se afle în mâna lui, iar el însuși să fie în siguranță, purtând un alt nume, Francesco Nunez, sau Pedro Somoza, senor Pedro Somoza, proprietar al unei imense plantații de trestie de zahăr în Cuba sau Antile, având un depozit de câteva sute de mii de dolari la o bancă solidă din New York. Va cumpăra cel mai luxos ranch și caii din rasa cea mai pură; cele mai frumoase femei îi vor aparține, va avea un iaht și va face lungi călătorii în America de Sud, va colecționa obiecte de artă incașă și aztecă. La dracu’ cu matematica și astronomia! Arta e mai puțin aridă, mai delicată și odihnitoare. Toată lumea îl va cunoaște și de câte ori va trece pe străzile orașelor sud-americane, notabilii îl vor saluta până la pământ și i se vor adresa zâmbindu-i lingușitor: „Senor Pedro! Ce plăcere! Ce onoare să vă avem iarăși printre noi!” Iar el le va răspunde amabil, dar rezervat și va trece mai departe…

Dar dacă nu va izbuti? Nu se putea să nu izbutească!

Poate că ar fi fost totuși mai bine să nu-l ia pe Michotte. Bucătarul ofta, dându-și aere de martir, vorbea de „bietul Adam” și de „sărmanul domn profesor!”, de „săracul domnul Roald și sărmanul domnul doctor” sau de „băieții, vai de capul lor!”, repetând mereu întrebarea care devenise pentru el o idee fixă: „Le-o mai fi rămas destulă mâncare? Și cine o să le gătească?” după care-și răspundea singur cu voce jalnică: „Vor muri de foame! Și asta numai din vina mea!” Scoțând din șalupă câteva cutii de conserve și o bucată de carne de focă pentru cină, descoperi lădița de lămâi, ascunsă acolo de Lapoire, și începu să răcnească:

— Ucigașilor! Călăilor! Ați omorât cu bună știință niște oameni bolnavi! Dumnezeu o să vă pedepsească!

Auzind ceva mai târziu glasul furios al lui de Gerlache, Lapoire ieși din cort și-l văzu pe bucătar cu schiurile în picioare, echipat de drum și cu lădița cu lămâi în brațe.

— Michotte, îți ordon să lași lămâile! Scoate schiurile și treci imediat în cort! striga căpitanul, încercând să-i smulgă lădița.

— Să-i dai ordine lui Ludovic al XV-lea! răspundea Michotte, strângând lădița în brațe. Nu las nimic, nu scot schiurile, nu mai execut nimic!

— Am să pun să te lege, Michotte! amenința de Gerlache și smucea iar de lădiță.

— Chiar că mi-e frică!

— Michotte! Îți ordon pentru ultima oară!

— Dă-te la o parte că trec prin dumneata!

Lapoire îl luă cu binișorul pe Michotte, se arătă foarte înțelegător față de sentimentele sale; era păcat numai că ele nu puteau găsi o rezolvare practică: a porni înapoi spre „Belgica" singur, prin bezna nopții polare, însemna a merge la moarte sigură. Argumentul prinse și bucătarul intră în cort și se vârî în sacul său de dormit.

Incidentul nu avea prea mare importanță își spunea Lapoire: a doua zi bucătarul avea să fie din nou o pastă moale în mâinile lui de Gerlache. Și totuși, totuși…

Dormi rău, cu toate că era foarte obosit: nu izbutea să-și găsească un loc potrivit în sacul de dormit și se zvârcolea mereu pe o parte și pe cealaltă, stânjenit de lespedea dură de gheață plină de colți ascuțiți. Spre dimineață vru să aprindă o țigară. Scoțându-și capul din sacul de dormit, observă că pe sub marginile cortului pătrundea o lumină verzuie argintie, pâlpâitoare, asemenea reflexului flăcărilor unui incendiu, izbucnit nu departe de cort. Lapoire se strecură repede afară din sacul de dormit și începu să se îmbrace. Privirile i se opriră asupra sacului lui Michotte, care zăcea mototolit într-o poziție nefirească lângă sobița de alcool. Se aplecă deasupra lui și începu să-l pipăie febril cu amândouă mâinile: era gol! Își legă în pripă sub bărbie șireturile glugii de blană și ieși din cort. Banchiza sclipea orbitor, scăldată în valuri de lumină argintie, care se revărsau peste ghețuri și se retrăgeau asemenea fluxului și refluxului unei mări incandescente. Lapoire descoperi curând urme proaspete de schiuri care duceau spre sud. Începu să-și lege pe picior curelele rachetelor de zăpadă. Deodată, luându-și seama, desfăcu rachetele și le azvârli cât colo, cu un gest mânios. Înjură printre dinți: urmărirea nu avea niciun rost; bucătarul plecase cu cel puțin două ore

înainte și acum se găsea pesemne departe, dincolo de zare. Se îndreptă din mijloc și dădu să intre în cort ca să-i anunțe lui de Gerlache cele întâmplate. Nu izbuti să facă nici doi pași și rămase locului încremenit, cu privirile ațintite spre boltă, cu gura întredeschisă, ca sub puterea unei vrăji.

O liniște desăvârșită învăluia întinderea de gheață, dar acolo, în înalt, s-ar fi spus că un vifor năprasnic făcea să fluture și să se zbată niște draperii grele și atât de vaste, încât păreau că împart în două necuprinsa încăpere a lumii. Astrele, care se rostogoliseră până acolo cu viteză ametitoare, aveau să se încurce ca niște gâze sclipitoare în crețurile giganticelor perdele și mai departe nu aveau să poată trece; nici uraganul, înverșunatul uragan care străbătuse lumi nenumărate, nu putea răzbi dincolo de ele: se repezea cu mânie, umflându-le, azvârlindu-le pentru o clipă în hăurile unde bezna veșnică abia aștepta ca să le înghită, dar numaidecât reveneau, zbuciumate încă de puterea loviturii; apoi prindeau a se liniști, într-o dulce unduire, în care-și jucau apele de lumină argintii și verzi, și încremeneau în sfârșit, preschimbându-și, prin atingerea unei nevăzute baghete magice, țesătura mlădie într-una de marmură fosforescentă: porțile de marmură dintre două lumi…

— Aurora! șopti Lapoire. Aurora polară! Apoi, dintr-odată, revenindu-și: Fir-ar a dracului să fie!

Zmuci în lături blana de urs care acoperea intrarea cortului și se repezi înăuntru.

Bucătarul nu luase numai lădița cu lămâi, ci și o parte din sacul cu zahăr: descoperirea aceasta îl deprimă din cale afară pe Lapoire, iar căpitanului îi stârni un nou acces de furie. Michotte era un brigand și merita să fie spânzurat! Marinarii erau de altă părere.

— Halal să-ți fie, Michotte! spuse Koren cu invidie. Ăsta zic și eu om!

— Nu ca noi! întări Johansen. Suntem mai rău ca muierile!

Cei doi marinari băteau niște cuie în tălpigile șalupei. Lapoire, care de dimineață se tot ținea de ei, se găsea de cealaltă parte a ambarcațiunii și asculta cu atenție.

— Acum te vaiți, îți torni cenușă în cap, ai? se auzi după un răstimp glasul batjocoritor al lui Koren. Eu atât îți spun: tu m-ai băgat în beleaua asta, tu să mă scoți!

— Nu te-am silit să vii cu mine!

— Mi-a fost milă de tine, bivolule! Că tu singur…

— Ce, eu singur? Mă lipsesc și de tine și de mila ta!

— Așa? O să-ți pară rău de vorbele astea, Nils!

— Iar te grozăvești!

— Nu mă grozăvesc! Plec!

Convorbirea scăzu în șoaptă. După o vreme locotenentul auzi iar glasul lui Johansen:

— Nu se poate, Sven! Mi-e frică de bătrânul! Ăla m-a mai mardit odată, știi tu, după afacerea de la Rio, când ne-am luat la harță cu englezii ăia.

— Uite, domnișoara! I-e frică! Și ce-i dacă o să-ți ardă vreo două?

— Hm!… Să mă mai gândesc.

— Gândește-te!

O vreme nu se mai auziră decât loviturile ritmice de ciocan. Lapoire se depărtă de șalupă și intră în cort. Scoase dintr-o geantă de piele un revolver „Colt” de tip militar, cu butoiaș și cu o țeavă lungă. Nu-și amintea bine dacă mai avea cutia cu gloanțe, dar nu în ea își punea nădejdea; mai îngrijorător era faptul că țeava ruginise. Scotoci în geanta de piele până găsi un bidonaș în care se mai afla un rest de benzină. Apropie revolverul de sobiță, până ce metalul se încălzi, își scoase mănușile, luă din geantă o bucățică de cârpă murdară, turnă benzină peste țeava revolverului, și începu să o frece cu cârpa.

Către ora prânzului, cortul și obiectele din el erau strânse în șalupă. De Gerlache dădu ordin de plecare, dar cei doi marinari rămaseră nemișcați.

— Plecăm, domnule căpitan, spuse Koren încrucișându-și brațele pe piept. Dar, vedeți dumneavoastră, eu și cu Nils plecăm înapoi spre „Belgica”. Vă sfătuiesc să faceți și dumneavoastră la fel!

— Ne întoarcem pe vas! întări Johansen. E mai cinstit așa!

După ce de Gerlache răgușì, amenințându-i zadarnic pe marinari cu tot felul de pedepse teribile, Lapoire se apropie de el și-i puse mâna pe braț.

— Îți pierzi vremea, Adrien! N-ai să le bagi niciodată mințile în cap unor animale ca astea!

Apoi, observând că Johansen strânsese pumnii și făcuse un pas înainte, se întoarse și cu o mișcare scoase revolverul din buzunar.

— Mai fă o mișcare și ești un om mort! strigă el. Dacă nu vreți să vă salvați de bună voie, vă vom salva noi cu sila! Treceți imediat la locurile voastre! Adrien! Ia-le puștile! Țineți minte un lucru: cine își depărtează măcar cu un deget umărul de flancul șalupei, primește un glonte în spate! S-a înțeles? Dați-i drumul!

Buimăciți de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, marinarii șovăiau încă să-i dea ascultare.

Lapoire se apropie de ei și le vârî revolverul sub nas.

— S-a înțeles? Executarea!

Oamenii se proptiră în flancurile șalupei și își încordară puterile. Tălpigile șalupei începură să alunece pe zăpadă cu un scârțâit neplăcut.

Curând avea să fie la Cristiana, își spunea Johansen, căznindu-se să uite cele întâmplate mai înainte. Linda îl va aștepta, gătită cu colierul de scoici, pe care i-l adusese din Bermude. Duminica vor ieși să se plimbe și el va trebui să-i povestească. Ce să-i povestească? O senzație de greață îl făcu să se strâmbe și să geamă. Își înfipse umărul și mai tare în flancul șalupei și-și încordă mușchii spatelui. De cealaltă parte se auzi strigătul mânios al lui de Gerlache: marinarul era cât pe ce să răstoarne șalupa de pe tălpigi. Johansen întoarse capul și aruncă o privire în urmă, ca și cum acolo, în zare, la sud, s-ar mai fi putut vedea silueta albă și catargele acoperite de țurțuri de gheață ale „Belgicăi”. Dar nu se vedea nimic pe întinderea pustie, decât reflexele unei uriașe punți de aur, ale cărei capete se sprijineau pe orizont.

Banchiza părea scăldată în valuri de aur roșcat, ca într-un asfințit de soare.

— Ce te tot foiești acolo, Johansen? strigă Lapoire. Privește drept înainte! Și dați-i drumul mai repede!

După câteva minute, ispitit de priveliște, marinarul strecură iar o privire înapoi. Se auzi sărind cocoșul revolverului și glasul aspru al locotenentului:

— Cumințește-te, Johansen! Te împușc ca pe un câine!

„Nici nu mi se cuvine să mi se vorbească altfel, își spuse marinarul. Nu sunt decât o jigodie, prinsă în laț de hingher!” Așa avea să rămână de acum înainte mereu, toată viața. Va fi ocărât, batjocorit, și el nu va avea dreptul să răspundă, să se apere. Când se scufundase „Gunnarson”, își luase fără teamă rămas bun de la viață și acum se agăța de ea, deși nu-i mai făgăduia nicio bucurie. Mai bine ar încerca să fugă. Fie ce-o fi! Sări în lături și începu să alerge prin zăpadă, săltându-și caraghios picioarele prinse cu curele în rachetele rotunde.

— Stai, că trag! se auzi răcnind în urmă. Stai, că trag!

Johansen își ghemui capul între umeri, ca și cum astfel s-ar fi putut feri de glonte și încercă să facă salturi mai mari, să alerge în zig-zag. Poate că n-o să-l nimerească. Țiuitul glontelui întârzia. Așa, vasăzică, n-are curaj! Vru să facă un nou salt pentru a ajunge în dreptul unui humok după care s-ar fi

putut ascunde, dar una din curele i se desprinse de picior și racheta rămase în urmă, în timp ce piciorul i se înfunda în zăpadă până mai sus de genunchi. Se întoarse să-și culeagă racheta. Era aproape sigur că locotenentul nu avea curaj să tragă și îl disprețuia pentru asta. Începu să-și lege fără grabă cureaua rachetei în jurul piciorului. „Are catarama slăbită, își spuse el. O voi schimba pe „Belgica”. Deodată auzi glasul lui Koren:

— Nils, vino înapoi!

Se speriase pesemne de pistolul lui Lapoire. Johansen îl înjură în gând. Își trecu încet cureaua rachetei prin cataramă și se ridică.

— Nils! strigă iar Koren. Vino înapoi! Arma ăstuia nu e încărcată!

În văpaia de raze aurii ce inunda banchiza, Johansen îl văzu pe de Gerlache ridicând mâna în care ținea un obiect sclipitor. Koren se repezi asupra lui. Se auzi plesnitura unui foc de armă…

Când Johansen ajunse în dreptul șalupei nu mai văzu decât o învălmășeală de trupuri, rostogolindu-se unele peste altele în zăpadă. „Stați că e și Nils Johansen pe-aici!” spuse el. Își aruncă mănușile cât colo, scuipă în palme gospodărește, și plonjă în mijlocul învălmășelii.

Câteva secunde mai târziu, se ridica de pe jos cam ciufulit și fără gluga de blană. De Gerlache și Lapoire zăceau în zăpadă și trebui să-i prindă de gulere, ca să-i scoale. Lapoire se grăbi să ia din nou în spate rucsacul, pe care-l lăsase lângă șalupă, înainte de încăierare. Koren ținea într-o mână revolverul luat de la de Gerlache, iar în cealaltă o batistă. Își tampona mereu nasul din care-i curgea sânge și-l înjura pe Johansen:

— Vită! Nu vezi unde dai, nebunule?

— Îmi pare rău, Sven!

— Te-am poftit eu să te bagi? Îi cumințeam și singur pe domnii ăștia!

— Zău… nu te supăra. Parcă tu nu mi-ai făcut figuri de astea… O dată la Colombo, dacă ții minte…

— Lasă vorba! Vezi dacă mai au arme!

— Numaidecât, Sven! șopti Johansen pe un ton umil și începu să-l scotocească pe de Gerlache, dar nu găsi în buzunarele sale decât „Tratatul de profeții astrologice” al lui Nostradamus, pe care-l răsfoi în grabă și i-l restitui cu regret: câteva gravuri, precum incendiul Parisului, asasinarea lui Henric al IV-lea, o ședință a Tribunalului Inchiziției, îl făcuseră să creadă că era un roman de aventuri. Primul obiect pe care reuși să-l smulgă lui Lapoire, nu fără împotrivirea acestuia, era o cutie albă pe care era scrisă adresa: *Anna Wiencke, Nederland, Utrecht, Zuiderstrasse 8*. Înăuntru

sclipea în lumina aurorei un lanț de aur. Vru să continue percheziția, dar Lapoire îl îmbrânci și se trase înapoi câțiva pași. Mișcarea bruscă stârni un zăngănit metalic în rucsacul său.

— Da' stai odată locului, domnule locotenent! se supără Koren. Revolverul ăsta e încărcat și s-ar putea să-mi scape un glonte în dumneata!

Lipit de flancul șalupei, Lapoire privea în jurul său cu ochi înspăimântați. Începu să tremure când Johansen îi strecură mâna în buzunarul interior al hainei de blană.

— De unde ai capătul ăsta de frânghie?

Lapoire tăcea, ferindu-și privirea.

— Spune! De unde îl ai?

— Acum ți-ai găsit să stai cu el la taifas? se auzi glasul lui Koren. Caută-l mai bine în rucsac.

Johansen dădu să-l întoarcă pe Lapoire cu spatele, dar acesta slobozi un răcnet, i se smulse din mâini și o luă la goană. Marinarul porni după el, dar racheta i se desprinse iar din picior. Se aplecă să-și lege cureaua: catarama se rupsese de tot. Înjură și-și ridică privirea: Lapoire era departe. Răsuci cureaua rachetei și o înnodă ca pe o sfoară. Sări în picioare și făcu câteva salturi înainte, dar deodată se opri și se întoarse la șalupă.

— De ce l-ai lăsat să-ți scape, Nils?

— Dă-l dracului! Vine el și singur înapoi!

— Dacă nu vine?

— O să crape de frig!

— Tu zici să-l lăsăm aici? S-a purtat cam prost nu e vorbă, dar… tot om e!

— Om, zici! strigă Johansen și-i întinse cutia și capătul de frânghie.

Koren le privi îndelung apoi întrebă în șoaptă:

— Și crezi că…?

Johansen încuviință din cap.

— Și rucsacul! strigă Koren. Avea înăuntru ceva care sclipea… Aurul! Aurul olandezului!

— La dracu' cu aurul lui! O să-l aducă singur înapoi!

Johansen chibzui câteva clipe apoi vorbi hotărât:

— Pornim chiar acum! O să cărăm în spate proviziile, atâtea câte vom putea lua! Restul, altă dată!

Fără să mai aștepte o încuviințare se urcă în șalupă și aruncă jos câțiva saci. Apoi către de Gerlache:

— Ce mai aștepți, domnule căpitan? Încarcă!

De Gerlache tresări, ca și cum ar fi primit pe neașteptate o lovitură de bici, dar nu făcu nicio mișcare.

— Nu ți-i deprins spatele cu poveri? făcu, batjocoritor, Koren. Încarcă! Sau rămâi să-i ții tovărășie amicului dumitale!

Căpitanul oftă și luă în spate un sac. Între timp, Koren se urcase în șalupă, unde găsise sub velele făcute sul o sanie plată pe care încărcase doi saci, bidonul cu alcool, sobița, cortul demontabil și sacii de dormit.

— Pornim, Nils?

— Pornim!

Johansen se întoarse și privi în urmă. Pe cer se vedeau trei punți, de culoare portocalie roșcată, care cuprindeau sub arcadele lor întreg orizontul. Deasupra lor, o altă punte în care străluceau orbitor, în mijloc și pe ambele laturi, trei cruci uriașe cu brațele de foc. Departe, pe banchiza scăldată în lumină, se zărea un punct negru, nemișcat.

După un răstimp, Johansen se întoarse iar, fără a se opri din mers. Punctul acela negru părea că vine în direcția lor. S-ar fi spus că e un lup singuratic care nu îndrăznea să se apropie de oameni, dar nici nu se putea hotărî să renunțe la urmărire: un lup singuratic și înfometat…

Totul se petrecuse ca într-un vis și Lapoire aștepta ca visul să se risipească. Lumina care își rostogolea, ca într-o nălucire, valurile roșiatice peste banchiză, se va stinge dintr-odată și va fi iar întunericul obișnuit al nopții polare și ceilalți vor fi lângă el și vor porni mai departe spre nord. Vor ajunge la marea liberă, apoi pe mare la Punta Arenas, și apoi…

Dar lumina roșie a aurorei polare se revărsa mai departe, neîndurătoare, asupra banchizei și în jurul șalupei nu era nimeni în afară de el, iar cei trei oameni abia se mai vedeau ca niște umbre vagi în depărtare. Avea să rămână singur, pierdut în mijlocul nesfârșitei întinderi de gheață! Făcu un pas și încă unul, nehotărât, apoi o luă la goană, drept înaintea ochilor. Rucsacul greu îi sălta în spate, zângănind la fiecare pas. După câteva sute de metri, se opri, abia răsuflând, și-și șterse cu mâneca sudoarea de pe față. Umerii, apăsați de curelele rucsacului, îl dureau. Scoase rucsacul și făcu câteva mișcări cu brațele, ca să se dezmorțească. În jurul lui, se legănau într-o mișcare domoală, alunecând pe zăpadă, flăcări rubinii, transparente.

Printr-o crăpătură a gurii rucsacului se zărea ceva sclipind, la trecerea fiecărui talaz de lumină. Lapoire se repezi și desfăcu clapa, strânse șnurul mai tare și-l înnodă de câteva ori, apoi prinse din nou cureaua clapei de cataramă, până la ultima gaură. Așa, acum era bine! Își săltă rucsacul în spate, dar în aceeași clipă un fior de gheață îi trecu prin tot corpul și-i tăie răsuflarea. Unde se ducea? Îi vor lua tot, îl vor sili să spună tot! Un gând îndrăzneț îi miji în minte. Auzise odată de un excentric care navigase singur pe o barcă cu pânze, de la Reykiarik până undeva pe coastele Norvegiei. Va încerca să facă la fel! Nu avea altă ieșire! Porni înapoi spre șalupă. Își sprijini umărul de botul provei și împinse: șalupa nu se urnea din loc. Sări înăuntru și începu să scotocească până găsi o cazma. Sparse gheața din jurul tălpigilor, se întoarse la prova și, încordându-și mușchii, împinse, până ce, în sfârșit, auzi scârțâind tălpigile pe zăpadă. Nu înaintase nicio palmă de loc și era lac de sudoare, istovit. Se lăsă jos, sprijinindu-se cu spatele de bordaj. O amorțeală plăcută îi cuprinse trupul, capul i se făcea din ce în ce mai greu, pleoapele i se lipeau. Numai puțin să se odihnească și pe urmă se va scula și va împinge șalupa mai departe, până la marea liberă! După câteva minute începu să simtă o furnicătură în picioare. Când vru să îndoaie piciorul drept, nu-l mai simți de fel. Se ridică și începu să tropăie în loc și să se bată cu mâinile peste umeri. Toropeala care-l cuprinsese se risipi: abia acum își dădea seama că-i e foarte frig. Deodată se opri cu mâinile încrucișate pe piept, ca și cum nemișcarea i-ar fi îngăduit să vadă mai limpede gândul înspăimântător: nu va ajunge niciodată la marea liberă! Va îngheța pe banchiză, gerul polar îl va ucide! O luă la goană pe făgașul șalupei. Nu, el nu putea muri, una ca asta nu i se putea întâmpla tocmai lui! Îi va ajunge din urmă pe ceilalți. Are să cadă în genunchi, va cere iertare, le va da tot aurul olandezului, numai să-l ierte, să-i cruțe viața! Viața! Viața! repeta el în neștire, gonind mai departe. Lumina aurorei mai slăbise parcă și-și schimbase culoarea într-un albastru palid. Dar se mai putea vedea destul de lămurit urma lăsată de tălpigile șalupei. După vreo două ceasuri, trebui să se oprească. Spinarea, lovită mereu de greaua povară metalică, îl durea cumplit. Își întoarse privirile spre sud. Trei din punțile aurorei dispăruseră, iar ultima dăduse într-un albastru mat care slăbea și se risipea în noapte. Porni mai departe în goană. După câțiva pași, simțind că e gata să se prăbușească, își desfăcu brațele din curele și lăsă să-i cadă din spate povara. Parcă acum îi venea mai ușor, alerga mai repede. Într-un târziu, oprindu-se să-și tragă răsuflarea, observă pe zăpadă o singură dâră și nu

două așa cum ar fi trebuit să lase tălpigile șalupei. Cercetând-o mai cu luare-aminte își dădu seama că nu era decât urma unei crevase foarte lungi, ale cărei maluri mișcate de presiunea banchizei se lipiseră unul de celălalt. Porni mai departe gâfâind, căznindu-se să deosebească în întuneric, șanțul îngust al crevasei. Trecu pe lângă rucsacul îngropat în zăpadă, fără a-l lua în seamă. Picioarele îi păreau grele ca plumbul, fiecare pas îi cerea un efort dureros. I se părea că aleargă, dar de fapt mergea din ce în ce mai încet, clătinându-se ca un om beat. Ar fi vrut să se oprească, să se așeze jos, să se odihnească măcar o clipă, dar se împotrivea din răsputeri acestei dorințe, și mergea mai departe. Când va ajunge la locul unde crevasa se întâlnea cu urmele șalupei? Sau poate că trecuse de acel loc fără să-l vadă? Nu vroia să se mai gândească la asta. Nu-l îngrijora nici întunericul din ce în ce mai dens; știa doar atât: trebuia să meargă, mereu să meargă, să nu se oprească nicio clipă din mers. Va ajunge cândva la „Belgica”. În cabină îl aștepta un pat moale și cald, acoperit cu blănuri, multe blănuri, moi și calde. Se va strecura repede sub ele și se va cufunda dintr-odată într-un somn adânc și nu va mai ști nimic, nici de Antarctica, nici de rucsacul pe care nu-l mai simțea în spate și pe care-l pierduse nu știa unde, nici de comoara olandezului. Era a lui, nimeni nu i-o putea lua, nimeni în afară de el nu știa unde se găsește, putea dormi liniștit… Să doarmă, atât, să doarmă cu capul pe o pernă moale de puf alb… Și un cearșaf curat, alb, proaspăt și neted, pe care-l mângâie cu talpa piciorului… Neted și alb, totul e alb și cald și mângâietor, aripi albe se leagănă încet, tot mai încet în aer, se așază fără zgomot pe dușumeaua albă și după ele alte aripi albe coboară lin, fără zgomot… Albe… lin… fără zgomot…

Se prăbușise demult în zăpadă. Zăcea, pe o coastă, cu ochii închiși, cu un zâmbet fericit pe buze.

La sud, pe cer, mai pâlpâia palid o zdreanță vânăt-alburie din lumina aurorii polare.

16
Soarele

După aproape trei zile de drum, întrerupt de lungi și dese popasuri, fugarii zăriră o lumină slabă, gălbuie: era felinarul de poziție de pe „Belgica”. Johansen și Koren se opriră, paralizați de sfială. Poate că îi vor alunga cu ghionturi și huiduieli: „Duceți-vă de unde ați venit! De otrepe ca voi nu avem nevoie!” Și ei vor trebui să plece…

— Ei, Nils, ce facem? întrebă Koren cu glas înăbușit.

— Urcăm pe bord! răspunse Johansen, fără a se urni din loc.

Căpitanul, care în tot timpul drumului le ascultase cu docilitate poruncile, interpretă și de această dată cuvintele marinarului ca un ordin și porni mai departe. Abia își târa pașii prin zăpadă, mijlocul îl durea cumplit, dar simțea o anumită voluptate când gândea la ceea ce-l aștepta. Se întorcea în mijlocul unor oameni pe care-i ura. Aveau să-l insulte, să-l lovească poate; fiecare dintre ei își va permite, fără îndoială, să-i dea cele mai umilitoare ordine. Nu făcea nimic. El avea să primească toate loviturile și avea să execute tot ce i se va cere, fără nicio împotrivire. În schimb, îi va urî și mai mult.

Johansen rămase câteva clipe cu ochii după căpitan, apoi trase adânc aerul în piept și prinse și mai strâns în mâini hamurile saniei.

— De acum fie ce o fi! spuse el. Haidem!

Koren își săltă sacii în spate și porni în urma lui Johansen.

Sosirea lor nu produse mare senzație pe bord, și cu atât mai puțin indignarea la care se așteptau. Michotte trecu repede pe lângă ei, încărcat cu hălci înghețate de carne de focă: nu-i văzuse sau se prefăcuse că nu-i vede. Lăzile de pe coridor dispăruseră și, după cum li se păru, în primul moment, coridorul era mai curat, iar lămpile, atârnate în tavan, dădeau mai multă lumină. Mellaerts și Knudsen care-și făceau lângă sobă „cura de prăjit” nu se deranjară de la locul lor. Belgianul se făcu că nu-i vede, iar celălalt aruncă doar un: „Aha! V-ați întors?”. Când intrară în cabină rostiră cu sufletul la gură: „Bună dimineața!” și li se răspunse: „Bună dimineața!” Apoi Somers îi spuse cu indiferență lui Dufour: „Du-te și anunță la statul major că au venit!” ca și cum ar fi fost vorba de vizita cotidiană a unei lăptărese. Curând apăru Tollefsen care-i întrebă calm dacă au adus ceva alimente și cam pe când cred că s-ar putea duce să ia și restul. Johansen tresări, când bătrânul îl prinse de braț. Credea că se pregătește să-i aplice chelfăneala așteptată. Dar Tollefsen îl duse în fața unui afiș mare, pe care

sub titlul: „PROGRAM ZILNIC DE ACTIVITATE AL ECHIPAJULUI DE PE BELGICA, 7-14 IULIE” erau înșirate o serie de indicații, prevăzând orele când trebuiau să aibă loc exercițiile de înviorare și diferite munci, consultațiile medicale, „cura de prăjit”, mesele etc., precum și zilele când erau fixate excursiile pe banchiză. În locul semnăturii, același „stat major” misterios. Tollefsen îl invită să studieze programul și adăugă: „Cine vrea să rămână pe vas trebuie să-l execute întocmai!” Vorbise cam apăsat, ceea ce pe Johansen îl făcu să creadă că va urma o morală strașnică. Dar bătrânul marinar se mărgini să-i informeze că au voie să se odihnească până a doua zi, și le întoarse spatele.

La cină, Johansen, exasperat de indiferența ce li se arăta, își luă inima în dinți și începu să-i istorisească lui Amundsen cum s-au petrecut lucrurile cu Lapoire. Primul ofițer îl ascultă cu atenție, dar Johansen nu se pricepea să povestească, și câteva amănunte pe care le adăugă de la el, pentru a-și pune mai mult în lumină rolul său și al lui Koren, sunau atât de fals, încât, de bună seamă, nu le crezu nimeni. Marinarul se încurcă și-și lăsă povestea neterminată. În loc să audă exclamații de indignare și toate privirile să se întoarcă spre el cu admirație, sau măcar cu bunăvoință, așa cum se aștepta, urmă o tăcere generală. Doar Tollefsen spuse: „Dă-l dracului! Mai bine că a sfârșit așa!”

În zilele următoare, situația rămase neschimbată. Nimeni nu le spunea un cuvânt de dojană, nimeni nu era supărat pe ei, dar nici prietenie nu li se arăta. Amândoi executau cu un zel deosebit toate punctele programului zilnic; mai mult, ca să se reabiliteze, renunțară la certurile lor obișnuite; nici acest lucru nu fu observat. „Statul major” format din Amundsen, Racoviță și Tollefsen imprimase o disciplină exemplară pe bord: „programul” întreținea de-a lungul întregii zile o atmosferă de activitate încordată, iar orele de distracție își pierduseră caracterul bolnăvicios din ultima vreme. Dar, la toate aceste transformări, ei nu contribuiseră cu nimic și de aceea se simțeau acum ca într-o țară străină, unde erau tolerați din milă, și unde, oricât s-ar fi străduit, nu puteau izbuti să se asimileze și să înlăture distanța dintre ei și băștinași. Într-o zi, îl găsiră pe Tollefsen singur pe punte. Koren încercă să-i explice cum se întâmplase „nenorocirea” și totodată să-l asigure de „fidelitatea” lor și să se plângă discret de răceala celorlalți. Tollefsen păru că nu înțelege despre ce este vorba și-l întrerupse chiar cu o oarecare brutalitate: „Ce mai vorbă lungă. Ce-a fost, a fost. Căutați-vă de treabă și scoateți-vă gărgăunii din cap! Ăsta-i sfatul meu!” Niciun zâmbet

încurajator, nicio clipire prietenească în ochi, așa cum se întâmpla întotdeauna după ce încasau de la el un perdaf, și bătrânului îi trecuse mânia. Căutară atunci un ultim refugiu lângă fostul lor complice, bucătarul Michotte. Acesta însă le arătă și mai puțină încredere decât ceilalți, iar despre trista împrejurare a fugii lor sau despre întoarcerea sa pe vas, se ferea să vorbească. Era de altfel atât de absorbit de masa zilnică și mai ales de alcătuirea meniurilor speciale pentru bolnavi, în vederea cărora avea conferințe de ore întregi cu doctorul Cook, încât orice alt subiect de conversație îl lăsa indiferent.

— Grele păcate ispășim, Sven! se plângea Johansen către prietenul său, seara, după ce toți ceilalți se culcaseră.

— Ce să-i faci, Nils! ofta Koren. Trebuie să plătim oalele sparte. Alt chip nu-i!

Adrien de Gerlache trecea prin frământări de altă natură. A doua zi după întoarcerea sa pe bord îl vizită Amundsen care îi spuse că fusese nevoit să înjghebe un „stat major", pentru ducerea la bun sfârșit a expediției. Căpitanul se pregătea să ia o poză tragică, așa cum stă bine unui monarh în clipa când e silit să semneze actul abdicării, dar primul ofițer voia doar să-i comunice măsurile luate de statul major și să-l întrebe dacă are de făcut vreo obiecție. Nu, nu avea de făcut nicio obiecție. Sobița fusese scoasă din cabină, din cauză că lipsa de combustibil făcea prezența ei inutilă acolo. Domnul căpitan nu credea că s-ar putea mulțumi cu regimul de încălzire al întregului echipaj? De Gerlache era mulțumit și cu acest regim. Domnul căpitan n-ar vrea să dea un exemplu celorlalți, participând la îndeplinirea programului zilnic, ceea ce de altfel va contribui, cu siguranță, la întărirea moralului și a sănătății sale? Căpitanul era de acord să dea exemplul cerut de Amundsen. În sfârșit, primul ofițer îl întrebă pe un ton potolit, dacă avea ceva împotrivă ca „statul major" să-și păstreze atribuțiile până la eliberarea „Belgicăi" din banchiză. De Gerlache încuviință: era gata chiar să renunțe la comanda vasului. Amundsen îi sugeră că ar fi mai util să colaboreze cu ceilalți cel puțin până când vor izbuti să iasă din banchiză. Bine, făcu de Gerlache obosit, o va face și pe asta, va încerca să colaboreze…

După plecarea lui Amundsen, trânti de dușumea cu atâta violență un tampon de cristal, încât acesta se sparse în zeci de țăndări. Voiau să facă din el un măscărici? Nu aveau să reușească! Nimeni nu-l mai putea acum înșela, pentru că nu mai avea încredere în nimeni și în nimic, nici măcar în forța aceea invizibilă care rămăsese mută la implorările sale. „Ducă-se

dracului toți trei! își spuse el, cu un sentiment de ușurare și satisfacție. Și bătrânul cel ramolit, zgârcit și rău ca toți bătrânii, și fecioara suspectă cu pruncul ei imaculat cu tot!”

Își întoarse privirile spre perete. Zâmbetul răstignitului îl supără atât de tare, încât se repezi la crucifix, îl smulse din cui și-l trânti de pământ, călcându-l în picioare. Din ce în ce mai mânios, se aplecă, îl luă în mână și ieși pe coridorul pustiu. Trase în lături portița sobei și azvârli crucea în foc.

Din acea zi, Adrien de Gerlache le declară în secret război tuturora: și lui dumnezeu și oamenilor. Dârdâia de frig mai rău ca înainte, dar știa că și ceilalți tremură și asta îl bucura. Oamenii din jurul său îl disprețuiau; era un motiv în plus ca să-i disprețuiască și el. Michotte refuză să-i mai aducă mâncarea în cabină și trebui să participe la masa comună; era neplăcut, dar se distra văzându-i pe ceilalți cum înjură „Kyodbolle-le” și se chinuiesc mestecând carnea de focă. Se duse regulat la ședințele statului major ca să-și poată bate joc de gravitatea ridicolă a lui Amundsen, Racoviță și Tollefsen, care-și luau rolul în serios. Jurnalul de bord, părăsit de atâta vreme, redeveni confidentul său; dacă înainte erau trecute acolo succesele expediției, acum de Gerlache nota cu minuțiozitate, zi de zi, pentru delectarea sufletului său, neînțelegerile, micile accidente, excursiile sau muncile plănuite, dar nerealizate, semnele de boală sau depresiune morală ale celor de pe „Belgica”.

Din păcate, împrejurările care-l interesau erau din ce în ce mai rare. Excursia de trei zile izbutise, și acum se plănuiau alte expediții mai îndelungate; însuflețirea celor de pe „Belgica” sporea în chip îngrijorător. Judecând după pregătirile înfrigurate ce se făceau pe bord și după emoția oamenilor, s-ar fi putut crede că se așteaptă vizita unui personaj foarte important. Pe coridor, în cabine, în bucătărie, chiar în cală nu mai putea fi văzut un fir de praf, ca pe un vas de linie în preajma marei parăzi anuale. Într-o bună zi, Michotte puse la masă, fără să ceară învoirea căpitanului, tacâmurile de argint, iar în ziua următoare, grosolana masă de bucătărie era acoperită cu o față de masă de olandă, albă ca zăpada. Aceste pregătiri sărbătorești nu mirau pe nimeni; ele avură însă asupra oamenilor o înrâurire puternică: pe bord se porni o campanie de reparații vestimentare, cu mult mai intensă decât cea stârnită de concursul din iunie. Se iviră noi și nebănuite talente în branșa croitoriei, și hainele, și pantalonii plini de găuri fură cârpiți artistic și cu o iuțeală uimitoare. Dufour descoperi că are vocație de lenjereasă și provocă senzație, reparând în două zile toate cămășile și

chiloții zdrențuiți ai tovarășilor săi. Oamenii își dădură deodată seama că au o înfățișare sălbatică, bărboși și încomați cum erau. Podoabele capilare țineau cald, așa că nu se îndurară să le sacrifice în întregime; căutară însă să le dea un aspect cât mai original și mai atrăgător: apărură bărbi în evantai, „à la Makaroff", barbete și bărbițe ascuțite; Racoviță, care avea încă de pe vremea studenției o legătură de mustăți „Clyton", o împrumută marinarilor: din acea zi, mustățile pleoștite dispărură, făcând loc unor marțiale mustăți în furculiță, așa cum, după expresia lui Michotte, „nu se putea vedea decât la Nizza, pe promenada englezilor". Până și Arctovski începu să-și domesticească pletele răvășite, de apostol.

Racoviță îl aprobă pe geolog, doctorul Cook declară însă că înfățișarea acestuia nu mai are niciun haz și că, dacă ar fi să se dea crezare teoriilor psihologice ale lui James și Lange, noua pieptănătură a lui Arctovski, cu părul lins și cărare la mijloc, va avea o influență dezastruoasă asupra tratatului despre răspândirea rocilor granitice pe fața pământului. Până la urmă, controversa își schimbă caracterul: Racoviță susținea morțiș că Arctovski seamănă leit cu un popă cam bețiv de la biserica Barnovschi din Iași, afirmație falsă, după părerea doctorului, și bazată pe o confuzie grosolană între numele geologului și cel al bisericii ieșene. După Cook, Arctovski seamănă ca două picături de apă cu șeful unei secte mormone din Salt Lake City, căsătorit legitim cu douăzeci și șase de femei și părinte a o sută paisprezece băieți și fete. Doctorul îl cunoscuse personal pe acest bărbat venerabil numit Jeremiah Ezechiel Isaac Mac Cormik și-l fotografiase în mijlocul numeroasei sale familii. Fotografia mărită și înrămată se găsea la Brooklyn în cabinetul doctorului Cook, unde ocupa aproape jumătate dintr-un perete. Racoviță putea veni s-o vadă la întoarcerea din Antarctica. Naturalistul declară atunci că era gata să-i plătească lui Cook drumul până la Iași și înapoi, precum și întreținerea la Hotel Traian. Avea să-i ofere nu o fotografie, ci un Arctovski în carne și oase, îmbrăcat în sutană și cu nasul cam rumen, spunând vorbe de duh și anecdote nițeluș decolorate, la un păhărel de Cotnar. Și ce Cotnar! Merita să traversezi Atlanticul, numai ca să-i simți aroma, să-ți înmoi buzele în unda lui chihlimbarie!

Doctorul era de părere că un pariu ar fi fost mai pasionant: toate cheltuielile de drum să fie suportate de cel care va pierde prinsoarea. Racoviță acceptă, dar se ivi o dificultate: trebuia transportat și termenul de comparație, adică Arctovski, întâi la Brooklyn și pe urmă la Iași. Geologul,

care nu asistase la discuție, fu foarte mirat, dar și măgulit de invitațiile prietenilor săi. Încercă mai întâi să refuze: era mișcat de atenția ce i se arăta (de altfel ospitalitatea românilor și a americanilor îi era de mult cunoscută), dar nu credea să aibă timp: redactarea ultimei părți din tratat nu-i îngăduia nicio clipă de răgaz. Racoviță și Cook insistară atât de mult, încât era gata să accepte; de ce să nu-și acorde, după toate încercările din Antarctica, o vacanță în patriarhala urbe moldovană și în orașul cu zgârie-nori de pe malurile Hudsonului? Avu însă prudența salutară să nu răspundă imediat și să mai ceară puțin timp ca să reflecteze. La cină, Michotte, care surprinsese o frântură din discuția desfășurată după prânz în bucătărie, făcu gafa să-l întrebe pe Racoviță dacă s-a împăcat cu doctorul și dacă mai e nevoie să plece la Brooklyn pentru a constata că domnul Arctovski seamănă cu „americanul cu o sută de femei”. Adevărul nu mai putu fi ascuns și geologul se supără foc: el nu era numai antialcoolic, ci și misogin și celibatar convins. A doua zi, apăru iar cu pletele zbârlite și fără cărare la mijloc: acum nu mai semăna nici cu popa cel bețiv de la biserica Barnovschi, nici cu mormonul poligam din Salt Lake City. Disputa dintre Cook și Racoviță, rămânând fără obiect, se stinse de la sine.

Ea ar fi încetat în orice caz. Se apropia o zi solemnă, un eveniment de o copleșitoare însemnătate. Ca în preajma unei sărbători mărețe, neînțelegerile și nemulțumirile cotidiene păleau și erau date uitării.

La răsărit, deasupra banchizei, se ivea către prânz o pată alburie de lumină. În fiecare zi era mai puternică și-și sporea cuprinsul, împingând în lături valurile de smoală ale nopții polare.

După toate calculele astronomice, pe data de 22 iulie, soarele trebuia să se arate la orizont. În ziua precedentă, oamenii nu discutară decât despre locurile pe care aveau să le ocupe la acest spectacol de mare gală.

— Eu mi-am rezervat un fotoliu… în cuibul ciorilor, se lăudă Dufour. De acolo am o vedere minunată asupra scenei.

— Iete-l ce se mai fălește! făcu Tollefsen, căruia piciorul bolnav nu-i îngăduia să urce scara de pisică. După părerea mea, locurile cele mai bune sunt pe dunetă. Persoanele distinse merg numai acolo, asta o știe toată lumea!

— Părerile sunt împărțite! declară, grav, Racoviță. Bunăoară, domnii de la o anumită vârstă, când se duc să vadă baletistele dansând „French-Cancan-ul” la Folies-Bergéres, preferă fotoliul de orchestră.

— Și eu, domnule profesor! interveni Michotte.

— Iaca, a mai răsărit un specialist! mormăi Tollefsen. Apoi, inchizitorial, către bucătar: Minți, Michotte! Ce, tu ai fost vreodată la Frenșcancan? Hai, mărturisește!

— N-am zis c-am fost, se apără Michotte. Dar prefer fotoliile de orchestră, adică locurile de la prova.

— Loja-i mai bună! hotărî Tollefsen. Regele și Regina, când merg la teatru, merg la lojă. Și toate persoanele distinse.

— Eu nu m-aș duce la lojă! spuse Racoviță. La un spectacol mare, în stil clasic, cum e cel pe care-l așteptăm, m-aș putea mulțumi numai cu un gigantic teatru în aer liber, un Coliseu cum e cel de la Roma, dar mai mare, clădit din marmură, sau poate dintr-o substanță și mai diafană… Vă pot informa că un asemenea teatru există, nu departe de „Belgica”.

Privirile tuturor celor de față se întoarseră întrebătoare. Numai Cook zâmbea și-i făcea cu ochiul lui Amundsen.

— Da, există! continuă Racoviță, foarte serios. Ați trecut de sute de ori pe lângă el.

— Icebergul! izbucni fără voie Johansen care, de obicei, nu scotea o vorbă la masă.

— Firește! Icebergul! Amundsen, doctorul și cu mine ne-am gândit că se cade să primim soarele numai de pe o asemenea tribună de onoare. Pornim imediat după-masă și vom petrece noaptea acolo! Nu vrea nimeni să ne întovărășească?

Într-un târziu se auzi glasul lui Dufour:

— Mie-mi place la galerie. Dar galeria aceea de pe iceberg e nițeluș cam prea înaltă. Nu schimb biletul.

— Dumneata, nu mergi cu noi? întrebă Racoviță, întorcându-se spre căpitan.

De Gerlache scutură din cap, fără să-l privească. Johansen, care șușotea ceva cu Koren, se ridică, roșu ca focul, și după ce se foi câteva clipe, rosti cu glas sugrumat:

— Noi… domnule profesor… adică eu și cu Sven… vedeți dumneavoastră…

Se întrerupse și aruncă o privire spre Koren, ca și cum ar fi așteptat de la acesta să-i sufle restul frazei.

— Ei, ce este? Vreți să mergeți și voi?

— Da, domnule profesor! răcni marinarul atât de tare, încât cei din jurul lui tresăriră. Vrem să mergem! Apoi, dintr-odată, cu același glas ca mai

înainte și lăsând capul în jos:

— …dacă nu aveți nimic împotrivă.

Racoviță ridică mirat din sprâncene:

— Să avem ceva împotrivă? Se întoarse spre ceilalți: Ați mai pomenit o asemenea întrebare?

Vorbise foarte serios, ceea ce-l sperie pe Johansen. Nici nu-și mai amintea ce întrebase, dar acum era aproape sigur că trebuie să-i fi scăpat cine știe ce necuviință. Căută sprijin din priviri la Koren, dar acesta găsise tocmai atunci că e cazul să-și înnoade șireturile de la bocanci, îndeletnicire pentru care se aplecase atât de tare, încât aproape dispăruse sub masă. Trebuia deci să iasă singur din încurcătură. A dracului afacere! În sfârșit își luă inima în dinți:

— …pentru că vedeți dumneavoastră, – bâigui el, făcându-se și mai roșu, – noi care, așa cum știți cu toții… s-ar putea să credeți, că noi iarăși… și…

Aici se împotmoli definitiv. Mai strecură o privire desperată lui Koren, care încă nu terminase să-și înnoade șireturile, apoi cuteză să-i înfrunte și pe ceilalți. Deveniseră cu toții dintr-odată foarte serioși și se uitau la el cu atenție, oarecum îngrijorați, așteptând parcă să li se dezvăluie o crimă îngrozitoare. Johansen se pierdu cu desăvârșire și se întoarse din nou spre Koren cu o expresie de tragică stupefacție întipărită pe obraz, cu mâna deschisă a neputință. Și de această dată îi fu dat să vadă numai spatele și o fâșie roșie vânătă din ceafa prietenului său. Atunci, uitând unde se află, îl izbi pe Koren cu dosul palmei atât de tare, încât acesta era cât pe ce să se prăvale sub masă.

— Nu mai termini odată, nătărăule? răcni el. Scoală-te și spune tu cum stau lucrurile!

Drept răspuns, se auzi un zgomot sec și masa sări în aer, ca de două palme, înclinându-se într-o latură. Koren își făcu apariția, ciufulit, vânăt, cu ochii înlăcrimați de durere. După regulă, ar fi trebuit să urmeze un număr de lupte libere între cei doi amici. Dar evenimentul întârzia să se producă. Koren, încă buimăcit, se freca în creștetul capului, iar Johansen pălise și-și privea încremenit prietenul. Într-un târziu ridică mâna, o apropie cu grijă de umărul lui Koren și șterse câteva fire de praf, ușurel, cu podul palmei.

— Lasă, Sven, spuse el, privind în altă parte. O să-ți treacă! Mie mi s-a întâmplat la fel, știi, la Bombay, acum trei ani, când…

Restul frazei se pierdu într-un hohot da râs bubuitor. „Iar le-am dat prilejul să-și bată joc de mine”, își spuse Johansen și începu să cerceteze, cu

o privire speriată, fețele zguduite de o strașnică veselie ale tovarășilor săi. Fără să vrea, marinarul începu să râdă și el, ceea ce văzând Koren, prinse și el a hohoti. După ce râsul se mai potoli, Tollefsen se ridică de la locul său și venind pe la spate, îi prinse pe amândoi de ceafă cu câte o mână și-i împinse unul în altul, până când frunțile li se loviră ușor.

— Eh, măi pruncilor, măi! Numai de prostii vă țineți!

Seara târziu au ajuns la poalele icebergului, iar a doua zi dis-de-dimineață au început urcușul. Puțin înainte de ora 11 au pus piciorul pe culme. La răsărit se vedea pata de lumină care se întindea văzând cu ochii pe cer, asemenea unui nor de pulbere argintie.

Pe nesimțite, în miezul acelei pete de lumină, își făcea loc o fâșie de culoarea lămâiei, strălucind deasupra liniei albe a banchizei, despărțind-o de cerul albastru întunecat. Se aprinse, azvârlind o jerbă de raze asupra monstruoasei îngrămădiri a norilor, în care fremătau acum lungi văluri violete și purpurii. Ca și cum s-ar fi trezit brusc dintr-un somn adânc, înaintea ochilor lui Racoviță năluciră într-o frântură de secundă întinderile nesfârșite ale banchizei, sclipind palide de humokuri și creste de ghețari.

Fără veste, în boarea argintie a răsăritului, se ivi piscul unui munte de foc. Flăcări uriașe țâșniră, sfâșiind zăbranicul bolții; șerpi de lavă incandescentă se rostogoleau peste banchiză, lunecând de-a lungul crevaselor, sărind peste crestele icebergurilor, împletindu-se între ei și prefăcându-se, pe măsură ce înaintau, într-un abur de aur ce se umfla mereu și se răspândea din ce în ce mai departe, fără a se destrăma; o mare de aur inunda banchiza, tălăzuind, din zare în zare, atotputernică și totuși diafană și ușoară ca mângâierea unei mâini nevăzute peste fața adormită a lumii. Fiecare humock, fiecare iceberg îi răspundea într-o tremurare de curcubeu; muchile ascuțite aveau străfulgerări albăstrui, orbitoare; un snop de raze cuprinse „Belgica” și dintr-odată păienjenișul de frânghii acoperite cu promoroacă păru o dantelă de cristal: era o corabie de basm, făurită din aur, încrustată cu nestemate…

— Privește, Roald, – șopti Racoviță, prinzându-și prietenul de braț, – parcă se mișcă…

Într-adevăr, corabia părea că se desprinsese din încleștarea ghețurilor și aluneca, plutea încet, tăind valurile ușoare, străvezii ale luminii, cu prova ei aurie; se clătina și creștea în uriașa vibrație a zorilor, odată cu muntele de foc care își ridica tot mai sus culmea, acolo, departe, la răsărit.

Adrien de Gerlache ar fi dorit să se urce și el pe punte, dar îi era teamă că nervii săi zdruncinați nu vor rezista. Iar bucuria celorlalți, care și de la distanță îl irita destul, i-ar fi fost o povară de nesuportat.

Parcă în cabină nu mai era atât de întuneric. Suflă în lampă: prin ochiul hubloului străbătea o lumină slabă, cenușie. Întoarse repede capul și-și acoperi ochii cu palmele. Îi era rușine de slăbiciunea sa și totuși, după o vreme, își desfăcu degetele și furișă printre ele o privire care dură mai mult decât ar fi vrut el. În cabină se puteau acum deosebi cu ușurință cele mai mici amănunte, până și două benzi de nuanță mai deschisă pe perete, acolo unde fusese atârnat crucifixul. Pe ușă lunecă încet în jos o pată rotundă, aurie. De Gerlache, lăsă să-i cadă mâinile de pe obraz și începu să cerceteze cu curiozitate cabina. Între hublou și pata aurie de pe ușă se țesuse o punte de raze. Mii de firișoare de praf se agitau în fâșia de lumină. În copilărie, lui Adrien îi plăcea sa întârzie în pat, dumineca, ceasuri întregi, și să urmărească jocul firelor de praf în razele de soare ce pătrundeau în cameră printre perdelele lăsate. Căuta să-și închipuie atunci silfi și silfide alunecând unii după alții pe povârnișul razelor; vedea prințese cu părul lung, bălai, și rochii de mătase sclipind de nestemate; păianjeni urâcioși căutau să le înhațe, dar ele nu se lăsau prinse și zburau cu iuțeala fulgerului, în sus, în jos, de la un capăt la celălalt al razei de soare; vedea cavaleri repezindu-se cu sulița asupra dragonilor înaripați, mandragore și salamandre, kobolzi cu bărbi lungi, fluturându-le în urmă… Unde era acel univers fermecat al razelor de soare? Mânios pe dulcea tristețe ce-l cuprinsese pe nesimțite, de Gerlache se repezi spre hublou și trase peste geam perdeaua grea de catifea. Începu să se plimbe cu pași mari prin cabină, căznindu-se să se gândească la altceva. Pe podea stăruia o bandă îngustă de lumină, din ce în ce mai puternică și privirile i se întorceau mereu spre ea, fără voie. Ca să n-o mai vadă, se așeză iar pe scaun, cu spatele la hublou. După câteva minute se întoarse brusc, speriat parcă: banda de lumină începuse parcă să slăbească. Nu-și mai luă ochii de acolo, urmărea cu un fel de voluptate dureroasă cum dunga galbenă pălește și se șterge, trecând într-un roșu întunecat, apoi într-un alb cenușiu care se topea în umbra din jur.

Sări în picioare: să vadă, să vadă și el măcar o ultimă sclipire! Ultima rază a asfințitului să-l mângâie și pe el pe obraz!

Pipăi, tremurând, tăblia ușii, până ce simți sub degete clanța. Oftă și-și alunecă mâna în jos: abia acum își dădea seama că în cabină e întuneric beznă. Se întoarse spre hublou: dunga alburie de pe podea dispăruse. Ar fi

vrut să tragă la o parte perdeaua, dar nu îndrăznea: de afară pândea întunericul. Se apropie de masă și începu să orbecăie cu mâna în căutarea cutiei de chibrituri.

17
Borcanele cu murături

Racoviță lucra de zor la o caricatură care, așa cum spunea el, avea să fie „o capodoperă a genului și în același timp cântecul de lebădă cu care se va încheia cariera sa de desenator”. Pe o coală de hârtie cât un cearșaf se vedea un soare înconjurat cu raze și cu gura întinsă până la urechi într-o strâmbătură malițioasă; înfofolit în blănuri de urs siberian ca un autentic explorator polar, și având atârnat de gât un uriaș stetoscop, astrul își rotunjea mâna într-un gest plin de gratie, părând că te invită să dai la o parte o draperie, sub care se putea citi:

ROLUL LUMINII SOLARE
ÎN ÎNTREȚINEREA ORGANISMELOR
Conferința doctorului Cook
va avea loc pe data de 16 octombrie 1898
în
Sala
BUCĂTĂRIA „BELGICĂI”
orele 15 p.m.
precis
Intrarea… obligatorie!!!

Toți cei de pe bord admirară desenul, afară de Cook. De o săptămână de zile, doctorul se închisese în cabină unde-și punea la punct conferința. Cu toate acestea nici arta lui Racoviță, nici stilul imperativ în care era redactat afișul nu dădură rezultate practice: în ziua de 16 octombrie nu luară loc pe scaune în sala de conferințe decât Racoviță și Arctovski.

— Conferința nu se mai ține! anunță Cook, pe un ton sepulcral, după ce așteptase zadarnic aproape o oră. Strânse paginile dactilografiate și reflectă melancolic: oamenii aceștia refractari la binefacerile științei, nici nu o merită!

— Nu sunt ei de vină, doctore! protestă Racoviță. Trebuia să fixezi o alta oră.

— Ești formidabil, dragă Raco! Îmi ceri să mă supun la capriciile lor? A, nu! De azi înainte, facă ce vor, pe mine nu mă mai interesează!

— Oamenii își iau baia de soare pe banchiză. Nu fac bine?

— Hm! Da… desigur… mormăi doctorul, zâmbind fără voie. Chiar eu intenționam să le recomand… Apoi, căznindu-se să regăsească vocea severă de mai înainte: Mie de ce nu mi s-a spus nimic? Este inadmisibil! Sunt doctorul expediției!

Racoviță râse:

— Am vrut să te informez. Dar cine a mai putut sta de vorbă cu dumneata de când te preocupi rolul luminii solare în întreținerea organismului?

Efectele „tratamentului" solar nu întârziară să se arate. După câteva săptămâni nu mai exista pe bordul „Belgicăi" niciun bolnav de anemie. În schimb, oamenii care se prăjeau la soare câte două și trei ore pe zi prinseseră pe față și pe mâini o culoare arămie. Pe de altă parte, o dată cu soarele își făcură apariția pe banchiză pinguinii, focele, pescărușii antarctici, albatroșii, cormoranii. Era și timpul, căci rezervele de carne de focă erau pe sfârșite. E drept, că fauna antarctică nu era nici pe departe atât de bogată în prejma vasului, pe cât fusese cu patru luni în urmă. Gheața era încă prea groasă în jurul „Belgicăi", pentru ca mamiferele antarctice să-și poată deschide în ea răsuflătorile. Exploratorii parcurgeau pe schiuri mile întregi pentru a vâna o focă; adevărata corvoadă începea însă atunci când trebuiau să târască enorma masă de carne până la vas. Eforturile acestea erau totuși utile: mușchii se întăriseră ca oțelul, dormeau câte zece ore pe noapte și mâncau cu mare poftă cantități considerabile de carne de focă.

Tollefsen se însănătoșise și el pe deplin și îl însoțea pe Racoviță în toate călătoriile sale pe banchiză. De multe ori, marinarul pescuia singur, notând cu exactitate adâncimea și temperatura apei de unde culegea felurite soiuri de vietăți marine. Naturalistul încetase demult să mai prepare soluțiile pentru conservarea animalelor. Acesta era un domeniu în care Tollefsen înțelegea să activeze singur și netulburat; până și Racoviță fusese dat afară fără menajamente din laborator odată când voise să consulte niște cărți, la ora la care „Adam își punea verzele la murat" (expresia era a lui Michotte: o descoperise după ce, la insistențele sale repetate, Tollefsen îl lăsase să vadă cum se pregătește conservarea în butelii a unor arici și stele de mare).

Într-o zi, Racoviță îl întrebă pe Tollefsen:

— Ascultă, Adam, n-ai vrea să rămânem împreună? Să lucrăm pe ocean, într-un laborator mare, cu instalații moderne? Ei, ce spui?

Marinarul își încreți fruntea, încurcat.

— Cum vine asta: să lucrăm pe ocean? întrebă el după un răstimp. Adică pe un vas? Ce tonaj are? Pe o bărcuță de pescari nu mă angajez.

— Nici n-aș îndrăzni să-ți propun una ca asta. O să fie un vas cu motor de câteva zeci de tone, special amenajat pentru cercetări oceanografice. O să navigheze în zona litoralului și…

— Nu, asta nu! îl întrerupse hotărât marinarul. Eu la dumneavoastră țin… ce mai încolo, încoace… ca la un copil al meu… dar asta nu pot s-o fac. Eu sunt marinar de cursă lungă!

— Da, așa este, încuviință oftând, Racoviță, după un răstimp. Dumneata ești marinar de cursă lungă. Cum de mi-a putut trece prin minte că…

— Ce să vă treacă prin minte, domnule profesor?

— Nimic! Nimic important! spuse, repede, Racoviță și adăugă: Crezi că mâine o să ai timp să ieși la pescuit?

— Firește, domnule profesor! Doar știți că pescuiesc în fiecare zi! încuviință, mirat, marinarul.

Colaborarea continuă la fel de rodnică, dar în relațiile dintre ei se produse o schimbare destul de adâncă, deși greu de observat pentru un ochi străin. Își vorbeau mai puțin, glumele erau mai rare, în comportarea lor apăruse o notă de excesivă solicitudine, puțin umbrită de tristețe, ca înaintea unei despărțiri inevitabile și foarte apropiate. Tollefsen se interesa acum îndeaproape de lucrările lui Racoviță și acesta trebui să-i citească studiul său despre cetacee. Savantul era cât pe ce să cadă într-una din rătăcirile colegului său Arctovski și se gândi de câteva ori, nu fără tristețe, la „vocația” ratată de naturalist a lui Tollefsen. În fond, marinarul nu prea era convins de utilitatea polemicilor cu Rawitz și alți adversari ai lui Racoviță: controversele științifice îi apăreau mai degrabă ca un fel de joc elegant și le privea cu aceeași indulgență cu care privea de pe vas iolele și albele iahturi particulare. Înțelesese însă că pentru Racoviță lucrările sale nu erau nici glume, nici prilej de distracție. De aceea îl și întrebă odată, într-o seară, în timp ce rânduia într-o ladă sticlele cu specimene marine recoltate în cursul ultimei săptămâni:

— Dumneavoastră știți, domnule profesor, câte borcane cu murături aveți?

— Cred că trebuie să fie vreo șase sute, sau așa ceva…

— 614, cu ultima serie pe care am dus-o ieri în cală.

— Bravo, Tollefsen! Ce m-aș face fără dumneata!

— Lăsați asta, domnule profesor… Și aveți de gând să scrieți despre toate astea, despre *polichete* și *briozoare* și *siphonophore* și dracu’ știe cum le mai zice, așa cum ați scris despre cetacee?

— Nu știu… Nu m-am gândit încă. De ce mă-ntrebi?

— Mi-am făcut și eu o socoteală. Dacă ați scrie despre toate, nu v-ar ajunge o viață de om. Și ar fi păcat să vă irosiți tinerețile printre borcanele astea.

Racoviță clătină din cap a îndoială. Marinarul insistă:

— Ascultați-mă pe mine, domnule profesor, viața trece cât ai bate din palme și dintr-odată te trezești bătrân și te întrebi: la ce bun ai trăit? Mie unul nu-mi pare rău că m-am făcut marinar. Prin câte locuri am trecut și câte am văzut!… Eh… ce să mai vorbim! Eu vă dau un sfat: nu e bine să stai mereu într-un loc. Prinzi mucegai!

Racoviță căzu pe gânduri. Fără să vrea, marinarul atinsese problema care-l frământa cel mai mult în ultima vreme. Taina Albă nu mai era pentru el o taină nepătrunsă și conștiința acestui fapt îi stârnea în suflet o emoție intensă, ca în pragul unor evenimente mari, necunoscute. Încotro avea să se îndrepte după ce va fi terminat de prelucrat materialul adus din Antarctica?

Se întoarse spre marinar care, văzându-l îngândurat, se aplecase deasupra lăzii sale și-și continua lucrul în tăcere.

— Așa este, Adam, șopti el. Nu e bine să stai mereu într-un loc!

18
Drumul spre ocean

În noiembrie, cerul fu senin, temperatura crescuse simțitor, ridicându-se uneori cu câteva grade peste zero. Razele soarelui topiră zăpada și slăbiră punțile de gheață tânără dintre diferitele „lanuri” ale banchizei. În toate părțile apărură crevase largi. Deriva purta vasul spre nord, așa că existau perspective serioase, ca el să se poată curând strecura până la marea liberă. Conform unui ordin al statului major, toate muncile de pe „Belgica”, împreună cu excursiile și distracțiile obișnuite, fură suspendate și întreg echipajul își concentră eforturile pentru aducerea vasului în stare de navigație. Nimeni nu se mai scandaliza de aspectul mizerabil al bordajului, de pe care nenumăratele ciocniri cu iceberguri și sloiuri jupuiseră vopseaua, scoțând lemnul crud la vedere; izbiturile ghețarilor rupseseră însă bucăți din etravă și din chila falsă, iar presiunea statornică a banchizei făcuse să plesnească în mai multe locuri bandajul exterior al carenei. Pe lângă aceasta, în întreaga schelărie de lemn a „Belgicăi” existau nenumărate crăpături și curburi provocate de diferențele bruște de temperatură. Până în toiul verii se mai puteau auzi pocnete seci, ca de pușcă, după care cădeau pe punte țândări de lemn, desprinse din catarge. La începutul lui decembrie, tocmai când era de așteptat ca vremea să se încălzească și să apară noi crevase, mercurul căzu brusc sub zero și vântul înghețat din sud se repezi asupra banchizei, aducând cu el nori groși, încărcați cu zăpadă. Timp de mai bine de două săptămâni, furtuna îngrămădi în jurul „Belgicăi” troiene enorme, nelăsându-i pe exploratori să coboare de pe vas. După ce vântul se potoli și cerul se înseninâ, temperatura se menținu destul de scăzută. Se întreprinseră raiduri de explorare pe o rază de zece mile în jurul „Belgicăi”, dar nu se descoperi nici urmă din crevasele care brăzdau banchiza, la începutul verii. Nu vom fi siliți să petrecem o a doua iarnă în banchiză? se întrebau cu inima strânsă cei de pe „Belgica”.

Într-o ședință a statului major, doctorul Cook vorbi de „Fram”-ul lui Nansen, care rămăsese înțepenit timp de trei ani în ghețurile Arcticii, apoi declară răspicat că, după părerea lui, trebuiau luate din timp măsuri pentru cea de a doua iernare în Antarctica. Amundsen îl întrerupse cu o brutalitate neobișnuită la el:

— Dumneata spui absurdități! Trebuie să continuăm munca de recondiționare a vasului. Iarna anului 1899 nu ne va mai găsi în Antarctica!

— Și de ce, mă rog? Pentru că așa a decretat Roald Amundsen? replică doctorul. N-ai să sperii banchiza strigând la ea… așa cum nu mă sperii nici pe mine. Experiența mea de explorator polar mă obligă să țin seama de toate surprizele pe care ni le poate rezerva viitorul, chiar și de cele mai neplăcute. Poziția mea nu e absurdă și…

— Perspectiva sinuciderii este absurdă! strigă Amundsen, sărind în picioare. Nu mai are rost să ne înșelăm, domnilor! Expediția noastră nu va putea înfrunta o nouă iarnă în Antarctica. Și dacă lucrurile stau așa, în ce ar putea consta pregătirile pentru iernat? Să pregătim revolverele cu care să ne împușcăm, sau frânghiile cu care să ne spânzurăm din vreme? Sau să așteptăm moartea, cu atât mai îngrozitoare, cu cât va fi o moarte lentă?

În zilele următoare, comportarea lui Amundsen avu darul să-l uimească pe Racoviță. Într-o seară le vorbi marinarilor o oră încheiată despre o „hostellerie” din Punta Arenas, unde se preparau cu desăvârșită artă culinară specialități pescărești din mările sudului. Michotte vizitase și el acea „hostellerie” și era de părere că primul ofițer exagerează: el, Michotte, ar fi putut găti specialitățile amintite cu mult mai bine, dacă ar fi avut materia primă. „Nu-i nimic, replică Amundsen. În curând n-o să-ți mai lipsească materia primă și ai să-mi poți dovedi că am greșit. Vom merge împreună la „hostellerie”. Și să nu te eschivezi!” Altădată, Racoviță îl găsi povestind cu lux de amănunte celor trei prunci, cum îi stricase un croitor din Lofoten un rând de haine din cea mai bună stofă englezească. „Dar are să-mi plătească stofa la întoarcere! Să nu credeți că mă las!” încheie el.

Veni și Anul Nou, un An Nou cam ciudat, sărbătorit în plină vară pe o lespede de gheață. Nu se stinse lumina la miezul nopții, așa cum era obiceiul, căci la acea oră, soarele și luna străluceau alături pe cer, luminând banchiza ca ziua. Banchetul de revelion fu cam sărăcăcios; în schimb, Amundsen reuși să-și distreze tovarășii, citindu-le meniul „adevăratei mese de revelion” pe care aveau s-o ia la Punta Arenas.

Focile veneau acum până lângă „Belgica”, atrase de trompeta lui Michotte (bucătarul își exercita cu regularitate talentele muzicale, în speranța că va reuși să-l readucă pe bord pe elevul și aghiotantul său, neuitatul Pinguino Pinguini). Cu toate acestea, Amundsen continua să organizeze vânători de foci sau leoparzi de mare în puncte aflate la zece, cincisprezece mile depărtare de vas. De fapt, toată lumea știa că vânătoarea nu era decât un pretext și că primul ofițer căuta o cale spre marea liberă.

Pe data de 17 ianuarie, Amundsen întâlni la douăsprezece mile de „Belgica” o crevasă neobișnuită; albia ei largă ca un mare fluviu șerpuia până dincolo de zare și nu era cu neputință ca ea să ajungă până la ocean. Se alcătui imediat un grup pentru explorarea crevasei, din care făceau parte Amundsen, Racoviță, Tollefsen și nedespărțiții Johansen și Koren.

În ultimele zile, vremea se încălzise. Banchiza era din nou brăzdată în toate direcțiile de crevase subțiri și șanțuri pline cu apă. Zăpada topită lăsase la fiecare pas bălțoace destul de adânci. Cursa cea mai periculoasă se ascundea însă sub învelișul de sticlă mată al „gheței tinere”. Noaptea, când soarele cobora până aproape de orizont și razele sale slăbeau în intensitate, temperatura scădea cu câteva grade sub zero și la suprafața crevaselor și a bălțoacelor se forma o pojghiță de gheață care nu se topea peste tot în timpul zilei. Pe de altă parte, era foarte greu să deosebești pe întinderea banchizei porțiunile de „gheață tânără”, mai ales în zilele însorite, când întreaga lespede glacială sclipea orbitor din zeci de mii de focuri. Exploratorii avură adesea surpriza neplăcută de a simți cum gheața li se crapă dintr-odată sub picioare: numaidecât după aceea se trezeau cufundați în apă rece, până la genunchi, uneori chiar până la șolduri sau până la brâu. Nici nu putea fi vorba să folosească în asemenea condiții schiurile sau rachetele de zăpadă. Încălțați cu cizme ușoare și înalte de cauciuc, pășeau încet, cercetând terenul dinaintea lor cu atenție. De nenumărate ori trebuiau să facă adevărate salturi acrobatice peste crevase adânci, sau să meargă sute de metri prin porțiuni inundate ale banchizei, purtând sania grea pe umeri. Seara în cort, înainte de a adormi în sacii de blană jilavă, evocau cu nostalgie zăpada moale și uscată, pe care se odihniseră în cursul expedițiilor din timpul iernii.

Abia după patru zile de mers istovitor prin bălțoace și peste crevase și șanțuri, se ivi în zare, deasupra banchizei, o fâșie de ceață întunecată: acolo se afla crevasa.

Era un adevărat fluviu antarctic, lat de aproape o milă, în care înotau și se zbenguiau balene, foci, leoparzi de mare și pinguini. Pe ambele maluri își făcuseră sălașul cârduri uriașe de pescărușii antarctici, cormorani și albatroși. Domnea un vacarm asurzitor, în care se amestecau vuietul valurilor izbite cu putere de coada megapterelor, nechezatul focilor, „gh-a-a-ah”-ul pinguinilor și țipetele zecilor de mii de zburătoare în necontenită ceartă și hârjoană.

Întinseră numaidecât cortul, nu departe de malul „fluviului”. După cină, Amundsen își expuse planul:

— Mâine vom merge mai departe spre nord, de-a lungul crevasei. Marea nu poate fi departe: cea mai bună dovadă e că crevasa este atât de populată. Dar trebuie s-o vedem cu ochii noștri. Abia după ce vom stabili precis distanța la care se găsește, ne vom reîntoarce pe vas și vom căuta un mijloc pentru a aduce „Belgica” până în apele crevasei.

— Tonita! strigă Racoviță.

— Poate că nu va fi nevoie de tonită. E posibil ca până atunci să se deschidă noi crevase în jurul „Belgicăi”! În sfârșit, vom vedea. Deocamdată, propun să scurtăm popasurile: patru ore de somn pe noapte, nicio clipă mai mult!

A doua zi la orele trei dimineața porniră mai departe. Pentru Antarctica era o căldură caniculară: termometrul arăta șapte grade deasupra lui zero. După câteva ceasuri de mers erau leoarcă de sudoare și-și lepădară hainele de blană, apoi tunicile de postav gros, rămânând în cele din urmă numai în flanele.

Spre seară se lasă o ceață groasă; după părerea lui Amundsen era și acesta un semn că oceanul era aproape. Mergeau cu multă băgare de seamă și-și cumpăneau fiecare pas, ca să nu nimerească într-o crevasă sau într-un șanț cu apă, ascuns sub aburul opac. Peste tot se auzeau pârâiturile și trosnetele banchizei, roase de dezgheț. Începeau să fie îngrijorați și îndată ce fu întins cortul pentru popasul de noapte, Racoviță îl întrebă pe Amundsen dacă nu crede că ar fi mai cuminte să pornească a doua zi dimineață înapoi spre vas. Altfel, dacă vremea continuă să se mențină caldă, s-ar fi putut întâmpla să apară în banchiză noi crevase largi, care să-i izoleze de „Belgica”.

— Într-adevăr, s-ar putea! recunoscu primul ofițer. Dar trebuie neapărat să stabilim la ce distanță se află vasul de marea liberă. Poate descoperim crevase până la care „Belgica” ar putea ajunge mai repede. Cu orice risc, trebuie să ne continuăm drumul!

— Nu suferim numai noi dacă rămânem izolați de „Belgica”, insistă Racoviță. Misiunea noastră…

— Și dacă ne întoarcem acum, ne-am îndeplinit misiunea? Nu avem de ales. Valul ăsta de căldură reprezintă ultima noastră șansă. Dacă ne găsește toamna, ca anul trecut, cu vasul prins în banchiză, atunci…

Reteză aerul cu mâna privindu-l drept în ochi pe Racoviță.

Către orele două noaptea, un trosnet produs în apropierea cortului îi trezi pe exploratori. Urmă un alt trosnet mai puternic și deodată banchiza se înclină, făcându-i să se rostogolească unii peste alții. Se descotorosiră cât putură mai repede de sacii de dormit și ieșiră din cort. Amețiți de somn și dezorientați de valurile opace de ceață nu-și dădură seama în primele momente ce se întâmplase. Koren o luase la vale pe povârnișul banchizei, în sensul opus aceluia unde se afla malul fluviului. După ce făcu câțiva pași se trezi cu picioarele cufundate până la genunchi în apă. Se trase repede înapoi și-și strigă tovarășii, ca să le spună că în imediata apropiere a cortului apăruse o crevasă. Racoviță, Amundsen și Johansen aduseră însă vești asemănătoare din alte direcții. Nu era deci vorba doar de o simplă crevasă: porțiunea de gheață pe care își făcuseră ei cantonamentul peste noapte, se rupsese din malul „fluviului". Curând simțiră bătaia vântului. De ce oare nu se risipea ceața? Racoviță observă că în jurul zimților malului nordic se izbeau mereu valuri mânioase, în timp ce lângă malul sudic, apa era liniștită: sloiul pe care se aflau înainta spre nord cu viteză din ce în ce mai mare!

— Cu atât mai bine, spuse Amundsen, fără să se tulbure. Vom ajunge la ocean mai repede decât ne-am fi așteptat. Apoi, văzând că ceilalți nu păreau prea încântați: Sven! Nils! Tollefsen! Marinari sunteți voi? Vi-e frică de apă?

— Nu de apă mi-e frică, domnule prim ofițer, mormăi Tollefsen. Dar… nu-mi este tocmai la îndemână pe corabia asta de gheață!

— De ce? Eu găsesc că Providența, vorba domnului căpitan, ne-a pus la dispoziție o plută destul de comodă. Voi ce spuneți, pruncilor? Să știți că dacă nu lepădați mutrele astea de înmormântare, n-o să mai cred o vorbă din povestea cu „Gunnarson".

— Degeaba ne batjocorești, domnule prim ofițer, făcu Johansen. „Gunnarson" nu a naufragiat în Antarctica.

— Voi socotiți că puteți fi oameni numai în Atlantic? Și tu, Raco! Mă dezamăgești! M-aș fi așteptat să scoți creionul și să faci o caricatură! Nici nu puteai găsi un prilej mai nimerit. Când colo…

— N-am poftă de glumă, Roald! se mânie Racoviță. Mă gândesc ce e de făcut.

Un zâmbet abia schițat se ivi pe buzele subțiri ale primului ofițer.

— Și eu mă gândesc la același lucru!

Racoviță deschise gura ca să spună ceva, dar primul ofițer îl prinse de braț:

— Lasă, dragul meu… Mai avem destul timp de discutat. Acum, vorba ta… să ne gândim! Ce spuneți, băieți?

— Răzbim la mal înot! strigă Koren.

— Și pe urmă ce facem? obiectă Racoviță. După o baie rece, fără saci de dormit, fără cort, alimente, combustibil, zece-douăsprezece zile, dacă nu mai mult, până la „Belgica", asta înseamnă cel puțin o dublă pneumonie. Nu sunt de acord!

Discuția continuă aproape un ceas, fără a duce la vreun rezultat. Viteza cu care sloiul aluneca spre nord era însă mai mică și exploratorii se liniștiră. Din când în când se urca pe sloi câte o focă. Se apropia curioasă de cort, își holba ochii de vițel la ciudatele vietăți din jurul ei, apoi, speriată din cine știe ce pricină, lansa un cotcodăcit și se arunca înapoi în apă.

— Nu suntem niște naufragiați! râse Racoviță. Niște foci de bună condiție n-ar vizita o epavă sortită pieirii!

— Racoviță! se auzi glasul lui Amundsen dinspre cort. Vino repede!

Primul ofițer agita deasupra capului un obiect strălucitor de metal, asemănător cu o săgeată.

— Harponul lui Wiencke! Cum a ajuns aici?

— M-am gândit că ne va folosi la vânat. Cred că poate să ne ajute și altfel.

Umezeala aerului sporise și se simțea miros din ce în ce mai puternic de sare și alge: marea era aproape. Din fericire, curentul care îi purta spre nord, îi apropiase de malul stâng al crevasei. Johansen luă harponul în mână și-l aruncă de câteva ori, fără a izbuti să agațe colții ascuțiți de banchiză. În sfârșit, spre bucuria tuturor, arma nu mai veni înapoi, atunci când traseră de frânghie. Coarda era întinsă ca o strună și se opintiră mai bine de o oră trăgând de ea, până când sloiul de gheață se lipi de mal.

Porniră mai departe spre nord pe banchiză. Crevasele erau din ce în ce mai numeroase și mai adânci, dar Tollefsen părea că nici nu le vede. Sărea peste ele cu o agilitate pe care nu i-ar fi bănuit-o nimeni și o lua mereu înaintea celorlalți. Îi strigară de câteva ori să se oprească, dar bătrânul marinar nu răspundea sau le arunca vreo câteva vorbe nelămurite, fără a încetini pasul. Deodată începu să-și agite brațele și să fugă. Curând se pierdu în ceață.

— Eu zic să o luăm și noi la picior, spuse Koren. Altfel îi pierdem urma. Mai nimerește într-o crevasă și nici nu mai știm de unde să-l scoatem.

Banchiza nu mai era decât o îngrămădire de sloiuri și bolovani uriași de gheața și piciorul luneca la fiecare pas. Din depărtare se auzea un vuiet slab.

— Valurile! strigă Koren. Nils! Vuietul valurilor!

— Oceanul, Sven!

O luară la goană, alunecând printre sloiuri, căzând, ridicându-se și gonind mai departe.

Se auzea din ce în ce mai lămurit zgomotul surd al valurilor, cârâituri, fâlfâit de aripi nevăzute. Coborâră de-a berbeleacul câteva trepte înalte de gheață până la o plajă glaciară, brăzdată de un păienjeniș de crevase foarte subțiri. O undă străvezie săltă peste marginea banchizei, le udă picioarele și se retrase repede. În urma ei se rostogoli altă undă, și apoi alta. Prin ceață se străvedeau coamele vinete ale valurilor.

Racoviță porni încet de-a lungul țărmului. Trecu pe lângă Koren și Johansen, fără ca cei doi marinari să-l bage în seamă. Stăteau nemișcați, sprijiniți unul de celălalt, cu privirile pierdute în larg. Ceva mai încolo, Tollefsen, care se lăsase într-un genunchi, părea că cercetează cu luare-aminte jocul undelor. Apropiindu-se de el, Racoviță văzu cum bătrânul își scoate fără grabă o mănușă, își înmoaie degetele în apă și le duce la frunte, apoi și le lipește de buze.

Se ridică în picioare și se întoarse spre Racoviță, fără a arăta vreun semn de mirare, ca și cum s-ar fi așteptat să-l găsească acolo. Îl privi lung, cu o privire ciudată ce părea că vine de foarte departe.

— Un an… Un an de când aștept, șopti el. Credeam că n-am să-l mai văd niciodată!

19
Supratonita

Graba lui Amundsen pierise dintr-odată, de parcă ar fi luat-o valurile oceanului; marinarii însă ardeau de nerăbdare să împărtășească vestea cea mare tovarășilor lor, și nici nu-l mai luau în seamă pe primul ofițer care, după un obicei al său mai vechi, le atrăgea mereu atenția, cu o insistență aproape plictisitoare, asupra pericolelor de pe banchiză. Consecințele neascultării nu întârziară să se arate: Johansen, care pornise înaintea celorlalți, căzu într-o crevasă trăgând după el și sania cu ustensilele de gătit. Amundsen și Koren interveniră destul de prompt, ca să-l salveze; sania cu întreaga ei încărcătură nu mai putu fi însă recuperată.

Ceea ce era mai grav, printre obiectele pierdute se afla o sobiță de alcool aparținând doctorului Cook. Îl întovărășise în Groenlanda și la Polul Nord, și-i adusese întotdeauna excelente servicii. Nu era pentru el un obiect neînsuflețit, ci o ființă vie, cu o personalitate proprie, chiar cu mai multe personalități: era „comandorul” și „venerabilul veteran” (atunci când doctorul evoca amintiri din Arctica) sau „micuța Minnie”, „dulcea mea primadonă”, mai ales atunci când, aţâţată de flacăra alcoolului, binevoia să scoată niște sunete înfundate, asemănătoare fâsâitului unui gânsac înfuriat.

Încă înainte să ajungă pe vas, Racoviță se gândise să-i ofere doctorului drept consolare câteva maxime ale autorilor săi preferați – Seneca, Epictet sau Marc Aureliu – dar Cook nu mai avea nevoie să fie stimulat de exemplele marilor filosofi stoici ai antichității. Primi vestea cu o liniște desăvârșită și fără a sufla un cuvânt de reproș, se repezi la Johansen care era încă ud leoarcă și dârdâia de frig. Începu să-l fricționeze cu niște șervete uscate, apoi îl sili să-și schimbe ciorapii uzi și să îmbrace un hanorak îmblănit; dădu în același timp dispoziții lui Michotte care-l întovărășea, să le servească celorlalți conserve de pește și șnițele de focă. (Scandalul de care se temea naturalistul avea să izbucnească abia cu două luni și jumătate mai târziu, la Punta Arenas, când doctorul constată absența prețioasei mașini de gătit în timp ce-și făcea bagajele în mare grabă, pentru a nu pierde pachebotul de New-York.)

Până la ieșirea „Belgicăi” din banchiză, doctorul fu absorbit de alte preocupări importante. Cum putea fi adus vasul până la albia „fluviului lui Amundsen”? Toți membrii stalului major își întoarseră privirile spre Cook: le vorbise de atâtea ori despre competența sa în materie de banchize și

gheţuri polare, încât nu se îndoiau că de la el avea să vină soluţia salvatoare. Fiind mai convins decât oricine de acest lucru, declară de la bun început că înţelege să ia asupra sa întreaga răspundere: va duce treaba la bun sfârşit, într-un termen „record”, cel mult în trei zile.

— N-o să avem vreme să cercetăm nici măcar sistemul de crevase din jurul „Belgicăi”, obiectă Amundsen. Aş fi mulţumit dacă într-o săptămână…

— Trei zile! strigă doctorul, rotind priviri scânteietoare în jur. Niciun ceas, nicio minută, nicio secundă în plus! Vă sfătuiesc să vă potriviţi ceasornicele după cronometrul meu. Ca să n-avem discuţii mai târziu.

— Totuşi… făcu Amundsen. Ar fi mai bine să…

— N-ai încredere în mine, Roald? vorbi înăbuşit doctorul, care se roşise ca racul. Sări în picioare şi începu să-şi încheie foarte grăbit nasturii de la haină. Dacă n-aveţi încredere, nu văd ce rost mai are…

— Îmi pare rău, doctore! protestă Amundsen, prinzându-l de braţ şi silindu-l să se aşeze. Cum poţi crede una ca asta? Cuvântul dumitale e lege pentru noi. Ai spus trei zile? Trei zile o să fie, nici nu mai încape îndoială.

Primul ofiţer nu avea de unde să ştie că doctorul, plictisit de lipsa de evenimente din ultima vreme, începuse să anticipeze în jurnalul său asupra viitorului expediţiei; ori, în capitolul despre eliberarea vasului, scris în întregime, se afirma între altele: *„Îndeplinindu-mi angajamentul luat faţă de tovarăşii mei am izbutit să desprind în trei zile „Belgica” din banchiză”*. Cook nu mai putea deci da înapoi.

Pripeala doctorului a avut un rol salutar în eliberarea „Belgicăi”, produsă în împrejurări destul de încurcate, în a doua jumătate a lunii martie, anul 1899.

Cook le ceruse tovarăşilor săi un răgaz de jumătate de zi pentru a pune la punct „planul”, pe care pretindea că-l are deja schiţat în minte. După ce-şi bătu capul o după-amiază întreagă, nu reuşi să închege nimic şi atunci luă într-o doară manuscrisul său şi, începu să recitească ultimul paragraf care purta data de 20 ianuarie. Surpriză formidabilă! Inspiraţia care i se refuza în acel moment, se pogorâse asupra-i cu câteva zile mai înainte, fără ca el să-şi dea seama. În paragraful amintit mai sus scrisese textual: *„Examinând crevasele din jurul „Belgicăi” am constatat că ele alcătuiesc un sistem continuu de canale, legate între ele şi care se varsă în „fluviul lui Amundsen”. Vestea aceasta a fost primită cu entuziasm pe bord. Căpitanul a dat imediat ordin să se aprindă focul la cazane”.* Romanii aveau dreptate,

– își spuse el, – atunci când susțineau că vorbele zboară, în timp ce scriptele rămân. Pornind de la principiul că litera scrisă, și mai ales scrisă de el, cuprinde un adevăr de necontestat, se hotărî să uite că nu cercetase crevasele și a doua zi propuse celor din statul major drept soluție practică, ceea ce pentru el era un fapt consumat și consemnat ca atare în jurnalul său. După Amundsen era însă neapărat necesar un examen prealabil al crevaselor. Racoviță, Tollefsen și de Gerlache îi dădură dreptate, ceea ce nu-l descurajă pe Cook. Dar, când ceilalți îi amintiră, delicat, că motoarele „Belgicăi" nu pot fi puse în funcțiune fără aprobarea întregului stat major, doctorul se plânse din nou că „nu i se acordă destulă încredere", făcu insinuații obscure despre „un sabotaj împotriva expediției", ceea ce provocă zâmbete; atunci se supără de-a binelea, părăsi ședința și se închise în cabină. Acolo oracolul vorbi din nou: *„La 28 ianuarie temperatura a scăzut brusc la 10 grade sub zero. Nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar fi întâmplat, dacă la această dată am mai fi fost pe banchiză".* Doctorul alergă înapoi în cabina de comandă, unde se afla sediul statului major.

— Îmi declin orice răspundere! strigă el. Descurcați-vă singuri! Dar să știți că duceți expediția la o catastrofă! Vremea frumoasă nu va dura veșnic. Ce ne facem dacă temperatura scade brusc, spre exemplu, la zece grade sub zero, hai să zicem până la o dată destul de apropiată, bunăoară 28 ianuarie? Nu îndrăznesc să-mi închipui, ce s-ar întâmpla, dacă vom mai fi atunci pe banchiză!

Ceilalți căzură pe gânduri. Vara nu se terminase încă, dar nu era exclus ca, în condițiile capriciosului climat antarctic, să se producă o asemenea scădere de temperatură. Aceasta însemna înghețul și închiderea crevaselor. Deși nu era încă hotărât să cedeze, Amundsen aduse un argument în sprijinul lui Cook: crevasele s-ar fi putut închide și în cazul când vântul ar fi suflat cu putere în altă direcție. Până la urmă ajunseră cu toții la concluzia că „Belgica" trebuia să pornească fără întârziere spre răsărit, în direcția „fluviului lui Amundsen", chiar dacă itinerariul, pe care i-l vor impune crevasele nu putea fi cunoscut dinainte. Cook triumfa.

La câteva sute de metri de „Belgica", se produsese cu câteva zile mai înainte o crevasă destul de largă, pentru ca trupul zvelt al vasului să se poată strecura printre malurile ei. Trebuiau însă să croiască drum. Până acolo. Racoviță își reaminti de sugestia pe care i-o făcuse lui Amundsen și propuse să se folosească tonita. Cu ajutorul explozibilului, aruncaseră în aer o porțiune de gheață destul de mare, dar, în imediata apropiere a vasului,

procedeul era riscant. Elicea și cârma ar fi fost supuse unor zdruncinături, care le-ar fi putut scoate din uz. Pentru a scăpa de giganticul bloc de gheață care le ținea înțepenite, Amundsen născoci un procedeu destul de greoi, dar sigur. Se topea zăpadă în cazane, iar cu apa fierbinte se stropea blocul de gheața din jurul elicei. Curând blocul se dezlipi și putu fi sfărâmat cu topoarele și rângile. Munca pentru eliberarea carenei nu fu mai puțin dificilă. Vasul fusese un fel de ax, în jurul căruia se îngrămădiseră cu încetul, timp de un an de zile, bolovani uriași de gheață. Pentru a se crea un spațiu liber în care „Belgica" să poată manevra, acești bolovani fură sfărâmați cu topoarele, apoi îndepărtați de lângă vas cu ajutorul unor cângi confecționate de Somers și van Rysselberghe.

În această perioadă, doctorul Cook stârni admirația întregului echipaj, prin energia de care dădu dovadă în îndrumarea muncilor. Bietul doctor era însă departe de a fi mulțumit de sine și în ziua când se auzi pentru prima oară, după aproape un an de zile, duduitul motoarelor și se văzu un nor de fum negru ieșind prin coșul „Belgicăi", el fu singurul care nu-și aruncă în aer boneta de blană și nu izbucni în urale frenetice. Vasul înviase și trepidația sa producea tuturor furnicături de plăcere; până și de Gerlache vărsă o lacrimă în clipa când „Belgica" începu să se miște încet, apropiindu-se de crevasă; doar Cook clătină trist din cap și șopti: „Prea târziu!" Dădu la o parte mâinile acelora care se repeziseră să-l felicite, se smuci din brațele lui Racoviță, spunându-i: „Nu am nevoie de consolări, Raco!" apoi coborî cu capul plecat scara tambuchiului și intră în salon, unde rămase cu privirea fixată asupra calendarului, a cărui ultimă filă arăta data de 22 ianuarie. Nu numai că nu izbutise să realizeze recordul, dar ceea ce era și mai rău, depășise cu două zile data la care, după jurnalul său, „Belgica" trebuia să se pună în mișcare.

Urmară câteva zile pline de emoții și de muncă încordată. La un moment dat, crevasa se îngustase atât de mult, încât înaintarea vasului deveni imposibilă. La o mică distanță, fu descoperită o altă crevasă navigabilă. Cu ajutorul tonitei și a rângilor, se stabili legătura între cele două crevase și „Belgica" își putu continua drumul. Această situație se repetă de câteva ori, dar lucrul cel mai important era că în cale se iveau mereu noi crevase, care brăzdau banchiza spre răsărit, în direcția fluviului lui Amundsen. Previziunile lui Cook se arătau a fi îndreptățite. Racoviță închină într-o seară, jumătate în glumă, jumătate în serios, un pahar de vin pentru

„profetul și salvatorul expediției”, ceea ce-l mai îmbună pe doctor, fără însă să-i înlăture în întregime frământările.

În seara zilei de 28 ianuarie, vântul își schimbă brusc direcția, începând să bată dinspre sud, de unde aduse mase de aer rece. Mercurul termometrului coborî brusc cu câteva liniuțe sub zero. A doua zi dimineață, toate crevasele își îngustaseră albiile, prinzând la suprafață o crustă de gheață care se îngroșa văzând cu ochii. Oamenii tresăriră și-și aruncară priviri speriate când auziră, la fel ca în întunecatele luni ale iernii trecute, trosnetele și gemetele carenei, în jurul căreia se strângeau din ce în ce mai mult malurile crevasei.

— Și de data asta ai fost profet, doctore, îi spuse Racoviță, silindu-se să zâmbească. Un profet al nenorocirii!

— Cum adică?

— N-ai spus dumneata că astăzi s-ar putea să scadă temperatura sub zero?

— Eu am spus că acest lucru s-ar putea întâmpla la 28 ianuarie. Astăzi suntem în 29.

— Ce contează o zi. O asemenea eroare își poate permite și un meteorolog de profesie.

— Crezi? făcu Cook, înroșindu-se dintr-odată de plăcere, până în vârful urechilor.

În aceeași seară, doctorul luă tocul în mână și, fără să stea mult pe gânduri, modifică data la care jurnalul său înregistrase o bruscă scădere a temperaturii. Satisfacția sa nu dură mult. Recitind pentru a nu știu câta oară ultimele pagini, își dădu seama că, în fond nu rezolvase nimic. El scrisese că la 28 ianuarie (respectiv 29 în noua versiune), „Belgica” plutea pe valurile oceanului, departe de banchiză, iar în realitate, vasul se găsea la acea dată într-o situație foarte grea, prins între ghețuri.

Exista o soluție foarte simplă pentru a ieși din încurcătură: să renunțe la paginile buclucașe și să se mulțumească să consemneze zi de zi evenimentele, așa cum se vor petrece în realitate. Era cât pe ce s-o facă, dar, recitind textul, constată că este plin de culoare, vervă și humor, o adevărată perlă a genului memorialistic. Cine-i garanta că va mai izbuti să compună vreodată asemenea pagini de antologie? În cele din urmă se hotărî să păstreze deocamdată versiunea eliberării vasului, așa cum ar fi dorit el să fie, și, în același timp, să noteze și desfășurarea reala a faptelor.

Profitând de faptul că gheața se întărise, Racoviță și Amundsen porniseră spre răsărit pentru a vedea în ce stare se găsește „fluviul”. Din fericire nu înghețase încă (Racoviță presupunea că prin undele sale trece un curent cald) și, ceea ce era mai important, se găsea la o distanță neînsemnată de „Belgica”. Soluția se impunea de la sine. Nu mai puteau aștepta apariția unor noi crevase; trebuiau să repete pe scară mai mare operația făcută cu câteva zile înainte: să sfărâme gheața cu ajutorul tonitei și să sape un canal prin care vasul să ajungă până la fluviu.

Chiar de la primele explozii avură însă o surpriză neplăcută: tonita producea un bubuit asurzitor și răspândea un nor enorm de fum, dar după ce fumul se împrăștia se putea vedea că deflagrațiile făceau doar niște găuri de un metru diametru, foarte puțin adânci. Arctovski explică acest fenomen prin scăderea temperaturii, care slăbea puterea explozibilului. Cook sondase de altfel gheața și descoperise că banchiza avea în acea regiune între opt și zece metri grosime. O asemenea lespede glaciară nu ar fi putut fi sfărâmată de tonită, chiar dacă temperatura s-ar fi menținut deasupra lui zero. Trebuia deci căutată o altă soluție.

Doctorul făcuse însă în toamna trecută o serie de experiențe pentru a lămuri fenomenul iceblinkului. După ce așternuse, în timpul zilei, bucăți de pânză neagră pe gheață, iar noaptea le înlăturase, putuse constata că în acele locuri, gheața rămânea întunecată, spre deosebire de restul banchizei, care răspândea o lumină difuză: era vâlvătaia albă a iceblinkului. De aci, Cook trase concluzia că gheața și zăpada au proprietatea de a absorbi anumite raze solare, pe care apoi le iradiază în timpul nopții. Cercetând mai departe înrâurirea soarelui asupra banchizei, descoperi că astrul produce efecte mult mai puternice asupra apei și a obiectelor întunecate decât asupra gheței. Sprijinindu-se pe aceste observații mai vechi, propuse să se sape două șanțuri înguste și puțin adânci de la malul fluviului și până la „Belgica”. Șanțurile se vor umple cu apă, credea el, iar soarele va încălzi apa, care la rândul ei va topi gheața, astfel încât până la urmă se vor produce în banchiză crevasele de care aveau nevoie. Nu ținuse însă seama de faptul că razele soarelui erau noaptea din ce în ce mai slabe. Ele nu izbutiră să împiedice formarea unei cruste de gheață la suprafața apei din șanțuri, iar ziua căldura solară abia ajungea pentru a topi această crustă. Insuccesul îl afectă atât de puternic pe Cook, încât notă în jurnalul său pe aceeași pagină în care povestea cum se desprinsese „Belgica” din banchiză: *„Sunt un*

incapabil! Nu am habar de legile polului. Nici astăzi nu am izbutit să scot vasul din ghețuri”.

A doua zi avu loc o ședință dramatică, în care Cook făcu declarații asemănătoare celor din jurnalul său. Ceilalți protestară, mai ales Tollefsen.

— Tocmai acum v-ați dat în petic, domnule doctor! La sfârșitul călătoriei! strigă el. Un om învățat ca dumneavoastră!

— Învățătura nu mai folosește la nimic! Ar trebui un geniu! O scânteie de inspirație! răcni doctorul mai tare decât Tollefsen.

— Nu știu ce fel de scânteie o fi aia, mormăi marinarul. Am putea să ne descurcăm și fără ea. Uite-așa! Să tăbărâm cu toții asupra banchizei și s-o hăcuim cu topoarele și târnăcoapele.

Doctorul clătină din cap.

— Degeaba! Gheața e prea groasă.

— Atunci să folosim ferăstraiele, domnule doctor.

— De unde să luăm ferăstraie?

— Păi avem în cală niște ferăstraie speciale. Le-a comandat domnul Roald, cu vreo două săptămâni înainte de plecare. Se întoarse spre Amundsen: Doar nu veți fi uitat de ele, domnule prim ofițer?

— N-am uitat, dar dacă nu mă lăsați să…

— Iată inspirația! izbucni dintr-odată Cook. Scânteia divină! Tollefsen, ești un geniu!

Se repezi la Tollefsen și începu să-i scuture mâinile, repetând mereu: „Ești un geniu!” În timp ce marinarul se tot trăgea înapoi și bombănea mânios:

— Nu mă mai luați în râs, domnule doctor! Eu sunt un matroz cinstit!

Amundsen și Tollefsen îi strânseră numaidecât pe marinari și le explicară ce se cerea de la ei.

Nu se putea ști dinainte cât avea să dureze lucrarea; în orice caz, ea nu putea ține mai puțin de o săptămână, perioadă în care – precizează Amundsen – era foarte probabil că oamenii vor trebui să rămână și noaptea pe banchiză.

În acest timp, Arctovski, Cook și Racoviță echipați ca pentru o excursie îndelungată, se aflau pe banchiză, unde începură să găurească gheața, în diferite puncte, pregătind-o pentru sondaj.

La întoarcere prezentară schița canalului, care trecea numai prin locuri unde grosimea gheții nu depășea patru metri. După părerea lui Racoviță oamenii trebuiau organizați în trei echipe: două din ele aveau să taie gheața, începând dinspre fluviu și avansând treptat spre vas, în timp ce a treia avea

să împingă, cu ajutorul răngilor lui Somers, bucățile de gheață tăiate către gura canalului și de acolo pe albia fluviului, până ce vor fi prinse de curent și duse spre ocean.

Planul fu numaidecât aprobat de toți membrii statului major cu excepția lui de Gerlache, care ceru să se formuleze propunerile într-un „raport scris". Racoviță făcu ochii mari: erau destule treburi urgente pe bord, de ce să-și mai piardă vremea cu rapoarte? „Eu sunt comandantul vasului, și asupra mea apasă întreaga răspundere a expediției. Ar fi bine să vă amintiți acest lucru! spuse căpitanul răspicat, ridicându-se de pe scaun. Nu voi aproba planul, până ce nu va fi formulat în scris, astfel ca să-l pot analiza mai atent. Apoi din ușă, adăugă: Rog pe domnul Racoviță să-mi prezinte raportul până deseară." Ca să nu creeze complicații, naturalistul așternu în grabă planul pe hârtie și-l duse căpitanului. Acesta aruncă o privire fugară peste raport, dădu de câteva ori grav din cap și pronunță cu o intonație nazală, liturgică: „Se aprobă!" Apoi la fel de solemn:

— Fii bun, te rog, și anunță-l pe domnul Amundsen că voi lua personal conducerea acestei operații!

Racoviță se grăbi să reproducă în fața lui Amundsen și Cook cele spuse de căpitan, străduindu-se să imite, cât putu mai bine, mimica și tonul acestuia. Cook râse cu poftă, dar primul ofițer replică:

— Foarte bine! Mă bucur! El este căpitanul vasului și trebuie să fie totdeauna în frunte!

De Gerlache arătă, e adevărat, e energie uimitoare. Se interesa de mersul lucrului, îi stimula, e drept, puțin cam brutal pe cei leneși, intervenea adesea când se ivea câte o dificultate neașteptată și soluția dată de el era întotdeauna cea justă. Oamenii din echipaj apreciară favorabil comportarea sa, numai Michotte era de altă părere.

— Ia mai lăsați-o cu complimentele! izbucni el într-o seară, în vreme ce împărțea celor din echipa a doua mâncarea adusă de pe vas. V-ați prostit de tot? Nu vedeți că fără domnul Roald, toată căpitănia lui n-ar prețui nici cât o ceapă degerată?

— Vorbește mai încet, Michotte, se îngrijoră Dufour.

— Mai încet? Las' s-audă și el! Nu mă tem să spun ce am de spus!

— Oricum! N-ai dreptate! interveni Somers. Și ce dacă ascultă sfaturile lui Amundsen? Un căpitan de vas trebuie să se sfătuiască cu ofițerii.

Michotte își scutură mâna a lehamite.

— Și-a adus aminte la spartul iarmarocului!

Prinse hamul saniei pe care se afla cazanul cu mâncare și porni mai departe, spre cortul echipei întâia.

În drum se întâlni cu căpitanul și cu Amundsen. De Gerlache mergea repejor, ținându-se țeapăn, cu pieptul bombat, și capul sus, ca și cum ar fi trecut canalul în revistă. În mână avea un bețișor subțire de abanos, cu mânerul de fildeș, încrustat în argint (un dar al regelui Léopold către de Gerlache-tatăl). „Ce i-o fi venit să se plimbe cu bățul pe banchiză?" se întrebă bucătarul, dar chiar în clipa aceea, căpitanul se împiedică de un bolovan de gheață și se întinse pe jos cât era de lung. Bețișorul îi scăpă din mână și, după ce parcurse prin văzduh un arc de cerc, ateriză la picioarele lui Michotte. Acesta îl ridică și se îndreptă cu el spre căpitan care, între timp, se sculase ajutat de Amundsen și-și freca genunchiul lovit. „Și-a pierdut tot fasonul!" își spuse bucătarul cu o mulțumire răutăcioasă, apoi rosti exagerat de politicos:

— Bastonul dumneavoastră, domnule căpitan!

— Cum? Ce? Mmm! gemu căpitanul, continuând să-și frece genunchiul.

— Bastonul!

Căpitanul se îndreptă din șale, îi smulse bățul din mână și vru să treacă mai departe. Michotte i se puse în drum:

— Domnul căpitan nu vrea să guste mâncarea? Tocmai am servit la echipa a doua și…

— La naiba cu mâncarea! Sunt accidentat, nu vezi? Mmm…! Domnule Amundsen, pornim spre vas!

Bucătarul rămase câteva clipe cu capul întors după el. „Accidentat!" Aici să știi că a zis-o bine! își mărturisi el nu fără admirație și oarecare invidie. Asta, ca să iasă din încurcătură, găsește niște cuvinte… niște cuvinte! Deodată făcu o strâmbătură și stupi în lături. Apoi o luă din loc, smucind atât de tare hamul saniei, încât câteva picături de ciorbă răzbiră pe sub capac și se prelinseră pe pereții cazanului, înghețând numaidecât.

Într-o seară, căpitanul se plânse în fața statului major că treaba avansează prea încet. Doctorul Cook urcă pe bord, unde rămase o zi și o noapte (fără a dormi și fără a lua nimic în gură, pretindea el; nu era adevărat, căci dormi tun și mâncă cu poftă, după ce-l puse pe Michotte să jure că va păstra secretul). Apoi se întoarse pe banchiză și-și anunță tovarășii că a inventat „supratonita" și că efectul ei va fi „formidabil".

De fapt, explozibilul nu era decât tonita obișnuită; Cook propunea însă să se folosească încărcături de cincizeci de kilograme în locul celor de două și cinci kilograme, cu care se lucrase până atunci. Nimeni nu voia să aprindă fitilul la o asemenea cantitate de explozibil; atunci doctorul declară cu patos: „Dacă nu se găsește altcineva, atunci voi da chiar eu foc la supratonită!” și scoase din buzunar un fitil lung de treizeci de metri, pe care-l confecționase în timpul șederii sale pe bord. Echipa întâia săpă la jumătatea distanței între „Belgica” și „fluviu” o groapă enormă, în care fu introdusă încărcătura, iar în ziua următoare, oamenii se retraseră cu toții pe bord, temându-se de efectele grozave ale exploziei. Racoviță și Amundsen încercară să-l convingă pe doctor să renunțe la experiență, dar hotărârea acestuia era de nezdruncinat. La orele 7 dimineața, întregul echipaj era adunat pe punte (lipsea numai Michotte care plecase cu noaptea în cap spre un mic iceberg aflat la apus, cam la vreo milă depărtare de „Belgica”, de unde, susținea el, s-ar fi putut vedea mai bine efectele exploziei). Palid, cu fața crispată, Cook își îmbrățișă tovarășii, apoi îi înmână lui Amundsen un plic pecetluit cu ceară roșie.

— Iată testamentul meu, Roald, vorbi el, grav. Dacă nu mă voi întoarce, te rog să ai grijă ca manuscrisul cărții mele să parvină editurii Bentley din New-York. Doresc de asemenea să scrii o prefață în care să povestești împrejurările care m-au împiedicat să termin cartea. Mă pot bizui pe tine?

Amundsen încuviință zâmbind.

— Ce-s vorbele astea? făcu Racoviță. Cum să nu te întorci? Vorba românului: „Soiul rău nu piere!”

Cook clătină din cap.

— Îți mulțumesc, Raco, pentru cuvintele de îmbărbătare. Dar nu e nevoie să-mi ascunzi pericolul care mă așteaptă. Îl cunosc și pornesc spre el cu fruntea sus.

Acestea fiind zise, doctorul coborî fără grabă pasarela…

Fu văzut ghemuindu-se pe gheață, apoi luând-o la goană și trântindu-se jos după ce alergase câteva sute de metri. Era de presupus că dăduse foc la fitil și că acum trebuia să urmeze explozia. Dar aceasta întârzie să se producă.

După vreun sfert de oră, doctorul porni spre groapa cu tonită, târându-se pe brânci. Fitilul arsese numai până la jumătate. Îl aprinse din nou și o tuli în direcția opusă. Nici de această dată nu se produse efectul așteptat. În schimb din fitil nu mai rămăsese decât vreo șapte metri. Doctorul se gândi

că e riscant să mai continue experiența. Și dacă n-am timp să fug? își spuse el. Mă face praf explozia! Își văzu, în închipuire, mâinile, capul, picioarele, desfăcute de trunchi, și se înduioșă: orice s-ar spune, era un băiat simpatic, plin de calități și ar fi meritat o altă soartă. Și totuși, ce final formidabil pentru carte! Parcă vedea titlul ultimului capitol: „Doctorul Cook se sacrifică pentru salvarea expediției". Va fi tipărit cu o altă literă decât celelalte, pentru că, vezi bine, nu va fi scris de el, ci de Amundsen. „How original!" nu se putu el stăpâni să nu exclame și plescăi satisfăcut din buze. La urma urmei, fie ce-o fi! spuse el, aprinse un chibrit și-l apropie de capătul fitilului…

Trecu o jumătate de oră fără să se fi auzit vreun zgomot dinspre groapa cu tonită. Doctorul se ridică în picioare și răsuflă ușurat. Defecțiune tehnică! Nu era el vinovat că fitilul refuza să ardă. Și chiar dacă ar fi fost, persoana sa morală nu era atinsă. Acum era nevoit să amâne experiența, pentru a putea fabrica un nou fitil. O luă alene spre groapa cu tonită. Banchiza era fascinantă, strălucind orbitor sub razele soarelui, cu zeci de mii de reflexe sidefii. Mai avea înaintea lui o zi. O zi întreagă! Confecționarea fitilului nu i-ar fi luat mai mult de o oră, dar el va spune că are nevoie de o zi. Câte nu se pot face într-o zi!

Își aminti că luase cu el o țigară de foi. Mai avea foarte puține și nu-și îngăduia să fumeze decât una singură pe săptămână. Dar acum, după ce trecuse printr-o încercare atât de cumplită, nu-și putea refuza câteva fumuri. Ba nu! Va fuma toată țigara! Și mâine, după experiență, va mai fuma una! Ce, are să dea socoteală cuiva? Strecură mâna în buzunarul hanoracului: țigara nu era acolo. Scotoci și în celelalte buzunare fără s-o găsească. Blestemată țigară! Tocmai acum își găsise să se piardă! Trebuie să fi lunecat din buzunar când se trântise jos, în așteptarea exploziei… Necăjit, porni înapoi, ca s-o caute. Abia făcuse câțiva pași, când deodată i se păru că cerul se prăbușește peste el. O detunătură puternică îl asurzi, un val de aer cald îl plesni în spate…

Amundsen se repezi pe banchiză, împreună cu Racoviță și Tollefsen. Luară pentru orice eventualitate și o brancardă dar nu avură prilejul s-o folosească: în afară de o zgârietură pe frunte, doctorul era nevătămat și se duse să-și caute țigara de foi, după ce trase o dușcă dintr-o sticlă de rom, descoperită, ca din întâmplare, de Tollefsen într-unul din buzunarele sale. Michotte suferise însă contuziuni serioase: explozia zguduise banchiza, făcând să se prăbușească icebergul pe care se refugiase bucătarul.

În aceeași seară, Amundsen notă în jurnalul său:

„8 februarie 1899. Bilanțul experienței lui Cook: o spărtură de 10 m^2 în banchiză. Asta e bine. În schimb, 15 oameni au pierdut o zi de muncă, nu mai avem un gram de tonită, bucătarul e scos din uz pentru cel puțin patru zile, ceea ce înseamnă că trebuie înlocuit și că pentru acest interval de timp, pe banchiză va lucra un om mai puțin. Asta e rău. Mi se pare că e mai mult rău decât bine. Cook și-a înfășurat fruntea zgâriată într-un pansament enorm, apoi l-a pus pe Racoviță să-l fotografieze în mai multe poziții. R. susține că doctorul ar fi spus, textual:

— Întâmplările de astăzi vor alcătui un capitol formidabil în cartea mea. Mai formidabil decât cele mai formidabile capitole, pe care le-aș fi putut inventa vreodată! Nu mai pun la socoteală pagina cu fotografii purtând legenda: „Frederic A. Cook, după experiența cu supratonita”.

Doctorul e un copil în fond, zice R., și nu trebuie lăsat să se joace ori de câte ori îi vine poftă. Susține că și cu de G. greșesc, încurajându-l „să se joace de-a căpitanul expediției”.

Mă miră că R. nu observă o deosebire esențială.

Doctorul face parte din tagma nebunilor veseli. Aceştia nu sunt chiar atât de primejdioși; uneori chiar pot fi de folos. E bine să fie lăsați din când în când să se joace.

De G. este un nebun sinistru și ca atare n-ar trebui lăsat să se joace niciodată. Ce te faci însă, dacă împrejurările te silesc să intri în jocul unui asemenea nebun?

Arta de a ține în frâu jocul nebunilor este o artă dificilă.”

20
„Doctor honoris causa”

Toți istoriografii expediției belgiene în Antarctica vorbesc despre greutățile prin care au trecut exploratorii noștri în ultimele săptămâni înainte de a părăsi banchiza. Astfel, din cartea lui Frederic A. Cook „Prima noapte în Antarctica” aflăm că:

„... izbutisem să deschidem canalul până la o distanță de o sută de picioare de „Belgica”. Gheața, pe care trebuia să o tăiem aici, avea o grosime de șase până la șapte picioare și era atât de dură, încât ferăstrăul abia putea pătrunde în ea. Odată am tăiat opt ore în șir, fără a înainta mai mult de cinci picioare. În timp ce noi ne spărgeam capul, ca să descoperim noi mijloace pentru străpungerea acestei parcele de gheață, vântul s-a schimbat și a imprimat o altă direcție derivei. Ca urmare a presiunii puternice, a apărut în imediata apropiere a canalului o nouă crevasă, care brăzda banchiza de la marginea ei și până în dreptul vasului. Se deschidea astfel o nouă cale, dar totodată banchiza se mișca în așa fel, încât canalul nostru se închise în parte. Această întâmplare neașteptată, care ne răpise rodul muncii noastre, încă înainte ca el să se fi copt de-a binelea, ne-a provocat o mare dezamăgire. Pe fața fiecăruia dintre noi se putea citi deznădejdea: canalul nu mai avea acum pentru noi nicio valoare și pe lângă aceasta, „Belgica” mai era supusă și la o presiune primejdioasă. Ca să o apărăm, am tăiat în banchiză o deschizătură în care vasul să se poată adăposti, ca într-un port. Această treabă am dus-o la bun sfârșit în seara zilei de 13; între timp canalul nostru fusese atât de ermetic închis prin formarea gheții tinere și prin îngrămădirea sloiurilor din jur, încât nici vorbă nu putea fi să plecăm de acolo. În dimineața zilei de 14, vântul și-a schimbat din nou direcția. Peste tot apărură în gheață crăpături și crevase largi; canalul nostru se deschise din nou. Nu mai era vreme de pierdut: am pornit la drum cu toată viteza. Niciodată n-a fost un grup de oameni mai fericiți decât erau ofițerii și echipajul „Belgicăi” în clipa când bătrânul și bunul nostru vas se depărta de ultimele sloiuri ale banchizei, în care fusese întemnițat un an de zile.

Proviziile noastre nu ne mai îngăduiau să continuăm expediția; cum, pe de alta parte, ne îndeplinisem misiunea, ne-am îndreptat spre nord, către marea liberă. Timp de două zile ne-am muncit să străbatem douăzeci de mile spre nord, printr-o îngrămădire de ghețuri. Apoi, am ajuns într-o zonă

în care gheața, sfărâmată în bucăți mici, era supusa la o presiune puternică de un șir neîntrerupt de icebergi. De partea cealaltă a icebergilor, cerul era albastru închis, negru, și ne-am dat seama numaidecât că „e un cer de apă”. Sub el se află, fără îndoială, Oceanul Pacific, deschis și eliberat de ghețuri. Acolo în vecinătatea mării libere, banchiza ne-a mai ținut în loc treizeci de zile. Aproape că nu mai nădăjduiam într-o eliberare și ne îndreptam gândurile spre o a doua iernare, când s-a stârnit, în sfârșit, un vânt prielnic din sud, și ne-a scos afară din zona icebergilor. Acum eram liberi și din nou stăpâni pe noi înșine. Am părăsit banchiza la 70° 45’ latitudine sudică și 103° longitudine vestică, și ne-am îndreptat spre capul Horn”.

Citatul de mai sus conține unele afirmații care stârnesc nedumerire. După cum susține Cook, pe data de 14 februarie canalul tăiat de prietenii noștri s-a deschis din nou. Cum se face atunci că „Belgica” a trebuit să mai străbată douăzeci de mile *„printr-o îngrămădire de ghețuri”*, și apoi să rămână iarăși nemișcată timp de o lună de zile, la doi pași de ocean, în fața unul *„șir neîntrerupt de icebergi”*, când era firesc ca vasul să-și găsească mult mai ușor și mai repede calea spre marea liberă, folosind „fluviul lui Amundsen”, în apele căruia trebuia să ajungă neapărat urmând cursul canalului? Nu e cu neputință ca o mișcare neașteptată a banchizei să fi apropiat atât de mult malurile fluviului, încât el să fi devenit impracticabil; se poate de asemeni ca o scădere bruscă a temperaturii să fi acoperit apa cu o crustă de gheață. Cu toate acestea ne vine greu să credem că s-a putut întâmpla așa ceva vara, într-un interval destul de scurt, cu o crevasă atât de largă, încât după cum scrie însuși Cook, *„de pe malul ei, care amintea malul unui mare fluviu… se putea vedea în apă o mulțime de balene și foci”*. Dar chiar dacă admitem că dintr-o cauză oarecare „fluviul” ar fi dispărut, era firesc, credem noi, ca autorul „Primei nopți în Antarctica” să consemneze în cartea sa acest fenomen neobișnuit. Or, așa cum vedem, el pare, pur și simplu, să fi uitat de existența acelei crevase extraordinare.

Avem deci motive să citim cu circumspecție textul de mai sus. Nu cumva un vechi năravul doctorului Cook l-a făcut să prefere, și de această dată, palidei realități, produsele imaginației sale înfierbântate? La urma urmei o crevasă, fie ea și largă cât un mare fluviu, nu e decât o crevasă; după două, trei ore de navigație plată și banală, ca pe cel mai banal canal de Panama, „Belgica” a și ajuns la ocean… și gata! Dramatica aventură a exploratorilor noștri s-a terminat spre dezamăgirea cititorilor care așteptau, poate, încă un

episod „tare”, și spre durerea autorului, care nu mai are ce scrie. Pe când *„un șir neîntrerupt de icebergi”* e cu totul altceva, se înțelege! Închipuiți-vă numai… După două luni și mai bine de eforturi supraomenești, de atâtea ori zădărnicite de o soartă vrăjmașă, exploratorii simt că, în sfârșit, ceasul izbăvirii se apropie. Duduitul motoarelor, supuse la presiune maximă, face să vibreze puntea, vasul înaintează către nord, croindu-și voinicește calea printre sloiuri; vântul aduce dinspre ocean miros de sare și de alge putrede; țelul viselor lor e aproape, mereu mai aproape; tremurând de emoție, cu ochii înlăcrimați, oamenii nu se mai urnesc de pe punte, nu-și mai iau privirile dinspre nord, unde-i așteaptă viața, libertatea; ei așteaptă, așteaptă…! Dar în zare, în locul undelor albastre, se văd crestele albe și asculte ale ghețarilor: un nesfârșit zid de gheață, înalt până la cer, și ca o nouă și diabolică ironie a Antarcticii, de dincolo de meterezele acestei cetăți glaciare se aude vuietul valurilor!… La doi pași, și totuși mai departe ca niciodată! Zilele trec, monotone, cenușii, desperarea crește în rândurile celor de pe vas. Zadarnice sunt toate încercările de a rupe bariera sau de a escalada zidul de gheață, neted și alunecos…

Și așa mai departe… E ușor de înțelese de ce un asemenea motiv literar l-a putut ispiti pe doctorul Cook. Nu este însă în intenția noastră să polemizăm cu autorul „Primei nopți în Antarctica”. Faptul cel mai important, asupra căruia suntem de acord cu el, este că până în cele din urmă „Belgica” a reușit să iasă din banchiză și să părăsească Antarctica. Iar în ceea ce privește unele amănunte neclare sau contradictorii, asupra lor, *„grammatici certant”*, „certe-se grămăticii”, ca să întrebuințăm o expresie des întâlnită în conferințele profesorului Emil Racoviță.

Așadar, să admitem, după cronologia stabilită de Cook, că „Belgica” s-a pus în mișcare în ziua de 14 februarie, că drumul spre nord a durat două zile și că, până să iasă la marea liberă, au mai trecut 30 de zile; vasul a părăsit deci banchiza pe data de 18 martie 1899.

În seara acelei zile, Racoviță, Amundsen și Cook se aflau pe punte. La sud se mai zărea linia albă a ghețarilor, strălucitoare, ca o lamă de argint culcată peste ape. Soarele apusese; icebergii păreau niște faruri semănate de-a lungul unor maluri necunoscute, trimițându-și în noapte, strania lor fulguire de lumină; vâlvătaia iceblinkului își juca deasupra orizontului flăcările albe. Totul strălucea, sub mângâierea aripilor de lumină înghețată, până departe, acolo unde banchiza își întindea nesfârșitele câmpii de gheață, și mai departe, către nepătrunsele ținuturi ale polului…

Într-un târziu, Amundsen își aruncă privirile asupra ceasului; la acea oră fusese fixată, la cererea căpitanului, o ședință a statului major. Se întoarse către ceilalți:

— Să mergem, prieteni.

Racoviță nu părea să-l fi auzit. Stătea plecat peste balustradă, cu privirile ațintite spre sud, cu o expresie de dureroasă încordare pe față. Primul ofițer îi atinse ușor brațul și șopti:

— Raco!

Naturalistul tresări.

— Da! Ce e?

— Ai promis că ai să ne faci astă-seară o dare de seamă…

— Am s-o fac!

Nu se urni însă din loc și-și întoarse din nou privirile către sud.

— Raco așteaptă să i se dezvăluie în ultima clipă Taina Albă, râse Cook. Propun să-l susținem pe aprigul nostru cercetător!

Scoase din cutia care-i atârna de șold un binoclu și i-l oferi lui Racoviță cu un gest teatral. Acesta îi respinse mâna cu o mișcare cam bruscă.

— Nu te lași de glume, doctore!

— Nu glumesc.

Naturalistul dădu din umeri:

— Oricum, pe mine tainele Antarcticii nu mă mai interesează… Să mergem, Roald!

Deși de Gerlache îi anunțase pe ceilalți că „ședința” va avea loc la ora nouă și jumătate precis, căpitanul își făcu apariția în cabina de comandă, abia după zece. Era bărbierit cu îngrijire, părul său rar era bine pieptănat și pomădat. Purta o uniformă neagră, cu poalele lungi până aproape de genunchi, care răspândea un miros de parfum, amestecat cu naftalină. Un guler înalt, scrobit, cu colțurile îndoite, îi sprijinea bărbia. Salută grav și se așeză. Își trase puțin în sus pantalonii proaspăt călcați, lăsând să i se vadă ciorapii negri de mătase, apoi își roti încet privirea în jurul său.

— Ar fi fost de dorit ca domnii din statul major, – spuse el și repetă cu o emfază puțintel ironică –, „din statul major”, să se prezinte ceva mai îngrijit îmbrăcați la această adunare…

Observând o strâmbătură a lui Cook se întoarse spre acesta și adăugă apăsat:

— Ceva mai îngrijit, domnule doctor! Vă rog să nu uitați că ne reîntoarcem în lumea civilizată. Trebuie să se termine odată cu bărbile astea

sălbatice, cu aceste oribile haine de blană. Să ne învățăm iar a purta fracul și redingota. Să fim oameni de lume, domnilor!

— Pot începe, domnule căpitan? întrebă, mai tare decât era nevoie, naturalistul.

— Ce să începi, domnule Racoviță?

— Darea de seamă, domnule căpitan (vocea naturalistului era nefiresc de blândă), darea de seamă pentru care ne-ați rugat să fim aici la nouă și jumătate, – se uită la ceas și adăugă, – la nouă și jumătate precis!

Expunerea cuprindea cele mai importante rezultate ale expediției. Se amintea de bazinul oceanic adânc din strâmtoarea lui Drake descris de Arctovski, precum și de materialul adunat de geolog pentru descoperirea pământurilor din jurul canalului „Belgica", pe care Racoviță îl numi „un canal bătrân ca vremea cea căruntă și totuși cel mai tânăr canal de pe hartă". Se vorbea de asemenea de structura granitică a pământurilor întâlnite și de sedimentele terigene care confirmau existența unei mase continentale antarctice (de emoție, Arctovski începu să asude din abundență și-și scoase șuba de urs siberian, de care de aproape un an de zile nu se despărțise decât în cabină, înainte de culcare; apoi, ca să-și ascundă tulburarea, îi ceru doctorului Cook o țigară de foi, ceea ce-i produsese acestuia o mirare atât de adâncă încât nu-l refuză). Pentru prima oară, – spunea Racoviță, – au fost cercetate în toate anotimpurile flora și fauna pământurilor și apelor antarctice și cea din banchiză, în ultima parte a dării de seamă se sublinia importanța observațiilor meteorologice și oceanografice, făcute zi cu zi, în intervalul unui an întreg.

— Din ceea ce v-am citit, – spuse Racoviță, aruncând hârtiile pe masă, – rezultă că suferințele și jertfele noastre nu au fost zadarnice. Putem fi mândri… adăugă cu glas scăzut: ar fi avut și ei dreptul să fie mândri… vitejii noștri tovarăși care, asemenea unor santinele, au stat neclintiți la postul lor până în ultima clipă…

În tăcerea ce se lăsase se auzi dintr-odată glasul căpitanului:

— Vra să zică dumneata, domnule Racoviță, crezi că ne întoarcem victorioși din Antarctica?

Racoviță își ridică sprâncenele. Părea că nu înțelesese bine întrebarea.

— Cu alte cuvinte, vrei să spui, că expediția noastră e un succes? insistă de Gerlache.

— Nu cred: sunt sigur, domnule căpitan!

— Un succes? izbucni Cook. E prea puțin spus! Un succes formidabil, epocal! Peste câteva luni de zile, presa din întreaga lume va publica articole și reportaje kilometrice despre expediția noastră. Va trebui să dăm interviuri în dreapta și în stânga, vom fi fotografiați de sute, ce zic, de mii de ori; hoarda blestemată a gazetarilor ne va asedia zi și noapte cu atâta îndărătnicie, încât vom ajunge să regretăm liniștea și izolarea banchizei. Regii și președinții de republici vor fi fericiți să ne aibă la masa lor și, drept recunoștință, vor face să curgă asupra noastră o ploaie de decorații. Acum nu suntem decât niște simpli particulari, dar peste puțină vreme vom fi cavaleri, ofițeri și comandori ai celor mai înalte ordine din lume…

— Cum ai spus? Comandori? întrebă de Gerlache.

— Chiar așa: comandori! Și nu numai atât. Vom fi aleși doctori honoris causa ai celor mai vechi și reputate universități din lume, vom îmbrăca toga neagră și vom vorbi în fața savanților încărcați de ani și înțelepciune, de la Cambridge, Yale și Oxford. Da, vom vorbi în fața lor despre nemaipomenita noastră aventură! Gândiți-vă, domnilor! Suntem primii oameni care au înfruntat noaptea antarctică! Prima noapte în Antarctica!

— Doctor honoris causa! vorbi rar și oarecum intimidat de Gerlache. „Nu m-aș fi gândit niciodată la așa ceva… reflectă el, în sinea sa. Bărbații din familia mea s-au ilustrat până acum numai în largul oceanelor sau pe câmpul de luptă… Doctor honoris causa! Sună destul de bine!”

— Mai aveți să ne comunicați ceva, domnule căpitan? întrebă Amundsen.

De Gerlache tresări ca trezit dintr-un vis și întoarse spre primul ofițer o privire cețoasă.

— Eu? Nu… nimic! Adică, ba da, voiam să vă comunic… Fața i se lumină pentru o frântură de clipă, apoi încremeni într-o expresie marțială. Se ridică în picioare și-și bombă pieptul. Domnilor! rosti el, grav. V-am rugat să vă întruniți aici ca să vă mulțumesc pentru ajutorul ce mi l-ați dat în tot timpul expediției noastre, mai ales în perioada petrecută în banchiză. Voi vorbi despre dumneavoastră majestății sale și puteți fi siguri că vă va răsplăti pe fiecare, după merit.

Strecură mâna dreaptă între doi bumbi ai uniformei și adăugă repede, fără a privi la cei din jur:

— …Și voiam să vă mai spun că… statul major se dizolvă începând din clipa de față. Conducerea „Belgicăi” îmi revine în întregime mie și numai eu am dreptul să dau ordine în orice chestiune privind navigația vasului.

Domnule Amundsen, te rog să transmiți chiar acum această dispoziție șefului de echipaj și mașiniștilor.

Racoviță tresări și încruntă sprâncenele… „Asta e prea…” începu el mânios dar, simțind mâna lui Amundsen care-l strângea de braț, se întrerupse.

— Voi transmite, domnule căpitan! spuse primul ofițer, cu un zâmbet abia schițat.

21
Două căi

Apele australe ale Oceanului Pacific sunt temute de corăbieri pentru cețurile lor nepătrunse și pentru furtunile lunilor de toamnă. Cei de pe „Belgica” întâmpinară noile greutăți așa cum se cuvine. Valuri uriașe măturau puntea și oamenii se târau la posturile lor de-a bușilea, legați cu frânghii de balustradă sau de catarge; de nenumărate ori matrozii trebuiră să se cațere pe scara de pisică în timpul unor uragane cumplite, pentru a strânge pânzele zdrențuite. Numai datorită dibăciei timonierului fu evitată ciocnirea cu câțiva icebergi care răsăriseră fără veste din ceață. Era destul însă ca marea să se liniștească pentru jumătate de oră, ca Johansen să ia acordeonul lui Wiencke și numaidecât podeaua cabinei marinarilor începea să duduie sub bocancii celor prinși în joc, vasul întreg răsuna de chiote aprige; chiar când afară vântul urla și tangajul amenința să răstoarne corabia, marinarii care nu erau de cart, înjghebau coruri sau își povesteau ceasuri întregi snoave, întotdeauna urmate de cascade nesfârșite de râs. Un ordin al lui de Gerlache cu privire la „eticheta pe bord” fu executat cu o strășnicie la care căpitanul nu se aștepta: matrozii căutau care mai de care să fie „oameni de lume” atunci când ieșeau din cart și se puteau bucura de un ceas, două de odihnă. Deveniseră de o cochetărie nemaipomenită: fără a lua în seamă clătinările vasului, se bărbiereau zilnic așa că obrajii li se umplură repede cu cicatrice; experiența mondenă câștigată de Michotte pe lângă de Gerlache fiind bine cunoscută, bucătarul dobândi titlul de „maestru de ceremonii” cu drepturi discreționare, dar și cu obligația de a-i face de urgență pe tovarășii săi să învețe manierele elegante.

Cook și Arctovski duceau discuții nesfârșite cu privire la planurile lor de viitor. Geologul își desfășura programul de cercetări pentru următorii douăzeci și cinci de ani; era împărțit în cicluri de câte cinci ani, fiecare ciclu corespunzând unei părți încă nescrise din tratatul său. În fiecare zi descoperea noi probleme și sectoare de studiu până atunci neglijate, și se grăbea să-i vorbească doctorului despre ele. Cook îl asculta cu multă plăcere și-i răspundea numaidecât, descriindu-i călătoriile sale viitoare. „După ce am trecut de cercul Arctic, și de cel Antarctic, spunea el, cariera mea de explorator polar poate lua sfârșit”. Făurise un nou proiect „formidabil”: voia să se cațăre pe vârful Everest și să scrie apoi o carte despre ascensiune. Găsise și titlul: *„99 zile pe acoperișul lumii”*. Arctovski

observă timid, că s-ar putea din cine știe ce cauze neprevăzute să stea acolo pe acoperiș mai mult sau mai puțin decât își propusese dinainte, dar doctorul nu-și schimbă hotărârea: 99 era o cifră deosebit de frumoasă și originală; încă nicio expediție nu durase până atunci exact 99 de zile. De altfel, povestea cu atâta vervă și culoare unele episoade din călătoria sa pe Himalaya, încât Arctovski nu se mai sătura ascultându-l, iar Racoviță fu de părere că nici nu mai era nevoie să-și mai piardă timpul cu ascensiunea: mai bine să rămână la Brooklyn în cabinetul său și să scrie liniștit cartea. Doctorul avea să noteze mai târziu, în „Prima noapte în Antarctica”: *„aceste zilnice accese de humor ale lui „Raco” al nostru sunt uneori foarte corosive, dar totdeauna amuzante”*. Acum i se păru însă că vede în cuvintele naturalistului o ironie mult prea corosivă pentru a mai fi amuzantă, și se supără foc.

— Cu toată simpatia ce-ți port, dragă Raco, – strigă el, – trebuie să-ți spun! Ai o mare slăbiciune: ești invidios.

— Tot ce se poate, încuviință Racoviță zâmbind. Și cum se manifestă această meteahnă a mea?

— Mai întrebi? Haide, fii sincer și mărturisește: de ce mai bine de o săptămână de când dezbatem proiectele noastre, nu faci altceva, decât să asculți, și să arunci din când în când, câte un cuvânt ironic? Vrei să ne descurajezi, hai?

— Îți dau cuvântul meu… nu a stat niciodată în intenția mea… Îmi pare rău, dacă…

— Nu ocoli răspunsul. De ce taci?

— Păi… știu și eu? Mă interesează mai mult ceea ce spuneți voi decât…

— Altă ironie! Să-ți spun eu: pentru că n-ai ce așeza în fața proiectelor noastre. Pentru că…

— Destul! îl întrerupse Racoviță. Într-o oarecare măsură ai dreptate, doctore. E adevărat: nu știu încă ce voi întreprinde după ce voi epuiza materialul din Antarctica. Și mie îmi place să-mi planific munca pe o perioadă lungă de timp, dar aceasta e situația și ea mă amărăște destul.

În zilele următoare, Racoviță fu foarte ocupat și nu se mai gândi nici la discuția cu doctorul, nici la amărăciunea sa. Cook însă nu putea uita glasul umbrit de tristețe al naturalistului și privirea de reproș ce i-o aruncase atunci. Ajunsese să-și facă din starea sufletească a naturalistului o preocupare tot atât de obsedantă ca și „degerăturile” aceluiași din primăvara anului trecut. I se părea că-l vede din ce în ce mai necăjit, și-l cerceta, de

câte ori se întâlneau, cu un ochi îndurerat și duios, care pe Racoviță îl irita. Văzând să doctorul strâmbase din nas nemulțumit, după ce îi răspunsese odată: „Foarte bine!” la întrebarea: „Cum te simți?” îi azvârli în alt rând, la aceeași întrebare, un: „Foarte prost!” ca să scape de el. A doua zi, Racoviță constată că din sertarul mesuței sale de noapte lipsește un revolver cu plăselele de fildeș, la care ținea mult. Investigațiile sale rămaseră fără niciun rezultat: nimeni nu știa nimic. Abia se convinsese că viața lui Racoviță era în afară de orice pericol, că doctorul intră la altă idee: blazat, Racoviță avea să părăsească știința pentru a se dedica unei ocupații mai ușoare și mai bănoase. Amintindu-și de pasiunea cu care naturalistul redactase „Vasul fantomă” și „Viața în banchiză”, îl întrebă dacă nu-l ispitește cumva gazetăria, la care Racoviță răspunse cu un sincer regret: „O, da! De multe ori îmi vine să părăsesc laboratorul și să mă fac ziarist!” Cook fu însă grozav de alarmat și, neavând curajul să deschidă singur o discuție delicată, destăinui totul lui Amundsen și-i ceru ajutorul „ca să-l salveze pe Racoviță”. Primul ofițer îi cunoștea destul de bine pe amândoi ca să nu acorde prea multă încredere cuvintelor doctorului. Își spuse că trebuie să fie totuși ceva adevărat în ele și de aceea se hotărî să vorbească cu Racoviță. De altfel își produsese s-o facă mai demult, în legătură cu o altă problemă.

Abia spre sfârșitul lunii martie, când „Belgica” părăsi zona de furtuni autumnale ale Pacificului, găsi timp să se apropie de prietenul său, pe care-l întâlnise pe punte.

După ce discutară vreo jumătate de oră lucruri fără importanță, Amundsen întrebă pe neașteptate:

— Ascultă, Raco, tu crezi că noi am epuizat toate secretele Antarcticii?

— Nici gând!

— Atunci de ce spuneai mai deunăzi că nu te mai interesează Taina Albă?

— N-are nicio importanță. Trebuia să-i răspund ceva doctorului.

— Ei, da… așa da!… Mie mi s-a părut atunci… dar poate că nu a fost decât o impresie.

— O impresie?

— Priveai banchiza în așa fel, de parcă ai fi uitat acolo un lucru de mare preț.

Racoviță tresări.

— Un lucru de mare preț? Poate că l-am uitat într-adevăr acolo!

— Ce anume, Raco?

Naturalistul clătină din cap, parcă întristat dintr-odată.

— Nu știu!

Amundsen îl cuprinse de braț:

— Îl vom găsi împreună! Vino înapoi cu mine în Antarctica, Raco!

Ochii de un verde mat ai primului ofițer căpătaseră o strălucire mai vie. Fața cu pielea crăpată, tăbăcită de vânturi, era învăluită într-o lumină proaspătă care o întinerea. „Un Wiking – își spuse Racoviță – un Wiking tânăr, cu chipul de bronz, gata să se avânte pe mări cețoase, spre capătul pământului!”

— Vom pregăti împreună expediția! continuă Amundsen. Vom alege oamenii, numai unul și unul, oameni de nădejde! Vom folosi experiența câștigată pe „Belgica” în așa fel, ca greșelile de acum să nu se mai repete. Vom cuceri ultima redută a Antarcticii!

Naturalistul era gata să încuviințeze; i se părea că alături de Amundsen, orice faptă capătă un tâlc măreț și merită să fie săvârșită. Totodată, alături de acest frate mai mare, mai puternic și mai înțelept ar fi uitat de întrebările sale chinuitoare. Dar era oare cu putință să le uite?

— Primești, Raco? Amundsen îl prinsese cu amândouă mâinile de umeri și-l privea drept în ochi, cu o bucurie care-l îndurera pe naturalist. Mâinile lui Amundsen i se părură dintr-odată foarte grele… Fără voie scutură din umeri și se trase un pas înapoi.

Amundsen își lăsă încet mâinile de-a lungul trupului. O umbră ușoară îi trecu peste față și se risipi repede. Odată cu ea pierise și lumina aceea izvorâtă dinăuntru; buzele subțiri i se strânseră într-un început de zâmbet.

— Nu trebuie să te necăjești, Raco, vorbi el, moale. Fiecare dintre noi avem drumurile noastre… Apoi cu o inflexiune metalică în glas: Principalul este să le cunoaștem bine!

— Nu-ți fă griji, Roald. Drumul nu mi-l pierd atât de lesne.

Racoviță se sprijini cu coatele de balustradă. Părea că privește cu luare-aminte la jocul valurilor despicate de etravă.

— Sunt drumuri și drumuri, prinse el a vorbi după un răstimp. Unii găsesc de la început un pisc de munte sau un turn înalt și își făuresc în minte calea, ținând seama, ca niște ingineri pricepuți, de toate piedicile văzute ca în palmă, de acolo, din înălțime. „Va trebui să sap un tunel în stâncă, – își spun ei, – pe urmă o punte peste prăpastie, pe urmă va trebui să tai vad prin pădurea deasă”. Coboară, se așternpe lucru, cu râvnă liniștită și durează calea, neclintit de dreaptă… Altora li se pare încă din copilărie că au auzit un glas de pasăre măiastră, chemându-i în depărtări. Atât! Un zvon

de cântec fermecat care se mistuie deodată în întuneric. Nu sunt la îndemână nici faruri puternice, nici pridvoare înalte, de unde să poată descoperi grabnic izvorul cântecului. Dar cei ce l-au auzit, nu-l mai uită niciodată.

— Cavaleri rătăcitori! murmură Amundsen.

— Nu, Roald! Ei trebuie să afle piscul de unde se poate vedea din zări în zări. Se poate întâmpla ca până acolo să rătăcească, sau ceea ce e mai rău să nu știe că s-au rătăcit. Unii obosesc înainte de a fi ajuns pe culme. Pentru alții, nicio culme nu e destul de înaltă: vor să cuprindă lumea întreagă în priviri…

— Tu… ești dintre aceștia?

— Aș dori să fiu! Racoviță se întoarse, rezemându-se cu spatele de balustradă. Deocamdată sunt un om care se întreabă cine este și ce vrea…

— Credeam că pentru tine, știința…

Racoviță dădu din umeri.

— Știința, firește! Dar cine sunt eu în cuprinsul științei și ce vreau să fac, asta e întrebarea!

— Arctovski îmi lăuda studiile tale geologice. Cook spune că teza ta de doctorat despre… despre…

— Despre viermii policheți…

— Da, așa ceva… dărâmă niște teorii false… despre polizoism, dacă țin bine minte. Toate acestea nu sunt etape câștigate? Cred că nici ceea ce aduci din Antarctica nu e de disprețuit. Tu singur ai spus că observațiile tale despre viața balenelor te vor ajuta să spulberi dogmele, să-i demaști pe impostori… Nu e acesta un țel destul de nobil?

— Adversari de calibrul lui Rawitz? Mulțumesc! Asta nu mai e luptă…

— Cam așa vorbea și de Gerlache. Pe vremea când tu nu-l disprețuiai încă pe Rawitz ca adversar.

Racoviță strecură spre Amundsen o privire piezișă și începu să-și scarpine rădăcina nasului.

— Cred că am exagerat, vorbi el, aproape în șoaptă. Și totuși… totuși…

— Și totuși? întrebă Amundsen.

— Mi s-a făcut cam frig, spuse Racoviță, zgribulindu-se în haina sa de postav. Mă aștepți până îmi aduc blana? Sau mai bine, știi ce? haide în laborator. Bem un păhăruț de țuică. Mi se pare că nu-ți displace.

— …Vezi, dragul meu, – continuă el, în laborator, după ce dăduseră pe gât câte o fiolă cu alcool, – eu nu mă consider numai om de știință. Cel

puțin în înțelesul strâmt, pe care-l dau cuvântului pedanții de catedră.

— Știu, faci politică… Dar nu văd ce legătură are…

— Are o legătură foarte strânsă. Eu militez pentru o revoluție politică și pentru una spirituală. Trebuie să ne reeducăm mintea, ca să conceapă și să înregistreze tot ce există ca provenit din ceea ce a fost, ca menit să nu rămână ceea ce este… La această operă de reeducare aș vrea să contribui și eu: ca profesor de istorie a vieții.

— Profesor de istorie?

— De ce nu? Gândește-te numai ce cronică uriașă! Bătrânul nostru adăpost pământesc… ni se pare icoana a însăși veșniciei. Privită însă mai de sus și mai din străvechime, soarta planetei noastre apare tot atât de tulburată și răscolită ca și suprafața brăzdată de vânturi a mării. Timp de multe sute de milioane de ani, încet, încet, și pas cu pas s-au clădit, schimbat, năruit și reclădit mări și țări, munți și plaiuri… S-au iscat erupții vulcanice, inundații, cutremure de pământ, prăbușiri de dealuri și altele ce curmă nenumărate vieți și înspăimântă omenirea. Dar pe pielea încrețită și cătrănită de vremi a moșneagului pământ, ele n-au altă pomenire decât palida cicatrice ce lasă o neînsemnată julitură… Și tot așa, din timpuri pentru a căror nepricepută depărtare n-am putut încă găsi măsură, s-au ivit puterile nebiruite ale vieții… puterile cu care flora și fauna au cucerit toată suprafața pământului!

Luă în mână flaconul pe care scria *Acydum sulphuricum* și umplu din nou cele două fiole. O goli pe a sa și plescăi din buze. Se ridică în picioare și se apropie de rafturile încărcate cu borcane cu variate specimene antarctice. Își plimbă ușor mâna peste ele, apoi și-o lasă pe gâtul unui albatros împăiat, care-și întindea aripile deasupra bibliotecii.

— Vezi bine, – spuse el, – peste tot întâlnești aceeași poveste fără început și fără sfârșit…

— Și în Antarctica! șopti Amundsen.

— Acolo îți sare, poate, în ochi cu și mai multă putere: condițiile de viață sunt cele mai grele, efortul de adaptare e cel mai aprig. Dar nicăieri nu e mai măreț ca acolo triumful vieții! Măreț până și în firul de lichen pe care abia îl poți deosebi cu ochiul, dar care se cramponează cu îndărătnicie de stânca stearpă și trăiește pentru că vrea să trăiască…

Se apropie de birou și-și umplu din nou fiola.

— …Da, dragă Roald! întări el. Era îmbujorat și ochii începuseră să-i sclipească. Am vrut să trăim! Să-ți mai torn?

Amundsen scutură din cap și-și acoperi fiola cu palma.

— Eu tot nu sunt lămurit, spuse el zâmbind. Care-i lucrul de preț pe care l-ai pierdut în Antarctica Cred că abia acolo l-ai găsit cu adevărat.

22
Stenasselus și figurina japoneză

După ce rămase singur, Racoviță luă fiola cu țuică și o dădu dușcă. Începu să se plimbe cu mâinile la spate, încoace și încolo, prin spațiul îngust din cabină. Curând capul i se învârtea și trebui să se lase pe scaun, își prinse fruntea în palme și-și mușcă buzele, mânios. „Vorbe!” rosti el cu glas tare, nemulțumit de ceea ce-i spusese lui Amundsen (mai târziu cu un sfert de veac, când cauzele acelei nemulțumiri dispăruseră demult, avea să întrebuințeze aceleași vorbe într-o conferință, ținută la Cluj, despre „Evoluția și problemele ei”). Așa cum se întâmplă adeseori, i se părea că abia acum descoperea ideile cele mai interesante și replicile definitive la întrebările și observațiile primului ofițer, dar din păcate acesta nu mai era acolo. Luă dintr-un colț al laboratorului un pinguin împăiat, înalt de mai bine de un metru, îl așeză pe masă și începu să șteargă cu batista praful ce i se depusese pe penaj. Apoi se așeză iar pe scaun, neluându-și privirile de la pasărea din fața sa. Stătea puțin aplecată înainte, pregătindu-se parcă să facă o reverență; ochii ei (niște mărgele negre, descoperite, nu știu unde, de Tollefsen) păreau că sclipesc ironic.

„Ce? spuse Racoviță în gând. Nici dumneata nu mă iei în serios? Îți vei fi zicând: Iată un savant care face paradă de modestie și în fond e ros de ambiție și de proiecte nemăsurate. Așa-i sau ba? Află de la mine că greșești! Chestiunea cu drumurile nu-i chiar atât de simplă. Poate să fie o cale a cunoașterii ori cât de largă, dacă la capătul ei nu se deschide alta mai cuprinzătoare atunci ea nu mă mai satisface…”

Prinse pinguinul de aripi și-l trase spre sine cu un gest brusc.

— Ia ascultă-mă, domnule! Ce vrei în fond? Să mă întorc la Roscoff și să continui cercetările oceanografice? Vezi dumneata, soldatul când se întoarce de la bătălie, zidurile casei i se par strâmte, vechile tabieturi plictisitoare. Cred că am devenit și eu marinar de cursă lungă, vorba lui Tollefsen; am prins gust pentru furtuni, pentru zările necuprinse ale oceanului. Dar unde e oceanul care să-mi potolească setea adâncă?

Clătină din cap a dojana.

— …Vezi că nu știi? Ești un prost… Dar, oricum, dă-mi barem un sfat… Ce zici, să mă întorc în țară? Ți-ar place? Cred și eu! Numai că acolo lucrurile sunt mai complicate decât poate concepe minusculul dumitale

creer păsăresc. Se ridică și scoase din bibliotecă o carte. Vrei să știi ce m-așteaptă? vorbi el, întorcându-se spre pinguin. Asculta părerea unui expert:

Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?
Ei vor aplauda desigur biografia subțire
Care s-o 'ncerca s-arate că n-ai fost vr-un lucru mare,
C-ai fost om, cum sunt și dânșii… Măgulit e fiecare
Că n-ai fost mai mult ca dânsul. Și prostatecele nări
Și le umflă orișicine în savante adunări
Când de tine se vorbește…

— Asta e situațiunea, stimabile! Nu m-ar mira ca un Caracudi oarecare să scrie despre mine o „biografie subțire", demonstrând că am fost agent al serviciului de spionaj argentinian, că am mâncat carne de om și am practicat magia neagră pe banchiză! Câțiva moftangii care prosperă la noi văd în fiecare talent ce răsare o jignire personală și se căznesc să se răzbune prin orice mijloace: defăimare, intrigă, minciună. Dar ce-ți tot spun eu? Poetul se pricepe mai bine:

Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege,
Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege…
Dar afară de aceasta, vor căta vieții tale
Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale.
Astea toate te apropie de dânșii…

Se opri brusc și aruncă volumul pe masă.

— Nu mai citesc! vorbi el aspru. Fii bărbat, domnule pinguin! Șterge-ți lacrimile!

Rămase o vreme pe gânduri, răsturnat în scaun. „Vra-să-zică așa, spuse el, ca pentru sine, rărind cuvintele. Vra să zică dumneata crezi c-ar fi mai bine să nu mă întorc…" Deodată tresări și se aplecă peste masă.

— Hai te cară! făcu el mânios, împingând în lături pasărea. Fariseule! Parcă ai fi Budișteanu! Izbi cu palma în masă. Nu se prinde, monșerilor! M-ați trimis la pol ca să scăpați de mine? În ciuda voastră o să mă întorc! Și luați seama, onorabililor: eu nu sunt bătrânul dascăl, uscățiv și de nimic al lui Eminescu. Sunt Emil Racoviță și am carnea tare. Cine va încerca să mă muște își va rupe colții!… Și la urma urmei, vorba nemuritorului Cațavencu: *„… de ce să nu fiu prezumțios până la capăt?* **Habent sua fata**

libelli!” Posteritatea… Se întrerupse cu o strâmbătură și se aplecă spre pinguin. Ascultă, domnule! Nu-mi place cum te uiți la mine! Mă confunzi cu Marius Chicoș Rostogan? Sau poate ți s-o fi părând că ai de-a face cu unul din acei juni infatuați care-și închipuie că sunt Leonardo da Vinci sau Copernic, pentru că au ciugulit din „Larousse” câteva aforisme latinești? Sau poate, crezi că m-a prostit țuica? A! Nu, nu!…

Rămase așa o vreme, cu privirile ațintite asupra pinguinului. Deodată începu să râdă. Prinse între degete ciocul păsării și-l scutură amical.

— …De fapt, ești un pinguin cumsecade! Ai dreptate… ai dreptate… M-am prostit!… Îți prezint scuzele mele!

Cuprinse pinguinul în brațe ca pe un copil și-l așeză la locul lui.

Racoviță lucrase câtva timp, simultan, la studiul său despre cetacee, pe care-l redacta în forma definitivă, și la un „Raport general despre rezultatele științifice ale expediției „Belgica”. Ispitit de o sugestie a doctorului Cook, își propuse să ducă ambele lucrări la bun sfârșit, într-un termen „record”, adică până în ziua când vasul va acosta în portul Punta Arenas. Fie din pricina tangajului violent, care-i îmbolnăvise de rău de mare până și pe unii marinari, fie din alte motive, nu izbutea totuși să-și adune ideile și să le ordoneze cu iuțeala fulgerului, așa cum era obișnuit, iar formulările pe care năzuia să le așternă pe pagină, elegante și strălucitoare, se înfățișau cu întârziere și atât de ponosite, încât trebuia să-și piardă multă vreme ca să le curețe. În cele din urmă se hotărî să renunțe la „recorduri”, gen doctor Cook. Voia să folosească puținele zile cât mai aveau de făcut până la Punta Arenas pentru a-și odihni mintea și în același timp pentru a o supune unei discipline severe; în acest scop era foarte indicată „gimnastica” fișelor, care-i adusese de multe ori excelente servicii. Într-un an și jumătate se adunase pe nesimțite în cutiile sale un material imens, din care o bună parte zăcea încă în dezordine. Privind mormanele de cartonașe ce acopereau biroul, se învinui de neglijență, dar curând înțelese că lucrurile nu ar fi stat cu mult mai bine, nici dacă ar fi avut pe lângă el trei asistenți cu studii universitare.

— Taxonomiștii sunt niște imbecili! declară el pe neașteptate după ce își irosise o dimineață întreagă mutând pachete de fișe dintr-o cutie în alta, fără să poată stabili cu precizie unde le era locul.

Arctovski simți că i se taie răsuflarea și păli îngrozitor: un călugăr fanatic nu ar fi fost mai tulburat, văzând că învățătura este pângărită de eretici.

— …Vrei poate să știi de ce? continuă Racoviță necruțător. Pentru că noțiunea de specie, pe care se bizuie clasificările dumnealor, este formală. E o entitate strict morfologică și geografică, deci inutilizabilă într-o disciplină istorică, cum e știința naturii.

Arctovski începu să tremure și întinse palma deschisă într-un gest de refuz. Naturalistul nu-i dădu nici acum răgazul să vorbească:

— Da, domnule! Specia e o noțiune fără conținut, dacă nu cunoaștem istoria neamului din care se trage! strigă el cu o indignare, care făcu să-i înghețe geologului sângele în vine. Știința speciilor, taxonomia, să devină filogenie aplicată sau să piară pe eșafod!

Aceste ultime cuvinte îl făcură pe Arctovski să sară ca ars de pe scaun și să fugă din laborator, astupându-și urechile. Aflând însă mai târziu că noua concepție despre specii nu putea fi extinsă, cel puțin deocamdată, în domeniul geologiei, își reveni în fire: atâta vreme cât la el acasă pravilele cele vechi erau respectate nu avea motiv să fie neliniștit de revoluția izbucnită în disciplina vecină.

În dimineața zilei de 17 martie, doctorul Cook năvăli în laborator, ca să-i anunțe că la nord-est fusese semnalat un vas cu aburi și că în curând vor avea prilejul să afle vești despre ceea ce se mai întâmplase în ultimii doi ani în lume. Nu fu luat în seamă: Racoviță și Arctovski erau extrem de îngrijorați de situația neclară în care se găseau „actele de identitate” ale unui mic crustaceu din familia asselidelor.

— Ce-i de făcut cu el? se jeluia Racoviță. Nu are certificat de naștere! apoi, uitându-se înciudat, pentru a nu știu câta oară, la un cartonaș pe care-l ținea în mână: Am scris aici data la care l-am găsit și altceva nimic. Asta nu mi s-a mai întâmplat niciodată. De unde să aflu unde și-a avut domnia sa domiciliul?

— E într-o poziție delicată, recunoscu Arctovski. Bine că-i cunoaștem măcar familia!

— Nici ea nu-mi inspiră încredere. Specia asselidela e încetățenită în biologie de peste 150 de ani. Dar pe cât îi e de vechi blazonul, pe atât e de putred. Nici nu e speță adevărată, ci vorbă de clacă; niște savanți dubioși au compromis termenul, aplicându-l la mai multe spețe diferite. A ieșit o confuzie îngrozitoare!

— Să cercetăm istoria asselidelor!

— De acord! Vom dezvălui toate dedesubturile biografiei lor sulemenite!

Vasul întâlnit în cursul dimineței era un pachebot francez, care părăsise Punta Arenas în seara zilei trecute. Informația aceasta, transmisă prin tubul port-voce de căpitanul vasului, avu un efect mai puternic decât cele mai precise măsurători. După ce spălară cu săpun puntea, pereții și dușumeaua cabinelor și a coridoarelor, marinarii începură să se dichisească cu și mai multă strășnicie. Cravata împrumutată de Koren de la Dufour nu-i mai plăcea și atunci sustrase în timpul nopții din cufărul lui Johansen o altă cravată pe care o râvnea de multă vreme. Furtul fu descoperit și ar fi izbucnit de bună seamă un scandal dacă Amundsen nu ar fi împăcat lucrurile, dăruind atât hoțului cât și păgubașului câte o cravată de mătase neagră cu elastic. Un costum al lui Tollefsen, pe care acesta îl îmbrăcase numai de patru ori – la nunta sa și la nunta celor trei feciori ai săi – fu scos la lumină în cadrul unei ceremonii solemne, în prezența întregului echipaj. Haina era însă ciuruită de molii și Tollefsen, întristat de moarte, anunță că nu va coborî în port.

— Dacă tu rămâi pe bord, atunci rămânem și noi! strigă Michotte.

Declarația sa fu aprobată zgomotos de Johansen, Koren și Dufour, nu însă și de ceilalți. Invectivele și reproșurile începură să curgă cu nemiluita din ambele părți și lucrurile ar fi ajuns probabil și mai departe. Michotte propuse atunci să fie chemat ca arbitru Racoviță. Arctovski încercă să se opună:

— Dragă Michotte, înțelege te rog situația! Suntem ocupați… Istoria asselidelor! Așa că vezi…

Racoviță acceptă însă numaidecât însărcinarea și după ce ascultă cu atenție declarațiile lui Michotte și Somers, purtătorii de cuvânt ai celor două partide, le dădu, solomonic, dreptate amândurora. Partizanii lui Tollefsen arătaseră un devotament vrednic de admirație, dar și ceilalți trebuiau înțeleși: nimănui nu trebuia să-i fie luată bucuria de a păși pe țărm după o călătorie atât de lungă și de grea. După părerea lui, haina nu conta într-o asemenea împrejurare. Tollefsen aduse însă un argument concret și convingător: pantalonul său „bun” pe care cususe cu câteva zile în urmă cel de al douăzeci și doilea petic. Atunci Racoviță îi oferi una dintre cele două redingote ale sale și o pereche de pantaloni aproape noi. Michotte îi aminti că sunt singurii săi pantaloni buni, ceea ce nu-l făcu să-și retragă oferta. În schimb, Tollefsen nu mai voia să primească pantalonii.

— Sunteți o persoană distinsă, domnule profesor! Trebuie să coborâți de pe bord gătit și pus la punct! spuse el și adăugă: Cât despre mine, ce-am

hotărât, e bun hotărât. Nu mă mișc de pe „Belgica”!

În cele din urmă, Michotte descoperi printre lucrurile sale o pereche de pantaloni dintr-o excelentă stofă verde, rămași de pe vremea când era valet la de Gerlache. Din păcate îi erau cam scurți lui Tollefsen, în timp ce redingota neagră a lui Racoviță îi era strâmtă în umeri, dar lungă până aproape de genunchi. Toată lumea susținea însă cu entuziasm că nu se văzuse nicicând o combinație de culori atât de originală, astfel încât marinarul cedă până în cele din urmă.

— Mâine mergem la hostelleria lui domnul Roald! Mâncăm specialități de pește și bem vin bun! hotărî el în aclamațiile tuturor.

— Și rom de Jamaica veritabil, Adam! adăugă, grav, bucătarul.

În acest timp, Racoviță și Arctovski răsfoiau de zor tomuri și tratate groase de zoologie, schimbând din când în când impresii rapide sau întrerupându-și lectura, pentru a se pierde în considerații complicate cu privire la incertul arbore genealogic al asselidelor. Abia acum îl descoperea Racoviță pe Arctovski: departe de a fi un specialist îngust, așa cum crezuse el într-o vreme, geologul poseda cunoștințe temeinice în toate domeniile științelor naturii și, dacă inteligența îi funcționa cam încet, cu o prudență excesivă, concluziile sale erau precise și solide ca granitul.

— Din ceea ce afirmi dumneata, – spuse Arctovski, după o discuție care dura de ore întregi, – rezultă că problema principală în istoria asselidelor o constituie modificările survenite de-a lungul generațiilor în structura acelui mic organ senzitiv de la vârful piciorușului, organul daclitean, cum îl numiți voi. Așa este?

— Firește! Și de aci se poate trage și o concluzie de ordin mai general. Pentru a explica evoluția speciilor, nu avem nevoie de teorii complicate, cu forțe vitale, entelechii, idioplasme și câte alte vechi stafii ale metafizicii, ce-au omorât pruncia neamului omenesc!

Naturalistul întinse un deget acuzator spre o carte legată în pânză galbenă pe care se putea citi titlul: „A. Weissmann – Das Keimplasma, eine Theorie der Vererbung”[60]

— Degeaba ni se arată și azi cu părul scurt, brațe goale, rochițe la genunchi ca tinere fecioare! strigă el. Orice biolog cu experiență recunoaște în ele pe baba Cloanța din timpurile demult apuse!

— Ceea ce spui e just în conținut, dar forma e cam frivolă. Într-o discuție privată se mai poate trece cu vederea. Dumneata însă te dedici carierii didactice, vei vorbi în public și…

— Așa am să vorbesc și în public… Nu pot altfel!

Arctovski se pregătea să răspundă, când în laborator își făcu intrarea de Gerlache în uniformă neagră și cu toate decorațiile pe piept. Strânse mâna celor doi savanți și începu să cerceteze cu atenție pereții, ca și cum ar fi căutat ceva. Într-un târziu își opri privirea asupra unui suport de lemn pentru eprubete, vopsit în negru, de pe biroul lui Racoviță. Îl luă în mână și-și trecu ușor degetele peste două scândurele subțiri ce se îmbucau una pe alta în X și care susțineau pereții suportului.

— Ai nevoie de el, domnule Racoviță? întrebă el, studiind cu interes suportul.

— Firește, domnule căpitan. E singurul care mi-a rămas…

De Gerlache își ceru scuze și ieși.

— Ce i-o fi trebuind suportul? se miră Arctovski.

— Dă-l naibii! N-o să-mi bat acum capul și cu el!… Ce ne facem cu crustaceul, domnule? Prezintă atâtea trăsături diferențiale, încât nici măcar nu se poate spune că se trage din neamul asselidelor. Nu cumva o fi… copil din flori?

— Să știi că așa este! Mie familia asta mi-a făcut impresie proastă de la început.

Racoviță începu să-și frece înciudat rădăcina nasului.

— Măcar dacă mi-aș aduce aminte, unde l-am găsit! Dacă aș cunoaște condițiile în care s-a dezvoltat… Multe s-ar lămuri atunci.

Între acestea, căpitanul pătrunse în bucătărie, unde-l uimi pe Michotte, cerându-i un dispozitiv format din două lemne așezate cruciș și legate între ele printr-o rețea de sfoară, pe care bucătarul obișnuia să așeze castronul de supă, când servea la masă.

— E prea mare! declară el, după ce cercetase atent dispozitivul. Îl aruncă pe masă și se întoarse, încruntat, în cabină, unde rămase o vreme în picioare în fața peretelui, cufundat într-o meditație profundă.

— Nu poate rămâne așa! murmură el mâhnit. Lumea va năvăli pe bord, va vrea să viziteze vasul, firește, cabina căpitanului în primul rând! Și vor observa numaidecât! Ce scandal!

Atinse cu degetul o fâșie verticală, de culoare mai închisă decât restul tapetului și trase repede degetul înapoi, ca și cum acel loc ar fi fost fierbinte ca focul. Apropie iar degetul de tapet și după o clipă de șovăială, îl făcu să alunece peste o fâșie orizontală, mai scurtă, care tăia în cruce, fâșia

verticală. Își desfăcu încet palma, până ce acoperi cu ea ambele fâșii și se sprijini cu fruntea de perete.

— Doamne dumnezeule, ce să mă fac! șoptea el repede, în neștire. Doamne dumnezeule, ce să mă fac! Ce să mă fac! Ce să mă fac!

Ceva mai târziu părăsi cabina și se îndreptă cu pași hotărâți spre laborator.

— Domnilor! spuse el din ușă. Îmi pare rău că trebuie să vă deranjez. Vă amintesc că mâine dimineață aruncăm ancora în rada portului Punta Arenas. Nu mă îndoiesc că membrii corpului științific de pe „Belgica" vor avea o ținută exemplară.

— Da, desigur! făcu Racoviță, trecându-și fără să vrea mâna peste fața bărboasă. Trebuie neapărat să mă bărbieresc. Și Michotte mi-a promis că-mi calcă pantalonii… Mă duc chiar acum…

— O clipă, domnule Racoviță. De Gerlache i se pusese în cale și-l străpungea cu privirile, ca și cum ar fi vrut să-l hipnotizeze. Vă rog insistent să-mi cedați suportul de eprubete. Am nevoie de el!

Racoviță făcu ochii mari.

— Bine… dar… de ce vă trebuie?

De Gerlache își mușcă buzele.

— Am nevoie de el! Vă rog să mi-l dați imediat!

— Luați-l… spuse Racoviță simțind că începe să se enerveze. Luați-l!

De Gerlache desprinsese scândurile îmbucate în X de pe suport: erau prea subțiri și nu acopereau în întregime fâșiile de pe perete. Se îndreptă spre bucătărie: încă de pe coridor se simțea miros de stofă arsă. Pe masă se afla o pereche de pantaloni și deasupra lor o mașină de călcat, încinsă. Căpitanul alergă să-l caute pe Michotte, pe care îl descoperi în cală în tovărășia lui Tollefsen și a unei sticle de *Old Jamaica Rhum*: cei doi erau beți și sticla goală. Furios, de Gerlache îi comunică lui Amundsen hotărârea sa de a da chefliilor o pedeapsă exemplară: interdicția de a părăsi vasul timp de două zile după ce vor acosta la Punta Arenas. Apoi luă din bucătărie dispozitivul pentru castronul de ciorbă, trecu și pe la sala mașinilor, unde la cererea sa, Somers îi înmână o pensulă, un mic ferăstrău și o cutie de conserve plină cu catran. Încărcat cu aceste ustensile se retrase din nou în cabină.

Racoviță continuă să dezbată cu Arctovski problema asselidelor bastarde și uită cu desăvârșire de pantaloni. Proporțiile dezastrului erau atât de înfiorătoare, încât nimeni nu îndrăznea să-l pună la curent. Abia spre seară,

Michotte și Tollefsen își făcură intrarea în laborator, cu capetele plecate și cu niște mutre de înmormântare. Bucătarul ținea pe braț o pereche de pantaloni cărămizii cu dungi albastre (pantalonii săi „buni”), iar Tollefsen pantalonii verzi primiți cu împrumut de la Michotte.

— Eu sunt vinovatul, domnule profesor, spuse Tollefsen după ce se foise o vreme, cu privirile în pământ. Dacă nu-l chemam pe Michotte în cală, nu se întâmpla nenorocirea. Știți doar ce bine v-a călcat totdeauna pantalonii. Așa că, vă rog, să interveniți pe lângă domnul căpitan, ca să-l scutească de pedeapsă. Eu nu pot să fac cine știe ce ca să dreg ceea ce am stricat… Poate-i puteți folosi pe ăștia…

Și-i întinse pantalonii verzi. Michotte îi dădu mâna la o parte.

— Nu-l ascultați! strigă el. Vinovat sunt numai eu! Nu trebuia să mă urnesc din bucătărie, chiar dacă s-ar fi lovit vasul de un iceberg! De unde să fi știut Adam că eu călcam pantalonii dumneavoastră? El, săracul, avea intențiile cele mai bune: găsise undeva, din întâmplare, o sticluță de *Old Jamaica*… Așa că vă rog din suflet să puneți o vorbă de lângă căpitan, ca să-l ierte. Și să nu luați pantalonii de la el, că nu vi se potrivește culoarea. V-am adus eu alții, mai eleganți…

Și așeză pe scaun, cu mare grijă, pantalonii cărămizii cu dungi albastre.

Racoviță refuză ambele perechi de pantaloni și se duse la căpitan să ceară grațierea vinovaților. De Gerlache se scuză că nu poate să-l primească la el în cabină, unde era, – așa spunea, – mare deranj, și îl conduse în cabina de comandă. Respinse mai întâi cererea, dar cedă în cele din urmă, după ce naturalistul făcu o aluzie discretă la suportul de eprubete. Racoviță se duse să-și caute o altă pereche de pantaloni mai convenabili pentru a doua zi. Întreaga garderobă i se zdrențuise în timpul expediției. Într-un târziu descoperi la fundul unui cufăr niște pantaloni de piele, pe care nu-i mai purtase de la ieșirea din canalul „Belgicăi”. Erau roși și pătați, dar întregi. Îi îmbrăcă pe loc și abia atunci, cercetându-le buzunarele, descoperi în unul din ele o statuetă de porțelan. Era o femeie cu părul de lac, ochii oblici și surâs enigmatic, înveșmântată într-un kimono vioriu, presărat cu stele.

— Figurina olandezului! murmură el, căzând pe gânduri. Peștera!… Ce naiba am mai făcut eu atunci?

Deodată se izbi cu palma peste frunte și, vârând în buzunar figurina japoneză, o luă în goană spre laborator.

De Gerlache avea motive binecuvântate să nu-l primească în cabină. Pe masă erau împrăștiate așchii și bucățele de lemn; peste tot, pe scaune, pe pat, se puteau vedea fire de rumeguș. Pe lângă toate acestea, câteva clipe înainte ca naturalistul să bată la ușă, căpitanul răsturnase cutia de catran pe dușumea, unde făcuse o pată neagră-cafenie, rău mirositoare. După ce încercă zadarnic să o șteargă, o acoperi cu un covoraș, apoi adună cu grijă rămășițele de lemn și le aruncă în apă prin ochiul hubloului. Lăsă geamul deschis ca să se mai ducă mirosul greu de catran și prinse în fiecare mână câte una din crucile negre ce se găseau pe masă. Își muta mereu privirile de la una la cealaltă, chinuit de o grea dilemă.

— Asta-i prea mică, își spuse el. Și asta-i prea mare. Ce-i de făcut?

Lipi pe rând, fiecare cruce de perete, căutând să le potrivească în așa fel ca să acopere locul unde se întretăiau cele două fâșii de culoare închisă.

— Altfel nu se poate! șopti el, după ce chibzuise un răstimp. Mai bine prea mare, decât prea mică.

Ceva mai târziu, crucea, pe care în trecut odihniseră atâtea castroane cu ciorbă, era fixată în perete. De Gerlache o contempla când mai de aproape, când mai de departe, din cele mai variate unghiuri ale cabinei. Părea destul de mulțumit. Veni apoi lângă perete și începu s-o adulmece. Strâmbă din nas: catranul mirosea destul de prost. Dar nu merita să-și mai facă griji din atâta lucru!

— Acum totul este clar, îi spunea Racoviță lui Arctovski. Crustaceul nostru se poate prezenta fără jenă în fața lumii întregi: „stenasselus, răcușor de peșteră, descoperit în Antarctica!” Din păcate, domnul Frans Lapoire a avut grijă să escamoteze coordonatele insulei, așa că nu putem indica exact latitudinea și longitudinea. Nu face nimic. Concluziile la care ne conduce acest vlăstar legitim al unei vechi și onorabile familii rămân în picioare.

— Și anume, care concluzii?

— Prima, și cea mai importantă: stenasselus a trăit, timp de sute de generații, într-un mediu relativ izolat, iar acțiunile exercitate asupra lui dinafară au fost mult mai puțin complicate, decât cele întâlnite de noi îndeobște. Înțelegi ce înseamnă asta?

— Fă-mă dumneata să înțeleg.

— Asta înseamnă că fauna peșterilor e un neprețuit material pentru studiul evoluției. Natura, generoasă ca întotdeauna, ne-a făcut acest dar minunat: un proces biologic de mii de ani pe care îl putem cerceta tot atât de lesne, ca și cum s-ar petrece „în vitro”!

Târziu, după miezul nopții, Racoviță se mai găsea în laborator: după cum îi spusese lui Arctovski, nu putea pleca de-acolo până nu-i „completează actele” lui stenasselus.

Credea că acum îi va găsi mai lesne un loc răcușorului în sistemul său de fișe, dar lucrurile nu erau chiar atât de simple. Printre cutii se găsea una destinată exclusiv fișelor din grupa crustaceelor; stenasselus nu avea însă ce căuta acolo: erau deosebiri atât de mari între el și *euphausia*, bunăoară, un răcușor marin, care trăia în cantități colosale sub banchiză, încât Racoviță era convins că nu vor face casă bună împreună.

„Ce-i de făcut cu tine, măi băiete? gândea Racoviță, clătinând din cap. Nume ai, data și locul nașterei ți le-am aflat, de bine de rău, numai domiciliul stabil nu ți-l pot trece în buletinul de identitate! N-ai noroc și pace! Mâhnit, luă o cutie goală, aruncă în ea fișa lui stenasselus și puse capacul deasupra. Să presupunem că voi continua să studiez viața din peșteri, își spuse el. Voi descoperi acolo animale din alte specii. Și cu ele va fi aceeași poveste: le voi întocmi fișe care nu-și vor putea găsi locul în fișierul speciei respective, pentru că animalul cu pricina va avea, e de bănuit, particularități și ciudățenii, la fel ca și bietul stenasselus. Și atunci va trebui oare, în desperare de cauză, să le arunc, claie peste grămadă, în cutia asta, ca într-un azil, unde poți găsi vagabonzi și prostituate, hoți de buzunare, artiști decăzuți și adolescenți fugiți de acasă, mă rog, o adunătură de indivizi fără altă legătură între ei decât aceea că nu au un domiciliu unde să-și petreacă noaptea?”

Frământând mereu aceleași gânduri fără rezolvare, fruntea îi alunecă încet de-a lungul brațului până se sprijini de masă…

…Era la Iași, împreună cu profesorul său Cobălcescu, pe strada Sf. Andrei, în fața unei case cu etaj, cu ferestrele bătute în scânduri, cu zidurile brăzdate de crăpături și tencuiala căzută în multe locuri, dezvelind cărămida, asemenea unor enorme plăgi sângerânde. Deasupra ușii era atârnată o firmă albă de zmalț pe care scria: „AZIL DE NOAPTE”. Cobălcescu, încruntat, îi făcu semn cu mâna să intre. Înăuntru stăteau lungiți pe paturi în încăperi întunecoase și murdare oamenii de pe „Belgica”. Tăceau și-l priveau cu ochi mânioși, ca și cum ar fi vrut să spună: „Aici ți-ai găsit să ne culci?” Deodată se trezi iar afară, în fața ușii. Cobălcescu întinse o mână și făcu un semn poruncitor. Nu era nicio scară la îndemână, așa că trebui să se cațere pe zid. Dar tocmai când pusese mâna pe firmă, piciorul îi alunecă…

…Prin ochiul hubloului soarele azvârlise o pată blondă pe cutia cu fișe de pe birou. Nu mai auzea duduitul motoarelor, tangajul încetase. Nu departe de vas izbucni un *hijo de puta!* gutural după care urmară și alte sudalme spaniole. „Vasăzică, am ajuns!” își spuse Racoviță. O mână îl bătea ușor pe spate; era Amundsen, îmbrăcat într-o haină cenușie și cu un guler înalt, scrobit, sub care se vedea nodul puțin strâmb și prea gros al unei cravate negre.

— Până la urmă a trebuit să te trezesc! spuse el, răsucindu-și gâtul în gulerul care-l strângea. „Belgica” a aruncat ancora de patru ceasuri. Ai noștri sunt toți în oraș. Din moment în moment trebuie să vină o barcă să ne ia… Ar trebui să te pregătești.

— Numaidecât… numaidecât! făcu Racoviță, trecându-și o mână peste ochi. Dar cum de n-am auzit nimic? Trebuie să ne fi făcut o primire grozavă…

Spre desperarea căpitanului, sosirea „Belgicăi” nu stârnise nicio senzație în port. După părerea lui Amundsen, înfățișarea destul de îngrijită a vasului și ținuta de „oameni de lume” a matrozilor nu fuseseră de natură să atragă atenția localnicilor. Era însă probabil că la ora aceea se aflase în oraș de întoarcerea expediției antarctice. Curioșii aveau să năvălească în curând pe bord. Observând că naturalistul se încruntase și făcuse cu mâna un gest violent de refuz, Amundsen adăugă:

— Tocmai de aceea ar fi bine să te grăbești. Mi se pare că nu ești dispus să…

— Avea dreptate bătrânul! strigă Racoviță. Trebuia smulsă firma! Stenasselus într-un azil! Ce rușine! Trebuie să i se clădească institute, laboratoare! Vom întemeia o știință nouă! Numai pentru locuitorii peșterilor! Auzi, Roald? O știință nouă!

— Ce are a face știința cu azilul de noapte?

— Are a face, declară naturalistul foarte serios. Stai să-ți explic…

— Mai târziu! Du-te și te schimbă!

Îl prinse pe Racoviță de braț și-l împinse cu un gest energic afară. Aici se ciocniră de Mellaerts și de Johansen: norvegianul avea delegație din partea oamenilor din echipaj să-l ridice pe naturalist „de bunăvoie sau cu forța, treaz sau adormit” și să-l aducă, împreună cu Amundsen, la „hostellerie” unde spiritele erau foarte înfierbântate. Michotte spusese birtașului că specialitățile lui nu fac două parale și că romul fusese falsificat. Birtașul, un fost căpitan din armata chiliană, degradat și exilat la Punta Arenas, îl

provocă pe Michotte la duel, ceea ce nu-l împiedică să ofere gratuit vin de Antile la toată lumea. Conflictul nu fusese încă aplanat și o intervenție diplomatică era neapărat necesară. Nerăbdător să-și împărtășească mai repede proiectele lui Arctovski și doctorului, Racoviță se grăbi să-i dea dreptate lui Johansen. Declară că nu mai are timp nici să se bărbierească, nici să se schimbe. Îmbrăcă pardesiul și coborî în barcă, împreună cu ceilalți. În drum spre hostellerie nu conteni să-i vorbească lui Amundsen despre „știința cea nouă" și despre importanța pe care o avea studiul vieții din peșteri pentru combaterea creaționismului și apărarea teoriei darwiniene. Nu observă că toți trecătorii se întorceau după el, și se întrerupse abia când Mellaerts îl trase de mânecă, șoptindu-i:

— Domnule profesor! Ia uitați-vă ce fată nostimă!

Într-adevăr, fata care trecea pe lângă ei, era destul de drăguță; lui Racoviță i se păru divină și instinctiv ridică mâna ca să-și aranjeze cravata. Pipăindu-și gâtul gol se rușină, mai ales că fata se uitase stăruitor la el. Desigur că o impresionaseră neplăcut și cizmele sale de blană, cu totul nepotrivite cu pardesiul de oraș. Câteva minute mai târziu, se opriră în fața vitrinei croitorului din Punta Arenas și Racoviță văzu în oglindă un chip bărbos, cu pielea roșie-cărămizie, parcă tăbăcită, și cu o privire fioroasă. Se sperie când se recunoscu pe sine în acea figură sălbatică.

Hostelleria unde mergeau se găsea destul de departe, astfel că avu destulă vreme să se aprindă iar pentru „istoria naturală a domeniului subteran". Privirile uimite, uneori batjocoritoare sau severe, ale trecătorilor nu-l mai stânjeneau. Cu toate acestea, observă gestul speriat cu care o femeie își trăsese de mână copilul din calea lui. Se opri în loc și se apropie de femeia care-și ținea copilul strâns îmbrățișat și-i privea țintă pe exploratori, cu niște ochi negri, imenși.

— Nu vă fie teamă, senora! Sunt un om cumsecade și m-am întors chiar astăzi din Antarctica!

Se lăsă într-un genunchi în fața copilului. Să fi avut șase-șapte ani. Era plăpând și purta haine prea subțiri pentru vremea răcoroasă de toamnă. Racoviță ar fi vrut să-i vadă ochii, pe care-i bănuia imenși și negri, dar copilul își îngropase fața în fusta mamei.

— *Măi ţâcă!* șopti Racoviță, fără să-și dea seama că vorbise românește. *Nu-ţi face nenea nici un rău, măi ţâcă! Nu te teme!*

Copilul strecură o privire piezișă spre el și-și înfundă iar obrajii în fusta maică-sii.

— Vrei să-ți dea nenea ceva frumos? întrebă naturalistul care se scotocea grăbit prin buzunare. Vrei să vezi ce are să-ți dea nenea?

Și scoase din buzunar figurina japoneză.

Copilul întoarse ochii: erau într-adevăr mari și negri, ca ai mamei sale.

Zâmbi și întinse mâna…

Observații

[←1]
Străin păcătos.

[←2]
Tânărul meu prieten… Mai bine mai târziu decât…

[←3]
Nebuniile tinereții.

[←4]
Dar asta n-are nicio importanță. Vine și trece ca furtunile de primăvară.

[←5]
Așa sper cel puțin.

[←6]
Dar bine, dragul meu George.

[←7]
Dedesubturile acestei afaceri murdare.

[←8]
Nu face scene în fața copiilor. Nu vorbi tare. Se aude tot. Servitorii, George, te implor.

[←9]
Pământul necunoscut din Sud.

[←10]
E de neconceput, draga mea, ca un om de societate să aibă o asemenea purtare… Și totuși s-ar spune că e o partidă destul de bună. Mă gândeam la el pentru micuța Julie, dar acum…

[←11]
Poetastru de proastă calitate. O asemenea obrăznicie ar trebui pedepsită.

[←12]
Hai, hai! Ingratule!

[←13]

Ei bine, tânărul meu prieten, am vești pentru tine.

[←14]
Dar ești nebun, măi băiețaș! Mă vei îmbolnăvi cu excentricitățile tale.

[←15]
Adevărați gentilomi.

[←16]
Mitocan.

[←17]
Ce zăpăcit!

[←18]
Dar e un adevărat dezastru!

[←19]
Fă asta pentru mine!

[←20]
Pe cuvântul meu de onoare.

[←21]
Omul propune și dumnezeu dispune.

[←22]
Floarea rasei noastre latine. Și boierii, de-o bogăție… De necrezut, după cât se spune! Niște adevărați Cresuși!

[←23]
În brațele mele, prietene! Ce mai faci?

[←24]
Ce mai faci?

[←25]
Bine! Bine!

[←26]

Extraordinar!

[←27]
Păzitori ai hergheliilor de cai din pampas.

[←28]
Un fel de mantale făcute din pături.

[←29]
Un fel de rachiu.

[←30]
aur… aur… aur…

[←31]
Slavă ție, Maria, plină de har.

[←32]
Repede.

[←33]
Don Julio din România / Călătorește prin Araucania

[←34]
Băiatul meu!

[←35]
Să mergem!

[←36]
Salariați agricoli.

[←37]
Sângele lui dumnezeu.

[←38]
Fiu de târfă.

[←39]
Minunat! Te felicit!

[←40]
Nu fi prost.

[←41]
Minunat! Delicios! Uluitor!

[←42]
Îți cer iertare!

[←43]
Iarbă sălbatică.

[←44]
Arbust din Pampas.

[←45]
Floare din familia calcedonaceelor.

[←46]
Adio, iubita mea, / Să nu-l plângi pe Sancho al tău, / Căci dacă pleacă din ranch, / Se va întoarce curând.

[←47]
Arbore sud-american.

[←48]
Corabia, a corabiei, corabiei… marinarul, al marinarului… călătoria, a călătoriei… Eu călătoresc etc.

[←49]
Îngerii.

[←50]
Despoblado înseamnă pustiu, nelocuit.

[←51]
Poate că odată vei înțelege că te iubesc!

[←52]
Legendă scandinavă.

[←53]

Suprimând cauza, dispare efectul.

[←54]

Călătorie în mările sudice.

[←55]

Totul curge (maximă binecunoscută a filosofului grec Heraclit).

[←56]

Pseudoștiință medievală. Până la Lavoisier, chimiștii credeau că arderea corpurilor se produce prin intervenția unui element misterios *flogistonul*, atât de subtil, încât nu poate fi observat empiric.

[←57]

Facă-se voia ta! Amin!

[←58]

Explozibil puternic.

[←59]

Marcă de conserve norvegiene.

[←60]

A. Weismann – Plasma germinativă – O teorie a eredității.